

ილანე კეტიციის
ურომები

ტომი I

სტალინის სახელობის თ. ს. უ. გამომცემლობა
თბილისი

1940

ილანე პეტრიწის შრომები

I

IOANNIS PETRITZII
OPERA

Tomus I

PROCLI DIADOCHI
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
Versio Hiberica

Textum Hibericum edidit commentariisque instruxit
S. KAUCHTSCHISCHVILI

Tbilisiis 1940

ილიანე კეტიციის შრომები

ტომი I

პროკლე დიადოხოსისა
კლატონუსისა ფილოსოფოსისა
კავშირნი

ქართული ტექსტი გამოხცდა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო

სიმ. ყაუხჩიშვილმა.

შესავალი სტატია—მოსე გოგიბერიძისა

სტალინის სახელობის თ. ს. უ. გამომცემლობა

თბილისი 1940

4964

რედაქტორი ს. ყაუხჩიშვილი

დაიბეჭდა „ტექნიკა და შრომა“-ს სტამბაში
გამომცემლობის შეკვეთ. № 1; გადაეცა
წარმოებას 5/I—38, ხელმოწერილია
დასაბეჭდად 11/VI — 40, მთავლი-
ტის № ა-1887. შეკვეთის № 13;
ქაღალდის ზომა 72×108
ანაწყოების ზომა 7×11
ტირაჟი 1600

შ ი ნ ა ა რ ს ი

Addenda et corrigenda	VIII—IX
იოანე პეტრიწი და მისი მსოფლმხედველობა—პროფ.	
მოსე გოგიბერიძისა	XI—XCIV
შესავალი	XI—LXXXVII
§ 1 იოანე პეტრიწის ცხოვრება და მოღვაწეობა (XI—XVIII).—§ 2 იოანე პეტრიწი და „კავშირნი“ (XVIII—XXI).—§ 3 „განმარტების“ ავტორის სა- კითხი (XXII—XXVI).—§ 4 იოანე პეტრიწის წყა- როები: პლატონი (XXVII—XXXI), არისტოტელე (XXXI—XXXIV), პარმენიდე (XXXIV—XXXV), გრიგოლ ნაზიანზელი (XXXV—LII).—§ 5 იოანე პეტრიწის ენა: ხმნა (LIII—LIX), ზედსართავი სახე- ლები (LIX—LXII), სინტაქსი (LXIII—LXVIII).— § 6 ხელთნაწერები (LXVIII—LXXXVII).	
პროკლე დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსო- ფოსისა, კავშირნი (ელინურიდან ქართულად თარგმნილი იოანე პეტრიწის მიერ	1—126
ლექსიკონი (პირველი ტომისათვის)	127—229
ბერძნულ-ქართული ლექსიკონი (129—174).—ქართულ- ბერძნული ლექსიკონი (175—229).	
საძიებლები (მეორე ტომისათვის)	231—319
საკუთარი სახელების საძიებელი (233—234).—ბერძნუ- ლი სიტყვების საძიებელი (235—241).—ქართული სიტყვების საძიებელი (242—319).	

ADDENDA ET CORRIGENDA

	არის	უნდა იყოს
33.		
14,2	თვითმიმდრეკისა	თვითმიმდრეკისა
14,15	თვითმდრეკადიკა	თვითმდრეკადიკა
14,33	თვითმდრეკადიკა CDEF	თვითმდრეკადიკა AB
15,2	უკუ	უკუ
17,4	მის	მას
17,30	4 მის] მას და სხვა	სრულად და უნდა
21,36	და არ ერთ, არამედ	და არ ერთ,
21,37	ABEH	AB
27,32	თანა,	თანა
28,28	უსრულ,	უსრულ
29,4	უდარესისა უკუნქცევაძცა,	უდარესისა, უკუნქცევაძცა-
29,5	შორის.	შორის
34,27	მყოფობასა შორის	[არ]მყოფობასა შორის
40,25	სიმრავლისადმი	სიმრავლისადმი
45, 6	თანაწარმოდგომილ	თანა წარმოდგომილ.
46,33	ABEH	ABEGH
51,13	შორის მყოფისა	შორის-მყოფისა
51,25	განწვალებადი	განწვალებადი
59,16-17	რამეთუ	რამეთუ
73,5	იწარმოეს	იწარმოეს,
73,6	პირველისათა,	პირველისათა
73,33	CE	C
75,19	არს	არ
82,17	უხესთაობაჲ	უხესთაესობაჲ
85,8	ბრწყინვალებანი,	ბრწყინვალებანი.
90,1	მიერ	მიერ.
93,30	და თვთ AB	თვთ AB
106,14	შორის	შორის.
II ტომში		
4,23	აგებულეებისა	აგებულეებისაჲ
—	განყოფილებებისა	განყოფილებებისაჲ
6,24	ჭკვიან	ჭკვიან
12,33-13,1.	მეზესთაესსა	მეზესთაესსა
19,8	პარენიდი	პარენიდი
20,14	იგიცა	იგი ცაჲ
24,6	ნამდვილ	ნამდვილ
25,16	არსი;	არსი?
25,18	არაობისაგნ	არაობისგან
25,22	შემთხუეულთა.	შემთხუეულთა.

83.	არის	უნდა იყოს
26,10	აგებული.	აგებული
27,7	შერთებული	შერთებული
28,13	შერთებულ	შერთებულ
41,11	მათი.	მათი?
42,17-18	ყოველსა:	ყოველსა
52,11	დავსებულთა,	დავსებულთა
55,7	არსა	არსა
61,7	არამედ	არამედ
62,21	განგლოფი	განგლო
63,34	უშვ არს	უშვ არს,
63,35	უნაყოფო	უნაყოფო,
71,12-13	თვთ ცხორება	თვთცხორება
72,26	იგივეობისაგან,	იგივეობისაგან
80,6	დაუმსკუთლავნ	დაუმსკუთლავნ
80,15	გვართაჲსა	გუართაჲსა
81,31-32	დაუმსკუთლავნ	დაუმსკუთლავნ
82,23	იკუნქცევაჲ	უკუნქცევაჲ
87,26	იკუნ	უკუნ
88,15	უკუნ.	უკუნ
96,7	და	და
100,6	ქსენ[ოფანი]	ქსენი
111,30	დამცველი	დამცველი
119,31	თანა	თანა [გუაც]
120,31	ოთხრა	ოთხთა
123,31	წარმომაცენებულ	წარმომაცენებულ
165,29	ალქმნულთაჲ	ალქმნულთაჲ
172,3	დი	და
178,25	არიან.	არიან,
181,6-7	უსაზღვრობდამდე	უსაზღვრობადმდე
203,13	ხედდაჲ	ხედვაჲ
219,23	ჩვენდაო	ჩუნდაო
220,27	სიტყუათასა.	სიტყუათასა,
222,4-5	ესთა ვითარმედ,	ესთა, ვითარმედ.
225,7	რასამე	რასმე

შენი შვნა: რომაულ პაგინაციაში XCVI გვერდს შეცდომით მოჰყვება გვერდი XI—LXXXVII, უნდა იყოს XCVII—CLXXXIII.

იკანე ზეტრიწი

და

მისი მსოფლმხედველობა

ილიანე კეტიცი

და

მისი მსოფლმხედველობა

1. საქართველოს სახელმწიფო XI—XII საუკუნეში

XI—XII საუკუნის მიჯნაზე ქართველების მეთაურობით შავსა და კასპიის ზღვას შორის დიდი სახელმწიფო წარმოიშვა. მისი პოლიტიკური სახე და სოციალური კულტურა ფეოდალური მონარქიის ტიპისა იყო.

არა მარტო სამუსულმანო ქვეყნების წინააღმდეგ გამართული სახელგანთქმული ომები არის აღნიშნული ამ ეპოქის აღმწერ ისტორიულ წყაროებში, არამედ მწვავე და ხანგრძლივი კლასობრივი ბრძოლები და სამოქალაქო ომები.

ახლად ჩამოყალიბებულ ძლიერ ფეოდალურ მონარქიას, მის ხელმძღვანელებსა და დამცველებს მოსვენებას არ აძლევენ, ე. წ. დიდგვაროვანი აზნაურები, ე. ი. პარტიკულარული ფეოდალიზმის წარმომადგენელი; ფეოდალიზმის დამახასიათებელი სტილის მიხედვით, ეს სოციალური და კლასობრივი ბრძოლები, ე. წ. „განდგომითა“ და დიდგვაროვანთა ღალატით იწყება. ხშირად გამოჩენილი ქართველი შეფეები უსასტიკესი ზომებით ანადგურებენ განდგომილთ, მაგ. გიორგი მესამე, ხშირად კი ისინი იძულებულნი არიან კომპრომისის გზას დაადგენ, მიმართონ დიპლომატიას და დათმობას რეაქციონურ დიდგვაროვანთა წრის მიმართ, მოარიგონ ეს უკანასკნელი „გვარით უაზნო“, მაგრამ მონარქიისათვის ერთგულ და საჭირო სოციალურ ფენასთან, „რომელსაც აღამაღლებს სიმდიდრე“, მაგ. ასე მოიქცა თამარ მეფე.

მიუხედავად ამ მწვავე კლასობრივი ბრძოლებისა, რომლითაც ასე მდიდარია ჩვენი ისტორიის, ე. წ. ოქროს ხანა, საქართველოს ფეოდალურმა მონარქიამ მაინც შესძლო თითქმის 200 წლის მანძილზე მაღალი საგარეო პრესტიჟი შეენარჩუნებია და შემოქმედებითი ხელით ჩარეოდა იმდროინდელი ორი მსოფლიოს, არაბობისა და საქრისტიანო დასავლეთის, ურთიერთობაში. ამით მან თავისი წვლილი შეიტანა საკაცობრიო კულტურის საღაროში.

ჩვენი საისტორიო მწერლობის მიხედვით მეფე ბაგრატ მე-სამიდან იწყება საქართველოს გაერთიანების პროცესი, ე. ი. უკვე X საუკუნის დამლევდიან იწყება ბრძოლა ფეოდალთა ასალაგმავად და აბსოლუტური ხელისუფლების შესაქმნელად. ეკონომიური ბაზა ამ მოძრაობისათვის, საკუთარ ნაციონალურ სოციალ-ეკონომიურ ძალთა განვითარების გარდა, მოამზადა აგრეთვე არაბების ბატონო-

ბამ კავკასიაში. პატარა საქართველო არაბების მსოფლიო იმპერიის ფარგლებში მოქცეული, გზად იქცევა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის, იგი ვანიცდის არა მარტო დამპყრობელის სუსხს, არამედ მასზე მაღლა მდგომი არაბული ეკონომიკის და ცივილიზაციის ზეგავლენასაც. და როცა მე-10 საუკუნეში მსოფლიოზე გაბატონებული ხალიფატის ცნობილი დეგრადაცია დაიწყო და არაბობის ექსპანსია პერიფერიებში შესუსტდა, ბუნებრივია, რომ ქართველობა განთავისუფლების ძებნას იწყებს. ამ პროცესისათვის კი აუცილებელი იყო ცენტრალიზირებული ხელისუფლების გაჩენა და ასეთი ხელისუფლებისათვის დამახასიათებელი სოციალური ატრიბუტების ჩამოყალიბება.

ეს პროცესი დაამთავრა დავით აღმაშენებელმა. მან არა მარტო ქართველები გააერთიანა, არამედ რამოდენიმე უცხო სახელმწიფო წაახდინა და უცხო ერები დაიპყრო.

დაპყრობა და თარეში საშუალო საუკუნეებში უდიდესი ეკონომიური ექსპანსია იყო: ფრ. ენგელსი ამბობს, რომ ფეოდალიზმის დროს დაპყრობითი ომები მარტო ტერიტორიების გადიდებას კი არ ისახავდნენ მიზნად, არამედ უმთავრესად ქონებისა და ნადავლის მოპოვებასო. დავით აღმაშენებელმა ტერიტორიაც გააღიდა და უამრავი ნადავლითაც გაავსო თავისი ქვეყანა.¹ მან თავისი უკანასკნელი და უდიდესი გამარჯვებით არაბობაზე 1121 წელს მსოფლიო სახელიც მოიპოვა.

61.000 კარგად გაწრთვნილი ჯარისკაციდან, რომელიც 15 აგვისტოს ბრძოლაში მონაწილეობას ღებულობდა, 1000 კაცი ფრანგი ჯვაროსანი იყო, და როგორც ცნობილია, დავით აღმაშენებელმა დიდად გამოიყენა, ჯვაროსანთა მოძრაობით გამოწვეული, სამუსულმანო ქვეყნების შესუსტება.

დავით აღმაშენებელი იყო არა მარტო გამოჩენილი მეომარი, არამედ დიდი ორგანიზატორიც. მან პირველად შექმნა ცენტრალიზირებული სახელმწიფოს უცილობელი ატრიბუტი, რეგულარული არმია, რადგან ამ საქმეში საკუთარი ადგილობრივი მოსახლეობის ერთი ნაწილი მთლად სანდო არ იყო, მან მოახდინა ყივჩაყთა ცნობილი გადმოსახლება საქართველოში და შექმნა სახელმწიფო არმიისათვის უცილობელი ერთგული და დამრტყმელი ბირთვი. არმია მეფემ გამოიყენა არა მარტო უცხო ქვეყნების დასაპყრობად, არამედ საკუთარი ფეოდალების ასალაგმავადაც. ბრძოლა დიდ გვაროვან ფეოდალების პარტიკულარიზმთან ადვილი საქმე რომ არ იყო, იქიდანაც ჩანს, რომ ხშირად ეს ქართველი ფეოდალები იმდენად ძლიერნი იყვნენ, რომ მათ ანგარიშს უწევდნენ უცხო ქვეყნის მეფეები.

¹ იხ. ივ. ჯავახიშვილი, „ქართველ ერის ისტ.“ II, გვ. 521.

ბიზანტიის იმპერატორები კუროპალატის ტიტულს ანიჭებდნენ არა მარტო ქართველ მეფეებს, არამედ ქართველ თავადებსაც¹.

დავით აღმაშენებლის ისტორია არის ისტორია დიდგვაროვან ფეოდალთა გადაყენებისა, როგორც სამოქალაქო, ისე საეკლესიო უწყებიდან და მათი ადგილის დაკვირვისა, თუმცა „უახნო“, მაგრამ მეფისათვის სანდო პირების მიერ. რასაკვირველია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ აღმაშენებელი დემოკრატიით იყო აღფრთოვანებული, იგი დაეძებდა ახლად წარმოშობილი მრავალერიანი სახელმწიფოსათვის სანდო ელემენტებს და ამისათვის ცდილობდა შეექმნა სახელმწიფო მოხელეთა მუქიკე კორპორაცია, რომელიც მოქნილი იარაღი იქნებოდა ცენტრალიზირებული მონარქიის ხელში. დაწყებული რომის იმპერატორებიდან, გათავებული, ე. წ. განათლებული აბსოლუტიზმით, მონარქიზმის ისტორია სავსეა ასეთი „დემოკრატიზმის“ მაგალითებით.

ფეოდალური მონარქიის დაპყრობითი ომებისათვის საჭირო იყო ფული, ამიტომ დავით აღმაშენებელი ყოველ მხრივ იცავდა ფულის მქონეთა ინტერესებს, ხელს უწყობდა ვაჭრობისა და ხელოსნობის განვითარებას, აშენებდა გზებს. მშვენიერი სავაჭრო გზები გადასერავდნენ იმდროინდელ საქართველოს შავი ზღვიდან კასპიამდე, ბაღდადის ხალიფატიდან ჩრდილო კავკასიამდე, სავაჭრო გზებსა და ფულის პატრონებს დაცვა ესაჭიროებოდათ ფეოდალიზმისათვის დამახასიათებელი ძალმომრეობისა, ქურდობისა და ცარცვა-გლეჯისაგან; ქართველი მეფეები ყოველივე ღონისძიებას ხმარობდნენ ამ მიმართულებით. გიორგი მესამემ განსაკუთრებულ საკანონმდებლო კრებას გამოამუშავებინა უსასტიკესი კანონები „პარვისა და ავაზაკობის“ წინააღმდეგ და არა ერთი და ორი ასეული პარვაში და ავაზაკობაში შემჩნეული პირი ჩამოახრჩობინა².

ერთის სიტყვით, პოლიტიკისა და ეკონომიკის დარგში დიდი პროგრესიული ძვრები ხდებოდა; მაგრამ, რასაკვირველია, ეს უფრო პოლიტიკურს სფეროს ეხებოდა, ვიდრე ეკონომიურს; სავაჭრო კაპიტალის ზრდის მიუხედავად, ქვეყნის ეკონომიკა მაინც ნატურალისტური რჩებოდა, სახალხო მეურნეობის საფუძველს მაინც სასოფლო-სამეურნეო წყობა წარმოადგენდა. ეს იყო გარემოება, რომელიც საშიშროებას შეიცავდა, რომ პოლიტიკური აქტით ნაჩქარევად აშენებული ძლიერი სახელმწიფო რომელისამე მოულოდნელი პოლიტიკური აქტის გამო დაინგროდა.

ყოველმხრივ გაფართოებული სოციალური ყოფა მოითხოვდა კულტურისა და ლიტერატურის გაზრდასა და გაფართოებას. იმდრო-

¹ იხ. Н. Скабаланович: „Визант. государ. и церковь в XI в.“ стр. 152.

² იხ. ივ. ჯავახიშვილი. „ქართული სამართლის ისტორია“.

ინდელი პირობების მიხედვით, ეს ეკლესიის გარეშე არ შეიძლება და, დავით აღმაშენებლის ცდა მიმართულია იმისაკენ, რათა ეკლესიაც მონარქიას დაექვემდებაროს. არაბთა ისტორიკოსების გადმოცემის თანახმად, დავით აღმაშენებელი დიდად იყო დაინტერესებული იმდროის მოწინავე არაბული ცივილიზაციით და დიდი პატივისმცემელი იყო იმდროინდელი არაბული პოეზიისა და ფილოსოფიისა. როგორც ეტყობა, პარადად სარწმუნოების მიმართ ერთგვარ ტოლერანტს იცავდა, მაგრამ პოლიტიკური მოსახრებიდან გამოსული, იგი თვალსაჩინო თანხებს ხარჯავდა ეკლესიებისა და მონასტრების მშენებლობაზე; მისი ბრძანებით აშენდა გელათი და მოეწყო იქ ქართველთა პირველი უმაღლესი სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც მეფის განზრახვით უნდა ყოფილიყო მეორე იერუსალემი და მეორე ათენი ერთსადაიმავე დროს, ე. ი. გელათის აკადემია უნდა ყოფილიყო არა მარტო ქრისტიანობის დასაყრდენი, არამედ ფილოსოფიისა და მეცნიერების კერაც.

გელათში მოღვაწეობდა დავით აღმაშენებლის ეპოქის უდიდესი ქართველი მოაზროვნე და, როგორც ეტყობა, დავითისავე მოწვევით იქ ჩამოსული, იოანე პეტრიწი.

დავით აღმაშენებლის შემდეგ ქართული ფეოდალური მონარქიის განვითარების გზაზე პრინციპულად ახალი აღმართური მომხდარა. თამარ მეფის ეპოქაში განვითარების ხაზი დასრულდა, რის გაკეთება კი შეეძლო ფეოდალიზმზე დაყრდნობილ აბსოლუტიზმს, საბოლოოდ დამთავრდა და აქა-იქ დეგრადაციის აჩრდილიც გამოჩნდა. ორი უდიდესი გამარჯვებით, რომელიც თამარ მეფის საბრძოლბას წილად ხვდა მუსულმანურ ქვეყანასთან ბრძოლაში, საქართველოს სამეფოს საგარეო პრესტიჟი და რეალური სამხედრო ძლიერება იმდენად გაიზარდა, რომ ბიზანტიის იმპერიის ცნობილი კატასტროფის ხანაში, სახელდობრ 1204 მომდევნო წლებში, თამარ მეფე გამოჰყოფს ბიზანტიის დაავადებული და დანგრეული სხეულიდან მეზობელ ტერიტორიას და დააარსებს ე. წ. ტრაპეზუნდის იმპერიას, რომლის სიიმპერატორო ტახტზე დასვამს თავის ნათესავსა და მის კარზე აღზრდილს კომნენების პრინცს¹, ე. ი. ბიზანტიაში გაიჩენს ვასალურ სახელმწიფოს². ქართული პარტია—ძალიან დიდხანს წარმოადგენდა ტრაპეზუნდის იმპერიის ისტორიაში მმართველ ძალას და საგრძობ წინააღმდეგობას უწევდა კონსტანტინეპოლელ პალეოლოგებს, როგორც ეს მშვენივრად დაამტკიცა ფ. უსპენსკიმ.

თამარის მეფობაც ერთობ მდიდარია კლასობრივი ბრძოლებით და სოციალური გარდატეხებით. თუ რა სიმაღლემდე ასულა ამ ეპოქის

¹ იხ. Ф. И. Успенский: „Очерки из истории трапезунтской империи“. стр. 28—32.

² იხ. K r u m b a c h e r: „Byz. Litteraturgeschichte“, 33. 1049.

სოციალური განვითარება, ნათლად ჩანს ყუთლუ-არსლანის აჯანყებიდან. კლასობრივი ბრძოლის ეს იშვიათი ნიმუში, რომელიც ძალიან მაღალ სოციალურ განვითარებაზე მიუთითებს, სამწუხაროდ საფუძვლიანად შესწავლილი არ არის.

ყუთლუ-არსლანი მექურქლეთ-უხუცესი ყოფილა თამარის ვაზირატში, ე. ი. ფინანსთა მინისტრი, თამარ მეფის ისტორიკოსი მას „ბიჰად“ მოიხსენიებს, „ქართლის ცხოვრება“ პირდაპირ ამბობს, რომ იგი „უაზნოთა“ წრიდან არის გამოსული, მაშასადამე, წვერია იმ სოციალური წრისა, რომელსაც „აღამაღლებს სიმდიდრე“. ამ „მესამე წოდების“ წარმომადგენელს ერთგული სამსახურისათვის თამარის მამამ ვაზირობა მისცა და მდიდარ ტფილისელ ვაჰართა წრის ლიდერი, ეს უგვარო ფინანს-მინისტრი, დიდგვაროვანთა ერთერთი მორიგი განდგომისა და გაფიცვის მომენტში, როცა თამარ მეფემ რეაქციას დაუთმო, გაილაშქრებს თამარის დათმობისა და კომპრომისის წინააღმდეგ და მეფეს წაუყენებს ულტიმატუმს: „ითხოვა კარავი დადგმად ველსა ჰისანისასა და სანახებსა საგოდებლისსა და თქუა: „დასხდომილნი მუნ შიგან, განმგებელნი მიცემისა და მოღებისა, წყალობისა და შერისხვისანი, ეკადრებდეთ და ვაცნობებდეთ თამარს შეფესა და დედოფალსა და მაშინ-ღა სრულ იქმნებოდეს განგებული ჩვენი“¹, ე. ი. ყუთლუ-არსლანს პარლამენტარული სისტემის შემოღება, მეფის უფლების შეზღუდვა და მთელი მართვა-გამგეობის, კანონმდებლობისა და სხვა „კარავის“ ე. ი. ხალხის წარმომადგენელთა ხელში გადასვლა მოუთხოვია. ქართველ მეფეს ის-ღა უნდა დარჩენოდა, რომ კარავი-პარლამენტის გადაწყვეტილებისათვის სანქცია გაეკეთებია, მას უფლებაც კი არ უნდა ჰქონებოდა „კარავის“ სხდომებზე დასწრებისა. ეს გაბედული იდეები ჩვენს გაკვირვებას იწვევენ და ნათლად გვიჩვენებენ, თუ რა მაღალ დონემდე ასულა ჩვენი ხალხის სოციალური განვითარება თამარის ეპოქაში. სიმდიდრით ამალღებულთა ამ მოთხოვნამ თამარ მეფე კიდევ უფრო გააკვირვა და გაარისხა, ვიდრე დიდგვაროვან აზნაურების განდგომებმა, მან ყუთლუ-არსლანი შეიპყრო. ამ ამბავს შესაძლოა „მესამე წოდების“ აჯანყება მოჰყოლოდა, მაგრამ თამარი ამ შემთხვევაში დიპლომატიისა და კომპრომისის გზას დაადგა და, როგორც ეტყობა, რალაც საერთო ენა გამოიხაზა „სიმდიდრით აღმადღებულებთან“.

თამარის დროს საქართველოს სახელმწიფო ფარგლები უდიდესად გაიზარდა, კიდევ უფრო დიდი იყო რიცხვი ვასალურ მდგომარეობაში მყოფ მეზობელ სახელმწიფოთა და თამარის პოლიტიკა ცდილობდა მრავალერიანი სახელმწიფოს ინტერესების გამოხატველი ყოფილიყო. ეს პოლიტიკა პატივისცემით ეპყრობოდა მეზობელ ხალხების კულტურასა და თავმოყვარეობას, რასაკვირველია,

¹ იხ. ივ. ჯავახიშვილი: „საქართველოს ისტორია“ II, გვ. 577.

იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც პატივისცემის გამოჩენა შეუძლია დამპყრობელს და პატრონს დაპყრობილისა და ყმის მიმართ.

კიდევ უფრო დიდი იყო კულტურული აღორძინება თამარის ეპოქისა. მართალია, მტკიცე ნაციონალური სახელმწიფო ვერც დავით აღმაშენებელმა შეჰქმნა და ვერც თამარ მეფემ, მაგრამ მთლიანი ნაციონალური კულტურა ყოველ შემთხვევაში შექმნილი იყო. სხვა ისტორიულ ფონზე რუსთაველის დაბადება წარმოუდგენელია. თუ იოანე პეტრიწი იყო მწვერვალი ქართული კულტურისა დავით აღმაშენებლის დროს, შოთა რუსთაველი თამარის ეპოქის ნაციონალური აღორძინების ლამპარი იყო და საქართველოს ისტორიის ოქროს ხანის უდიდესი დაგვირგვინება.

იოანე პეტრიწი და რუსთაველი ჩვენი ისტორიული წარსულის ორი დიდი გზაა. უამრავი ისტორიული ჭირვარამის მიუხედავად, მაინც შესძლეს ქართველებმა ამ გზით სვლა ისტორიულ ქართველებში და თავისი კულტურის გადარჩენა. თავისთავად ცხადია, რომ პეტრიწი და რუსთაველი მარტო არ ყოფილან, მათ გვერდს უმშვეებდა შემოქმედებითი მუშაობა კულტურის ყველა დარგში, ოქრომკედლობიდან დაწყებული მხატვრობითა და ხუროთმოძღვრებით გათავებული. ქართველი მხატვარი, რომელმაც მოხატა ბეთანიისა და უბისის კედლები და ქრისტიანული კულტის ფერებში ცოცხალი ადამიანური ვნება აალაპარაკა, ლეონარდო დავინჩისა და მიქელ-ანჯელოს გენიის მსგავსად, ცხადია, რომ იყო რუსთაველი თავისი საქმისა.

2. ქართული კულტურის ორი ისტორიული გზა

ქართული კულტურის ფესვები შორეულ ისტორიულ წარსულშია მოთავსებული. მაგრამ მისი ინტენსიური განვითარების ეპოქა იწყება X საუკუნის დამლევიდან, ე. ი. საქართველოს გაერთიანების დაწყების ეპოქიდან. ინტერნაციონალური ღირებულების მქონე მოვლენად იგი იქცა XI საუკუნის დამლევს და მსოფლიო კულტურის ისტორიაში თავისი წვლილი შეიტანა XII—XIII საუკუნეში.

XII საუკუნის ქართული კულტურის ისტორია ჩინებული მაგალითის ბურჟუაზიულ მეცნიერთა იმ არაისტორიული შეხედულების გასაბათილებლად, რომელსაც საშუალო საუკუნეები ანტიკურ მონათფლობელობაზე უფრო უკან მდგარ ისტორიულ ფორმაცად მიაჩნდა, რომელიც საშუალო საუკუნეებში ისტორიული პროგრესის შეჩერებას ხედავდა. ეს ადრინდელი ბურჟუაზიული მეცნიერების ისტორიული ნიჰილიზმი გაანადგურეს ისტორიული მატერიალიზმის შემქმნელებმა. აი რას წერს ისტორიის ასეთი გაგების წინააღმდეგ ფრ. ენგელსი:

„არაისტორიული შეხედულება ბატონობდა ისტორიის სფეროშიაც. ბრძოლას საშუალო საუკუნეების გადმონაშთთა წინააღმდეგ

აქ შორსმკვრეტელობა დაუბნელებია. საშუალო საუკუნეები მიჩნეული იყო ისტორიის უბრალო შეწყვეტად ათასწლოვანი საყოველთაო ბარბაროსობის ზეგავლენის გამო; ვერავენ ამჩნევდა საშუალო საუკუნეების დიდ პროგრესს—გაფართოებას ევროპის კულტურის სფეროსა, წარმოშობას სიცოცხლის უნარის მქონე დიდი ნაციებისა, რომლებიც აქ ერთიმეორის გვერდით ყალიბდებოდნენ, დასასრულ, მე-14 და მე-15 საუკუნის უმაგალითოდ დიდ ტექნიკურ პროგრესს—ყოველივე ამას ვერ ხედავდნენ. ამით კი დიდ ისტორიულ მოვლენათა რაციონალური გაგება შეუძლებელი იყო და ისტორია უკეთეს შემთხვევაში იყო მაგალითებისა და ილუსტრაციების კრებული, დანიშნული ფილოსოფოსთა მოხმარებისათვის“.¹

მარქსმა და ენგელსმა, გაანადგურეს რა ეს ისტორიული ნიჰილიზმი, დაასაბუთეს, რომ თითოეული ისტორიულად მომდევნო ფორმაცია არის ამავე დროს საზოგადოების ეკონომიურად ჩამოყალიბების პროგრესული ეპოქაც. მაშასადამე, არც ერთი ფორმაცია არ შეიძლება წარმოადგენდეს საერთო ისტორიის პროგრესიული მსვლელობის შეჩერებას, რომ თითოეულმა ფორმაციამ და მათ შორის ფეოდალურმაც შეასრულა თავისი მოვალეობა ისტორიის განვითარების გზაზე.

რადგან უძველესი ქართული კულტურა ქრისტიანიზმთან იყო დაკავშირებული, ცხადია, პირვანდელი ლიტერატურული ძეგლები ქრისტიანიზმის პროპაგანდის საკითხებს ემსახურებიან და გარკვეულ ისტორიულ გარემოებათა გამო სირიულ-ბერძნული ქრისტიანული მწერლობიდან ამოდიან. ძალიან ადრე ქართული ჰაგიოგრაფიული მწერლობა წელში იმართება და ბერძნულისაგან დამოუკიდებელი ხდება; იგი ქართულ ნაციონალურ კოლორიტსა და სპეციფიურობას იძენს.

თავდაპირველად ქართველებისათვის ქრისტიანობა ისტორიული ფსევდომორფოზა იყო. მონათმფლობელური რომის იმპერიის დეგრადაციის საშოდან დაბადებული ქრისტიანიზმი, მოწყენილი და მოდუნებული, სტოეღთა დეკადანსური მორალიზმით შეფერადებული, სასაფლაოსა და საიქიოს აპოთეოზი, აბა რა ისტორიულ აუცილებლობას წარმოადგენდა სისხლითა და ხორციით სავსე ახალგაზრდა ხალხისათვის; ამიტომ ქართულ ეკლესიაში ქრისტიანობის ქურქში ბევრი არაქრისტიანული სულსიკვეთება და სოფლგაგება იყო გამოწყობილი.

და აი ახლა, აღორძინების ხანის დასაწყისშივე, ეს თავისებურება თავს იჩენს ქართულ ორიგინალურ ჰაგიოგრაფიულ ნაწარმოებში. უდიდესი, ძველ ქართველ საეკლესიო მწერალთა შორის, გიორგი მერჩული არის ქართული ორიგინალური შემოქმედების ყველაზე დიდ ფუძვლის ჩამყრელი. ნიკო მარის მიერ აღმოჩენილი და აღწერილი

¹ იხ. ფრ. ენგელსი: „Ludwig Feuerbach etc.“, გვ. 204-222.

2. იოანე პეტრიწი.

ოსტატობით გამოცემული გიორგი მერჩულის „ცხოვრება გრიგოლ ხანძთელისა“¹ არის ის ნაწარმოები, რომელიც ჰაგიოგრაფიული ლიტერატურის შედევრად შეიძლება იქნეს მიჩნეული. აქ ჰაგიოგრაფიული ლეგენდის და საეკლესიო საქმეების დალაგების უკან ამოფარებულია წმინდა რომანტიკოლი ნოველები, საიდანაც იმდროინდელი მკითხველი ხედავდა ქრისტიანული ასკეტიზმისაგან განსხვავებულ მეორე ქვეყანას, ქვეყანას ხორცისა, მიწისა, სისხლისა და სიყვარულისა. მართალია, ეს „მრუშობა“ აქ დატუქსულია, მაგრამ იგი თავისას აკეთებს, მეორე ქვეყანა მისი წამკითხველისათვის აღმოჩენილია. ამის შემდეგ მკითხველის საქმეა დაუჯერებს ქრისტიანულ დოგმასა და ასკეტობასა და ბედნიერების ძებნას იმ ქვეყნისათვის გადადებს, თუ ამ ქვეყნად შეუდგება მის განხორციელებას.

მისდა უნებლიედ, გიორგი მერჩული წმინდანს რომანის დამთრობ სილამაზესა და წარმტაცებას აქადაგებინებს. რაღაც ისეთი ხდება, რასაკვირველია, სხვა საფენელითა და სხვა გარემოების ფარგლებში, როგორც ევროპიელ დიდ სქოლასტიკოსს დუნ სკოტს მოუვიდა. კარლ მარქსმა დაასაბუთა, რომ სქოლასტიკური მსოფლმხედველობის შინაგანმა წინააღმდეგობამ დუნ სკოტი მიიყვანა იქამდე, რომ მან თეოლოგიას მატერიის არსებობა აქადაგებინა.² ასე, გიორგი მერჩულმაც წმინდანს, ბერ-მონაზნობის აპოლგეტს, რომანისა და სისხლის ღელვის ძალა აღმოაჩენია და მისი ძლიერება და წარმტაცება გამოამზეურებია.

ამიტომ ჩვენი აზრით მერჩული, მისდა უნებლიედ, დასაბამი შეიქნა მომდევნო საუკუნეში წარმოშობილი ქართული საერო ლიტერატურისა. იგი რუსთაველის შორეული წინაპარია.

რასაკვირველია, ჩვენი კულტურის ეს გზა მერჩულის ნეგატიურ ზმანებას არ გაჰყოლია. მან ქრისტიანული მსოფლმხედველობის ძიებისა, დასაბუთებისა და პროპაგანდის გზა გააგრძელა. უნდა ითქვას, რომ მას ისტორიულმა შემთხვევამ ხელსაყრელი სამოქმედო ასპარეზი შეუქმნა. XI საუკუნის ქრისტიანული მსოფლიო აღმოსავლეთისა და დასავლეთში ამასვე აკეთებდა, იგი ყოველივე ძალას ხმარობდა, რათა გონების არგუმენტები ზეცაში მოესმინათ, იგი ჰქმნიდა სქოლასტიკურ ფილოსოფიას და რაციონალურ თეოლოგიას. ქართველებიც ამ ძიების მორევში მოხვდნენ და აქ გაშალეს თავიანთი შემოქმედება. ამავ დროს მათ თავიანთ სამშობლოში ყოველმხრივ ხელის შემწყობი პირობები აღმოაჩნდათ: აღორძინების გაძლიერებისა და გაერთიანების გზაზე დამდგარი ქვეყანა, მფარველი მეფეები და

¹ Георгий Мерчул. Жизнь св. Григория Хандзтийского, Тек. и размык. по ар.-груз. филол. изд. Н. Я. Марра, 1911.

² об. К. Марх und Fr. Engels: „Nachlass“. ტ. II, გვ. 225.

ამ მეფეების მიერ უხვად ბოძებული ეკონომიური რესურსები. ამიტომაც, რომ ამ საუკუნის ქართველი სამეცნიერო და თეოლოგიურ-ფილოსოფიური მოღვაწეობა არც ერთს იმდროინდელი მოწინავე ერს უკან არ რჩება და ზოგ რამეში კიდევაც უსწრებს. ხუთი გამოჩენილი ქართველი სქოლასტიკოსი და თეოლოგი მეთაურობს ქართული კულტურის ამ ისტორიულ გზას: ექვთიმე მთაწმიდელი, გიორგი მთაწმიდელი, ეფრემ მცირე, არსენ იყალთოელი და იოანე პეტრიწი. რასაკვირველია, მათ დაამთავრეს ის, რაც წინაპრებმა წამოიწყეს.

ქართული კულტურის მეორე გზა აღმოსავლეთიდან მოდიოდა. არაბთა მეცნიერება და ფილოსოფია, მათი თავისუფალი პაერით გაქლენთილი ცივილიზაცია, სასანიდების ირანის საერო მწერლობა იმთავითვე ცნობილი იყო ქართველებისათვის. ამანაც, სხვათაშორის, ხელი შეუწყო ქართული საერო მწერლობის დასაწყისს. მწერლობის ეს დარგი დავით აღმაშენებლის დროს ჩნდება.

ნიკო მარი ამტკიცებდა, რომ „აბდულ-მესია“ დავით მეფის სადიდებლად დაწერილი ოდაა¹ და ჩვენი აზრით მართებულად. ამ ეპოქის საერო პოეზიიდან ბევრი რამ არის დაკარგული; რამაც ჩვენამდე მოაღწია, პოეზიის შედეგებია. და უნდა ვიფიქროფ, რომ რაც დაიკარგა, იგიც კარგი იყო.

რუსთაველი ქართული საერო პოეზიის დაგვირგვინება იყო. თავისთავად ცხადია, რომ ისეთი ყოველმხრივ გენიალური ქმნილება, როგორიცაა „ვეფხისტყაოსანი“, უეცრად არ გაჩნდებოდა, იგი მხოლოდ ხანგრძლივი და მრავალმხრივი ლიტერატურული განვითარების შედეგი შეიძლება ყოფილიყო. აკადემ. ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, რომ მე-12 საუკუნეში აღმოსავლეთის არც ერთს ქრისტიანე ერს, გარდა ქართველებისა, არც ასურელებს, არც სომხებს, არც თვით ბიზანტიელ ბერძნებს საერო მწერლობა არ გააჩნდათო². და ეს ბევრის მოქმელი ფაქტია. არაბულ-ირანული მსოფლიოს გაგარეშე, ცხადია, ქართული კულტურის განვითარების ის საერო გზა, რომელიც რუსთაველში, კლასიკურად გაფორმდა, არ წარმოიღვინება; მაგრამ რუსთაველი უკვე ყოველივე ზეგავლენაზე მაღლა დგას, იგი სინთეზია ქართული კულტურის ორივე გზისა, იგი თვითონ არის ის ორიგინალი, რომელიც ახალს იწყებს და დამოუკიდებელ საკუთარ ქვეყანას წარმოშობს.

ქართული კულტურის პირველი გზიდან, ე. ი. ქრისტიანულ-ბერძნული გზიდან, მომავალი განვითარების ამდაგვარ ორიგინალურ მოვლენას გამოჩენილი ქართველი ფილოსოფოსი და თეოლოგი იოანე პეტრიწი წარმოადგენს. ქრისტიანული სოფლგაგების ფილოსოფიურ დასაბუთებისათვის მან უსათუოდ თავისი ორიგინალური და

¹ იხ. ნ. მარის, Древнегрузинские одаи.

² იხ. ივ. ჯავახიშვილი, ქარ. ერ. ისტ. II, გვ. 565.

საინტერესო სიტყვა სთქვა. მის მოსვლასაც ქართულ მწერლობაში დიდი ისტორიული განვითარება ამზადებდა, მასაც გამოჩენილი წინაპრები ჰყავდა, და ყველაზე თვალსაჩინო მათ შორის უსათუოდ ეფრემ მცირე იყო.

პეტრიწის ფილოსოფიური და თეოლოგიური აზროვნების გაგებისათვის აუცილებელია წინასწარ ის იქნას გათვალისწინებული, რაც ამ სფეროში ეფრემ მცირემ გააკეთა. განვითარების ამ ხაზზე ეფრემ მცირე პირველი საფეხურია, პეტრიწი—მეორე და უკანასკნელი. ყოველ შემთხვევაში ისტორიას ჩვენთვის ცნობა და ფაქტი აღარ შეუნახავს იმის შესახებ, რომ ვინმეს ქართული სქოლასტიკა პეტრიწის შემდეგ წინ წაეწიოს და განვითარებინოს.

XI საუკუნეში ქართველები სერიოზულ მუშაობას ატარებდნენ იმდროინდელი მეცნიერული კვლევის სფეროში, ე. ი. ქრისტიანული ლიტერატურული ძეგლების ფილოლოგიურ დამუშავებაში. ისინი კრიტიკულად სწავლობდნენ ბერძნულ ტექსტებს, ეძებდნენ პირველ დედნებს, სთარგმნიდნენ მათ ქართულ ენაზე, ეწეოდნენ უკვე არსებული თარგმანების რედაქციას და სხვ.

არსებული მწერლობის მრავალ დარგს ახლა ახალი და მნიშვნელოვანი დარგი მიემატა: ფილოსოფია. რასაკვირველია, ფილოსოფია, რომლის მიზანი იყო ქრისტიანული მსოფლმხედველობის არგუმენტაციით დასაბუთება, ე. ი. სქოლასტიკა.

ექვთიმე მთაწმიდილიდან დაწყებული მრავალი თეოლოგიური წიგნი ყოფილა ქართულად თარგმნილი, დოგმატურ-თეოლოგიური თხზულებანი: გრიგოლ ნოსელისა, ნაზიანზელისა, თვით დამასკელისაც, მაგრამ პირველი გამოჩენილი სქოლასტიკური წიგნი—დამასკელის „დიალექტიკა“—ქართულად ეფრემ მცირემ სთარგმნა და ამდენად მას უსათუოდ უფლება ჰქონდა ეთქვა იოანე დამასკელის მის მიერვე შესრულებული ქართული თარგმანის წინასიტყვაობაში: ამ წიგნის გადმოთარგმნაზე „ენასა ჩუენსა სხუა არარაჲ ოდეს თარგმნილა საფილოსოფოსოთა წიგნთაგანი“¹. ეფრემ მცირეს მრავალი თანამშრომელი და გამგრძელებელი გაუჩნდა. აკად. ნიკო მარმა, ძველი ქართულის ფილოლოგიის შემქნელმა, აი როგორ შეაფასა ამ ქართველ მეცნიერთა მუშაობა:

„X და XI საუკუნეში ქართველები ფილოსოფიის სფეროში იმავე საკითხებით იყვნენ დაინტერესებულნი, რომლებიც ჰფლობდნენ იმდროინდელი კაცობრიობის მოწინავე ადამიანებს, როგორც აღმოსავლეთში, ისე დასავლეთში, იმ განსხვავებით დანარჩენებისაგან, მაგ. ევროპელებისაგან, რომ იმდროინდელი ქართველები სხვებზე ადრე გამოსთქვამდნენ თავიანთ აზრს იმდროინდელი ფილოსოფი-

¹ იხ. ეფრემ მცირეს ამ სახელგანთქმული წინასიტყვაობის ტექსტი კრებულში „მიმოხილველი“ 1926 წ. გვ. 183, გამოქვეყნებულია სერ. გორგაძის მიერ.

ფრი აზრის ახალ მიმდინარეობაზე; ამავე დროს ისინი შეიარაღებული იყვნენ იმ დროისათვის სანიმუშო ტექსტუალური კრიტიკის იარაღით და მუშაობდნენ უშუალოდ ბერძნულ ორიგინალებზე¹.

ეს საინტერესო მსჯელობა არა ნაკლები უფლებით შეეხება ეფრემ მცირეს, ვიდრე. იოანე პეტრიწს. ჩვენი მიზანია დავადგინოთ, თუ რომელია იმ დროისათვის ახალი ფილოსოფიური აზრები ქრისტიანობისა, რომლის დაუფლებისათვის ქართველებს თავიანთი მუშაობა გაუშლიათ. ჩვენი მთავარი მიზანი, რასაკვირველია, პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნებისა, ბუნებისა და დასაბამის გამოკვლევაა, მაგრამ ამ ამოცანის შესრულებისათვის აუცილებელია ეფრემ მცირეს მოღვაწეობაზე მოკლედ მაინც შევჩერდეთ.

ეფრემ მცირე იყო ქართული საეკლესიო მწერლობის მრავალმხრივი მოღვაწე², დიდი ფილოლოგოსი და ისტორიკოსი³, მაგრამ საქმის ეს მხარე ჩვენ აქ არ გვაინტერესებს. ჩვენ გვაინტერესებს მისი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური მსოფლმხედველობა. ეს საქმე მან დაიწყო ქრისტიანული სქოლასტიკის შემქნელის ბერ იოანე დამასკელი ის (VIII საუკ.) მთავარი ნაწარმოების: *πρωτη γυμνασιον — „წყარო ცოდნისა“* — ქართულად გადმოთარგმნით. იმ დროს ეს წიგნი კათოლიკური ქრისტიანობის ყველაზე დიდი და ორტოდოქსალური დოგმატური საფუძველი იყო.⁴ ის იყო ერთგვარი ენციკლოპედია მთლიანად და უნაკლოდ შეთანხმებული ქრისტიანულ დოგმასთან, გაწმენდილი ყოველივე გადახრებისა და მწვალებლობის აჩრდილებისაგან.

ამ წიგნით დამასკელმა საფუძველი ჩაუყარა იმ დამოუკიდებელ ქრისტიანულ ფილოსოფიას, რომელიც სქოლასტიკის სახელწოდებით არის ცნობილი. სქოლასტიკის სამივე დამახასიათებელი პრინციპი წამოაყენა ამ წიგნში დამასკელმა ბერმა: 1) მიიჩნია აუცილებლად ქრისტიანულ დოღმატიკონში ფილოსოფიის (ლოგიკისა და ონტოლოგიის) შესავალის სახით შეტანა; 2) დაასაბუთა, რომ ფილოსოფია და ყოველივე მდებარე ცოცხა ტექნიკური ხელსაწყოა და ამიტომ თეოლოგიისათვის სამსახურის გაწევა შეუძლია და ამისათვის შეიწყნარა, 3) შესცვალა ტრადიცია მე-4-6 საუკუნის გამოჩენილი ქრისტიან თეოლოგთა, რომლებიც თავიანთ აზრებს (რომ დასჭირდებოდათ), ფარულად და ნათლად პლატონისაგან სესხულო-

¹ Н. Я. Марр, Иоанн Петрицкий, გვ. 61.

² ამის შესახებ იხ. კორ. კეკელიძე: ქართულ. ლიტერ. ისტორია, ტ. 1, გვ. 259 და სხვა.

³ ეფრემ მცირე, როგორც ფილოლოგოსი და ისტორიკოსი განხილულია ივ. ჯავახიშვილის შრომაში: „ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები“ ნაწ. 1, გვ. 145—169.

⁴ ქართულად ეს წიგნი 1060 წლის მომდევნო ხანაში უნდა იყოს ნათარგმნი. ლათინურად იგი პაპა ეგგენი III განკარგულებით 1145 წელს ითარგმნა. ამ წიგნის გადღენა ლათინურ სქოლასტიკაზედაც დიდი იყო.

ბდნენ, და ქრისტიანობისათვის სანდო მოკავშირედ დიდ ბერძენ ფილოსოფოსთა შორის არისტოტელე აღიარა.

თავის შრომის პირველ ნაწილში, რომელსაც სახელად შემდეგ „დიალექტიკა“ ეწოდა, მან მოგვცა ამონაკრები არისტოტელური ლოგიკიდან და ონტოლოგიიდან და ამით ჩამოაყალიბა საშუალო საუკუნეებისათვის საკირო კომპენდიუმი ფორმალური ლოგიკისა, ხოლო წიგნის უკანასკნელ ნაწილში, რომელსაც სახელად ჰქვია: *ἔκθεσις ἀρχαίης τῆς ὀρθοῦς πίστεως* — „გარდმოცემა უცილებელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა“ — ქრისტიანული თეოლოგიის მთავარი დოგმების გვერდით მოცემულია ბუნებისმეტყველური, ფსიქოლოგიური და ეთიკური ხასიათის ცნობები და ეს უკანასკნელი ხელახლავე არისტოტელედან არის ამოკრებილი.

ეფრემ მცირემ დამასკელის ნაწარმოების სწორედ ეს ორი ნაწილი თარგმნა და, ცხადია, ამით საფუძველი ჩაუყარა ქართულ სქოლასტიკას, მისცა ქართველებს იმდროინდელი მეცნიერების კომპენდიუმი, ქრისტიანულად გამართული და ყოველივე „უცხო“ ელემენტისაგან გაწმენდილი; მაგრამ მთარგმნელის როლით მას არ ამოუწურავს თავისი მნიშვნელობა ქართული სქოლასტიკის ისტორიაში. მან დამასკელის წიგნის თარგმანს წაუძღვარა საინტერესო წინასიტყვაობა, რომელიც გვიჩვენებს, რომ ეფრემ მცირე XI საუკუნის ქრისტიანული სქოლასტიკის მწვერვალზე იდგა. ამ წინასიტყვაობაში, სხვათა შორის, ჩვენ ვკითხულობთ:

„და დაღაცათუ ყოველივე ვერ გულისკმა ვყოთ, გარნა ესე ხოლო სადმე უწყოდით, ვითარმედ ესევითარი არს საფილოსოფოსო სწავლად, რომელი იგი აქაცა საკიროდ საქარად შემოულბიეს წმიდასა იოვანე დამასკელსა, რათა ამათ მიერ წინააღუდგებდინ შვილნი ეკლესიისანი გარეშეთა მათ ფილოსოფოსთა და მათითავე ისრითა განჰკურემდენ მათ“¹.

ე. ი. ეფრემ მცირე ამბობს: თუმცაღა ყოველივეს, რაც ამ წიგნში სწერია, ვერ შევიგნებთ, მაგრამ მაინც ვიცოდეთ, რომ იმდაგვარია ის საფილოსოფიო მოძღვრება, რომელიც სახმარად შემოულია წმიდა იოვანე დამასკელს, რომ მისი მეშვეობით შვილნი ეკლესიისანი წინააღუდგებიან მათ საერო, ე. ი. არაქრისტიან ფილოსოფოსებს და განგმირავენ მათ ფილოსოფიისავე ისრითაო.

ქართველი სქოლასტიკოსი აგრძელებს ამ აზრთა მიმდინარეობას და დასძენს, რომ სხვა-სიტყვითა და სხვა ხერხით ქრისტიანობის მოწინააღმდეგეთ პასუხს ვერ გავცემთ. რათა საერო ფილოსოფოსების შემოკამათება გაენადგურებია, დამასკელს ქრისტიანული ფილოსოფია შეუქმნია და „ამათითა ეკლოვნებითა მოუზღუდაეს ვენაკისა ამის თვისისა ნაყოფთა შეუნიერებაჲ“-ო.²

¹ იხ. მიმომხილველი, გვ. 184.

² იხ. იქვე, გვ. 184.

ამაზე უფრო ნათლად და კარგად წარმოუდგენელია სქოლასტიკის მიზნებისა და ამოცანების დახასიათება. ეფრემ მცირე აღიარებს ფილოსოფიისა და მეცნიერების შესწავლის აუცილებლობას, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ამათ რაიმე დამოუკიდებელ ღირებულებას ანიჭებდეს, არამედ იმიტომ, რომ ქრისტიანული დოგმის დაცვის საქმე უზრუნველჭყოს. ქრისტიანობამ ფილოსოფიიდან უნდა ამოკრიბოს მისთვის საჭირო მასალა და ამ ქრისტიანულად გამართული ფილოსოფიით მან უნდა გაანადგუროს ფილოსოფია, დაამტკიცოს ქრისტიანობისათვის უცხო, ე. ი. საერო ფილოსოფიის უსაფუძვლობა.

ამის დამწერი ფილოსოფიაზე ხელაღებით უარს არ ამბობს იმიტომ, რომ ხელდას მისი გამოყენების სარგებლიანობას ქრისტიანული დოგმის განმტკიცების მიზნით.

ეფრემ მცირე ამბობს მხატვრულად, რომ ფილოსოფია ეკალია, მაგრამ აუცილებელია დაცულ იქნას ვენახის მშვენიერება და, მოდი, ეს მშვენიერი ბაღი საერო ფილოსოფიის ეკალით შემოვლობოთ. ფილოსოფია ფილოსოფიისავე ისრითა უნდა განიგშიროს — აი ლოზუნგი ადრინდელი სქოლასტიკისა.

ჩვენ არ ვიცით, რომ მეთერთმეტე საუკუნის შუაათეული წლებისათვის ვინმეს დასავლეთში, ან აღმოსავლეთში, სქოლასტიკის ეს ისტორიული დანიშნულება უფრო აზრმახვილად და ნათლად გამოეთქვას, ვიდრე აქ ეფრემ მცირემ სთქვა. ეს იშვიათი დოკუმენტი პირბადეს ხდის ფილოსოფიის ბურჟუაზიულ ისტორიკოსებს, რომლებიც ამტკიცებენ ვითომც სქოლასტიკა გონებისა და რწმენის მორიგების ფილოსოფია ყოფილიყოს. პირიქით, ადრინდელი სქოლასტიკა ცოდნასა და გონებას სარწმუნოების მონად ხდიდა, ფილოსოფიას იმდენად აძლევდა არსებობის უფლებას, რამდენად ეს საერო ფილოსოფიის დასამარცხებლად გამოდგებოდა, რამდენად ფილოსოფიის ეკლით სარწმუნოების ბაღნარი შემოიფარგლებოდა.

ეტყობა ეფრემ მცირეს მიერ იოვანე დამასკელის ისტორიული საქმის სწორად გაგების ნიადაგზე გამომუშავებული ეს ლოზუნგი დიდ ხანს არ მოუშორებია თავიდან ქართულ სქოლასტიკას და თეოლოგიას. მე-13 საუკუნეში იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური შრომის ვილაც გადამწერი თავის თავს შეეკითხება, რად უნდა მას ეს სულის წამწყმედი ფილოსოფია, რა დანიშნულება აქვს ამ ამოცებას და უეცრად გაიხსენებს, რომ გველის შხამს გველისავე შხამით აღმოფხვრიან, ე. ი. გაიგებს, რომ ფილოსოფია საჭიროა ფილოსოფიის მოსასპობად და ამით დაკმაყოფილდება. ეს იყო ნაყოფი ეფრემის თესლისა.

მაშასადამე, ეფრემ მცირეს ძველი ქართული აზროვნების ისტორიაში ძალიან გამოჩენილი ადგილი უჭირავს. იგი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ადრინდელი სქოლასტიკური ფილოსოფიისა. იგი უნაკლოდ ჰფლობს ამ ფილოსოფიის მთელს საიდუმლოებას. ამიტომ

აქ მთელი სერიოზულობით ისმის საკითხი ეფრემ მცირესა და იოანე პეტრიწის დამოკიდებულობის შესახებ. იტყვის პეტრიწი, რომ ფილოსოფია უნდა განადგურდეს ფილოსოფიისავე ისრითაო, რომ ფილოსოფია არის ეკალი, რომ გველის შხამი გველისავე შხამით უნდა ამოვწყვათო? არა, ამას იგი არ იტყვის და ამიტომ იგი მეორე საფეხურს გამოხატავს ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური აზროვნების ისტორიაში. იოანე პეტრიწი მეორე თაობის წარმომადგენელია, პირველ თაობას იგი ებრძვის და ეკამათება, გარეგნულად ვითომც მხოლოდ თარგმანებისა და ენის რეფორმის საკითხების გამო. მაგრამ, ცხადია, რომ ეს საფარია და ამის უკან უფრო პრინციპიან-ლური და სადაო საკითხები იმალებიან.

ეფრემ მცირესთან შედარებით იოანე პეტრიწი რაღაც ოცდაათით, თუ ორმოცი წლით უმცროსი უნდა ყოფილიყო და გასაკვირია, რომ იგი უკვე სულ სხვა სააზროვნო პერსპექტივების წინ დამდგარა. რასაკვირველია, იგიც მთლიანად ქრისტიანული თეოლოგიისა და ფილოსოფიის სააზროვნო წრეს ეკუთვნის, მაგრამ მისი მიზანი სულ სხვა გამხდარა, იგი სულ სხვა საკითხებით არის დაინტერესებული. მისთვის აუცილებელი შექმნილა ქრისტიანობის დასაბუთება. იგი მოითხოვს, რათა ფილოსოფიის არგუმენტები შეცაში მოისმინონ.

მაშასადამე, ეფრემ მცირეს იდეოლოგიური სახე ჩვენთვის მთლიანად გამორკვეულია. იგი არის უზადო ორტოდაქსალურ ქრისტიანული თეოლოგიისა და სქოლასტიკის ადრინდელი ტიპის წარმომადგენელი. მისი ფილოსოფია ქრისტიანული ფილოსოფიაა, ე. წ. კაპადოკიელი-მამებიდან მომდინარე, და მერვე საუკუნის ბოლოს საბოლოოდ გაფორმებული იოანე დამასკელის მიერ. ასე, რომ შეხედულება, ვითომც ეფრემ მცირე ეკუთვნოდა ნეოპლატონური ფილოსოფიის წრეს, მითად უნდა ჩაითვალოს. ამ მითის გავრცელებას ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ ეფრემ მცირეს უთარგმნია ქართულად (ფსევდო) დიონისე არეოპაგელის, გამოჩენილი ქრისტიანე ნეოპლატონიკოსის, ნაწერები. ამ ავტორის ბიოგრაფია კიდევ მეათე საუკუნეში გადმოუთარგმნიათ ქართულად. მაგრამ საქმე ისაა, რომ მე-10 და მე-11 საუკუნის ქართველებმა არ იცოდნენ ის, რაც ჩვენ ვიცით დღეს, ე. ი. იმათ არ იცოდნენ, რომ დასახელებული ავტორის სახით ცნობილი წიგნები VI საუკუნის ანონიმს ეკუთვნოდა. როგორც ეტყობა, ისინი ფიქრობდნენ, რომ ეს წიგნები მართლაც პირველი საუკუნის ათენელმა მოქალაქემ; არეოპაგის წევრმა, დიონისემ დასწერაო, მათ არ იცოდნენ, რომ დიონისეს ქრისტიანობა და წიგნების ავტორობა მოგვიანო ქრისტიანული ფანტაზიის ნაყოფი იყო. ეს რომ ასეა, ნათლად ჩანს წინასიტყვაობიდან, რომელიც მე-10 საუკუნის ქართველ მთარგმნელს გაუკეთებია: „ცხოვრებაჲ დიონისიოჲსი ეპისკოპოსისაჲ, რომელი იყო

ძს სოკრატისი და მთავარი ათენელთაჲ¹, ვკითხულობთ აქ და სავსებით ნათელია საქმის ვითარება. ქრისტიანობაში (ფსევდო) დიონისეს ლიტერატურული შანტაჟი ორტოდოქსალურ საქმედ გაასაღა ცნობილმა მისტიკოსმა და ქრისტოლოგმა მაქსიმე აღმსარებელმა (Maximus Confessor, 580—662). ეს მაქსიმე აღმსარებელი თითქმის მთლიანად მოიპოვებოდა ქართულ ენაზე მე-10 საუკუნიდან და, მაშასადამე, მისი მეშვეობით ის აზრიც, რომ დიონისე მართლა ათენის პირველი ეპისკოპოსი იყო, ყოფილი წევრი არეოპაგისა, ვითომც ყოველივე, რასაც იგი სწერდა, მას უშუალოდ პავლე მოციქულიდან მოესმინა და სხვ. და როცა VIII საუკუნეში ეს ლეგენდა იოანე დამასკელმა ქვეშარიტებად გამოაცხადა, ამოკრიფა (ფსევდო) დიონისე არეოპაგელის ნაწერებიდან ადგილები და თავის ორტოდოქსალურ დოგმატიკონში შეიტანა, დიონისეს ლიტერატურულმა ხრიკმა საბოლოოდ გაიმარჯვა და ეს აზრმახვილი ნეოპლატონიკოსი ქრისტიანული ორტოდოქსიის უზადო სამოსელში გამოეწყო. აი ვინ იყო ექვთიმე მთაწმინდელის და ეფრემ მცირეს ცნობიერებაში დიონისე არეოპაგელი². იმას სწავლობდნენ და თარგმნიდნენ არა იმიტომ, რომ მასში „პლატონიურს ფილოსოფოსს“ ხედავდნენ, არამედ ქრისტიანს, რომელსაც ქრისტიანული სიბრძნე თვით პავლე მოციქულმა ასწავლა.“

3. იოანე კებრიჭის ცხოვრება და ლიტერატურული მოღვაწეობა

„იოანე ფილოსოფოსი“, ანუ იოანე პეტრიწი, გამოჩენილი ფილოსოფოსი და თეოლოგი იყო. მეთორმეტე საუკუნის სხვა ქვეყნების მოაზროვნეებიდან მას ანსხვავებდა მხოლოდ ენა, აზროვნებით კი იმათ წრეში იღვა და იყო ერთი პირველთაგანი. იმდროინდელი

¹ იხ. კორ. ეკკლ დ ძე, „უცხო ავტორები ძველს ქართულს მწერლობაში“, ტფ. უნივერ. მოამბე № VIII, გვ. 131.

² (ფსევდო) დიონისე არეოპაგელის გავლენა განსაკუთრებით დიდი იყო დასავლეთის ქრისტიანებზე. მისმა იდეებმა გაანოყიერეს ნიკოლაუს კუზანელი და რენენანსის ეპოქის აზროვნება. როცა ევროპიელები მიხვდნენ, რომ ბევრი საეკლერამ იყო „ნეგატიური თეოლოგიის“ შემქნელის ნააზრებში, მას დაეწაფენ როგორც კრიტიკულსა და თავისუფალ წყაროს. მაგრამ ეკლესია თავისას გაიძახდა. იგი ფიქრობდა, რომ არ ყოფილიყო ღვთის სიტყვა თქმული არეოპაგელის თეოლოგიაში, მაშინ წმიდა იოანე დამასკელი მასზე არ დაეყრდნობოდა. და რადგან დამასკელი მას დაეყრდნო, მაშინ უსათუოდ ღვთის საქმეა გამოცხადებული.

³ პირველად ლავრენტიუს ვალლამ აღმოაჩინა, რომ ეს ნაწერები დიონისე არეოპაგელს არ დაუწერია, თანამედროვე კლასიკური ფილოლოგიის მკვლევარებმა შტიგლმაიერმა, კონზა და სხვ. კი ეს საბოლოოდ დასაბუთეს— რადგან კონზა დამტკიცა, რომ ამ ნაწერების ავტორი თავიდან ბოლომდე პროკლეს ტრიადას ეყრდნობა, ამიტომ შესაძლოა მივიჩნიოთ მისი ავტორი მეხუთე საუკუნის დასასრულსა და მეექვსე საუკუნის პირველ ნახევარში მცხოვრებ ქრისტიან მწერლად.

ბიზანტიურ-ბერძნული ცივილიზაციის წიაღში აღზრდილი, ძველი ბერძნული კლასიკური კულტურის ცოდნაში დაოსტატებული, იგი ცდილობდა ქართველებისათვის საბოლოოდ ჩამოეყალიბებია სამეცნიერო თეორეტიული ტერმინოლოგია, გაეხადა ქართველები ფილოსოფიური აზროვნების მონაწილედ. ენის დიდ რეფორმატორს და „ღვთაებრივ ფილოსოფოსს“ დევნაც კი განუცდია თანამედროვეთაგან, მისთვის ხელი შეუშლიათ, რათა გამხდარიყო ქართველების არისტოტელე, მაგრამ, როგორც ეტყობა, მეზრძოლი ბუნების მქონეს და განახლების მოციქულს იარაღი არ დაუყრია და ქართველებისათვის ფილოსოფიური აზროვნება და სკოლა შეუქმნია.

სამაგიეროდ მომდევნო ისტორიამ იგი დიდად დააფასა, მისი ავტორიტეტი ძველს ქართულ მწერლობაში განუზომელად დიდია. მასში უკვე საშუალო საუკუნეებში „პლატონურ ფილოსოფოსს“ ხედავდნენ. მის მიერ ქართულად თარგმნილი ნემესიოსის წიგნის ერთ ძველ ხელნაწერს არშიაზე მიწერილი აქვს შენიშვნა, რომელიც შეიცავს განმარტებას იმისა, თუ რა მნიშვნელობით აქვს ნახმარი სიტყვა „მიდრეკა“: „აწინდელისა წიგნისასა ელლადელთა ხმისაგან ქართველთა სიტყუად გადმომწერელსა ამისსა იოვანეს პლატონურსა ფილოსოფოსსა“¹.

რასაკვირველია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ „პლატონური ფილოსოფია“ პეტრიწისა რაიმე მიმართულებით ქრისტიანობას ეწინააღმდეგებოდეს. პირიქით, „პლატონური ფილოსოფოსობა“ მას ესმის, როგორც ქრისტიანობის „გონებითა“ და „ხედვით“ (თეორიით) დასაბუთების საუკეთესო საშუალება. იოანე პეტრიწი ქრისტიანობის იდეოლოგია, დამცველი ყველა მისი დოგმატური ატრიბუტისა და ტრადიციისა. კიდევ მეტი, მისი ლიტერატურული მოღვაწეობის შესწავლა გვარწმუნებს, რომ იგი არის ორტოდოქსალური ხალკი-დონისტი.²

იგი ქრისტიანული სქოლასტიკის ისტორიაში დამწყებია იმ ახალი მიმართულებისა, რომელმაც გადაწყვიტა ფილოსოფია პოზიტიურად გამოეყენებია, რომელიც ფიქრობდა, რომ რელიგია „გონების არგუმენტებითა“ და „თეორიით“ დასაბუთდებოდა. სქოლასტიკის ასეთს მიმართულებას შერიგება მოუხდა ფილოსოფიასთან, ჰეგელის მოხდენილი გამოთქმა რომ ვიხმაროთ, მან ზეცა აიძულა მოესმინა ფილოსოფიის არგუმენტები. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საქმეს ჩვენში პეტრიწი ათეული წლებით ადრე იწყებს ევროპიულ სქო-

¹ იხ. ნემესიოს ვემსელი: „ბუნებისათვის კაცისა“ ბერძნულიდან გადმოღებული იოანე პეტრიწის მიერ. გამოცემა სერ. გორგაძისა, ტფილისი 1914 წელი, გვ. 24.

² ნიკო მარი სწერს სამართლიანად: ცხადია, პროკლეს წიგნის კომენტარები „*περὺ χαλκεδονιέτα*“ ეკუთვნოდნენ, იხ. Н. Я. Марр: „И. Петрицихъ“, გვ. 12.

ლასტიკაზე და, მაშასადამე, შეაქვს ქრისტიანულ თეოლოგიაში ის განახლების სინათლე, რომელიც შემდეგ დასავლეთში რენესანსის ეპოქის მზედ ამოვიდა. თვითონ პეტრიწისთან ეს პროცესი ჯერ, რასაკვირველია, შეუგნებლად არის წამოწყებული. მას პლატონით, არისტოტელით, და „პლატონური ფილოსოფოსების“ დახმარებით ქრისტიანობა უნდა გონიერი და დასაჯერებელი გახადოს და, რასაკვირველია, არ გრძნობს, რომ მომავალში არისტოტელე ქრისტეს დაჩრდილავს და ადამიანს სარწმუნოების სამართლიანობაში დააეჭვებს.

ნათქვამიდან ცხადია, რომ პეტრიწის წამოწყებას გულგრილად ვერ შეხვდებოდა ტრადიციებზე აშენებული საეკლესიო რეაქცია. ქრისტიანული თეოლოგია ყოველივე რეფორმებსა და შესწორებებს გაუბოდა, მაგრამ პეტრიწის თავის რეფორმატორული იდეა რომ განევიტარებინა, ამისათვის, ცხადია, ობიექტური პირობები იყო საჭირო. ასეთი პირობები მას დავით აღმაშენებლის საეკლესიო პოლიტიკამ შეუქმნა, ხოლო ასეთი იდეების წამოყენებისათვის საჭირო განათლება მან კონსტანტინოპოლში მიიღო.

ცნობები პეტრიწის ცხოვრების შესახებ ძალიან ბუნდოვანი და ხშირად ერთი მეორეს საწინააღმდეგო არის. მაგრამ თუ ყოველავე იმას, რაც ნიკო მარმა, ივ. ჯავახიშვილმა, კორ. კეკელიძემ, ს. გორგაძემ, და სხვ. ამ საკითხზე ფაქტიური მასალის მხრივ მოგვაწოდეს, კრიტიკულად ერთმანეთს შევადარებთ, შემდეგ სურათს მივიღებთ: პეტრიწი დაბადებული უნდა იყოს 1050 წლის შემდეგ. ძველი ტრადიციით იგი იყო გურული¹. ცნობას, რომ იგი იყო ეფრემ მცირეს მოწაფე, ორი აზრი შეიძლება ჰქონდეს, ე. ი. შეიძლება, ახალგაზრდობაში პეტრიწი იყო შავ მთაზე ეფრემ მცირესთან, ანდა ეს იმას ნიშნავს, რომ იყო მოწაფე ეფრემ მცირეს სალიტერატურო სკოლისა.

დაახლოებით 25—30 წლისა კონსტანტინოპოლში ჩასულა სწავლის დასამთავრებლად და, ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ იგი შევიდა იმ დროს არსებულ კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტში²,

¹ სერ. გორგაძე ამას ამტკიცებს პეტრიწის ლექსიკის გარჩევით. ამ აზრისა იყო ნიკო მარიც (იხ. ი. პეტ. ნემესიის თარგმნის ს. გორგაძის წინასიტყვაობა, გვ. VIII).

² ეს უნივერსიტეტი დაარსა იმპერატორმა კონსტანტინე მონომახმა 1045 წელს. იგი ორი ფაკულტეტისაგან შესდგებოდა, იურიდიულისა და ფილოსოფიურისაგან. ფილოსოფიური ფაკულტეტის, ანუ აკადემიის ხელმძღვანელად მეფემ შიქაელ ფსელლოსი დანიშნა საპატიო წოდებით: *Ματῆος τῶν Φιλοσόφων* — ფილოსოფოსთა მეთაური. ამ დიდი მოხერხებისა და ნიჭის (რომელიც უფრო ფართო იყო, ვიდრე ღრმა) მქონე კაცმა სულ მალე თავისი ფაკულტეტი მსოფლიო მეცნიერების ცენტრად აქცია. აქ ასწავლიდნენ გრამატიკას, რიტორიკას, დიალექტიკას, არითმეტიკას, გეომეტრიას, ასტრონომიას, მუსიკას, ფიზიკას, მეტაფიზიკასა და თეოლოგიას. ფსელლოსი ამტკიცებს, რომ მის აუდიტორიაში თავს იყრიდნენ მთელი იმდროინდელი მსოფლიოს წარმომადგენლები, იგი მსმენელთა შორის ხე-

სადაც ფილოსოფიას იმ ხანებში იოანე იტალი მეთაურობდა.¹

1082—3 წელს მომხდარი ამბების შემდეგ პეტრიწი კონსტანტინოპოლიდან უნდა წასულიყო. 1083 წელს პეტრიწონში (მაკედონიაში) გრიგოლ ბაკურიანმა დიდი მონასტერი დაარსა სემინარიით, სადაც, როგორც ეტყობა, იოანე დამკვიდრდა და თავისი სახელწოდება პეტრიწი, თუ პეტრიწონელი, აქედან მიიღო.

ქრონოლოგიის მიხედვით დასაშვებია, რომ პეტრიწი კონსტანტინოპოლში იყო იოანე იტალის მოწაფე. მართლაც, ცნობილმა ბიზანტინოლოგმა უსპენსკიმ გამოაქვეყნა წერილი იოანე იტალის მიერ მიწერილი, მიმართ ვინმე იოანე აბხაზისა, ე. ი. იოანე ქართველისა, რომელიც იტალის მოწაფე ყოფილა. წერილი დაწერილია 1082 წლის შემდეგ და იტალი უწონებს საქციელს თავის მოწაფეს იოანე ქართველს, რომელიც სასამართლოს დაუკითხავს, როგორც მოწმე. თუმცა პირდაპირი ფაქტი არ არსებობს იმის დასამტკიცებლად, რომ ეს იოანე ქართველი არის ის პირი, რომელსაც შემდეგ ისტორიამ იოანე პეტრიწი უწოდა; მაგრამ ქრონოლოგია სრულს უფლებას გვაძლევს დავუშვათ ასეთი რამ. ამ ხანისათვის პეტრიწი იქნებოდა დაახლოებით 30 წლის კაცი.

რამდენი წელი იმოღვაწა მან პეტრიწონის მონასტერში, ეს მთლად ცნობილი არ არის. პროფ. კ. კეკელიძის მიხედვით ეს იყო 1083—1114 წლები. ეტყობა აქ გაშალა მან ფართო ლიტერატურული მოღვაწეობა. საქართველოში დაბრუნებული უნდა იყოს მხოლოდ XII საუკუნის დასაწყისში, გელათში სამოღვაწეოდ, და ისიც ნამდვილად 1106 წლის შემდეგ. რუის-ურბნისის „ძეგლის წერაში“, პეტრიწის გვარი არ არის მოხსენებული, ე. ი. 1103 წ. იგი ჯერ კიდევ საქართველოში არ იყო. პეტრიწი გარდაცვლილი უნდა იყოს 1126 წლის მომდევნო ხანაში, ე. ი. მეფე დემეტრე პირველის მეფობის დროს, რადგან მას ტრადიცია ასახელებს შესხმის ავტორად დემეტრეს გამეფების გამო.

პეტრიწის ანუ „იოანე ფილოსოფოსის“, ლიტერატურული სახელი ძალიან დიდი იყო ძველ ქართულ მწერლობაში. ტრადიცია

დავს არაბებს, ეგვიპტელებს, სპარსელებს, ადამიანებს ჩამოსულს დასავლეთიდან. ამ უკანასკნელთა რიცხვს ეკუთვნოდა იოანე იტალი, რომელიც იმპერატორ—მიხეილ დუკას დროს თვითონ იქნა დანიშნული ფილოსოფოსთა ჰიპატად. იოანე იტალმა კიდევ მეტი აურზაური ასტეხა უნივერსიტეტის ირგვლივ, მან ახალგაზრდობისა და უცხოელების კიდევ უფრო დიდ გუნდს მოუყარა თავი. მასთან, როგორც ეტყობა, ქართველებიც სწავლობდნენ. იმპერატორ ალექსი კომნენს არ მოსწონდა იოანე იტალი. ჯერ სამოქალაქო და შემდეგ საეკლესიო სასამართლოს გაასამართლებია იგი, ბრალდებული ერეტიკოსობაში, შეჩვენებული ეკლესიის მიერ, გააძევა 1083 წელს.

¹ იხ. Fr. Fuchs: „Die höheren Schulen von Konstantinopel in Mittelalter“. 1926, გვ. 24.

მასში ხედავდა პეტრიწონული ლიტერატურული სკოლის დამაარსებელს, ქართული ენის რეფორმატორს, ქართული გრამატიკის შემდგენს, მაღალი სტილის შემომღებს და, უწინარეს ყოვლისა, ფილოსოფოსს და თეოლოგს, მაგრამ აგრეთვე მეცნიერს, ასტრონომსა და ასტროლოგს.

ჩვენამდე პეტრიწის სახელით მოუღწევია საკმაოდ მრავალ ლიტერატურულ ძეგლს, ასკეტურს, ეგზეგეტურს, ჰაგიოგრაფიულს, ისტორიულს (ეს არის ებრაელთა ცნობილი ისტორიკოსის იოს. ფლაბიოსის წიგნი „მოთხრობანი იუდაებრივისა სიტყვათადასა-ბამობისანი“, ჩვენამდე მოუღწევია ხუთმეტს წიგნს ამ ნაწარმოებისა, უკანასკნელი ხუთი წიგნი კი დაკარგულა) და სხვ. დაკარგულია პეტრიწის ქართული გრამატიკა. ტრადიცია მასვე მიაწერს მრავალი იამბიკოს ავტორობას¹.

ხოლო „კელლინსა შინა გენათისასა“ ე. ი. გელათის მონასტერში, XII საუკუნის პირველ მეოთხედში მას ბერძნულიდან ქართულად გადმოუღია.

- 1) ნემესიოს ემესელი: *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου.*
- 2) პროკლე დიადოხოსი: *Στοιχείαισις θεολογική*
- 3) არისტოტელე: *Τὰ Τοπικά.*
- 4) არისტოტელე: *Περὶ ἐρικυψείας*

ორ უკანასკნელ შრომას ჩვენამდე არ მოუღწევია. ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“ გამოცემულია 1914 წ. სერ. გორგაძის მიერ.

რაც შეეხება პროკლე დიადოხოსის ცნობილ წიგნს „კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი“, რომელიც ახლა გამოდის სტამბური წესით, იმან ჩვენამდე მოაღწია მრავალი ხელთნაწერის სახით. უძველესი მათ შორის გადაწერილია XVII საუკუნეში.

ხელთნაწერი ეგზემპლარები ამ ნაშრომისა შემდეგ სურათს იძლევიან. წიგნი იწყება შესავალით, რომელიც ეკუთვნის მთარგმნელს და რომელიც მოკლედ იძლევა შრომის მთავარ იდეას, მეორე ნაწილია: „პროკლე დიადოხოსისა, პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღმრთისმეტყველებითნი თავნი ორას და ათ ერთნი“. აქ მოცემულია არა მარტო თარგმანი პროკლეს ცნობილი წიგნისა *Στοιχείαισις*, არამედ მთარგმნელის მიერ შედგენილი ვრცელი კომენტარიებიც. მოცულობით კომენტარიები რამდენიმეჯერ უფრო დიდია, ვიდრე თვითონ ტექსტი. ხელთნაწერებში პროკლეს ტექსტს გვერდზე მიწერილი აქვს „პროკლესაგან“, კომენტარიებს კი „იოვანესაგან“ და ამით ადვილად განირჩევიან ერთმანეთისაგან ტექსტი და კომენტარიები.

¹ იხ. კორ. კეკელიძე: „ქართული ლიტერატურის ისტორია“ ტ. I, გვ. 301—310.

შრომის მესამე ნაწილი წარმოადგენს ძალიან ვრცელ ბოლოსიტყვაობას, რომელიც ეკუთვნის მთლიანად მთარგმნელს და რომელიც იძლევა პროკლეს ფილოსოფიის საერთო შეფასებას და მთარგმნელის მსოფლმხედველობას და გვაცნობს ზოგ რაიმეს მთარგმნელის ვინაობის შესახებაც¹.

ამ ბოლოსიტყვაობის შესწავლამ ჩვენ მოულოდნელ აღმოჩენამდე მიგვიყვანა. აღმოჩნდა, რომ ეს ე. წ. ბოლოსიტყვაობა სინამდვილეში წარმოადგენს ორ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ ნაწარმოებს. დაამთავრებს რა პროკლეს შეფასებას და საკუთარი მსოფლმხედველობის დალაგებას, პეტრიწი ამბობს: „მიზეზი აწ კუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს: პირველ რამეთუ განმრავლდეს გარდმომღებელნი და სხუასა აღუჩნდის სხუად“ (გვ. 219). შემდეგ იგი შენიშნავს, რომ ფილოსოფიის ცოდნას, მისი ენისა და აზრის შეთვისებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სამღვთო წერილის ძნელი ტექსტების გადმოთარგმნა-გაგებისათვის. მას მოჰყავს მთელი რიგი მაგალითები იმისა, თუ მისი მეთოდით სახარება რამდენად უფრო კარგად ითარგმნება, ვიდრე იგი იმ დროს მოიპოვებოდა. თუ სიტყვა „არ იწარება, განაგრძობს იგი, გიჩვენებდა თქუენთა უღუმპიანთა ძლევაწი“, ე. ი. თუ არ გეწყინებათ, კიდევ გიჩვენებთ ძლიერებას თქვენი უღუმპიელებისა. ასე უწოდებს იგი მთარგმნელების რომელიღაც სკოლას, შეიძლება მთაწმინდელელებზედაც კი იყოს ლაპარაკი.

შემდეგ მას მოჰყავს თავისი თეორია ქართული ენის რეფორმისა, ე. ი. წინადადებანი ქართული ენის სამეცნიერო ენად გადაქცევისათვის, იმოწმებს არისტოტელესა და ამტკიცებს, ყოველივე რომ გაითვალისწინა და ისწავლა, როცა ამოვიდა ცისკარი მისი გონებისა, როცა თავიდან მოიშორა „ბნელი უმეცრებათა“, მაშინ „აღვიშურვე ტომისათვს გუართა ჩემთასა მე მიდმოობაჲ ენისაჲ გაღექსებული და მესხუეი მდაბრიონთაგან“ (გვ. 220). ე. ი. აქ ლაპარაკია „გაღექსული ენის“ მდაბიური ენისაგან განსხვავებაზე, ე. ი. იმაზე, რასაც შემდეგში მაღალი და დაბალი სტილი ეწოდა, ანდა იმაზე, რასაც მეცნიერული მსჯელობის ენა და ჩვეულებრივი სახმარი ენის განსხვავება ეწოდება.

კიდევ მოჰყავს რამოდენიმე მაგალითი თავის თეორიის დასასაბუთებლად და გადადის თავისი ცხოვრების ვინაობის მოყოლაზე. ყოველივე ამის გამო მე გავზღი მსხვერპლი მრავალ სენთა, უცხოებათა, შურთა და ვერაგობისაო. მე ერთნაირად მდევნიდნენ ბერძნები და ქართველებიო. „ქართველნი თანადგომისა წილ და თქუმისა ესთა ვითარმედ, წმიდასა განგებასა ღმერთისასა კაცი ტომისაგან ჩუენისა უწარმოებია, კელოვნებათაგან სული[სა]თა დაკელოვნებული, ხოლო

¹ სტამბურ გამოცემაში პროკლეს წიგნი გამოდის პეტრიწის შრომების I ტომის სახით, უკვე გამოსული მეორე ტომი შეიცავს პეტრიწის ორიგინალურ შემოქმედებას ცალკე შრომის სახით გამოკრებილს ხელნაწერებიდან.

ხედვათაგან გონებისათა გაგონებებული“... (იხ. გვ. 222). ე. ი. იმის მაგივრად, რომ ქართველებს მადლობა გადაეხადათ ღმერთის განგებისათვის, რომ მათი ტომისაგან წარმოიშვა კაცი ყოველმხრივ განსწავლილი და დახელოვნებული და სხვ., და ამის გამო გვერდში ამომდგომოდნენ და დამხმარებოდნენ, ბრძოლა და დევნა გამოიძახადესო. ქართველების ეს საქციელი ორი გარემოებით იყო გამოწვეული, ორი უმეცრებისაგან გამომდინარეობდაო. ერთი უბრალოდ იმისაგან, რომ უსწავლელობის გამო იყვნენ უმეცარიო და მეორე იმის გამო, რომ არ იცოდნენ, რომ უმეცარნი და უსწავლელნი იყვნენ, როგორც ამას მოხდენილად სოკრატე იტყვისო: „ვინაჲ ძკრთასაცა უძკრეს ესე, რომელ ორითა იპყრობვოდეს უმეცრებითა: პირველ მარტივად უმეცნეობითა სასწავლოთაჲთა, და კუალად მეორედ თვთ მის უმეცრებისა უმეცრებითა, ვითარ იტყუს სოკრატე, რამეთუ „ძნელ სენი, არამედ უფიცხეს უმეცრებაჲ სენისაჲ“. (გვ. 222).

ასე, რომ ჩვენთვის ხელი არ შეეშალათ და საშუალება არ წაერთმიათ „თვთ მათ ხედვათა ვფუცავ სურვილსა, რომელ ენამცა ენისადა გამეწყო და ხედვაჲმცა ფილოსოფოსთა განცდისაჲ მერისტოტელურა და ღმრთისმეტყველებაჲ ნივთისაგან მიუხებელი წარმომეყენა“, ე. ი. ვფიცავ, რომ ენასაც დავამუშავებდი, ფილოსოფოსთა თეორიაში ვიარისტოტელეზდი და წამოვყენებდი ღვთისმეტყველებას ნივთისაგან ხელშეუხებელსო.

რადგან ეს ასე არ მოხდაო, ამიტომო „აწ შეძლებისაებრ და ძალისა ჩემისა აწცა ვიღონო სწორადვე წყალობათა ღმრთისათა დავითის¹ გამგონებობისა და წყალობითა და თანადგომისა მინდობილმან“ გავაკეთე რაც შემიძლო, შეეხებოდა ეს ენას, სიტყვიერებითი და ხედვითი აზრს, ფილოსოფიას თუ ღვთისმეტყველებასო და ეს გავაკეთე ისე, როგორც ეს ამასწინათ „ნემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მეხარკა“-ო. (გვ. 222—23).

აქ მთლიანად და სავსებით თავდება ყოველივე ის, რაც იოანე პეტრიწს სათქმელი ჰქონდა. პროკლეს წიგნის შესახებ. მაგრამ ფაქტიურად ხელთნაწერი აქ არ თავდება. ამ ადგილის არშიაზე ხელთნაწერებში მიწერილია მსხვილი ასოებით: „იოვანე ფილოსოფოსი“, ამას მოჰყვება იამბიკო, რომლის აზრი ძალიან ძნელი გასაგებია და შემდეგ იწყება ახალი გამოკვლევა, რომლის თემა სულ სხვაა, ვიდრე აქამდე იყო. იგი ერთი სიტყვითაც აღარ შეეხება იმ ძირითად პრობლემას, რომლის შესახებ აქამდე წარმოებდა მსჯელობა. ამ ახალი გამოკვლევის თემა შეეხება ცნობილი თეოლოგი ბასილი დიდის ლეწლისა და მნიშვნელობის დალაგებას; ეხება იგი ბასილ დიდს

¹ ვინაჲ ეს დავითი, რომლის წყალობასა და თანადგომას პეტრიწი მინდობია? დავით აღმაშენებელი უნდა იყოს. თუმცა სამართლიან გაკვირვებას გამოთქვამს აკადემიკოსი ივ. ჯავახიშვილი იმის გამო, რომ არ არის ნათქვამი „მედისა დავითისა“.

როგორც ღვთისმეტყველს და ბუნებისმეტყველს, როგორც ფილოსოფოსს და ასტროლოგს, როგორც რიტორსა და გრამატიკოსს, ატარებს მასსა და პლატონს შორის პარალელს და ხაზს გაუსვამს მათ სულიერ ნათესაობას, თუ იმას, რომ ბასილი დიდი პლატონს იყენებდა და სხვადასხვა. ტრაქტატის დედააზრი იმის ჩვენებაში უნდა იყოს, რომ ყოველთვის უებრო და უზადო ბასილ დიდის პლატონს ემყარებოდაო და სხვ.

რა დანიშნულებისათვის უნდა დაეწერა პეტრიწს ეს ტრაქტატი? ან იმისათვის, რათა გაემართლებია თავისი წამოწყება და პლატონის გამოყენების მაგალითი ეჩვენებია ქრისტიანობაში, ანდა შეიძლება ეს იყოს წინასიტყვაობა ბასილ დიდის რომელიღაც შრომის ქართული თარგმანისათვის. რათა ქრისტიანული ორტოდოქსიის ამ უდიდესი წარმომადგენლის აზრები სწორად დაეღაგებია, პეტრიწს სახელმძღვანელოდ აუღია გრიგოლ ღვთისმეტყველის (ნაზიანზელის) „სიტყვაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისათვის“. ამ წიგნის თარგმანი წერემ მცირისა ძალიან გავრცელებული და ცნობილი იყო იმ დროს.

ზემოთ მოყვანილი ავტობიოგრაფიული ცნობებიდან ნათელია, რომ ჩვენამდე მოღწეული ფილოსოფიური ნაწერები პეტრიწს თავისი ცხოვრების უკანასკნელ პერიოდში დაუწერია, ე. ი. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ. ჯერ ნემესიო ემესელის წიგნი გადმოუთარგმნია და შემდეგ პროკლე გაუმართავს. უნდა ვაფიქროთ, რომ ამას მოჰყვა არისტოტელეს ზემოთდასახელებული შრომების თარგმანი. თავის კომენტარიებში იგი ხშირად ეხება, იყენებს და კიდევაც ეკამათება არისტოტელეს „ორგანონს“ და, ბუნებრივია, რომ ზემოთდასახელებულ შრომებს, რომლებიც „ორგანონის“ ნაწილებს წარმოადგენენ, სიამოვნებით გადმოაქართულებდა; თუ ამისათვის შესაფერისი გარემოება იქნებოდა.

ორიოდე სიტყვით საჭიროა შევეხოთ იოანე პეტრიწის ენისა და სტილის საკითხს. თუ მაგ. წაიკითხავ დაახლოებით იმავე ეპოქაში არსენ იყალთოელის მიერ გადმოთარგმნილ დამასკელის „დიალექტიკას“, გაკვირვებულნი დარჩები მფარგმნელის ნათელი და გასაგები ენით. ტყუილად კი არ ამბობს იყალთოელი თავის თარგმნის წინასიტყვაობაში, რომ თუ მკითხველი აქა-იქ ამ ნაწარმოებში ბუნდოვანად გილს ნახავს, ეს გამომდინარეობს ბერძნული ტექსტის ზედმიწევნითი „შედარებულობისაგან“ და არა იმისაგან, რომ მე სწორ ქართულზე საგნის გადმოცემა არ შემძლიაო¹. აიღეთ ახლა და წაიკითხეთ პეტრიწის ძნელი და მძიმე ენა, ხელოვნური და მკაცრი, თუმცა პოეტური, მაგრამ ძალიან ძნელად დასაძლევია სტილი. მისი ბნელი სტილი, ხელოვნური ცნებათა ენა ფილოსოფიის ისტორიის მცოდნეში გარკვეულ ასოციაციებს იწვევს, იგი ძალიან მოგვაგონებს

¹ იხ. საქარ. მუზ. ხელნ. S ფონდი № 1463.39 v.

ხელოვნურ ცნებათა ენას დასავლეთის გვიანი სქოლასტიკისა და შემდეგ გერმანელი იდეალისტებისას, ჰეგელის, ფიხტეს და კანტის აგრეთვე ხელოვნურად შექმნილ ცნებათა ენას და ბუნდოვან სტილს.

პეტრიწი ამტკიცებს, რომ ფილოსოფიური აზროვნებისათვის საჭიროა ენა. „მესხური მდაბრიონთაგან“ ე. ი. განსხვავებული მდაბიოსაგან, იგი აყენებს, ასე ვთქვათ, მეცნიერულ ცნებათა ენის თეორიას და ფაქტიურადაც ატარებს ამას თავის ფილოსოფიურ ნაწარმოებში. რადგან იგი ხედავს, რომ ჩვეულებრივი სალიტერატურო ქართული, თუგინდ კლასიკური „უღუმპიანთა“ ქართული, რომლითაც მშვენიერად გადმოითარგმნა სამღვთო წერილის მხატვრული სტილი და ენა, ვერასგზით ვერ გამოხატავდა იმ ცნებათა უკიდურეს განყენებულსა და სქოლასტიკურ კონსტრუქციას, იმ გაუთავებელ დიალექტიკური კვანძებით ფორმალისტურ სიტყვათა და ცნებათა თამაშს, რომელსაც ადგილი აქვს პროკლეს „თეოლოგიაში“ (ბერძნული ენა ათასი წლებით მუშავდებოდა ასეთი დიალექტიკური კვანძების გამოსათქმელად), ამიტომ პეტრიწი ფილოსოფოსი და მოაზროვნე გადასწყვეტს ქართველებსაც შეუქმნას ასეთი დიალექტიკური და თეორეტული ენა.

ცხადია, რომ ეს ენა ხელოვნური უნდა ყოფილიყო. ამის შექმნა ერთი დაკვირვებით არ შეიძლებოდა, ამისთვის დიდი მუშაობა და საკუთარი ძიებისა და განვითარების გზა იყო საჭირო. მეცნიერული ტერმინებით მსაჯ ენასთან ერთად უნდა შექმნილიყო ფილოსოფიური, დიალექტიკურად მდებდურიც, ცნებათა ენა. ნემესიოსის თარგმანში გვხვდება მაგალითები, სადაც ცნება მარტივი მსჯელობით, ე. ი. სიტყვა ფრაზით არის გადმოღებული, მაგრამ, როგორც ეტყობა, საბოლოო ანგარიშით სულ სხვა გზა აურჩევია პეტრიწს. ეს გზა შემდეგში უნდა მდგომარეობდეს. იგი იღებს ჩვეულებრივი ქართული სიტყვის ძირს და აკეთებს აქედან ფილოსოფიური ცნების გამოხატველ ტერმინს, ანდა იხმარიებს იმდროინდელ ქართული ენის ერთ-ერთ დიალექტს, ასე აკეთებს ახალ ქართულ სიტყვას. სადაც ესეც აღარ ყოფნის, იქ იგი მიბაძავს ბერძნულს. ქართულ სიტყვებს აწყობს ბერძნული სიტყვების მიხედვით და ქართული სიტყვებიდან ჰქმნის ისეთსავე სიტყვების დიალექტიკურ თამაშს, რაც ფილოსოფიურ ბერძნულისათვის დიდი ხნიდან დადგენილი და გასაგები იყო. იგი თარგმნის ქართულად ბერძნულ სიტყვებს, მაგ. თეორიას, ლოგოსს, ლოგიკას, დიალოგს და მთელ რიგ სხვას.

სადაც ეს ხერხიც აღარ ყოფნის, იქ პეტრიწს პირდაპირ გადმოაქვს ქართულში ბერძნული ტერმინი, რაც ბერძნული ენის უცოდინარი მკითხველისათვის მთლად გაუგებრად ხდის პეტრიწის ტექსტს. თუ ყველა ამ სიძნელეს დაძლევეთ, თუ მრავალჯერ წაკითხვით შეეჩვევით პეტრიწის ენის თავისებურებას, მისი სტილი უსათუოდ ინტელექტუალურად მომხიბლავი, ცნებებით მდიდარი და აღმასივით მაგა-

რია. რადგან ისტორიულ გარემოებათა გამო, პეტრიწს გამგრძელებლები აღარ ჰყოლია, თუ მათ ჩვენამდე აღარ მოუღწევია, ამიტომ მისი მკაცრი მეცნიერულ თეორეტიული ენა უნიკუმის სახით არის წარმოდგენილი ქართული ენისა და სტილის ისტორიაში. როცა XVIII საუკუნეში ცნობილმა ანტონ კათალიკოსმა XII საუკუნის რენესანს მოჰკიდა ხელი და ხელმეორედ წამოიწყო ენის რეფორმა, მაღალი სტილისა და მეცნიერულ-ხელოვნური ენის შექმნა გადასწყვიტა, როგორც ცნობილია, პეტრიწის ტყვეობაში აღმოჩნდა და ამის ენა და სტილი იმდენად „მაღალი“ და „ბუნდოვანი“ აღმოჩნდა, რომ პეტრიწის ცნებათა სქოლასტიკაც დაჩრდილა. პეტრიწის წამოწყება გენიალური კიდილი იყო აზროვნების ქვეყანაში, ანტონ კათალიკოსის მოღვაწეობა კი უხერხემლო ეპიგონობა.

XIII საუკუნეში პროკლეს წიგნი იოანე პეტრიწის კომენტარიებითა და წინასიტყვაობით ქართულიდან სომხურად იქნა გადართარგმნილი, ჩვენამდე მოაღწია უძველესმა სომხურმა ხელთნაწერმა, შეცამეტე საუკუნისამ¹.

4. პეტრიწის განათლებისა და ფილოსოფიური მსოფლმხედველობის წყაროები

პეტრიწის ლიტერატურული მოღვაწეობის გაცნობა გაკვირვებას იწვევს მკითხველში ავტორის ყოველმხრივი განათლების გამო; განსაკუთრებით გაკვირვებას იწვევს იმ დროისათვის არაჩვეულებრივად კარგი ცოდნა ანტიკური მწერლობისა საერთოდ და ფილოსოფიისა კერძოდ. ნიკო მარი ამ საკითხის შესახებ სწერს:

„პროკლესათვის კომენტარიების შემდგენი იოანე მუდმივ ტრიალებს არა მარტო ნეოპლატონიკოსთა ქვეყანაში, არამედ ანტიკურ პოეტებისა და ფილოსოფოსების ქვეყანაშიაც.

ჭესიოდე და ჰომეროსი მას მასალას აწვდიან: ჰიპოკრატე, ემპედოკლე, პარმენიდე ხშირად არიან მისთვის ავტორიტეტები. ციტირებულია ხშირად პლატონი, რომელსაც იგი ადიდებს ეპითეტებით „დიადი“, „ღვთაებრივი“. სოკრატეს სახელი თითქმის არ შორდება ძეგლის არც ერთ გვერდს, სადაც მოყვანილია მრავალი ციტატი პლატონის ნაშრომებისაგან“.²

იგი იცნობს თითქმის ყველა გამოჩენილ ნეოპლატონიკოსს; მას აინტერესებს ქრისტიანობის წარმოშობის ისტორიული წყაროები,

¹ როგორც ცნობილია, დავით აღმაშენებელმა საქრისტიანო სომხეთი გამოგლიჯა თურქების ბატონობას (ქ. ანი აიღო 1123 წელს) და საქართველოს პროვინციად აქცია. ასეთად დარჩა სომხეთი მეთოთხმეტე საუკუნემდე. ამან ხელი შეუწყო ამ ორი ხალხის კულტურულ ერთიანობას და სომხებმა თავიანთ განათლებულ საზოგადოებას არა ერთი და ორი იმდროინდელი ქართული ლიტერატურული ძეგლი გააცნეს მოხდენილი თარგმნების საშუალებით.

² Н. Я. МАРР. — „Иоанн Петрицкий“, стр. 33.

იგი თარგმნის ქართულად ცნობილ ებრაელთა ისტორიკოსს იოსებ ფლაბიოს ცხადია, ბერძნულ ისტორიულ საეკლესიო მწერლობას იცნობს ზედმიწევნით. იცნობს სირიისა და საბერძნეთის ყველა გამოჩენილ ღვთისმეტყველს. რაც შეეხება საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიის მთავარ წყაროების ცოდნას, ე. ი. პლატონისა და არისტოტელეს, ამ საკითხზე ჩვენ სპეციალურად შევჩერდებით ქვემოთ.

გაურკვეველია მისი დამოკიდებულება არაბეთის კულტურის წრესთან, თუმცა კაცი, რომელსაც პროკლე ასე ჰყვარებია, არ შეიძლება არ დაინტერესებულყო არაბული ფილოსოფიით, თუგინდ პროკლესთან დამოკიდებულების საკითხის გამო, მით უმეტეს, დავით აღმაშენებლის ეპოქა ამისათვის საბაზსა და საშუალებას იძლეოდა.

ჩვენ ვღებულობთ ჰიპოთეზას, რომ პეტრიწმა თავისი ფილოსოფიური განათლება დაამთავრა ოთხმოციან წლებში კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე იოანე იტალის ხელმძღვანელობით. თუ ამ ჰიპოთეზის ვერიფიცირების შესაძლებლობაში გამოგვედავებთან, ჩვენ ხელთ მიიწვდის ის უტყუარი ფაქტი გვრჩება, რომ თვითონ პეტრიწი ათეული წლების შემდეგ ეკამათება იტალიელებს, ე. ი. იოანე იტალს და მის სკოლას. იგი აკრიტიკებს ერთერთ დებულებას იოანე იტალისა და მისი სკოლისას, ამ კონტექსტში იგი მოიხსენიებს მათ ერეტიკოსებად, ე. ი. იმათ, რომელთა ერეტიკოსობის მონაწილე ახალგაზრდობაში ნამდვილად თვითონაც იყო. ამ ფაქტით დამტკიცებულია, რომ პეტრიწი იოანე იტალის ამბებს კარგად იცნობდა.¹

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ პეტრიწი კარგად იცნობს აღმოსავლეთის ხალხების და სხ. მითოლოგიასა და მსოფლმხედველობას, რასაკვირველია, ბერძნული წყაროებიდან. იცნობს აგრეთვე საშუალო საუკუნეების უმაღლესი სკოლის წესდებაში შეტანილ მეცნიერულ დისციპლინებს, მუსიკით დაწყებული და ასტრონომიით გათავებული.

ნათქვამიდან ცხადია, რომ იოანე პეტრიწის განათლების მთავარი წყარო და მოტივი უნდა მოინახოს კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფარგლებში, იმ ფილოსოფიურ მოძრაობაში, რომელიც მიქაელ ფსელოსით დაიწყო და რომლის განვითარებულსა და დამთავრებულ სახეს იოანე იტალის ლექციები წარმოადგენდნენ სწორედ მაშინ, როცა იოანე პეტრიწი მისი მსმენელი იყო.

¹ „ვინა სადა ყოველმან იტალიელთა წვალებამან ვითარ ქალწულსა პატივი სცა და მიემსახურა“, ე. ი. როგორც ეს იტალიელთა ერეტიკოსობას ქალწულის საკითხში აღმოაჩნდაო. რაზეა აქ ლაპარაკი? თუ გავიხსენებთ, რომ იოანე იტალის წინააღმდეგ წაყენებულ ბრალდებათა ერთ-ერთი პუნქტი ამბობდა, რომ იტალი არ ცნობს ღვთისმშობლის ქალწულობას, ე. ი. რომ მარიამ ქალწული დარჩა იმას შემდეგაც, რაც მაცხოვარი შვა, მაშინ მივხვდებით, რომ ამ კრიტიკული შენიშვნით პეტრიწი ეკამათება იოანე იტალის და ე. წ. იტალიელებს, რომლებიც მთელ სკოლას წარმოადგენენ XII საუკუნის ბიზანტიური სკოლასტიკის ისტორიაში.

მიქაელ ფსელლოსი ტიპიური სქოლასტიკოსი იყო საშუალო საუკუნეებისა. სქოლასტიკის იმ სკოლის ერთერთი პირველი წარმომადგენელია, რომელმაც ფილოსოფიას ერთგვარი დამოუკიდებლობა მიანიჭა; რასაკვირველია, სქოლასტიკის ამ მიმართულებას რელიგიის პირველობის დოგმა არ შეუცვლია, მაგრამ რადგან ახლა მისთვის ანტიკური ფილოსოფიაც ძვირფასი გამხდარა, ამიტომ სურს დაამტკიცოს, რომ წარმართულ ფილოსოფიაშიც გამოცხადებისა და განგების რელიგიის მზე იყო ამოსული, მხოლოდ ეს იმათ შეგნებული არ ჰქონდათ.

მიქაელ ფსელლოსი არწმუნებს თანამედროვეობას, რომ იგი ქრისტიანობამ მიიყვანა პლატონთან და არისტოტელესთან, აქედან მას გზა გაუკაფავს პლოტინისა, იამბლიხისა, პორფირისა და დასასრულს წარმტაც პროკლესაკენ. ყველა ფილოსოფოსზე მაღლა იგი აყენებს პლატონს, აქედან მისი პლატონიზმი; ნაკლებად მოსწონს არისტოტელე, მაგრამ ფილოსოფოსთა სიბრძნე მაინც განგებისა და გამოცხადების სიბრძნეზე ნაკლებად მიაჩნია, —ამიტომ ფილოსოფოსთა მზე პლატონიცი უმეცარი აღმოჩნდება, თუ ღვთისმეტყველს დავუპირისპირებთ: „ὁ δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλοθεν ἢ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ ἀληθὴς διδάσκαλος. Πλάτωνος ἢ ἢ μὲν ἔστιν ἡ ἀληθὴς διδασκαλία ἡ ἀληθὴς διδασκαλία ἡ ἀληθὴς διδασκαλία“.¹

გადაჭარბებით პლატონით გატაცებისათვის მას ცხარე კამათი ჰქონდა თავის ახალგაზრდობის მეგობარ იოანე ქსიფილინესთან, რომელიც ფსელლოსთან ერთად პროფესორი იყო კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტში და შემდეგ პატრიარქი გახდა. მტრებმა ფსელლოსს ელინობა მოუგონეს და წარმართობაში დასდეს ბრალი, მაგრამ საქმე გასამართლებამდე არ მისულა. მიქაელ ფსელლოსს, მსოფლიო ისტორიის ერთერთ უდიდეს ოსტატს ყოველგვარი მოხერხებისა და შეგუებისა, მცირე წერილი დასკირდა მეფესთან, რათა მონარქი დაერწმუნებია თავის ორტოლოქსობაში და ისიც დაემტკიცებია, რომ სულ ადვილად შესაძლებელი იყო პლატონის იმდაგვარი ინტერპრეტაცია, რომ აქედან ქრისტიანობისათვის დიდად სასარგებლო საქმე გამოვიდოდა და ამით ყოველივე ეჭვი გაფანტა და ამ გამარჯვებებს დაჩვეულმა ფილოსოფოსმა და მეფეთა აზრებისა და სურვილების დიქტატორმა, ერთხელ კიდევ სძლია თავის მრავალრიცხოვან მტრებს.²

თავისი პლატონიზმით და თავისი სქოლასტიკით მიქაელ ფსელლოსმა უსათუოდ შეარყია ბიზანტიის იდეოლოგიის ის წუმპე, რომელიც ეკლესიის ცნობილი ტირანის, პატრიარქი ფოტიოსის მიერ იყო დაყენებული, და რომლის დამასკელურ ფორმალიზმსა და ფსე-

¹ იხ. M. Baumgarten, Ueberwegs Grundrisse etc. ტ. II, გვ. 355.

² იხ. K. Krumbacher: „Geschich. d. byz. Litter. გვ. 435.

ვდო-არისტოტელის¹ ზმს უკვე საუკუნე ნახევრის ისტორია ჰქონდა. მაგრამ ფსელლოსი ამას იქით არ წასულა და მისი ნაზრევის რენესანსის ეპოქის დამწყებად გამოცხადება უბრალო ვერბალიზმი და ისტორიის უცოდინარობაა. მას მომავალ დასავლეთელ რენესანსის წარმომადგენლებთან აკავშირებს მხოლოდ გარეგნული გარემოება, სახელდობრ ის, რომ ბერძნებს ბერძნულად ჰკითხულობს, XI საუკუნის დასავლეთ სქოლასტიკოსებს კი ჯერ ბერძნული არ სცოდნიათ. იდეოლოგიის შინაარსის მიხედვით კი მას ყველაფერი საერთო აქვს სქოლასტიკასთან, არაფერი—რენესანსის ეპოქასთან.¹

იოანე პეტრიწს მიქაელ ფსელლოსის ზეგავლენა უშუალოდ აღარ განუცდია. სამაგიეროდ მან იოანე იტალი მოისმინა და მისი შემეგობით შევიდა ფსელლოსის მიერ გამოწვეულ იდეურ მოძრაობაში.

იოანე იტალი მალალი ნიჭისა და დაუდევარი ბუნების კაცი იყო. ანა კომენი იუწყება, რომ მან მოწაფეობა ჰსელლოსთან ახირებული ქესტითა და უწამაწური კამათით დაიწყო. ჰსელლოსის დიპლომატობა და მოქნილობა მას არ მოსწონდა. იტალიელი ეკუთვნოდა ადამიანთა იმ მოღვმას, რომლებიც მზად არიან მსხვერპლი გახდნენ თავიანთი პრინციპებისა, ჰსელლოსის ტიპის კაცი კი საქმეს ასეთ უკიდურესობამდე არ მიიყვანს. უფრო რადიკალურად მოაზროვნე, ვიდრე ჰსელლოსი, იგი თავის ძიების ცენტრს არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერების კომენტარიებზე გადაიტანს, იგი „ორგანონს“ ასწავლის და უხსნის თავის მსმენელებს, ნეოპლატონიკოსებიდან მისი უურადლების ცენტრში დგას პროკლე².

უცნაურია, რომ მის წინააღმდეგ წაყენებული ბრალდებანი საეკლესიო სასამართლოს მიერ, რომლებიც ბიზანტური ეკლესიის ცნობილ „სინოდოკონშია“ შეტანილი სულ სხვა რაიმეს შეიცავს, ვიდრე მისი ნაწერები. თერთმეტი პუნქტისაგან შემდგარი ბრალდება ჩამოთვ-

¹ ცნობილ საკითხს იმის შესახებ, თუ ვის ეკუთვნის სილლოგისტიკის მემორიალური ცხრილის შექმნა ჰსელლოსს თუ პეტრე ბისპანს, ვ. ი. საკითხს იმის შესახებ, თუ ვინ არის პირველი ავტორი წიგნისა: *Σύνοψις εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Λογικὴν ἐπισημῆσαι* ჩვენ აქ აღარ შევეხებით. ერთი რომ ფორმალური ლოგიკის ამ ხერხების გამოყენებას ვეო ვნახულობთ პეტრიწსთან, კიდევ მეტი, ფსელლოსის ავტორობის უდიდესმა დამცველმა, პრანტლმა, ვერ ნახა ასეთის გამოყენება თვით იოანე იტალისთან (იხ. K. Prantl: *Geschichte der Logik im Abendland*“, ტ. II გვ. 293), და მეორე ის, რომ, ოდესმე ეს საკითხი ფსელლოსის სასარგებლოდ გადაწყდეს (თუმცა ჩვენი რწმენით ეს შეუძლებელია), მაშინაც ჩვენი ძირითადი თეზისი, რომ ფსელლოსი განვითარებული სქოლასტიკის წარმომადგენელია და არავეითარი რენესანსის ეპოქის დამახასიათებელი მოტივი მის ნაზრევიში არ გვხვდება, შეურყეველი დარჩება.

² „იგი ეწეოდა განმარტებას პროკლესა და პლატონის, პორფირესა და იამბლიხოსის მოაღვრებისას, განსაკუთრებით კი არისტოტელეს ნაწერებისას, ამ ნაწერებიდან იგი მზურვალედ ასწავლიდა იმას, რომელიც იწოდების „ორგანონად“, რომლის განმარტება მის მთავარ საქმეს შეადგენდა“, სწავრს მისი დაუძინებულ-მეტერი. ანა კომენი.

ლილი „სინოდისკონში“, შეიძლება-დავიყვანოთ რამოდენიმე არსებობისზე.

1) იტალი აღიარებს მეტამფისიზოს, ე. ი. სულის გადასახლებისა და ღოდვის თეორიას (და არა მკვდრებით აღდგომას), 2) იგი პლატონის მომხრეა და აღიარებს იდეების რეალურად არსებობას გაჩენის აქტის დაწყებამდე, 3) მას ეკვი შეაქვს ღმერთი-ლოგოსის ხორცის შესხმის შესაძლებლობაში, ამიტომ უარყოფს სასწაულ მოქმედებას, ხატის თაყვანისცემას და ღვთისმშობლის ქალწულობას.

აქედან ფილოსოფიის ისტორიკოსისათვის მნიშვნელოვანია შხოლოდ მეორე პუნქტი, ე. ი. დაშვება იმისა, რომ ზოგადი ცნება, ანუ იდეა, ობიექტური რეალობის სახით არსებობს, უწინარეს ამ ცნების ქვეშ სუბსუმირებული კონკრეტული საგნებისა. მივიღოთ, რომ ამ თეორიას მართლაც აღიარებდა იოანე იტალი, რაც შესაძლებელია და დასაშვებაც, მაშინ გამოდის, რომ იგი პირველი მამამთავარი ყოფილა (დროის მიხედვით) სქოლასტიკის იმ დიდი და ცნობილი თეორიისა, რომელსაც დასავლეთში სახელად ეწოდება რეალისმი. ცნობილია, რომ ამდგვარ პლატონიზმზე მცირეოდენი მანიპულაციის მოხდენაა საჭირო, და იმისგან მიიღება ქრისტიანობისათვის მთლიანად მისაღები დოგმა. ჩვენ ქვემოთ ვნახეთ, რა ოსტატობით და მოხერხებით ახდენს პლატონიზმზე ასეთ მანიპულაციას ქართველი ფილოსოფოსი იოანე პეტრიწი და საბოლოოდ არიგებს პლატონსა და ქრისტეს.

მაშასადამე, როგორც ეს „სინოდისკონში“ წამოყენებული ბრალდება, ისე ის არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერების ინტერპრეტაციის მიზნით დაწერილი შრომები, რომლებმაც იტალის სახელით ჩვენამდე მოაღწიეს, გვაცნობენ მას, როგორც მაღალი სქოლასტიკის ნამდვილ წარმომადგენელს, როგორც ფსელლოსის მიერ დაწყებული მოძრაობის გამგრძელებელს, ისეთს ფილოსოფოსს ქრისტიანობისა, რომელიც იოანე დამასკელსავით მარტო არისტოტელედან ამოკრებილი სენტენციებით კი არ უმასპინძლდება კაცობრიობას, არამედ აცნობს თვითონ არისტოტელს.

იმ გარემოებას, რომ მას ბრალი დასდევს წარმართობაში, გაასამართლეს, შეაჩვენეს, არავითარი ღირებულება არა აქვს იმის თვალში, ვინც ბიზანტიის პოლიტიკური ცხოვრების მახინციები გაიცნო¹. ეკლესიის საბრალმდებლო აქტებში რომ სწერია, ეს და ეს

¹ საინტერესოა ანა კომნენის გულახდილი ინფორმაცია. ეკლესიას კი არ მიუტანია იერში იოანე იტალზე, არამედ მამა მისმა იმპერატორმა ალექსი კომნენმა. იტალი იყო მიქაელ დუკას (1072—77) დიდად დაახლოვებული პირი, ამიტომ მას ვერ იტანდა მუშტიკრივითა და ხმლით გაიმპერატორებული გენერალი, მას ელანდებოდა, რომ აჯანყების მოტრფიალე და არსებული რეჟიმით უკმაყოფილო ახალგაზრდობა თავს იყრის იტალის-ირგელივთ; ამის გამო ჯერ იყო და სევასტოკრატორს დააჯალა სამოქალაქო ბრალდება შეეთხზა ფილოსოფოსის წი-

კაცი წარმართობას უკან დაუბრუნდაო, ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ბრალდებული მართლაც წარმართი იყო. წარმართობის იარლიკს მაშინ ძალიან იაფად აკრავდნენ ყოველგვარ ბრალდებულსა და ექვემდებარებულ კაცს, საკმარისი იყო ვინმეს რისხვა დაემსახურებია ხელისუფლებისა, რომ იგი „წარმართობისათვის“ სასამართლოს წინაშე გაეჩერებიათ.

ვინც იოანე იტალის წარმართობაზე ილაპარაკებს, ის დღე ნუ დაივიწყებს, რომ იმავე ეპოქის დასავლეთელი გამოჩენილი სქოლასტიკოსებიც არა ერთხელ გაუჩერებიათ საეკლესიო სასამართლოს წინაშე და არა ერთხელ შეუჩვენებიათ და გაუძევებიათ. ასე მაგ. ნომინალიზმის შემქნელი როსცელინი წარმართობისათვის, ტრინიტეტებისათვის და სხვა შეაჩვენეს და გადაევეს 1092 წელს, ათი წლის თავზე იოანე იტალის შეჩვენებისა და გადაევეებისა; ხოლო XII საუკუნის დასაწყისის უდიდესი სქოლასტიკოსი პეტრე აბელარი შეაჩვენეს 1141 წლის კრებაზე ბრალდებით: *dum multum sudat quomodo Platonem faciat Christianum, se probat ethnicum*— განსაკუთრებული ცდის გამო გაექრისტიანებია პლატონი, თვითონ გახდა წარმართი.

ასეთი ბრალდების წაყენება შეიძლებოდა, როგორც იოანე იტალის, ისე მისი ქართველი მოწაფის იოანე პეტრიწის მიმართ. მაგრამ ეს სინამდვილეში ისე შორსაა მართლაც წარმართობამდე და, თუ გსურთ, იმ ცეცხლამდეც, რომელიც მე-16 საუკუნის ადამიანების გულში ღვიადა, როგორც ცა დედამიწამდე.

იოანე პეტრიწი, რომელმაც უსათუოდ იოანე იტალის გასამართლების სკოლა გაიარა და ჰკუა ისწავლა, ცდილობს ისე გააკეთოს ქრისტიანული ფილოსოფია, რომ ჩავარდნები თავიდან აიშოროს და ფილოსოფიაც შეინარჩუნოს. ჩვენ ქვემოთ ვნახავთ, რომ ამ ამოცანას აკეთებს იგი დიდი ოსტატობით და პროკლეს თეოლოგიის მოხდენილი გამოყენების მეშვეობით მართლაც ჰქმნის ერთგვარი უნიონის მოჩვენებას ფილოსოფიასა და თეოლოგიას შორის.

რა გააკეთა იოანე იტალმა გასამართლების შემდეგ? რაც ყველა მისმა აღმოსავლეთელმა და დასავლეთელმა კოლეგამ: მოინანია. „დაბოლოს იტალმა შესცვალა თავისი შეხედულება, მოინანია ცოდვები—სწერს ანა კომენი—უარი თქვა მეტამფსიხოზის თეორიაზე, უარი თქვა წმინდა ხატების გმობაზე, ხოლო მოძღვრება იდეებზე განმარტა ისე; რომ იგი შეგუებული გამოვიდა მართლმორწმუნ-

ნაღმდეგ, მაგრამ აქედან რომ აღარაფერი გამოვიდა, პატრიარქს დაამწყდევია იგი სოფიას ეკლესიის საპყრობილეში. „ამ დროს პატრიარქად იყო ესტატე გარიდა—განაგრძობს იმპერატორის ასული,—ამბობენ, რომ მან არა თუ ვერ გაასწორა იტალი, არამედ თვითონ კინალამ გადაიქცა მის სიავეთა მონაწილედ. იტალმა გარიდა თავის მხარეზე გადაიბირა“ (Alexias, 269). ნათელია, რომ სიტყვა წარმართობას ასეთ შემთხვევაში ძალიან ფრთხილად უნდა მოვეპყრათ!

ნე თვალსაზრისთან“. ამ განცხადებიდან უკანასკნელი მომენტი და დიდ საყურადღებო. უდავოა, რომ ცოდვების მონანიებისათვის მთავარი მოტივი იმპერატორის მათრახი იყო. მაგრამ ამავე იმპერატორის ასული იმაში უსათუოდ მართალია, რომ პლატონის იდეალიზმი სულ ადვილად შეიძლებოდა იმდაგვარად ინტერპრეტირებული ყოფილიყო, რომ იქიდან მართლმორწმუნე თვალსაზრისის გამართლება გამოვიდოდა. ამის საუცხოვო საბუთია იდეალიზმის ისტორია ძველი და ახალი დროისა.¹

იოანე პეტრიწმა მთელი ეს სკოლა გაიარა და ყველა ამ ამბავში მონაწილეობა მიიღო, და, შესაძლებელია, ასეთი შეცდომისათვის თვითონაც იყო ახალგაზრდობაში დასჯილი, რამოდენიმე ათეული წლის შემდეგ, უკვე მოხუცებულმა კაცმა, იშვიათი ოსტატობით გააქრისტიანა პლატონი და არისტოტელე და, როგორც ქვევით ვნახავთ, დიდი მოხერხებით გაიტანა ბეწვის ხილზე სწორედ ის სამეცნიერო მეტაფიზიკა, რომელმაც არა ერთი და ორი სქოლასტიკოსი მე-12 საუკუნეში დააყენა უღმობელი საეკლესიო სასამართლოს წინაშე.

მაშ, ასეთი იყო იოანე პეტრიწის განათლების წყარო. როგორი იყო მისი ფილოსოფიური აზროვნების მასალა და ნიადაგი? იოანე პეტრიწი თავის შრომაში ანტიკური მწერლობიდან ასახელებს პომპროსს, ჰესიოდეს, პითაგორას, პარმენიდეს, ემპედოკლეს, პიპოკრატეს, სოკრატეს, პლატონს, არისტოტელეს, სტოელებს, მოგვიანო პერიპატეტელებს, პლოტინს, იამბლიხოსს, პორფირეს, ალექსანდრე აფროდისიელს და სხვ. საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელ ამათ იცნობდა იგი უშუალოდ და რომელი მათგანი გაიცნო მან პლატონისა და არისტოტელის მეშვეობით, ანდა საეკლესიო მწერლობისა და ქრისტიანული თეოლოგების დახმარებით, ძალიან ძნელად გადასაქრელია. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ ისტორიულ გარემოცვას, რომელშიაც მას სწავლა მოუხდა ბიზანტიაში, იმ გატაცებას ანტიკური მხატვრული მწერლობითა და ფილოსოფიით, რომელიც მიქაელ ფსელლოსის მიერ დაფუძნებული ტრადიცია იყო, მაშინ შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ იგი თვითონ იყო მკოდნე პომპროსისა და ჰესიოდესი.

რაც შეეხება ისეთს სახელებს, როგორიც არის პითაგორა, პარმენიდე, ანდა სოკრატე, ცხადია, რომ მათი ნაწერები მას თვითონ არ უნახავს, რადგან პითაგორას და სოკრატეს ნაწერების არსებობა

¹ ამ საკითხების ირგვლივ არსებულ მასალათა უდიდესი მკვლევარი და პუბლიკატორი რუსი აკადემიკოსი ფ. უსპენსკი უსათუოდ უტყუარ დასკვნას იძლევა. „ჩვენ მხოლოდ იმას ვამტკიცებთ — სწერს იგი —, რომ იდეათა წრე, რომელშიაც ბრუნავდა ევროპიული აზროვნება XI და XII საუკუნეში, იგივე იყო, როგორც საც ვნახულაბთ ამ დროინდელ ბიზანტიაში“. იხ. Ф. Успенский: „Боголовное и философское движение в Византии XI и XII веков“ Ж. М. Н. П. № С. С. XXV, ст. 189.

საერთოდ უცნობია, ხოლო პარმენიდეს და ემპედოკლესი საშუალო საუკუნეების განკარგულებაში აღარ იყო. როდესაც პეტრიწი ხშირად ამბობს, ასე იტყვის სოკრატეო, ეს არის სოკრატე—ლიტერატურული ტიპი პლატონისა, ე. ი. ეს სინამდვილეში არის თქმა პლატონისა, თქმული სოკრატეს მიერ, როგორც პლატონის დიალოგების გმირის მიერ. მხოლოდ ერთ შემთხვევაში, როცა პეტრიწი სოკრატისებურ „უმეცრების უმეცნებაზე“ ლაპარაკობს, ეტყობა მის განკარგულებაში უშუალოდ სოკრატეს სახელთან დაცული ტრადიციის ცოდნა იყო.

რაც შეეხება გვიანდელი ანტიკურობის ფილოსოფოსებს, ესენი ყველა ცნობილი იყო იმდროინდელი ბიზანტიელებისათვის და პეტრიწიც იცნობდა მათ. რა გასაკვირია, რომ პროკლეს ასე ზუსტად მცოდნე პეტრიწს სცოდნოდა აგრეთვე პორფირეს „ისაგოგე“ და იამბლიხოსი.

მთავარი საკითხია აქ, თუ რა მოცულობით იცნობდა პეტრიწი საშუალო საუკუნეების ორივე კერძს, არისტოტელეს და პლატონს. ხან ავტორის დასახელებით და ხან ამის გარეშეც მას მოჰყავს ციტატები პლატონის დიალოგებიდან, „პარმენიდე“ და „ტიმეოს“, „ნომოი“, „ფედრო“, „ფედონი“ და „ალკივიადე“. რადგან იგი ერთობ კარგად იცნობს პლატონის კომენტატორებს, პროკლესა, ჰერმიასა და სხვ., ამიტომ ახალი ძნელი პრობლემა დგება მკვლევარის წინ: რამდენად თვითონ უშუალოდ იცნობს იგი პლატონის დიალოგებს, ან და რამდენად დამოკიდებულია პლატონის ინტერპრეტატორებისა, განსაკუთრებით პროკლესაგან. მაგრამ თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გატაცებას პლატონის ნაწერებით, რომელიც მიქაელ ფსელლოსმა დაამკვიდრა და იოანე პეტრიწის მიერ ამ წრეში მიღებულ ფილოსოფიურ განათლებასაც გაეცხსენებთ, ცხადია, საკითხი გადაწყდება პეტრიწის მიერ პლატონის უშუალოდ ცოდნის სასარგებლოდ, ყოველ შემთხვევაში უდავოა, რომ იოანე პეტრიწი უშუალოდ და კარგად იცნობს პლატონის დიალოგს „პარმენიდეს“ და „ტიმეოს“-ს.

გაცილებით უფრო ნათელია არისტოტელეს ნაწერების ცოდნის საკითხი. პეტრიწი ჩინებულად იცნობს არისტოტელეს ლოგიკურ ნაწერებს, არა მარტო „ორგანონს“, ამ კრებულს არისტოტელეს ლოგიკური ნაწერებისა, არამედ შეიძლება „რიტორიკასაც“, ასეთი, უშუალო ბერძნულ ორიგინალზე აშენებული არისტოტელეს „ორგანონის“ ციტირება, მისი ხან მთლიანად და ხან მასში მოთავსებული ნაწერებისა ცალ-ცალკე კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს იმაში, რომ პეტრიწი იოანე იტალის მოწაფე იყო და აქ შეითვისა მან „ორგანონის“ ჩინებული ცოდნა. იოანე იტალი თავის პედაგოგიურ საქმიანობის საფუძვლად ხომ „ორგანონის“ განმარტებას მიმართავდა.

ჩვეულებრივი შეხედულება, ვითომც იოანე პეტრიწი არისტოტელეს აღმაცერად უყურებდა¹, გაუგებრობაზე და პრობლემის თავისებურების არ გათვალისწინებაზეა აშენებული. არისტოტელეს იგი კიდევაც აკრიტიკებს ძალიან მძაფრად, აკრიტიკებს იმ საკითხში, რა საკითხში იგი მას ქრისტიანსა და „პლატონურ ფილოსოფოსს“ არ შეეძლო არ გაეკრიტიკებია. იგი აკრიტიკებს არისტოტელეს ცნობილ ლოგიკურ თეორიას სახეობითი ცნებების გვარეობითში შერწყმის გზით უმაღლეს გვარეობაზე ასვლის გამოყენებას ღმერთის არსებობის დასაბუთების საკითხში. პეტრიწი არ სცნობს, რომ ღმერთი ლოგიკური გვარეობა იყოს ქვეყნიერ საგანთა სახეობის მიმართ. იგი ემხრობა ნეოპლატონურ თეორიას ღმერთის არსებობის ექსტაზის საშუალებით ხილვისას. ყველა დანარჩენ საკითხში იგი არისტოტელეს მიჰყვება. ლოგიკა, ბუნებისმეტყველება თავიდან ბოლომდე არისტოტელეზეა აშენებული; საერთოდ მეცნიერება პეტრიწთან არისტოტელეზეა დამყარებული და ამაში იგი სოლიდარულია მთელ საშუალო საუკუნეებთან. პეტრიწი განიჩევა დასავლეთური საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიიდან იმით, რომ იგი არისტოტელეს იცნობს უშუალოდ ბერძნული ორიგინალების მიხედვით. დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ XII საუკუნის პირველ ნახევარში დასავლეთულ არც ერთ სქოლასტიკოსს არისტოტელე იმ მოცულობით არ სცოდნია, როგორც ეს პეტრიწთან ვვაქვს მოცემული, თვით პეტრე აბელარსაც კი. პეტრიწი პროკლეს განმარტებათა დასაწყისშივე აცხადებს, რომ არისტოტელეს მიერ, „ორგანონში“ დადგენილი კანონების გარეშე ლოგიკური აზროვნება არ არსებობს და თავიდან ბოლომდე თანმიმდევრად იცავს ამ დებულებას. ეს ადგილი იწყება ასე:

„შეისწავე, ვითარმედ ამას პირველსა სიტყუასა ჰქვან წინამოსაგდებელი სიტყუაჲ... (მოჰყვება ლოგიკის პრინციპების დალაგებას არისტოტელეს „ანალიტიკების“ მიხედვით, სადაც პეტრიწს მოჰყავს ბერძნული ტერმინები და დაასკვნის): „და ესე მცირედთა მიერ შემოისაზღვრა კანონი არისტოტელის „ორღანოსაჲ“, რომლისა თვნიერ უღონო არს რაჲსამე გაგონებაჲ სულისა მიერ სიტყუერისა.“² აქ გადაჭრით და ნათლად არის ნათქვამი, რომ არისტოტელეს მიერ „ორგანონში“ დაფუძნებული ლოგიკური კანონების გარეშე შეუძლებელია ქრისიმე შემეცნებაო.

როდესაც პეტრიწს სჭირდება ბუნებათმეცნიერული ცნებები, მაგ. ცნება დროისა, ბუნებრივ ოთხ ელემენტთა, ე. წ. მეხუთე, ანუ ეთერის ელემენტისა, სულისა და სხვ. იგი ყოველთვის არისტოტელეს მიმართავს; იჩენს ცოდნას არა მარტო არისტოტელეს „ფიზიკისას“, არამედ შეიძლება „მეტაფიზიკისასაც“. რამოდენიმეჯერ დასახე-

¹ შეად. H. Я. Март, „И. Петр.“ გვ. 33.

² იხ. ი. პეტ. შრომები ტ. II, გვ. 10, 11.

ლებული და ციტირებულია არისტოტელეს ცნობილი ბუნებათმცნიერული შრომა De generatione et corruptione¹, უნდა იცნობდეს იგი აგრეთვე არისტოტელეს De coelo-ს, თუმცა ამ უკანასკნელის დამტკიცება უშუალო ლიტერატურული მითითებით არ შეიძლება.

თვით ღვთისმეტყველების საკითხებში არისტოტელე მისთვის უდიდესი ავტორიტეტია. მოათავსებს რა მწკავე კამათს მანიქველურ დუალიზმთან, მოიყვანს რა ყოველგვარ ავტორიტეტსა და გაარჩევს რა ყველა არგუმენტს მონიზმის სასარგებლოდ, დაასკვნის: რა ბევრი ვიმსჯელო, როდესაც ამას „არისტოტელი თან მივხმავების ხმითა ბრწყინვალითა“-ო².

ნათქვამიდან ნათელია, თუ რაოდენ ზერელეა ის შეხედულება, რომელიც ფიქრობს, ვითომც პეტრიწი არისტოტელს ალმაცერად უყურებდა. ეკლესიის ფილოსოფოსი მისთვისაც უდიდესი ავტორიტეტი რჩება ცოდნისა და მეცნიერების ყველა დარგისათვის. პლატონური ფილოსოფიის, ე. ი. ნეოპლატონიზმის მიღება მის მიერ სრულიად არ ნიშნავს არისტოტელეს დაგმობას. ნეოპლატონიზმით ქრისტიანული სიბრძნის გამართლება და ღმერთის არსებობის დასაბუთება ერთერთი ზედმეტი არგუმენტია მისთვის, ვინაიდან იგი ფილოსოფიის და რელიგიის უნიონისათვის ლაპარაკობს. ნეოპლატონური მონიზმისა და მონოთეიზმის გამოყენებით პეტრიწს სურს ის ექვი საბოლოოდ გაფანტოს, რომელიც ფილოსოფიის წინააღმდეგ იმ თავითვე არსებობდა ქრისტიანულ თეოლოგიაში.

ამ მიზნით მან ქართულად თარგმნა, განმარტა და დაამუშავა ორი გამოჩენილი მწერალი ნეოპლატონიზმისა, ნემესიო ემესელი და პროკლე დიადოხი: ეს ორი ავტორი და მათთან ერთად მთელი ნეოპლატონიზმი, ცხადია, თვალსაჩინო წყაროა პეტრიწის განათლებისა და ფილოსოფიური მსოფლმხედველობისათვის.

ამიტომ აუცილებელია უფრო დაწვრილებით შევჩერდეთ ამ ორი ავტორის ვინაობაზე და მათ ნაწარმოებებზე, რომლებიც ქართულად თარგმნილი და განმარტებული იყო პეტრიწის მიერ. საჭიროა გამოვიკვლიოთ ხვედრითი წონა ამ ორი წიგნისა საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიური აზროვნების განვითარებაში და დავსვათ საკითხი იმის შესახებ, თუ რატომ სწორედ ეს ორი წიგნი აირჩია პეტრიწმა თავისი აზრების განხორციელების მიზნით.

ნემესიოს იყო ქ. ემესის ეპისკოპოსი. ახალგაზრდობაში ნეოპლატონიკოსი. მეოთხე საუკუნის დამლევს 385 წლის მომდევნო

¹ პეტრიწი იცნობს ამ შრომის ბერძნულს ორგინალს, რაც ნათელი არის შემდეგი ადგილიდან: „... და ეგრეთვე ნაწილი იხრწნა აიროსა და არა ყოვლობაჲ, და აგლო რაჲ თვისი სიმკურვალე, ვითარცა არისტოტელი წიგნსა შორის „ქმნისა და ხრწნისასა“ გუჟსუავლის, რომელ „პერი გენესეოს“ და ფთორას“ უწოდა“- იხ. ი. პ. შრომები, ტ. II, გვ. 119.

² იხ. ი. პ. შრომები, ტ. II, გვ. 214.

ხანაში იგი გაიკვნო ქრისტიანობის ერთერთმა უდიდესმა ღვთისმეტყველმა გრიგოლ ნაზიანზელმა და ნებისთ თუ უნებლიეთ გააქრისტიანა. ეკლესიამ მას ეს „ღვაწლი“ დაუფასა და 400 წელს ეპისკოპოსად აკურთხა.

მე-5 საუკუნის დასაწყისში მან დასწერა თავისი შესანიშნავი წიგნი *περι φασεως ἀπορίας*, რომელიც წარმოადგენს ერთგვარ ენციკლოპედიას მეცნიერებისა და ფილოსოფიისა, შეგუებულს ქრისტიანობასთან. ძირითადში ავტორი ამოდის ნეოპლატონიზმიდან, მაგრამ ბუნებისმეტყველებისა და ფსიქოლოგიის საკითხებს მთლიანად არისტოტელეზე აშენებს, ძალიან ფართოდ იყენებს სტოელების მოძღვრებასაც აფექტების შესახებ, აშენებს არისტოტელეზე ნებისყოფის თავისუფლების საკითხს და ასე ასრულებს თავის კომპენდიუმს.

ამ წიგნს არაჩვეულებრივი ფართო გავრცელება ხვდა წილად ადრინდელ საშუალო საუკუნეებში, მას ერთნაირი ნდობით მიმართავენ დასავლეთში და აღმოსავლეთში. რამოდენიმე საუკუნის მანძილზე მის ავტორად აღიარებული იყო ეკლესიის ცნობილი მამა გრიგოლ ნ.სელი. ამ წიგნზე ააშენა თავის დოგმატიკის ფილოსოფიური საფუძველი იოანე დამასკელმა¹. იგი ფართოდ გავრცელებული იყო XI საუკუნის ბიზანტიაში. მისი პირველი ლათინური თარგმანი გამოვიდა 1159 წელს. ქართული კი 50 წლით ადრე 1109 წლის მომდევნო ხანაში.

თავისთავად ცხადია და გასაგები, რომ ქრისტიანობის მიერ მიღებული ეს ფილოსოფიისა და მეცნიერების ენციკლოპედია იოანე პეტრიწის მიზნებს, —გადმოეღო ქართულს ენაზე სერიოზული და ამავე დროს ქრისტიანულ დოგმასთან შეთანხმებული ფილოსოფიური წიგნები; დაენერგა ქართველებს შორის მეცნიერული და ფილოსოფიური აზროვნება, —ჩინებულად უპასუხებდა. მაშასადამე, ამ წიგნის გადმოთარგმნა ქართულ ენაზე სერიოზული მოფიქრების შედეგი იყო. ფილოსოფიასთან მტრულად განწყობილი საეკლესიო რეაქცია ამ წიგნის წინააღმდეგ ადვილად ვერ ამხედრდებოდა.

უფრო სახიფათო იყო, რასაკვირველია, იოანე პეტრიწის მგორე წამოწყება, წარმართი ნეოპლატონელი ფილოსოფიის ქართულად გადმოღება. როგორც ჩანს, პეტრიწი ღრმად იყო დარწმუნებულნი, რომ პროკლე, პლატონური ფილოსოფოსი, მისდა უნებლიეთ ქრისტიანობის საქმეს აკეთებდა, იგი ფილოსოფიაში იმასვე ამბობდა, რასაც თეოლოგიაში პაველე მოციქული. მაგრამ, ცხადია, ამ დებულებას დასაბუთება სჭირდებოდა და ამიტომ შეამკო პეტრიწმა თავისი თარგმანი წინასიტყვაობით, ვრცელი კომენტარებით და დამოუკიდებელი მნიშვნელობის მქონე ბოლოსიტყვაობით.

¹ იხ. Ueberwegs Grund II, 38. 185.

პროკლე (410—485) იყო უკანასკნელი მნათობი ნეოპლატონიზმისა და მთელი ანტიკური წარმართობისა. საერთოდ იგი ცხოვრობდა იულიანე განდგომილის მომდევნო ხანაში და თავისი თვლით ხედავდა, თუ როგორ იღუპებოდა ანტიკური ცივილიზაცია და როგორ იმარჯვებდა „მკვდრებისა და საფლავების“ სარწმუნოება. ეს ანტიკურობის უკანასკნელი ფაუსტი იძულებული იყო ქედი მოეხარა ქრისტიანობის წინაშე და მას შორიგებოდა, თუმცა იგი იყო და დარჩა შეგნებული წარმართი. იგი ამაოდ ცდილობდა თავისი ფილოსოფია ექცია ასკეტიზმად და მისტიციზმად და ამით დაეკმყოფილებია ეპოქის მოთხოვნილება მისტიურზე და ზებუნებრივზე. ეპოქა თავის გზას აგრძელებდა და ქრისტიანობის ბავშვური ზღაპრები უფრო სწამდა; ვიდრე პროკლეს რაფინირებული მისტერიები. ამავე დროს პროკლე იყო უდიდესი მეცნიერი და ფილოსოფოსი მეხუთე საუკუნისა, ტრიადული დიალექტიკის შექმნელი, ევკლიდეს კომენტატორი და ასტრონომი.

პროკლემ შექმნა ნეოპლატონური სქოლასტიკა, დაყრდნობილი არისტოტელეზე და რიცხვთა მეტაფიზიკაზე. ფორმალური ცნებების კონსტრუირებაში მას ბადალი არ ჰყავს აზროვნების ისტორიაში. პროკლე იყო სქოლასტიკოსი სქოლასტიკის გაფორმებამდე.

მისი შრომა *Στοιχείαισι θεολογική* ჯერ კიდევ ახალგაზრდობაში იყო დაწერილი, ამ შრომის მიზანი იყო ლოგიკურ დიალექტიკური კომბინაციებით დაესაბუთებია უმაღლეს არსებათა ერთობა. ამავე დროს იგი იშვიათ მანიპულაციას ახდენდა პლატონის იდეალიზმის სხეულზე. აძლევდა რა თეოლოგიურ ინტერპრეტაციას პლატონის უმაღლეს *ἄγαθόν*-ს, აჩვენებდა, რომ პლატონის აზრითაც ყველაფრის დასაბამად ერთი, ანუ სიკეთე, ანუ ღმერთი, იყო მიჩნეულიო. პროკლეს მიზანი იყო თავისი თანამედროვეობისათვის ეჩვენებია, რომ პლატონიზმის ნიადაგზე გაცილებით უფრო მტკიცე და ლოგიკურად უნაკლო ცნება ერთღმერთობისა და მონოთეიზმისა აშენდებოდა, ვიდრე ეს ქრისტიანობას გააჩნდა.

თავის მხრივ ხალკიდონში საბოლოოდ კონსოლიდირებული ქრისტიანობა (451 წ.) და ბიზანტიზმი ამაში თავის არსების გამართლებას ხედავდა, მის დაუძინებელ მტერს პროკლეს იყენებდა თავისი სიმართლის, ერთერთი ზედმეტი არგუმენტით, დასასაბუთებლად¹.

¹ ედ: ცეღლერი უსათუოდ სწორად ხედავს, როდესაც სწერს: „კონსექვენტური გამოყენება ტრიადული სისტემისა პროკლემ ყველაზე მეტად განაერთარა, და მან ჩამოაყალიბა სამკაროს სურათი, რომელიც ყოველივე ხილულსა და უხილავს ითავსებდა, იყო ერთიანი და თან დანაწევრებული ერთისა და იმავე სქემის მიხედვით, რომელიც მისი ზეციური იერარქიით წარმოადგენდა საპატიო ორეულს ბიზანტიის სახელმწიფოს მოხელეთა იერარქიისა და მთლიანად გამოდგებოდა იმისათვის, რათა ყოფილიყო ნიმუში და მისაბაძი მაგალითი ბიზანტიელთა სახელმწიფო იერარქიის სულიერ მონათესავე საეკლესიო იერარქიისათვისაც...“ იხ. E. d. Zeller: Philos. der Griech. t. III. ნაწ. 2, გვ. 851.

სხვაგვარად ამა რიბი ავხსნათ მე-5, მე-6 საუკუნის სირიელი და ბიზანტიელი ქრისტიან თეოლოგების ცნობილი კავშირი პროკლესთან. ეს კავშირი საბოლოოდ განმტკიცდა მას შემდეგ, რაც იოანე დამასკელმა დიონისე არეოპაგელი თავიდან ბოლომდე ქრისტიანულ დოგმატიკონში შეიტანა და მასთან ერთად შევიდა იქ მისი მასწავლებელი პროკლეც¹.

პროკლეს დასახელებულ შრომას თავისი ყურადღება მიაქცია იმთავითვე არაბულმა აზროვნებამაც, რომელიც აგრეთვე მონოთეიზმის დასაბუთების ძეგნაში იყო. პროკლე არაბულად ითარგმნა შემოკლებული რედაქციით (IX საუკ.) და ძალიან ფართო გავრცელება ჰპოვა მთელს ხალიფატში.

არაბული მოკლე რედაქციიდან იგი გადავიდა დასავლეთში სახელწოდებით Liber de causis მე-12 საუკუნეში და დიდი გავლენა მოახდინა სქოლასტიკაზე. ამიერიდან სქოლასტიკურ აზროვნებაში პროკლემ დაიჭირა საპატიო ადგილი არისტოტელეს გვერდით.

ამ წიგნის უდიდესი გავლენა განიცადეს ალბერტ დიდმა და თომას აკვინელმა. გადაჭარბებული არ უნდა იყოს ის შეხედულება, რომ აკვინელმა თავის კონცეფციისათვის პროკლედან არა ნაკლები ისესხა, ვიდრე არისტოტელედანაო. ფაქტია, რომ მის კალამს ეკუთნის ამ წიგნის აღფრთოვანებული სტილით დაწერილი კომენტარიები. ამ ხანებისათვის აკვინელმა იშოვა პროკლეს ბერძნული ტექსტი, საჩქაროდ გადაათარგმნინა იგი თავის ლიტერატურულ მდივანს, ვილჰელმ მოერბეს და საბოლოოდ დაადგინა, თუ რა კავშირი იყო Liber de causis და პროკლეს Στοιχειωσις-ს შორის. 18 მაისს 1268 წელს მოერბეკმა აკვინელს ჩააბარა პროკლეს თარგმანი და აღმოჩნდა, რომ ქრისტიანობის ფილოსოფიურ ქვაკუთხედად მიჩნეული Liber de causis გამოჩენილი ნეოპლატონიკოსის კლასიკური ნაშრომის დამახინჯებული რედაქცია ყოფილიყო. ამიერიდან პროკლე არისტოტელეს გვერდით მოთავსდა და თომას აკვინელის რჩევითა და კურთხევით შეიქმნა ეკლესიის ფილოსოფოსი.

აი ეს წიგნი იყო, რომელიც აირჩია თავისი მუშაობის საგნად ქართველმა ფილოსოფოსმა იოანე პეტრიწმა ასორმოცდა ათი წლით ადრე თომას აკვინელამდე და გამოიყენა იგი დაახლოებით ისე და იმ მიზნებისათვის, როგორც დასავლეთური სქოლასტიკის მწერვალმა თომას აკვინელმა.

პროკლეს ამ წიგნის ამდაგვარი გამოყენება იოანე პეტრიწმა ნამდვილად მიქაელ ფსელლოსისა და იოანე იტალის მიერ შექმნილ ფილოსოფიურ მოძრაობის წრეში შეითვისა. XI საუკუნის ბიზანტიის სქოლასტიკაში, ე. ი. კონსტანტინოპოლის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე, არისტოტელესა და პლატონის გვერდით პროკლე ყველაზე მიღებული ავტორი იყო.

¹ შეადარე იდ. ცელ ლერო: Ph. d. Gr. ტ. II, ნაწ. 2, ვგ. 847.

საერთო ფილოსოფიურ ინტერესს გარდა ბიზანტიელებსათვის პროკლეს რესტავრაციას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც ჰქონდა. ბიზანტიელები პროკლეს მკაცრ მონიშვნს და მონოთეიზმს იყენებდნენ იმ საუკუნეში სწორედ ბიზანტიაში ფართოდ გავრცელებული მანიქველური დუალიზმის წინააღმდეგ. ჩვენ ქვემოთ ვნახავთ, რომ ამ გარემოებამ თავისი გამოხატულება ქართველ ფილოსოფოს იოანე პეტრიწთანაც ჰპოვა. როგორც ცნობილია, იტალის გასამართლება-განადგურებას ალექსი კომნენმა მანიქველურების განადგურებაც მიაცოლა და ამით გამოწვეულმა რეაქციამ ბიზანტიაში იმდენად კარკატურული ფორმა მიიღო, რომ ნიკოლოზ მეთონელის ცნობილ პლაგიატობამდე მივიდა¹.

მე-12 საუკუნე ბიზანტიის სახელმწიფო სხეულის გახრწნის საუკუნე იყო. დრომოკმული და დაუძღურებული იგი ეხეთქებოდა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის კედლებს. ცხადია, რომ ის ფილოსოფიური მოძრაობა და ინტერესი მეცნიერებისადმი, რომელიც XI საუკუნემ წარმოშვა, საბოლოოდ ლიკვიდირებული და განადგურებული იყო. საეკლესიო რეაქცია მძვინვარებდა კულტურული ცხოვრების ყველა დარგში. ამიტომ ბიზანტიის სქოლასტიკას განვითარების ის ფორმები არ მიუღია, რომელსაც ისტორია იცნობს მისი უმცროსი დის, ე. ი. დასავლეთელი სქოლასტიკის სახით, აღარ განვითარებულა ე. წ. მაღალი სქოლასტიკის დონემდე და აღარ დაწყებულა მასში ის პროცესი, რაც თომა აკვინელისა და დუნ-სკოტის სპეკულაციაში დაიწყო: სქოლასტიკის შინაგანი დაშლის პროცესი.

ბიზანტიაში დაწყებული სქოლასტიკის ერთგვარ გაგრძელებას და დამთავრებას ჩვენ XII საუკუნის საქართველოში ვნახულობთ. იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნება ამის უტყუარი საბუთია. პეტრიწის წამოწყება მდგომარეობდა იმის ჩვენებაში, რომ ფილოსოფია და ისტორია რელიგიის განმტკიცებისათვის გამოიყენებია. ამ სამსახურის გაწვევისათვის კი იგი ფილოსოფიას არსებობის უფ-

¹ ქრისტიანული ეკლესიის დაცდილი ტრადიცია იყო ის, რომ თუ ეკლესიის რაიმე გასაკირის დროს, ერეტიკოსებთან ბრძოლის დროს და სხ., ანტიკური ფილოსოფია მოკავშირედ დასჭირდებოდა, იგი ასეთ კავშირს სიამოვნებოდ მიმართავდა და როგორც კი ეს საჭიროება გაიარდა, საეკლესიო რეაქცია მოკავშირეს დაუწყებდა განადგურებას. ასე მოგვცა იგი პროკლესაც XII საუკუნეში. პროკლეს გახრწილი ავტორიტეტი ეკლესიისათვის უხერხული აღმოჩნდა. პროკლეს განადგურება იკისრა მეთონის ეპისკოპოსმა ნიკოლოზმა. ამ პროფესიონალმა პლაგიატორმა მოზრდილი წიგნი დასწერა პროკლეს წინააღმდეგ, მაგრამ მთავარი ნაწილი ამ წიგნისა სიტყვიდან სიტყვამდე გადმოსწერა პროკლეს დროინდელი საეკლესიო მწერლის პროკოპი გუზელის წიგნიდან (465—529). ამ აზიარებულმა ხუცესმა სხვა ათიოდე შრომა გადმოწერა წინა საუკუნეების მწერლებისაგან და ბიზანტიის იმპერატორს თავის ნაშრომებად მიასალა. გარემოება, რომელიც ძალიან ნათლად გვიჩვენებს ბიზანტიის კულტურის საბოლოო დეგრადაციას. იხ. კრუმბახერის დას. შრომა გვ. 85—86.

ლებას ანიჭებდა და რელიგიისაგან დამოუკიდებელ ღირებულებად აქცევდა.

რასაკვირველია, იოანე პეტრიწი მარტო არ იყო, მხოლოდ მას კი არ სდევნიდნენ, არამედ მას მსმენელი და წამკითხავიც ჰყავდა. მარტო XII საუკუნის მანძილზე ჩვენი საისტორიო წყაროები ათიოდე სახელგანთქმულ ფილოსოფოსს ასახელებს, თითოეულ მათგანს ახასიათებს ეს ცნობები „ღვთაებრივ“, თუ სამღვთო-ფილოსოფოსად, ზეციერად, თუ ქიმქიმელად, მეცნიერად, თუ გრამატიკოსად. ქართული ეკლესიის დასაყრდენად, თუ ბერძენთა შორის სახელგანთქმულად¹. მათ შორის სამი „იოანე ფილოსოფოსი“ გვხვდება, — გარემოება, რომელიც ძალიან ხელის შემშლელია იოანე პეტრიწის ისტორიული ვინაობის საბოლოო გამოკვლევისათვის.

პროკლეს იოანე პეტრიწი იცნობს, რასაკვირველია, არა მარტო „ქავშირის“ მეშვეობით, არამედ მთლიანად. კომენტარიების შესწავლა გვარწმუნებს, რომ იგი პროკლეს მიმართავს მრავალგვარ შემთხვევის დროს და ხელმძღვანელობს პროკლეს მიერ შექმნილი პლატონის ეგზეგეტიკური ლიტერატურით. პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის ერთი ადგილი გვარწმუნებს იმაში, რომ იგი პროკლეს იცნობს დეტალურად. იქ ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ არ არსებობს ბოროტების სუბსტანცია, რომ ბოროტებას დამოუკიდებელი არსებობა არა აქვს, რომ ბოროტების არსებად მიღება სიკეთის გვერდით მანიქველური და ერეტკული აზრია. ებრძვის რა ასეთს მოძღვრებას, პეტრიწი დასძენს, რომ პროკლე ნაცარტუტად აქცევს ბოროტების დამოუკიდებელ არსებად აღიარებას; ამ აზრის აღება პეტრიწს პროკლეს თეოლოგიიდან არ შეეძლო, პროკლემ ეს დებულება გამოთქვა თავის ეტიკურ ნაწერებში, სადაც პროკლე დაბეჯითებით ამტკიცებს, რომ არ არსებობს ბოროტება თავისთავად და სუბსტანციის სახით, რომ ბოროტების ერთადერთი მიზეზი ადამიანია, რომ ბოროტება იბადება ადამიანის მიერ დანაშაულის ჩადენის გამო —

¹ შუად. Н. Я. Марр. И. Петр. гв. 58, ნიკო მარის უდიდეს დამახატრებას შუადგენს, რომ მან პირველად გააცხოველა ყურადღება XI—XII საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი და ფილოსოფიური აზრის მიმართ, და იმ მასალის ფარგლებში, რაც მაშინ მარის განკარგულებაში იყო, მან მისთვის დამახასიათებელი ოსტატობით, გააშუქა ყველა საკითხი. მარი გადაცდა მხოლოდ ერთი საერთო ხასიათის საკითხში; რაღაც უმართებულო წყაროებით სარგებლობის გამო იგი ფიქრობდა, ვითომც XI საუკუნის ბიზანტიაში მომხდარიყო ნეოპლატონიზმის აღორძინება, და ეს ნეოპლატონიზმი — გადმოსულიყო საქართველოში. მასთან ყველაფერი რიგზეა ნეოპლატონიზმის გარდა, ბიზანტიაში ხდებოდა სქოლასტიკის გარკვეული ეტაპის კონსოლიდაცია, რისთვისაც ამ მოძრაობის მეთაურების მიერ ნეოპლატონიზმიც იყო გამოყენებული და სხვა რამაც მრავალი. ფსელდოსი, თუ გნებავთ, უფრო პლატონისტი იყო, ვიდრე ნეოპლატონისტი, ხოლო იოანე იტალიის ნეოპლატონობა არ ჩანს არც ერთ მისი სახელით. დარჩენილ შრომაში და იგი არ არის მოხსენებული არც სინოდის სტატუტში.

Τὴν ἀρχὴν ἀπαύδ το φυχῆς ἕως ἀφ' ἑαυτοῦ, აქედან პროკლეს ნებისყოფის თავისუფლების თეორია გამოყავს და სხვ. ცხადია, რომ პეტრიწი გშვენვირად არის ორიენტირებული პროკლეს ეთიკურ ნაწერებშია¹.

5. იოანე პატრიწის ფილოსოფიური მსოფლმხედველოგიისათვის

იოანე პეტრიწი დიდი და მრავალმხრივი მოაზროვნე იყო ეპოქისა და გარემოების მიხედვით ხუცესისა და ბერის ტანთსაცმელში გახვეული, იგი ცდილობს აზროვნება შეიტანოს ქრისტიანული სარწმუნოების ქვეყანაში. მას, როგორც ჩანს, ნათლად შეგნებული პქონია თავისი ფილოსოფიური მოწოდება დაქმისია. ბერძნებსა და ქართველებს უსაყვედურებს, რომ მას არ დაანებეს გამხდარიყო მეორე არისტოტელე და ამ გზით—„ღმრთისმეტყუელებად ნივთისაგან მიუხებელი წარმოეყენა“,—ე. ი. შეექმნა თეოლოგია ამაღლებული ყოველივე ნივთიერისაგან და ქვეყნიერისაგან.

პეტრიწი მტკიცედ დგას იმ აზრზე, რომ სარწმუნოებას თავისი საკუთარი ძალებით ამის გაკეთება არ შეუძლია, ამიტომ მიმართავს იგი ფილოსოფიის დახმარებას, და რათა გაამართლოს ასეთის შესაძლებლობა, ეწევა რთულ ძიებასა და მტკიცებას იმის საჩვენებლად, რომ ქეშმარიტება და სიტყვა (ლოგოსი), რომელიც გამოცხადების სახით გამოვლენილია ქრისტიანობაში, „ხედვითი“ ცოდნის სახით მოცემული იყო ბერძნული ფილოსოფიის კლასიკოსებში, ქვრეტიტი და განცდითი შთაგონების სახით იგივე ქეშმარიტება ლოგოსისა მოცემული ყოფილა მრავალ სხვა აღმოსავლეთიდან მომავალ სიბრძნეში, უპირველეს ყოვლისა „მოსესა და მოსეანთა“ მსოფლგაგებაში, მაგრამ აგრეთვე ხალდეელებთანა და სხვ.

რადგან გზა „ხედვითი“, ანუ თეორეტიული ცოდნისა ყველაზე უფრო დამუშავებული და ნათელია, რადგან ამ გზის გაკაფვისათვის ბერძენ ფილოსოფოსებს უმუშავნიათ, ამიტომ მას სჭირდება ბერძნებისაკენ უკან დაბრუნება და მათი დიდი საქმის გამოყენება. ვინ გამოდგება ამ დიდი საქმისათვის ბერძენთა შორის? პლატონი, არისტოტელე და პლატონური ფილოსოფოსი პროკლე².

¹ შეად. Zeller, B, III. abt., 2, გვ. 874.

² სახელწოდება „პლატონური ფილოსოფოსი“ არის სინონიმი სიტყვისა „პროკლეს ფილოსოფია“. ანტიურობიდან გადარჩენილი პროკლეს შრომების ხელნაწერები გვიჩვენებენ წარწერას *Πλάτωνος* და *Πλατωνικός*, შემდეგი ლიტერატურა მას მოიხსენიებს მონაცვლედ პლატონისა. ასე მაგ. სიმპლიციუსი წერს: (*Πρόκλος ὁ ἐκ Ἀσσυρίας ὁλοῦντος πρὸς ἑαυτὸν γερῶν* და *Πλάτωνος ὁ δόκτωρ*) ეტყობა, ყოველივე ეს ჩინებულად სცოდნია პეტრიწს და ამიტომ უწოდებია თავისი შრომისათვის: „პროკლე დიადოხოსი, პლატონურისა ფილოსოფოსისა კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“ (ასეთი სათაური აქვს ჩვენს მუხეუმში დაცულ ყველა ხელნაწერს). პეტრიწის შრომების მეორე ტომისათვის კი გამომცემლებს გაუკეთებიათ აზრის შემცვლელი და გაუგებრობაზე, თუ რაღაც სხვა მოსაზრებებ-

მთლიანად არც ერთს ამათაგან პეტრიწი არ ლებულობს, თითო-
ეულისაგან იგი იმას იყენებს, რაც მისი საკუთარი მსოფლ-
მხედველობისათვის საჭიროა. ამ კონტექსტში თავის თავად
ნათელი ხდება, თუ რაოდენ არის პეტრიწი ნეოპლატონიკოსი. შეხე-
დულება, ვითომც იგი იყოს პროკლეს პირდაპირი მოწაფე და ვითომც
პროკლეს გადმონერგვას ეწეოდეს საქართველოში, შეიძლება შენდე-
ბოდეს ერთის მხრით საშუალო საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორიის
უცოდინარობაზე და მეორის მხრით იოანე პეტრიწის მიერ შედგე-
ნილ პროკლეს ტექსტის განმარტებათა გადაუკითხველობაზე. თუ ამ
განმარტებას გულდასმით გადავიკითხავთ, ნათელი გახდება, რომ
პეტრიწი ძალიან ხშირად ეკამათება პროკლეს და მყისვე იმიჯნება
მისგან, თუ კი შეაჩნევს, რომ პროკლეს აზრის ესა თუ ის ნაჟიანსი
მას ეწინააღმდეგება. მაგ. პეტრიწი ნათლად ხედავს, რომ პროკლე-
სებური დიალექტიკა ხშირად ხედვითი — ე. ი. თეორიული ცოდნის
გზას სტოვეებს, ამ შემთხვევაში პეტრიწი აღარ ეთანხმება პროკლეს
და მტკიცედ იცავს ხედვითი ცოდნის სისწორეს. ასე რომ, ნეოპლა-
ტონელობა იოანე პეტრიწისა ძალიან პირობითი ცნებაა და ქრის-
ტიანული ფილოსოფიის გარკვეული სკოლისა და განვითარების დო-
ნით არის გაპირობებული.

საქმის ზუსტი გამოკვლევა გვარწმუნებს, რომ პროკლე სჭირია
მას სამი გარემოებისათვის: 1) ერთისა და მისგან გამომდინარე სიმ-
რავლის დიალექტიკურობის დადგენისათვის, ე. ი. უმაღლესი ერთისა-
გან ქვეყნიერებათა საფეხურობრივ წარმომდინარეობის თეოლოგიური
საკითხის ფილოსოფიურ დიალექტიკური ბერხით გათვალნათლიობი-
სათვის; 2) სიკეთისა და ბოროტის სუბსტანციონალური დუალიზმის
დაძლევისათვის და სიკეთის მონიზმის დადგენისათვის (აქ სჭირდე-
ბოდა მას პროკლესებური ინტერპრეტაცია პლატონის *ἀγαθόν-ისა*);
3) ღვთის მტერ და მგმობელ ფილოსოფოსთა, ე. ი. ეპიკურეელთა
(წაიკითხე მატერიალისტები) განადგურებისათვის.

ხოლო არისტოტელე სჭირდება მას: 1) ყოველივე მდებო
ცოდნის, იმის, რასაც ღღეს მეცნიერება ეწოდება, დადგენისათვის,
არისტოტელე ცისა და მიწისაა, ნივთთა წარმოშობისა და ხრწნის
შესაიდუმლეა; 2) არისტოტელე ავტორი „ორგანონისა“ საფუძველიც
ყოველივე ლოგიკისა და დასაბუთებისა, რადგან პეტრიწმა იცის,
რომ არისტოტელეს ლოგიკის გარეშე „უღონო არს რისავე გავო-

ზე აშენებული სათაური: „განმარტება პროკლესათვის დიადოხოსისა და პლა-
ტონურისა ფილოსოფიისათვის“ და ისიც ძველი ქართული ტრანსკრიბციით
დაუწერიათ; ასე რომ მკითხველმა უნდა იფიქროს, ვითომც პეტრიწს შრომა
დაუწერია პლატონის ფილოსოფიის განმარტებისათვის. სინამდვილეში პეტრიწი
წერს და ბაასობს პლატონურ ფილოსოფოსზე, ე. ი. პროკლეზე და არა პლატონის
ფილოსოფიაზე.

ნებაჲ სულისა მიერ სიტყვიერისა“, რადგან თვით ღმერთს არ შეუძ-
 ლია ლოგიკას ეწინააღმდეგოს, ვინაიდან თვითონ არის ლოგოსი.
 ამიტომ, ცხადია, სადაც ლოგიკა საჭიროა, იქ არისტოტელეც აუცი-
 ლებელია; 3) რადგან არისტოტელეს მოძღვრება „სიტყვიერებითი“,
 ე. ი. სიტყვაში ამოკითხული ჭეშმარიტება და კანონი, და მისი მო-
 ძღვრება „ბუნებითნი“, ე. ი. ბუნებაში ამოკითხული კანონი, საბო-
 ლოო ანგარიშით მიდის იმ აზრამდე, რომ „ერთი არის მეუფე ყო-
 ველთა“, ამიტომ არისტოტელეს მეცნიერების საბოლოო დასკვნა
 მისივე ღვთისმეტყველებაა და, ცხადია, ასეთი ფილოსოფოსი სჭირია
 ქართველ ფილოსოფოსს, რათა სიბრძნე და სარწმუნოება ფილოსო-
 ფიად გადააქციოს.

რაც შეეხება პლატონს, აქ პეტრიწის პოზიცია ძალიან გვაგო-
 ნებს მიქაელ ფსელლოსის პოზიციას. „ღვთაებრივი“ პლატონის მიერ
 იგი უფრო აღფრთოვანებულია, ვიდრე დარწმუნებული, პლატონი
 მას უფრო ხიზლავს, ვიდრე ასწავლის. პლატონს იგი ადიდებს, რო-
 გორც პირველ სათავეს იმ სიბრძნისა, რომელიც პაველ მოციქულში
 გამოცხადდა.

პეტრიწის აზროვნებისათვის ძალიან დამახასიათებელია ის გა-
 რემოება, რომ როცა ის წერს მაგ. პლატონზე, არისტოტელზე, თუ
 პროკლეზე ყოველთვის შთაბეჭდილება იქმნება, რომ თითოეული
 მსოფლმხედველობრივი პრობლემა ალებული ამ ფილოსოფოსებიდან
 მისთვის მხოლოდ საბაზია, რაღაც დამოუკიდებელი და საკუ-
 თარი აზრის გასაშლელად, რაღაც საკუთარი საკითხის დასასმე-
 ლად, ამიტომ მისი გამოცხადება რომელიმე ანტიკური ფილოსოფოსის
 ადებტად არამცთუ ორიგინალობას მოკლებული წამოყენებაა, არამედ
 საქმის ფაქტიური მხარის საწინააღმდეგო გარემოებაც არის.

მაშ, რომელია ის მსოფლმხედველობა, რომლის გაშლისათვის
 მას საბაზად ანტიკური ფილოსოფია გამოუყენებია? რასაკვირველია,
 ქრისტიანობა, და არც შეიძლება სხვა რაიმე ყოფილიყო.

მაგრამ უნდა ითქვას ნათლად: დამასკელის სკოლაში გამომუშა-
 ვებულ დოგმატზე იგი ასი თავით მაღლა ასულა. მაშასადამე, უკვე
 არსებული ქართული საეკლესიო თეოლოგიისათვის თავისი სიბრძნე
 დაუპირისპირებია. მას უშუალოდ შეუხედავს ანტიკური ფილოსო-
 ფიისათვის და მისი სინათლე დაუნახავს და განუცდია. ამიტომ ვუწო-
 დეთ ჩვენ მას სქოლასტიკის ისტორიაში იმ მამართულების შემქმნე-
 ლი, რომელიც იძულებული იყო ეცნო ფილოსოფიის უფლება, რო-
 მელმაც ზეცა აიძულა იქ გონების არგუმენტები მოესმინათ. რასაკვირ-
 ველია, მან ეს აზრები პირველად მიქაელ ფსელლოსს და იოანე
 იტალისაგან ისესხა, მაგრამ რადგან საქართველოს ეკლესიის ზედა-
 მხედველი თვალი ისე ძლიერი არ იყო, როგორც ბიზანტიისა, რად-
 გან იმდროინდელი საქართველო ნაციონალური გაერთიანებისა და
 ახლად წარმოშობილი მონარქიის გამო ერთგვარ აღორძინებას გა-

ნიცდიდა, ამიტომ ბევრ შემთხვევაში სქოლასტიკის ეს აზრი იოანე პეტრიწმა უფრო გაბედულად და უფრო ნათლად თქვა, ვიდრე ვინმე მისმა მოძმემ XI საუკუნის დამლევეს დასავლეთსა და აღმოსავლეთში.

ნათქვამი იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ პეტრიწში დავინახოთ ე. წ. რენესანსი ფილოსოფიური აზროვნებისა? ლიტერატურაში ასეთი აზრები მის ირგვლივ და მისი მნიშვნელობის დასახასიათებლად უკვე გამოთქმულია. მაგრამ ეს შეხედულება მოკლებულია ყოველივე ისტორიულსა და ფაქტიურ საფუძველს. მართალია, რომ პეტრიწმა ფილოსოფიის ერთგვარი დამოუკიდებელი უფლება სცნო ანალოგიურად ფსელლოსისა და იტალის წამოწყებისა, მაგრამ იგი რენესანსის ეპოქის თვალსაზრისამდე არ მისულა. რენესანსის შინაარსი იმაში კი არ მდგომარეობს, რომ პლატონსა და არისტოტელეს ბერძნულ ორიგინალებს ბერძნულადვე დაუწყეს წაკითხვა (აბა ბიზანტიელ ბერძნებს რა ენაზე უნდა წაეკითხათ პლატონი!) არც იმაში, რომ ფილოსოფიაში გარკვეული ღირებულება დაინახეს, არამედ რენესანსის ეპოქის თავისებურება და საკუთარი თვალსაზრისი მდგომარეობს ორმაგი ქეშმარიტების თეორიის წამოწყებაში, ე. ი. იმის აღიარებაში, რომ არსებობს ორი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ქეშმარიტება, ქეშმარიტება ქვეყნისა და ფილოსოფიისა, ქეშმარიტება ღმერთისა და თეოლოგიისა; განვითარების შემდგომ საფეხურზე ეს ორი ქეშმარიტება ერთმანეთს დაუპირისპირდა და ცნობილი ბრძოლა გაიმართა მათ შორის.

იოანე პეტრიწის (და არც მის მასწავლებლებს ფსელლოსსა და იტალის) სიზმარშიაც კი არ უნახავს ორმაგი ქეშმარიტების შესაძლებლობა. მისთვის ქეშმარიტება ერთია, მხოლოდ ორი და მრავალი არსებობს გზა მისი გამოთქმისა. იგი არ ზოგავს არავითარ არგუმენტს თავისი მახვილი გონებისა, არავითარ სახეს თავისი მრავალმხრივი ფანტაზიისა და მოქმედებას თავისი კალმის წვერისა, რათა აჩვენოს, რომ ცოდნა, სინათლე და ქეშმარიტება, ერთნაირი ძალით ამოსხივონდა დასავლეთში და აღმოსავლეთში, ხალდეველთა და მოსენათა თქმებში, ბერძნებისა და ქრისტიანების სიბრძნეში, რომ ყოველივე ფილოსოფია საბოლოო ანგარიშით იმასვე ამბობს, რასაც „ჩვენი პავლე მოციქულიო“; მართალია, ამ არგუმენტის გამო მან ფილოსოფიასაც არსებობის უფლება მოუპოვა, მაგრამ ეს არის საბოლოო ანგარიშით მაინც სქოლასტიკა და არა რენესანსის ეპოქის აზროვნებაში დაბადებული აზრის თავისუფლება¹.

¹ პეტრიწის შრომების II ტ. წინასიტყვაობაში პეტრიწი არა თუ რენესანსის ეპოქის გმირად არის წამოყენებული და სპინოზას ინტელექტუალური ტრაგედიის დამძლევა, არამედ ქართული წარმართობის აღდგენად. ეს შეხედულება, სამწუხაროდ, აშენებულია ძველი ქართულის ვერ გაგებაზე, თუ რაღაც ჩვენთვის უცნობ გარემოებაზე. რაზედაც არ უნდა იყოს აგებული იგი, ყოველ შემთხვევაში პეტრიწის ნაწერში ამდაგვარი არაფერი სწერია და ვისაც ისტორიის რაიმე კი ესმის, მისთვის ნათელია, რომ წარმოუდგენელია ასეთი რაიმე ეჭვრის იქ.

მაშასადამე, პეტრიწთან მოკეზულია განვითარებული სქოლასტიკის თვალსაზრისი; ამ თვალსაზრისის გამომუშავება ქართული თეოლოგიური და საეკლესიო აზროვნების დამთავრება იყო, მისი განვითარების იმ წერტილთან მიყვანა, როცა განვითარების პროცესში მყოფი თითოეული მოვლენა თავისთავთან უცხო გახდება და თავის საწინააღმდეგოში გადავა, — ძველი იღუპება და ახალი დაიბადება.

თვითონ პეტრიწში ქართულ კულტურას განვითარების ამ მაღალი დონისათვის არ მიუღწევია; ასი წლის შემდეგ პეტრიწისა ქართული კულტურის ამ სახეს გააფორმებს რუსთაველი და იგიც არა რეფლექსიის სფეროში, არამედ მხატვრული ხედვისა და პოეტური შემოქმედების სფეროში. რენესანსი რუსთაველში დაიბადა; პეტრიწისთან იგი ჯერ კიდევ არ ყოფილა.

წინასიტყვაობა, რომელიც პეტრიწმა პროკლეს შრომის ქართულ თარგმანს წაუშმძღვარა, იშვიათ ფილოსოფიურ ტრაქტატს წარმოადგენს; მისი მიზანია მოკლედ შემოხაზოს საკვლევი ობიექტის არე, დააყენოს კვლევის მთავარი, პრობლემა და განიხილოს საკითხი იმ იარაღის შესახებ, რომლითაც წარმოებს კვლევა. ამავე დროს აქ გარკვეულია საკითხი პროკლესთან ურთიერთობისა და პროკლეს მნიშვნელობისა და ღვთისმეტყველების თეორიისათვის.

დასაწყისშივე ამბობს პეტრიწი: „პაზრი ამის წიგნისა ამათ შინა შემოიცვის: პირველად რაჲთა ერთი წარმოაჩინოს, თუ არს ერთი, და იძულებათა მიერ თანშესიტყუათაჲსა აღმოაჩინოს ესე მრავალ საქადაგოჲ ერთი“ (გვ. 3). ე. ი. წიგნის აზრი იმაში მდგომარეობსო, რომ ერთი აღმოაჩინოს, როგორც საფუძველი ყოველივე სიმრავლისა და სილოგისტური იძულებით დაამტკიცოს, რომ სიმრავლის საფუძველი არის ერთი და სხვ. მრავალ მოვლენას აქვს პრეტენზია იყოს ერთი და საფუძველი, განაგრძობს პეტრიწი, მაგრამ „არა არიან იგინი ერთ“ და ის, რაც „არის უზადო და წმინდა ერთ“ პროკლემ აღმოაჩინა ლოგიკის კანონების მიხედვითო. პეტრიწმა იცის, რომ ბერძნულ ფილოსოფიაში ეს აზრი დიდი ხანია არსებობდა, იგი იცოდა პარმენიდემ, იმას ასაბუთებდა „ორგანონის“ ავტორი, ე. ი. არისტოტელე, იგი იყო პლატონის „ხედვათა“ საფუძველი. მაგრამ თვით პლატონთან ერთად-ერთი და ქვემარტივი ერთის ბუნება „უცნაურ და მიუწდომელ“.

ხოლო პროკლეო, განაგრძობს ქართველი ფილოსოფოსი — „თანაპყვა თვსთა პირველთა, ვიტყვ პლატონისთა და მის უმწუერვალესისადა გონებისაგან მიუწდომელსა ერთსა. რაოდენ იყო შესაძლო, იმეცადინა ცნობად მყოფთა სასურვოჲ იგი და სატრფოჲ დო ბეჭდულნი და დაფარულნი პლატონის მიდმოსიტყვისანი განაცხადნა და მათ შორისი სიბრძნე საუკუნითგან არსთა და თანწარმოდგომილი სარწმუნოებაჲ აღასაკუმილო, და ვითარ მათ შორის სწყურის პლატონისა“.

ტონს მის უოცნოხსა ერთისათჳს და ყოვლისა გონიერისა- და ზესთ გონიერისა აღმკულისათჳს“ (გვ. 5).

ე. ი. პროკლე თანგაჰყვა მის წინაპართა და ვიტყვი, რომ მიწვედა ბუნებას ერთისა, რომელიც თვითონ პლატონის უმწვერვალესობამდე განვითარებული გონებისათვისაც მიუწვედომელი აღმოჩნდა და რამდენად შესაძლებელი იყო იმეცადინა, რათა იგი სასურველი და სატრფიალო არსებული, ის, რომელიც პლატონის დიალოგებში იყო დაფარული და დაბეჭდილი, გამოეცხადებია, ე. ი. შეეცნო. ამით აღადგინა ის საუკუნეებში აღბეჭდილი სიბრძნე არსთა, რომელიც სარწმუნოებაში იყო წარმოდგენილი და ასახული, ე. ი. აღმოაჩინა ის ყოვლისა გონიერისა და ზესთგონიერის საფუძვლად დებულ ერთი, რომელიც პლატონისათვის დარჩა უცნო და გაუგებარი ერთი.

ამ საქმისათვის პროკლემო, განაგრძობს პეტრიწი — აჩვენა გამოუსადეგრობა არისტოტელეს მიერ აღმოჩენილი სილოგიზმების კანონისო, იმ კანონისო, რომლითაც პერიპატეტელები ლამობდნენ პლატონის დამარცხებასო; მესამედ, მან ყოველივე ამას დაურთო სიწმიდედ და სიცხადედ დამტკიცებათა, სიმაღლედ და მაღალი ხედვა განმარტებისა და ყოველივე ამისათვის დაიმსახურა სახელწოდება დიადოხოსისა, „რომელ არს მონაცვალებოდაჲ პლატონისი“.

კითხულობ ამ ადგილს პეტრიწის წინასიტყვაობიდან და გიკვირს, თუ საიდან შეკრიბა XI საუკუნეში მცხოვრებმა ქართველმა ბერმა ასეთი ზუსტი და ფაქტების ცოდნაზე აწინებული გაგება ანტიკური ფილოსოფიის განვითარების გზებისა.

რას ამბობს ფაქტიურად აქ პეტრიწი? აქ მისი მსოფლმხედველობის მთელი პრინციპია მოცემული. საფუძვლად ყველაფრისა გამოცხადებულია ერთი, რომელიც მაღლა და მიღმა მდგომია ყოველივე სიმრავლისაგან, ყოველივე მოვლენისა და ქვეყნიურისაგან. ეს ის პრინციპია, რომელიც სარწმუნოებამ აღმოაჩინა, რომლის აღმოჩენისათვის პერიპატეტელ ფილოსოფოსთა ყოვლად ძლიერი სილოგიზმის კანონებიც კი არ გამოდგებიან. ეს ის ერთია, რომელიც თვითონ პლატონისათვის გაუგებარი და მიუწვედომელი იყო, თუმცა როგორც პროკლემ პლატონის დიალოგების განმარტებით გვიჩვენა, პლატონიც გრძნობდა, რომ რაღაც ასეთი არსებობდა, მაგრამ მისთვის ეს პრინციპი მაინც უცხო და გაუგებარი დარჩაო. ფილოსოფოსთა შორის პროკლე ყველაზე უფრო კარგად მიმხვდარა ამ ერთის ბუნებასა და საიდუმლოებას.

პირველი ალექსანდრიელი ეკლესიის მამებიდან დაწყებული, კლიმენტი და ორიგენით, ნეტარი ავგუსტინე, და კაბადოკიელ მამათა სკოლით და გათავებული მიქაელ ფსელლოსით და იოანე იტალით, ქრისტიანული აზროვნება თავს იტეხდა პლატონის იდეალიზმთან დამოკიდებულობის საკითხით. ჩინებულად დაამტკიცა ბ რ უ :

ნო ბაუერმა, რომ ქრისტიანობა თავისი ბუნებით ძალიან ახლო მონათესავე იყო პლატონისა. მაგრამ თუ გავიხსენებთ პლატონის მოძღვრების იმ ნაწილს, რომლის თანახმად იმდენი იდეა არსებობს, რაოდენი ზოგადი სახელი, რომ ღმერთი ქვეყანას ჰქმნის იდეის სქემის მიხედვით და სხვ., მივხვდებით, რომ პლატონიზმში ისეთი ელემენტებიც მოინახებოდა, რომლების მორიგება ქრისტიანულ თეოლოგიასთან შეუძლებელი იყო. მართალია, პლატონი სცნობდა უმაღლესი იდეის არსებობას, რომელსაც იგი სიკეთის იდეას უწოდებდა და მის ადგილს იდეათა სამყაროში ადარებდა მზის ადგილს ხილულ ქვეყანაში, მაგრამ ეს უმაღლესი იდეა თავისი ონტოლოგიური და ნოოლოგიური ბუნებით დამარჩენი იდეებისაგან არ განსხვავდებოდა და, მაშასადამე, უშუალოდ აღებული, იგი ქრისტიანობისათვის სახიფათო მოკავშირე იყო. ამიტომ იყო, რომ ქრისტიანობამ საბოლოო ანგარიშით პლატონზე უშუალოდ დაყრდნობა ვერ გადასწყვიტა.

ქართველი ფილოსოფოსი თავისებურად სწყვეტს ამ საკითხს, იგი პროკლეს დაყრდნობით აჩვენებს, რომ შესაძლებელი იყო პლატონის იდეათა გზით აღმოჩენა უმაღლესი ერთისა, რომელიც იქნებოდა უცნაური და უთქმელი, ზებუნებრივი და ზეგონებრივი, აბსოლუტურად მიღებული და ქვეყნის მიმართ ინდიფერენტული. პეტრიწი ფიქრობს, რომ ეს ერთი ანუ აბსოლუტი ბნელად ნაგულისხმევი იყო პლატონთან და ახლა მონაცვალემ მისი საყდრისა „თარგმანებითა დენითა განწეხადა“ იგიო. ეს იყო პლატონიზმის ის ფორმა, რომელიც მთლიანად მისაღები იყო ქრისტიანობისათვის.

პროკლეს „კავშირთა“ განმარტების დროს ამ აზრს პეტრიწი ფართოდ გაშლის, ამავე დროს შეეცდება დაამტკიცოს; რომ სრული ერთობა არსებობს ამ საკითხში პლატონისა და არისტოტელეს შორის. აბა, როგორ უნდა გავიგოთ ამ კონტექსტში გამოთქმული კრიტიკული აზრი პერიპატეტელთა სილოგისტიკის კანონების შესახებ, რომლებიც ვერ მისწვდებიან იმ „უზადოსა ერთსა“. ჰგომბს პეტრიწი არისტოტელეს ფილოსოფიურ ღვაწლს? რასაკვირველია, არა. პეტრიწის ნაწერის მთლიანი გაცნობა გვარწმუნებს, რომ იგი მთელ თავის „სიტყვიერებითს“ და „ბუნებითს“ ცოდნას თავიდან ბოლომდე არისტოტელესზე აშენებს, ე. ი. ლოგიკა და ბუნებათმეცნიერება არისტოტელესზე უნდა იქნეს აშენებული. მაგრამ ბუნების და ლოგიკის კანონები „გაგონების“¹ და გონების სფეროს ეკუთვნიან, ხოლო ის „უცნაური ერთი“ ამათ მიღმაა მოთავსებული. ამიტომ იმ ერთის“ გაგება და შემეცნება სილოგისმებით არ შეიძლება. ყოველივე დანარჩენის მიმართ სილოგისმში ძალაში რჩება და არისტოტელეს.

¹ პეტრიწის ტერმინი „გაგონება“ ნიშნავს იმას, რასაც ბერძნული *νοῦς*, დაახლოებით რუსული *разумок*, გერ. *Verstand*, თანამედ. ქართული განსჯა, სჯის უნარი.

უკუგდება არავის არ შეუძლია. პეტრიწმა ისიც იცის, რომ სილო-გიზმის აღმომჩენი, ე. ი. არისტოტელე, რაღაც ხედვით ცოდნაზე, ე. წ. წმინდა თეორიაზე, ანუ აზროვნების აზროვნებაზე ლაპარაკობდა და ეს სავსებით ისეთივე გზაა სიბრძნისა, რაც პლატონის დიალოგებიდან პროკლემ „განაცხადა“.

საიდან აიღო პეტრიწმა პლატონიზმის ასეთი ინტერპრეტაცია? წყარო ჩვენთვის უცნობია და ვფიქრობთ, რომ იგი მისი აზროვნების შედეგია. შეიძლება პლატონიზმის ასეთს ინტერპრეტაციას ეწეოდა იოანე იტალი, მისი ნაწიერებიდან ჯერჯერობით ეს უცნობია, ხოლო მის წინააღმდეგ სინოდისკონში წაყენებული ბრალდება მას ტიტველ პლატონელობას აბრალებს, რომლისაგან იღებდათა პლურალიზმი და მეტამფსიხოზის თეორია გამომდინარეობს. ანა კომნენის ბნელი, თუმცა დიდად საინტერესო ცნობა, რომ იოანე იტალმა მოინანია ცოდვები და პლატონიზმს ისეთი განმარტება მისცა, რომ იგი მართლმორწმუნე თვალსაზრისისათვის მისაღები იყო, შინაარსის მხრივ ჩვენთვის უცნობია.

შემდეგ პეტრიწი იძლევა შემეცნების წყაროების გამოკვლევას. იშვიათი გამოყენებით ბერძნული შემეცნება-თეორეტული და ლოგიკური წყაროებისა იგი იძლევა ორიგინალურ განსხვავებას შემეცნების ორ ნაკადს შორის სულსა და გონებას შორის, *νεψυχη* და *νοηματα*.

შემეცნება სულის მიხედვით არ არის მარტივი პროცესი, სულს „ძალი გაგონებისა“, ე. ი. შემეცნების ძალა მხოლოდ „მიდმოგონებაში“, აქვს, ე. ი. არის დიალექტი; იგი „არა მარტივად მიდრეკების მუნ, სადაცა მიემართოს“, იგი „ამისაგან ამისდად მიდგების მცირედ-მცირედ“, ამიტომ როგორც სხვადასხვაა სულა და ის გზა, რომელზედაც დადიან, ისე ის, რასაც სული დაეძებს და რასაც „გაიგონებს“, ე. ი. შემეცნებს.

რაც შეეხება შემეცნებას გონების გზით, ამის შესახებ პეტრიწი ამბობს: „ხოლო გონებაჲ ზედ მიესხმის მარტივად, ვითარ აღმოჰკედეს რაჲ მზე და აჰა შარავანდნიცა მისნი უჟამოდ და მიუღრეკელად დაჰფარავენ ყოველსა, და არა მცირედ-მცირედ მიდგებიან, არამედ მყის თანავე აღმოჩენასა მზისა დისკოჲისასა აჰა და მიფენადცა შარავანდელთაჲ“ (გვ. 7) ე. ი. გონება მარტივად მომდინარეობს, ისე, როგორც გამოჩნდება თუ არა მზე, მყისვე შარავანდელი მისი სხივისა ყოველივეს დაფარავს და ეს არ ხდება თანდათან და დროში, არამედ ხდება „უჟამოდ“ ე. ი. დროის გარეშე, აქ არ არის ჯერ მზე და შემდეგ შარავანდელი. ასეთია გონების გზაც—განაგრძობს პეტრიწი—ვინა აჰა გონება და აჰა გაგონება, „ერთბამად გონება და გასაგონო მისი“, ე. ი. ერთი და იგივეა გონება და აზრი, თუ გონება, „ერთბამად“ აზრიც არის.

მესამე ცნება, რომელსაც აქ პეტრიწი არჩევს, არის ცნება ნოე-ტონის (νοητον), იგია „საგონი“, ანუ „გასაგონი“, ე. ი. თანამედროვე ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, იგი ყოფილა ობიექტი გონებისათვის და, როგორც ასეთი, სუბიექტზე წარჩინებული, უმჯობესი. პეტრიწი ამბობს: „ხოლო ყოველი გასაგონი უმჯობეს არს გამგონესა, რამეთუ დაუზესთავდების გასაგონოა გამგონესა“. თანამედროვე ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, ეს იქნება ასე: ყოველივე ობიექტი უმჯობესია სუბიექტზე, რადგან ობიექტი აპრიორი და წინასწარ არის მოცემული სუბიექტისათვის.

შემდეგ ეს დებულება პეტრიწს გადააქვს სულისა და გონების განსხვავების დასადგენად და ამბობს: „სულსა დაუზვედების გონებთაჲ, და სხუაჲ არსებთაჲ მისი და სხუაჲ სულისაჲ, და არს სული გამგონე, ხოლო გონებთაჲ გასაგონოა“ (გი. 7) ე. ი. სულს ზე უდევს გონება, სული სუბიექტია, გონება კი ობიექტი.

ამ ჩინებულ დიალექტიკას მოჰყვება მეტაფიზიკა, გაკვირვების გამომწვევი თავისი გაბედულობითა და აღფრთოვანებისა—თავისი არქიტექტონიკით.

პეტრიწი მსჯელობს ასე:

იწყებს თუ არა გონება ნამდვილ მყოფი არსების შემეცნებას, ნამდვილ მყოფი იქცევა ობიექტად და გონება სუბიექტად. შევუდგებით აღმოჩენას ნამდვილ მყოფისა, მყისვე მას ზე დაუდგების „ერთებრივი რიცხვი“, ახლა სუბიექტი არის ნამდვილ მყოფი, ხოლო ობიექტი ერთებრივი რიცხვი; როგორც კი რიცხვს ამავე კანონის მიხედვით განვიხილავთ, განმეორდება იგივე დიალექტიკა, „საზღვარსა და უსაზღვროობას“ შორის, აქაც უსაზღვროობა იქნება ობიექტი და საზღვარი სუბიექტი; და თუ კვლავ მიმართ უსაზღვროებისა გამოვიყენებთ ამავე დიალექტიკას, მაშასადამე, თუ უსაზღვროება იქნება სუბიექტი, ახლა იქნება ის ობიექტი, რომელიც მის მიმართ არის აპრიორი და ზესთდებული, ე. ი. რა იქნება გასაგონო? და პეტრიწი უპასუხებს: „ხოლო გასაგონო (იქნება) სწორად ყოველთაგან ზესთ მდებარე იგი უცნაური ერთი და კეთილობაჲ, რომელსა წადილმან პატივისამან ჰკადრა მას და მამადცა წოდებთაჲ“,¹ ე. ი. ობიექტი იქნება ყოველივეთაგან ზესთ მდებარე (აპრიორული უცნაური ერთი, რომელსაც ფილოსოფოსები უწოდებდნენ) სიკეთეს და რომელსაც პატივისცემის წადილმა ჰკადრა და სახელად უწოდა „მამა“ (ეს არის ქრისტიანობის „მამა“, ანუ ღმერთი).

მივიდა რა ასე დიალექტიკის გზით ღმერთამდე, გამოიმუშავა რა სრულიად ახალი მეთოდი ღმერთის დასაბუთებისა, გამოიყენა რა მთლიანად პროკლეს დიალექტიკის ყველა ხერხი, ახლა პეტრიწი მოაბრუნებს ამ მეთოდს მიმართ ქვეყნისა და მისი მამოძრავებელი

1. იხ. ი.ო. ანუ პეტ.: „შრომები“ ტ. II, გვ. 8.

ძალებისა, მიმართ ქვეყნის შემეცნებისა და გაგებისა, მოქმედებისა და ძალისა, მამოძრავებელისა და მოძრავისა, აქაც ყოველგან ამავე დიალექტიკურ პროცესს ხედავს და ასაბუთებს ჰმას, არისტოტელეს სახელის ამ კონტექსტში დაუსახელებლად, არისტოტელეს დიალექტიკიდან აღებული კლასიკური ნიმუშით: „და კვლად სათანადო არს შესწავებაჲ, რამეთუ პირველნი ბუნებით შორის გაგონებასა გამგონისასა უკუანაღსკნელ იქმნებიან, და ბუნებით შემდგომნი პირველ, ვითარ არსებაჲ თითოეულისაჲ და მოქმედებაჲ“ და სხვ. (გვ. 8). დღის სინათლესავით ნათელია, რომ პეტრიწი აქ ათამაშებს არისტოტელეს ცნობილ დებულებას იმის შესახებ, რომ შემეცნებაში ჩვენგან პირველი ბუნებისაგან მეორეა და ბუნებისაგან პირველი ჩვენგან მეორე.

მაგრამ ამ იშვიათი დიალექტიკის ავტორს არ ავიწყდება, რომ ეს ტემპატიტება საბოლოოდ და ნათლად დადგინდება „შეწევნითა პირველისა სიტყვთა უფლისა ქრისტესითა“ და რომ პროკლე და არისტოტელე აქ დამხმარე ძალაა და არა მიზანი.

ნათქვამიდან ცხადია, პეტრიწის სახით ჩვენ საქმე გვაქვს ისეთს საინტერესო მოაზროვნესთან, რომელმაც ანტიკური ფილოსოფიის დეტალური ცოდნით თავისი ეპოქის მოწინავე პრობლემები ორიგინალურად და ოსტატურად გაიაზრა: ძირითადში იგი მიჰყვება დიალექტიკის ნეოპლატონურ სახეს, მაგრამ სრულიად არ არის იგი მონურად განწყობილი ნეოპლატონიზმის მიმართ, იგი ფართოდ იყენებს არისტოტელეს, პლატონს, ჰერაკლიტე და დემოკრიტეც კი არ ყავს დავიწყებული, მაგრამ მთავარი მისი მიზანი, რომ ყოველივე ამისაგან განსხვავებულია, ესეც ნათლად ესმის. ანტიკური ფილოსოფიის ისეთი სპეციალური საკითხების ცოდნას იჩენს ეს ქართველი ფილოსოფოსი, რომ თანამედროვე საქმეში ჩახედული შკითხველი გაკვირვებული რჩება.

მაგრამ თუ გავიხსენებთ, რომ დიალექტიკის იშვიათს ნიმუშებს შორის პეტრიწს ჩართული აქვს გოდება იმის გამო, რომ ქართული ენა არაა ფილოსოფიისათვის დამუშავებული, რომ ქართველი მთარგმნელები სამ სხვადასხვა მნიშვნელობის მქონე ბერძნულ სიტყვას ქართულად ერთი სიტყვით გამოთქვამენ, რის გამოც „ენაშუე“, ბერძნული სიტყვა ბუნდოვანდება და სხვ. ცხადია, დავრწმუნდებით იმაშიაც, რომ უსაფუძვლოა ნიკო მარის ეჭვი, პეტრიწმა ვინმე მისი სახელის მოზიარე ბიზანტიელი ხომ არ თარგმნაო. და ყოველივე ამის შემდეგ გაკვირვების გრძნობა პატივისცემის გრძნობად იქცევა ამ გელათელი ბერის მიმართ.

ჯერხნობით, მასასადამე, ჩვენ შევჩერდით იმ ძირითად პრობლემებზე, რომლებიც წამოყენებულია პეტრიწის წინასიტყვაობაში. რაც შეეხება კომენტარიებს, დაწერილს პროკლეს „კავშირთა“ განმარტებისათვის, იმათ ჩვენ ამ გამოკვლევაში მხოლოდ ნაწილობრივ

შევეხებით. ამ კომენტარიების სრული შესწავლა დამატებითს ძიებასა და დამატებითს მასალას მოითხოვს. ამ კომენტარიებში ბევრი მარგალიტი მოინახება, ზოგი ადგილი შედევრია ლოგიკური და დიალექტიკური აზროვნებისა, მაჩვენებელი პეტრიწის აზროვნების ორიგინალობისა და დამოუკიდებლობისა, მაგრამ რა ნიჭიერედაც არ იყვნენ ისინი შედგენილი, მათი ავტორი მაინც ხელშეკრულია განსამარტებელი მასალის ბუნებით.

სამაგიეროდ ჩვენი აწინდელი მიზნებისათვის, ე. ი. იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური მსოფლმხედველობის დადგენისათვის, გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონეა. პეტრიწის შრომის ბოლოსიტყვაობა. იგი ორიგინალურ, მოზრდილ და მთლიანად დამოუკიდებელ ფილოსოფიურ ტრაქტატს წარმოადგენს. განმარტავს რა კომენტარიებში პროკლეს შრომას, პეტრიწი ნათლად ხედავს, რომ მან ახლა თავისი სიტყვა უნდა თქვას; ქრისტიან მკითხველს სურს აჩვენოს, თუ რა ფარგლებშია მისაღები წარმართი ფილოსოფოსი და თუ რა გარემოებისათვისაა საჭირო მისი დახმარება. მაშასადამე, ბოლოსიტყვაობა წინასიტყვაობის გაგრძელებაა.

წინასიტყვაობის ბოლოს ყველა ხელნაწერში (რამოდენიმე ხელნაწერში არშიაზე, დანარჩენში კი თვითონ ტექსტში) მოიპოვება საინტერესო მინაწერი, აი ის:

ქ. რასა ვწერ ანუ რასა გლახ ვმოქმედებ: გარნა გვსწავივს გუჰლთაგან თერიაჲ: და წარმოვსტყუჰნავ: ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: ამის წიგნისგან წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ: და ამისგანვე განათლებულთა სამგზის: მოიგეს ღმრთისმეტყუჰლებისა სახელი: დიდთა ბრძენთა დიონოსი: და ღრილორი: და ვასილი: და სხუათაცა ვიეთმე: შენ გონებაჲ განწმედილი მორიგე ღმრთისა მიმართ: და საზღვარსა მამათა წმიდათისა: ნუ გარდავჰლდნები: და არა საცთურ გექმნეს: ¹

ფილოლოგები ფიქრობენ, რომ ეს მინაწერი თვითონ პეტრიწს არ ეკუთვნის, არამედ ვილაც XIII საუკუნის გადამწერს. ეს უსათუოდ ასეა, მაგრამ ის კი ცხადია, რომ ზემოთმოყვანილი სტრიქონების ავტორი უბრალო გადამწერი არ არის. მას ძალიან კარგად ესმის ქრისტიანობისა და ფილოსოფიის დამოკიდებულების საკითხი. გამოდის დამასკელ-ეფრემ მცირესებური დებულებიდან, რომ გველის ნაკბენი გველისავე შხამით უნდა განიკურნოს, მაგრამ აკვირვებს ის გარემოება, რომ ერთი და იგივე ფილოსოფია ერთის მხრივ ყოველივე წვალეზლობის საფუძველია, ფილოსოფიისაგან „წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ“, მაგრამ ამავე ფილოსოფიისაგან მოიხვეჭეს უდიდესი და უგანათლებულესი სახელი ღმრთისმეტყველისა დიდმა ბრძენმა დიონისემ, გრიგოლ ნაზიანზელმა და ბასილ დიდმა. წარ-

წერის ავტორი ადამიანის გონებისაგან მოითხოვს არ გადაცდეს „სახ. ღვარსა მამათა წმიდათასა“ და განწმენდილი წარსდგეს ღვთის წინაშე.

პეტრიწმა ეს შიში ფილოსოფიის წინაშე უკვე გარკვეულად გადალახა, იგი უყოყმანოდ იმ აზრისა არის, რომ ფილოსოფია ადამიანს ეხმარება უკანასკნელი ამოცანის გადაწყვეტაში, ღ. ფილოსოფია მისი აზრით გამწმენდია და არა დამბნელებელი. როგორ უნდა ჩატარდეს ეს განწმენდის ოპერაცია? როგორ უნდა იქნეს გამრყენებული ფილოსოფია და არა მხოლოდ ფილოსოფია, შექმნილი ბერძნების მიერ, არამედ სხვა ძველ ხალხთა სიბრძნე და აზრი? პასუხს ამ კითხვაზე იძლევა მისი ბოლოსიტყვაობა.

ბოლოსიტყვაობის დასაწყისშივე პეტრიწი რადიკალურად და ეპოქალურად აყენებს საკითხს:

„მამმრუმენი დღისანი და მარლუნი გონებათა ჩუენთანი განვიშორნეთ ჩუენგან, ანუ მარჯულობდეს ბოროტი, გინა თუ და მარცხულოს“ (გვ. 207).

ე. ი. დღის დამბნელებელნი და გონების შემცდენი მოვიშორეთ თავიდან, სულერთია ბოროტი მოვა მარჯვნიდან, თუ მარცხნიდანაო.

აი ეს არის ძირითადი პირობა. ფილოსოფია თავისთავად კი არ არის საშიში, არამედ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი სწორი გზიდან არ მოდის, თუ გონების მაცდურია. ხოლო თუ იგი სწორად გამოხატავს გონებას და სწორად წარმართავს მის საქმეს, მაშინ იგი ისეა მისაღები, როგორც სარწმუნოეა. როგორც „უფალმან მსახმან ბუნებისამან“ თავისი თავიდან გამოყო ძე და სულღა არის ერთი სამად და სამი ერთად, ასე გამოჰყო მან თავისი თავიდან ბუნება, კაცი და „სული სიტყვითი“ და იგიც არის სამება და ერთ-არსება, ე. ი. გონება. ამიტომ „სული სიტყვითი“ ე. ი. ლოგიკა იმასვე გამოხატავს, რასაც გონება, გონება კი იმას, რასაც ღვთაება.

ვინც ფილოსოფიას ასე სწორად გაიგებს, იგი აღარც მარჯვნიდან მოსულ ბოროტს დაუჯერებს და აღარც მარცხნიდან, მან იცის, რომ „სიტყვითი სული“, ე. ი. ლოგიკის ჭეშმარიტება საბოლოო ანგარიშით იგივეა, რაც არსება ღვთაებისა.

ასეთ ქრისტიანულ ენაზე გადათარგმნილი პლატონიზმით იწყებს პეტრიწი თავის ბოლოსიტყვაობას. „სული სიტყვითი“ ანუ ლოგიკური სული, პეტრიწის აზრით, ადამიანისათვის არის მისი შინაგანი არსება და ამავე დროს ის ხიდი, რომელიც ადამიანს აკავშირებს ღმერთთან, რომლისა გამო ადამიანის სული მეტექსეობს (ეზიარება) ღვთაების ერთარსებასა. ადამიანი გვევლინება ვითარცა „ნაზავი“ ბუნებისა და ღმერთისა, ე. ი. საბოლოო ანგარიშით, ყველაფერი იმ დასაბამობრივ ერთთან მიდის, რომელსაც პატივისცემის სურვილმა სახელად „მამა“ უწოდა.

ამას მოჰყვება დიდად საინტერესო მსჯელობა პეტრიწისა, რომლის მიზანია დაამტკიცოს, რომ არა მარტო ბერძნულმა ლოგოსის ფილოსოფიამ, არა მარტო ხორცშესხმულმა ღმერთმა-ლოგოსმა ქრისტიანობისამ, არამედ ყველა სხვა ხალხისა და ეპოქის სიბრძნე სხვადასხვა გზითა და საშუალებით მივიდა ამ დასაბამობრივი ერთის აღმოჩენამდე. ეს ჭეშმარიტება შემჩნეული იყო „ორფეოსა და სიგნისა“ შემწყობის მიერ, „აბრაჰამისა მიერ, ვითარ ხალდეველთა მიერ და კუალად ელენთა მიერ. ვინაჲ შემოდღურე ჩუენისა ამის ეკლესიისაჲ პავლე თვთ მისვე სულისაგან და სიბრძნედ უწოდს ღმერთისად“ (გვ. 208). ამას მოჰყვება მოზაიზმის (მოსესა და მოსენთა) გარჩევა და ნაჩვენებია იგივე.

შემდეგ გარჩეულია უძველესი სიბრძნე „ხალდეველთა“, „ვითარ შვიდთა ამათ მნათთათვის“ და უძველესი ასტრალური სპეკულაციის გარჩევითაც პეტრიწი თავის დასაბამობრივ ერთს ასაბუთებს. ხალდეველთა ასტრალურ მსოფლმხედველობაში დასაბამობრივი ერთის როლი მზეს აქვს მინიჭებულიო, მისგან არის ყოველივე წარმოშობილი და მისგან „განიბტკაველების ყოველივე ჟამი“-ო, იგია სჯთავე წარმოშობისა და დაღუპვისა, ყოველივე ქცევადისა და ხრწნადისა. ყოველის „მბადი“ მზე არის, იგი ზემდგომია ყოველივე ღვთაშე და დრეკაზე (გვ. 208).

დაასაბუთებს რა ასე, რომ აღმოსავლეთში დაბადებული ნამდვილი სიბრძნე, იყო იგი აბრაჰამისა, მოსესო, თუ ასტრალური ჰიმნის მთქმელისა, საბოლოო ანგარიშით, „ერთის“ ჭეშმარიტებამდე მივიდა, „ერთის“ დასაბამობრივობაში სიბრძნის სახით განსახიერდა, პეტრიწი გადავა „ელენთა“ მიერ თქმულზე და უპირველეს ყოვლის შეჩერდება პლატონზე და ამბობს, რომ იგი იყო „მწუერვალი ფილოსოფოსთა დღისასა“ (გვ. 209), მისი სიბრძნე უკვე ღვთისმეტყველების მირონს ნაზიარები იყო და ამით მან ეს უძველესი სიბრძნე თეორიის სახით ჩამოაყალიბაო. პლატონი უკვე ერთის ანუ ღმერთის სამობით ხედვის თეორიას აყენებსო და ეს პლატონის ღმერთის თეორია „სამობით ხედვისა“ ისეა გაკეთებული, როგორც ეს ამას აკეთებს „ჩემი ესე ღმერთის მეტყველიო“, რომელიც მამის მიმართ ამბობსო, „ნათელსა შორის შენსა ვიხილეთო ესეო“, ანდაო, „სულსა შენსა შორის ვიხილეთო ნათელი ძე შენიო.“ როგორც ეს უდიდესი უდიდეს ღვთისმეტყველთა შორის, მთლად ასე ლაპარაკობს ფილოსოფოსი (ე. ი. პლატონი). და ეს აღმოჩნდა მას შემდეგო, რაც „ტიმეოს“ და „პარმენიდი“ ჩემმა ატტიკელმა (ე. ი. პროკლემ) ოქრომძივთა ძაფზე ააცვაო („აცუმიდეს ოქრომძივთა მათთვისთა“), ე. ი. რაც პროკლემ მოგვცა პლატონის დასახელებულ დიალოგების ეგზეგეტიკა. პროკლემ იტყვისო, იგი ერთი „მხოლოდ დასაბამსავე დრეკა და ვიდრე სამობამდის დადგა“.

მოჰყავს რა პროკლეს დიალექტიკის ეს იშვიათი ადგილი, ტრიზადის ეს თეორია, პეტრიწი მყისვე გაიხსენებს, რომ ამ ერთის დასაბამშივე სამად დადგომას პროკლესზე გაცილებით ადრე მიხვდა ფსალმუნების ავტორი „დიდი დავითი“. მოხერხებულად და სქოლასტიკურ დიალექტიკის ენაზე ალაგებს პეტრიწი მამის, ძისა და სულიწმიდის იგივეობას და ერთიანობას, და შესძახებს გახარებული: „ვითარ და თანა მეკმეობს ჩემი ცა პავლე.“ ამას მოჰყვება პავლე მოციქულის მიხედვით დალაგება სამების ერთღმერთობის თეოგენიისა. შემდეგ პეტრიწი ხელახლავე უბრუნდება პროკლეს და აჩვენებს, რომ უმაღლეს არსებას, ამ „საკუთრად მყოფს“ პროკლეც „სიკეთეს“ უწოდებსო: „ხოლო ატტიკელი ესე საკუთრად მყოფთა წარმოობისათჳს კეთილობას დასდებს საფუძვლად“ (გვ. 210).

მაშასადამე, განვითარებულია ის აზრი, რომ თუმცა ერთარსების უმაღლეს სიბრძნეს პლატონი მიუხვდა, მაგრამ ნათლად ვერ გამოავლინა და პროკლემ ამოიკითხა ეს პლატონის დიალოგებიდან, გასაგები და ნათელი გახადა. პროკლეს განმარტების შემდეგ გავიგეთ, რომ მწვერვალი „ფილოსოფოსთა დღისასა“ „სიტყვიერებითი სულის“ გზით იმასვე გამოთქვამს, რასაც პავლე მოციქული, ეს მწვერვალი თეოლოგიისა.

მაშასადამე, უაზრობაა ფილოსოფიის გმობა და უკუგდება. ფილოსოფიას უდიდესი სამსახურის გაწევა შეუძლია სარწმუნოებისათვის, მას ლოგიკური გზებით შეუძლია იმის თვალნათლივყოფა, რაც სარწმუნოებას სწამს.

ამის შემდეგ პეტრიწის ბოლოსიტყვაობა დაყოფილია ქვესათაურებად, რომელთაგან თითოეული განცალკევებული პრობლემის განხილვას შეიცავს. პირველი ასეთი პრობლემა არის „გებისათვის განგებისა“ ე. ი. აქ დასაბამობრივი ერთი დახასიათებულია, როგორც განგება. ცნობილია, რომ განგების პრობლემა დიდი თავსატეხი საკითხი იყო იდეალისტური ფილოსოფიისათვის და თეოლოგიისათვის. ცნობილია აგრეთვე, რომ ანტიკურმა სტოიციზმმა ღმერთი განგებად აქცია, და ბუნების კანონზომიერებაც განგების დგომად ახსნა. სტოიციზმიდან ეს მსოფლმხედველობა გადმოვიდა ქრისტიანობაში, მაგრამ ქრისტიანობაში იგი ერთგვარი ხორცმეტის შთაბეჭდილებას სტოევბდა. ქრისტიანული ღმერთი უპირველეს ყოვლისა იყო პერსონა, იუდაიზმიდან ნასესხები ტირანის ტიპი, რომელიც მოქმედების დროს ცვლიდა თავის განზრახვას და ამიტომ ქრისტიანობა იძულებული იყო განგების თეორია შეეცვალა ლოზუნგით: მიაგდე უფალსა ზრუნვა შენი და უღბარი მას: „სად დავიძალო, უფალო, პირისაგან შენისა“. პეტრიწმა, ცხადია, ქრისტიანული დოგმატიკის ეს ელემენტები ჩინებულად იცის და ცდილობს ეს გამოიყენოს ქვეყნის წყობის საკითხის გასაგებად. ქვეყნის მოწყობილობა

დასაბამობრივი ერთის ანუ ღმერთის განგებად არის გამოცხადებული და საშუალო საუკუნეში გავრცელებული ფსევდო-არისტოტელური მოძღვრება მეხუთე ელემენტის შესახებ განმარტებულია, როგორც განგება ბუნების ძალებს შორის არსებული.

ამ კონტექსტში ერთი დიდად საინტერესო ისტორიული გარემოება გვხვდება. პეტრიწს ებადება საკითხი, რა სამსახურის გაწევა შეუძლია ამ დოგმისათვის პროკლეს?

პასუხი თუმცა მოულოდნელი არ არის, მაგრამ განცკიფრების გამომწვევია:

„ვინაჲ და ატტიკელიცა ესთენ ემეთჳუების და მძლავრთა ადამატინებრთა აღმოსაჩენელთა ქუხილსა მიუვლენს უგანგებოთა და უმსახურებელთა ღმერთისადმი ეპიკურელთა და წმიდასა და ზესთა ბრძენსა ყოველთა ღმერთისა განგებასა“ (გვ. 211).

ე. ი. პროკლეც ეთანხმება ამ მოძღვრებას მთლიანად და ამის გამო ვასრესს და გაანადგურებს ეპიკურელებს, რომლებიც არ სცნობენ განგებასა და გმობენ ღვთაებასა, ხოლო ღვთის განგებას იგი (პროკლე) განამტკიცებს წმიდისა და მაღალი სიბრძნით.

უფრო ნათლად და უფრო გარკვეულად აღარ შეიძლება თქმა: თითქმის 2000 წლის მანძილზე სიტყვა „ეპიკურელობა“ იყო სინონიმი სიტყვისა მატერიალიზმი. სქოლასტიკა მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე გააფთრებულ ბრძოლას აწარმოებდა ეპიკურეზმთან. კარლ მარქსი იწერს ამ ბრძოლის შესახებ: „ეპიკურე ნამდვილი რადიკალური წარმომადგენელი იყო ძველი ქვეყნისა, ის პირდაპირ თავს დაესხა რელიგიას... ამიტომ ეკლესიის მამები პლუტარხოსიდან დაწყებული ლიუთერამდე ეპიკურეს უყურებენ, როგორც უღმრთო ფილოსოფოსს par excellence, — როგორც ღორს. კლიმენტი ალექსანდრიელი ამბობს, პავლე მოციქული რომ ფილოსოფოსების წინააღმდეგ არის ამხედრებული, მას მხედველობაში ეპიკურელები ჰყავსო“¹.

შემქმნელი ქართული სქოლასტიკისა არ სტოვებს თავისი ეპოქისა და თავისი კლასის ტრადიციებს, იგიც ზიზლით თავს ესხმის ანტიკური ქვეყნის უდიდეს მატერიალისტს და ეკლესიას ეუბნება, თუ გინდ იმისათვის შესაწყნარებელია პროკლეს იდეალიზმი. რომ იგი გამანადგურებელ „ქუხილს მიუვლენს“ ღვთის მგმობელს და უგანგებო ფილოსოფოსსო.

ამით ჩვენ მივედით პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის ცენტრალურ ნაწილთან. აქ პეტრიწი ეხება მთელი საშუალო საუკუნის ფილოსოფიისა და თეოლოგიის უდიდეს პრობლემას. პეტრიწს თავისი ტრაქ-

¹ იხ. К. Маркс и Энгельс: „Сочинения“, ტომი IV, გვ. 121.

ტატის ამ ნაწილისათვის ქვესათაურად მიუცია: „ბოროტთა უარსობისათვის“.

მაშასადამე, საკითხი შეეხება კეთილისა და ბოროტის ურთიერთობის პრობლემას. პეტრიწი გვევლინება უმკაცრესი სუბსტანციონალისტური და მორალისტური მონიზმის მქადაგებლად, უმკაცრეს მოწინააღმდეგედ სუბსტანციონალური და მორალური დუალიზმისა. არ არსებობს ორი სუბსტანცია, მაშ, არც ორი მორალური პრინციპი, ბოროტს არა აქვს არსება, ბოროტებას არა აქვს საკუთარი სუბსტანცია, „არა არს რა ბუნებითი ბოროტი“, „ზესტა ყოველთა არსებობასა“ არის „კეთილობა ღმრთისა ბუნებისა“ და ყოველივე ამ „კეთილობათა კეთილობისაგან გაკეთილდებიან“ (გვ. 213)— აი ძირითადი თეზისები, რომლებსაც აყენებს და ასაბუთებს პეტრიწი. აქ დიალექტიკა სქოლასტიკოსისა იშვიათი ოსტატობით შეერთებულია ნეტარი ავგუსტინედან მომავალ ცნობილ მორალისტურ მეტაფიზიკასთან. დასამტკიცებლად თავისი აზრისა პეტრიწი ჯერ მიმართავს სამღვთო წერილის ტექსტებს, შემდეგ კოსმოგონური სპეკულაციის დახმარებით ამტკიცებს წამოყენებულ დებულებას და გადადის თავის მსოფლმხედველობის ძირითადი მოტივის გადმოლაგებაზე. „და თან დაედასებინა მას პლატონ და პლატონურნი მონაცვალენი საყდართანი ყოველნი“ (გვ. 213). ე. ი. ერთ სუბსტანციონალობის თეორიას, თეორიას, რომელიც უარჰყოფს დამოუკიდებელ უარსობას ბოროტისა, რომელიც ამბობს, რომ „ღმერთი თვინიერ და ერთი მიზები ყოველთაჲ“, მთლიანად ეთანხმება ფილოსოფია პლატონისა და პროკლესი და მისი სკოლისა. არისტოტელეც დასძენს დასასრულ პეტრიწი, რომლის ლოგიკური და ბუნებისმეტყველური ცოდნა ამავე დროს იყო ცოდნა ღვთისმეტყველებითიო „მიეკმავების კმითა ბრწყინვალითა“ ამ შეხედულებას და „იტყვს ესთა ზესთ ნათლად, ვითარმედ ერთი არს მეუფლე ყოველთაჲ“ (გვ. 214—215).

მაშასადამე, პეტრიწმა შემოკრიბა ეხლა თავის ირგვლივ პლატონი, არისტოტელე, პროკლე და მისი სკოლა და აჩვენა, რომ ერთერთ უდიდეს საკითხს ფილოსოფოსები ისე სწყვეტენ, როგორც ამის მოგვარება ქრისტიანობას სჭირდება. ეს არის საკითხი ბოროტების არარსების შესახებ. ამ მსჯელობათა მანძილზე პეტრიწი ლაპარაკობს გამარჯვებული ტონით და განსაკუთრებული დამაჯერებლობით. აქ ეტყობა, რომ მან მიაღწია იმას, რის დამტკიცებას ლამობდა, შესძლო ეჩვენებია ქრისტიანობისათვის ფილოსოფიის აუცილებლობა. რაშია საქმე? რამ გაამხნევა პეტრიწი?

როგორც ირკვევა, პლატონური ფილოსოფოსებისა და ეკლესიის საერთო ბრძოლამ მანიქეველობის წინააღმდეგ. მანი და მისი მიმდევარი მწვალებელნი ქადაგობენ „ბოროტ“ მოძღვრებას დუალიზმისას და პეტრიწი აჩვენებს, რომ მანიქეველობის განადგურება შეუძლია მხოლოდ და მხოლოდ ფილოსოფიას, აზნებულს მონიზმზე

და იდეალიზმზე. მაშ, მან ფაქტიური მასალით ხელში დაამტკიცა დიდი უპირატესობა მიღებული ფილოსოფიისა და ქრისტიანობის უნიონისაგან. მოუსმინოთ, თითონ პეტრიწის:

„მანენს, და ყოველთა წვალებისა მისისა თანმისუმურთა, რომელნი ორთა წარპრევდეს მიზეზთა ვითავე კეთილისასა, ესთავე და წინმეწყვისა ბოროტისასა და მყოფობითსა არსებასა მიუქმან მას, ვითავე კეთილობასა. ვინაჲ ვინათათჳს იტყჳს ჩუენი ესე მნათი, ვითარმედო ისიტყუა უცნობომან გულსა შინა თჳსსა, რამეთუ არა არს ღმერთი, არამედ მწყობრი ესე ფილოსოფოსისა მონაცვალეთაჲ, რომელთაჲ ერთი არს პროკლე დიადოხოჲ ესე ვითართა აღმოსაჩენელთა წინა უყოფს, რომელთა მიერ ავლნი ნაცეცხლავისა მათისანი განიქარვიან მოლებად“ (გვ. 213).

ე. ი. მანი და მისი ერესის მიმდევარნი ამტკიცებენ, რომ ორი მიზეზი არსებობს და ორია არსება, იმდენად კეთილისა, რამდენად ბოროტისა, და ამ ბოროტსა და ღმერთის უარისმყოფელ მოძღვრებას დაედევთ მხოლოდ მწყობრი ფილოსოფიის დახმარებით, რომელსაც აღიარებენ მიმდევარნი პლატონური ფილოსოფიისა, რომელთაგან ერთერთი არის ეს პროკლე დიადოხი; და იგი სწორედ ნათელყოფს შეცთომას იმ მოძღვრებისას, და ცეცხლის აღში დასწვავს და გაანადგურებს მის მოჩვენობითობას.

მაშასადამე, ბრძოლა გამართულია მანიქველური დუალიზმის წინააღმდეგ. პლატონი, არისტოტელე და პროკლე სანდო მოკავშირეებად არიან გამოცხადებული. თუ ახლა გავიხსენებთ ამბებს, რომლებიც მოხდა XII საუკუნის დასაწყისში, მიგხვდებით, რა დამაჯერებელი და დროული უნდა ყოფილიყო ეს ქადაგება იდეალისტურ ფილოსოფიასთან უნიონისა პეტრიწის მიერ.

როგორც ცნობილია, მანიქველური დუალიზმი XI საუკუნეში არაჩვეულებრივად გავრცელდა. ბიზანტიაში მთელი პროვინციები და ეკლესიები გადავიდნენ მანიქველობის მხარეზე. მანიქეიზმი ასწავლიდა არსებობას ორი ღმერთისას, მათ სწორ უფლებიანობას, ორი პრინციპისა და ორი ხელისუფლების სუვერენობას. ქვეყანა მას ესმოდა, როგორც შედეგი სიკეთისა და ბოროტებისა, სინათლისა და სიბნელის ღმერთს შორის ბრძოლისა, ქრისტიანობის მიმართ იგი უარყოფდა. სამების თეორიას და ორი ღმერთის პრინციპს აღიარებდა, დუალიზმით ძველი აღთქმისა და ახალი აღთქმის ღმერთს შორის.

ბულგარეთი, რომელშიაც პეტრიწონის მონასტერი იყო და რომელშიაც იოანე პეტრიწი ცხოვრობდა, მთლიანად მანიქველურ ქვეყანას წარმოადგენდა. ათეული წლების მანძილზე გაათრებული ბრძოლა არსებობდა ბულგარელ ბოგომილებსა და კონსტანტინოპოლის ხელისუფლებას შორის. მალე მანიქველობა დასავლეთში გადა-

ვიდა, იქ საქმე იქამდე მივიდა, რომ მანიქეველური პაპიც კი იქნა არჩეული. ქრისტიანობა განადგურების წინ იდგა.

მართალია, თვითონ მანიქეველობა იყო მისტიკურ-სექტანტური მსოფლმხედველობა, მაგრამ ეკლესიის მიერ შევიწროებული და გაძვალტყავებული მასების თვალში მანიქეველურ აგიტაციას, რომელიც ამტკიცებდა, რომ ქრისტიანული ხუცობა დიდხანს ეშმაკის მხარეზეა გადასული და ქრისტიანობას დღეს მოძღვარი აღარ ჰყავსო, ცხადია, რომ დიდი მიმზიდველობითი ძალა გააჩნდა.

ცნობილი უზურპატორი, იმპერატორი ალექსი კომნენი მანიქეველობის განადგურებაში ხედავდა თავის ერთერთ მოწოდებას. არ არსებობს არავითარი სისაძაგლე და მუხანათობა, რომელიც არ გამოეყენებოს მართლმორწმუნე ქრისტიანობის ამ „გადამრჩენს“ მანიქეველობასთან ბრძოლაში. დაბოლოს იმპერატორმა მიმართა ასეთ ხერხს: უეცრად თვითონ გამანიქეველდა. ამ საშუალებით გაიცნო მანიქეველობის იმდროინდელი ბელადი ექიმი ბასილი, გამოსტყუა მას ორგანიზაციის მეთაურების სია და საერთოდ მთელი მათი საიდუმლოება. ერთ მშვენიერ დღეს კი შეიპყრო ბასილი და მისი მეგობრები და 1111 წელს კონსტანტინოპოლის უდიდეს ჰიპოდრომზე ასიათასი მაყურებლის თანდასწრებით ცეცხლს მისცა ბასილი და მისი მეგობრები¹.

იოანე პეტრიწი ამ ეპოქის შვილი და ამ ამბების თვალთ მწახველი იყო. და რა გასაკვირია, თუ მის ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობას მანიქეველური დუალიზმი და გნოსტიციზმი მხედველობიდან არ გამოჰპარვია. მანიქეველური მოძრაობა იმდროინდელ საქართველოშიც არსებობდა, და პეტრიწმა ბრძოლა მანიქეველობის წინააღმდეგ თავისი ფილოსოფიური მიზნებისათვის გამოიყენა. მანიქეველობის შემოტევებით გაქვივრებულ ქრისტიანობას ურჩია ანტიკური იდეალისტური ფილოსოფია აეყვანა მოკავშირედ.

იოანე პეტრიწი არც იმაში შემცდარა, რომ თავისი არჩევანი უპირველეს ყოვლისა პროკლესთან შეაჩერა. როგორც XI—XII საუკუნე იყო საუკუნე უდიდესი ბრძოლებისა გაქრისტიანებულ მანიქეველურ სექტანტობასა, პავლიკიანელობასა, ბოგომილობასა, კათარობასა და ქრისტიანობას შორის, ისე იყო V საუკუნე უდიდესი ბრძოლების საუკუნე მანიქეველობასა, ნეოპლატონიზმსა და კათოლიკურ ქრისტიანობას შორის. ნახევარი საუკუნის მანძილზე პროკლე ნეოპლატონიზმის მესიტყვე იყო იმ ბრძოლების დროს. პროკლე უკვე მაშინ ანეითარებდა თეორიას იმის შესახებ, რომ ბოროტებას არა აქვს დამოუკიდებელი არსება, რომ ბუნებით ბოროტება არ არსებობს, დროთა მსვლელობამ და ქრისტიანობამ პროკლეს მდინიზმიც

¹ იხ. J. g. n. Döllinger: „Beiträge zur Sectengeschichte des Mittelalters“, Erster Teil, გვ. 70—120.

დაამარცხა და მანიქველობაც და ახლა, როცა მანიქველობა ქრისტიანულ სექტანტობის ტანთსაცმელში გამოწყობილი ხელახლავე უდიდეს სოციალურ ძალად იქცა, ახლა პროკლეს მონიზმი ხელახლა ინტერესის ცენტრში დადგა და მისი შესწავლა და გამოყენება დღის წესრიგში დაისვა. დიდი ინტერესი პროკლესადმი XI—XII საუკუნის ბიზანტიაში და დასავლეთ ევროპაში ამ მიმართულებითაც უნდა ვეძიოთ, და პეტრიწის წამოწყების სათავეებიც აქ მოიხაზებთან.

მეორეს მხრივ საეკლესიო რეაქცია ბიზანტიაშიც, დასავლეთშიაც და ჩვენშიაც ასეთ კავშირებს და ასეთს უნიონს ფილოსოფიასთან ძალიან გაუზრბოდა, და სქოლასტიკის შემქნელებს საეკლესიო სასამართლოს წინ აჩერებდა. რასაკვირველია, საბოლოო ანგარიშით სქოლასტიკა მინც ეკლესიის საქმეს აკეთებდა, თუმცა მისდა უნებლიეთ იგი ხშირად მასალას აგროვებდა, რომელიც ეკლესიის ციხე-სიმაგრეს მომავალში შიგნიდან გასტეხდა. პეტრიწიც უსათუოდ ასეთ ადამიანთა კატეგორიას ეკუთვნოდა.

უკანასკნელი პრობლემა, რომელსაც პეტრიწის ბოლოსიტყვაობა იხილავს, არის პრობლემა სამეზბისა და ერთარსებისა. ეს აგრეთვე უდიდესი თავსატეხი პრობლემა იყო საშუალო საუკუნეების სქოლასტიკისა და თეოლოგიისათვის.

XI—XII საუკ. თითქმის ყველა გამოჩენილმა სქოლასტიკოსმა კისერი მოიტეხა ამ პრობლემის გარჩევის დროს და გაკიცხვასა და ანათემას ვერ გადაურჩა. ზოგს სამი ღმერთი გამოსდიოდა ერთის მაგივრად და ზოგს კი ხელში ერთერთი პირი და ერთი არსება რჩებოდა. არ ყოფილა არც ერთი სქოლასტიკოსი მთელი საშუალო საუკუნეების მანძილზე, რომელსაც თავისი აზრმახვილობა არ გამოეცადა ამ საკითხის გადაჭრაში.

თავისთავად ეს პრობლემა ქრისტიანობის მიერ ისტორიულად შენაძენი პრობლემა იყო. პირვანდელ ქრისტიანულ აპოლოგეტურ და გნოსტიკურ მწერლობაში იმას ჯერ კიდევ ვერ ენახულობთ, პირვანდელ ალექსანდრიელ ქრისტიან თეოლოგებთან ღმერთს ორი პირი აქვს და ღვით ნიკეის კონგრესზე ატეხილი დავა ღმერთის ორი ბუნების ირგვლივ ტრიალებს. ნეოპლატონიზმის მიერ შემუშავებული ტრიალის ზეგავლენით კაპადოკიელმა და ანტიოქიელმა თეოლოგებმა შეიტანეს სამეზბისა და ერთარსების პრობლემა ქრისტიანობაში და გაადაქციეს იგი დოგმის საჭირბოროტო პრობლემად.

დროთა განმავლობაში ამ პრობლემის შიგნით წამოიჭრა საკითხი ორი ბუნების არსებობისა ერთს ჰიპოსტასში და გამოირკვა, რომ ნეოპლატონური ტრიადა და ქრისტიანული სამეზბა შეუთრგელებელი იყო, ქრისტიანობას გარეგნულად მიეღო სამეზბის ერთარსებობა, ხოლო იმანენტურად ეს მის ბუნებას ვერ ეგუებოდა. საქმე იმაშია, რომ ნეოპლატონურად ტრიალის სამ ელემენტს შორის ერთარსობა არ არსებობს, სამეზბა მთლიანად ერთარსებაა, მაგრამ

სამეზის შიგნით არავითარი თანასწორუფლებიანობა არ არსებობს პირველი ყოველთვის მეტია მეორეზე, მეორე არა მარტო ქვემდებარეა მომენტის მიხედვით, არამედ ნაკლებიც არის არსების და ლოგიკის მიხედვით პირველთან შედარებით. თუ ამას ქრისტიანობას მივუყენებდით, გამოვიდოდა, რომ ქრისტე რალაც-მდარე ხარისხის, ღმერთი იყო „მამასთან“ შედარებით. როცა ეკლესია ამ საიდუმლოებაში გაერკვა, მან ეს ერესად გამოაცხადა. ზიერიდან მას იარალი ჰქონდა ხელში ნეოპლატონიზმისადმი სიმპატიებით გამსჭვალული თავისი წევრისათვის ერეტიკოსობა დაებრალეზია.

რას შერება იოანე პეტრიწი? როგორ ეპყრობა ზგი თეოლოგიის ამ თავსატეხ პრობლემას. მისი აზრმახვილობა გვაკვირვებს. ასე ვთქვათ, ფალოსოფოსი პოეზიაში გადავარდება და იტყვის: როგორც უაზროა ვილაპარაკოთ „ჯერ და მერე“ მზის დისკოსის და სხივთა შარავანდედის შესახებ, ასე უაზროა ვილაპარაკოთ ღმერთის ბუნების „წინა-უკუმოზე“. თუ არის დისკოსი, არის შარავანდედიც, თუ არის შარავანდედი, არის დისკოსიც. თუ არის ღმერთი-ლოგოსი, არის ღმერთი-ძეც და თუ არის ღმერთი-ძე, არის ღმერთი-ლოგოსიც. თუ არის ღმერთი, თან არის მისი „თანმებუნებე“. მოუსმინოთ თვითონ პეტრიწს:

„ვინაჲ თუ სიტყუა მამისა ღმრთისა პირველად დაბადებულთა და წარმოჩენილთა ძალად პირველ მებრ აწ მათი, მაგრა თანმებუნებე მათდა და ერთი ნაბადთა და წარმოჩენილთაგანი. და არა პირველ საუკუნეთა ყოველთა მამის-შორისი, რომელ არს დასაბამი თვს-შორისისა სიტყუსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარავანდედთად“ (გვ. 219).

მოაგვარა რა ასე ჰიპოსტასის საკითხი სამეზის და ერთარსების შიგნით, ვაიტანა რა ბეწვის ხილზე ეს სახიფათო პრობლემა, პეტრიწი გადადის სამეზის ფილოსოფიურ, ლოგიკურ, მეცნიერულ, ასტროლოგიურ და სხვ. დასაბუთებაზე. ყველაფერი რაც არსებობს, არსებობს სამეზისა და ერთარსების სახით, ე. ი. არსება ერთია, სუბსტანცია ერთია, ხოლო არსობა მისი არის სამება—აი ნეოპლატონისტურად შეფარდებული ქრისტიანული სქოლასტიკის დებულება.

რასაკვირველია, სქოლასტიკის უსულ-გულო, შინაარსს მოკლებულ სპეკულაციებში დაბანდებული ეს ფორმალისტურ სიტყვათა თამაში თავისთავად ყოველივე პოზიტიურ მეცნიერულ და შემეცნებით მნიშვნელობას მოკლებული შეტაფიზიკაჲ, —სულ ერთია მას გააშუქებს ქართველი სქოლასტიკოსი, თუ პეტრე აბელარი. ლიტერატურისა და ისტორიული მნიშვნელობის მქონეა ის დამხმარე მასალა, რომელსაც იყენებს ამ შემთხვევაში ქართველი სქოლასტიკოსი და ჩვენც ამ მასალაზე შევჩერდებით.

ყველაფერი, რაც დასაბამობრივი ერთიდან გამოვლენილა და მყოფობის სახე მიუღია, მდინარეობს სამეზის სახით. პეტრიწი ფიქ-

რობს დამტკიცოს ეს არა მარტო ღმერთის ქრისტიანული სამების მეტაფიზიკით, არა მარტო ნეოპლატონიზმიდან ნასესხები ცნებათა ტრიალული დიალექტიკით, არამედ „ქვეყნის სამზომლოდ“, „რიცხუნით“, „სამუსიკელოდ“, „ბუნებით“ და სხვ.

პეტრრწის ტრაქტატში გეომეტრია, არითმეტიკა, მუსიკის თეორია და სხვ. გამოყოფილია ცალ-ცალკე ქვეთავებად და თითოეულის ძირითადი პრინციპების განხილვით ამტკიცებს ჩვენი ავტორი თავისი დებულების სისწორეს. მაგ. გეომეტრიის მიმართ მისი აზრუმენტაცია იწყება ასე: „აჰა ვით ესე აჰის ერთისა სიმიაჲსგან წარმოიჩინნეს; რომელ არს წენტილი. რამეთუ წაილუაროს რაჲ წენტილი, შეიქმს წრფელსა, რომელ არს ძე პირმზოჲ მისი“ (გვ. 215), ხოლო შემდეგ, რომ ვთქვათ თანამედროვე ენით, წრფელის გავრცობა მოგვცემს სიბრტყესა, ხოლო მარტივი ფორმა სიბრტყისა არის სამკუთხედი. მაშ, აქ პირველი პროცესი დამთავრებულია. თუ ახლა სამკუთხედს ავიღებთ, როგორც საფუძველს, აქედან მივიღებთ ოთხკუთხედს, გინდ მრავალკუთხედს, ხოლო მრავალკუთხედზე კუთხეთა ოპერაციების გამრავლებით „შესფეროებულს, რომელსა არცა არს დასაწყისი და არც დასასრული, რამეთუ, სადაჲთ იწყო წყებად, მუნვე მისრულდა“. აქ დიალექტიკური პროცესი სამობისა სრულყოფილ სახეს არის მიღწეული. „შესფეროებული“ წენტილიც არის და „სამყურიც“, უსასრულობის ცნება ორივეს შეიცავს თავის თავში.

გეომეტრიიდან ეს სპეკულაცია პეტრრწს გადააქვს ბუნებაზე, აქ მეხუთე ელემენტს, ანუ ცას შეასრულებიებს იმ როლს, რასაც „შესფეროებულს“ გეომეტრიაში აკეთებებს. მეხუთე არსება ანუ მეხუთე ელემენტი ახდენს დიალექტიკურ სინთეზს და აჩვენებს, რომ „სადაჲთ იწყებს, და მასვე ზედა შეისრულებს, ვითარ დაუღვენელი და დაუღვენელთა საუკუნეთა თანა განმტკაელებული“ (გვ. 216).

შემდეგ პეტრრწი გადადის რიცხვთა თეორიაზე. დასაწყისშივე დაადგენს უდაო დებულებას: „სადაცა აიღო რიცხვ, ყოველი ერთისა მიერ იწარმოებვის“ (გვ. 216), აქ გაასკეცებული ყურადღება ებადება თანამედროვე მკითხველს, მას აინტერესებს, აბა როგორ ააშენებს რიცხვებიდან ტრიადასა და სამების ერთარსობას ქართველი სქოლასტიკოსი. მაშ ასე, ყოველი რიცხვი ერთისაგან იწარმოების, „ხოლო სამი დასაწყი სხუათა რიცხუთა შობისაჲ, ვინაჲცა ორი არ რიცხუ არს, რამეთუ გზა მხოლოჲსა. ეგრეთვე და არსცა სამი, რამეთუ დასაწყისი არს რიცხუთა შობისაჲ. ესთავე და ზესთ მექონეობაჲ წმიდისა სამობისაჲ“ (გვ. 216). ე. ი. აქ ტრიადაა გათამაშებული; აზრი ამ სპეკულაციის ასეთია: რიცხვი დაიბადა ერთის სახით. ეს იყო თეზისი. რიცხვი იყო მხოლობითი. როდესაც ორი მივიღეთ, ამით გაჩნდა ანტითეზისი და ვითომც დასაბუთდა, რომ რიცხვი არ არის მხოლობითი. მაგრამ სინთეზის სახით წარმოიშვა შემდეგ რიცხვი და საბოლოოდ დასაბუთდა, რომ რიცხვი მხოლობითი

სამეზის შიგნით არავითარი თანასწორუფლებიანობა არ არსებობს პირველი ყოველთვის მეტია მეორეზე, მეორე არა მარტო ქვემდებარეა მომენტის მიხედვით, არამედ ნაკლებიც არის არსების და ლოგიკის მიხედვით პირველთან შედარებით. თუ ამას ქრისტიანობას მივუყენებდით, გამოვიდოდა, რომ ქრისტე რაღაც-მდარე ხარისხის, ღმერთი იყო „მამასთან“ შედარებით. როცა ეკლესია ამ საიდუმლოებაში გაერკვა, მან ეს ერესად გამოაცხადა. შიგრიდან მას იარაღი ჰქონდა ხელში ნეოპლატონიზმისადმი სიმპატიებით გამსჭვალული თავისი წვერისათვის ერეტიკოსობა დაებრალებია.

რას შერება იოანე პეტრიწი? როგორ ეპყრობა იგი თეოლოგიის ამ თავსატეხ პრობლემას. მისი აზრმახვილობა გვაკვირვებს. ასე ვთქვათ, ფილოსოფოსი პოეზიაში გადავარდება და იტყვის: როგორც უაზროა ვილაპარაკოთ „ჯერ და მერე“ მზის დისკოსის და სხივთა შარავანდელის შესახებ, ასე უაზროა ვილაპარაკოთ ღმერთის ბუნების „წინა-უკუმოზე“. თუ არის დისკოსი, არის შარავანდელიც, თუ არის შარავანდელი, არის დისკოსიც. თუ არის ღმერთი-ლოგოსი, არის ღმერთი-ძეც და თუ არის ღმერთი-ძე, არის ღმერთი-ლოგოსიც. თუ არის ღმერთი, თან არის მისი „თანმებუნებე“. მოუსმინოთ თვითონ პეტრიწს:

„ვინაჲ თუ სიტყუა მამისა ღმრთისა პირველად დაბადებულთა და წარმოჩენილთა ძალად პირველ მებრ აწ მათი, მაგრა თანმებუნებე მათდა და ერთი ნაბადთა და წარმოჩენილთაგანი. და არა პირველ საუკუნეთა ყოველთა მამის-შორისი, რომელ არს დასაბამი თვის-შორისისა სიტყუსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარავანდელთად“.
(გვ. 219).

მოავგარა რა ასე ჰიპოსტასის საკითხი სამეზის და ერთარსების შიგნით, ვაიტანა რა ბეწვის ხიდზე ეს სახიფათო პრობლემა, პეტრიწი გადადის სამეზის ფილოსოფიურ, ლოგიკურ, მეცნიერულ, ასტროლოგიურ და სხვ. დასაბუთებაზე. ყველაფერი რაც არსებობს, არსებობს სამეზისა და ერთარსების სახით, ე. ი. არსება ერთია, სუბსტანცია ერთია, ხოლო არსობა მისი არის სამება—აი ნეოპლატონისტურად შეფარდებული ქრისტიანული სქოლასტიკის დებულება.

რასაკვირველია, სქოლასტიკის უსულ-გულო, შინაარსს მოკლემულ სპეკულაციებში დაბანდებული ეს ფორმალისტურ სიტყვათა თამაში თავისთავად ყოველივე პოზიტიურ მეცნიერულ და შემეცნებით მნიშვნელობას მოკლებული შეტაფიზიკაა,—სულ ერთია მას გააშუქებს ქართველი სქოლასტიკოსი, თუ პეტრე აბელარი. ლიტერატურისა და ისტორიული მნიშვნელობის მქონეა ის დამხმარე მასალა, რომელსაც იყენებს ამ შემთხვევაში ქართველი სქოლასტიკოსი და ჩვენც ამ მასალაზე შევჩერდებით.

ყველაფერი, რაც დასაბამობრივი ერთიდან გამოვლენილა და მყოფლების სახე მიუღია, მდინარეობს სამეზის სახით. პეტრიწი ფიქ-

რომს დაამტკიცოს ეს არა მარტო ღმერთის ქრისტიანული სამების მეტაფიზიკით, არა მარტო ნეოპლატონიზმიდან - ნასესხები ცნებათა ტრიადული დიალექტიკით, არამედ „ქვეყნის სამზომლოდ“, „რიცხუნით“, „სამუსიკელოდ“, „ბუნებით“ და სხვ.

პეტრიწის ტრაქტატში გეომეტრია, არითმეტიკა, მუსიკის თეორია და სხვ. გამოყოფილია ცალ-ცალკე ქვეთავებად და თითოეულის ძირითადი პრინციპების განხილვით ამტკიცებს ჩვენი ავტორი თავისი დებულების სისწორეს. მაგ. გეომეტრიის მიმართ მისი არგუმენტაცია იწყება ასე: „აჰა ვით ესე ამის ერთისა სიმიახვან წარმოიჩინნეს, რომელ არს წნტილი. რამეთუ წაილუაროს რაჲ წნტილი, შეიქმს წრფელსა, რომელ არს ძე პირმშოჲ მისი“ (გვ. 215), ხოლო შემდეგ, რომ 'ვთქვათ თანამედროვე ენით, წრფელის გავრცობა მოგვეცემს სიბრტყესა, ხოლო მარტივი ფორმა სიბრტყისა არის სამკუთხედი. მაშ, აქ პირველი პროცესი დამთავრებულია. თუ ახლა სამკუთხედს ავიღებთ, როგორც საფუძველს, აქედან მივიღებთ ოთხკუთხედს, გინდ მრავალკუთხედს, ხოლო მრავალკუთხედზე კუთხეთა ოპერაციების გამრავლებით „შესფეროებულს, რომელსა არცა არს დასაწყისი და არც დასასრული, რამეთუ, სადაჲთ იწყო წყებად, მუნვე მისრულდა“. აქ დიალექტიკური პროცესი სამობისა სრულყოფილ სახეს არის მიღწეული. „შესფეროებული“ წნტილიც არის და „სამყურიც“, უსასრულობის ცნება ორივეს შეიცავს თავის თავში.

გეომეტრიიდან ეს სპეკულაცია პეტრიწს გადააქვს ბუნებაზე, აქ მეხუთე ელემენტს, ანუ ცას შეასრულებიებს იმ როლს, რასაც „შესფეროებულს“ გეომეტრიაში აკეთებებს. მეხუთე არსება ანუ მეხუთე ელემენტი ახდენს დიალექტიკურ სინთეზს და აჩვენებს, რომ „სადაჲთ იწყებს, და მასვე ზედა შეისრულებს, ვითარ დაუღვენელი და დაუღვენელთა საუკუნეთა თანა განმტკავლებული“ (გვ. 216).

შემდეგ პეტრიწი გადადის რიცხვთა თეორიაზე. დასაწყისშივე დაადგენს უღაო დებულებას: „სადაცა აილო რიცხვ, ყოველი ერთისა მიერ იწარმოებვის“ (გვ. 216), აქ გაასკეცებული ყურადღება ებადება თანამედროვე მკითხველს, მას აინტერესებს, აბა როგორ ააშენებს რიცხვებიდან ტრიადასა და სამების ერთარსობას ქართველი სქოლასტიკოსი. მაშ ასე, ყოველი რიცხვი ერთისაგან იწარმოების, „ხოლო სამი დასაწყი სხუათა რიცხუთა შობისაჲ, ვინაჲცა ორი არ რიცხუ არს, რამეთუ გზა მხოლოჲსა. ეგრეთვე და არსცა სამი, რამეთუ დასაწყისი არს რიცხუთა შობისაჲ. ესთავე და ზესთ მექონეობაჲ წმიდისა სამობისაჲ“ (გვ. 216). ე. ი. აქ ტრიადაა გათამაშებული; აზრი ამ სპეკულაციის ასეთია: რიცხვი დაიბადა ერთის სახით. ეს იყო თეზისი. რიცხვი იყო მხოლოდითი. როდესაც ორი მივიღეთ, ამით გაჩნდა ანტითეზისი და ვითომც დასაბუთდა, რომ რიცხვი არ არის მხოლოდითი. მაგრამ სინთეზის სახით წარმოიშვა შემდეგ რიცხვი და საბოლოოდ დასაბუთდა, რომ რიცხვი მხოლოდითი

ყოფილა. მაშ, სამის მიღებით უზრუნველყოფილი იქნა რიცხვის ბუნების თავისებურება და ამიტომ სამი არის დასაწყისი სხვა რიცხვთა შობისათვის და რიცხვთა ქვეყანა არის წმინდისა სამობის ერთი არსების კიდევ ერთი ზედმეტი გამართლება.

დასასრულ, პეტრიწი პითაგორას დაიხმარიებს და რიცხვში ამოკითხულ სამობის და ერთარსობის თეორიას გაავრცელებს ყველაფერზე, რაც კი არსებობს ან „საკუთრებით“, ან „ხატოვნებით“ და ან „შემთხვევით“.

ერთგვარ დამაჯერებლობას აღწევს ეს სპეკულაცია შემდეგ ქვეთაურში, სადაც პეტრიწი მუსიკის რაობას არჩევს. პეტრიწი აიღებს ნამდვილად იმდროინდელი ქართული მუსიკის ხმათა გამომხატველ ტერმინებს: მზახრ, ჟირ, და ბამ, და აჩვენებს, რომ მუსიკალობა, რომელსაც ჩვენ განვიცდით, როგორც ერთ მშვენიერებას და სიამოვნებას, ერთ სიტკბოებას და კეთილობას, სინამდვილეში არის ერთ არსებად ქცეული სამება. ხედავთ, როგორ გამართლა რიცხვთა შორის წმინდა სამება მუსიკაში, გვეუბნება პეტრიწი და უდიდესი პოეტური აღფრთოვანებით შეჰქმნის იშვიათ სახეს თავისი მეტაფიზიკის სადიდებლად:

„ვინაჲ მბადმან ღმერთმან საპირმოთა ხატთა პირველსა მას გონებასა თვისსა შორის პყრობითა მორთნა და ამუსიკელნა ნაბადთა ყოველთა მეწყუეობანი, და ვიდრე ნივთამდის დააქაენა გუარნი მისვე და ერთისა ნივთისაგან სხუაებითა მეძიებელმან.“ (გვ. 217).

და რომ საბოლოოდ დაარწმუნოს მკითხველი თავისი თეორიის სისწორეში, რომ საბოლოოდ მოაჯადოოს იგი, პეტრიწი თავის რიცხვთა მეტაფიზიკით აუხსნის მას, თუ რატომ შვიდი თვის ბავშვი თუ დაიბადება, იგი ვადარჩება და გაიზრდება, როგორც ცხრა თვის ბავშვი, ხოლო თუ ბავშვი დაიბადა რვა თვისა, იგი უსათუოდ დაიღუპება¹. როგორც ცნობილია, რალაც ემპირიულ დაკვირვებაზე აშენებული ეს შეხედულება დღემდე გავრცელებულია და მისახვედრია, თუ რა დამაჯერებელი ძალა ექნებოდა ამ მაგალითს XII საუკუნეში.

შემდეგ პეტრიწი გადადის სტრატეგიის საკითხებზე და აჩვენებს, რომ სამობის პრინციპი ომის ხელმძღვანელობასაც საფუძვლად უდევს, ომის დროს მეფენი „სამყურად უდასებდიან წყობასა სპასთა თვისთასა“, რადგან იციან „სადაცა ძალმან სამობისამან მიიმოქმედოს“, იქ გონება, გამარჯვება და ზესთენტარება უზრუნველყოფილია და სხვ. და სხვ.

¹ „ბუნებითაცა ზედა იხილო მემეჩეობაჲ ნამეტ რიცხვსა ამის, რომელ არს სამი; რამეთუ ჩჩელი პირველ სრულ ქმნისა საშოსა შინა უკუეთუ დააკლდეს სრულქმნისაგან თთვსა მეცხრისა, და მერვსა ნაკუთსა შორის იშვეს თთუესა, რომელ არს მერვე, და არ დარჩების, ხოლო მეშვესა შორის ნაკუთსა თთვსასა იშვეს, კეთილ იქმნების და დარჩების“ — გვ. 217.

ერთი სიტყვით, პეტრიწი ყოველივე ძალას ხმარობს, რათა სამობის მეტაფიზიკა მეცნიერებისა და ფილოსოფიის დახმარებით დადასტუთოს და თეოლოგიას და ეკლესიას მეცნიერებისა და ფილოსოფიის დახმარების აუცილებლობა დაუმტკიცოს. სრული ცოდნით არა მარტო ბერძნული ფილოსოფიისა და ლიტერატურისა, არამედ თავისი დროის ბუნებისმეტყველებისა და მათემატიკისა, მუსიკისა და სტრატეგიისა აჩვენებს იგი, რომ ჭეშმარიტება ერთია, რომ სააწმუნოებაში ამას ღმერთი-სიტყვა ეწოდება, რომ პლატონური მონაცვალენი მას დასაბამობრივ ერთს ანუ კეთილობას უწოდებენ, რომ იმ ფილოსოფოსმაც კი, რომლის თითოეული სიტყვა ღვთისმეტყველურ სიბრძნეს შეიცავდა, და რომლის ავტორიტეტი ეკლესიის თვალში საერთოდ აღიარებული იყო, ე. ი. არისტოტელემ, ერთში მიიჩნია მეუფე და დასაბამი ყოველივე ნივთთა.

კიდევ მეტი: თვითონ მთავარი დოგმა ქრისტიანობისა სამება ერთარსებისა დამაჯერებლად და სიტყვიერებითი ბუნებითი ხედვანით სწორედ პლატონური ფილოსოფიის წარმომადგენლებმა დაამტკიცეს, სწორედ პროკლემ გამოიყენა ამ საქმისათვის მათემატიკური ცოდნის ყველა დარგი და ტრიადულობა ყოველივე განვითარებაში მყოფი არსისა დაამტკიცა.

მაშასადამე, „სამობით ხედვისათვის საღმრთოესა ბუნებისა“, თავისი პირველი სიტყვა თქვა „მწუერვალმან ფილოსოფოსთა დღისასა პლატონმან“ (გვ. 209). ატტიკელმა პროკლემ, მონაცვლემან პლატონურისა ფილოსოფიისა, გამოავლინა რა ფარულად თქმული პლატონის დიალოგებში, საბოლოოდ ნათელჰყო ყოველივე ეს. და ყოველივე ამას „თანა მეხმეობს ჩემიცა პავლე“ (გვ. 210).

ასე დამაჯერებლად დაუმტკიცა იოანე პეტრიწმა თავის ეპოქას ფილოსოფიასთან უნიონის დადების აუცილებლობა, ასე შეჰქმნა მან საქართველოში სქოლასტიკის ის განვითარებული სახე, რომელიც დახვედრება თითქმის ერთი საუკუნის შემდეგ გააფორმა.

6. მოკლვრება ერთის შესახებ

ამრიგად ქრისტიანობის მთავარი დოგმა, ერთარსების სამებად ყოფნა, ფილოსოფიის დახმარებით სოფვარებულია. ყოველ შემთხვევაში გარეგნულ ეფექტს პეტრიწი აღწევს და ერთგვარ მოჩვენებითს ფორმალურ დამაჯერებლობას ტრინიტეტის მეტაფიზიკისათვის იძლევა.

მაგრამ XI საუკუნეში ქრისტიანულ თვალსაზრისს ამით დაკმაყოფილება აღარ შეეძლო. საკითხი რადიკალურად იყო დასმული. დასაბამი რა არის, ხამი თუ ერთი? იოანე პეტრიწი არაჩვეულებრივი აზრმახვილობით და სპეკულატიური განყენებით აღწევს ამ საკითხის, ასე ვსთქვათ, მათემატიკურ მოგვარებას. იგი, რასაკვირვე-

ლია, ხელაღებით ღებულობს ქრისტიანული დგომის პასუხს: დასაბამიდან და მარადიულად არსებობს ერთი.

მაგრამ განიხილავს რა ერთს, როგორც რიცხვს, აღმოაჩენს რა რომ რიცხვი ის არის, რაც მხოლოდითია, გარეშე ამისა რიცხვი ის არის, რაც დაითვლება, ისმება საკითხი ორი არის თუ არა რიცხვი? პასუხი ნათელია: ჰოც და არაც. ორი რამდენად დაითვლება რიცხვია, მაგრამ რამდენად იგი, როგორც რიცხვი, არის უარყოფა მხოლოდობის ბუნებისა, ამდენად არ არის რიცხვი. სამი კი ნამდვილი რიცხვია, იგი კიდევაც დაითვლება და მხოლოდითიც არის. ამიტომ, ამტკიცებს პეტრიწი, რომ სამი „დასაწყისი არს რიცხვთა შობისაჲ“, ე. ი. ნამდვილი რიცხვი ყოფილა სამი. ე. ი. ერთსა და სამს ეროვნანეთს ვერ მოვაშორებთ, თუ კი რიცხვთა ქვეყანა გვსურს ავაშენოთ.

აქ ერთგვარი შერიგება გვაქვს ქრისტიანული და ნეოპლატონური მსოფლმხედველობისა. ე. ი. მიღწეულია იმის დამტკიცება, რომ თუმცა მარადიული დასაბამი ერთია, მაგრამ რაოდენ იგი იქნება განხილული, ვითარცა რიცხვი, ეს სამის არსებობის გარეშე არ შესრულდება, მაშასადამე, ერთის დასაბამად არსებობა გულისხმობს სამის თანარსებობას. აქ აღმოჩენილია ერთისა და სამის „თანამებუნებობა“.

მთავარი მიზანი, რასაკვირველია, ის კი არ იყო პეტრიწისათვის, რომ დიალექტიკის დაზნარებით არითმეტიკის, თუ გეომეტრიის ლოგიკური ბუნება ნათელი გაეხადა. არა, ეს ყველაფერი მაგალითი და დამხმარე გარემოებაა, მთავარია დამტკიცდეს „თანამებუნებე-ძე“ მამისა, ე. ი. *μᾶλλον ἢ τὸν πατέρα* მახარებლისა. ფილოსოფია, მისი აზრით, ეხმარებოდა სარწმუნოებას, რათა „თანამებუნებობის“ თეორია მოცემული სახარებაში, გასაგები და ნათელი გახდეს. აქ პეტრიწი იხმარიებს ქართულს გარემოცვას. მისი აზრით სახარების ქართულს თარგმანში დარღვეულია ის პრინციპი, რომ თანამებუნებე მამისა დასაბამშივე არის „დასაბამი თვს-შორისისა სიტყვსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარავანდედთად“ (გვ. 219) და ამის გასწორებას და დოგმატურად სწორი თარგმანის გაკეთებას პეტრიწი ამ პრობლემის ფილოსოფიურად სწორი გადაწყვეტიდან მოეღის.

პეტრიწი, ცხადია, ვერ ამჩნევს იმ გამოუვალ ჩიხს, რომელშიაც შესულია აქ მისი სპეკულაცია. მას ერთის მხრით სჭირდება იყოს გაცილებით უფრო მკაცრი მონისტი, ვიდრე ეს ქრისტიანობისათვის შესაწყნარებელია. აქ იგი იხრება ბერძენებისაკენ, კერძოდ ნეოპლატონიზმისაკენ; მეორეს მხრივ, გამოყავს რა პირველი რიცხვის, ე. ი. სამის არსებობა უშუალოდ ერთისაგან, უარყოფს შინაგან განვითარებას და შორდება ნეოპლატონურ დიალექტიკას.

ნამდვილად ამით აიხსნება, რომ პროკლეს მარტივდებულებას, რომ „ყოველი სიმრავლე ეზიარების რაჲთავე ერთსა“—და ამის იმ-

შარტივ დასაბუთებას, რომ თვითეული რაობა ან ერთია ან არა-ერთი, ე. ი. მრავალი, ანუ არა-რაა, ხოლო არა-რაა, ანუ სიმრავლე, უსაზღვროებამდე გაგრძელებული, ან იქნება უსაზღვრობა, სადაც თვითეული რაობა იქნება ერთიც და სიმრავლაც, ანდა იქნება უსაზღვრო უსაზღვრობა, სადაც ერთი და არა ერთი ერთი და იგივეა, მაშასადამე, არ არსებობს სიმრავლე, რომელიც ერთისაგან არ წარმომდგარიყოს, — პეტრიწიმ თავის კომენტარიებში დაურთო მთელი გამოკვლევა დაახლოებით ოცჯერ უფრო დიდი, ვიდრე პროკლეს „კავშირთა“ პირველი თავი და შეეცადა, ქრისტიანულ მსოფლმხედველობის საჭიროებათა მიხედვით და ნეოპლატონური დიალექტიკის გამოყენებით, წარმოედგინა სავსებით დავისებური ფილოსოფია ერთისა.

აქ საკითხი უმთავრესად შეეხება არა ერთს, როგორც მტკიცება უარყოფის მიღმა არსებულ დასაბამს, არამედ გამოკვლევას იმ გზებისა, რომლებსაც მივყევართ ერთთან. ვინც პეტრიწის „განმარტებაა“-ს შესაფერის ადგილებს კარგად ამოიკითხავს, მიხვდება, რომ მთავარ საკითხში ქართველი ფილოსოფოსი შეგნებულად დაშორდა მის ფილოსოფიურ სახელმძღვანელო ხაზს, ნეოპლატონიზმს; აქ მან მოგვცა საინტერესო საკუთარი ძიება. თუმცა არსებული მასალა გვაფიქრებინებს, რომ მთლად თეორიის სინათლეზე პეტრიწს თავისი თვალსაზრისი არ გამოუტანია.

პეტრიწის მთელს ნაშრომს თუ გადავსინჯავთ, აღმოვაჩინთ, რომ ყველაზე დიდი ენერჯია მას დაუხარჯავს ერთის, როგორც დასაბამის, დადგენაზე. მიელო მას ამ საკითხში ან პლატონი, ან არისტოტელე, თუ გინდა პროკლე, მაშინ ცხადია ეს საკითხი იმოდენ თავსატეხი არ იქნებოდა. იგი ეთანხმება ბერძნებს იმაში, რომ ყოველივე სიმრავლე ერთისაგან უნდა ამოდრიოდეს, ამიტომ ხედავს იგი ბერძნებში ქრისტიანობის წინაპრებს; მაგრამ როგორი უნდა იყოს ეს ამოსვლა? აქ იწყება გამიჯვნა. აქ მას თვით მისი ატაკელიც, ე. ი. პროკლემც აღარ აკმაყოფილებს.

ერთი, ანუ აბსოლუტი, გინა ღმერთი, პროკლესათვისაც ყოველივე რაციონალურ განსაზღვრის მიღმა იდგა, მასთან არც გრძნობადი ქვეყნის გზა მიდიოდა და არც რაციონალურის. ლოგიურ გვარეობათა აბსტრაქტიზმის გზით ღმერთთან მისვლა და ღმერთის არსებობის რაციონალური დასაბუთების გზები არისტოტელის მეტაფიზიკისა მიუღებელი იყო არა შარტო იოანე პეტრიწისათვის, არამედ მთელი ნეოპლატონიზმისათვის და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისაგან გამომდინარე ქრისტიანული თეოლოგიისათვისაც.

აბსოლუტი ან ღმერთი პროკლესათვისაც იყო ყოვლის შემცველი, უსქმელი, უხილავი, შეუცნობელი და შეუხებელი. მიუხედავად ამისა პროკლემ მაინც წამოაყენა ღმერთის არსებობის დასაბუთების თეორია. ამ თეორიის თანახმად ჩვენ თუმცა არ ვიცით, თუ რა

არის ერთი, არავითარი ლოგიკური გზით არ შეგვიძლია გავიგოთ, რა არის ერთი, მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია ყოველთვის ვთქვათ, რა არ არის ერთი.

ამიტომ როგორც კი ერთს ან ღმერთს მივადგებით განსაზღვრის მიზნით, მივიღებთ პოზიტიურისა და ნეგატიურის აქტუალურ შეერთებას. მართალია კითხვაზე, რა არის ღმერთი ანუ ერთი, ჩვენ ვერ ვიტყვი, რა არის იგი, სამაგიეროდ უსასრულობამდე შეგვიძლია ვიძლიოთ მისი ფორმალურ ნეგატიური განსაზღვრა და არც ერთი შეცდომა არ დავუშვათ, მაგ. ერთი არ არის სახლი, ქვეყანა, მიზეზი, შემეცნება და სხვ. იგი თვითეულ ამაზე მეტია, იგია მიზეზი უმიზეზოდ, სინათლე უსინათლოდ, საქმე უსაქმოდ, საზღვარი უსაზღვროდ, უსაზღვრო საზღვრით და სხვ. და სხვ.

ღებულაზს თუ არა იოანე პეტრიწი ღმერთის ასეთს განსაზღვრას? ქრისტიანული თეოლოგია მისი ეპოქისა დაახლოებით ასეთ-სავე თვალსაზრისზე იდგა, თუმცა ამოდენ რაფინირებული მეტაფიზიკა მას არ გააჩნდა, მაგრამ დაახლოებით იგიც ამას იმეორებდა, რასაკვირველია, გაუფლგარებული სახით. ღმერთის არსებობის რაციონალური დასაბუთების თეორიები, ონტოლოგიური და სხვა მოჩვენებითი დამტკიცებანი, ჯერ კიდევ უცნობი იყო.

ფორმალურად, რასაკვირველია, პეტრიწი წინააღმდეგია აბსოლუტის ანუ ერთის ყოველივე დამტკიცებით და სილლოგიზმით გაგებისა, არსებითად კი ოთხი მეხუთედი მისი კომენტარიებისა ტრიალეზენ ერთისა და მისი კორრელაციების განსაზღვრათა ირგვლევ. უნდა ითქვას პეტრიწის, როგორც ფილოსოფოსის და მოაზროვნის, სასარგებლოდ, რომ ამ კომენტარიებში უამრავი უკიდურესობამდის აზრმახელი დიალექტიკური არგუმენტები გვხვდება, ასე რომ ეს კომენტარიები აზრმახელობაში და ცნებათა ფორმალურ დიალექტიკურ თამაშში ეჯიბრებიან აზრმახელობისა და ფორმალ-დიალექტიკური კონსტრუქციების ოსტატს, პროკლეს. მაგრამ გავასალოთ ყოველივე ეს პეტრიწის ფილოსოფიად, ეს გადაჭარბებული ამბავი იქნება. იგი ამ შემთხვევაში მაინც დამოკიდებულია ნეოპლატონიზმის მიერ დამკვიდრებულ ცნებათა ქვეყნისაგან.

საინტერესო და დიდად მნიშვნელოვანია ამ შიმართულებით ის, თუ როგორ ოსტატურად ნეგატიური თეოლოგიის მეტაფიზიკურ ცნებებს პოზიტიურად იყენებს პეტრიწი ქრისტიანული მეტაფიზიკისათვის: ის კი უსათუოდ სწორია, რომ ასეთს შემთხვევებში ძალიან ხშირად ქრისტიანული ცნებები უცხო შინაარსით იყვება.

ერთის გაგების საკითხში იგი ყველა ბერძენ ფილოსოფოსთა შორის უპირატესობას პროკლეს ანიჭებს. პროკლე მისწვდა „გონებისაგან მიუწვდომელსა ერთსა“, იმას რის სიღრმეს პლატონის გენიაც ვერ ჩასწვდა, რომლის რაობა არისტოტელესათვის

ნათელი იყო, მაგრამ მეთოდი, რომლითაც ყოველივე რაობასთან არისტოტელე მიდიოდა, აქ არ გამოდგებოდა.

პეტრიწი ამ მიმართულებით გვიჩვენებს არისტოტელეს ლოგიკური მეოროდის იშვიათსა და უნაკლო ცოდნას, დაყრდნობილს „ორგანონის“ უშუალო ცოდნაზე. პეტრიწმა იცის, რომ ყოველივე დამტკიცება არისტოტელესთან საბოლოო ანგარიშით არის სილოგიკაში, რომელიც არის „კანონი არისტოტელის „ორგანონისა“, რომლისა თვნიერ უღონო არს რადაცვე გაგონებაა სულისა მიერ სიტყვერისა“¹ ე. ი. არისტოტელეს მიერ ორგანონში მოცემულ ლოგიკურ კანონებს გარეშე, შეუძლებელია გაგება რაიმე ლოგიკური ურთიერთობისა. ლოგიკური კანონის ძალა და მნიშვნელობა შენდება საშუალო ტერმინის იგივეობაზე სილოგიკაში. ეს პეტრიწმა ისე მტკიცედ და უნაკლოდ იცის, როგორც ჩვენ დღეს. „იხილე, — იძლევა პეტრიწი მოკლე ფორმულას — ვითარ ყოველი ცნობაა და ძიებაა საშუალისაა არს, და იგი აზიარებს და შეჰყრის ურთიერთას ორთავე კიდურთა“².

არისტოტელეს ლოგიკას მხოლოდ ისეთს მოვლენებში შეუძლია კანონი აღმოაჩინოს, რომლებსაც მიუდგება ეს ფორმულა, ე. ი. თანამედროვე ფორმალური ლოგიკის ენაზე რომ ვთქვათ ფორმულა:

$$\begin{array}{l} M \text{ est } P \\ S \text{ est } M \\ S \text{ est } P \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{სადაც } M=M, \\ \text{ამიტომ } S=P. \end{array}$$

გამოდგება ეს კანონი, რათა აღმოჩენილ ბქნას დამოკიდებულება ერთსა ანუ ღმერთსა და ქვეყანას, გინდ ერთსა და ადამიანს, გინდ ერთსა და შემეცნებას შორის? რომელია აქ იგი „საშუალო, რომელიც აზიარებს და შეჰყრის ურთიერთას ორთავე კიდურთა“.

ასეთი „საშუალო“ არ არსებობს და, მაშასადამე, არც ლოგიკური გზა არსებობს ღმერთისაკენ.

ამას პეტრიწი მოაყოლებს ასეთს კოლოსალურ მსჯელობას:

„იტყვს, ვითარმედ ეზიარების რადათავე ერთსა“. აწ ესე სიტყუაა უკუნ არღუევეს ყოველთა, რომელთაცა დასხნეს დასაბამნი მრავალნი და შეშალეს საუკუნესა შორის დამყარებული წესი, ა რამედ და მყის უჩინო ჰყოფს მათ, ვითარცა წადედაზარღვეთა. იტყვს „ეზიარებისო სიმრავლე ერთსა“. ვინაა აწ ესე საძიებელი დიდად ძნიადი განეჰმარტოთ“³.

აზრი ამისა შემდეგია, პროკლეს მიერ წამოყენებულმა დებულებამ „ეზიარების რადათავე ერთსა“ და სხვ. დაარღვია კანონიერება მრავალ პრინციპთა, რომელთაც დასხნეს „დასაბამნი მრავალნი“.

¹ იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 11.

² იხ. იქვე, ხაზი ჩვენ გაუსვით. მ. გ.

იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 12, ხაზი ჩვენია მ. გ.

რითაც მყისვე უძალო და უჩინო გახდეს მრავალ სუუკუნეთა მანძილზე დამყარებული წესი, ე. ი. არისტოტელეს და მისი სკოლის მიერ აღმოჩენილი ლოგიკური კანონები და პეტრიწი მოგვიწოდებს ეს დიდად ძნელი საკვლევი გამოვიკვლიოთ.

საკითხია მხოლოდ პროკლეს ახალი გზა თუ აკმაყოფილებს პეტრიწს? მიიღო მან ნეგატიური დიალექტიკის ხერხები, რომლის შედეგი იყო ნეგატიური თეოლოგია?

საქმე იმაშია, რომ მას არ მიუღია ეს, საქმე იმაშია, რომ ამ ყველაზე გადამწყვეტ და უძირითადეს საკითხში პეტრიწი არ გაჰყვა ნეოპლატონიზმსა და პროკლეს. იგი ასობით გვერდებზე გაშლილ კომენტარიებში ცდილობს ჩაურიოს თავისი ფილოსოფია ერთისა. შეგნებულად და მტკიცედ, დამოუკიდებლად და სრული გაგებით, იგი აქ დგება ქრისტიანობის თეალსაზრისზე და როგორც ერთხელ იოანე დამასკელი ლოგიკის კატეგორიების ცნებების გადამუშავების და ქრისტიანულ შინაარსში გამოთქმით ცდილობდა შეექნა ქრისტიანული ლოგიკა, ასე ახლა იოანე პეტრიწი ქრისტიანობის მოთხოვნილებათა გამოყენებით ცდილობს შექნას ახალი და დამოუკიდებელი ფილოსოფია ერთისა.

აქ ჩანს მთელი გენია და ორიგინალობა ამ კაცისა, და ყველა იმათ, ვინც პეტრიწში მხოლოდ და მხოლოდ ნეოპლატონიკოს ხედავდნენ, ჩვენ ამიერიდან მოგუწოდებთ, რევიზია გაუკეთონ თავიანთ შეხედულებას.

საბოლოო ანგარიშით პროკლეს ნეგატიური დიალექტიკაც ლოგიკური გზა იყო მტკიცებისა, იგი საბოლოოდ განბანილი იყო არისტოტელეს ონტოლოგიზმისა და რეალიზმის გადმონაშთებისაგან და ამიტომ იყო უკიდურესი ფორმალიზმი და იდეალიზმი. პეტრიწისათვის კი „ერთი“ ყოველნაირი მტკიცება-უარყოფის მიღმა დგას. აზრმახვილ რიცხვთა სპეკულაციით ამტკიცებს პეტრიწი, რომ ყოველივე რიცხვი ერთს გარეშე არის გაშლილი საზღვარსა და მიზეზს შორის. ამიტომ სიმრავლეში ერთი არ გაითქვიფება, სიმრავლე ერთებად რომ აქციო, ერთი მაინც მეტი იქნება, ხოლო „ყოველივე სიმრავლე ერთსა შორის იხილვების“, „რამეთუ ყოველსა შეერთებულსა პირველ თვისსა ორნი უნებან: სიმრავლე რიცხუთაჲ და ერთი, რომელმან სიმრავლე შეაერთოს, ვითარცა აღმოიჩინა. რომლისათვისცა ჩანს, ვინამე ერთსა შორის რიცხვ არა შეერთებული, არამედ ერთებრი. და კუალად იხილე უფროესად შეუნიერთა ხედვათა და უმხილებელთა აღმოსაჩინთაჲ“. ¹

დაადგენს რა აქ პეტრიწი სრულს დამოუკიდებლობას ერთისა, ვითარცა რიცხვისა, მაშ, აჩვენებს მის უპირატესობას სამწედაც, აჩვენებს რა რომ ამ „ერთის“ გაგებისათვის რიცხვის კანონები სა-

¹ იხ. ი. პ. შრომები, ტ. II, გვ. 13.

კმარისი არ არის, არამედ ამისათვის ზაჭიროა „შუენიერის ხედვა“, იგი გააგრძელებს მსჯელობას და აჩვენებს, რომ „ერთი“ მეტია, ვიდრე ყოველივე მოქმედება, მეტ-ა ვიდრე სრული, თუ ზესთა სრული („არცა სრულობაა ეკადრების მას“) ძალა და არსება, და დაასკვნის: „და მიერ ზესთ ჰნათობენ ყოველთა, ღმერთებრივთა და ერთებრივთა თვსთა ნათელთაჲთ, და თან მისცემენ თვსთა კეთილობათაჲთ და აკეთილებენ ყოველთა. ასე დიდად სათუნადოჲ რიცხვსა ერთებრივისა და სიმრავლისათვს კანონთაებრ საღმრთისმეტყუელოთასა დაიდვა ფრიად ცხადად“. ¹ მაშასადამე, ერთი ყოფილა ის, რომელსაც ნათელი შეაქვს ყოველსავე სინათლეში, რომელიც კეთილობით აკეთილებს ყოველივეს, რომლის „მშუენიერის ხედვით“ შეიძლება ცხადყოფა და გაგება ყოველისაო, გვარწმუნებს პეტრიწი შეთანხმებულად ღმრთისმეტყველობასთან. როცა ეს ერთი იშლება ქვეყანაში, მას თავისი ბუნება, თავისი დასაბამისობა თან მოაქვს, პეტრიწის ენაზე თუ ვიტყვი, ერთის სინათლე იმ თავითვე მოთესულია ყველაფერში. ანიტომ ყოველივე არსი, ვთქვათ ადამიანი, რომელიც სინათლითა და თვალით უერთდება ქვეყნიერებას, მონაწილეობას ღებულობს ერთში, თუმცა ეს ზიარება და მონაწილეობა ამ ყოველს მთლიანად არც შეგნებული აქვს და არც შეუძლია შეიგნოს. პეტრიწი პირდაპირ ამბობს: „თანმოაქუს მას ყოველი, ხოლო ყოველნი ერთბამად ვერ უქმადებენ თან მოქონებად მისდა“ ². ამაშია, ძირითადი და გადაულახავი წინააღმდეგობა ერთის „ერთბამად“, მას სპონტანურად მოაქვს მთლიანობა, ჩვენს ადამიანურს შემეცნებას, ე. ი. ლოგიკურ შემეცნებას კი ნაწილ-ნაწილ შეუძლია იმუშავოს, ერთში არ არის ჯერ და შემდეგ, ჩვენს შემეცნებაში კი ყოველივე ჯერ და შემდეგ იშლება და ლაგდება. ამიტომ პეტრიწის აზრით, და ეს არის მთავარი, ის რა იც იქმნა ერთის მიერ, არის ხატება ერთისა.

მაშასადამე, ქვეყანა, ადამიანი, თუ შემეცნება პეტრიწის მიერ ხან მოთესულ სინათლედ არის გამოცხადებული, ე. ი. ერთის სინათლეთ, ხან ერთის ხატებად. უნებლიედ გვახსენდება სქოლასტიკის დამთავრებისას და დასავლეთური რაციონალიზმის-გაფორმებისას წამოჭრილი ცნება *Lumen naturale*-ესა, რომელიც პეტრიწსავით ნეოპლატონიზმის შორეული წყაროებიდან ამოდიოდა და ქრისტიანობის დამოუკიდებელ თვალსაზრისს ეძებდა.

ერთის ანუ აბსოლუტის, გინა ღმერთის საკითხში პეტრიწი უდაოა ნეოპლატონიზმიდან ამოდის, მაგრამ თავიდან იშორებს რა იმ ნეგატიურ, მაგრამ მაინც ლოგიკურ და რაციონალურ გზას, რომლითაც ნეოპლატონიზმში ერთი მოდიოდა, დგება სავსებით ახალს პოზიტივაზე და თავის სიტყვას ამბობს იმ მეტაფიზიკური ინტუი-

¹ იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 14.

² იქვე გვ. 16.

ციონიზმისათვის, იმ შინაგანი ხილვის თვალსაზრისისათვის, რომლის ამბავი ავგუსტინესთან დაიწყო და რომლითაც ასე მდიდარია ქრისტიანული ეპოქის სპეკულაცია.

ხშირად პეტრიწი იძლევა ერთს იშვიათ ამომწურავ ფორმულირებას, ნიმუშს მისი ფილოსოფიური აზროვნების მაღალი სიწესტი-სა და დიალექტიკური გაწვრთნილობისა. აი მაგ. ნიმუში:

„ვინაშეაღან აღმოჩნდა ერთი უზადოდ და წმიდად და თვთერ-თად და ზესთ მდებარედ, თვთ მას ვიტყვ დასაბამობასაცა, ამით რომელ დასაბამი ყოველი თან მოაქუს დასაბამიერთა, ვითარცა ხუროდ ნახუროებთა და ბუნება ნაბუნებებთა“¹.

ეს კლასიკური ნიმუში პეტრიწის აზროვნების ელევანტობისა და მაღალი დიალექტიკური გამართულობისა, არისამავე დროს კლასიკური-ნიმუში სრული დეფინიციის. სრულია ის დეფინიცია, რომელიც შეიცავს მხოლოდ ლოგიკურად კმარ ნიშნებს, ნიშნების გადაჭარბება ისეთივე კოჭლი საქმეა დეფინიციისათვის, როგორც მათი დაკლება. ამ დეფინიციაში ექვსი ძირითადი ნიშანია წამოყენებული. უზადოდ, წმიდა, თვითერთი, ზესთმდებარე, დასაბამი და ის რასაც თან მოაქვს დასაბამი ისე, როგორც ხუროდ ნახუროებთა და ბუნება ნაბუნებებთა, ე. ი. თუ ვნახავთ ხუროს მიერ აშენებულს თავისთავად ნათელი და ცხადია, რომ იყო ხურო, ესე მის მიერ აშენებული არ იქნებოდა, თუ ვნახავთ შედეგს ბუნებისა, ცხადია ბუნება იყო. ასეთივე ხილული, თავისუფალი შინაგანი სიცხადეა ერთიც. მის არსებობას დამტკიცება კი არ სჭირია, არამედ ცხადყოფა. რა კონსტრუქციული და აზრმახვილი არ იყოს ეს დიალექტიკა, მისი სათავე მაინც ქრისტიანული გამოცხადების მეტაფიზიკა იყო. ნეოპლატონიზმი თვითონ შეიცავდა ასეთს ელემენტს, იგი თვითონ იყო გამოცხადების ფილოსოფია.

იოანე პეტრიწმა ქრისტიანობის ფონზე დაამთავრა ეს მეტაფიზიკა, რითაც ქრისტიანობის ნიადაგზე შეიქნა დამოუკიდებელი ფილოსოფია. რასაკვირველია, აქ მთლიან დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი ისე ზედმეტია, როგორც ზედმეტია ქრისტიანობის დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი საერთოდ.

თუ გნებავთ ქრისტიანული მსოფლმხედველობის სამარეც იყო ეს სპეკულაცია. ერთის მიმართ მტკიცების და გონების ხერხების უარყოფა თვითონ იყო მტკიცება და გონება. ჩინებული მაგალითი ამისა თვითონ პეტრიწისთან მოიპოვება. ჩვენ ეს წინათავეში განვიხილეთ.

დაიწყებს რა პეტრიწი შემეცნების წყაროების უნარის კვლევას, აპყვება რა აბსტრაქტიზმის გზას, მოგვცემს ასეთს იშვიათს კონსტრუქციას: ადამიანს შემეცნების ორი წყარო აქვს, სული და გონება,

¹ იხ. შრომები, ტ. II, გვ. 16.

შემეცნების მიზანია ნამდვილ მყოფ არსებათა შემეცნება; ეს მიზანი სუბიექტ-ობიექტის მიზართებაში სახიერდება, ობიექტი პეტრიწის აზრით უფრო მალა დგას სუბიექტზე, გონება სულზე, ხოლო ნამდვილ მყოფი არსება მალა დგას გონებაზე, ამ შემთხვევაში გონება სუბიექტია, ნამდვილ-მყოფი—ობიექტი; მაგრამ ნამდვილ-მყოფ არსებაზე მალა „ერთობრივი რიცხვი“ დგას; ახლა თუ რიცხვს ავიღებთ როგორც საზღვარს, მის მალა უსაზღვროება მოთავსდება, საზღვარი სუბიექტი იქნება, უსაზღვროება ობიექტი, თუ უსაზღვროება იქნება ათებული სუბიექტად, რა შეიძლება იყოს მისი ობიექტი, რა უსაზღვროებაზე უფრო მაღალი, პეტრიწის ტერმინით რომ ვთქვათ, რაა ზუსთმდებარე უსაზღვროებისა? ეს იქნებაო, ამბობს პეტრიწი, „ყოველთაგან ზესთმდებარე იგი უცნაური ერთი და კეთილობაა, რომელსა წადილმან პატივისამან ჰყადრა მას და მამადცა წოდებაა“,¹ ე. ი. იგი ყოფილა პლატონის სიკეთე, პროკლეს და ნეოპლატონიზმის ერთი, ქრისტიანობის ღმერთი, პატივისცემის წადილის გამო მამად წოდებული.

რა არის ეს თუ არა თავისებური ორიგინალური ცდა ღმერთის არსებობის რაციონალური ხერხებით დამტკიცებისა? თუმცა პეტრიწი აქვე გვარწმუნებს, რომ იგი უცნაო, მაგრამ გზა, რომლითაც იგი მასთან მივიდა, ცოდნისა და მტკიცების გზაა და ჩვენ გვინდა ვიფიქროთ, რომ აქ შეიძლება შეუგნებლად, მაგრამ ფაქტის სახით ქრისტიანობის ისტორიაში იწყება ღმერთის არსებობის დამტკიცების გზების ძებნა.

პეტრიწი ამ საკითხში თავისი ეპოქის მოწინავე პოზიციებზე იდგა. დაუწყო რა მან მტკიცება დებულებას, რომ ღმერთის არსებობას მტკიცება არ სჭირდებაო, გამოიგონა რა ამის დასამტკიცებლად ჟამრავი აზრმახვილი არგუმენტი, მან მტკიცების მოთხოვნა შეიტანა სარწმუნოებაში და ამით ნიადაგი მოამზადა მომავალი კატაკლიზმებისათვის.

პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნების იშვიათი ნიშნულების მრყვანა კიდევ შეიძლება, მაგრამ ნათქვამიც საკმარისია იმის დასანახავად, რომ ეს ქართველი ფილოსოფოსი უდიდესი მოაზროვნე იყო თავისი ეპოქისა, ეპოქის მიერ დასმული საკითხების მკვლევარი და ამათ მომავალი განვითარების მგებური.

7. იოანე პეტრიწი და ქართული კულტურა

იოანე პეტრიწი სრულმქნელი და დამამთავრებელია ქართული კულტურის იმ ისტორიული გზისა, რომელიც ქრისტიანობიდან მოდიოდა. ქართული კულტურის ეს გზა ბერძნების კლასიკურ ცივილიზაციას დასაწყისიდანვე უკავშირდებოდა რა ბერძნული ენის მე-

¹ იხ. ი. პეტ. „შრომები“, ტ. II, გვ. 8.

შეგობით, საბოლოო ანგარიშით მას შინაარსეულადაც უნდა დაკავშირებოდა. პეტრიწი საუკეთესო წარმომადგენელია ამ გზისა, ამიტომ ძველს ქართულს მწერლობაში იგი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელია კლასიციზმისა.

პეტრიწის წინაპრები და თანამედროვეები ბერძნული სალიტერატურო ენით მუშაობდნენ, ბერძნულ ავტორებს ქართულად თარგმნიდნენ, თუ ზოგ შემთხვევაში ქართულიდანაც ითარგმნებოდა ბერძნულად, მაგრამ მათი ბერძნული საეკლესიო ბერძნულს არ გაზიარებია; პირველად იოანე პეტრიწმა კლასიკური, საზროვნო და ფილოსოფიური ბერძნული აჩვენა ქართველებს. იყო რა მიმდევარი—სქოლასტიკის იმ განვითარებული სკოლისა, რომელმაც დამასკეენურ ამოკრებას კლასიკური წყაროებიდან თავი გაანება და წყაროებს უშუალოდ და მთლიანად კითხვა დაუწყო, იოანე პეტრიწმა ქართველებს უთარგმნა, წაუკითხა თუ ასწავლა არისტოტელე, პლატონი, პროკლე, ნემესი და სხვ.

მისი წინაპარი და თანამედროვე ეფრემ მცირე და არსენ იყალთოელი მასზე არანაკლებად დახელოვნებული იყვნენ ბერძნულს ცოდნაში, კარგად იცნობდნენ აგრეთვე ბერძნულ კლასიკურ წყაროებს, მაგრამ იდგნენ რა დამასკელის პოზიციაზე, რომ ქრისტიანი ავტორი თავისას არაფერს არ უნდა ამბობდეს, ისინი დამასკელთან ერთად იმეორებდნენ „არა რას თავით ჩემით ვიტყვოდი... არამედ [უნდა] ვემსგავსო სახეობასა ფუტკრისასა და უცხოთაგან თვისნი მსგავსნი ნივთნი ჭეშმარიტებასა შემოუკრიბნე“¹-ო.

საკითხის დეტალურად შეაწავლამ უფრო თავისებური გარემოების წინ დაგვაყენა, ირკვევა, რომ ეფრემ მცირე და არსენ იყალთოელი აწარმოებდნენ ამოკრებას თვითონ იოანე დამასკელიდან. არ ნახულობდნენ საკიროდ ყველა ბერძნულ-ფილოსოფიური წყაროსაგან მომავალი მასალა ქართველი მკითხველისათვის მიეწოდებიათ.

ჩვენ ამ მიზნით შევადარეთ არსენ იყალთოელის თარგმანი დამასკელის „დიალექტიკის“ ტექსტს და აღმოჩნდა, რომ იგი არა თუ ორჯერ უფრო მცირეა ვიდრე დამასკელის „დიალექტიკის“ ე. წ. ვრცელი ვარიანტი, არამედ იგი უფრო შემოკლებულია, ვიდრე ე. წ. დამასკელის მოკლე რედაქცია. ქართველ მთარგმნელს დამასკელის შრამიდან ამოღლია ყველაფერი, რაც კი მცირეოდენ თეორეტიული და ზოგადფილოსოფიური მნიშვნელობისა კი იყო იქ, ყოველივე რაც კი შორიდან ანტიკურ დიალექტიკას და ონტოლოგიას მოგვაგონებდა და ხელუხლებლად დაუტოვებია მხოლოდ და მხოლოდ მშრალი ფორმალ-ლოგიკური მასალა; მას მოუცია მკაცრი, მოკლე

¹ ამოღებულია დამასკელის ეფრემ მცირესეული თარგმანიდან. იხ. „მიმომხილველი“ გვ 191.

და „ფილოსოფიიდან გაწმენდილი“ კომპენდიუმი ფორმალური ლოგიკისა.

ინ შემოკლა დამასკელი ამდაგვარად?

რასაკვირველია პირდაპირ იმის დამტკიცება არ შეიძლება, რომ ეს შემოკლება თვითონ მთარგმნელს ეკუთვნის, შეიძლება მას ხელთ ჰქონდა უკვე ასე შემოკლებული ბერძნული დედანი, მაგრამ რადგან ქართული თარგმანი არსებითად განსხვავდება დღეს ცნობილი ბერძნული მოკლე რედაქციისაგან, უფლება გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ეს შემოკლება, თუ ამოკრება ქართველი მთარგმნელის საქმეა.

პრინციპიალურად სხვა პოზიციაზე დგას იოანე პეტრიწი, იგი არა თუ ეკლესიის მამების ფილოსოფიური შრომების შემოკლებას ეწევა, არამედ ქართულად თარგმნის ბერძნული ფილოსოფიის კლასიკოსებს, იგი ფილოსოფიიდან ამოკრებილი და ქრისტიანულად გადაკეთებული ფრაზებით კი არ უმასპინძლდება თავის თანამედროვეობას, არამედ უშუალოდ ასწავლის ფილოსოფიის და მეცნიერების ორიგინალებს.

პეტრიწს ამ ნოვატორობის გასამართლებლად მთელი მსოფლმხედველობა გამოუშუშავებია. იგი თავის თანამედროვეობას უმტკიცებს, რომ ბერძნული ფილოსოფიის სახით ღმერთმა-სიტყვამ პირველად თქვა სიტყვა-გონიერი, იგი ამტკიცებს, რომ პირველად ლოგოსის სინათლე პლატონის ფილოსოფიაში ამობრწყინდა, რომ ქრისტიანობამ ლოგოსი ღმერთად აქცია და რაც პლატონთან ბუნდოვანი ზმანების სახით იყო მოცემული, რაც არისტოტელესთან ლოგიკურ თეორიაში იყო განხორციელებული, იგი ქრისტიანობაში გონების სინათლედ და ჭეშმარიტებად არის გამოცხადებულიო.

საკითხზე, რომელი უფრო მაღლა დგას, გამოცხადების ჭეშმარიტება, თუ ლოგიკის ჭეშმარიტება, პეტრიწი უყოყმანოდ, ცხადია, პირველის მხარეზე დგება და მეორეში ხედავს საჭირო და კანონიერ ხერხს პირველის გასამართლებლად. ამიტომ არის იგი სქოლასტიკოსი და ქრისტიანობის ფილოსოფოსი.

ქრისტიანული აზროვნების ისტორიაში იგი წარმომადგენელი განვითარების იმ შედარებით მაღალი საფეხურის, რომლის დროს ქრისტიანობამ გადაწყვიტა არა მარტო ანტიკური ფილოსოფია, არამედ მთელი ანტიკური ცივილიზაცია გამოეყენებია თავისი საქმისათვის. ამან, რასაკვირველია, აუცილებელი გახდა ანტიურობის უშუალო შესწავლა, წარმოშვა კლასიციზმის თავისებური ფორმა.

სამართლიანობა მოითხოვს აღვნიშნოთ, რომ ასი წლით ადრე დასავლეთელ გამოჩენილ სქოლასტიკოსებამდე ქართველი ფილოსოფოსი შედგა განვითარების ამ გზაზე და შეჰქმნა საკუთარი ლიტერატურული, ქრისტიანულ-ფილოსოფიური, ძეგლი, რომელიც ერთერთი უდიდესი დოკუმენტია XI და XII საუკუნის მიჯნაზე აღმოსავლეთიდან დაწყებული ძიებისა და განახლებისა.

8. იოანე პეტრიწი.

როგორც ვიცით, იმდროინდელ საქართველოში განახლების ფართო მასშტაბით დაწყებისათვის ხელსაყრელი სოციალ-პოლიტიკური პირობებიც არსებობდა. ამ ხელსაყრელი სოციალ-პოლიტიკური პირობებიდან ამოსვლით ქართველები იმდროინდელ, სხვა მოწინავე ხალხებთან ერთად, და ხან პირველადაც, იწყებენ ახლის ძიებას. ნიკო მარის შესანიშნავი შენიშვნის თანახმად, ეწევიან მუშაობას შემოქმედების მოწინავე პოზიციებზე.

ყოველივე ნამდვილი, ეპოქის გამომხატველი კულტურა ყოველთვის ინტერნაციონალური მოვლენაა და იმ ეპოქაშიც წამოწყებული განახლების ძიება ქრისტიანობის შიგნით ინტერნაციონალური იყო თავისი ბუნებით. XI საუკუნეში ეს ძიება დაიწყო ბიზანტიაში, პეტრიწის სახით გაგრძელდა საქართველოში. მაგრამ ისტორიის ბედის უკულმა დატრიალების გამო ამ ქვეყნებში იგი მალე შეწყდა და ცოტა მოგვიანებით დასავლეთში გაიშალა და დიდი ისტორიული განვითარების შარა-გზაზე დადგა.

XI—XII საუკუნეში ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე დიდ პოლიტიკურსა და ეკონომიურ განვითარებას თავისი გზები მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო რომ არ შესწყვეტოდა, პეტრიწის ფილოსოფიური საქმეც უნიკუმის სახით არ დაარჩებოდა ჩვენს ისტორიაში. მას მოწაფეები და მიმდევრები უსათუოდ ჰყავდა, მაგრამ გამგრძელებლები აღარ ჰყოლია.

ჩვენი ძველი ლიტერატურული ცნობები მეთორმეტე საუკუნეში მცხოვრებ თითქმის ათიოდე ფილოსოფოსს ასახელებს, მაგრამ ყველა მათ შესახებ ჩვენ ხელთ შეგვრჩა მხოლოდ სახელები და იოანე პეტრიწის ფილოსოფიური საქმე უნიკუმის სახით დგას ჩვენს ისტორიაში. უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლიანად ძველი ქართული მწერლობა, XIII საუკუნიდან XVIII დასასრულამდე, პუდმივ დიდი დიდებით იხსენიებს იოანე ფილოსოფოსს, აქებს მას, კითხულობს, სწავლობს, მაგრამ ვერ აგრძელებს. შვიდი საუკუნის მანძილზე საქართველოს ხელში ეჭირა ამ კაცის მიერ XII საუკუნის დასაწყისში გადმოთარგმნილი და გაკეთებული მეცნიერება, სწავლობდა და იმეორებდა მას. ამ საუკუნეების მანძილზე არა მარტო ქართული ეკლესიის განუყრელი სახელმძღვანელო იყო პეტრიწი, არამედ პეტრიწის ნაწერებში განსწავლული იყო დიდი შოთა რუსთაველი, პეტრიწს სწავლობდნენ მწიგნობარი ქართველი მეფეები. ერთ-ერთ უძველეს ხელთნაწერზე პეტრიწის „კავშირებისა“ ვნახულობთ არჩილ მეფის ავტოგრაფს და წარწერას, რომლისაგან ვტყობილობთ, რომ ეს წიგნი არჩილ მეფეს შეუსწავლია¹.

საბა ორბელიანს თავისი უკვდავი ლექსიკონისათვის პეტრიწის ლექსიკა საფუძვლად დაუდგია. პეტრიწის სტილსა და ენას, მის სქოლასტიკას, ეხმარებოდა ანტონ კათალიკოსი.

¹ საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი № 69A.

ქართული ფილოლოგიის შემქმნელმა აკადემიკოსმა ნიკო მარმა ოშვიათი გამოკვლევა უძღვნა პეტრიწის ლიტერატურულ მოღვაწეობას, მან გამოიმუშავა პირველად პეტრიწის წაკითხვის ტექნიკა. ძველი ქართული ლიტერატურის ცნობილმა მკვლევარმა პროფ. კორ. კეკელიძემ მოგვცა პეტრიწის ლიტერატურული მოღვაწეობის სრული ისტორია, პეტრიწის ტექსტებზე დიდი მუშაობა ჩაატარა სერგი გორგაძემ; მანვე შეადგინა პირველად პეტრიწის ვრცელი ბიოგრაფია.

ერთი სიტყვით, ძველს და ახალს დროში პეტრიწს პატივისმცემელნი და შემფასებელნი არ ჰკლებია.

მაგრამ მთელი ეს მოძრაობა შეეხება პეტრიწს, როგორც გარკვეული ლიტერატურული სკოლისა და ენის მამამთავარს, პეტრიწი, როგორც ფილოსოფოსი და მოაზროვნე, ჯერ თითქმის არავის უყულებია. გადაჭრით შეიძლება იტყვას, რომ არავინ ცდილა გაეგო, თუ რა ეწერა შინაარსის მხრივ პეტრიწის სახელგანთქმულ განმარტებებში; ნიკო მარიც აღნიშნავდა, რომ ქართული ლიტერატურის მკვლევარნი პეტრიწის ნაწერებს, მსოფლმხედველობისა და შინაარსის მხრივ, არც კი შეხებიანო. გამოჩენილმა მკვლევარმა, პეტრიწის აზროვნება მიაკუთვნა ნეოპლატონურ მსოფლმხედველობას, სამართლიანად დაუკავშირა პეტრიწის მოღვაწეობა მიქაელ ფსელოსისა და იოანე იტალის სახელთან დაკავშირებულ ლიტერატურულ მოძრაობას, მაგრამ პეტრიწს—ფილოსოფოსს არც ნიკო მარი შეხებია. მარმა მხოლოდ ნეოპლატონელობის ნიშანი ჩამოჰკიდა პეტრიწს მკერდზე.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს აგრეთვე, რომ ისტორიული კვლევისათვის მიუღებელი მეთოდით მუშაობის გამო, პეტრიწის შრომების მეორე ტომის წინასიტყვაობამ სწორედ ვერ გვიჩვენა ის ისტორიული გარემო და პირობები, რომელიც პეტრიწის მსოფლმხედველობის გაპირობებას საფუძვლად ედო. ზოგი ქრისტიანობის ადრინდელი ეპოქის დამახასიათებელი იდეოლოგიური ვითარება აქ გასაღებულია „ქართულ ფილოსოფიად“, მაგ. „სინათლის და ფერის ფილოსოფია“ წინასიტყვაობის ავტორებისა.

დაუშვებელია აგრეთვე ჰიპოთეტური მეთოდით კვლევა ისტორიის საკითხებისა. მეცნიერული ჰიპოთეზი ყოველივე მეცნიერული კვლევის საჭირო და აუცილებელი ხელსაწყოა და მათ შორის ისტორიულისაც. მაგრამ დაუშვებელია ამათუიმ საკითხის გასარკვევად მიღებული ჰიპოთეზი ყოველივე ვერიფიკაციის გარეშე მომდევნო გვერდებზე ფაქტად გამოვაცხადოთ და მისი შემეგობით ახალი ჰიპოთეზი შევადგინოთ. წინასიტყვაობის ავტორები ყოველ ფეხის გადადგმაზე მიმართავენ ასეთს მეთოდს.

მაგალ. იმ ჰიპოთეზის გამო, რომლის თანახმად პეტრიწი ვითომც ქრისტიანობიდან გადამდგარი იყო, იმის ახსნა, თუ რატომ არ გვხვდება მისი სახელი რუის-ურბნისის ძეგლთა აღრიცხვაში.

სამწუხაროდ უნდა აღინიშნოს, აგრეთვე ზოგი უცილობელი ისტორიული მასალის მხოლოდ სათაურის მიხედვით ცოდნა. მაგალითად იოანე დამასკელისა და აქედან გამომდინარე შეცდომები ფაქტების სფეროში, მაგალითად მტკიცება იმისა, ვითომც ექვთიმე მთაწმინდელმა იოანე დამასკელის „დიალექტიკიდან“ რაღაც „ამოკრება“!..

მაგრამ ყველაზე სავალალოა წამოწყება, იოანე პეტრიწი გაასაღოთ ქართული წარმართობის აღმდგენად და. ამასთან დაკავშირებული უცნაური და დაუჯერებლობამდე გადაქარბებული განდიდება და შედარება მომდევნო ეპოქების მოაზროვნეებთან. მაგ. მტკიცება იმის შესახებ, რომ პეტრიწი მალა იდგა სპინოზაზე, ვითომც შექმნა რაციონალიზმის ის მაღალი ფორმა, რომლის „ინტელექტუალურ სიყვარულს არ გამოურიცხავს ადამიანური ვნებიანი სიყვარული, როგორც ეს მრავალ საუკუნეთა შემდეგ სპინოზას მოუვიდა“. ეს იშვიათი ნიმუშია ზომიერების დაკარგვისა და ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ზომიერების გარეშე არავითარი მნიშვნელოვანი საქმე არ გაკეთებულა მსოფლიო ისტორიაში!

პეტრიწის მნიშვნელობა იმაში იყო, რომ იგი ბიზანტიაში დაწყებული მოძრაობიდან ამოსვლით ცდილობს შექმნას დიდი სტილის ქრისტიანული ფილოსოფია და ამისათვის მთლიანად გამოიყენოს ძველი ბეოძნები. ქრისტიანიზმისათვის საერთოდ ეს საქმე, როგორც ცნობილია, თომა აქვინელმა დაამთავრა. მან დაუმტკიცა დასავლეთს, რომ ქრისტიანობას შეუძლია მთლიანი არისტოტელე და პროკლე გამოიყენოს. და ჩვენს გაკვირვებას და ერთგვარ პატივისცემას და სიამაყის გრძნობას იწვივს ის გარემოება, რომ თითქმის 150 წლით ადრე თომა აქვინელამდე ქართველმა ფილოსოფოსმა იოანე პეტრიწმა წამოიწყა იგივე საქმე მთლიანი არისტოტელესა და პროკლეს გამოყენებით ქრისტიანობის ხედვითი, ე. ი. თეორეტიულ ცოდნაზე აშენებისა.

ავიღოთ უბრალო საკითხი. რატომ აირჩია იოანე პეტრიწმა ნემესი თუ პროკლე სათარგმნელად? მეორე ტომის წინასიტყვაობის ავტორები ამტკიცებენ, რომ „ამ არჩევანს ყველაზე ნაკლები საბაზი აქვს სწორედ ბიზანტიური ფილოსოფიური რენესანსის მხრივ და ყველაზე მეტი ქართული ფილოსოფიური ტრადიციისა და სინამდვილის მიხედვით“. გამოდის, რომ არსებულა რაღაც ქართული ფილოსოფიური ტრადიცია, რომელიც იმ თავითვე ნეოპლატონიზმის მონათესავე ყოფილა და პეტრიწს, აღმდგენს იმ ქართული ფილოსოფიური ტრადიციებისა ქრისტიანობის წინააღმდეგ, ნემესიოს, თუ პროკლეს თხზულება უთარგმნია. ხაზგასმულია ის გარემოება, რომ ბიზანტიის ფილოსოფიური რენესანსიდან პროკლესთან მისვლა არ შეიძლებოდაო.

ისტორიისათვის უცნობ „ქართულ ფილოსოფიურ ტრადიციებზე“ და ისიც ანტიქრისტიანულზე ვერაფერს ვიტყვით, ხოლო მე-

ორე ნახევარი ამ დებულებისა ფაქტების დამახინჯება. იოანე პეტრიწამდე ათიოდე წლით ადრე პროკლეთ გატაცება უდიდესი ლიტერატურული მოდა იყო ბიზანტიაში; მიქაელ ფსელოსი აღფრთოვანებით აცხადებდა, რომ მან დაიწყო საქმე ფილოსოფიისა პლატონით და არისტოტელით და როცა მოვიდა „წარმოც და საუცხოვრო პროკლესთან“, მაშინ იხილა ძალა და მშვენიერება ფილოსოფიისა. ამავე აზრის იყო იოანე იტალიც. მართალია, საეკლესიო რეაქციამ ბიზანტიაში პროკლეთი ასეთი გატაცება სარწმუნოების საქმეებთან შეუთანხმებლად გამოაცხადა; მაგრამ პროკლეთი ეს გატაცება და პროკლესთან კავშირის დამყარება ქრისტიანობაში ამიერიდან აღარ შეწყვეტილა. მას ეზმანებოდნენ ალბერტ დიდი და თომა აქვინელი; არაბები და ევროპელები. უტყუარ ისტორიულ წყაროებზე დაყრდნობით ზემოთ ჩვენ გამოვიკვლიეთ ეს მსვლელობა პროკლესა ქრისტიანულ დასავლეთში და, ცხადია, იოანე პეტრიწასაც ქრისტიანული აზროვნების ის განახლების საკითხები აწუხებდა, როგორც მის დასავლეთელ მოძმეებს და ამ საკითხებიდან ამოსვლით მიმართა მან პროკლეს და არა ქვეყნისათვის უცნობი ქართული ფილოსოფიური ტრადიციების გამო.

მაინც რა უნდა ყოფილიყო ეს „ქართული ფილოსოფიური ტრადიციები“? ეს ყოფილა თურმე „სინათლისა და ფერის ფილოსოფია“.

არავითარი ფერის ფილოსოფია პეტრიწთან არ არის. სიტყვა „ფერი“ მრავალჯერ არის მასთან ნახმარი, მაგრამ მხოლოდ და მხოლოდ როგორც შედარების ხერხი, როგორც გურულ დიალექტში დღემდე იხმარება „ამფერი“, „იმფერი“, „სხვაფერი“ და სხვ. დიდი ჯამბაზობაა საჭირო, რომ აღამიანმა ეს „ფერის ფილოსოფიად“ გადააქციოს!

რაც შეეხება „სინათლის ფილოსოფიას“, ეს რამდენიც გასურდეთ, იმდენია პეტრიწთან, სინათლის მეტაფიზიკაც ნათლად არის მასთან წარმოდგენილი. მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ეს ქრისტიანული მეტაფიზიკის ერთ-ერთი სახეობაა. რა შუაშია აქ ქართული ფილოსოფიური ტრადიცია!

სინათლის მეტაფიზიკა იდეალიზმის უკიდურესი სახეობაა. იგი აღმოსავლური შთამომავლობისა არის, მაგრამ ბერძნული ნეოპლატონიზმის თვალსაჩინო წილემენტსაც წარმოადგენს. ქრისტიანობა, მანიქეველობა და ნეოპლატონიზმი დღიდან მათი წარმოშობისა სინათლის ფილოსოფიას ეყრდნობოდნენ. სინათლის მეტაფიზიკა საზიგე დიდი რელიგიურ-ფილოსოფიური მოძრაობის საერთო დასაყრდენი იყო. ქრისტიანული გზით შემოვიდა იგი ძველს ქართულს მწერლობაში და პეტრიწთან ქრისტიანობის გარდა იგი საზრდოობდა ნეოპლატონური ნატურფილოსოფიის წყაროებიდან. იგი იყო ინტერნაციონალური პრობლემა და არა ნაციონალურ-ქართული.

მაგალითისათვის განვიხილოთ ორიოდ ფაქტიური მასალა: მანქეველობა თავიდან ბოლომდე სინათლის მეტაფიზიკაზე იყო აშენებული, სინათლე მანის მოძღვრებაში მთავარი პოზიტიური ძალაა. ერთ ერთ ძველ მანქეველურ ლოცვაში ნათქვამია მანის შესახებ: „კურთხეულ არს ჩვენი ბელადი პარაკლეტი, მაცხოვარი სინათლისა“¹.

ქრისტიანული გნოსტიციზმი და ამის წყარო იოანეს სახარება ხომ თავიდან ბოლომდე სინათლის მეტაფიზიკაზე შენდებოდა. სახარების ავტორი მაცხოვარს ხომ პირდაპირ უწოდებს „ქვეყნის სინათლეს“ (8, 12) და ისეთი დინჯი და ინტელექტუალისტი, როგორც იყო იოანე დამასკელი, იმეორებდა რა წერილს, უწოდებდა ღმერთს, ხან Παρεξ ἑν ἑσχαυ—სინათლეთა მამას, ხან φαταχაუბე მბოძებელს სინათლისა.² რა უცნაური ამბავი იქნება, რომ ვინმემ ამის გამო იოანე მახარობელი და იოანე დამასკელი გამოაცხადოს „წარმართად“ და „ქართული ფილოსოფიური ტრადიციების“ (რომლებიც თურმე წარმართული ტრადიციები იყო) წარმომადგენლად. მეტი უფლებით არც პეტრიწის გამოცხადება შეიძლება ქართული წარმართული სინათლის ფილოსოფიის რესტავრატორად.

სინათლის ფილოსოფია, რომელიც მოცემულია პეტრიწის მიერ „განმარტებათა“ ნატურფილოსოფიურ ნაწილებში, არის ქრისტიანული ნეოპლატონიზმი და სხვა არაფერი. პეტრიწი გარკვეულად ასწავლის:

„გესმა, რამეთუ ყოველთა მყოფთა შორის მითესულა ნათელი ერთისაჲ. ხოლო გესმას რაჲ ნათლად, ნუ გარეთ და ზედშემოსრულად იქნო, არამედ გაიგონე იგი თულად, რამეთუ ვითარ თესლად და მიზეზად არაისად“³.

მართლაც დღის სინათლესავით ცხადია, რომ აქ არის მიზეზად და თესლად გამოცხადებული ნათელი არის სინათლე ერთისა, ანუ ღმერთისა, აქ დასაბამს ნათელი კი არ წარმოადგენს, არამედ ერთი ანუ ღმერთი. პეტრიწი ამბობს, რომ ეს სინათლე გარედან შემოსული კი არ არის, არამედ დასაბამიდანვე იგი ყოველთა მყოფთა შორის მითესულიაო“. ამ ტიპურ ქრისტიანულ გნოსტიციზმში რომ კაცმა წარმართული და იგივე ქართული ნაციონალური, თუ ტრანსციენტული ფილოსოფია ამოიკითხო, მართლაც რომ მდიდარი ფანტაზიით უნდა იყო დაჯილდოვებული!..

იოანე პეტრიწის ვინაობის გამოსარკვევად უსათუოდ აუცილებელია იმდროინდელი ბიზანტიის იდეოლოგიური მდგომარეობა მიმოვიხილოთ.

¹ იხ. Kessler: „Mani und Manichäer“. Real-Enzyklop. für protestant. Theol. und Kirche, Bd XI. გვ. 246.

² იხ. Migne, Patrolog. Graec. tom. XCIV გვ. 524.

³ იხ. ი. პეტრ. შრომები, ტ. II, გვ. 48.

დიდი მნიშვნელობა აქვს მაგ. პეტრიწის დამოკიდებულების საკითხს მიქაელ ფსელლოსთან და იოანე იტალთან, საერთოდ იმ ლიტერატურულ რენესანსთან ბიზანტიაში, რომელიც ამ ორი კაცის სახელთან არის უმთავრესად დაკავშირებული. ნიკო მარის ცნობილი ჰიპოთეზის სავერიფიკაციოდ საჭირო იყო დაშხმარე ისტორიული ფაქტების გამოახვა და იმის დამტკიცება, რომ უსპენსკის მიერ გამოქვეყნებული იტალის წერილი ვინმე იოანე აფხაზის ანუ ქართველის მიმართ, ადრესატად „განმარტებათა“ ავტორს, იოანე პეტრიწს გულისხმობს.

დასახელებულ წინასიტყვაობაში მრავალჯერ ხაზგასმით აღნიშნულია, რომ XI საუკუნის ბიზანტიაში ფილოსოფიური რენესანსი დაიწყო, ამ რენესანსის ავტორებად ფსელლოსი და იტალია მიჩნეული. მათ მოღვაწეობაში ანტიკური წარმართობის აღდგენასაც კი ხედავენ. ჩვენ ზემოთ ვნახეთ, რომ არავითარი ნამდვილი რენესანსი XI საუკუნის ბიზანტიაში არ ყოფილა, იქ იყო ერთგვარი ლიტერატურული რენესანსი, ფსელლოსი და იტალი თავიანთ მრავალრიცხოვან მსმენელებს უკითხავდნენ მთლიან პლატონს, არისტოტელეს, პროკლეს. მთელი იმდროინდელი ბიზანტიელი ახალგაზრდობა გატაცებული იყო ანტიკური პოეტებით და მწერლებით, ნებადართული იყო მათი სწავლება და სწავლა. დამწერები და ლიდერი ამ მოძრაობისა ფსელლოსი მაინც იმ ნათლად გარკვეული სქოლასტიკური აზრის წარმომადგენელი იყო, რომ ანტიურობას უფლება არ ჰქონდა დაპირისპირებოდა ქრისტიანობას, იგი ფიქრობდა ანტიურისილამაზით ქრისტიანობა გაელამაზებია. ანტიკური ფილოსოფია ქრისტიანულ ენაზე გადაეთარგმნა და ქრისტიანობის სამსახურში დაეყენებია. მაგრამ ფსელლოსი არასდროს არ მისულა რენესანსამდე შინაარსის მხრივ, ე. ი. ორმაგი კეშმარიტების აღმოჩენამდე. მისი კეშმარიტებაც ერთი იყო ე. ი. ქრისტიანული.

მიუხედავად ყოველივე ამისა, დავეთანხმოთ მეორე ტომის წინასიტყვაობას და ვთქვათ, რომ ის მოძრაობა ბიზანტიაში იყო ფილოსოფიური რენესანსის გაჩენა ევროპაში და სხვ.

მაშინ როგორღა გავიგოთ, როცა ვკითხულობთ:

„დამასკელის გარდმოცემა ბიზანტიის რენესანსისათვის ტონის მიმცემი გახდა. მან თავისი მეთოდით მარტო კი არ მოახდინა გავლენა ბერძნულს რენესანსზე; არისტოტელეს ლოგიკისადმი გადამწვეტი ინტერესი, რომელიც ჰქვლობს მიქელ ფსელლოსსა და იოანე იტალს შინაარსის მხრივაც, იოანე დამასკელით განისაზღვრა“.

უდავოა, რომ ამ სტრიქონების დამწერი ან დამასკელს იცნობს მხოლოდ სახელის მიხედვით, ან ფსელლოსსა და იტალს. მართალია, რომ ჩვენ ფსელლოსში და იტალში არ ვხედავთ რენესანსის ეპოქის შემქმნელებს აზროვნების ისტორიაში, არამედ განვითარებული სქოლასტიკის წარმომადგენლებს, მაგრამ ამ ისტორიული უსამართლობისაგან ისინი მაინც უნდა დავიცვათ.

ბიზანტიის ლიტერატურული რენესანსი ორი გარემოებით განისაზღვრა. პირველია გატაცება პლატონით, აღმოჩენა, რომ პლატონი იყო ლეთაებრივი ფილოსოფოსი, მისაღები ქრისტიანობისათვის, გამოყენება არა მარტო ქრისტიანულად რედაქტირებული ნეოპლატონიზმისა, არამედ თვითონ პლატონისა, მისი ნაწერების სწავლა და სწავლება. იუბერვეგის ცნობილი კომპენდიუმის გამგრძელბელი და ახლად გამოცემი, მათიას ბაუმჰარტნერი სწერს: „ის მომავალი აღფრთოვანება პლატონისათვის, რომელსაც შემდგში გემისთოს პლეთონთან ვხვდებით, ექვს გარეშეა ფსელოსის მიერ იყო მომზადებული“¹.

აბა ვინ არ იცის, ის მკაცრი შეტაკება, რომელიც ფსელლოსს პლატონით გატაცებისათვის მოუხდა მის ახალგაზრდობის მეგობართან იოანე ქსიფილენოსთან, კონსტანტინეპოლის პატრიარქთან, აბა ვინ არ იცის, რომ ფსელლოსი პლატონიზმისათვის უნდა გაესამართლებია ეკლესიას? ვინ არ იცის, რომ ამ მოხერხებისა და დიპლომატიის მსოფლიო ოსტატმა მეფე დაარწმუნა, რომ პლატონიზმი ქრისტიანობის სამეგობროდ უნდა იქნას გამოყენებულიო.

ჩვენ ვფიქრობდით, რომ წინასიტყვაობის ავტორები ამ გარემოების გამო ხედავდნენ ფსელლოსში ფილოსოფიურ რენესანსის დასაწყისს და ამ შეხედულებას ყოველშემთხვევაში გარეგნული გამართლება ექნებოდა, რადგან ნამდვილი რენესანსი დასავლეთში დაკავშირებულია გეორგ გემისთო პლეთონის სახელთან, რომელიც ასევე აღფრთოვანებული იყო პლატონისათვის (თუმცა ნამდვილი რენესანსი დასავლეთში სულ სხვა შინაარსის იყო). ამის მაგიერ ვნახეთ უცნაური განცხადება. თურმე „ბიზანტიის რენესანსს პრინციპიალურად არაფერი განსხვავებული არ გაუკეთებია იოანე დამასკელის „გარდმოცემისაგან“.

ახლა ავიღოთ დამასკელის მოღვაწეობა ამ დარგში. დამასკელია ის გამოჩენილი კაცი ქრისტიანული ეკლესიის ისტორიაში, რომელმაც პირველად პლატონი შეაჩვენა და განდევნა ეკლესიიდან. როგორც ცნობილია, ეკლესიის პირველი გამოჩენილი მამები, ალექსანდრიელები, კლემენს და ორიგენე, კაპადოკიელები ბასილ დიდი და ორივე გრიგოლი პლატონისტები იყვნენ, თვით ნეტარი ავგუსტინეც პლატონისაქენ იზრებოდა. პირველად იოანე დამასკელმა მოაშორა ეკლესიას პლატონი. როცა დამასკელმა ერესების წინააღმდეგ ცნობილი ქრისტიანული წიგნი დაწერა, პლატონიზმი, სტოიციზმი და ეპიკურეიზმი მწვალებლობად გამოაცხადა². ეს შეხედულება IX

¹ იხ. Ueberwegs, G. d. Ph. II, გვ. 355.

² შეად. Migne-Patrol. Graec. tom. XCIV, გვ. 680, 684. ხაზგასმით რომ აღენიშნა პლატონის ერეტიკოსობა და მისი მოძღვრების შეუწყნარებლობა ქრისტიანობისათვის, დამასკელმა სხვათაშორის დასწერა პლატონის შესახებ: „იგი ასწავლიდა, რომ ცოდვები ყველას საზოგადო ყოლოდათ (Υπερὶ τῆς κοινῆς) და არავის არ უნდა ჰყოლოდა თავის საკუთარი მეუღლე“ იქვე, გვ. 684. ქრისტიანი მკითხველის თვალში, ცხადია, პლატონისათვის ეს სიკვდილის განაჩენის გამოტანას უდრია.

საუკუნეში კანონიზებული იყო ბიზანტიის ეკლესიის დიდი დიქტატორის, ცნობილი ვერაგი პატრიარქი ფოტიოსის მიერ დაორი საუკუნის შემდეგ ფსელლოსის მიერ აღფრთოვანება. პლატონისათვის თუ რამდენად გამოდგებოდა დამასკელის მიერ დაწყებული საქმის გაგრძელებად, ეს გადასწყვიტოს თვითონ მკითხველმა!

ბიზანტიის ლიტერატურული რენესანსის მეორე დამახასიათებელი გარემოება იყო არისტოტელეს ორიგინალების გავრცელება. იმდროინდელი მნახველები, მაგ. ანა კომნენის ქალი, მოგვიახრობენ, რომ ფსელლოსსა და იტალს ხელში ეჭირათ არისტოტელეს წიგნი „ორგანონი“ და ამას უკითხავდნენ და უხსნიდნენ თავიანთ მსმენელებსო. ეგება ეს იყო დამასკელის საქმის გაგრძელება? გარეგნულად ეს გავს ამას. სინამდვილეში ეს იყო ნამდვილი აჯანყება დამასკელის საქმის წინააღმდეგ. დამასკელის „არისტოტელიზმი“ იმაში კი მდგომარეობდა, რომ მან ეკლესიას ურჩია არისტოტელე შეისწავლეო. არა, დამასკელმა აიღო პორფირეს შეწავალი არისტოტელეს ლოგიკური შრომისა „კატეგორიები“, თვითონ არისტოტელეს შრომაც. კარგ დახელოვნებულ პლაგიატორსავით ამ ორი შრომიდან ამოკრება ლოგიკური დებულებები, შესცვალა არისტოტელეს მოძღვრება პირველის და მეორე სუბსტანციის შესახებ ქრისტიანული მოძღვრებით ჰიპოსტასის შესახებ და ერთ ჰიპოსტასში ორი ბუნების თანარსებობის შესახებ, ლოგიკის ფორმულებში მოათავსა სამღვთო წერილიდან აღებული მაგალითები, და სხვა ასეთი ქრისტიანული მანიპულაციის მოხდენის შემდეგ შეადგინა სახელმძღვანელო და ქრისტიანობას უთხრა: აგია ჩვენი ფილოსოფია და იგია „გარეშეთა ფილოსოფიაო“. რაც მართლა ფილოსოფია იყო დამასკელთან, ის იყო უსინდისო ნაქურდალი და საინტერესოა აღინიშნოს, რომ დამასკელი თვითონ არ ფარავდა, „ელინელთ ბრძენი“ რომ გაქურდა.

მიქელ ფსელლოსმა და იოანე იტალმა თავის თანამედროვეობას წაუკითხეს და ასწავლეს ნამდვილი არისტოტელე. ეს იყო დასაწყისი დამასკელის და პატრიარქი ფოტიოსის ცრუ-არისტოტელიზმის განადგურებისა. და ახლა ჩვენმა მკითხველმა გადასწყვიტოს ისიც, თუ რამდენად სწორია წინასიტყვაობის ავტორების აზრი, ვითომც მიქელ ფსელლოსის და იოანე იტალის მოძრაობა „შინაარსის მხრივ იოანე დამასკელით განისაზღვრა“.

ამას „წინასიტყვაობაში“ მოჰყვება იმის მტკიცება, ვითომც საქართველოში ისეთი ფილოსოფიური მოძრაობა, როგორცაა XI საუკუნის ბიზანტიაში, ექვთიმე ივერიით დაიწყო და ეფრემ მცირით დამთავრდა.

„ეფრემ მცირეს მიერ დიალექტიკის მალა დაფასება, რომელიც დაემთხვა საქართველოში „გარდმოცემითს ფილოსოფიას“, ემთხვევა და სავსებით ჰგავს ბიზანტიის ფილოსოფიური რენესანსის

მეთაურის—მიქაელ ფსელოსის მიერ დიალექტიკის ასეთსავე მაღალ დაფასებას“.

ნუ თუ ამ მსჯელობისათვის საბაბია ეფერემ მცირეს განცხადება: „აჰა ესერა გქონიან ასნი თავნი საეკლესიონი ორმ[ე]ოცდაათთა თავთა მიერ საფილოსოფოსოთა გარეშეზღუდვილნი; და არც ესენი სრულ არიან უმათოდ, არცა იგინი უამათოდ“.¹

ეს ადგილი კიდევ ერთხელ აჩვენებს, რომ ეფერემ მცირე ჩინებული და გარკვეული წარმომადგენელი იყო ადრინდელი, დამასცენური სქოლასტიკისა: არც ესენი სრულ არიან უმათოდ, არცა იგინი უამათოდ, ე. ი. საეკლესიო უფილოსოფიოდ და საფილოსოფოსო უეკლესიოდ. მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ ეს კი არ ყოფილა ფილოსოფია, როგორც ასეთი, არამედ დამასკელის ქრისტიანულად გაკეთებულ ფილოსოფიაზე იყო აქ ლაპარაკი. ამ ქრისტიანულად გაკეთებული ფილოსოფიით ეფერემ მცირეს სურდა გაენადგურებია ყოველივე ნამდვილი, ანუ „გარეშეთა“ ფილოსოფია და ამ წამოწყების მიქაელ ფსელოსის საქმესთან გაიგივება მართლაც რომ რაღაც თვისებურ გარემოებას თუ მიეწერება.

მოჩვენებითს ისტორიულსა და ზოგად ფილოსოფიურ არგუმენტებს პეტრიწის წარმართობისაკენ უკან დაბრუნების შესახებ, მოკვება ლიტერატურული არგუმენტი, რომლის მიზანია თვითონ პეტრიწის ნაწარმოებში ამოიკითხოს იმ დებულების სისწორე, რომლის თანახმად პეტრიწი გარკვეულად ქართული წარმართობის არქაული ფორმების აღდგენაზე ოცნებობდა დავით აღმაშენებელის ეპოქაში.

მეორე ტომის წინასიტყვაობის ავტორები სწერენ:

„პეტრიწი მიმართავს ქრისტიან მოწინააღმდეგეთ: „თუმცა სიტყვაჲ სივრცოლმი არ (...) იწარეჳდა გიჟუნემცა თქუენთა ულუმპიანთა ძლევანი“—ე. ი. თუ სიტყვის გაგრძელება [უსიამოვნებას] არ გამოიწვევდა თქვენთა — ქართველ ოლიმპიელთა სიძლიერეს.“ ო. ვინ არიან ეს ქართველნი ოლიმპიელნი („ულუმპიანი“)? ცხადია, რომ აქ ლაპარაკია ქართველი წარმართობის ღმერთებზე, რომელთა ახსნას—როგორც ამას სჩადიოდა პროკლე-ბერძნული და ქალღური ღმერთების მიმართ—პეტრიწი შეასრულებდა, „ქეთილმებქეთა“ „მიხვედრის“ იმედი რომ ჰქონდეს“.²

ჩვენ გადაჭრით ვამტკიცებთ, რომ არაფერი ამდაგვარი პეტრიწის ტექსტში არ სწერია. პეტრიწი „ულუმპიელებს“ უწოდებს სამღვთო წერილის ქართველ მთარგმნელებს და არა წარმართ ღმერთებს, ჩვენ მზად ვართ დავამტკიცოთ ჩვენი დებულების სისწორე ყოველგვარი ლიტერატურული სამსჯავროს წინაშე!

საცილობელი ადგილი ამოღებულია პეტრიწის ბოლოსიტყვაობის უკანასკნელი გვერდებიდან, სტამბური გამოცემით 219 გვ. რომ-

¹ იხ. „მომოხილველი“, გვ. 187.

² იხ. წინასიტ. გვ. CII.

მელიც იწყება ასე: „მიზეზი ან კუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესგობს: პირველ რამეთუ განმრავლდეს გარდმოღებულნი“.... მეორე მიზეზად ფილოსოფიური წიგნების ქართულად თარგმანისა პეტრიწი ასახელებს იმას, რომ ამ გზით ქართული ენა გაიწვრთნება და სახარებისა და სამოციქულოს სიტყვა უკეთესად ითარგმნება და უკეთესად „განიცხადების“. მას მოჰყავს ორი კლასიკური მაგალითი იმისა, თუ იმ დროს მიღებულ თარგმანებში როგორ დამახინჯებულია საღვთო წერილის აზრი. პირველი მაგალითი შეეხება მეოთხე სახარების ცნობილ დასაწყის ფრაზას. არსებულ თარგმანებში ყოფილა „პირველითგან იყო სიტყვაჲ“, პეტრიწი აკრიტიკებს ამ ფორმულას და თვითონ,—ფილოსოფოსი და თეოლოგი—თარგმნის: „დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ“. ასეთ თარგმანს პეტრიწი ასაბუთებს უფაქიზესი და უაზრმახვილესი თეოლოგიური სპეკულაციით. ეს დასაბუთება ნათელს ხდის, რომ პეტრიწი იყო გამოჩენილი მოაზროვნე და თეოლოგი ორტოდოქსალური ნიკეისა და ქალკიდონის ქრისტიანობისა. ჩვენ უკვე მოვიყვანეთ ნიკო მარის აზრი იმის შესახებ, რომ კომენტარიები ქალკიდონისტის კალმით არის დაწერილიო. ეს ადგილი, რომელშიაც წინასიტყვაობის ავტორებს წარმართობის აღდგენა დაუნახავთ, სინამდვილეში ქალკიდონური ქრისტიანობის უკიდურეს დაცვას ემსახურება, ემსახურება მას აზრმახვილი ლოგიკური პარაფრაზით.

პეტრიწი პარაფრაზირებს ასე: „ვინაჲ თუ სიტყუა მამისა ღმრთისა პირველად დაბადებულთა და წარმოჩენილთა ძალად პირველ მეტრ აწ მათი, მაგრა თანმებუნებე მათდა და ერთი ნაბადთა და წარმოჩენილთაგანი, და არა პირველ საუკუნეთა ყოველთა მამის შორისი, რომელ არს დასაბამი თვს-შორისისა სიტყვსაჲ, ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარვანდელთად“. (ძვ. 219).

ამ ადგილის გაგებისათვის საჭმარისი არ არის არც ფილოლოგიური ხერხების მომარჯვება და არც ფილოსოფიის ზოგადი საკითხების ცოდნა. ამის გაგებისათვის ქრისტიანული დოგმების ისტორიისა და რაობის ცოდნა საჭირო. არ ვარგა თარგმანი „პირველითგან იყო სიტყვაჲ“—გვასწავლის პეტრიწი, რადგან თუ სიტყვაჲ მოდის პირველთაგან, მაშინ გამოდის, რომ იგი არ ყოფილა მამულმერთის „თანამებუნებე“, იგი ყოფილა მას შემდეგ, ამიტომ მასზე ნაკლები, ე. ი. ერთბუნება და ძლიერება მამისა, ძისა და სულისა ირღვევა, რაც ქრისტიანობის ორტოდოქსალური დოგმის გაბრუნდებას ნიშნავს. პეტრიწს სურს ისე სთარგმნოს წერილი, რომ ასევე გაბრუნდებისათვის საბაბი არავის დაუჩინოს. ამიტომ იძლევა იგი წინადადებას, ესთარგმნოთო: „დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ“, დასაბამი კი თვითონ არის „თვს-შორისისა სიტყვაჲ“, „ვითარ დისკოჲ თუალი მზისაჲ შარვანდელთად“, ე. ი. როგორც თვალი მზის დისკოსსა და მის შარვანდელს ხედავს ერთი მილიონობის სახით, ისე გო-

ნება. მამას და სიტყუას ერთ მთლიანობად უნდა ხედავდეს. დაუშვებელია აქ გამოვიყენოთ ჯერ და შემდეგ, ხოლო ძველი თარგმანი ასეთი გაუგებრობის წარმოშობას ხელს უწყობსო.

პეტრიწის მიზანია ფილოსოფიურად გამართულ ცნებათა ენის დახმარებით თავიდან აიშოროს ასეთი შეცდომა და ეკლესიას დაანახოს, რომ მისი დოგმების სისწორის საქმეს ემსახურება სწორად მოხმარებული ფილოსოფია.

შემდეგ პეტრიწი აიღებს მაგალითს ძველი ალექსიდან. მოსე თარგმნილია ასეო: „მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატად და მსგავსად ჩვენდაო“, იწუნებს ამ თარგმანს და იძლევა წინადადებას ვთარგმნოთ ასე: „მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატისაებრ და მსგავსისა ჩვენისა“. ამას პირდაპირ მოჰყვება: „და თუმცა სიტყუაჲ სივრცოდმი არ... იწარება, გიწუნებოცა თქუენთა ულუმპიანთა ძლევანი“ და სხვ. ე. ი. თუ საწყენი არ იქნებოდა, მაგალითების მოყვანას გაეაგრძელებდი და კიდევ გიჩვენებდი, თუ სქვენი ოლიმპიელები რა ძალისა არიან თარგმანის საქმეშიო. დღის სინათლესავით ცხადია, რომ სინონიმი ოლიმპიელი აქ მოხმარებულია ქართველი მთარგმნელების გამოსახატავად და არავითარი კავშირი ამ შემთხვევაში ამ სიტყვას წარმართ ღმერთებთან არა აქვს. რა შუაში იყო იმაზე ლაპარაკი, რომ არსებული თარგმანები ნაკლს შეიცავენო და უეცრად იმის განცხადება, რომ თუ არ გეწყინებათ, გიჩვენებთ, რა ძლიერნი არიან თქვენი წარმართი ღმერთებიო! რა კავშირი უნდა ყოფილიყო საღვთო წერილის ასეთსა თუ ისეთს თარგმანსა და წარმართულ ღმერთებს შორის! ცხადია, არავითარი.

ნათქვამს თუ იმასაც მიუმატებთ, რომ სიტყვა „ულუმპიანთა ძლევანი“ წარმოადგენს ქართულ თარგმანს ბერძნული ὀλυμπεωνικη-ს, ხოლო ამ ტერმინს ეკლესიის მამები ხშირად ხმარობდნენ ქართულს საეკლესიო მწერლობაშიც (მაგ. ეფრემ მცირე), მიხედვით, თუ რა ღირებულებისა არის ამ ტერმინით პეტრიწის წარმართობის დამტკიცების წამოწყება.

ერთი სიტყვით, პეტრიწის ტექსტში არავითარ წარმართობაზე და არავითარ წარმართ ღმერთებზე ლაპარაკი არ არის, პირიქით, ეს ადგილი სწორედ ერთ-ერთი მთავარი არგუმენტი იმ დებულების დასაცავად, რომ პეტრიწი უდიდესი ოსტატობით ხმარობდა ანტიკური ფილოსოფიის კლასიკურ ნიმუშებს, რათა ამის საშუალებით ქრისტიანული დოგმის გონებით გაპართლების საქმე უზრუნველყო. და თუ ხშირად კლასიკური ფილოსოფიის ცნებები პეტრიწის მსოფლმხედველობას ეწინააღმდეგებოდა, პეტრიწი ისეთს ინტერპეტაციას უკეთებდა ფილოსოფიას, რომ ქრისტიანობას აგუებდა, ანდა იგი თვითონ აკეთებდა ქრისტიანობასთან შეგუებულ ცნებებს, ჰქმნიდა „საკუთარ ფილოსოფიას“, მაგრამ ეს პეტრიწის საკუთარი ფილოსოფია იყო ქრისტიანული სქოლასტიკა.

მეორე საბუთი, რომლითაც სურთ დაამტკიცონ, რომ პეტრიწა ქართული წარმართობის აღმდგენი იყო, არის სიტყვა „არდი“. პეტრიწიდან მართლაც რამდენიმეჯერ ნახვარია სიტყვა არდი და ეს სიტყვა უფლებას აძლევს წინასიტყვაობის ავტორებს დასწერონ: „აქ არა მარტო ნაცადია ქრისტიანობასა და წარმართობის შორის წინააღმდეგობის უარყოფა, არამედ ეს გაკეთებულია ქრისტიანობის წარმართობასთან შეგუების გზით... პეტრიწს აღებული აქვს არა ანტიკური ბერძნული წარმართობა, არამედ ქართული, რითაც იგი თავისი დამოუკიდებლობის ხაზს აქაც ინარჩუნებს... თავის წარმართულ სოფლგაგების ცენტრალურ მომენტს—მზეს—ის ძველი ქართული წარმართული სახელწოდებით—„არდი“ გამოხატავს“¹.

შეიძლება უძველეს ქართულში „არდი“ მართლაც მზეს ნიშნავდა, მაგრამ უდაოდ დაამტკიცა პროფ. კორნ. კეკელიძემ, რომ პეტრიწიდან ეს ტერმინი არის ბერძნული სიტყვა ἀρτι, რაც ქართულად ნიშნავს „მყის“. პეტრიწი, როგორც ნათქვამი იყო, ბერძნულ სიტყვას ხშირად ქართული ასოებით სწერდა და ტერმინად აკეთებდა. სამივე ადგილს, სადაც ეს სიტყვა „არდი“ ნახვარია პეტრიწიდან, ნახვარია იგი „მყის“ ან „უმალ“-ის მნიშვნელობით და არავითარ ღმერთებზე იქ ლაპარაკი არ არის. მეტი საბუთი რაღა საჭიროა, როცა პეტრიწის შრომის ხელთნაწერ ეგზეგეზულარში სიტყვა „არდის“ პირველსავე დასახელებას განმარტება აქვს მიწერილი: „მყის“.

ყოველივე ამის შემდეგ ლეგენდა პეტრიწის მიერ ქართული წარმართობის აღდგენის შესახებ განადგურებულად უნდა ჩაითვალოს. პეტრიწი რჩება უდიდეს მოაზროვნედ თავის ეპოქისა და თავისი ქვეყნისა არა იმიტომ, რომ იგი ბურჟუთ მოცული ქართული წარმართობის აღდგენაზე ოცნებობდა დავით აღმაშენებლის დროს, არამედ იმიტომ, რომ მან წამოაყენა და იკვლია საკითხები, რომლებიც იმდროინდელი მოწინავე კაცობრიობის კვლევისა და ძიების საგანს შეადგენდა. იგი შეეცადა განახლების სინათლე შეეტანა ქრისტიანობაში. მან დაუმტკიცა თავის ეპოქას კლასიკური ფილოსოფიის ძეგლების შესწავლის აუცილებლობა. ეს კლასიციზმი მან გამოხატა იმ დროისათვის იმ ერთად-ერთი შესაძლებელი და მისაღები ფორმით, რომლის თანახმად, ვიპოვებ ნამდვილი ფილოსოფია კრწმართად რელიგიას არ ეწინააღმდეგებოდეს. იგი შეეცადა ეს შეხედულება განსაკუთრებულად, საკუთარი მსოფლმხედველობის სახით გამოემუშაებია.

ამ მსოფლმხედველობის კვლევის მეთოდი იყო დიალექტიკა, რასაკვირველია, არისტოტელურ-ნეოპლატონური-შთამომავლობისა, თვითონ ეს მსოფლმხედველობა იყო იდეალიზმი. სხვა რაი-

¹ იხ. წინასიტყვაობა, CIII.

მე იგი არ შეიძლება ყოფილიყო, რადგან იგი ცდილობდა ნეოპლატონური და არისტოტელურ დიალექტიკას კრიტიკულად მოპყრობოდა, იმათი პოზიციები საბაზად აელო საკუთარი კვლევისათვის, საკუთარ მიზნებისათვის, უზადო მონიშნისა და მონოთეიზმის დასაბუთებისათვის, ამიტომ პეტრიწის ფილოსოფიური აზროვნება ძალიან საინტერესო და ერთობ ორიგინალურ მოვლენას წარმოადგენს სქოლასტიკური ფილოსოფიის ისტორიაში.

ჩვენი ღრმა რწმენით სქოლასტიკის ისტორიაში იოანე პეტრიწი შევა როგორც საინტერესო ორიგინალი ქართული კულტურისა, როგორც იმის საბუთი, რომ ქართველებს საშუალო საუკუნეების კულტურაში თავიანთი ორიგინალური სიტყვა უთქვამთ და ისტორიულ საქმე გაუკეთებიათ.

იოანე პეტრიწმა ერთი და ერთნახევარი საუკუნით მოასწრო დასავლეთს ეპოქის აზროვნება იმავე მიმართულებით წაეყვანა, რა მიმართულებითაც იგი შემდეგ დასავლეთში განვითარდა. რასაკვირველია, თავის ეპოქის სააზროვნო ფორმებიდან პეტრიწი ისე არ გამოსულა, როგორც მისი იმდროინდელი ბიზანტიელი და დასავლეთელი თანამოძმენი. რასაკვირველია, მისთვისაც ფილოსოფია იყო მხოლოდ *ancilla theologiae*. მაგრამ რადგან ქრისტიანული ეკლესიის ოფიციალურ მესვეურთ ამ ფორმითაც კი არ სურდათ გონებასთან და ფილოსოფიასთან კავშირი დაეკირაათ, ამიტომ ხშირად სქოლასტიკის იდეოლოგიები ანათემაქმნილნი და გაუბედურებულნი, პროტესტანტის დროშით ხელში, გვევლინებოდნენ. ეს იყო პროცესი სქოლასტიკის შინაგანი ნგრევის დაწყებისა. როგორც ჩანს, იოანე პეტრიწმაც გაიარა ის ისტორიული სკოლა და ნებსით თუ უნებლიედ ნიადაგი მოამზადა ქართული კულტურის იმ დიდი აღორძინებისათვის, რომელიც ასი წლის შემდეგ რუსთაველმა განახორციელა.

პროფ. მოსე გოგაბერიძე

შესავალი

ძველი საუკუნეების ქართველ მწერალთა შორის იშვიათია მეორე ისეთი პიროვნება, რომელსაც ისეთი დიდი სახელი ჰქონდეს მოხვეჭილი, როგორც იოანე პეტრიწს. შეიძლება აღამიანი არ შეცდეს, თუ იტყვის, რომ შოთა რუსთაველის შემდეგ იოანე პეტრიწს, სახელმოხვეჭილობის მხრით, პირველი ადგილი უჭირავს. XIII—XIX საუკუნეთა თაობები მასზე ლაპარაკობენ როგორც ქართული ფილოსოფიური სკოლის ფუძემდებელზე, როგორც „ახალი“ ქართული სალიტერატურო ენის შემქმნელზე, როგორც გრამატიკოსზე, — ერთი სიტყვით, როგორც XI—XII საუკ. გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეზე. ქართულ ფილოსოფიურ ლიტერატურაში მისი მოღვაწეობის საუკეთესო შეფასება მოგვცა აკად. ნ. მარტოშაშვილის გამოკვლევაში „Иоанн. Петрицкий, грузинский неоплатоник XI—XII века“ (ЗВО XIX [1909], 53—113); გამოჩენილ მკვლევარს ისეთ ბუმბერაზ მოაზროვნედ წარმოუდგა იოანე პეტრიწი, რომ მან შესაძლებლად დაინახა პეტრიწის მოღვაწეობის განხილვის საფუძველზე დაესკვნა: „X—XI საუკუნეებში ქართველებს იგივე საკითხები აინტერესებდათ ფილოსოფიის დარგში, რომლებიც აინტერესებდათ მაშინდელ საქრისტიანო მსოფლიოს მოწინავე აღამიანებს, როგორც აღმოსავლეთში ისე დასავლეთში, იმ განსხვავებით სხვებისაგან (მაგალითად, ევროპელებისაგან), რომ ქართველები სხვებზე ადრე გამოეხმაურებოდნენ ხოლმე ფილოსოფიური აზროვნების უახლეს მიმდინარეობებს. აღჭურვილნი იყვნენ თავისი დროისათვის სანიმუშო ტექსტუალური კრიტიკის უნარით და უშუალოდ ბერძნული დედნების საფუძველზე მუშაობდნენ“ (იქვე, გვ. 113).

§ 1. იოანე პეტრიწის ცხოვრება და მოღვაწეობა

ბიოგრაფიული ცნობები იოანე პეტრიწის შესახებ შეტად ღარიბია. პეტრიწის ცხოვრების შესახებ გავრცელებული ცნობები შემდეგს გადმოგვცემენ¹. იოანე პეტრიწი XI საუკ. მეორე ნა-

¹) იხ. [თეიმურაზ ბატონიშვილი], მცირე უწყება ქართველთა მწერალთათვის: ძვ. საქართველო, ტ. I, გვ. 14; Н. Марр, I, с. ს. გორგაძე.

ხევრისა და XII საუკ. დასაწყისის მოღვაწეა. განათლება მას ბიზანტიის მიუღია. აქ მას უმეზაუნია იმ ფილოსოფიურ წრეში, რომლის მეთაურები იყვნენ ჯერ მიქელ პსელლოსი, ხოლო შემდეგ იოანე იტალი. ამ უკანასკნელთა ფილოსოფიური სკოლის მუშაობა მიმართული იყო ზოგიერთი ძველი ბერძნული წარმართული აზრების განახლებისაკენ, რისთვისაც ამ სკოლამ ბიზანტიაში დევნა განიცადა. პსელლოსმა დასთმო თავისი პოზიციები და თავისი დროის დოგმატიკოსებს მოურიგდა, ხოლო იოანე იტალი და მისი მიმდევრები გასამართლებულ იქმნენ 1082—1084 წლებში და ისინი, მათი მწვალებლური აზრების გამო, შეჩვენებულ იქმნენ. იოანე იტალის მიმდევართა შორის იხსენიება ვინმე იოანეც; ამავე დროს ჩვენამდე მოღწეულია იოანე იტალის ერთი წერილი, მიწერილი ვინმე აფხაზისადმი; დასასრულ ცნობილია ისიც, რომ იოანე პეტრიწმა ბერძენთაგან დევნა განიცადა. აქედან შეიძლება ადამიანს დასკვნა გამოეტანა, რომ იოანე იტალის მიმდევართა შორის ბიზანტიურ წყაროებში მოხსენებული იოანე არის ქართველი (აფხაზი) მოღვაწე იოანე პეტრიწი.

შემდეგ, გადმოცემა გვეუბნება, რომ იოანე მოღვაწეობდა ბულგარეთში, პეტრიწონში, იქ გრიგოლ ბაკურიანის მიერ 1083 წელს დაარსებულს (თუ განახლებულს) სემინარიაში. ამ ადგილის სახელწოდებიდან უნდა ჰქონდეს მიღებული იოანეს თავისი მეტსახელი პეტრიწი (ანუ, როგორც მას ზოგიერთები უწოდებენ, პეტრიწონელი).

დასასრულ, იოანე პეტრიწს ვხედავთ საქართველოში დავით აღმაშენებლის დროს (1089—1125). აქ ის დამკვიდრებულა გელათის მონასტერში, რომელიც დავით მეფემ «სხუად ათინად» აქცია, უზრუნველყო იგი როგორც მატერიალური საშუალებებით, ისე სამეცნიერო ძალებით (მშდ. ქ. ცხ. გვ. *528).

იოანე პეტრიწის სამწერლო მოღვაწეობის შესახებ ჩვენ ვიცით შემდეგი. მის კალამს ეკუთვნის მრავალი ფილოსოფიური, ისტორიული და თეოლოგიური ნაშრომი. ასე, მავალითად, მას გადმოუთარგმნია და განუმარტავს:

- 1) არისტოტელეს *Τὰ τριχά* და *Περὶ ἐραυηλῆς*;
- 2) ნემესიოს ემესელის „ბუნებისათვის კაცისა“;
- 3) პროკლე დიადოხოსის „კავშირნი ღმრთისმეტყუელ-ბითნი“;
- 4) იოსებ ფლაბიოსის „მოთხრობანი იუდაებრივისა სიტყუათდასაბამობისანი“;

(ნემესიოსის „ბუნებისათვის კაცისა“-ს გამოცემის შესავალი წერილი). კ. კეკელიძე, ქ. ლ. ისტ. I, 301 შმდ.

5) იოანე სინელის „კლემაქსი“.

ასეთია ის ცნობები იოანე პეტრიწის ცხოვრებისა და სამწერლო მოღვაწეობის შესახებ, რომლებსაც იძლევიან ჩვენ მიერ ზემოთ დასახელებული წყაროები და გამოკვლევები. შეიძლება თუ არა ყველაფერი ზემოთქმული ჩაითვალოს საბოლოოდ დაზუსტებულად? რამდენადაც იოანე პეტრიწის მოღვაწეობის საკითხთა კვლევა მხოლოდ დაწყებულად შეიძლება ჩაითვალოს და რამდენადაც მის ნაშრომთაგან მხოლოდ ერთი იყო აქამდე გამოცემული (ნემესიოსის „ბუნებისათვის კაცისა“, გამ. ს. გორგაძისა, ტფ. 1914), ამდენად, რასაკვირველია, არც არის მოსალოდნელი, რომ იოანე პეტრიწის მოღვაწეობასთან დაკავშირებული საკითხები — ყველა გამორკვეული იყოს.

წინამდებარე გამოცემის საფუძველზე შესაძლებელი ხდება შემდეგი საკითხების გარკვევა იოანე პეტრიწის ცხოვრებიდან და მოღვაწეობიდან.

1) იოანე პეტრიწს ფილოსოფიური განათლება მიუღია ბიზანტიაში, სადაც მას ზედმიწევნით შეუსწავლია როგორც ძველ ბერძენ, ისე ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაწერები. ის სრულიად თავისუფლად ფლობს ბერძენ-ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაწარმოებების ორიგინალებს, თავისი აზრების დასადასტურებლად მაშინვე ავონდება სათანადო ადგილები ძველ ფილოსოფოსთა ნაწერებიდან და ხშირად არა სიტყვით-სიტყვით მოტანილი ციტატები იშვიათის სიზუსტით გადმოგვცემენ ორიგინალის ცალკეულ გამოთქმებს (იხ. ქვემოთ, გვ. XXVII შმდლ.).

ბერძნული ენა, განსაკუთრებით ბერძნული ფილოსოფიური ენა მას კარგად შეუსწავლია. მისთვის ბერძნული ფილოსოფიური ენა კი არ არის უჩვეულო, არამედ ქართული ფილოსოფიური ენა; ამ უკანასკნელს ის ეხლა ჰქმნის; ზოგჯერ ზედმიწევნითი ქართული საბაბლო სიტყვა ვერ მოუძებნია ბერძნული ფილოსოფიური ტერმინისათვის და ის ბერძნულ ტერმინს ხმარობს, ზოგჯერ კიდევ ორივეს ერთად (ონკოს-ზეავი, საბლარდნი-ქიტონისკნი და სხვ. იხ. ქვემოთ დართულ „ბერძნული სიტყვების საძიებელში“).

იოანე პეტრიწს ბიზანტიაში მიუღია ის განათლება, რომელიც ცნობილია „სქოლასტიკურის“ სახელწოდებით და რომელიც ჰგულისხმობდა შვიდი ძირითადი დარგის შესწავლას: გრამატიკის, ფილოსოფიის (დიალექტიკის), რიტორიკის, ქარითმეტიკის, გეომეტრიის, მუსიკისა და ასტრონომიის (იხ. Ф. Успенский, Очерки по истории византийской образованности. СПб 1891, გვ. 159 და 174). განათლების ამ სისტემამ თავი იჩინა პეტრიწის „განმარტების“ ბოლოსიტყვაობაში, რომლის მეორე ნახევარში ის ალაგებს-

და აჯამებს თავის აზრებს სწორედ ამ ძირითადი, სამეცნიერო დარგების მიხედვით:

II 215 «ქუეყნის-სამზომლოესათვს» (გეომეტრია)

II 216 «და თუ ვითარ რიცხუნი თან დაედასებიან» (არითმეტიკა)

II 217 «სამუსიკოჲ» (მუსიკა)

II 223 «რიტორობისა ზედა» (რიტორიკა)

II 223 «ღრამმატიკოსობაჲ» (გრამატიკა)

II 224 «ფილოსოფოსობაჲ» (ფილოსოფია)

II 224 «ვარსკულავთ-მრიცხუელობაჲ» (ასტრონომია).

2) ბიზანტიაში ყოფნის დროს მას ბერძენთაგან დევნა განუცდიოა. ამის შესახებ ის ლაპარაკობს ჩვენი ძეგლის ბოლოსიტყვაობაში (II 222,1—4). ის აქ არ სწერს, რომ ეს დევნა მან ბიზანტიაში განიცადა, მაგრამ ბერძენთაგან დევნა სად უნდა განეცადა მას, თუ არა ბიზანტიაში? არც იმას სწერს აქ. თუ რატომ სდევნიდნენ მას ბერძნები, მაგრამ კონტექსტიდან ცხადი ხდება, რომ მას სდევნიდნენ მისი ფილოსოფიური აზრებისათვის. მისი მსჯელობა ბოლოსიტყვაობის ამ ადგილას შემდეგია: თანამედროვე ქართველთა და ბერძენთა შორის მიხედბოდა თავიდან აცდენა მრავალნაირი ტანჯვისა, სნეულებათა, უცხოობისა, შურისა და ვერაგობის ცეცხლისა. ქართველები მდევნიდნენ იმის ნაცვლად, რომ დამხმარებოდნენ და ეთქვათ: „ღვთის განგებას ჩვენ ტომში წარმოუშვია ასეთი, სულიერ საქმიანობაში დახელოვნებული და გონებრივ ჰერეტიკაში გამობრძმედილი კაცი“. ამის ნაცვლად ამათ დევნა დამიწყეს ასეთ კაცსო. ცხადია, ქართველებს უჩივის იოანე პეტრიწი იმას, რომ მათ ვერ დააფასეს მისი ფილოსოფიური („ჰერეტიკი“) საქმიანობა; პირიქით, ასეთი საქმიანობისათვის მას დევნა მოუწყეს. რამდენადაც იქვე ერთად არის მოხსენებული დევნა ბერძენთა და ქართველთაგან, ცხადია, ბერძენთაგან დევნა მას ამგვარივე ფილოსოფიური საქმიანობისათვის უნდა განეცადა. ხოლო შემდეგ იოანემ ცალკე გამოჰყო ქართველების საკითხი, რადგან ის ბერძნებს ვერ მოსთხოვდა იმგვარსავე მოპყრობას მისდამი, როგორსაც ის ქართველებისაგან მოითხოვს.

როდის და რა მოძრაობასთან დაკავშირებით უნდა განეცადა იოანე პეტრიწს ეს დევნა? რამდენადაც დევნის შესახებ გადმოცემის შემდეგ იოანე გვიამბობს, რომ მიუხედავად ასეთი დევნისა (ბერძენთა და ქართველთაგან) მან მაინც შესძლო ფილოსოფიურ-თარგმანებითი მუშაობის შესრულება დავითის დახმარების წყალობით, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ის დევნა მან განიცადა მანამ, სანამ დავით მეფე (გამეფდა 1089 წ.) მას დახმარებას აღმოუჩინდა

(იგულისხმე: სხვა სწავლულ კაცებთან ერთად მიიწვევდა გელათში სამეცნიერო მუშაობისათვის). ეს დრო კი ემთხვევა სწორედ იმ ხანას, როდესაც ბიზანტიაში დევნა დაუწყეს იოანე იტალსა და მის მიმდევრებს და გაასამართლეს კიდეც (1082—1084 წლებში).

ჩვენს ძეგლში არის კვალი იმისა, რომ იოანე პეტრიწი იცნობს იოანე იტალისა და მის მიმდევართა მოღვაწეობას. ბოლოსიტყვაობის ერთ ადგილას, სადაც მუსიკისა და სამ-რიცხვის შესახებ არის მსჯელობა, იოანე პეტრიწი ამბობს: «...რომელ პირველი მეტ რიცხვ სამი, ხოლო მეორე მეტ რიცხვ ხუთი, არამედ მესამედ მეტ რიცხუად თვთ ესე ყოვლად განთქმული შვიდი, რომელი არცა შობს და არცა იშობების. ვინა სადა ყოველმან იტალიელთა წვალებამან ვითარ ქალწულსა პატრისცა და მიემსახურა» (ჩვ. გამ. II 217, 26—27). უკანასკნელ წინადადებაში უნდა იგულისხმებოდეს იოანე იტალის მიმდევართა («იტალიელთა») რომელიღაც მწვალებლური აზრი, რომელიც «ქალწულს» ეხებოდა. რომ საქმის ვითარება სწორედ ასეთია და რომ აქ იოანე იტალი უნდა იგულისხმებოდეს, ამას ადასტურებს ის გარემოება, რომ იოანე იტალისა და მისი სკოლის წინააღმდეგ წამოყენებულ 11 ბრალდებაში ერთი (მეექვსე ბრალდება) მართლაც «ქალწულის» საკითხს ეხება (იხ. Ф. Успенский, Синодик в неделю православия. Одесса 1893, გვ. 16, § 6).

ზემოთქმულის შემდეგ ჩვენთვის ცხადი უნდა იყოს, რომ იოანე პეტრიწისთვის ბერძენთაგან დევნა ფილოსოფიური აზრებისათვის ცნობილი იყო, რომ ის კარგად იცნობდა XI საუკ. 80-იან წლებში ბიზანტიაში მომხდარ ამბებს. თუ რამდენად ეხებოდა ეს თვითონ მას, რამდენად იყო ის თვითონ ამაში გარეული, ეს შემდგომი კვლევის საკითხია: შემდგომმა კვლევამ უნდა შეადაროს იოანე იტალის ნაწერები და მის წინააღმდეგ წამოყენებული ბრალდებები იოანე პეტრიწის მიერ ჩვენს ძეგლში და სხვაგან გამოთქმულ აზრებს და ამით გამოარკვიოს პეტრიწის პოზიცია იოანე იტალის და მის მიმდევართა მოძღვრების მიმართ. ჯერ-ჯერობით კი დადგენილად უნდა ჩაითვალოს, რომ იოანე პეტრიწს დევნა განუცდია ბიზანტიაში რაღაც ფილოსოფიური აზრებისათვის და რომ ის იოანე იტალის მწვალებლობის საკითხებსაც კარგად იცნობდა.

რომ ქართველებს შორისაც მან უნდობლად უყურებდნენ და დახმარების მაგიერ სდევნიდნენ და ავიწროებდნენ მას საფილოსოფიო მუშაობაში, ამას, გარდა მისი საკუთარი სიტყვებისა ჩვენი ძეგლის ბოლოსიტყვაობაში (II 222), ადასტურებს სხვა ცნობებიც.

ერთ ცნობას ამის შესახებ შეიცავს უძველესი A-ხელთნაწერის.

(და აგრეთვე BDEH ხელთნაწერების) მინაწერი. „განმარტების“ წინა-სიტყვაობის ბოლოს სწერია:

ქ. რასა ვწერ ანუ რასა გლახ ვმოქმედებ: გარნა გვსწავიეს გუშლთაგან თერიაჲ: და წარმოვსტყუენავ: ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: ამის წიჯნისაგან წარწყმდა სამგზის წყეული არიოზ: და ამისგანვე განათლებულთა სამგზის: მოიგეს ღმრთისმეტყუესლებისა სახელი: დიდთა ბრძენთა დიონოსი: და ლრილორი: და ვასილი: და სხუათაცა ვიეთმე: შენ გონებაჲ განწყმედილი მოიგე ღმრთისა მიმართ: და საზღვარსა მამათა წმიდათასა: ნუ გარდავკლდნეს: და არა საცთურ გექმნეს. (იხ. ჩვ. გამ. II 9, შენიშვნა *).

ამ მინაწერის აზრი, ჩვენი შეხედულებით, შემდეგი უნდა იყოს: რას ვწერ—ამბობს რომელიღაც ძველი ვადაწყერი,—რას ვვაგლახობ! მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ გველისგანვე ვლებულობთ შხამის საწინააღმდეგო საშუალებასო («გარნა გვსწავიეს გუშლთაგან თერიაჲ»), და ბოლოში ურჩევს მკითხველს: წმიდა მამათა მოძღვრების საზღვარს ნუ გადახვალ და ცთომაში არ გადავარდეო. რად სჭირდება მკითხველს გაფრთხილება? ჩანს, იმიტომ სჭირდება, რომ ვადაწყერი საცთურ აზრებს ჰხედავს პეტრიწის ნაწერში, ისეთ აზრებს, რომლებიც „წმიდა მამათა“ მოძღვრებას არ ეთანხმება.

ამგვარსავე გამოლაშქრებას პეტრიწის წინააღმდეგ ჩვენ ვხედავთ მეორე შემთხვევაშიც. XVI საუკუნის A-ხელთნაწერის ყდაზე მიკრულ კონვერტში დევს ცალკეული ფურცლები სადაც პეტრიწის მიერ ნახმარი ზოგიერთი სიტყვაა განმარტებული (იხ. ქვემოთ, გვ. LXX). ერთ-ერთ ფურცელზე მოცემულია შენიშვნა „განმარტების“ 29. თავის შესახებ: «აქა პავლე იმოწამების მთქმელი სამ... გვართა გვარად: და საზღვართა საზღვრად: ფილასოფოსი უწოდსო ვითარცა პავლე ხატად უცვალებელად და მქონებელად მამისა სიმდიდრისა. ეს თავი მეტადრე გახსნის კრულებასა». უკანასკნელი სიტყვები, საფიქრებელია, წარმოადგენს რომელიღაც კომენტატორის ვალაშქრებას იოანე პეტრიწის წინააღმდეგ, ალბათ იმიტომ, რომ იოანემ პავლე მოციქული დაიმოწმა თავისი წარმართული აზრის გასამართლებლად.

3) იოანე პეტრიწის სახელით მოღწეულ ნაშრომთაგან ორის (უკეთ—სამის) შესახებ შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ ისინი მას ეკუთვნიან: 1) თარგმანი ნემესიოს ემესელის თხზულებისა „ბუნებისათვის კაცისა“, 2) თარგმანი პროკლე დიადოხოსის თხზულებისა „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“ და 3) ორიგინალური გამოკვლევა „პლატონური ფილოსოფიის შესახებ“ ანუ „განმარტებაჲ“, დაწერილი „კავშირნი“-ს კომენტარების სახით. ამის საბუთებია შემდეგი:

ჩვენი ძეგლის ავტორი მეორე ნაწილის („განმარტების“) ბოლო-სიტყვაობაში ფილოსოფიური წიგნების თარგმნის შესახებ მსჯელობას ასკვნის: «ვითავე ამათსა წინაათ ნემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მეხარკა»-ო (ჩვ. გამ. II 223, 1—2). მაშასადამე, ნემესიოსისა და პროკლეს თხზულებათა მთარგმნელი და განმმარტებელი ერთი და იგივე პირია (იოანე ფილოსოფოსი). რასაკვირველია, ავტორის მარტო ეს განცხადებაც საკმარისია იმისათვის, რომ საცილობელი აღარ გახდეს ის საკითხი, თუ ვის ეკუთვნის ჩვენი ძეგლი, და რომ აღარ დავიწყოთ იმის ძებნა, თუ ვინ უნდა იყოს ის იამელიხოსი, რომელსაც ჩვენი ძეგლის ძველი სომხური თარგმანი ასახელებს „განმარტების“ ავტორად (შეად. H. Mapp, l. c. გვ. 84), მაგრამ გარდა ავტორის ამ განცხადებისა ჩვენ შეგვიძლია მოვიყვანოთ სხვა საბუთებიც იმის დასამტკიცებლად, რომ „ბუნებისათვის კაცისა“ და „კავშირნი“ ერთი კაცის მიერ არის გადმოღებული ქართულად:

ა) ნემესიოსს თავისი თხზულების პირველ თავში მოჰყავს არისტოტელეს აზრი გონების ორი სახის შესახებ („ძლითი“ და „მოქმედებითი“): «არისტოტელი ძლითსა უკუე გონებასა თანაშემზადებულად კაცისა, ხოლო მოქმედებითსა სარკუმელთაათ ჩუენდად ზედშემოსრულად ითნებს» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4, 10—12). იოანე პეტრიწს თავისი „განმარტების“ 20. თავში იგივე აზრი (და იმავე გამოთქმებით) აქვს განმეორებული: «ცხოვრებასა უკუე დაბუნებულად განიცდი... ხოლო ძალსა გამგონეობისასა უზესთაესთაათ ზედშემოსრულად. ვინაჲ ამისთვის იტყოდა არისტოტელი „თვრათენად“, რომელ არს ეს ვითა ნაკადი მზისა შარავანდთაჲ სარკუმელთაათ და არ შიგნით» (ჩვ. გამ. II 58, 2—6),

ბ) ნემესიოსის ქართულ თარგმანში არისტოტელეს ზემოხსენებულ დებულებას „ძლითი“ და „მოქმედებითი“ გონების შესახებ მთარგმნელის განმარტება აქვს მიწერილი: «დაისწავე, რომელ არისტოტელი ორ სახედ იტყვს გონებისათვის: ძლითისა და მოქმედებითისა. და ძლითისა ყოველთა კაცთათვის დაემტკიცების, ხოლო მოქმედებითისა ოდენ მათთვის, რომელთა იფილასოფოსეს. ხოლო თუ რაჲ არს ძლითი გონებაჲ და რაჲ—მოქმედებითი, აწ ცან: ძლითი უკუე არს, რომელ შესაძლებელ იყოს ყოფად და არა იყოს წარმოჩენით, ვითარცა რაჲ კუერცხი ქათმად და მცირე ყმა შამაკაცად» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4, შენიშვნა *). ნემესიოსის მთარგმნელის (პეტრიწის) ეს კომენტარი მეორდება პროკლეს თხზულების კომენტატორის (პეტრიწის) ტექსტში: «რამეთუ ძალად ესვითასა ძალსა იტყოდეს, ვითარ უსრულსა გუარისადმი თვისისა ვისდაცა იყოს ძალ... რამეთუ კუერცხნი ძალად ოდენ არიან მფრინველ და არა მოქმედე-

ბით, და ყრმანი ძალად ოდენ ქუეყანის-მზომელ და არა მოქმედებთ...» (ჩვ. გამ. II 18, 1—6).

აი, ის საკითხები იოანე პეტრიწის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ, რომელთა გარკვევა საკმაო სიზუსტით ხერხდება ჩვენი ძველის შესწავლის საფუძველზე¹.

§ 2. იოანე პეტრიწი და „კავშირნი“

იოანე პეტრიწის დღემდე ცნობილ ნაშრომთაგან პირველი ადგილი უნდა მიეკუთვნოს პროკლე დიადოხოზის თხზულების („კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“) თარგმანს და კომენტარებს, ე. ი. იმ ძეგლს, რომელიც წარმოდგენილია ჩვენს წინამდებარე გამოცემაში (ტომი I—„კავშირნი“, ტომი II—„განმარტება“).

პროკლე, სახელგანთქმული ფილოსოფოსი V საუკუნისა (410—485 წწ.), იყო ნეოპლატონიკური მიმართულების ათენის სკოლის მეთაური; იგი ითვლება ფილოსოფიაში „წარმართობის სისტემატიზატორად, ელინიზმის სქოლასტიკოსად“. თავისი მოძღვრების საფუძველებს ის ღებულობს ელინური და სხვა წარმართული რელიგიებიდან და უპირატესად ეყრდნობა პლატონს, პლოტინეს და იამბლიხეს. მისი ძირითადი მიზანია გაარკვიოს ერთის განვითარება სიმრავლედ და სიმრავლის უკუქცევა ერთში (იხ. ვ. ვინდელბანდი, ძველი ფილოსოფიის ისტორია, რუს. თარგმანი, 1902 წ. გვ. 332; გერმ. გამ. 1912 წ. გვ. 336), რასაც ის ასრულებს თავის თხზულებაში *Ἐπιστολὰς καὶ ἀποκρίσεις* („კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი“)².

პროკლეს ეს, წარმართული აზრებით გაქედნილი, თხზულება, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული საშუალო საუკუნეების დასავლეთსა და აღმოსავლეთში, აურჩევია იოანე პეტრიწს სათარგმნელად და განსამარტებლად³. მას გადმოუღია ეს თხზულება ქართულად შემდეგი გეგმით: გადმოუთარგმნია პროკლეს

¹ ჩვენი ძველის შესწავლის საფუძველზე მრავალი სხვა საკითხიც გაირკვევა იოანე პეტრიწის შესახებ, მაგრამ ეს შემდგომი კვლევის საქმეა.

² ამის გარდა მის კალამს ეკუთვნის მრავალი სხვა თხზულებაც: „კავშირნი ბუნებითნი“, „თეოლოგია პლატონის მიხედვით“, კომენტარები პლატონის დიალოგებზე („ტიმეოსი“, „სახელმწიფო“, „პარმენიდე“, „აღკბიბიადე I“ „კრატილე“), „პიონები“ და სხვ. მასვე მიაწერენ „ქრესტომათიის“ ავტორობას (ამ „ქრესტომათიის“ შესახებ იხ. ქვემოთ გვ. L—LI).

³ როგორც ჩანს, ეს თხზულება ქართულად წინათაც ყოფილა გადმოღებული. ამას გვაფიქრებინებს იოანე პეტრიწის სიტყვები: «არამედ მიხეხი აწკუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს» (II 219, 1—2), ე. ი. „მიხეხი ამ წიგნის ხელმეორედ გადმოღებისა ჩემ მიერ შემდეგია“.

„კავშირნი“ თავ-თავად, პროკლეს ტექსტის თითოეული თავისათვის (ეს არის „კიმენი“ ან, როგორც თვითონ პეტრიწი ეძახის II 45,7 „მდებარე“) დაურთავს საკუთარი განმარტებანი („სხოლოო“). მთელი ამ ნაშრომისათვის მას წაუშმძღვარებია „წინასიტყვაობა“ და დაურთავს „ბოლოსიტყვაობა“¹.

„კავშირნი“. პროკლეს უბეჯელად ქართულ თარგმანში წარმოდგენილია სრულად (211 თავი). ქართული ტექსტის შედარება ბერძნულ დედანთან გვარწმუნებს იმაში, რომ ის ბერძნულის სიტყვა-სიტყვითს თარგმანს არ წარმოადგენს. არის შემთხვევები, როდესაც ქართულს აქვს ისეთი გამოთქმები ჩართული, რომლებიც ბერძნულში არ მოიპოვება; არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ბერძნულში არსებული გამოთქმები აკლია ქართულს; დასასრულ, არის შემთხვევები, როდესაც ქართული ტექსტი ვრცლად გადმოგვცემს ბერძნულის მოკლე გამოთქმას. ასე, მაგალითად:

1) ბერძნულ დედანში სრულებით არ არის ქართულის შემდეგი გამოთქმები: «ვითარცა ზესთ მდებარე» (I 14, 22), «შორის მწყობრსა სირაჲსასა» (I 21, 5) «მეძიებელმან» (I 78, 20), «თანმცემად და» (I 84, 9) და სხვ.;

2) ქართულ ტექსტს აკლია ბერძნული გამოთქმები: τῶν παλλῶν (Dodds 2, 7), τὸ μὲν ἐν μεμῆξει τῆς πληθυσῆς, τὸ δὲ πληθὺς ἔθ' ἑρῶ τῆς ἐνός (Dodds 4, 20—21), πῆ δὲ ἀνόμους (Dodds 52, 22) და სხვ.;

3) სრულიად სხვა (ინტერპოლირებული) რედაქციით არის ქართულ ტექსტში წარმოდგენილი შემდეგი ადგილები:

I 39, 26—28: «ვინაჲ იყვნენ შედგმულ და უმრავალკეცეს, და იყვნენ კიდურნი უმარტივესობითა უმჯობეს, ხოლო საშუალონი უდარეს შედგმულობითა» (Dodds 56, 31—33: ταῦτα μὲν ἕστασι σύνθετα, τὰ δὲ ἄκρα τὰ μὲν κατὰ τὸ χρεῖστον ἡπλαῖστερα, τὰ δὲ κατὰ τὸ γέτρον);

I 45, 23—24: «და კუალად წარმვლელი მათი შემდგომთაცა მისცემს ნაბრწყინთა თვსთა» (Dodds 66, 12—13: καὶ δεύστερον ἐξελύων ἀπολείπει τὸ μετὰσχόν);

I 95, 5—11: «ამისთვის რომელ მყოფობასა თანა აქუს და გონებაცა..... გონებისგან». მთელი ამ ნაკვეთიდან ბერძნულ ტექსტში მოიპოვება შესატყვისი მხოლოდ უკანასკნელი წინადადებისა («ვითარ სრულ მყოფელი და ზესთ განკარგული გონებისაგან»), ისიც არა ამ ადგილას, არამედ უფრო ქვემოთ, თავის ბოლოში.

¹) ჩვენს გამოცემაში პეტრიწის ეს ნაშრომი გაყოფილია ორად: I ტომში მოთავსებულია პროკლეს „კავშირნი“-ს თარგმანი, ხოლო II ტომში პეტრიწის ორიგინალური ნააზრვეი (თავთანი განმარტებები, წინასიტყვაობა და ბოლოსიტყვაობა).

გარდა ამისა ქართული ტექსტი საკმაო თავისუფლებას იჩენს გამოთქმათა შერჩევაში. ასე, მაგ., დიდი ადგილი უჭირავს *hendiadys*-ის ფორმებს (ამის შესახებ იხ. ქვემოთ გვ. LXIII).

თავების შედგენილობის მხრით ბერძნული და ქართული ტექსტები მხოლოდ ერთ შემთხვევაში შორდებიან ერთმანეთს. თავი 129 ქართული ტექსტისა სრულიად არ მოიპოვება ბერძნულ დედანში, ხოლო თავი 149 ბერძნული ტექსტისა (Dodds გვ. 130) არ მოიპოვება ქართულში.

ბერძნული და ქართული ტექსტების შედარების აქ მოყვანილი ნიმუშები¹ ნათელჰყოფენ, რომ ჩვენ საქმე გვაქვს ბერძნული დედანის თავისებურ გაგებასთან მთარგმნელ-კომენტატორის მხრით.

„განმარტებაა“. ძირითად ნაწილს „განმარტებისა“ წარმოადგენს თავიანი კომენტარები. ავტორს მიღებული აქვს კომენტარების ასეთი წესი: ყოველ თავს პროკლეს „კავშირნი“-სა იქვე ურთავს თავის განმარტებებს. ის იღებს მოცემული თავის ცალკეულ დებულებებს² და სათითოდ არჩევს მათ: ჯერ განმარტავს თავისი სიტყვებით, შემდეგ აძლევს შეფასებას (ზოგჯერ ღებულობს, ზოგჯერ უკუაგდებს), ხოლო თავის საკუთარ აზრებს ამ დებულებათა შესახებ ამაგრებს ძველ ფილოსოფოსთა ნაწერებიდან მოტანილი ციტატებით (ზოგჯერ ამ ძველ ფილოსოფოსებსაც ეკამათება).

თავიანი კომენტარების გარდა „განმარტება“ შეიცავს „წინასიტყვაობას“ და „ბოლოსიტყვაობას“.

„წინასიტყვაობაში“ კომენტატორი არკვევს ამ წიგნის მიზანსა და დანიშნულებას («ხოლო ჰაზრი ამის წიგნისა ამათ შინა შემოიცვის: პირველად რაათა ერთი წარმოაჩინოს, თუ არს ერთი, და იძულებათა მიერ თანშესიტყუათაჲსა აღმოაჩინოს ესე მრავალსაქადაგოე ერთი...») და იქვე დასძენს, რომ ეს საკითხები გამოარკვეულია «კანონთაებრ „ორლანოჲსათა“» (II 3, 5—4, 11). შემდეგ ის იძლევა მოკლე ცნობებს პროკლეს ცხოვრებისა და საფილოსოფიო მოღვაწეობის შესახებ. რომ ეს „წინასიტყვაობა“ ორგანულად არის დაკავშირებული თავიანი კომენტარებთან, აშკარაა: თავშივე იმ პრობლემის შესახებაა ლაპარაკი, რომელიც მთელი „კავშირნი“-ს და „განმარტების“ ძირითადი პრობლემაა (საკითხი ერთისა და სიმრავ-

¹) ჩვენ მიერ შესრულებულია სრული შედარება ბერძნული და ქართული ტექსტებისა და იგი დაიბეჭდება ცალკე გამოკვლევის სახით. ერთი ნაწილი ამ შედარების შედეგებისა („კავშირნი“-ს დასაწყისი თავებისათვის) უკვე დაიბეჭდა პროკლეს თხზულების ბერძნული ტექსტის გამოცემაში (იხ. Proclus, *The Elements of Theology. A revised text with Translation, Introduction and Commentary* by E. R. Dodds. Oxford 1933).

²) ჩვენს გამოცემაში ეს დებულებები დაბეჭდილი გვაქვს შვიი შრიფტით...

ლის შესახებ), და ლაპარაკია ლოგიკური კანონების შესახებ, რომლებიც თავიანთ კომენტარების საფუძველს წარმოადგენენ.

„ბოლოსიტყვაობაში“ შეჯამებითი ხასიათის მსჯელობა აქვს ავტორს იმავე საკითხებზე, რომლებსაც ის „წინასიტყვაობაში“ შეეხო. უფრო დაწვრილებით ლაპარაკობს იმ მიზეზებზე, რომლებმაც აიძულეს ის „ხელმეორედ გადმოედო“ (II 219, 1) პროკლეს ეს წიგნი ქართულად. ამასვე უკავშირებს ის, საერთოდ, ფილოსოფიური წიგნების წერის საკითხს საქართველოში, საკითხს იმის შესახებ, თუ როგორ უყურებს ქართული საზოგადოება ფილოსოფიური წიგნების თარგმნასა და „შეწყობას“ და როგორ ებყრობა ეს საზოგადოება მას, ავტორს. შემდეგ, ეხება ავტორი ცოდნისა და მეცნიერების საკითხებს და თავის აზრებს ამის შესახებ შლის იმ შვიდი ძირითადი სამეცნიერო დისციპლინის საფუძველზე, რომლებიც ბიზანტიური განათლების ქვაკუთხედს წარმოადგენდნენ (იხ. ზემოთ, გვ. XIII—XIV).—ამავე „ბოლოსიტყვაობაში“ უბრუნდება ის პროკლეს მიერ დასმულ საკითხს «ერთის» შესახებ: «ვინაჲ და ატიკელიცა ესთენ ემეთქუების და მძლაფრთა ადამატიწებრთა აღმოსაჩენელთა ქუხილსა მიუვლენს უგანგებოთა და უმსახურებელთა ღმრთისადმი ეპიკურელთა და წმიდასა და ზესთა ბრძენსა ყოველთა ღმრთისა განგებასა. იწყე თვთერთისა მისგან და პირველისა სანეტაროასა, რამეთუ მის შორის იტყვს გონიერთა მათ მხოლონთა განგებისათა დამსჭუალვად და ერთისა მის გამო ყოველთა ზესთა აღმკულებათა მორთვად და ყვანებად შესაბამისაებრ არსებათაასა და მოქმედებათაასა» (II 211, 10—17). ამგვარად, ცხადია, რომ „ბოლოსიტყვაობის“ საკითხთა რკალი იგივეა, რაც „წინასიტყვაობაში“ და თავიანთ კომენტარებში¹.

„განმარტების“ ამ სამი ნაწილის (წინასიტყვაობის, თავიანთი კომენტარებისა და ბოლოსიტყვაობის) ერთიანობას ადასტურებს აგრეთვე ის გარემოებაც, რომ წყაროები სამსავე ნაწილში ერთიანი იგივეა (იხ. ქვემოთ § 4 „იოანე პეტრიწის წყაროები“).

¹ „ბოლოსიტყვაობა“ ჩვენამდე მოღწეულ ხელნაწერებში არეული ჩანს. ერთსა და იმავე საკითხზე ზოგჯერ ნაწყვეტ-ნაწყვეტ არის ლაპარაკი სხვადასხვა ადგილას. მაგალითად, თავისი სამეცნიერო მოღვაწეობისა და დევნის შესახებ ის ლაპარაკობს 222 გვერდზე, ხოლო იმავე საკითხზე (პროკლეს „კავშირნი“-ს გადმოღებაზე და თავისი დროის მწიგნობრებზე) 219 გვერდზე; თავდაპირველად ეს ერთად უნდა ყოფილიყო. ასევე ერთად იქნებოდა ლაპარაკი შვიდ „სქოლასტიკურ“ დისციპლინაზე, რომლებიც გახსენებულია 215—217 და 223—224 გვერდებზე.

მის. წმ. „განმარტების“ ავტორის საკითხი

ჩვენს ძეგლთან დაკავშირებულ ისტორიულ-ლიტერატურულ საკითხთა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია საკითხი იმის შესახებ, თუ ვის ეკუთვნის კომენტარები ანუ „განმარტება“ პროკლეს თხზულებისა („კავშირნი“-სა). არსებულ ხელთნაწერებში „კავშირნი“-ს ყოველ თავს მისდევს მისი „განმარტება“ და შეიძლება ადამიანს ეფიქრა, რომ ქართველ მთარგმნელს რომელიღაც ბერძნული ძეგლი, რომელიც პროკლეს ტექსტსაც და კომენტარებსაც შეიცავდა, გადმოუთარგმნია. მაგრამ ამას აბათილებს ის გარემოება, რომელიც აღნიშნულია უძველეს A (და x) ხელთნაწერის მინაწერში (იხ. ქვემოთ გვ. LXXI), სახელდობრ, რომ თავდაპირველად ძეგლი „კიმენ-სხოლიოდ“ იყო დაწერილი და რომ იქ ორი ტექსტი იყო: პროკლესი („კიმენი“) და იოანესი („სხოლიო“ ანუ „განმარტება“). ამ მინაწერის მიხედვით საფიქრებელია, რომ „კიმენს“ წარმოდგენდა პროკლეს „კავშირნი“ (ქართულ თარგმანში), ხოლო „სხოლიოს“ — გარშემო მიწერილი განმარტებები ქართველი მთარგმნელისა (იოანე ფილოსოფოსისა). მაგრამ მართლაც გარემოება არ გამოდგება იმ აზრის საბოლოოდ დასასაბუთებლად, რომ „განმარტება“ ქართველი ავტორისაა¹. ამისთვის საჭიროა სხვა საბუთებიც. ასეთებიც მოიპოვება ჩვენს ძეგლში.

ჯერ კიდევ აკად. ნ. მარჩვა მიუთითა კომენტარების ორ თავზე, რომლებშიაც ნახმარია ისეთი გამონათქვამები, რომლებიც არ შეიძლება არ ეკუთვნოდეს ქართველ მთარგმნელს (H. M a p p, I. c. 85). ძეგლში მოიპოვება რამდენიმე სხვა ანალოგიური მითითებაც. ყველა ეს მითითება უეჭველს ხდის მათ მიკუთვნებას ქართველი კომენტატორისადმი.

ეს მითითებები შემდეგია:

თავი 14. ამ თავში კომენტატორი მთავარ საკითხთან («მიუღრეკელისათჳს...») დაკავშირებით არკვევს, თუ რას ნიშნავს „გონიერი“: «გონიერთა გონებით სფეროჲ უზევდების, ვითარ საგონებოჲ და გასაგონი მათი», ე. ი. გონება, ანუ გონებითი სფერო არის ის უზენაესი სამყარო, საიდანაც მომდინარეობს „გონიერი“. და რომ ეს ასეა, ამას ამტკიცებს ქართული სიტყვის, „გონიერი“-ს წარმოებაო; ეს სიტყვა იწარმოება „რი“-ნაწილაკის შიმატებით; როგორც

¹) სრულიად ადვილი შესაძლებელია, რომ კიმენ-სხოლიოდ უკვე ბერძნულად ყოფილიყო დაწერილი ეს წიგნი, ესე იგი რომ პროკლეს „კავშირნი“ რომელიღაც ბერძენ კომენტატორს (იოანეს) სქოლიოებით შეემაკა, ხოლო ქართველ მთარგმნელს ორივე ტექსტი გადმოუთარგმნა, თუმცა პროკლეს „კავშირნი“-ს კომენტარები ბერძნულად ცნობილი არაა.

სიტყვისაგან „სული“ იწარმოება „სულიერი“, ისე სიტყვისაგან „გონება“ იწარმოება „გონიერი“; როგორც „სული“ არის უზენაესი საფეხური „სულიერისა“, ისე „გონება“ არის უზენაესი საფეხური „გონიერისა“-ო. «და თვთ ქართულთადაცა—ამბობს კომენტატორი—ესთა დაჰნიშნავს ლექსვად, ვითარმედ „გონიერიო“. აწ ესე თანმიდებამ ართროსსამ თუ „რიო“ მეორესა პირსა დაჰნიშნავს: ოდეს სთქუა სული, და ოდეს სულიერი, და ეგრეთვე გონებამ და გონიერი» (II 47,1—4).

თავი 23. აქ კომენტატორი არკვევს პროკლეს იმ დებულებას, რომ ყოველივე ნაკლულევანი მიისწრაფის ანუ მიეზიდება (ἀνατείνονται) სრულყოფილისაკენ: «ყოველნი თანმოქენენი გუამოვნებანი უმოქენოხსა მყოფისადმი აღიციისკრებენ». „სრულყოფილმა“ უნდა მოჰფინოს შუქი და ნათელი „ნაკლულევანს“ და ამიტომაც არის ეს მოქმედება („მიზიდვა“) გამოხატული ქართული სიტყვით „აღიციისკრებენო“: «რამეთუ სამართლივცა უწოდა ენი-თმან (ე. ი. ქართულმა ენამ), ვითარმედ „ცისკარიო“, ცისა კარი, რამეთუ ვინაფთვან ყოველი განხუშამა ნათელთადაც ცის გამო არს» (II 63,18—20).

თავი 26. ლაპარაკია კრონოსზე, ზევსზე (ანუ დიაზე, Ζεὺς Διὸς) და რეაზე, რომლებიც არიან «სამნი იგი ნეტარებითნი წყარონი... კრონოს, რომელ არს სისავსე გონებისადა ანუ სიმადლრე, რამეთუ ყოველი მადლარი სავსე; და დია, რომელ არს ზევს; „დია“ მიერსა ერქუმის, რამეთუ მის მიერ ყოველი, ხოლო „ზევს“ დუდილსა და გარდამოსაქანსა ცხორებისასა» (II 70,30—31). აქ ეტიმოლოგიური მსჯელობაა: ზევსი იმიტომ არის საწყისი ყველაფრისა, რაც ცხოვრებაშია, რომ მისი ორივე სახელიც (Ζεὺς და Διὸς) ამ აზრის მატარებელია: 1) «დია მიერსა ერქუმის»; ცხადია ქართველი კომენტატორი აქ სთარგმნის ბერძნულს Διὸς და ესმის ეს როგორც წინდებული დიὸς („მიერ“); 2) «ხოლო ზევს დუდილსა და გარდამოსაქანსა ცხორებისასა»; აქაც Ζεὺς ვაგებულა, როგორც ნაწარმოები ზმნისაგან ζῆω (ζῆν „დუდილი“), და გადმოთარგმნილია როგორც „დუდილი“, ან ესმის როგორც ზმნისაგან ζῆω (ζῆν „ცხოვრება“) ნაწარმოები სახელი და სთარგმნის როგორც „გარდამოსაქანსა ცხორებისასა».

თავი 30. აქაც ისეთივე ენობრივ-ეტიმოლოგიური მითითება-ნია მოცემული ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე, როგორც 14. 23. და 26. თავებში. კომენტატორი არკვევს საკითხს შესახებ ჟამისა, რომელსაც ბერძნულში შეესატყვისება „კეროა“ (καίρη) და არა: „ხრონოა“ (χρόνος), და ამ საკითხთან დაკავშირებით ამბობს:

«უამი, რომელსა ენითი ქართულთაჲ უწელიწდად უწოდს» (II 109, 7).

ამავე თავის სხვა ადგილას (107, 21) „ხრონოჲს“ გარკვევის დროს კომენტატორი ამბობს: «იტყვს არისტოტელი—ხრონოჲ არს საზომი მიდრეკისაჲ, ვითარად საზომი პირველისა მიდრეკისაჲო. ხოლო პირველი მიდრეკაჲ პირველსა შორის სხეულთასა, რომელსა ცად, ორანოდ, უწოდა გუარმან ელლენთა ენისამან, რომელ არს ზე-ალსახედი, ანუ საზღვარი ზენაჲ¹». ცხადია ამ უკანასკნელი სიტყვებით კომენტატორი იძლევა *εμπροσθεν*-ის ორნაირ ეტიმოლოგიას ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე: «რომელ არს ზე-ალსახედი (*εμπροσθεν* „ზედავ“, *ζωα* „ზემოთ“), ანუ საზღვარი ზენაჲ (*εμπροσθεν* „საზღვარი“, *ζωα* „ზემო“)².

ასეთია ხუთი ადგილი ჩვენი ძეგლის კომენტარული ნაწილიდან. ცხადია ასეთი ხასიათის განმარტებები, მოცემული ქართული ენობრივი მასალის საფუძველზე, შეიძლება მომდინარეობდეს მხოლოდ ქართველი კომენტატორისაგან და არა, სხვა ვინმესაგან.

ამ ხუთ საბუთს საბოლოოდ ამაგრებს ის მრავალი მოწმობა, რომლებიც ვაძნეულია „განმარტების“ წინასიტყვაობასა და ბოლოსიტყვაობაში.

წინასიტყვაობაში. ჩვენი კომენტატორი შესავალშივე არკვევს, რომ სხვადასხვაა ძალი და მოქმედება სულისა და ძალი და მოქმედება გონებისა; ბერძნულ ენას ამ ორივე ცნებისათვის ცალცალკე სიტყვები მოეპოება: სულისას *ψυχη*, ხოლო გონებისას—*νοηματα*; ჩვენს ენაზე კი ეს ორი ცნება ერთმანეთშია არეული და ეს მე ძალიან მიშლის ხელსო; «ხოლო ჩუენთამან—ამბობს კომენტატორი—არცა თარგმანთა, არცა სხუამან ვინ

¹) ჩანს, პეტრიწი იცნობს ბერძნულ მწერლობაში გავრცელებულ ეტიმოლოგიებს. ასე, თხზულებაში *Περὶ ἁρώτων*, რომელსაც ძველებივე არისტოტელეს მიაწოდნენ, ვკითხულობთ ზევსის შესახებ: *Καλοῦμεν δ' αὐτὸν καὶ Ζήνα καὶ Ἄνα, παραλλήλων ἁρώματαί τοις θοῖμαίσι, ἄς ἂν οἱ λέγοιμεν διὰ τὸ ζῆμα* „მა ვუწოდებთ ზევსს და დიას, ერთიმეორის გვერდით ვხმარებთ ორივე ἁρώματ. როგორც რომ უთქვათ ამისი წყალობით ვცოცხლობთ“. ხოლო იმავე ძეგლში *εμπροσθεν*-ის შესახებ სწერია: *ἁρώ, ἢ ἔμπροσθεν καλοῦμεν εὐδραῖον μὲν ἀπὸ τοῦ ἔδρου εἶναι τὸν ἄνω* „ადგილი, რომელსაც ჩვენ სიტყვის ძირის მიხედვით ვეძახით *εὐδραῖον*, ე. ი. ზენათა საზღვარს“ (*Aristotelis Opera*, Parisiis [Didot] 1883, III, 640 და 641).

²) ასეთი ეტიმოლოგიების მოცემა *εὐδραῖον*-ის შესახებ შეიძლება პროკლეს ბერძენ კომენტატორს ეკუთვნოდეს. მასაც შეიძლება ეთქვა: *εὐδραῖον* წარმოადგება სიტყვებისაგან *εὐδρα* ან სიტყვებისაგან *ἔδρα* ან *ἄνω*. ასე რომ მარტო ეს ადგილი განცალკევებულად აღებული, ქართველი კომენტატორის საკუთარ ეტიმოლოგიად ვერ ჩაითვლება: ხოლო სხვა, ჩვენ მიერ მოტანილ საბუთებთან ერთად ეს ადგილიც შეიძლება ბერძნული ეტიმოლოგიის გადმოქართულებად ჩაითვალოს.

დასკუპრიტნა, და აწ მე უზომოდ მიშლის თარგმან-სა შინა, რამეთუ ყოველსავე ერთად და სწორად იტყვან და დასდებენ ჩუენნი» (II 6,24—27). ამ სიტყვების მოქმელი ბერძენი კომენტატორი არ შეიძლება იყოს, ის უცხოელია, არა ბერძენი. ამ სიტყვებიდან პირდაპირ არ გამოდინარეობს, რომ მათი ავტორი ქართველია; შეიძლებაოდა ქართველს ბერძნულიდან რომელიმე სხვა ენაზე გადათარგმნილი ძეგლი გადმოელო ქართულად და სიტყვები «ჩუენთამან», «ჩუენნი» იმ უცხო ენიდან იყოს გადმოსული; მაგრამ დანარჩენ ჩვენ მიერ მოყვანილ ადგილებთან შედარება უდავოდ ამტკიცებს, რომ აქ «ჩუენნი» უდრის „ქართულს“.

ბოლოსიტყვაობაში. აქ რამდენიმე შემთხვევაა, როდესაც კომენტატორი ქართულ ენაზე და ქართველ მწიგნობრებსა და მოღვაწეებზე მიუთითებს:

1) კომენტატორი დაწვრილებით ჩერდება იმ საკითხზე, თუ რატომ გადაწყვიტა მან ამ ძეგლის «კუალად გარდმოღება», და მიზეზად ასახელებს იმას, რომ გარდმოღებულნი გამრავლდნ და [ქართულად] გადმოსაღები ცნებები ზოგს ასე ესმის, ზოგს კიდევ სხვანაირად; ზოგს მოსდის შეცდომები უცოდნელობით, ხოლო ზოგი განდიდებული სახელით გარშემორტყმული ახერხებს უმეტრების მიჩქმალვას; ჩვენ (ე. ი. ქართველებს) შორის არავინაა ისეთი, რომელსაც ესმოდეს «მოქმედება ძალითისა სიტყვასა», და ეს აშკარავდება „სახარების“, „სამოციქულოს“ და სხვა წიგნების გადმოღების დროსო. და ამის შემდეგ მოჰყავს მაგალითები: იმის მაგიერ რომ თქვან «დასაბამსა შორის იყო სიტყუა» (იოანეს სახარებიდან), ამბობენ «პირველითგან იყო სიტყუა»; ან მოსეს წიგნიდან—იმის მაგიერ რომ თქვან «მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდაო», «დამდები ჩუენსა შორის ენითსა იტყვს»: «მოვედით და ვქმნათ კაცი ხატისაებრ და მსგავსისა ჩუენისა» (II 219,1—25).

2) მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს კომენტატორს ასეთი მაღალი ზრახვები ჰქონდა, რომ მას სურდა კარგი ქართულით და სწორად გადმოელო ღრმა აზრების მატარებელი წიგნები, ის თანაგრძნობას ვერსად ხედავდა; ის იღვენებოდა «ქართველთა და ბერძენთა შორის. ქართველნი თანადგომისა წილ და თქუმისა ესთა, ვითარმედ წმიდასა განგებასა ღმრთისასა კაცი ტომისაგან ჩუენისა უწარმოებია, კელოვნებათაგან სული[სა]და დაკელოვნებული, ხოლო ხედვათაგან გონებისათა გაკონებული»,—იმის ნაცვლად, რომ ასეთი კაცისათვის მოველოთ, გაუზბოდნენ მას (II 222,1—22).

3) მიუხედავად ასეთი მოპყრობისა ქართველების შხრით, ჩვენმა ავტორმა მაინც შეძლებისაებრ იღონა დავით [მფეის] დახმარებით

და გადმოიღო ქართულად ფილოსოფიური წიგნები. ჩვენ შ.ი.ო. — ამბობს ის — მიღებული იყო ადვილი სათარგმნო წიგნების თხზვა, ხოლო მე გონებით ძნელმისაწვდომი და ფილოსოფიური წიგნების გადმოღების დროს ვცდილობდი დამეცვა სიმარტივე და ენობრივი სიზუსტე, სანამ ეს სიმარტივე აზრს არ ავნებდაო (II 222,23—32).

ვფიქრობთ, ზემოთ მოყვანილი საბუთები სრულის ექვმიუტანლობით ამტკიცებენ იმას, რომ „განმარტების“ ავტორი ქართველია, და როგორც ჩანს ამავე პირის შენიშვნიდან 223 გვერდზე, მასვე წინათ გადმოუღია ნემესიოს ემესელის წიგნი „ბუნებისათვის კაცისა“: «ვითავე ამათსა წინაჲთ—ამბობს კომენტატორი—ნემესიოჲს წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკა» (II 223,1—2). ასეთად კი მთელი ძველი ქართული მწერლობა იცნობს იოანე პეტრიწს, ანუ როგორც ABDEFH ხელთნაწერები შენიშნავენ 223 გვერდის არშიაზე, იოანე ფილოსოფოსს.

„განმარტების“ ორიგინალობა და მისი ავტორის ქართველობა მტკიცდება აგრეთვე მისი წყაროების შესწავლით. „განმარტების“ ავტორი იმ დებულებების დასასაბუთებლად, რომლებსაც ის იყენებს თავიანთ კომენტარებში და წინასიტყვაობასა და ბოლოსიტყვაობაში, იშველიებს ძველ ბერძენსა და ბიზანტიელ მოაზროვნეებს, რომლებსაც ის იცნობს როგორც მათი ბერძნული ნუსხების მიხედვით, ისე — ზოგიერთ მათგანს — არსებული ქართული „შეწყობით“.

§ 4. იოანე პეტრიწის წყაროები

იოანე პეტრიწი ხშირად თვითონვე ასახელებს თავის წყაროებს. წყაროებად მას გამოყენებული ჰყავს ძველი ბერძენი და ბიზანტიელი ფილოსოფოსები (პითაგორა, პარმენიდე, პლატონი, არისტოტელე, სტოელნი და პერიპატოელნი, გრიგოლ ნაზიანზელი, პორფირი, პლოტინე, იამვლიხოსი, პროკლე, ალექსანდრე აფროდისიელი, ასკლიპიოსი და სხვ.) და მცირეოდენ შემთხვევაში გამოყენებული აქვს ბიბლია (მოსე, დავითნი, ისაია, პავლე). ცალკე კვლევის საგანი უნდა გახდეს იმის დაზუსტება, თუ რა შემთხვევაში უშუალოდ იცნობს პეტრიწი ამ წყაროებს (და რა შემთხვევაში მას ეს წყაროები სხვათა გამოკვლევებში აქვს ამოკითხული. სრულიად ზედმეტია, მაგალითად, ჩვენ მოველოდეთ იმას, რომ პეტრიწი უშუალოდ იცნობდეს ფილოსოფოსს პარმენიდეს, ვინაიდან ამ უკანასკნელის თხზულება Περὶ φύσεως უკვე რამდენიმე საუკუნეა მხოლოდ სხვათა შრომებში მოყვანილი ციტატების სახით იყო ცნობილი.

აქ ჩვენ მოვიყვანთ ზოგიერთ ადგილს პეტრიწის „განმარტებიდან“ იმ წყაროებზე მითითებით, რომლებითაც ის სარგებლობს ამ ადგილებისათვის.

პლატონი

პლატონის დიალოგებიდან პეტრიწს დასახელებული აქვს „პარმენიდე“ „ტიმეო“, „სჯულთა“, „ფედრო“, „ფედონი“ და „ალკივიადე“. გარდა ამისა არ ასახელებს, მაგრამ იყენებს ადგილებს „ნადიმიდან“ და „თეეტეტიდან“¹.

1) „განმარტების“ შესავალშივე არკვევს პეტრიწი რაობას თავისი გამოკვლევის ძირითადი დებულებისა («ერთის» ბუნების შესახებ) და საჭიროდ თვლის კონკრეტული მაგალითების მოტანით იქნეს გაშუქებული საკითხი. პეტრიწი ამბობს: «ესრეთ უკუე მოღე-ბითა სახეთათა უმეტეს განცხადნეს სიტყუაჲ: რამეთუ რააცა სთქუა და მისცე გასაგონოსა, ვითარ ცაჲ, სული, გონებაჲ და გინა თვთ იგი ნამდვლ მყოფი, რომელსა ვიტყვ პირველად არსებად და პირველად შედგმულად, არა რომელი ამათი არს ერთი; რამეთუ იგი და ბუნებაჲ მისი და ნაწილნი, რომელთაგან არს შედგმულ, და არა არს იგი უზადო და წმინდა ერთ, ვითარცა ეტყოდა პარმენიდი სოკრატს. და ამთ აგებულთა და შედგმულთა ტევრად და საცთომად იტყოდა, ხოლო ფილოსოფოსსა ძალლად ლაკონიკელად» (ჩვ. გამ. II 3, 11—19). პეტრიწს მხედველობაში აქვს, ცხადია, პარმენიდეს და სოკრატეს საუბარი პლატონის დიალოგში „პარმენიდე“, და უკანასკნელი გამოთქმა «ძალლად ლაკონიკელად» ამოღებულია ამ დიალოგის იმ ადგილიდან, სადაც ზენონი ეუბნება სოკრატეს: *ἄρα γ' αἰ Ἄχαινοὶ σὺ δὲ λαιεὶ εἰ μὲ αἰεὶ τὴ καὶ ἰχνηεὶ τὴ λειεῖτα* — „მგავსად ლაკონიკელი ძალლებისა კვალ-და-კვალ სდევ, რომ გაიგო ნათქვამი“ (Parmenides 128c). გამოთქმა *Ἄχαινοὶ σὺ δὲ λαιεὶ* სხვაგან არსად გვხვდება და ამნაირი შეხვედრა პლატონისა და პეტრიწის გამონათქვამთა შემთხვევითი არ შეიძლება იყოს.

2) «რამეთუ იტყვს პარმენიდი, ვითარმედ ერთისა მიერ ცხოვნდებისო ყოველი. ესე იგი არს ერთობისა» (ჩვ. გამ. II 23, 15—16). პლატონის დიალოგში „პარმენიდე“ არისტოტელესა და პარმენიდეს საუბარი აქვთ „ნაწილებისა“ და „მთელის“ ურთიერთობის შესახებ და პარმენიდე ეუბნება თავის მოსაუბრეს: *Ὅν μὲρ ἂν πῶς ἔχαστον ἐν τῷ ἅλῳ ἐστίν... Ἰδὲ τὰ τὴ μέρη ἢ πῶς ἕλθῃ πειρέχεται;...*

¹) ადგილები პლატონის დიალოგებიდან მოგვყავს შემდეგი გამოცემით: *Platonis opera, I—II, Parisiis (Didot) 1880—1883.*

„ხომ ყოველი ნაწილთაგანი მთელშია... ხომ ყოველი ნაწილი მთელის მიერ არის მოცული... (Parmenides 145b).

3) «ვითარცა იტყვს „ტიმეოსა“ შორის, ვითარმედ ყოველთა მბადმან ღმერთმან კრატირსა შორის, რომელ არს ფეშხუფი, შეზავა საყოველთაოა სული» (ჩვ. გამ. II 52, 16—18). მართლაც, „ტიმეოსში“ ვკითხულობთ: *αὐτὸν δὲ πάλιν ἐπὶ τὸν παρῶντων κρᾶτηρα, ἐν ᾧ τῆς τῶν παντὸς ψυχῆς κρᾶτην ἐμαίη...* — „და კვლავ წინანდელ კრატერში, რომელშიაც ყოველობის სული ჰქონდა მას (ე. ი. ღმერთს) შერეული...“ (Timaios 41 d).

„ტიმეოსის“ იმავე ადგილის გაგრძელება გამოყენებული აქვს პეტრიწს 14. თავის კომენტარში: «პლატონ... მეტყუელი ესთა „ტიმეოსა“ შორის, ვითარმედ თვთ ვითარ სხეული მოკუდავ და უმდგო არს, არამედ იმყოფების და იმდგომობს, ვითარცა საყოველთაოა და სულისა და თანმიბუნებებული და ოქიმა მოა მისი» (ჩვ. გამ. II 47, 22—31)—*ἔστω δὲ τὸ πᾶν ἐν ἑνὲ ψυχᾷ ἰσαριθμητὸς τῶν ἀστέρων, ἕνεκα τῆς ἐξάστρου πρὸς ἕκαστον αὐτὸν ἐμπίπτει τὸ ἐκ τῆς ἑξήμα τῆς τῶν παντὸς φύσιν ἐμειξέ* (ყველაფერი რომ შეადგინა, გამოჰყო სულები რიცხვით იმდენი, რამდენიც ვარსკვლავი იყო, თითო სული თითო ვარსკვლავს მიუჩინა და, ჩასხა რა ისინი ვითომც ეტლში [ოქიმაში], ყოველობის ბუნება უჩვენა“: Timaios 41d-e). ორივე ციტატაში ნათელია შეხვედრა როგორც აზრების, ისე გამოთქმების მხრით; ქართულ ვარიანტში ბერძნულიდან სიტყვებიც კი ბერძნულია გადმოსული: პირველ ციტატაში კრატერი, მეორეში—ოქიმა.

4) «ვითარ იტყვს სოკრატი, მზე ხედვისაჲ, რამეთუ სული ოდეს იყო თვისა მამისა შორის კრონოსს, იყო უხუეღრ მისდა, (რასტონინ, ავტარკეს და იკანონ). ხოლო ოდეს განსაზიდსა თანა გონიერისა ცისასა, ვითარ ბრუ-დართულ იქმნა და ვითარ ფრთადაყრილ მიცილებისგან, მაშინ შთამოიჭრა უბნეთაგან კრონოსთა და ვიდრე ქმნადთა და შობათამდე შთამოეკუეთა» (ჩვ. გამ. 70, 20—26). ამგვარ საკითხებზე ლაპარაკი აქვს პლატონს დიალოგ „ტიმეოსში“ (Tim. 69d—70d), სადაც შემდეგი აზრია გამოთქმული: დასაბამად ყველაფერი მოუწესრიგებელი იყო, ხოლო კარგისა და კეთილის ხურომ (δημιουργός) თითოეულ სტიქიონს თანაზომიერება მიანიჭა, ამ სტიქიონთაგან შექმნა სამყარო და ცალკეული ღვთაებრივი არსებანი, ხოლო მოკვდავთა მოდგმის შექმნა მიანდო ამ ღვთაებრივ არსებებს. ამ უკანასკნელებმა ჩაიბარეს მისგან სულის უკვდავი საწყისი, გახვიეს ის მოკვდავ სხეულში და ამრიგად აზიარეს სული მოკვდავ საწყისებს.

ვფიქრობთ, აქ, „ტიმეოსში“ იგივე აზრია გამოთქმული, რო-

მელიც პეტრიწს ზემომოყვანილ ადგილას აქვს განვითარებული. მაგრამ გაუგებრობას იწვევს ის სამი ბერძნული სიტყვა (რასტონინ „სიადვილე“, ავტარკეს „უმოქენო“, იკანონ „საკეაო“), რომლებიც ჩართულია ქართულ წინადადებაში. გაუგებრობა იხსნება პლატონის ბერძნული ტექსტის საფუძველზე: პლატონს „ტიმეოსის“ ზემომოყვანილ ადგილას (68d—70d) ნახმარი აქვს ეს სამივე ტერმინი (ἐλαστός 68d, ἀνταρκτική 68e, ἄσπερος 70d). ჩანს, კომენტატორს პლატონის ამ ადგილის გამოყენების დროს ჩაუნიშნავს თავისი რეჟულის არშიაზე ეს, მისთვის მნიშვნელოვანი ტერმინები, რომლებიც შემდეგ—გადამწერის წყალობით—შიგ ტექსტში გადაადგილდებულა.

5) „განმარტების“ 31. თავში პეტრიწი ლაპარაკობს ტრფობაზე, სახელდობრ, რომ «ტრფიალებისა მიერ უკუ ეტრფის კუალად არსი ზესთ არსთა შუენიერებისა მორთულებათა», და იმოწმებს დიოტიმას და სოკრატეს საუბარს: «ვითარ ეტყოდა იდიოტიმას სოკრატი, რამეთუ ანალოლოდ სულთა (სულთა) მამისა მითარტრფიალებასა დასდებდა» (ჩვ. გამ. II 83, 5—7).

მისან დიოტიმას და სოკრატეს საუბარი გადმოცემულია დიალოგ „ნადიმში“. დიოტიმა უმარტავს სოკრატეს, თუ რა არის ტრფობა. ტრფობა—დიოტიმას განმარტებით—არის მისწრაფება კეთილობისაკენ (ὁ ἔρως τῆς τῆς ἀγαθῆς ἀντιθέσεως); ამავე დროს ტრფობა არის მისწრაფება წარმოშობისა და დაბადებისაკენ მშვენიერებაში ([ὁ ἔρως ἐστίν] τῆς γενήσεως καὶ τῆς τόκου ἐν τῇ ἡμετέρῃ). ამით მოკვდავის ბუნება ცდილობს გახდეს უკვდავი და მუდმივი. ამის მიღწევა კი მას შეუძლია მხოლოდ ახალი თაობის გაჩენით, რომ მუდამ სტოვებდეს სხვა ახალ არსებას ნაცვლად ძველი არსებისა (ἐπιγενέσθαι δὲ τὰς τῆς ἀγαθῆς ἡμετέρας, ὅτι αἱ ἀγαθῆς ἡμετέρας ἔσονται ἀγαθῆς). ამიტომ არას, რომ ყოველ არსებას ამ უკვდავების მისაღწევად თან სდევს ტრფობა (Plato, Symposium 206a—208b).

პლატონის „ნადიმში“ დიოტიმასა და სოკრატეს საუბარში განვითარებული ეს დებულება ჩამოყალიბებული აქვს პეტრიწს ბოლოსიტყვაობაში, როდესაც ამბობს: «აწ იხილე მესჯემან, რამეთუ ტრფიალება გჳჳენშორისა მბადმან ჩუენმან ღმერთმან ორთა სამიზეზოთათჳს: რაათა ვეტრფიალნეთ და აღვეკრნეთ მამასა სულთა ჩუენთასა ღმრთისა, და კუალად რაათა ბუნებასა მონაცვალეთა ჩუენთა უშთენდეთ, ვითარ მედინნი» (II 214, 8—12).

ამრიგად, კავშირი პეტრიწის ზემომოყვანილ აზრებსა და პლატონის „ნადიმში“ გამოთქმულ აზრებს შორის ცხადი უნდა იყოს. ხოლო არის ზოგიერთი გარემოება, რომელიც მიგვივითებს

იმაზე, რომ პლატონის „ნადიმის“ გარდა პეტრიწი იცნობს თვით პროკლეს კომენტარებს „ნადიმის“ ამ ადგილების შესახებ. პროკლეს მოხსენებული აქვს დიოტიმას და სოკრატეს საუბარი ტრფობაზე თავის კომენტარებში პლატონის „ტიმეოსის“ შესახებ და დიოტიმას მიერ განმარტებულ ტრფობას უწოდებს „ალმეყანეს“ *ἀλμεικῶδες* (Proclus, In Platonis Timaeum com. ed. Diehl, III 281, 25), ე. ი. ხმარობს იმ ტერმინს, რომელიც პეტრიწს მოჰყავს იმავე ბერძნული სახით («ანალოლოდ»). თვით, გამოთქმა «ანალოლოდ სულთა» პროკლესეულია: ის მას ხმარობს არა „ნადიმთან“ დაკავშირებითაც (*ἀλμεικῶδες τῶν ψυχῶν*; In Platonis Tim. I 168, 24 და სხვაგანაც).

6) პეტრიწის მსჯელობა „განმარტების“ 144. თავში იმის შესახებ, რომ თვალდავადებულნი თავის უსინათლობას მზის მჭრელ შუქს აბრალებენ (ჩვ. გამ. II 173, 7—10), ემყარება პლატონის „სახელმწიფოს“ ერთ ადგილს, სადაც ნათქვამია, რომ, როდესაც თვალები იმ საგნებისაკენ კი არ არის მიმართული, რომელთა ფერი დღის სინათლითაა გაშუქებული..., მაშინ თვალები სუსტდებიან და თითქმის ბრმავდებიან (Platonis Politeia 508c-d); და თვით გამოთქმა «ამვლვობობოდენ», ნახმარი პეტრიწის მიერ, მოიპოვება პლატონის დიალოგის ზემომოყვანილ ადგილას (*ἀμύλαστανόδεναι*).

7) „განმარტების“ 206. თავში საუბარია იმის შესახებ, რომ, როდესაც სული ჰკარგავს კავშირს გონებასთან, ის—როგორც იტყოდა სოკრატე—ემსგავსება ფრთა-მოტეხილ ფრინველს; ხოლო მის შემდეგ, რაც ის კვლავ ეზიარება ცოდნას და სათნობას, მას კვლავ გამოესხმის ფრთები და უზენაესი სიკეთის მოზიარე ხდება (ჩვ. გამ. II 204, 6—11). ანალოგიურად არის განვითარებული აზრები სულის ფრთების შესახებ პლატონის დიალოგში „ფედროსი“ (Phaidros 246b—248e) და პეტრიწის ნახმარი გამოთქმა «ვითარ ფრთე-დაცვივნებული ფრინველი, პტეროროუსა» ამოღებული უნდა იყოს „ფედროსის“ ზემოაღნიშნული ადგილიდან (*πτεροροραῖσθα*; Phaidros 246c).

8) დასასრულ, შევჩერდებით კიდევ ერთ ადგილზე: «ვითარმედ იტყოდა ვინმე ღმრთისმეტყუელთაჲ, ვითარმედ „მევეცესთე მეოთეოს ანანკასი, ტეკეან დე აპეკოლკსენ“. ვინაჲ აწხედვად ამისი ესთა იტყვს, ვითარმედ „იძულებაჲ ღმრთისა სატრფოთაჲ ამქუმელ მყოფს მე, ხოლო შობად დამიცილებს“. ესე იგი არს, რამეთუ ყოველი ამქუმელი საშვოთა შობადმი აწუევეს და ამეცადინებს» (ჩვ. გამ. II 34, 34—35,3). ხაზგასმული სიტყვები წარმოადგენენ ციტატას პლატონის დიალოგიდან „თეეტეტი“: *μαρτυροῦμαι μὲν ὅτι ἐμὲ ἀναγκάζει, γυναικὸν δὲ ἀπεικασαμένη*—„ღმერთი მაი-

ბულებს მე ვიბეზიო [ე. ი. სხვას დავაბადებინო], ხოლო მიკრძალავს თვითონ დავბადო“ (Theaitetos 150c). ხოლო ორი გარემოება ჰბადებს იმის აზრს, რომ პეტრიწს ეს ციტატა ამოღებული უნდა ჰქონდეს რომელიღაც ბიზანტიელი მწერლის თხზულებიდან. ჯერ ერთი ის, რომ თვითონ პეტრიწი მიაწერს ამ თქმას არა პლატონს, არამედ «ვინმე ღმრთისმეტყუელს»¹; გარდა ამისა პლატონის სიტყვებთან შედარებით ციტატაში ერთი სხვაობაა: ნაცვლად პლატონის მიერ ნახმარი სიტყვისა $\gamma\epsilon\nu\chi\alpha\nu$ პეტრიწი ამბობს «ტეკეან» (ზმნისაგან $\tau\acute{\epsilon}\chi\epsilon\alpha$ ან $\tau\epsilon\chi\upsilon\sigma\alpha$)².

არისტოტელე

ლოგიკური ნაწილი „განმარტებისა“ პეტრიწს აგებული აქვს არისტოტელეს შეხედულებათა საფუძველზე და, როგორც შესავალში ისე თავოანი კომენტარების პირველ თავშივე, აღიარებს, რომ გარეშე არისტოტელეს ლოგიკური კანონებისა («კანონნი სიტყვერებთინი») შეუძლებელია რისამე შეცნობა («ესე... შემოისაზღვრა კანონი არისტოტელის „ორღანოჲსაჲ“, რომლისა თვნიერ უღონო არს რაჲსავე გაგონებაჲ სულისა მიერ სიტყვერისა»). იქვე იძლევა ამ კანონის სქემას, რომლის განმარტებითს შენიშვნებში მთლიანად ეყრდნობა არისტოტელეს ტერმინოლოგიას (იხ. ჩვ. გამ. II 10—11, იქ მოყვანილი სქემები და ტერმინები: პროტასი, საშუალი, სკმპერაზჲჲჲ [«რომელ არს თანგასავალი ურთიერთას კიდურთაჲ»] და შეად. არისტოტელეს „ანალიტიკა“ I, 1 $\pi\epsilon\rho\tau\alpha\sigma\iota\varsigma$, $\mu\acute{\epsilon}\sigma\sigma\upsilon$, $\sigma\upsilon\mu\pi\acute{\epsilon}\rho\alpha\sigma\mu\alpha$, $\xi\alpha\rho\alpha$).

ბიზანტიურ პერიოდში „ორგანონის“ კრებისით სახელწოდებით ცნობილი ლოგიკური ნაწერების გარდა პეტრიწი იყენებს არისტოტელეს სხვა ნაწარმებსაც. საერთოდ, არისტოტელეს თხზულებათაგან პეტრიწს თავის წყაროდ დასახელებული აქვს: „პერი ერმინისა“, „ორღანოჲ“, „ბუნებითა“ „აღმოჩენათა პირვე-

¹ თუმცა შეიძლება პეტრიწს ზეპირად სცოდნოდა ეს ციტატა და წიგნში ჩაუხედავად მოეყვანა ის, ხოლო რადგან აღარ ახსოვდა, თუ ვის ეკუთვნოდა ის, ეთქვა ზოგადად „ერთი მეცნიერი“ ამბობსო.

² პლატონის გაგლეხა ეტყობა პეტრიწს ცალკეული გამოთქმების ხმარებაშიც. ასე, მაგალითად, გამოთქმების შეხედვრას ვამჩნევთ:

II 29 «პერის არტიოჲ ანუ არტიოჲ პერისოჲ...» Gorgias 451b, Protagoras 356e; Politicos 262e.

II 32,14 «ყოველთა მაკეთებული ღმერთი...»—Timaios 29d, 30a.

II 34, 22 «დაათრობსო მყოფთა ნეკტართა მიერ, დაამტკიცებს აკმეთა მათთა ამვრო ამვროსიათა»—Phaidros 247e.

II 47, 32 «რამეთუ ზევს მიხედვითა გონიერისა ცისათა ჰბადა და აღამკო იგიო»—Phaidros 246e.

ლი“, „აღმოჩენათა მეორე“, „პერი გენესეოს და ფთორას“ (იხ. ქვე-
მოთ გვ. 233 ს. v. არისტოტელი). არის ციტატები სხვა თხზულე-
ბათაგანაც (მაგ., Περὶ ἀσπασίῃς), რომელთა სათაურებს პეტრიწი
არ ასახელებს.

მოგვყავს ნიმუშები ამ ციტატებისა¹:

1) მეთერთმეტე თავი „განმარტებისა“ განკუთვნილია «არსთა
მიზეზისათვის»; აქ სხვა დებულებებს შორის გაშლილია ის დებულე-
ბაც, რომ არსთა შეცნობისათვის წინაპირობას წარმოადგენს მიზეზ-
თა გარკვევა და აქ ის ეყრდნობა არისტოტელეს. პეტრიწი
ამბობს: «რამეთუ იტყვს არისტოტელი პირველსა შორის „აღმოჩენა-
თასა“ და უფროდესა მეორესა შორის „აღმოსაჩენთასა“ წიგნსა,
ვითარმედ „მაშინლა ვიტყვთო ცნობად ოდეს მიზეზნი ვიუწყენეთო
პირველნი დასაბამნი საქმეთანი“» (ივ. გამ. II 41,29—42,2). ამ სი-
ტყვებით გადმოგვცემს პეტრიწი არისტოტელეს სიტყვებს მისი
„ანალიტიკიდან“ (Ἀναλυτικὰ ἄρθρα, liber I, cap. II): Ἐπίστασθαι
δὲ τίς ἐστίν ἕκαστον ἀπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σφαιρατικὸν τρόπον τὸν κατὰ
συμπεριηχόως, ἔτι καὶ τὴν τ' ἀντιπρὸς τὸν ὁμῶς ἐστὶν ἄλλοθεν ἄλλοθεν
ἐστὶν τὸ πρῶτον ἐστὶν, ὅτι ἐκείνους ἀντιπρὸς ἐστὶν, καὶ μὴ ἐνμὲν
ἐστὶν ἄλλοθεν ἄλλοθεν (Didot I, 122, 8—12).

ამის შემდეგ კონკრეტული მაგალითების საშუალებით ამტკი-
ცებს პეტრიწი თავის დებულებას, და ეს მაგალითებიც თავით
არისტოტელეს „ანალიტიკიდან“ მოჰყავს. «ხოლო თუ რაჲ არს ცნო-
ბაჲ მიზეზთაგან, ისმინე და სახეთაცა მიერ მოიღე სახედ, რასა თვთ
იგი არისტოტელი მოიღებს: რამეთუ ესე ყოველმან უწყის
უსწავლელთამანცა, ვითარმედ მთოარე მოაკლდების, ხო-
ლო, თუ ვითარ ანუ რათა მიზეზთაგან, ესე ბრძენთა ოდენ...» (II
42, 5—9), რაც არისტოტელეს აზრის გადმოცემას წარმოადგენს:
Ἀέγω δὲ τὸ ὅτι ἐπὶ μέρους καὶ ἀπλῶς, ἐπὶ μέρους μὲν,
ἄρ' ἐκλείπει ἢ σεληνῆ ἢ ἀντίπρὸς; εἰ γὰρ ἔστι τὴν ἢ μὴ ἔστι
τὴν, ἐν τοῖς τοῖσδε ἄρθροις ζήτησθαι (Ἀναλυτικὰ ἄρθρα, lib. II, cap. II)
და მომდევნო პარაგრაფებში ამ II თავისა გაშლილია მსჯელობა
იმის შესახებ, რომ მაგალითად, არ არის საძიებელი ის, რომ «მთო-
ვარე მოაკლდების», καὶ γὰρ ὁ ἄλλοθεν ὅτι ἄλλοθεν ἄλλοθεν (Didot, I 154,
7—10, 37 და საერთო მთელი ეს თავი).

ამრიგად, აზრებიც არისტოტელესია გადმოცემული „გან-
მარტების“ 11. თავში, გამოთქმებიც მისივეა და მითითებაც თავებ-
ზე ზუსტად არის აღნიშნული («პირველსა შორის „აღმოჩენათასა“
და უფროდესა მეორესა შორის „აღმოსაჩენთასა“ წიგნსა»).

¹) ციტატები არისტოტელეს თხზულებათაგან მოგვყავს შემდეგი გა-
მოცემით: Aristotelis opera omnia I—V, Parisiis (Didot).

2) „განმარტების“ 17. თავში, როდესაც პეტრიწი ლაპარაკობს „უხსეულომს“ შესახებ, წამოყენებულია არისტოტელეს დებულება: «ვითარცა აღმოაჩინა არისტოტელი, ვითარმედ ურომელომ სხეული გარომელდების ოთხთა რომელობათაგან» (ჩვ. გამ. II 51, 20—22). საფიქრებელია, რომ აქ პეტრიწს მხედველობაში აქვს არისტოტელეს „კატეგორიების“ VIII თავი, სადაც სწორედ ოთხნაირ რომელობაზეა (παιδείη) ლაპარაკი: ἔν μὲν εἶδος παιδείης (§§ 3—6), ἕτερον δὲ γένος παιδείης (§ 7), τρίτον δὲ γένος παιδείης (§§ 8—13), τέταρτον δὲ γένος παιδείης (§§ 14—16), რის შემდეგაც § 17-ში არისტოტელე ასკვნის: παιδείης μὲν οὐκ εἶσιν αἱ εἰρημύναι—„აი, ესენი არიან [ჩვენ მიერ] მოხსენებული რომელობანი“ (Didot, I 13—15).

3) „განმარტების“ 20. თავში სულისა და გონების ურთიერთობაზეა საუბარი. «შიგნით სულისა ძალი და მოქმედებაჲ ოდენ ცხორებისაჲ, ხოლო გარეგონებისაჲ სახესთა ოთაჲ ზედმიქმნილად» (ჩვ. გამ. II 58, 6—8), და რომ «ძალსა გამგონებობისასა [ე. ი. გონების ძალას] უხესთაესთაჲთ ზედშემოსრულად... განიცდი», ამას ადასტურებს არისტოტელი: «ვინაჲ ამისთვის იტყოდა არისტოტელი «თვრათენად», რომელ არს ეს ვითა ნაკადი მზისა შარავანდთაჲ სარკუმელთაჲთ და არ შიგნით» (II 58, 3—6), ე. ი. არისტოტელეს აზრით, გონება სარკმელიდან (ψάραψευ), გარედან შემოდისო. ეს დებულება მართლაც მოეპოვება არისტოტელეს: Ἄπειται δὲ τὸν νοῦν μόνον ψάραψευ ἐπεισέναι καὶ μῆεν εἶναι μόνον—„მაშასადამე, მხოლოდ გონება გარედან შემოდის და მხოლოდ ის არის ღვთაებრივი“ (Περὶ ζῳῶν γενέσεως, წიგნი II, თავი III; Didot III 351, 52)¹.

4) „თამის“ განმარტებაშიც (თავი 50) პეტრიწი მისდევს არისტოტელეს. «იტყვს არისტოტელი; ხრონომ არსო საზომი მიდრეკისაჲ, ვითარად საზომი პირველისა მიდრეკისაჲო» (ჩვ. გამ. II 107, 21—23)—Τὸν δὲ γὰρ ἔσσει ὁ χρονοῦς, ἄριστον δὲ καὶ ἴσως αὐτὸ πρότερον καὶ σότερον (Πυθαγῶς ἀριθμῶσεως IIb. IV, cap. XI [XVI]; Didot II 301, 4; იგივე განმარტება მოცემული აქვს არისტოტელეს ქვემოთაც, Didot II 302, 14).

5) როდესაც პეტრიწი 54. თავში ცალკეულ ელემენტთა ურთიერთ-შეცვალელებაზე ლაპარაკობს («ნაწილი იხრწნა ცეცხლისაჲ

¹ შესაძლებელია, არისტოტელეს ამ დებულებას იცნობდეს პეტრიწი მხოლოდ ნემესიოსის გზით. ნემესიოსს თავისი გამოკვლევის («ბუნებისათვის კაცისა») I თავში უწერია: «ხოლო არისტოტელი ძლითსა უკუე გონებასა თანა-შემზადებულად კაცისა, ხოლო მოქმედებითსა სარკუმელთაჲთ ჩუენად ზედშემოსრულად ითნებს» (ს. გორგაძის გამ. გვ. 4; იხ. ზემოთ გვ. XVII).

და გაქუეყანდა... ნაწილი იხრწნა წყლისაჲ, გაჰავერდა რაჲ...»), ის მიგვითითებს არისტოტელეს თხზულებაზე Περὶ γυνέσεως καὶ φθορᾶς («ვითარცა არისტოტელი წიგნსა შორის „ქმნისა და ხრწნისასა“ გუასწავლის, რომელ „პერი გენესეოს და ფთორას“ უწოდა» (ჩვ. გამ. II, 119, 3—10), სადაც მთელი ნაშრომის სივრცეზე სწორედ ამგვარ საკითხებზეა ლაპარაკი, განსაკუთრებით პირველი წიგნის მეხუთე თავში (შეად., მაგ., გამოთქმაც ἄνωγερον ἔχει ὑμᾶσιν ἄριστος: Didot 2, 442, 27).

6) პეტრიწი იცნობს აგრეთვე და იყენებს არისტოტელეს ტერმინს στέφανος: «ხოლო ესე სტერიისნი, რომელ არიან მოკლებანი, არისტოტელი არსებად აღმოაჩინნა, დაღათუ არიან უგუარო, და პირველსა ნივისაჲცა შორის განიცდების აობაჲ სტერიისთაჲ, რომელ არიან მოკლებანი» (ჩვ. გამ. II 125, 17—20; შეად. არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“ IX, 4; Didot II 578, 35 და ხშირად).

7) ბოლოსიტყვაობაში, სადაც პეტრიწი აჯამებს თავის შეხედულებებს, თავიან კომენტარებში გამოთქმულს, მას ლაპარაკი აქვს „მოძრაობაზე“ და ამბობს: «რამეთუ ყოველი მიდრეკაჲ ანუ ზედმი ვითარ ცეცხლისაჲ, ანუ ქუედმი ვითარ ქუეყანისა და წყლისაჲ, ანუ იმრ და იმრ ვითარ რაჲ გურდივ» (215, 30). ამით გადმოცემულია ის დებულებები, რომლებიც განვითარებულია არისტოტელეს გამოკვლევაში Περὶ ἀσθῆσεως (შეად. არისტოტელეს გამოთქმები: εἰ μὲν γὰρ ἦ ἄνω, πῦρ ἔσται ἢ ἀήρ, εἰ δ' ἦ ἄνω, ὑμᾶρ ἢ ὕψι— „თუ [მოძრაობა] ზემოთია, იქნება ცეცხლი ან ჰაერი, თუ ქვემოთია—წყალი ან მიწა“: Didot II 368, 47). ეს ეხება ე. წ. პირდაპირ მოძრაობას (ἐπιπέδω), ხოლო არის კიდევ მეორენაირი მოძრაობა—ἀνὰ κλίμακα („ირველივი“, ანუ პეტრიწით «გურდივ»)¹.

პარმენიდე

პარმენიდე სიტყვებს ხშირად იმოწმებს პეტრიწი, მაგრამ ის ყოველთვის გულისხმობს პარმენიდეს საუბარს პლატონის დიალოგში. ხოლო არის ერთი შემთხვევა, როდესაც პარმენიდე სიტყვები დამოწმებულია არა პლატონის დიალოგიდან. სახელდობრ, 53. თავში პეტრიწი „საუკუნის“ ცნების განმარტების დროს ამბობს: «ვითარცა იტყვს პარმენიდი: „ეონ ეონი პელაზი“. აქა სიტყუაჲ ესე განყოფილებითსა მდგომარეობასა და გათვთებითსა გამიცხადებს ჩუენ, რამეთუ იტყვს, ვითარმედ „საუკუნოჲ საუკუნესა განვლისო“, ვითარმედ შემოსწერსო...» (ჩვ. გამ. II 117, 9—12). პლატონის დიალოგებში („თეეტეტოსში“,

¹) შეად. ქვემოთ (გვ. XLIX) არისტოტელეს ამავე თხზულების გამოკვლების შემთხვევა გრიგოლ ნახიანხელის კომენტატორის საშუალებით.

„სოფისტეში“) და არისტოტელეს ნაშრომებში ხშირია შემთხვევა, რომ პარმენიდეს II-ის ფრთხილად-ციტატებია მოყვანილი, მაგრამ პეტრიწის მიერ მოყვანილი სიტყვები იქ არ გვხვდება¹. ეს სიტყვები მოიპოვება პარმენიდეს თხზულების II-ის ფრთხილად („ბუნების შესახებ“) ერთ ნაწყვეტში, რომელიც შემოუნახავს სიმპლიკოოსს (VI სსუკ.): ἐὶν ἢ οὐκ ἐὶν τι πᾶσι πάντως (Parmenides, frg. 8,25: H. Diels, Vorsokratiker I, 156), ხოლო ეს, რასაკვირველია, სულ სხვას ნიშნავს, ვიდრე პეტრიწს აქვს გაგებული. ეს ნიშნავს: „მყოფი მყოფს ეყრდნობა“. პეტრიწის მიერ მოყვანილი ქართული თარგმანი კი («საუკუნოა საუკუნესა განვლისო») ჰგულისხმობს შემდეგ ბერძნულ ტექსტს: αἰὼν ἀἰῶνι πάντως. აღრევა აღვილი გასაგებია საშუალო ბერძნულის საფუძველზე: αἰ გამოთქმაში უდრის ე-ს, ხოლო ω და ο გათანაბრებულია (αἰωv||ἐὶν, αἰῶνι||ἐὶν).

გრიგოლ ნაზიანზელი

„განმარტების“ ბოლო ნაწილი (II 223—227), ალბათ რომელიც ძველი ხელნაწერის რვეულების არევის გამო (იხ. ზემოთ გვ. XXI, შენიშვნა 1), მოწყვეტილად ჩანს წინა ნაწილს. უკანასკნელად პეტრიწი ლაპარაკობდა იმ დევნის შესახებ, რომელსაც ის განიცდიდა ქართველთაგან; შემდეგ ავითარებდა თავის დებულებას ფილოსოფიური წიგნების ქართულად გადმოღების შესახებ, თუ როგორ უნდა შეეფარდებოდეს თარგმანი დედანს იმისდა მიხედვით, თუ რა დარგისაა გადმოსაღები წიგნი (II 222,25—33), და ასკვნიდა თავის მსჯელობას «ვითავე ამათსა წინათ ნემესიოეს წიგნისა შეწყობასა შინა მესარკა»-ო. ამას მოსდევს მსჯელობა რიტორიკის, გრამატიკოსობისა და ფილოსოფოსობის შესახებ, ხოლო წინა ნაწილისაგან ეს გამოყოფილია საკმაოდ ბუნდოვანი ოთხტაეპიანი იამპიკოთი (II 223,3—6).

მსჯელობა რიტორიკის, გრამატიკოსობისა და ფილოსოფოსობის შესახებ აგებულია გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ წამოყენებულ დებულებებზე მის სიტყვაში ბასილ დიდის შესახებ («სიტყუაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილისთჳს»). პეტრიწი არსად არ იხსენიებს გრიგოლის სახელს, მას მარტივად «ღმრთისმეტყუელს» უწოდებს და მისი სიტყვებიდან («ღმრთისმეტყუელი... იტყჳს დიდისა ბასილისთჳს») ნათლად ჩანს, რომ მას მხედველობაში აქვს შემოხსენებული თხზულება გრიგოლისა.

რომ პეტრიწი თავის მსჯელობას რიტორიკის, გრამატიკისა

¹ ემყარებით დილსის მითითებებს (H. Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker, I 154).

და ფილოსოფიის შესახებ გრიგოლ ნაზიანზელის დებულე-
ბათა საფუძველზე ავითარებს, ეს ნათლად ჩანს მათი სიტყვების შე-
დარებიდან¹. პეტრიწს, მისთვის ჩვეული წესის მიხედვით, ჯერ მო-
ჰყავს გრიგოლის სიტყვები და შემდეგ აგრძელებს და მარტავს მათ.

1) რიტორიკის შესახებ პეტრიწი სწერს: «იტყვს [გრი-
გოლ] დიდისა ბასილისთვის, ვითარმედ

«ვინ იყო ეგე ოდენ რიტორე- Tis μὲν ῥητορικῆν τὸ σῆμα, τῆν
ბრიგ. რამეთუ ცეცხლებრითა და- παρὰ μὲνος πνέσασαν, εἰ καὶ τὸ
ლითა მბერველობდა თვნიერ რო- ῥῆμα; ἀστὴρ μὴ κατὰ ῥητορὰ; ἴνα
მელ არა ვისგან მორცხუეობაჲ (Migne, PG 36, 528).

რიტორებრი არა აქუნდა მას? არამედ არცა კმობაჲ უშუერი, არცა ბორბობაჲ, არცა მე-
ვაჭრეობაჲ მტყუვარობაჲ, არამედ რიტორი იყო ყოველთავე რიტო-
რებრივთა...» და სხვ. (იხ. ჩვენი გამ. II 223, 12—20)².

2) გრამატიკის შესახებ სწერია:

«ანუ თუ ვინ იყო ეგეოდენ Tis δὲ γραμματικῆν, ἢ γλῶσ-
ღრამმატიკოსობასა შინა, რომელი σσαν ἐξελθὴν ἔξει, καὶ ἱστορίαν
ესე მომხუეწულ არს ენისგან ყო- συσχεῖ, καὶ μέτροις ἐπιστάται,
ველსავე ბარბაროზებრობასა და καὶ νόμοις τετελειώμασιν; (Mi-
თანამბრძოლ და შემწე და გუა- gne, იქვე).

რიან-მყოფელ ექმნების ელადელთა კმასა, და მოთხრობათა შეჰკრებს, ხოლო მოთხრობანი შემოკრე-
ბულნი სიბრძნე იქნებიან, და თითოსახეთა საზომთა იამბიკოთა
მუკლთასა ასწავებს, და ნაქ- მართა სიტყვერთასა განარჩევს,
რომელნიცა საკუთარნი იყვნეს ანუ შერყუნილნი და რომელნიცა
კეთილად ანუ სხუებრ თანადისხმულ იყვნენ...» და სხვ. (ჩვ. გამ. II 223, 21—34)³.

1) გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათათვის ვსარგებლობტ Migne-ის Patrologia Graeca, t. 36.

2) გრიგოლ ნაზიანზელის «სიტყუაჲ ეპიტაფიად დიდისა ბასილის-
თვის» ქართულად თარგმნილია ეფრემ მცირის მიერ და მისი ნუსხები დაცუ-
ლია საქ. მუხ. ხელთნაწერებში A—16, A—209 და სხვაგანაც (იხ. კ. კეკელიძე,
ქ. ლ. ისტ. I, 280). რიტორიკის შესახები ნაწილი ეფრემის თარგმანში იწყება
ასე: «ვინმე რიტორებრივი ესოდენ ცეცხლ-მბერველი მოიპოვა, დალათუ სახე
მისი არა რიტორებრივ იყო» (ხელთან. A—16, გვ. 288a; A—109, გვ. 55).

3) ეფრემ მცირის თარგმანში: «ვინმე ღრამმატიკოსობაჲ ელლენ-ყო-
ფად ენათა, და შემოკრებად თხრობათა, და საზომის დადებად, და სჯულის დებად
გამოთქუმათა» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 288a-b; A—109, გვ. 55).

3) ფილოსოფიის შესახებ:

«ვინ იყო ეგეოდენ ფილოსოფოსობითა, ესე იგი არის რავედენი რაჲ არს საქმითი და რავედენი მხედველობითი ფილოსოფოსობისა, ვის აქუნდა ეგეოდენი და რავედენი შთამოვალს სიტყვერთა მოქმედებათა მოსაჩლოდობისათჳს და წინააღმდეგომობითა წინადადებათა და გამოსაჩინებელთათჳს, რომელსაცა განმსიტყუელობითად კელოვნებად სახელსდებენ. რომელი იგი ეგრე განიხილა და დაისწავა დიდმან ამან, ვიდრე უადვილესმცა ვინ შეუძლო განვლად განტყუმულისა მის კრიტეს შინაჲსა ლავკრინთოჲსა... ვიდრე განლტოლვად საგდებთაგან და ბადეთა დიდის ბასილის სიტყუათასა, უკუეთუმცა სადმე საკმარ მისდა იქმნა ესე ვითარი აღმთხველობად და მეტყუელებად მომმახურებელობად მისსა მიმართ მეტყუელისა» (II 224,1—13)¹.

და ამის შემდეგ პეტრიწი განაგრძობს მსჯელობას «საქმითი» და «მხედველობითი» ფილოსოფიის შესახებ (II 224,15—22).

4) შემდეგ პეტრიწი განაგრძობს მსჯელობას მეცნიერების სხვა დარგების (ასტრონომიის, მათემატიკის, მედიცინის) შესახებ:

«ხოლო ვარსკულავთ-მრიცხუელობისაჲ და ქუეყანის-მზომელობისაჲ და მრიცხუელობითისაგან ესე ოდენი მიილო, რავედენ ვერ შებრკოლებადმი მათ შორის, ბრძენთა

Τίς δὲ φιλοσοφίαν τὴν ἔνταξ ἠψήλην τε καὶ ἄνω βαινουσαν, ἔσθι τε πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ, ἔσθι τε περὶ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις καὶ ἀντιθέσεις ἔχει καὶ τὰ παλαισματα, ἦν δὲ διαλεκτικὴν ὀνημάσουσιν ἄς ῥῆθον εἶναι τοὺς λαβερνιθους διεξελθεῖν, ἦ τὰς ἐκείνου τῶν λόγων ἄρκως διαφυσεῖν, εἰ τόντῳ δεήσειεν (ΜΙ—g n e, იქვე).

Ἄστρονομία: δὲ καὶ γεωμετρίας, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας τῶσθετον λαβῶν, ἔσθον μὴ κλονεῖσθαι: τῶς περὶ ταῦτα ἰομφοῖς: τὸ περιεττὸν διέπτυσεν, ἄς ἀχρηστον

¹) ეგრემ მცირის თარკმანში ფილოსოფოსობის შესახებ ასე იწყება: «ვინმე ფილოსოფოსობად ნამდვლვე მაღალი იგი და აღმართ მავალი რაოდენი საქმითი არს და ხედვითი, და რაოდენი სიტყუათ-გამოჩინებითი და წინადადებითი და განწყობითი, რომელსა სიტყუსგებითად სახელსდებენ. ვიდრეა უადვილეს იყო განვლად ლავკრინთაჲ, ვიდრეა განვლტოლვად მისთა სიტყუათა ბადისაგან [ბადეთა ბადისგან A—16] უკუეთუმცა ესე ჯერ იყო» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 288b; A—169, გვ. 55).

მათ და მკვევრთაგან. და სხუანი ნეშტნი განსთხინა, ვითარცა ყოვლად უკმარნი ქრისტეანეთათს» (ჩვ. გამ. II 224,22—25)¹.

«ხოლო კორცთა უძღურებამან პირველით ჰასაკითვე ვიდრე სიბერედმდე მის თანა აღზრდილმან და ღვთისა ბოროტ-მდებარეობამან და ამათ ზედა მოქენობამან სენთ მოურნეობისამან საჭირო მისსა ყვეს მკურნალობაჲ. რომელიცა მკურნალობისა სიტყვერობით ვიდრემე მოიპოვა ფილოსოფოსობამან, ხოლო საქმიერობით ტკივილთ მოყუარებამან... და ამისთჳს უკუე მიმღებელმან თავისა თვისისა სენთ მოურნეობად ანაგებად მოვიდა მკურნალობითისა კელოვნებისა. არა მაშინ სახილველისა სენისა და კელთა შინა ქონებულისა და უნდოხსა გამოძიებასჳ ჰყოფდა მდაბიურთა და უსიტყუთა მკურნალთაებრ; არამედ მოძღურებულთაებრ ჰყოფდა და ფილოსოფოსურად²; ესე იგი არს ვითარ იგი რაოდენსა

გარნა რანი არღა რავდენნი ესე წარმომითქუმან ჩუეულებათა და ქებულებათა მიმართ ამის მამრი-

თის ეუთხევიν ჳმელსუსιν (Migne, იქვე).

Ἰατρικὴν μὲν γὰρ καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀρρωστία, καὶ νοσοκομία, φιλοσοφίας καὶ φιλοπονίας ὄψαν καρπὸν, ἀναγκαίαν αὐτῷ πεποιθήκασιν· ὅθεν ἀρξάμενος, εἰς ἕξιν τῆς τέχνης ἀφίκετο· καὶ ταύτης, ὅχ ὅση περὶ τὸ φαινόμενον ἔχει καὶ κάτω κείμενον, ἀλλ' ὅσον δογματικῶς καὶ φιλόσοφως.

რას მკურნალობაჲ ფილოსოფოსობს ბუნებათა და შეზავებათათჳს, და სნეულებათა დასაბამათჳს, რაჲთა აქუნდეს სიტყუასა და მიზეზსა გამოცხადებად თითოეულსა სენისასა მფილოსოფოსებელთა.

Ἀλλὰ τὲ ταῦτα, καὶ περὶ τῆς λιχασίας συγγάθοντα, πρὸς τῆς ἐν τῷ ἡμῖν ἔδῳ ἀνδρὸς πᾶνδου-

¹) ეფრემის თარგმანით: «ხოლო ვარსკულავთ-მრიცხველობისა, და ქუეყანის-მზომელობისა, და რიცხუთა შემოკრებისაჲ ესოდენი მიილო, რაოდენ არა შვირყოდა მას შინა ნამეცნავეთაგან. ხოლო ნამეცნავი იგი განადლო, ვითარცა უკმარი კეთილმსახურებისა მნებებელთათჳს» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 288b; A—109, გვ. 55—56).

²) ეფრემ მცირის თარგმანით: «ხოლო მკურნალობაჲ და კორცთა უძღურებისა სენთ-კურნებაჲ სიბრძნის-მოყუარებისა და ტკივილთ-მოყუარებისა ნაყოფან საჭირო საკმარ მისსა ყვეს. ვინაჲცა იწყო და გუარად განმტკიცებულად კელოვნებისა მის მიიწია. და ესე არა თუ რაოდენ სახილველსა აშას აქუს და ქუემდებარესა, არამედ რაოდენი სჯულდებითი არს და სიბრძნის-მოყუარებით».

სათჳ. რამეთუ ამას თანა ცულ და თჳ; λῆρος τῶς τῶν ἀνδρῶς πε-
 ამო საღმე ექმნენ მინიოსი იგი და πειραμένους ὁ Μίνως ἔχεινους,
 რადამანთჳ...» (ჩვ. გამ. II 225,30 καὶ ὁ Ῥαδάμανθυς (Migne,
 —226,13)¹.
 იქვე).

ზემომოყვანილი ადგილები ცხადჳყოფენ, რომ იოანე პეტ-
 რიწის წყარო ბოლოსიტყვაობის დასკვნითი ნაწილისათვის არის
 გრიგოლ ნაზიანზელი. სქოლიოებში ჩვენ მიერ პარალელურად
 ამოწერილი ნიმუშები ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნი «ეპიტა-
 ფისა» აგრეთვე ცხადჳყოფენ, რომ პეტრიწი ძველი (ეფრემის)
 თარგმანით კი არ სარგებლობს, არამედ საკუთარი „შეწყობით“
 მოჰყავს ციტატები გრიგოლის სიტყვიდან.

ბოლოსიტყვაობის იმავე დასკვნითს ნაწილში მოთავსებული
 საკუთარი მსჯელობა პეტრიწისა (შესახებ რიტორიკისა,¹
 გრამატიკისა და ფილოსოფიისა) მთლიანად მას არ ეკუთვნის. რო-
 გორც ირკვევა, პეტრიწს ხელთ ჰქონია. გრიგოლ ნაზიან-
 ზელის სიტყვის კომენტარებიანი ვარიანტი.

როგორც ცნობილია, გრიგოლ ნაზიანზელს ადრევე
 (VI საუკუნიდან) გაუჩნდნენ კომენტატორები, რომლებიც მისი სიტ-
 ყვების ცალკეული ადგილების შესახებ განმარტებებს სწერდნენ. ეს
 კომენტატორები არიან: ნონნე (VI საუკ. დასაწყისი), მაქსიმე
 ამლსარებელი (VII ს.), ელია კრეტელი (IX—X ს.), ბა-
 სილი (X ს.), ნიკიტა სერონელი (XI ს. ბოლო), გიორგი
 აკროპოლიტე (XIII ს.) და სხვები (იხ. K. Krumbacher, GBL
 137—138). ამათი განმარტებები, გრიგოლ ნაზიანზელის
 ცალკეული სიტყვებისათვის დაწერილი, ჩვენამდე მოღწეულია და,
 მართალია, ჯერ არ არის გამორკვეული ამ განმარტებათა ურთიერთ-
 დამოკიდებულების საკითხი და არც მათი კრიტიკული გამოცემა
 მოგვეპოვება, მაგრამ იმ გამოცემათა მიხედვითაც, რომლებიც ჩვენ
 ხელთ არის, უდავო ხდება, რომ იოანე პეტრიწს გამოუყენე-
 ბია ზოგიერთი ამ განმარტებათაგანი. მოვიყვანთ მაგალითებს:

1) რიტორიკის შესახები მსჯელობა პეტრიწისა (II, 233
 იწყება ჰომეროსის „ილიადიდან“ მოტანილი შედარებით: რო-
 გორც სამსახე იყო ცეცხლისმფრქვევი ლეგენდარული არსება ჰომე-
 როსისა—თავით ღომს წარმოადგენდა ის, ბოლოთი ვეშაპს, ხოლო
 შუა ნაწილით ვაცს²—ისევე სამნაირია რიტორიკაო: ბჭობითი, სა-

¹) ეფრემის თარგმანით: «არამედ რაე არიან ესე. დაღათუ ესო-
 დენნი არიან წესიერებისა მის თანა კაცისა ამის სწავლულებისა, ვინაეცა სიჩქურ
 იყო კაცისა ამის თანა მეცადინობად მინოსი იგი და რადამანთჳ...» (საქ. მუხ.
 ხელთნ. A—16, ფ. 288b; A—10a, გვ. 56).

²) ილიადა VI 179—182: „უძღვეელი ქიმერის მოკვლა უბრძანა [ბელერო-
 ფონტს პროიტოსმა]: ქიმერა იყო ღვთაებრივი ჯიშისა, არა ადამიანურისა: წინ

პაექრო და საზეიმო. «ომიროს ვიდრემე მბერველობაჲ ცეცხლებრივი თქუა პატრიკულისა თხისა სამად ზღაპრებულისა მკეცისათჳს: რამეთუ წინაჲთ იყო ლომ, ხოლო ბოლოთ ვეშაპ, და საშუალ ვაც. ხოლო ღმრთისმეტყუელი რიტორობისა ზედა დააწესებს ამას, ვინაჲთგან იგიცა სამად განიყოფების: თანამზრახველობისა, მეპაექრობისა და დღესასწაულობისა» (II 223,7—12). ეს შედარება ჰგულისხმობს გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ ნახმარ გამოთქმას ბასილ დიდის ენამკვევრობის შესახებ (παραδὲ μὲν δὲ πνεύματος¹ „ცეცხლის მფრქვეველი“), ხოლო თვით განმარტება უნდა მომდინარეობდეს ნონნეს კომენტარებიდან. ნონნეს ამოუკრეფთა ცნობები გრიგოლ ნაზიანზელის მიერ იულიანეს წინააღმდეგ წარმოთქმულ სიტყვებში მოხსენებულ მითოლოგიურ არსებათა შესახებ და საგანგებოდ განუმარტავს² თითოეული მითი. ნონნეს ამ კომენტარებში ერთ-ერთ თავად მოყვანილია

Ἡ δὲ τῆς Πατρικῆς χιμαίρας.

Ἡταρα πάλιν ἐστὶ τῆς Ἀσσίας. λέγεται δὲ, ὅτι ἐν ταύτῃ ἐστὶν ὄρεα, καὶ ὃ ὄρει ἦν θηρίον. ὃ προσηύει μὲν ἦν θηρίον. ὄπισθεν δὲ δέειχαι, μέση δὲ ἦν χιμαίρα³. ἐξ ἧς χιμαίρας πᾶν ἐκ τοῦ στόματος δαυδῆδιστο... (Migne, PG 36, 1012).

პატრიკული ქიმერის შესახებ.

პატარა არის ლიკიის ქალაქი. ამბობენ, რომ იქ არის ერთი მთა; ამ მთაზე იყო ერთი მხეცი, რომელიც წინ იყო ცხოველი (ლომი). ბოლოში ვეშაპი, ხოლო შუაში ქიმერა; ამ ქიმერას პირიდან ცეცხლი გამოსდიოდა.

ვფიქრობთ, ცხადი უნდა იყოს პეტრიწის დამოკიდებულება ნონნეს (ან ბასილის⁴) ტექსტისაგან: სხვაგან მოხსენიება „პატრიკულისა თხისა (ქიმერისა)“ არსად ჩანს⁵. ჩვენამდე მოღწეულ

ლომი, ბოლოში ვეშაპი (δέειχαι), შუაში ქიმერა (χιμαίρα); საშინლად სუნთქავდა მგზებარე ცეცხლით“.

¹) იხ. ზემოთ (გვ. XXXVI) მოყვანილი ადგილი გრიგოლის სიტყვიდან.

²) მითების ერთი ნაწილი ქართულშიაც არის ცალკე ამოკრეფილი და მოთავსებული გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველ ხელთნაწერებში (A-16, A-109) სათაურით: ზღაპრობანი, რომელნი საწარმართთა წიგნთაგან პირველად მოუკსენებიან წიგნთა შინა თვსთა წმიდასა და ღმრთისმეტყუელსა გრიგოლისს. ეს „ზღაპრობანი“ გამოსაცემად დამზადებული აქვს პ. ინგოროყვას; იხ. მისი გამოკვლევა „რუსთაველის ეპოქის სალიტერატურო მემკვიდრეობა“ („რუსთაველის კრებული“, ტფ. 1938), გვ. 51, შენ. 1.

³) იმავე ნონნეს სხვა მოთხრობაში სწერია: *πρόσθεν μὲν λέειν, ὄπισθεν δὲ δέειχαι, μέση δὲ χιμαίρα* („წინ იყო ლომი, ბოლოში ვეშაპი, ხოლო შუაში ქიმერა“).

⁴) მოკლე განმარტება „პატრიკული ქიმერის“ შესახებ მოიპოვება აგრეთვე ბასილის სქოლიოებში: „ჭომეროსით მას სამი თავი ჰქონდა: წინ [იყო] ლომი ბოლოში ვეშაპი, შუაში ქიმერა“ (Migne, PG 36, 1116).

⁵) ამის შემდეგ ნათელი ხდება, რომ იოანე პეტრიწის სიტყვებზეა

„ზღაპრობან“-ში ეს თავი „პატრიკული ქიმერის შესახებ“ არ ჩანს¹, მაგრამ გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის („ეპიტაფიის“) ქართული თარგმანის იმ ადგილს, სადაც სწერია «ცეცხლმბერველი მოიპოვა», არშიაზე სქოლიო აქვს: «ცეცხლ-მბერველობასა სახედ შემოღებითა იტყუს ზემოთქუმულისა მის ზღაპრობითისა ჰიმერაჲსათა, რამეთუ რაჲ იგი მუნ ომიროს ჰიმერაჲსათს თქუა, მისევე

აგებული შავთელის წმ. ოდა (ნ. მარის გამოცემით გვ. ლგ):

პტიკულისა

უთქვამს ებელთა

პატრიკულისა

მეძიებელთა

ხედვის უფალ ხარ

შენთვის პროკლე

სიწლოთ სიხშოსა.

და დიადოხოსა.

1) მაგრამ არის თავი «ჰილასოხსტს», რომელშიაც მოხსენებულია «სამცხოველი მკეცი». მისი ბერძნული დედანი მოთავსებულია იმ კრებულში, რომლის შედგენა მიეკუთვნება ნონნეს. ქართული ვარიანტი ზოგან განსხვავდება ბერძნულისაგან.

«მგრეე თხორობაჲ არს ანუ პილასოხსტს, ანუ ველლეროფანტესტს, რამეთუ ორივე ესე საეჭუელ არს, რამეთუ თხორობაჲ იგი ესე არს. რამეთუ მამულსა ველლეროფანტისსა აღმოეცენა მკეცი რაჲმე სამცხოველი ი, რომელსა წინა-კერძოჲ იყო ლომისაჲ, და უკუანა-კერძოჲ იყო მფრინველისაჲ, ხოლო საშუვალნი მისი მფრინველ. ვინაჲცა მძვნარედ განხრწნიდა სოფელსა მას ლუკიელთასა, სადა იგი მეფობდა პრეტოს, რომელმან უბრძანა ველლეროფანტის მოკლვაჲ მკეცისაჲ მის, რომელსა ეწოდებოდა ჰიმერა, და შუვათაგან მისთა აღმოეცენებოდა ცეცხლი, რომლითა ძნად მოსაკლავ იყო. ხოლო ველლეროფანტი ღმრთისა მიერ განმარჯუებითა პოვა ცხენი პილასოხსტს, რომლისათს ითქუმოდა ქონებაჲ ფრთეთა, და წყალი დამოსწუთოდა ბრჭალთა მისთა. ვინაჲცა მის მიერ მოუკდა ბრძოლად მკეცსა მას, და თანაშემწედ აქუნდა ფრთოვანებაჲ იგი ცხენისაჲ, ფრთოვანებისათს მკეცისა, და დადვა წუერსა ჰორლისა თვისისა გრგოლი ტყვისაჲ და შთაუდო იგი პირსა მკეცისა მის ჰიმერად წოდებულისასა, რომლისა მიერ აღმომდინარითა ცეცხლითა განიდნო ტყვი იგი, და მყის მოაკუდინა მკეცი იგი» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 333ა; A—109 გვ. 85).

Περὶ τοῦ Πηγᾶσου.

Τῆς Πατρικῆς χμαίρας ἀπαφύσεως, περὶ ἧς μένεται καὶ οὗτος ὁ θείος Γρηγόριος ἐν τῶν Στυλιτευτικοῖς, ἐν ἱστορίᾳ πεντηκοστῆ, καὶ λυμαιομελῆος τῆν χῶραν τῶν Ἀγκίων, καὶ τοῦ Προῖτου βασιλεῦστος τῆς Ἀγκίας, προσετάχθη ὁ Βελλεροφόντης ἀποκτεῖναι τῆν Χίμαιραν. Ἦν δὲ τὸ θηρίον, ὡς ἀκείσει παρυσίσαμεν τοιοῦτον πρόσθε μὲν λέων, ὁπισθεὺν δὲ δράκων, μέσον δὲ Χίμαιρα· ἐξ ἧς χμαίρας τὸ πῦρ ἀνεδίδοτο. καὶ ἦν δυσάλωτον τὸ θηρίον. Τὸν ἵππον οὖν Πήγασον ἐκ θεοῦ εὐρών ὁ Βελλεροφόντης, ὃς ἐλέγετο ἔχειν πτερὰ, καὶ ἔβαρ ἀπὸ τῶν ὀνύχων ἀποστᾶζειν, ἐλθὼν, σύμμαχον εὐρών τῆν πτῆσιν τοῦ ἵππου, διὰ τὸ εἶναι πτερωτόν, ὡς εἶπον, καὶ σφαῖραν μολιβδου περιθείς ἐν τῇ ἄκρῳ τοῦ δόρατος, ἀπὸ τῆς Βελλεροφόντης ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τῆς Χμαίρας, καὶ ἀπὸ τοῦ πυρός διεβήθη ὁ μολιβδός, καὶ ἀνείλε τῆν Χίμαιραν (Migne, PG 36, 1061).

რიტორებისათვის ვიეთნიმე შემოიღებენ, ვითარმედ ამისსაცა კელოვ-
ნებასა რეცა ცეცხლ-მბერველობისა ძალი აქვს უბრძოლველობისათვის
და დაუპყრობელობისა» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—109, გვ. 55, სქო-
ლიო). ვის ეკუთვნის ეს სქოლიო, ბერძენ კომენტატორს თუ ეფ-
რემ მცირეს, ჯერ-ჯერობით არა ჩანს¹, მაგრამ ვფიქრობთ,
რომ იოანე პეტრიწი ამ კომენტარებსაც იცნობს, ისევე, რო-
გორც ის იცნობს სხვა სქოლიოებსაც, რომლებიც „ეპიტაფიის“
იმავე და მომდევნო გვერდებზეა მოთავსებული.

2) რიტორიკის სამსახეობაც მომდინარეობს გრიგოლ
ნაზიანზელის სიტყვის კომენტარებიდან:

იოანე პეტრიწი

«იგიცა სამად განიყოფების:
თანამზრახველობისა, მებაეჭრობისა
და დღესასწაულობისა» (ჩვ. გამ.
II 223,10—12).

ეფრემ მცირე

«სამნი სახენი არიან რიტორე-
ბრისა სწავლულებისა გამომეტ-
ყუელებისანი— თანაგამზრახობი-
თი და სადღესასწაულობითი»
(საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, გვ.
280a).

3) გრამატიკოსობის შესახებ ნაწილში (II 223,21
შმდლ.) გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან მოტანილ ციტა-
ტას (იხ. ზემოთ, გვ. XXXVI) პეტრიწი ურთავს თავის განმარტებას:
(II 223,26—34). ასევე მოიპოვება განმარტება «ღრამმატიკოსობი-
სათვის» ეფრემ მცირის თარგმანთან დართულ სქოლიოებში:

«ღრამმატიკოსობისათვისი არს ელენ ყოფაჲ ენათაჲ. რაჲთა
განარჩევდეს თითოეულსა ნაწილსა მათსა, ვითარ რაჲმე შეჰგავს ად-
გილ-ადგილობასა სიტყუათა და უბნობათა სოფლიოთასა მათ თანა
შეზავებად და კუმეჲად ღრმათაცა და საწარმართოთა სიტყუათა,
რაჲთა განიგონებდეს თქუმულსა და მიუგებდეს კითხულსა.

«მსეცა ღრამმატიკოსობისათვისი არს. არა ხოლო ყოველსავე
საზღაპროსა თხრობასა კელოვნებით მიცემად და შემოკრებად, არა-
მედ თხრობასა მას შინა მყოფთაცა ლექსთა წიგნურისა სიტყვსათა.
არა უმეცრებად, ვინაჲთგან არა ხოლო ყოველისავე გულისკმის-ყო-
ფითსა და სახისმეტყუელებითსა ძალსა უმეცარ ვართ, არამედ მრავ-
ალსა რას თვთ ლიტონად სიტყვთ ოდენ კუმეჲასა მათსა დაეაკლ-
დებით.

«მსრეთ უკმს ღრამმატიკოსსა უწყებად და ცნობად ძალსა სი-
ტყუათასა, რაჲთა მეუფებრ ზედამდგომელ და მბრძანებელ იყოს»

¹) აქაც და ქვემოთაც მოყვანილ პარალელებში იოანე პეტრიწის
„განმარტებიდან“ და გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვის კომენტარებიდან
ჯერ-ჯერობით ყოველთვის არ ირკვევა, თუ რა ეკუთვნის ბერძენ კომენტატორს
და რა ეკუთვნის ეფრემ მცირეს.

მათა მათ განფენათა და შემოკრებათა. და ადგილსა თითოეულისა მარცხალთა და ნაწილთასა, ვითარცა ბანაკოვანად განწყობილსა, მისცემდეს თითოსახისაებრ გამოთქუმულთა სიტყვს-მზომელობისა და ყოვლისა მუკლედობათაგან კუეთისა და შედგომისა და სხვა სიტყვთა კელოვნებისა შეწყობად და კრძალულებით ცნობად» (აქ მუხ. ხელთნ. A—109, გვ. 55, არშიაზე).

აქ პეტრიწისა და ეფრემ მცირის განმარტებები სრულიადაც არ ხვდება ერთმანეთს გამოთქმების ან აზრების მხრით; ისინი ხვდებიან ერთმანეთს მხოლოდ საკითხების დასმაში, სახელდობრ, რომ მწიგნობარი უნდა არჩევდეს იმას, თუ სად რა სიტყვა იხმაროს და როგორ ყოველ მარცვალსა და ნაწილს სიტყვისას თავთავისი ადგილი უნდა ჰქონდეს მიჩენილი¹.

4) ფილოსოფიის შესახებ მოცემულ განმარტებას, რომელიც გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან არის ამოღებული (იხ. ზემოთ გვ. XXXVII), მოსდევს იოანე პეტრიწის საკუთარი მჯსელობა: «ხოლო შენ იხილე ჩემდად, თუ ვითარ ღმრთისმეტყუელი ყოველსა ფილოსოფოსობასა უწამებს მეგობარსა თვისსა ბასილის, რამეთუ ფილოსოფოსობაა ანუ ბუნებით-მეტყუელებს და ითქუმის მხედველობითად; ანუ ქცევათა და ჩუეულებათა შეამკობს და ითქუმის საქმიითად; ანუ სიტყვერებითთა წინააღდგომობით წინადადებათათვის შთამოვალს, რომელთა მიერ შეჰმზადებს ვიდრემე შესატყვისსა სჯულთა თვისთასა და რააცა იგი ენებოს, ხოლო უკუნაქცევს წინააღმდგომთასა და იწოდების წინააღდგომად მეთყუელებითად და განმსიტყუელობითად. ესე ყოველნიო, იტყვს, წარმართნა დიდმან ბასილმან» (ჩგ. გამ. II 224, 13—22). ამავე საკითხებზეა მსჯელობა ეფრემ მცირის თარგმანთან დართულ სქოლიოებში:

¹) აქ ყურადღებას მივაქცევთ ერთ გამოწვევას, რომელსაც ხმარობს პეტრიწი: «ღრამბატიკოსობაა არს გამომცდელი მოქმედთაჲ (მოქმედი—*παισι-πείδ*) და აღმწერელთაჲ, ვითარცა მრავალთა რათმე ზედა გამომთქუმელობისა, და გამაჩინებს მოქმედებითთა სახეთა, თუ ვითარ ჯერ არს გამოთქუმა, და ენათ-მეტყუელებათა და მატინათა მოქმელობასა გარდასცემს და მზა-მეტყუელებათა, ესე იგი არს სახელისაგან თარგმანებათა მოიპოვებს და შესატყვისობათა გარდმოსცემს, და უმჯობესი არს ნაქმართა განმრჩეველობაჲ» (ჩგ. გამ. II 223, 28—34) განმარტება, მოცემული სიტყვისათვის «მზა-მეტყუელებათა» («ესე იგი არს სახელისაგან თარგმანებათა მოიპოვებს» და სხვ.), ცხად ჰყოფს, რომ აქ იგულისხმება ბერძნული ტერმინი *ἐπιμοίωσις*, ხოლო ამ ტერმინის გადმოქართულებისას პეტრიწს შეეძლოა მოსვლია, რადგან *ἐπιμοίωσις*-ში პირველ ნაწილად ამოუკითხავს სიტყვა *ἐπιμοίωσις* («მზა») ნაცვლად სიტყვისა *ἐπιμοίωσις* («ნამდვილი მნიშვნელობა», «ძირის წარმოშობა») (საშუალ ბერძნულში. ხშირია ორთოგრაფიული აღრევა *π*, *σ*, რადგან ორივე გამოითქმოდა როგორც «ჰ»).

«სამ სახედ განაჩინებენ ფილოსოფოსობასა: ხედვითად და საქმითად და სიტყვერებითად, ხოლო ვიეთნიმე ორღანობითადცა. და ერთსა მას ნაწილსა მისსა, რომელ არს სიტყვერებითი, კუალად განჰყოფენ: გამოჩინებითად, და გამოთქუმითად, და მესიბრძნეობითად, ვინაჲცა დიდი ესე მოძღუარი შემდგომად ხედვითისა და საქმითისა იტყვს, ვითარმედ «რაოდენი არს სიტყვთ გამოჩინებითი და წინადადებითი და განწყობითი, რომელსა სიტყვს-გებითად სახელსდებენ». გამოჩინებითთა უკუე გამოცხადებადობასა მოასწავებს. და წინადადებითსა თანა აქუს წინაგანწყობითიცა, რომელსა სიტყვს-გებად სახელსდებენ. ხოლო არა ერთად შემოკრებილად ყოველსავე სიტყვერებითსა სიტყვს-გებად იტყვს. რომელი ესე ვითარმცა თქუა მან, რომელმან ყოველთასა უფროჲს უწყოდა, ვითარმედ გამოთქუმითი იგი არა ყოვლადვე სიტყვს-მგებელისა მიმართ ჰყოფს სიტყუასა, არცა საგონებელისა ვისმე მიმართ, რამეთუ სიტყვს-გებაჲ სხვსა მიერ აღძრული არს ჰეშმარიტად და სხუათა-მიერთსა საგონებელობათაგან შემოკრებების, არამედ შემოღებითა არს სადა ჰეშმარიტად შემოსაღებელსა საჭიროთა და თვთ მოგონებულთა პირთაგან გამოჩნდების. არცა საჩინოთაგან და საგონებელთა, არამედ რომელნი ჰეშმარიტად იყენეს, თვთ მათგან ოდენ განიწყესების, რამეთუ აქუს რაჲმე მესიბრძნეობითსა სიტყუაჲ, რაჲთა ნუ უკუე და საზოგადო სახელ იყოს ამათ ყოველთა. ხოლო გამოჩინებითსა ესე აქუს საქმედ შემოკლებულად თქუმულად, რაჲთა ბრძნად იტყვს ბრძენსა, რაჲამს თანა შეატყუეს იგი უგრძნოესა მიმართ და უსწავლელისა, რაჲთა არა ვითარმედ სულელისა. რამეთუ არცალა ჯერ არს გინებულ-ყოფაჲ აზნაურებასა ბრძნისასა ესე ვითართა გამოსაჩინებელთა მიერ. ვინაჲცა დიდმან ამან მოძღუარმან არა ყოვლისავე სიბრძნის-მოყუარებისა და ფილოსოფოსობისა სახელად თქუა სიტყვს-გებითი, არამედ მის და დიდისა თქუმაჲ თვს ეყვის. ხოლო წინააღ-დგომითთა სიტყვს-გებითად, ხოლო წინაგანწყობითთა მესიბრძნეობითად, გინათუ შემოკლებულად სიტყვს-გებითისა მიერ თქუნა ორნივე. რამეთუ აქუს რაჲმე თვსებაჲ სიტყვს-გებითისა მიმართ მესიბრძნეობითისა ვითარცა ზემო ითქუა..» (საქ. მუზ. ხელთნ. A—109, გვ. 55, სქოლიო).

5) ვარსკვლავთ-მრიცხველობის შესახებ გრიგოლ ნაზიანზელის სიტყვიდან მოყვანილ ციტატას მოჰყვება შემდეგი განმარტება:

«რამეთუ წმიდამან ბასილი ვარსკულავთა იგი თხზვანი, რომელთა მიერ მოსპობილ იქმნების მათდამი მხედველთა და შედგომილთა

Ἄστρον μὲν... πλοῦτος καὶ ἄχρηματος, ἐν τῷ θναίρειος: ἢ πρῶτος, καὶ γένεσιν καὶ ἐμπαρ- μένῃ, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀπειροματίας

მიერ წინმოურნეობაჲ ღმრთისაჲ და შობასა და ბედსა და სუესა და შესრულებათა რათმე და ქცევასა ვარსკულავეთასა მიმცემელობაჲ მყოფთა და ქმნულთაჲ, ვითარცა ყოვლად წინააღმდეგომი ღმრთისაჲ განხერწყუა და განიშორა; ხოლო ცნობაჲ ოთხთა უამთა ქცეულები-საჲ, თუ ვითარ იქმნებთან განწყე-სებულისა მისგან მნათობთა მოძრაობისა და ღმრთის-მიერისა წესიერებისა ზეციერთაჲსაგან დაკრ-ვებაჲ დამბადებელისაჲ და ზომი-საებრ მნათობთა მათ ხიშანებისა გამოძკულეველობაჲ, რომელნი ნო-ტიობასა ცხად ჰყოფენ ანუ უნო-ტიობასა, გინა ქართა მძრველო-ბასა ანუ სხუასა რასმე ესე ვითარსა — ესე არა განაგდო, არამედ შეიწყ-ნარა» (ჩვ. გამ. II 224,30—225,7).

ბერძნული კომენტარი ეკუთვნის უცნობ ავტორს.

6) მინოსისა და რადამანთის ხსენებაზე (იხ. ზემოთ-გვ. XXXIX) იოანე პეტრიწი მოგვითხრობს მათ შესახებ მითს, რომელიც ემყარება ნონნეს კრებულში მოცემულ მოთხრობას Περὶ τῶν Ἡλυσίων πεδίων (Migne, PG 36,1041). ეს მითი მოი-პოვება აგრეთვე ეფრემ მცირის „ზღაპრობებში“, მაგრამ ის არ წარმოადგენს დღეს ჩვენს განკარგულებაში არსებული ბერძნული ტექსტის თარგმანს; არც იოანე პეტრიწის ნაშრომში დაცული ტექსტი ამ მითისა მისდევს ბერძნულ დედანს.

ეფრემ მცირე

«მეთხუთმეტე თხრობაჲ არს მინოოსა და რადამანთოსათვის, ესე იგი არს მინო და რადამანთო ითქუმიან ძედ დიოოსა. მინო იყო სჯულის მდებელად ჩენილი მამის-გან, ხოლო რადამანთო მსაჯულ სამართლისა, რომელსა მამისგანვე ესწავა სიმართლე. ამისთვის უკუე იტყვან გამოძეულნი და თვთ პლატონცა, ვითარმედ მორაჯუ-

και τὸ τῆ φορᾶ τῶν ἄστρων δι-
δόναι τὰ θύγα και τὰ γινόμενα
διέπυσσε. τὸ δὲ εἰδέναι, πῶς γί-
νεται αἱ τῶν τεσσάρων ἄρῶν
ἐναλλαγᾶι διὰ τῆς τεταγμένης
τῶν φαστήρων κινήσεως, και τὸ
διὰ τῆς ἀρμονίας τῶν οὐρα-
νίων, τὸν δεῖμαρχὸν μαυμάσαι,
και τὸ συμμέτρως τὰ ἀπ' αὐ-
τῶν σημεῖα περιεργάζεσθαι,
ἐπομβρίζον δηλοῦντα ἢ ἀνχημοὺς
ἢ πνευμάτων κινήσεις ἢ τι τοι-
ούτων, οὐκ ἀπίσαστε, ἀλλὰ πρὸ-
σεδέξατε (Migne, PG 36,911).

პეტრიწი

რამეთუ ამას თანა ცუდ და ამაო-
სადმე იქმნენ მინოოსი იგი და
რადამანთუ, რომელთა იტყვან
ელენნი, ვითარმედ ძენი იყვნეს
დიოოსნი, და თითოეულმან
მამისა თვისისაგან პატრივი მიიღო:
მინოს ვიდრემე განმკაცრებული
სჯულის-მდებელობაჲ, რომელნი
ესე ღირს ყენეს პლატონიეთ
სამოთხეთა ასფოდელთან-

დეს ესენი, ვერ ეუფლა მათ ბნელი, არამედ ჭალაკმან ნეტართამან და ველმან ილქსიოხსამან შეიწყნარნა ივინი. ხოლო სახელი ილქსიოხსაჲ, რომელ არს ალქსიოხ გინა აპოლქსიოჲ¹, ესრეთ გამოითარგმანების, ვითარმედ «განსასუენებელი უჯაქოჲ», ესე იგი არს ადგილი კსნილი და თავისუფალი ტანჯვათაგან. ხოლო ასფოდელტოჲ სახელი არს მწუჟანვილისაჲ, რომლისა სული სულნელ და ფერი შუენიერ და ძირი მისი წამალ სარგებელ» (საქ. მუხ. ხელთნაწერი A—16, ფ. 335a; A—109, გვ. 87—88)².

თა, ესე იგი არს სამოთხეთა, რომელთა შინა მრავლად არს ასფოდელტები, რომელ არს ყოვლად სარგებლიან შუენიერები ნერგები, ასფოდელოდ სახელდებული. ხოლო ღირს ყენეს ივინი ველთაცა ილქსიოსთა, ესე იგი არს ქუეყანასა რასმე საშუეგსა უბრწუნელსა, რამეთუ ილქსიო უჯაქოდ და განკსნილ თავისუფლად ითარგმანების. ხოლო ესრეთ ამათ სახელსდვეს ჩუენისა სამოთხისაგან გამო სწავლულთა მპარველობითგან მოსეანთა წიგნთაგან, დაღათუ სახელითა სამოთხისაჲთა განსხუაკმავდეს, რაჲმს უწოდოს მას ველად ილქსიოსად და სამოთხედ ასფოდელოსად (ჩვ. გამ. II 225, 19—26).

7). ლაბირინთის შესახებ მოყვანილ ციტატაში (იხ. ზემოთ გვ. XXXVII) იოანე პეტრიწს ჩართული აქვს განმარტება: «რომელი იგი იყო ქუაბი მრავალხრახნილად ქცეული და ძნიად წიაღსავლელი და ძნელად გამოსავალი». ეს განმარტება ამოღებულია იმავე ნოწნეს კრებულში მოთავსებული შიითიდან:

ეფრემ მცირე

მეთოთხმეტე თხრობაჲ არს ლავკრინთოხსათჳს. ლავკრინთოჲ მთაჲ არს კრიტისაჲ და მას შინა ქუაბი მღკმოვანი, ძნელი შთასავლად და აღმოსავალად, სადა შთაგდებულ იქმნა

ნონე

Περὶ τῆς λαβυρίνθου.
Ἐν τῇ Κρήτῃ τῇ νήσῳ ἔρδεις θῶνι, ἐν ᾧ σπήλαιον ἀνερῶδες, καὶ δὲ σσιθθον περὶ τῆν ἀψιθθον, καὶ θῶσχερῆς ἀψυ περὶ τῆν ἄψυ-

¹) «გინა აპოლქსიოჲ» აკლია A—103-ს.

²) ბერძნული ტექსტი: Ὅσοι οὗτοι ἡμετέροις λόγοις ἀπογράφουσι τὰ ἐπιβαρύνοντα, οὕτως καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπογράφουσι τινὰ χωροῦν, ὃν καλοῦσι Μαζάρον ἡήσοϋς. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν καὶ Ἡλῆσιον πεδίον, παρὰ τὸ ἐλευθεσθαι ἐξεῖσε τοὺς καλῶς βεβῆαζότας. Ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς υἱὸς λέγεται εἶναι τοῦ Διὸς, ἔχειν δὲ τὴν δικαστικὴν ἀξίαν. καὶ δικάζειν τοὺς ἐν Ἀίδου καὶ τοὺς μὲν ἀξιῶς κολάσεως. πέμπειν παρὰ τὸν Κωκυστὸν καὶ τὸν Πρωτοκλεῆσθιοτα τοὺς δὲ ἀγαθὰ ἐργασαμένους, παρὰ τὰς Μαζάρον ἡήσοϋς (PG 36, 1041).

ლია და უნდა ყოფილიყო «იყო ოდესმე [ხაო და ეთრიოჲ]» („იყო ოდესლაც ქაოსი და ეთერი“), რაც მოგვაგონებს ნონნეს კომენტარების ერთ ფრაზას, ჰესიოდეს შესახებ ნათქვამს: *ὄν ἐκ τῆς χάσις καὶ ἐκ τῆς ἀνιέρους ἐγεννήθη ὁ θεῖνα* (Migne, PG 36, 1025 *Περὶ τῆς τῆς Ἡσιόδου Θεογονίας*); რაც შეეხება პლატონისა და მანიქველების შესახებ ნათქვამს, ის მთლიანად ამოღებულია პეტრიწის მიერ ელია კრეტელის კომენტარებიდან, სადაც ვკითხულობთ:

ὄσπερ δὲ Πλάτων καὶ ὁ περὶ ῥοგორც პლატონი და მისი
 τῶντων... ὅστω καὶ Μανιχαῖσι, მოწაფეები,... ისე მანიქველნიც
 ἄνθρωποι ἀρχαῖς ληθισντες, ἀγαθὸν καὶ ὁრ საწყისზე ცულ-მეტყველებენ,
 κακὸν, φῶς καὶ σκότος, ἀγέννη- კეთილზე და ბოროტზე, ნა-
 τὸν τὸ σκότος εἰσάγουσιν¹ (Mig- თელზე და ბნელზე, და აღუგე-
 ne, PG 36, 900). ბელი ბნელი შემოაქვთ.

2) გამოთქმაც „ულუმპიანთა ძლევანი“, რომელსაც პეტრიწი ხმარობს ქართველ მწიგნობრებთან კამათში (ჩვ. გამ. II 219,26) უნდა მომდინარეობდეს გრიგოლ ნაზიანზელისა და მისი კომენტატორების ტექსტებიდან. ასე გრიგოლის ერთი სიტყვის («სიტყუა მკაბელთათჳს») ეფრემ მცირისეულ თარგმანს არშიაზე უწერია: «ესრეთ უწოდიან ულუმპიურთა საბრძოლითა მძლესა: ულომპიო მძლედ: ვითარცა ულუმპიანი მძლესა» (საქ. მუხ. ხელთნ. A—16, ფ. 329b)².

3) ჩვენი ძეგლის რამდენსამე ადგილას ლაპარაკია მეხუთე ელემენტზე: ოთხი კავშირის—ჰაერის, წყლის, მიწისა და ცეცხლის—გვერდით საუბარია ცის შესახებ:

II 53, 10 «დალათუ მეხუთისა არსებისა და უბრწოლსა, მაგრა სხეულვე...»;

II 211, 18-19 «ვინაჲ მუნით იწყე მეწარმოემან და მეხუთისა მის არსებისათჳს, რომელსა ჩუენ ცად უწოდთ, და ყოველთა სამკთა მისთჳს»;

II 211, 31-32 «აწ წინმეთქუე იბუნებათმეტყუელებს მეხუთისა მის არსებისათჳს, რომელ არს ყოველივე მეკუეეობაჲ ცისაჲ»;

II 215, 23-24 «ვითარ უენაკუთებაჲ ესე და შესფერობაჲ

¹) კომენტარი ეხება გრიგოლის XXIX სიტყვის ერთ ადგილს:

²) სქოლიო მიეკუთვნება გრიგოლის სიტყვის იმ ადგილს, სადაც სწერია: «ვაჴა, ჳკრმანო, ვაჴა რჩეულნო ჩემნო, *Ἦνε, ὁ παῖδες, εὖγε ἀριστεῖς ἐμῶν, ვაჴა განცხადებულად უკორცონო... ვი- *εὖγε ἀσάματαυ οὐδεῖς... ὄσπερ τῆς თარცა უღკმპიო მძლემან მალლი- *Ὀλομπιουίκαჲ, ἐν ἡψηλῶ τῶ φρο- ἡμάτι, καὶ τῶ χεῖρας ἐχτελναισα...***

მეხუთისა ამის არსებისა და სფეროებრ მრგულოვითისა ცისა და ყოველთა სამკთა მისთაჲ;

II 216, 1-2 «მიდრეკა მეხუთისა მის არსებისაჲ უცხო და გამოყოფილ სხუათაგან».

პეტრიწის ეს მსჯელობა ცის შესახებ უკავშირდება არისტოტელეს გამოკვლევას *Περὶ οὐρανοῦ* („ცისათვის“). ამ გამოკვლევაში, განსაკუთრებით პირველი წიგნის მეორე თავში მსჯელობაა სხეულთა მოძრაობის შესახებ; მოძრაობა უმთავრესად ორნაირია: პირდაპირი—*ἐπιθεῖα*, ან მრგვლივი—*κύκλια* (არის ამათგან ნარევიც *μικτή*). პირდაპირ მოძრაობას განსაზღვრავენ ზევითა (*ἄνω*) მიმართულებით ცეცხლი (*πῦρ*) და აირი (*ἀήρ*), ხოლო ქვევითა (*κάτω*) მიმართულებით წყალი (*ὕδωρ*) და მიწა (*γῆ*). ამგვარად სრულყოფილი მოძრაობისათვის საკმარისი არ არის ის ოთხი ელემენტი. „აქედან ცხადია, — ამბობს არისტოტელე — რომ, გარდა სხეულთა იმ მდგომარეობისა, არის კიდევ რაღაც სხვა არსება სხეულისა“ (*Ἐκ τῆς τούτων φαιεῖται, ὅτι πέφυκε τὸ εἶναι τῶν σῶματων ἄλλη παρὰ τὰς ἐνταῦθα συντάσεις*); ის არის *θεῖα* და *πρωτέρα* *τῶν ἀπάντων* „უღმრთივესი და უპირველესი ყველა სხვათა“ (*Aristotelis Opera, Parisiis [Didot] 1883, ტ. II, 368-369*). ეს არის *πρωτὸς οὐρανοῦ*.

შესაძლებელია, პეტრიწი უშუალოდ იცნობდეს არისტოტელეს ამ ადგილს, მით უმეტეს რომ ცის ყოველობითი ხასიათის შესახებ შედარებით ოთხი კავშირის ხრწნადობასთან პეტრიწი. როგორც ზემოთ დავინახეთ (გვ. XXIV), იცნობს არისტოტელეს ანალოგიურ ნაშრომს *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*, — მაგრამ პეტრიწის მიერ ცის შესახებ ნახშირი განსაზღვრა («მეხუთე არსება») უფრო მოგვაგონებს გრიგოლ ნაზინზელისა და მისი კომენტატორების განსაზღვრას. გრიგოლი თავის სიტყვაში *Περὶ θεολογίας* ამბობს: *ἐν δὲ ἄνω φήσομεν, ἐν μὲν τὸ πέμπτον, ὡς εἶπεν ἔδωξεν, καὶ τῆν κύκλιαν φθορὰν φερόμενον: ἔστω μὲν ἄνω τὸ πέμπτον καὶ πέμπτον σῶμα... „თუ ჩვენ მას უნივთოს ვუწოდებთ, თუ მას მეხუთეს ვუწოდებთ, როგორც ზოგიერთი [იგულისხმებთ არისტოტელე] ფიქრობს, უნდა იყოს რაღაც უნივთო და მეხუთე სხეული“* (*Migne, PG 36, 36*); ხოლო კომენტატორი ელია კრეტელი სწერს: *Ἀριστοτέλης δὲ φιλοσοφῶς πέμπτον τὸ σῶμα τὸν οὐρανοῦν ἔδογματίσει, ἄλλο τὸ ἐν παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα καὶ πῦρ... „ფილოსოფოსი არისტოტელე რაღაც მეხუთე სხეულად ცას განსაზღვრავდა, რომელიც განსხვავებულია ოთხი კავშირისაგან—მიწის, წყლის, აირისა და ცეცხლისაგან...“*

4) უკანასკნელ, ცალკე გამოვეყოფთ პროკლე დიადოხოსის ე, წ. „ქრესტომათის“ საკითხს.

როგორც ცნობილია, ჩვენამდე მოღწეულია ექსცერპტები ერთი ძველი „ქრისტომათისა“, რომელშიაც ოთხ წიგნად ყოფილა მოცემული შესავალი ბერძნული ლიტერატურისა და გარკვეული ყოფილა საკითხები ბერძნული სალიტერატურო ჟანრებისა. იმდენად მნიშვნელოვანია ეს „ქრესტომათია“, რომ დღესაც მისი ცნობები გარდამწყვეტი მნიშვნელობისაა ბერძნული ლიტერატურის ისტორიის ზოგიერთი საკითხებისათვის, მაგ., ეპიკური ციკლების საკითხისათვის (ჩვენამდე მოღწეულია ფოტიუსის „ბიბლიოთეკაში“ cod. 239 ექსცერპტები პირველი ორი წიგნიდან ბერძნული ეპოსისა და ლირიკის შესახებ). ამ „ქრესტომათის“ ავტორად ლექსიკოგრაფი სვიდა (X საუკ.) აცხადებს პროკლე ლიკიელს, ხოლო მეტი წილი თანამედროვე მეცნიერთა შეუძლებლად თვლის ამ „ქრისტომათის“ მიკუთვნებას ნეოპლატონიკოს პროკლესათვის, თუმცა სვიდას ცნობაზე უფრო სარწმუნო საბუთი სხვა რომელიმე პროკლესთვის მისაკუთნებლად მათ არ მოეპოვებათ¹.

სვიდას გარდა ნეოპლატონიკოს პროკლეს მიაკუთვნებს „ქრისტომათის“ გრიგოლ ნაზიანზელის ერთი სქოლიასტი, რომელიც სწერს: Περὶ ἧς καὶ Περὶ ἁλθῆς ὁ Πλατωνιστῆς ἐν μὲν οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ περὶ χριστοῦ ἐπιχειροῦμαι — „იმის შესახებ ამბობს პროკლე, პლატონური ფილოსოფოსი, თავის კრებულში [„მონობიბლოში“] კვიკლოსის შესახებ“ (Migne, PG 36, 914).

გრიგოლ ნაზიანზელის კომენტატორის ამ სიტყვებს მოგვაგონებს ერთი ადგილი იოანე პეტრიწის „განმარტებიდან“: «ამას ხედვასა თვთ თვისი წიგნი აქუს და „მონოვივლოა“» (II 196, 14), ე. ი. იმ დებულებების შესახებ, რომლებიც ამ (მე-190-ე) თავშია წამოყენებული, საკუთარი წიგნი მოიპოვება, რომელსაც „მონოვივლოა“ (μὲν οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ) ეწოდებაო. ჩვენ არაფრის თქმა არ შეგვიძლია იმის შესახებ, თუ რამდენად შეიძლებოდა პროკლეს „ქრესტომათიაში“ ყოფილიყო ლაპარაკი „კავშირ-

¹) ვილამოვიცი ვერავითარ საბუთს ვერ ხედავს ეჭვი იქნეს შეტანილი იმაში, რომ ეს „ქრესტომათია“ პროკლეს ეკუთვნის, და ამბობს: დიდი შეცდომა იქნებოდა უარგვეყო ბიზანტიური გადმოცემა [პროკლე] ლიკიელის შესახებ და გვეტებნა სხვა რომელიმე მატარებელი ამ სახელისა. ამ გადმოცემისა არ სჯერათ, რადგან [ნეოპლატონიკოს] პროკლეს შესახებ ჩვენ რაღაც ვიცით, და ფიქრობენ, რომ სახელის მსგავსებამ წარმოშვა ეს გადმოცემა. და სწორედ სახელის მსგავსების საფუძველზე ასკენიან სხვა რომელიმე [პროკლეს] შესახებ, და, რასაკვირვებია, აქ ისინი ვერავითარ წინააღმდეგობას ვერ წააწყდებიან, რადგან ამ [ახალი პროკლეს] შესახებ არაფერი ვიცითო (Homerische Untersuchungen, გვ. 330, შენ. 1).

ინი“ ს. მე-190-ე თავში აღძრული „სულის თვითხოვლობის“ საკითხის შესახებ. შესაძლებელია ის წინადადება „მონოვივლოს“ შესახებ არც ეკუთვნოდეს ამ თავს და სხვა ადგილიდან იყოს აქ მოტანილი, მაგრამ. ცხადია, აქ პეტრიწი ლაპარაკობს პროკლეს შრომის შესახებ, რომელსაც ეძახდნენ „მონოვივლოს“. რომ ეს ასეა, ამას მოწმობს გამოთქმა: «თვთ თვისი წიგნი (ე. ი. პროკლეს წიგნი) აქუს და მონოვივლოჲ».

იოანე პეტრიწის მიერ გამოყენებულ წყაროთა ნიმუშების განხილვას მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ ჩვენ პეტრიწის სახით საქმე გვაქვს ისეთ მეცნიერთან, რომელსაც მეცნიერული საკითხების გადასაწყვეტად კარგად აქვს მომარჯვებული ტექსტუალური კრიტიკა და რომელიც ამ კრიტიკისთვის უშუალოდ მიმართავს პირველწყაროებს, ამ შემთხვევაში ბერძენ მოაზროვნეებს (პლატონს, არისტოტელე და სხვას). გარდა პირველწყაროებისა ის მიმართავს შოგვიანო დროის მოაზროვნეებსაც (მაგ., გრიგოლ ნაზიანზელს), რომლებიც თავის დროზე იმავე პირველწყაროების საფუძველზე მუშაობდნენ. ეს იყო მეცნიერული მუშაობას ის გზა, რომლითაც მიიმართებოდა XI საუკუნის მეცნიერება ბიზანტიაში და რომელსაც მისდევდნენ ბიზანტიური რენესანსის მეთაურები მიქელ პსელლოსი და იოანე იტალი.

არის თუ არა იოანე პეტრიწი ამ საქმის პიონერი ჩვენში? პეტრიწი არ არის პირველი, რომელმაც მეცნიერული მუშაობის ეს გზა აირჩია; ის არის მხოლოდ გამაღრმავებელი ამ გზისა, ის არის დამაგვირგინებელი იმ დიდი მეცნიერული მუშაობისა, რომელიც ჩვენში სწარმოებდა XI საუკუნეში. მასზე უწინარეს მეცნიერულ-აღმავორძინებელ მუშაობას ეწეოდა ეფრემ მცირე, რომელიც თავის მთარგმანებლობითს მუშაობაში ისევე, როგორც იოანე პეტრიწი, ემყარებოდა ძველ ბერძენ და ბიზანტიელ მოაზროვნეთა ნაშრომებს.

ეფრემ მცირის სქოლიოებში, რომლებიც მას დაურთავს მის მიერ ბერძნულიდან ქართულად გადმოღებული თხზულებებისათვის, მრავლად ვხვდებით მითითებებს ძველ ბერძენ მოღვაწეებზე. აი, მაგალითად, რა სქოლიოები აქვს დათული გრიგოლ ნაზიანზელის ნაწერებს, ეფრემის მიერ გადმოღებულს:

1) «ყოვლისავე კეთილისა საქმისა წინა დადებული ბრწყინვალეება მიზეზისა ოქროსა სუეტად ითქუმის სიტყუსაებრ პინდაროქსსა» (ხელთნ. A—16, ფ. 287a; ეს შენიშვნა ეკუთვნის გრიგოლის ტექსტის იმ ადგილს, სადაც ნათქვამია «ვა იტყუს პინდაროქსს»).

2) «ისოკრათი იტყუს ამას ნიკოკლეოქს მიმართ, ვითარმედ, „მთავარ-ყოფაჲ გზნდინ ნუ მძვნვარებითა ნუცა ფრიად მტანჯ-

ველობითა, არამედ რაათა ყოველთა სძლო შენითა გონიერებითა»². «და ამასცა ისოკრატისებრ იტყვს სადღესასწაულოდსგან მისისა. გარნა თუ ვინმე სიმცროხასათვს უგულვებელს იქმნა» (იქვე, ფ. 294b; ეს სქოლოოები ეკუთვნის იმ ადგილებს, სადაც ისოკრატის სულ არ არის მოხსენებული).

3) «დიმოსთენებრი არს სიტყუაჲ ესე. და შრავალ სახედგულისკმის საყოფელი, ვითარცა შეეტყუებოდის ქამსა და ადვილსა» (იქვე, ფ. 298a).

4) «დიმოკრატოს და ირაკლიტოს ფილოსოფოსნი ბუნებათ-მეტყუელნი იცნობდეს და ამხილებდეს სოფლისა ამოებასა: ირაკლიტოს ჰგონებდა, ხოლო დიმოკრატოს იცინოდა რომელი შეიკრაცა სიბორჯილისა დაწადებითა რომელი სამარხოსა ზედა წერილ არს» (იქვე, ფ. 318a; ეს სქოლიო ეკუთვნის გრიგოლის თხზულების იმ ადგილს, სადაც სწერია: «ვითარ იგი ითქუმის შემთხუევად ვისიმე ელლინთა ფილოსოფოზისგანისაჲ...»).

ამგვარი შენიშვნებით არის მოჟენილი ეფრემ მცირის თხზულებათა ხელთნაწერების არშიები. ნაწილი ამ შენიშვნებისა ბერძენ კომენტატორებისაგან მომდინარეობს, ნაწილი თვით ეფრემს ეკუთვნის, ე. ი. მდგომარეობა ისეთივეა, როგორც პეტრიწის ნაშრომებში დავინახეთ.

ასევე დგას იოანე პეტრიწის ენის საკითხიც. ჩვენში გავრცვლებულია აზრი, თითქოს იოანე პეტრიწს რაღაც ისეთი „ახალი“ სალიტერატურო ენა შეექმნას, რომლის ნორმები ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებს სცილდებოდეს, თითქოს მას შეექმნას რაღაც ხელოვნური ფორმები და თითქოს ამით იყოს გამოწვეული ის გარემოება, რომ იოანე პეტრიწის ენა ძნელი გასაგებია და ბუნდოვანი. იოანე პეტრიწის ენა რომ ჩვენთვის შრავალ სიძნელეს წარმოადგენს, ეს უდავოა. მაგრამ საკმარისია ადამიანმა შეადაროს ერთმანეთს თუნდაც ჩვენ მიერ ზემოთ მოყვანილი ნაწყვეტები ეფრემ მცირის და იოანე პეტრიწის თხზულებათაგან, რომ დარწმუნდეს იმაში, რომ მათ ნაწერებში არც ისეთი დიდი ენობრივი განსხვავებაა, რომ პეტრიწის ენის „ხელოვნურობაზე“ ვილაპარაკოთ. თავისებურებას იოანე პეტრიწის ენისა ქმნის ის გარემოება, რომ პეტრიწი ფილოსოფიური წიგნებისათვის მოითხოვდა სულ სხვაგვარ დაზუსტებას ტერმინოლოგიურ გამონათქვამთა, ვიდრე ეს მიღებული იყო «ადვილთა და ჩუეულთა სათარგმანოთა შორის» (II 222,27).

რომ იოანე პეტრიწის ენა ხელოვნური კი არაა, არამედ მაშინდელი ქართული ენის ნორმებზეა აგებული, ამაში მკითხველს დაარწმუნებს ქვემოთ წარმოდგენილი მასალა.

§ 5. იოანე პეტრიწის ენა

საზოგადოდ, იოანე პეტრიწი იცავს ძველი ქართულის ფორმებს. მაგრამ არის მის ენაში ზოგიერთი მხარე, რომელიც ჩვენს ყურადღებას იპყრობს.

ზმნა. ჩვენს ძეგლში ხშირია შემთხვევა -ოვ სუფიქსიანი ზმნების გამოყენებისა. როგორც ცნობილია, ძველ ქართულ ლიტერატურულ ძეგლებში თითო-ორჯერად აღინიშნა შემონახული ამგვარი ზმნებისა: მალლოვინ, ცრემლოვინ, პერუვინ, პეროოდა, თესლოოდა, ცრემლოოდა (იხ. აკ. შანიძე, სუბიექტური პრეფიქსი... გვ. 10, 11, 16, 137; რომ აქ საქმე გვაქვს -ოვ სუფიქსთან, ეს ნათელყოფ. თ. თ. ურიამ: ფუძედრეკად ზმნათა სუფიქსაციისათვის, ტფ. 1936).

რადგან -ოვ სუფიქსიანი ზმნების საკითხში ზოგი რამ ჯერ-ჯერობით გაურკვეველია და ყოველ ახალ მასალას მნიშვნელობა ეძლევა, ამიტომ ქვემოთ ჩვენ მოგვყავს ყველა შემთხვევა, რომელიც კი გვხვდება ჩვენი ძეგლის ორსავე ნაწილში.

იჭუნოი (v. l. იჭუნოა): «ხოლო ოდეს ქუეშე მდებარედ გესმნენ ნაწილებითნი არსებანი და საყოველთაოდ, ნუ ვითარ არსებასა და შემთხუევისთა იჭუნოი ვითარცა იტყვს არისტოტელი შორის „სიტყვერებითთა და ბუნებითთა“» (II 134,19).

«გესმას რაჲ ნათლად, ნუ გარეთ და ზედშემოსრულად იჭუნო, არამედ გაიგონე იგი თუალად» (II 48,29).
მამეცადინოჲს: «ჰმეცადინოჲს სივლტოლად და განგდებად მას, და ზედ მოქმნად და შემოხნად სხუასა» („ცდილობს გაექცეს და გაეყაროს მას და სხუას შეხვდეს და დაუახლოვდეს“) (II 73,1)

მრუმოის (იხ. ქვემოთ s. v. ღრიფოის).

ჰნათოის: «რამეთუ საუკუნესა შორის ჰნათოის მასცა უკუდავებაჲ ცხორებისაჲ» („მას [ქ. ა. ზოლს] სამუდამოდ უნათებს უკვდავი ცხოვრება“) (II 196,31).

ოცნოჲ: «ხოლო აქა შორობა რაჲ და სიახლე გესმეს, ნუ ადგილითა ოცნოჲ; არამედ სიმარჯჯთა და იგიეგობითა» (II 120,9).

უკუდაოჲს: «რამეთუ ნიადაგ იქმნების ყოველი არსებაჲ ცისაჲ, და უკუდავოჲს ვითარ მიუდრეკელთა მიზეზთაჲთა წარმოარსებული» (II 136,33).

ღრიფოის და მრუმოის: «ამათ ორთა თავთა სიკშოსა მიეც გონებაჲ დაკურეტად, რამეთუ მეტად ღრიფოის და მრუმოის, ხოლო ჩუენ მოვხადოთ საზოგადოსა ურმის» (II 183,23).

პარალელურად იოანე პეტრიწი ხმარობს „ღრიფობს“: «ესე თავი მეტად ღრიფობს» (II 161,10).

ჰუენოის: «და ვითარ ჰუენოის მარადის ყუაილი საბწინთა და ინდალმათაჲ მის პირველისა შუენიერებისა მიერ» (II 87,12).

ძნელოას: «რაჲზომვე კიდე ვერ წარმოუყენებს განგებასა თვისსა გასაგოსა, და ესთა ძნელოას ხედვაჲ ამის ხედვისაჲ» („... ასე ძნეღება ამ აზრის განჭვრეტა“) (II 161,21)..

წადნოის: «წადნოას მათდამი ზიარებასა მეწადე კეთილობისაჲ» („ისწრაფის მათთან შერთებას“, ὁρᾶτε αὐτὸν ἵνα ἴδῃτε αὐτὸν ὡς ἔστιν) (I 24,23).

«რამეთუ ყოველი უკუნსაქცეველისა მიმართ ისწრაფვის შერთებად და წადნოას მის მიმართ ზიარებასა და თანშეკრვასა» (... ὁρᾶτε αὐτὸν ἵνα ἴδῃτε αὐτὸν ὡς ἔστιν) (I 26,18).

«რამეთუ რომლისა არა რაჲ არს უპირველეს და იმრრ და რომლისადმი ყოველი მოწლედ წადნოას, ესე ნამდვლ ღმერთ» (... καὶ ἐν πνεύματι ἐφίετα) (I 69,27).

«ხოლო კეთილობისა მიმართ ყოველი წადნოას და ისწრაფის მიმთხუევად» (თჲნ ძე ჰყაჲს ἵνα ἴδῃτε αὐτὸν ὡς ἔστιν) (I 83,6)¹.

«ხოლო ერთობითა უბაძავს და უმსგავსებს ზესთ განკარგულსა ერთსა და, ვინაჲთგან ჰგავს რაჲთვე, წადნოას ტრფიალებად მისდმი» (II 83,33).

«წადნოის მისდამი განცვბრებული» (II 84,25).

«წადნოას მისდამი შემტრფალი» (II 129,5).

«არლა უკუ ეტრფოს მისდამი და იწადნოოს თჲსი მადრთებელი მიზეზი» (II 88,9).

უწყაროის: «რამეთუ სამარადისოდ უწყაროის მათ ნადელი უკუდავებისაჲ» (II 143,22).

«რამეთუ ჰგიან და წყაროიან სამარადისოსა მასვეობასა» (II 120,20).

«აწ ესე ყოველნი სირანი მთავართანი, ვითარ უმიზეზონი და უბადნი, დგანან თჲს-ქუეშეთა სირაას-შორისთა ყოველთაგან და წყაროიან თჲს გამო არსთა ყოველთა ანაქუსსა» (II 95,22).

1) იგივე ბერძნული ზმნა ἐφίεται პეტრიწს სხვა შემთხვევებში (I 13,25; 26,8; 53,4) გადმოცემული აქვს «იწადებას».

ჰაზროდ: «ხოლო შენ ოდეს ზეობაჲ გესმას ანუ ქუეობაჲ, ნუ აღ-
გილთა წარმოიკერებებ და ჰაზროდ უსხეულოთათჳს და
განუზიდველთა...» (II 190,27).

«ესე არს ესე, ვითარმედ ნუ თუ თვთმდგომობად
ჰაზრო პირველი კეთილობაჲ...» (II 96,23).

ამრიგად, II Sing. არის წარმოდგენილი: იქუნოი, იქუნო,
ოცნოჲ, ჰაზროჲ, ჰაზრო;

III S.—ჰმეცადინოჲს, მრუმოის, ჰნათოის, უკუდავოჲს, ღრი-
ფოის, ჰჳუენოის, ძნელოჲს, წადნოის, უწყაროის;

III Pl.—წყაროიან, წყროიან;

III S. Con.—იწოდნოოს¹.

რა ხასიათისაა ეს მოვლენა? წარმოადგენს ეს პეტრიწის
მიერ ენის არქაიზაციას, თუ სხვა რამეს უნდა მიეწეროს ეს მოვ-
ლენა? არის ზოგიერთი ნიშნები იმისა, რომ ეს პეტრიწის
მიერ ძველი წიგნებიდან მოტანილი მოვლენა კი არ არის, არამედ
ცოცხალ სალაპარაკო ენაში დარჩენილი უღვლილების ლიტერატუ-
რაში გადმოტანაა.

ჩვენს ყურადღებას იპყრობს პირველ ყოვლისა შემდეგი გარემოე-
ბა. -ოვ უღვლილება იმ სახით, როგორც ის წარმოდგენილია ქართულ
ძეგლებში, ხალხურ ხასიათს ატარებს: ფორმებში «მალლოვინ»,
«პეროვინ» (პეროინ) «თესლოვინ», «წადნოის» და მისთან. ხაზგას-
მული ი ძველი სალიტერატურო ენის კანონებით ზედმეტია და ის
არც უნდა ყოფილიყო (ამიტომაც არის ნამყოში მოცემული «პერო-
ოდა»), ხოლო ზემომოყვანილ ფორმებში ისევე უნდა იყოს გაჩენილი,
როგორც გაჩნდა ის ზმნებში „ტირ-ი-ს“ („ტირ-ოდა“) კატეგორიისა
ჯერ ხალხურ ენაში და შემდეგ გადავიდა მწერლობაში.

შემდეგ: ძველ ქართულ ძეგლებში შემონახული ნიმუშები -ოვ
უღვლილებისა მხ. რ. მესამე პირისათვის იძლევიან ნ-დაბოლოებას
(მალლოვინ, პეროვინ, თესლოვინ, ცრემლოვინ), ხოლო პეტრიწის
ნაწარმოებში დამოწმებულ ზმნებს მხ. რ. მესამე პირისათვის ყო-
ველთვის ს-დაბოლოება აქვთ. რომ პეტრიწს «წადნოის» ფორ-
მები ძველი ძეგლებიდან მოეტანა (და არა მაშინდელი სალაპარაკო
ენიდან) მაშინ, საფიქრებელია, ის მთლიანად არქაული ფორმით (-ფ)

¹) ჩვენ არ ვფიქრობთ, რომ ყველა ზემო მოყვანილი ზმნა ერთი კატეგო-
რიისა იყოს; ასე, მაგ., ზმნები მრუმოის, უკუდავოჲს, ღრიფოის (რომელსაც მოე-
პოვება პარალელური ფორმა «ღრიფობს»), ძნელოჲს—საშუალო გვარისად ჩანს,
ზმნები იქუნოი, ჰნათოის—მოქმედებითი გვარისად, ხოლო წადნოჲს ზოგ შემთხვე-
ვაში გარდამავალი სახით მოჩანს წარმოდგენილი («წადნოჲს მის მიმართ ზიარება-
სა და თანშეკრვასა», «იწადნოის თჳსი მაერთებელი მიზეზი»), ზოგ შემთხვევაში
კი გარდაუვალად («წადნოჲს ტრფილაებად მისდმი»);

ისარგებლებდა. ამიტომ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ «წადნოს» ფორმები პეტრიწის დროს ცოცხალი იყო და მან ისინი თავისი დროის სალაპარაკო ენიდან მოიტანა.

ზმნის ფორმათა ხმარებაში ყურადღებას იპყრობს აგრეთვე ერთგვარი დიფერენციაციის შეტანა პრევერბიანი და უპრევერბო ზმნების გამოყენებაში აწმყო—მყოფადის თვალსაზრისით. როგორც ცნობილია, ძველი ქართულის მყოფადი კავშირებითი სახით არის ნაწარმოები. იმ დროს როდესაც ახალი ქართული მყოფადისათვის ხმარობს აწმყოს და ურთავს პრევერბს; ის რაც ქართულში მყოფადია (მაგ., „მოვა“, „ავა“), ძველს ქართულში, ჩვეულებრივ, აწმყოს წარმოადგენს („მოვალს“ „აღვალს“). იოანე პეტრიწიც ძველი ქართულის ნორმებს მისდევს, მაგრამ, ჩანს, მის ეპოქაში ზოგჯერ უკვე შეინიშნებოდა პრევერბის ზედმეტობა აწმყო დროის საწარმოებლად. ეს მოვლენა მკაფიოდ მოჩანს პეტრიწის შრომის თარგმნითს ნაწილში: ერთისა და იმავე ბერძნული სიტყვისთვის ჩვენი ავტორი ხმარობს ქართულ სიტყვას ხან პრევერბით, ხან უიმისოდ. ქვემო მოყვანილი მაგალითებით ჩვენ იმის მტკიცება კი არა გვსურს, თითქოს პრევერბიანი აწმყო მყოფადს წარმოადგენდეს (განმრავლდების, დაპბრწყინავს, დაემყარებიან და სხვ.), არამედ მხოლოდ იმის მითითება, რომ პრევერბიანი აწმყოს გვერდით იოანე პეტრიწს მოაქვს (საფიქრებელია, მაშინდელი სალაპარაკო ენიდან) უპრევერბო აწმყო (ამრავლებს, ბრწყინავს, ემყარებიან და სხვ.). იმ დროს როდესაც ბერძნულში ამ ორსავე ფორმას შეესატყვისება ერთი და იგივე დრო. მაგრამ ამ მოყვანილ მაგალითებში არის მაინც ერთი, რომელიც ზუსტად განსაზღვრავს აწმყოსა და მყოფადს: ესაა მაგალითი მეცხრე, სადაც «უძლებს», «უძლებენ» აწმყოს გამოხატავს და გადმოგვცემს ბერძნულ აწმყოს (δύναται), ხოლო «შეუძლებს» ერთს შემთხვევაში გადმოგვცემს ბერძნულ მყოფადს (δυνασεται).

- 1) გამრავლება: ამრავლებს (I 77,15) *πληθύνω*
 ამრავლებენ (I 77,17) *πληθύνουσι*
 განმრავლდების (I 77,28) *πληθύνεται*
 გამრავლება (I 92,7) *τὸ πληθύνειν*
 გამრავლებული (I 58,26; 106,33) *πληθυσόμενος*
 გამრავლებული (I 6,28) *πεπληυσυμένος*
- 2) განწილება: ანაწილებს (I 77,15) *μερίζω*
 [განიწილა (I 40,25) *μερίζεται*]
 განაწილებული (I 40,24; 54,22) *μερίζόμενος*.
- 3) დაბრწყინვა: ბრწყინავს (I 45,23) *ἐλλάμπει*.

- უბრწყინავს (I 39,1) ἑλλάμπει
 დაპბრწყინავს (I 99,72) ἑλλάμπει
 დაუბრწყინდებიან (I 46,26) ἑλλάμπονται
 [უბრწყინავს (I 98,29) ἑλλάμπει].
- 4) დაძყარება: ეძყარებიან (I, 46,17) ἐδράζονται
 დაეძყარებიან (I 42,17) ἐδράζονται.
- 5) თან-მიტომება: თან ეტომვის (I 79,8) συγγενές ὄν
 თანმიტომებული (I 54,18) συγγενέ-
 σταιος.
- 6) თან-შეცვალება: თან იცვალებიან (I 125,19) συμ-
 μεταβάλλει
 თან შეიცვალოს (I 49,29) μετα-
 βάλλει
 თან შეიცვალოს (I 50,2) μετα-
 βάλλει.
- 7) მიცემა: მისცემს (I 8,18; 24,10) δίδωσι
 მისცა (I 38,6) δέδωκε
 სცნეს (I 116,2) ὄσασε.
- 8) შეტრფობა: ეტრფობის (I 13,6) ἐφίεται
 ეტრფოს (I 13,7) ἐφίεται
 შეეტრფის (I 9,15,17) ἐφίεται.
- 9) შეძლება: უძლებს (I 50,11; 90,22) πέφυχεν
 უძლებენ (I 118,9) ὀύναται
 უძლებენ (I 120,5) πεφύχασε
 უძლოს (I 22,3) ὀύναται
 შეუძლებს (I 40,26) ὀύνησεται.
 შეუძლებს (I 103,29) πέφυχεν.
- 10) შეხება: შეეხების (I 69,11) συσάπτει
 შეეხოს (I 71,29) συσάπτει
 შეიხებს (I 99,3) συσάπτεται
 ეხნენ (I 15,2) συσάψετε.
- 11) ზედ შეხება: ზედ ეხების (I 76,1) ἐφάπτεται
 ზედ შეეხოს (I 80, 4) ἐφάπτεται.
- განზრახ მივაქციეთ განსაკუთრებული ყურადღება ჩვენი ძეგ-
 ლის თარგმნით ნაწილს: ერთისა და იმავე ბერძნული ზმნის გვერ-
 დით ქართული პრევერბიანი და უპრევერბო ზმნის ხმარებას აწმყო
 დროისათვის. ცხადია, იგივე მეორდება ჩვენი ძეგლის არათარგმნითს
 ნაწილშიც („განმარტებაში“), მაგალითად:
- განსხუავება: ასხუაებს 74,29; გასხუაებული 125,8.
 შეცვალება: სცვალებს 70,17; შეცვალოს 50,25.

ამ მოვლენაში ჩვენ ვხედავთ სალაპარაკო ქართულის გავლენას, იმ ქართულისას, რომელიც XI—XII საუკუნეებში თანდათან იპყრობს ადგილს ქართულ (ე. წ. საერო) მწერლობაში.

ასევე ახალი ქართულის ნორმებს უახლოვებს პეტრიწის ენას ხმარება ყოფნა-ზმნის აწმყო დროის მხ. რ. მესამე პირის ენკლიტიკური ფორმისა (-ა).

ჩვენს ძეგლში სრულიად ჩვეულებრივია -ა'ს ხმარება 1) ვნებით გვ. მიმღეობასთან და 2) ვნ. გვ. ნამყოში (პირველ თურმეობითში):

გაგუარებულა (II 148,20) მითესულა (II 15,26; 153,29;

განყოფილა (I 114,9) 173,19; 216,26)

განყრილა (II 140,2) მოკლებულა (II 125,16)

დახესთაებულა (II 150,25) პატივცემულა (II 60,31)

დაკლებულა (II 139,32) შეერთებულა (I 102,43)

დამსჭუალულა (II 117,4; შეკრულა (II 9,13)

118,12) შემოსრულა (II 111,17)

დამტკიცებულა (II 118,33) წარმოდგომილა (II 7,17) ¹

დაკშირებულა (II 113,20)

მაგრამ გვხვდება სხვაგანაც, სხელდობრ არსებით და ზედსართავ სახელებთან:

I 8,9: «რამეთუ არა აქუს ძალი ნაყოფიერებისაჲ წარმომჩენელ, რომლისგან უქმა და მოკლებულ».

I 117,3: «მებრ მყოფობით პირველ ასულიერებს რასავე სხეულთასა და სამარადისოდ მისდა სულა» (=სულ არს, ψαχῶν).

II 57,8: «რამეთუ ვიდრემდის წარმოსდგომოდის სული სხეულსა თანმეარსეობითა მისითა, საგონა (=საგონ არს) თვთცხოვლად».

II 108,22: «რამეთუ ხატნი ყოველნი იგავთანი ახატ».

II 141,29: «რამეთუ მრავალნია მყოფთანი, რომელთა ერქუმის მყოფობაჲ».

II 178,24: რამეთუ მრავალნია, რომელნი შობენ, ხოლო ცხოველ არა არიან» ².

რომ პეტრიწის ენა უკვე ახალი ქართულის ნორმების გზაზე დამდგარი, ეს მტკიცდება თავსართების მაგალითითაც: აღ- და გან- (განსაკუთრებით პირველი) წარმოდგენილია ახალი ფორმებითაც (ა- და გა-). აწის შემთხვევები, როდესაც სიტყვები მოცემულია

¹) ერთს შემთხვევაში (I 1211b) დადასტურებულია მრავლობითი რიცხვის ფორმა: «არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიცხუთადა».

²) შედ. Н. М а р р. I р, 130.

ორივე თავსართით (აქ ხშირად მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ თავსართის შემდეგ რა ბგერით იწყება სიტყვა).

ა- აგითქუამ (II 214,3)

აკეთილდების (II 32,28; 56,29), აკეთილდებიან (II 63,7)

აკრებაჲ (II 98,30)

ამკაზმი (II 40,10; აღკაზმავს (II 204,25)

ამქუმელი (II 35,2,3), ეამქუმელების (II 35,10)

ანაგები (II 49,34; 226,3; ალგებული I 32,20; II 104,7)

ანათხზი (II 158,22; 158,31; აღმთხზველობაჲ (II 224,12)

ანამკი (II 19,18; აღნამკი II 126,6,8).

აპურობაჲ (II 123,28)

ართხმულან (I 121,15; აღრთხმაჲ II 86,9)

აუგებელი (I 32,19; 107,31; აღუგებელი I 34,31; II 104,14)

გა- გავროდომაჲ (I 54,31)

გაზიდავს (II 125,14; 133,20; განზიდავს II 124,1; განიზიდავს I 90,10)

გათუთებული (I 118,1; II 65,18; განთუთებული I 120,4; II 122,3)

გაკუეთაჲ (II 6,12; განიკუეთა II 135,30; განკუეთილი I 48,17).

გამგონე (I 101,16; II 186,26)

გამკარგველი (II 211,28; განმკარგველი I 108,22)

გამრავლებული (I 58,26; II 13,13; განმრავლებული I 28,19; II 65,17).

გაცდა: გავიცდით (II 44,29); გაციადენ (II 189,30; განიცადე II 17,26; განვიცადოთ II 116,35).

ზესართავი სახელები. ზედსართავი სახელების ჩვეულებრივ წარმოებაჲა გარდა ჩვენს ძეგლში აღსანიშნავია:

1) შედარებით ხშირი შემთხვევა -იერ სუფიქსით წარმოებისა: (გარდა გავრცელებული სიტყვებისა „გონიერი“, „ძლიერი“) აირიელი (II 150,8), დასაბამიერი (II 16,24; უდასაბამიერეს I 78,2), უთვსიერესი (I 22,16; 30,12; „თვსიერი“ არ გვხვდება), მნათობიერი (II 225,12), უმოქმედიერესი (II 41,20; „მოქმედიერი“ არ გვხვდება, მაგრამ არის «მოქმედიერობაჲ» II 190,29), უმსგავსიერესი (I 41,16; „მსგავსიერი“ არ გვხვდება), ჟამიერი (II 107,10), ქუეყნიერი (II 150,8), უყოვლიერესი (I 46,12; II 133, 14; „ყოვლიერი“ არ გვხვდება), ციერი (II 137,29), ცეცხლიერი (II 150,9), წყლიერი (II 150,8; გარდა ამისა გვხვდება არს-სახელი «საქმიერობაჲ» (II 225,35)¹.

1) შეად. ასევე ხშირი გამოყენება ამ სუფიქსისა „თამარიანში“: საწადიერი, შესატყვიერი, მაძებნიერი, გონებიერი, ციერი, უქმოსნერი, უნათლიერი, შესაჯ-

2) ხშირი შემთხვევა უარყოფითი ზესართავი სახელების წარმოებისა უ-თავსართით და ო-ბოლოსართით: უაოჲ¹ („არარსი“, II 58,30), უდიდოჲ (I 54,14; II 141,19), უთვთოჲ (II 34,27), უთქოჲ („უთქმელი“, II 34,26), უიგიოჲ (II 37,25), უმდგოჲ („არამყარი“, II 5,17), უმრავლოჲ (II 141,18), უმტკიცოჲ (II 50,30), უნდოჲ (II 226,5), უოცნოჲ (II 18,25), უქმნოჲ (II 17,17), უქონოჲ (II 116,13), უცნოჲ (II 43,12), უქნოჲ („დაუქცნობელი“, II 72,28), უხრწოჲ („უხრწნელი“, II 53,10).

შედარებითი ხარისხი ჩვეულებრივი წესით იწარმოება (უდარესი, უმარტივესი, უსრულესი და სხვ.), მაგრამ ამის პარალელურად საკმაოდ ხშირია შემთხვევა უსანო წარმოებისა: უდარე (I 106,2; II 91,3; 151,18), უზესთმდებარე (II 13,10), უმარტივე (II 80,33), უმრავალსახე (II 53,22), უმრავლე (I 11,27), უმრუმე (II 55,12), უმსწრაფლე (II 114,23), უსრულე (II 89,18; 91,18), უცხადე (II 221,19), უწმიდე (II 55,21).

როგორც ჩანს, უ—ეს-ის გვერდით ცოცხალი იყო ხალხში უ—ე ფორმები².

ნაწილაკი-რე. ძველს ქართულ მწერლობაში ცნობილია რე-ნაწილაკის ხმარება: მას კვხედებით ერთი მხრით ზმნისართებთან, ხოლო მეორე მხრით ზმნებთან³. მისი მნიშვნელობის შესახებ საბა

შიერი, სრულ-მყოფიერი, საღმობიერი, მთავრობიერი, ქუეყანიერი, სულ-ცხოვლიერი, მოსამშვიერი, სოფლიერი, მადლ-მოსიერი, ადამიერი და სხვ. (იხ. H. M a p p, TP IV 88).

1) უ—ო წარმოება ზედსართავი სახელებისა ჩვეულებრივია ქართულ ენაში, მაგრამ არსებითი სახელებისაგან, მაგ., პეტრიწთან ხმარებულნი: უაოჲ (აჲ), უგანგებოჲ (განგებაჲ), უკიდოჲ (კიდე), უმანკოჲ (მანკი), უმიზეზოჲ (მიზეზი), უნაკუთოჲ (ნაკუთი), უნაწილოჲ (ნაწილი), უნიშნოჲ (ნიშანი), უოქიმოჲ (ოქიმაჲ), უჟამოჲ (ჟამი), უსაზღვროჲ (საზღვარი), უსახოჲ (სახე), უსულოჲ (სული), უსხეულოჲ (სხეული), უღონოჲ (ღონე); ჩვენ კი აქ საქმე გვაქვს ზედსართავი სახელისაგან (ან ნაცვალსახელისაგან) ნაწარმოებ ზედსართავ სახელებთან.

2) „ვეფხისტყაოსანშიც“ საკმაოდ ხშირია უ—ე-თი ნაწარმოები შედარებითი ხარისხი, მაგ.:

412. მაგრა მეტი უარეა-არა თქმა და ჭირთა მალვა.

484. რა უამეა პირისპირ საყუარელისა ჭკრეტასა.

685. პირი მისი უნათლეა სინათლესა ზესთა ხესა.

849. შენ უმართლე ხარ, ემდურვი, შენ გუეყარე ძმობილსა.

1382. ფრიღონ უთხრა: რასა სდგვით, მოგვლოდე უწინარე.

3) ზმნისართთან: (გარდა სიტყვებისა «ესრე», «ასრე», «ეგრე») ღან.

77 ოგი განზრწნიდა მეტად რე; ვეფხ. 19 «ქვემო რე მითქვამს»; ვეფხ. 159 «მაშინ უფრო მომეხმარე ამისგანცა უფრო მხნედ რე»; ვეფხ. 361 «გული უფრო რე დამწვეს».

ზმნაცთან: მკ. 1,19 (ჰადისისა) «და წარრევიდა მცირედ»; თამარიანი III, 14 «მწად დარე ძნობა»; ვეფხ. 1236 «შერეშრა».

ფიქრობს, რომ «ესე არს ართრონი სიტყვათა მშვენიერმოფელი» (ლექსიკონი s. v. რე), ხოლო ნ. მარარი — რომ ეს „ნაირობას“ გამოხატავს (Гр. 69,70: «со словом რე იბრავ»).

ჩვენი ძეგლის მასალები საშუალებას იძლევიან დადგენილ იქმნას ერთგვარი წესი ამ ნაწილაკის ხმარებაში: ყველა შემთხვევაში¹, რომელიც კი მოიპოვება როგორც „კავშირნი“ — ს ისე „განმარტების“ ტექსტში, რე-ნაწილაკი უკავშირდება ზედსართავი სახელის ან ზმნის-სართავის შედარებითი ხარისხის ფორმას და მნიშვნელობას².

1) ზედსართავი სახელები «უშორესრე» (I 21,27 = ზრეთ ძაყ-ყენჯ, და II 67,16) და «უნაწილესრე» (I 90,33 = მდჳილესრე) არათერს გვიმარტავენ რე-ნაწილაკის მნიშვნელობის შესახებ, ვინაიდან უმი-სოდაც «უშორეს» და «უნაწილეს» შედარებით ხარისხებს წარმოადგენენ:

2) აგრეთვე ახალს არათერს გვძენენ რე-ნაწილაკის მნიშვნელობის ნათელსაყოფად ზმნისართები «უსრულესადრე» (I 89,4 = მდჳ-წჳდჳრე), «უმდაბლესადრე» (II 107,20) და «უმცირესრე» (II 221,12):

მაგრამ თავისთავად ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ ამ — ორივე კატეგორიის — შემთხვევებში — რე შედარებითი ხარისხის ფორმასთან არის დაკავშირებული. გარდა ამისა არის ერთი შემთხვევა, როდესაც — რე შედარებითი ხარისხის ფორმას ერთვი³, მაგრამ კონტექსტიდან ნათელი ხდება, რომ მეორე შედარებით ხარისხთან არის შედარებული და მის მიმართ უფრო მაღალი ხარისხის მნიშვნელობას ატარებს: II 182,23 «და კუალად წარმოჰლორე გათვებასა შორის გონიერთასა უმეტესს, ხოლო სულსა და სულთა შორის უმეტესრე».

3) გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია ის შემთხვევები, როდესაც რე-ნაწილაკი უკავშირდება არა შედარებითი ხარისხის ზედსართავს ან ზმნისართს, არამედ დაწყებითი ხარისხისას და უკანასკნელთან ერთად იძლევა შედარებითი ხარისხის მნიშვნელობას:

I 22,22 «რამეთუ წარმოყენება ყოველთაჲ, ანუ თუ მკობაჲ, ანუ სრულ ქმნაჲ, ანუ ჰყოობაჲ, ანუ ცხოველ ქმნაჲ, ანუ დაბადებ-ბაჲ, — რომელნიცა (= რომელნიმე) უმრავლესთა იყვნენ უმოქმედეს

¹ ეს შემთხვევებია: I 21²⁷ უშორესრე, 22²² უცხორე, 28²² უმგავსორე, 40²² შორსრე, 58²² იმრე, 89⁴ უსრულესადრე, 90³³ უნაწილესრე; II 58²² იმრე, 67¹⁶ უშორესრე, 68²³ ზერე, 107²⁰ უმდაბლესადრე, 124¹⁰ იმრე, 130¹⁶ წარმრე, 182¹⁹ დაფართულადრე, 182²³ უმეტესრე, 221¹² უმცირესრე.

² მხოლოდ ორი შემთხვევა გვაქვს დადასტურებული მისი ხმარებისა ზმნასთან: II 49²⁶ «ვითარ და იღრომსრე, მერმე განაგდებს თითოეუარბასა გუართასა»; II 182²³ «და კუალად წარმოჰლორე გათვებასა შორის გონიერთასა უმეტეს».

უთვსეს ყოველთა მიზეზისა, ხოლო [რომელნიმე] უღარესთამი. უცხო რე და სხუა (ἄλλα τερσίτερη)»¹.

I 40,26 «რამეთუ განიწილა რაჲ, წარმოვლო სიმრავლისადმი; ხოლო თუ ესრეთ, შორს რე (= ἀεργατέρη) იქმნა ერთისგან; და თუ ესრეთ უღარეს შეუძლებს ერთისა».

I 58,22 «იმრე უკუე და უზესთაეს საუკუნესა (= ἐπιχειρησ ἄρχαιον ἀιώνος) პირველი უსაზღვრობაჲ».

I 28,28 «უმახლობელესნი და უთვსესნი მიზეზთანი უსრულეს... ხოლო უშორესნი უსრულ და უმსგავსორე მიზეზთა თვსთა».

პირველ ორ შემთხვევაში («უცხო რე» და «შორს რე») შედარებითი ხარისხის არსებობა არავითარ ეჭვს არ იწვევს, რადგან ქართული ტექსტის მიხედვითაც იქ შედარებითი ხარისხია საჭირო და ბერძნულ ტექსტშიაც შედარებითი ხარისხი გვაქვს. რაც შეეხება მესამე შემთხვევას, ბერძნული საბადლო სიტყვა ἐπιχειρησ ნიშნავს „უფრო იქით“, „გადაღმა“ „უფრო გადაღმა“; და რომ ქართულ სიტყვაში „იმრე“ შედარებითი ხარისხი იგულისხმება („უფრო იქით“, „უფრო მიღმა“), ამას ადასტურებს მის სინონიმად გვერდითვე ნახმარი „უზესთაეს“ („იმრე და უზესთაეს“), ხოლო მეოთხე შემთხვევაში («უმსგავსორე») კონტექსტი მხოლოდ-და-მხოლოდ შედარებით ხარისხს ჰგულისხმობს; ახრი, ასეთია: „თავის მიზეზთან უფრო ახლო მდებარე წარმონაარსნი უფრო სრულნი არიან, ხოლო უფრო შორს მდებარენი უფრო უსრულნი და უფრო უმსგავსონი მიზეზისა“. ქართული კონტექსტით რე ეხება ორივე პრედიკატს: «უსრულ» და «უმსგავსო», ხოლო ერთხელ არის ნახმარი მეორე პრედიკატთან («უმსგავსორე»); ხოლო ბერძნულ ტექსტში შედარებითი ხარისხი ეხება პირველს (ἐπιχειρησ „უფრო უსრულნი“).

ამის კვალობაზე შესაძლებელი ხდება ანალოგიური შემთხვევების ახსნა ჩვენი ძეგლის მეორე ტომიდან: იმრე (II 58,28; 124,10), ზერრე (II 68,25 «და ჰპოებს მათ ზერრე ყოველთა ზესთათა»), წარმრე (II 130,15).

აუხსნელი დარჩება ერთი შემთხვევა: II 182,19 «რამეთუ მიუწლომელობაჲ მათ ზესთა არსთა რიცხუთაჲ პირველ ნამდვლ მყოფსა შორის წარჩინების, არამედ დაფარულად რე». აქ კონტექსტიდან ჯერ-ჯერობით ჩვენთვის ნათელი არაა, თუ რასთან შედარებით არის ნახმარი «დაფარულად რე».

ამრიგად, გარდა ერთი შემთხვევისა («დაფარულად რე») რენაწილაკი ჩვენს ძეგლებში ყველგან შედარებითი ხარისხის აღმნიშვნელად ჩანს².

¹) I 2418 «უცხო» უღრის ἀλλότριον.

²) ეს მოვლენაც XI—XII ს. ეპოქის დამახასიათებლად ჩანს; ასევე შედა-

ზინტაქსში პეტრიწის ენის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა ე.წ. hendiadys, ე.ი. ერთი ცნების გამოხატვა ორი, ერთმანეთის მონათესავე, სიტყვით. გამოთქმის ეს ფორმა იმდენად ორგანულად არის დაკავშირებული ჩვენი ძეგლის ენასთან, რომ მწერალი თარგმნითს ნაწილშიაც კი (პროკლეს „კავშირნი“-ს ტექსტში), სადაც ის ბერძნული სიტყვებისაგან იყო დამოკიდებული, ტექსტს გადაუხვევს და ერთი ბერძნული სიტყვის ნაცვლად ორს ქართულს ხმარობს. მოგვყავს მაგალითები (პირველი ტომიდან):

- 6,24 უკუანათ და შემდგომად (συνερον)
 7,1 თან შეკრებოდის და იზიარებოდის (συναχεται)
 7,2 შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ (συναχει)
 8,6 უშვ და უნაყოფო არს (ἀγονον υπάρχει)
 8,6-7 თუ უშვ და უნაყოფო იყოს (εἰ μὲν ἀγονον εἴη)
 8,9 უქმა და მოკლებულ (ἀπραγῆς ὄν)
 8,24 მოწადე გულთქუმიერ არს (ἀρέχεται).
 9,6 იმრ არს და ზესთ მყოფთა (ἐπέκειν ἀἴστω τῶν ὄντων)
 9,8-9 მოწადე და ტრფიალი (ἐφιέμενος)
 9,10 ტრფიალი და მწადი (τὸ βραχίμενον)
 9,11 სატრფოესა და საწადოესგან (τὸν βραχίτην)
 9,16 მარტივი და საყოველთაო კეთილობა (τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν)
 9,21 დაპროთ და პმატო (προσθηῖς)
 9,22 დაგიძკრვია და დაგიკინებია (ἠλάττωσας)
 9,23 ნაცვლად საყოველთაოესა და მარტივისა კეთილობისა (ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἀπλῶς)
 9,25 ამცრო და აკინინა (ἠλάττωσεν)
 10,21 უმოქენო და სრული (τὸ ἀνταρχεῖς)
 10,22 უმოქენეობა და სისრულე (τὸ ἀνταρχεῖς)
 11,17 კელოვნება და ზედმიწევნა (ἐπιστήμη)
 11,19 ზედმიწევნულებისა და კელოვნებისა (ἐπιστήμη)
 11,25 ეზიარებოდის და ეხებოდის (συναχπειν)
 12,3 ზედმიწევნულება და კელოვნება (ἐπιστήμη)
 12,5 კელოვნება და ზედმიწევნულება (ἐπιστήμη)
 12,6 განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან (διώρισται)
 12,30 თანმიმდებლად და მზიარებლად (μετελληφόρως)
 13,3 არიან მეტრფე და წადიერ ((ἐφίεται)

რეზიტი ხარისხთან რე-ნაწილაკის ხმარება „ვეფხვისტყაოსანშიც“ გვხვდება:

139. ბროლი და ლალი გასრულგარ ქარვისა უყვიით ლესადრე;

მაშინ რალა ვქმნა, ვერ ქვრეტა რა მომხვედეს კვლა უჯრძესადრე.

- 15,19-20 უმოქენო და კამყოფ (αὐτάρχεις)
 18,16 იმრრე და უზესთაეს ერთი გონებასა. (ἐπέχεινα
 τὸ ἐν τῷ νοῦ)
- 21,27 დამკე და უშორესრე თჳს (ἦττον συγγενές)
 21,27-28 ეძლუანვის და ეპირველების (ἡγχείται)
 22,22 უცხორე და სხუა (ἀλλοτριώτερον)
 24,18 სხუა და უცხო იყოს (ἀλλοτριον ἂν εἴη)
 24,26 განყოფილ და განწვალებულ (διακρίεται)
 29,4 უდარესისა და უსრულისგან (ἀπὸ τοῦ ἀτελεστάτου)
 29,5-6 უსრულესნი და უდარესნი (τὰ ἀτελεστάτα)
 30,5-6 ეუხუცებიან და ეძლუანვიან (ἡγχείται)
 30,21 თვთმდგომარე(ობა) და არ ვისდა მოქენე (αὐθαρσέστατον)
 36,17-18 საზღვარნი და საზომნი (μέτρα)
 38,11-12 ძალი ქმნისა და წარმოჩენისა (τῆς γεννη-
 τικῆς δυνάμεως)
- 39,3-4 მიიღებენ და ეზიარებიან. (μετέχει)
 39, 27 იყვნენ შედგმულ და უმრავლკეცეს (ἔσται σύνθιετα)
 40,24 უმცროსთა დჳ უდარესთა (ἐλάττων)
 42,20 განწვალებასა და განყოფასა (διάκρισιν)
 45,33 ჰვიეს და დაშთების (μένει)
 48,14 ნაწილებითი და განუკუთელი (ἄτομον)
 49,2-3 უსრულ და მოქენე (ἀτελέστερον)
 52,6-7 განჭრადისა და განწვალებადისა (μεριστής)
 52,7 განუკრელნი და განუნაწილებელნი (ἀμερή)
 54,25 განწვალებისა და განჭრისა მიერ (διὰ τὸν μερισμόν)
 54,26 განუნაწილებელობისათჳს და განუკრელობისა (διὰ τῆς
 ἀμέρειας)
- 55,18 უზესთაეს და იმრრე (ἐπέχεινα)
 58,22 იმრრე და უზესთაეს (ἐπέχεινα)
 60,1-2 ეძლუანვის და ეპირველების (ἡγχείται)
 62,6 პირველი და მთავარი (ἡγεμονίαν)
 62,25-26 ეპირველების და ეძლუანვის (ἡγχείται)
 63,12 მცნობელი და მუწყე (τὸ γωαστικόν)
 63,21-22 აღმუწყენი და მცნობელნი (τὰ γωαστικά)
 63,22 ცნობასა და უწყებასა (γώσσεως)
 63,33 მცნობ და მუწყე (γωαστικόν)
 64,14 თითოეული დაისახვის და იცნობვის (ἐκάστου χαρακτη-
 ριζομένου)
- 64,23 საგონო და საუწყო (γωαστικόν)
 64,23 ცნობა და საუწყო (γώσσεως)

- 65,29-30 გარეშემცველ არს და უხესთაეს (περιληπτικώτερον)
 68,6 განზიდულთა და უშორიელესთა (τὰ δὲ πορρωτέρω)
 69,11-12 შედგმულებისათვის და განუჭრელობისა (ὄχι τὴν συν-
 νέχειαν)
 69,20-21 აქუს მიზეზი უპირატესად და საკუთრებრივ
 ერთი (αὐτίαν ἔχει προηγουμένην τὸ ἕν)
 69,26 უპირველეს და იმრრ (ἐπέχειναι)
 75,12 ასქეტოდ და მიუნაქუსად (ἀσχέτως)
 76,2 ზესთ და იმრ (ἐπέχειναι)
 76,9 აღკრულთა მიერ და ზიარებულთა (ἀπὸ τῶν ἐξηρητημένων)
 78,2 უსაყოველთაო და უდასაბამიერეს (ἐλλειπώτερον)
 80,18 ერთ-ქმნაჲ და შეერთებაჲ (ἕνωσιν)
 81,22-23 ერთებრივი და შედგმული არს (ἴσημένως γίνονται)
 82,6 ვინაებული და ნაწილებითი (τις)
 101,6 გაიგონა და ჰხედავს (ἐρεῖ)
 102,5 მსგავს და სწორ იყვნენ (ὁμοίως εἶσιν)
 102,11-12 არა სწორად და მსგავსად (μὴ ὁμοίως)
 103,14 უქცევ და უცვალებელ არს (ἀμετάβλητόν ἐστι)
 104,10 ზესთანნი და გასაგონონნი (τὰ νοητά)
 106,1 განუყოფელი და განუთვთებელი (ἀδιόχωρος)
 107,18 პირველთა და ზენათა (τὸν πρώτων)
 114,6 არს მეუწყე და მცნობელ (ἐστὶ γωσισαίος)
 115,9-10 ქმნადი და აღგებადი არს (γενητόν ἐστιν)
 115,18 მქცევი და ცვალებადი არს (μεταβάλλει)
 116,19-20 გონიერნი და პირველნი (τὰ νοητά)
 122,23 რაჲთა აღკრულ იყოს და მზიარებელ (ἐξηρητησθαι)
 123,27 შეუდგს და თან ჰყვების (ἔπειται)
 126,7 ჰგის და დარჩების (μένει)
 126,15 კიდოვნებითი და უმწუერვალესი (τὸ ἀκρότατον)¹.

შეიძლებოდა ადამიანს ეფიქრა, თითქოს იოანე პეტრიწი ამ ხერხს მიმართავდეს იმ მიზნით, რომ ერთი უცნობი სიტყვა მეორით განმარტოს; ზემოთ მოყვანილ მაგალითებში არის, მართლაც,

1) ზემომოყვანილი მაგალითების შედარება ერთმანეთთან გვარწმუნებს იმაში, რომ ჰენდიადისის მოვლენა შემთხვევითი კი არაა, არამედ იგი გარკვეულ სისტემადაა ქცეული იოანე პეტრიწისათვის: განსაზღვრული ცნებებისათვის იგი სისტემატურად მიმართავს ამ ხერხს. მაგ.: განყოფა 128, 2428, 4220, 4814, 528, 527, 5423, 5428, 1061; ზიარება 71, 72, 1125, 1230, 398, 769, 12228; იმრრ 96, 1818, 5518, 5822, 6926, 762; პირველობა 2127, 305, 601, 628, 6225; ტრფიალი 824, 98, 910, 911, 133; უმოქენო 1021, 1022, 1519, 492; უშვი 86, 87; შედგმული 3927, 6911, 8018, 8122; ცნობა 6312, 6321, 6322, 6328, 6423, 6423, 1146.

ერთი, სადაც ორი ნახმარი სიტყვიდან ერთი უცხოა, ხოლო მეორე მის განსამარტავად არის განკუთვნილი (75,12 ასქეტოდ და მიუნაქუსად [ἀσκητάς]), მაგრამ ეს შემთხვევა გამონაკლისად უნდა ჩაითვალოს. ვერც იმით აეხსნით ამ ხერხის გამოყენებას, თითქოს მოცემული ბერძნული სიტყვის გადმოსაცემად საკმარისი არ იყოს ერთი ქართული სიტყვა: იგივე ბერძნული სიტყვები სხვა ადგილებში თითო ქართული სიტყვით არის წარმოდგენილი (იხ. ლექსიკონში). ეს ხერხი პეტრიწის (და მისი ეპოქის) სტილის დამახასიათებელია და რომ ეს ასეა, ეს ჩანს იქიდან, რომ პეტრიწი მას უხვად იყენებს თავისი თხზულების ორიგინალურ ნაწილშიც (მაგალითები მეორე ტომიდან):

- 4,5 უძრავად და შეურყეველად
 31,17 უშვ და უნაყოფო¹
 33,11 იმრსა და მეხესთაესა
 34,7 მოირთო და იმკო
 მოპრთეს და აღამკვეს (181,17)
 მოპრთნა და ამკვნა (211,20)
 მორთულად და აღკაზმულად (220,28)
 35,3 აწუეეს და ამეცადინებს
 36,18 მრუმედ და ბინდის სახედ
 ბნელ და ბინდის გუარ (79,20)
 37,31 სისრულესაცა და უმოქენობასა
 სისრულე და უმოქენობაჲ (37,32)
 სრული და უმოქენოჲ (37,32)
 41,23 მხრწნელი და მშლელი
 ხრწნა და დაარღვივა (204,25).
 54,25 რაჲც, ხროა იყოს გაცდა ხედული იგჳ
 გაცდა-ქურეტანი (107,12)
 იხილნე და განიცადნე (131,24)
 60,30 ბედსა და ხუედრებასა
 ბედსა და სუესა (224,33)
 69,25 უხატებენ და უძეგლებენ
 საალაღმოდ გაძეგლებულნი (73,8)
 ხატისა და აღალმაჲსა (118,8)
 ხატნი და აღალმანი (137,21)
 ხატად და აღალმად (149,17)
 ხატის ხატთა და აღალმის აღალმათა (172,3)
 ხატი და აღალმაჲ (181,18)

¹) შეად. პეტრიწის დებულება (II, 634): «თუ უშვ არს, უნაყოფო არს».

- 73,18 განწვალებაჲ ანუ განყოფაჲ
 განიყოფოდეს და განიჭრებოდეს (73,19)
 განყოფადი და განჭრადი (73,29)
 განუყოფელად და განუწვალებელად (113,16)
 განბნევადი და განწვალებადი (196,21)
 განწვალებულ და განჭრილ (200,3)
- 86,23 შეწყობაჲ და ნართი
 ნართი და შეწყობაჲ (100,22)
 თხზვაჲ და შეწყობაჲ (76,9)
- 97,25 დაუმრავალძალდების და პოლკმორფად ასჩნდების
- 100,2 იოცნების და იხილებისცა
 იხილების და იოცნების (205,25)
- 113,1 განინაწილნეს და განითვნეს
- 113,13 შეურენელად და შეურწყმელად (იგივე 113,16)
- 120,28 ჰგავს და ებაძვის
- 122,31 ჰბადებდენ და ამყოფებდენ
- 122,32 ხატ და სახე
- 123,22 მსგავსისა და ხატისა თვისისაჲ
 ხატნი და მსგავსნი თვისნი (168,25)
- 128,3 უსახო და უმსგავსო
- 128,4 უსახური და უმსგავსო
- 129,34 ნაბრწყინი და ნამზევი
 ნამზევთა და ნაბრწყინთა (130,14)
- 148,7 ხატად და იგავად
 ხატნი და იგავნი (161,11)
- 149,15 განჰვენს და განზიდავს
- 151,7 ჰხესთაობს და ჰმეტობს
- 156,5 არიან ერთ და მხოლო
 სირაჲ ერთთა და მხოლოთაჲ (156,7)
 ერთობასა და მარტიობასა (164,11)
- 167,14 დასაწყთა და დასაბამთა
- 177,13 დრასტირიოთა და მოქმედთა
- 204,12 კრეტსაბმელთა და ფარდაგთა
- 210,23 თანმეთანაედ და მეზიარედ
- 213,9 ნათლებრ ბრწყინვალედ
- 224,10 საგდებთაგან და ბადეთა
- 225,14 შეკუთელობაჲ და მგონებლობაჲ
- აქაც, ორიგინალურ ნიწილში პეტრიწის, ნაშრომისა, იგივე
 სურათია, რაც თარგმნითში: ორი შემთხვევაჲ, როდესაც ორი ნახ-
 შარი სიტყვიდან ერთი ბერძნულია, ხოლო მეორე ქართული (97,25;

177,13); დანარჩენ შემთხვევებში კი წყვილ-წყვილი ქართული სიტყვითაა ერთი ცნება გამოსახული.

§ 6. ხელთნაწერები

საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერთა განყოფილებაში დაცულია ჩვენი ძეგლის ათი ხელთნაწერი¹. ამათგან შვიდი (ABCDEFH) შეიცავს ძეგლს სრულად, სამი—მხოლოდ ნაწილებს.

ხელთნაწერი A

A—ხელთნაწერი № 69 ყოფ. საეკლ. მუზეუმისა, გადაწერილია XVI—XVII საუკ. ნუსხა - ხუცურით: ზომა ხელთნაწერისა 30 X 20 სმ; შეიცავს 278 ფურცელს. 1—243 ფფ. უჭირავს ჩვენს ძეგლს, ხოლო დანარჩენი ნაწილი—ბასილ ზარზმელის თხზულებას (ხელთნაწერი დაწვრილებით აქვს აღწერილი მ. ჯანაშვილს (ქართული მწერლობა, წ. II, ტფ. 1909 წ. გვ. I—VII). რომ ხელთნაწერი XVII საუკუნეზე გვიანდელი არ არის, ამაას—გარდა პალეოგრაფიული ხასიათის ნიშნებისა—მოწმობს ის გარემოებაც, რომ ის ხელთ ჰქონია არჩილ მეფეს, რომელიც პროკლეს თხზულების ბოლოს (ფ. 243) ხელს აწერს («დავითავე წიგნი. არჩილ»).

ხელთნაწერი ორ წყებად გადაუწერიათ: თავიდან და შუიდან (135b გვერდიდან). 135a-მდე რომ მისულა პირველი ნაწილის გადამწერი, შეუმჩნევია, რომ ველარ დაეტეოდა, და ხელი უფრო წმინდა აულია. ამიტომ იგი შენიშნავს 135a შიდა არშიაზე: «აქა ორთავე ნაწერი ერთად შეიყარა: და არ ეტეოდა ამა ფურცელსა ზედა: და მისთვის მოუწმიდე: უფალნო ჩემნო:..».

გადამწერს ახასიათებს დ-მეტობა, განსაკუთრებით ა-ს შემდეგ, მაგ.; დიდათაჲ საღიმეტყლოთა, იძულებაჲთა, გრძნობაჲთა, სხაროდ (II 19,10), იპყრაჲ, ივნოჲ და სხვა (ამის შესახებ იხ. კ. ქეკელიძე, ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა, ტფ. 1935 წ. გვ. 141).

მრავალია შემთხვევა, რომ გადამწერს ორჯერ დაუწერია სიტყვა (და მის მიხედვით B-ხელთნაწერის გადამწერსაც, იხ. ქვემოთ). ზოგჯერ ეს ზედმეტად დაწერილი სიტყვა აფხეკილია; უფრო ხშირად კი ეს ზედმეტი სიტყვა, როდესაც გადამწერს თვითონვე შეუმჩნევია, წერტილებში—ზევით-ქვევით—ჩაუსვამს, მაგალითად:

¹) ეს ხელთნაწერები მოხსენებული აქვს ს. გორგაძეს («ჩვენი მეცნიერება» 1923 წ., № 4—5, გვ. 2), გარდა ქვემოთ აღწერილი H-ხელთნაწერისა. რამდენადაც საქ. მუზეუმის ხელთნაწერთა ფონდები ჯერ სრულად აღწერილი არ არის, ამდენად მოსალოდნელია აღმოჩნდეს ჩვენი ძეგლის სხვა ხელთნაწერებიც.

II 85,4-5 ზესთა ძალისა ჟამისა

II 86,10 ზენათა თა

II 93,5 არაობისგან არს არს

II 96,2 არ მიზეხად აღმოაჩინენ

II 97,24-25 მიხედოს ვნებამან ხედვამან.

A-ხელთნაწერი (და მასთან ერთად, B-ხელთნაწერიც), როგორც შკითხველი დარწმუნდება კრიტიკულ აპარატში მოყვანილ ვარიანტთა შედარებიდან, ხშირად ამახინჯებს ტექსტს. დამახინჯება გამოიხატება: 1) ხარვეზების დატოვებაში, 2) კორექტურულ შეცდომებში, 3) სიტყვების გამეორებაში (ამის მაგალითები იხ. ქვემოთ გვ. LXXV). ეს დამახინჯებები გამოწვეულია როგორც იმით, რომ გადამწერს შერყვნილი დედანი ექნებოდა, აგრეთვე იმითაც, რომ ის კარგად ვერ ერკვეოდა თხზულების შინაარსში და მექანიკურად სწერდა: ამის გამო დედნის მკრთალი ნაწერი, გადამწერის მიერ განახლებული ან შევსებული, ხშირად უაზრო გამოდიოდა¹.

მიუხედავად ყველა ამ ნაკლისა A-ხელთნაწერი ძვირფასია ჩვენთვის: ჯერ ერთი იმიტომ, რომ იგი ქრონოლოგიურად უძველესია. მართალია, ხშირია შემთხვევა, როდესაც მოგვიანო ხელთნაწერს უკეთესი დედანი უდევს საფუძვლად, ვიდრე უძველესს. და თვით გადამწერიც მოგვიანო ხელთნაწერისა უკეთ ჰკითხულობს თავის დედანს, ვიდრე უძველესისა (და ჩვენი ძველის მიმართაც დასტურდება ეს C-ხელთნაწერის მაგალითით),—მაგრამ ქრონოლოგიურად ძველი ხელთნაწერი ხშირად იმის გარანტიას იძლევა, რომ მისი დედანი უფრო ძველი იყო, ვიდრე მოგვიანო ხელთნაწერებისა, და თვით გადამწერსაც მეტი ცოდნა შეიძლებოდა ჰქონოდა ძველის ეპოქის ენისა (ესეც დასტურდება XVIII—XIX სს. DEH-ხელთნაწერების მაგალითით; ისინი ძველის ენას აახლებენ თავისი ეპოქის გრამატიკული წესების საფუძველზე).

გარდა ამისა A-ხელთნაწერის ფასი იზრდება იმითაც, რომ მას დაცული აქვს ერთი შენიშვნა, რომელიც არც ერთ სხვა, ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ხელთნაწერს არ მოეპოვება. ეს შენიშვნა ეხება იმას, რომ ჩვენი ძველი, რომელიც შეიცავს პროკლე დიადოხოსის „კავშირთა“ თარგმანს და იოანე პეტრიწის „განმარტებას“, დაწერილი ყოფილა კიმენ-სხოლიოდ. «შეისწავე, რამეთუ ესე წიგნი, კიმენ-სხოლიოდ აღნაწერი, ამისთჳს თანაჩართვით დაწვერეთ, რაჲთა მწერალთა და მკითხუელთა გაუადვილდეს და, ვითა დედასა ეწე-

1) ამ მხრივ A-ს გადამწერზე უფრო მაღალხარისხოვანია C-ს გადამწერი, რომელიც ძალიან კარგად ერკვევა თხზულების შინაარსში და ყველა დანარჩენ გადამწერთ სჯობნის ტექსტის სიზუსტის დაცვის საქმეში.

რა, ეგრე შეცვალეზულად დაგკწერია აქაცა. და რომელი პროკლესია „პარი“ დაგკვამს თავსა შავი წითლითა შემოცული; და რომელი იოანესია „ნი“¹, რაათა ორთავე ფილოსოფოსთა სიტყუაჲ თვს-თვს იცნობებოდეს». ეს შენიშვნა სხვა საბუთებთან ერთად, რომლებზედაც ზემოთ იყო ნათქვამი, ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ ძირითადი ტექსტი, კიმენი, იყო პროკლეს „კავშირნი“; ყველაფერი დანარჩენი წარმოადგენდა სქოლიოს, რომელსაც ძველი ქართველი მწიგნობრები იოანე ფილოსოფოსს მიაკუთვნებდნენ.

ამ სქოლიოს მნიშვნელობა იზრდება შემდეგი გარემოებითაც. როგორც ვთქვით, ეს სქოლიო მხოლოდ A-ხელთნაწერს შემოუნახავს; დანარჩენ ხელთნაწერებს იგი არა აქვთ. მაგრამ ის ჰქონია აგრეთვე „კავშირნი“-ს იმ უძველეს XIII საუკუნის ხელთნაწერს, რომელიც ამჟამად ტფილისში აღარ არის (იგი მენშვიკების მიერ იქმნა. საზღვარგარეთ გატანილი სხვა, მათ მიერ გატაცებულ ქონებასთან ერთად).

ეს არის ხელთნაწერი № 1337 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა. განსვენებულ ს. გორგაძის არქივში აღმოჩნდა ამ ხელთნაწერის მოკლე აღწერილობა:

„დიდი ტანის ხელთნაწერია სქელი ქალაღდის ყდაში, რომელსაც გარედან მოყვითანო ტყავი აქვს გადაკრული, ყდის ყურები წემოკმულია თავგებისგან. ყდას შესაკრავი ჰქონია, რომლის კვალი დღესაც ემჩნევა. ზომა ხელთნაწერისა 34 X 25 სანტიმეტრია.

„შეიცავს 103 ფურცელს, რომელთაც სათვალავს (არაბული ციფრით) ჩვენ ვუკეთებთ. თავში ერთი (პირველი) და ბოლოში ხუთი (99—103) ფურცელი ახალია, როგორც სჩანს მე-XVIII-ე საუკუნეში ჩაკერებული; დანარჩენი ფურცლები კი (2—98) ძველი სქელი ქალაღდისაა და გადაწერილია მე-XII—XIII საუკუნის ლამაზი ნუსხახუცურით; სათაურებში ნახმარია სინგური, დანარჩენ შემთხვევაში კი შავი მელანი, რომელიც დროთა განმავლობაში გადახუნებულა და ალაგ გადაამქრალა. ყოველ გვერდზე მოთავსებულია ორმოც-ორმოცი (ზოგან 38) გრძელი სტრიქონი. ხელნაწერს დიდრონი არშიები აქვს დატრეებული, რომელზედაც მოთავსებულია ავტორის თუ მთარგმნელის მოკლე-მოკლე შენიშვნები. ამავე არშიებზეა მოთავსებული თხზულების თავთა სათვალავი ასომთავრული ასოები და თხზულების ავტორისა და მთარგმნელ—კომენტატორის ასომთავრული ინიციალები: **შ** (პროკლე) და **ქ** (იოვანე).

„სასვენებელ ნიშნებად ნახმარია: მძიმე(,) წერტილი(.), ორწერ-

1) ხელთნაწერებში, მართლაც, ყოველი თავის დასაწყისში არშიაზე სწვრია შავად პ ა ნ ი და ირგვლივ წითელი ხაზები აქვს მიწერილი.

ტილი(:), სამწერტილი(:.), ორწერტილხაზი(:—), და აქა-იქ შრავალ-წერტილი(:...:):).

„გვეხვედება აწკარზემოთი ნიშნებიც: ქარაგმა (˘) და მახვილი (˙). ეს უკანასკნელი ჩვეულებრივ სიტყვის მეორე სრულ მარცვალზე ზის ბოლოდან; ერთმარცლოვანი სიტყვები წინა სიტყვებზე არიან მითვლილი. სამწუსხაროდ ჩვენს ხელნაწერში. ეს ნიშანი ყველა სიტყვაზე არა ზის (ალბათ გადამწერს გამოჩენია) და ამიტომ ძნელია ამ ხელნაწერის მიხედვით რაიმე საზოგადო წესის გამოკვეთვა: თითქმის ირკვევა, რომ ძველ ქართულში მახვილი დაქტილური არ ყოფილა (როგორც დღევანდელ ქართულშია), არამედ უფრო ქორეული, ე. ი. ბოლოდან მეორე მარცვალზე. აი პირველი შეხვედრილი მაგალითი: თვ'სი, 'ერთიერთ'ისა იყოს, ზიარებ'ით, ზიარებ'ითი, ერთობი'საჲ, „ზესთ'ადეს ყ'თა ზიარებ'ათა“, ძ'ალთაჲთ, „ერთქმნილი ერთცა' არს ერთსა, „ერთი' არს“, წარმოშობი'ლი, სირბათა, „რ' შე'დგმა ერთებ'რი'ვთა მხოლოთაგ'ნ, ვ'რ ეტყოდა დიდი პარმენი'დი სოკრატის და ზი'ნონს“ (ყველა ეს მაგალითი იხ. ფურცელი 65ა).

„ამ ნიშნით (მახვილით) წინამდებარე ხელნაწერში ალბათ გრძელი ხმოვნები უნდა იყოს აღნიშნული, სწორედ ისე როგორც დღევანდელს მთიულურში გრძელი ხმოვანი „თითქმის ყოველთვის მეორე მარცვალზეა ბოლოდან“ (ა. შანიძე: კრებული 193).

„მე-2-ე ფურცლის (ძველი ფურცელი) პირველ გვერდზე ქვემო არშიაზე მე-XIII-ე საუკუნის შედრული ხელით მინაწერი ყოფილა, მაგრამ ქალაღი დაზიანებულა და ამ მინაწერისა რამოდენიმე ასო იკითხება, ამ მინაწერში სასვენებელ ნიშნად ნახმარია ორწერტილი(:):.

„ხელნაწერში იდვა ფოსტის ქალაღდის ერთი ფურცელი, რომელიც ჩვენ წინა ყდის შიგნითა გვერდზე მივაწებეთ. ამ ფურცელზე აწ განსვენებულის ისტორიკოსის თევდორე ჟორდანიას ხელით მოთავსებულია შემდეგი: „მისის ყ'დ უსამღვედელოესობის გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის ალექსანდრესაგან მივიღე შვიდი თუმანი და ნახევარი შესაძენად ძველის ხელნაწერის წიგნის კავშირისა იოანე პეტრიწისაგან განმარტებულის, რომელიც ვალდებული ვარ 14 ამ აპრილამდი ვიყიდო და წარუდგინო მის მეუფებას ეპისკოპოსს. 1902 წელს აპრილის პირველსა. თევდორე ჟორდანიას“.

„შემდეგ ეს ხელნაწერი ალექსანდრე ეპისკოპოსის მემკვიდრეებისაგან შემოვიდა საქ. საისტ. და საეთნ. საზოგადოების წიგნთსაცავში. ხელნაწერში მოთავსებულია იოვანე პეტრიწის მიერ ბერძნულიდან ნათარგმნი და განმარტებული თხზულება ნეოპლატონური ფილოსოფოსის პროკლე დიადოხოსისა: „კავშირნი ღმრთისმეტყუელებითნი. თავნი ორას და ათერთნი“. ა) თხზულებას წინ მიუძღვის

მთარგმნელის წინასიტყვაობა, რომელსაც უჭირავს ხუთ გვერდამდე (ფურცელი 1ა—3ა). ბ) შემდეგ მოთავსებულია „კავშირთა“ ტექსტი ორასთერთმეტ (ს'ია) თავად და ამდენივე განმარტებით, ზოგჯერ განმარტება ერთი ორად და სამად უმეტესია განმარტებულ ტექსტზე. ტექსტის ყოველი თავის გასწვრივ არშიაზე მოთავსებულია ასო „პ“ ე. ი. პირველი ასო ავტორის სახელისა (პროკლე), ხოლო განმარტებათა ყოველი თავის გასწვრივ ზის ასო „ი“ ე. ი. მთარგმნელ-კომენტატორის სახელის ინიციალი (იოანე). გ) დასასრულ, მოთავსებულია მთარგმნელის ბოლოსიტყვაობა, რომელსაც უჭირავს ხელნაწერის უკანასკნელი 14 გვერდი (95—102ა). მე-102-ე ფურცლის მეორე გვერდი და მთელი მე 103-ე ფურცელი ცალიერია“.

ამ მოკლე აღწერილობაში არაფერია ნათქვამი ხელთნაწერის სქოლიოების შესახებ. მაგრამ გარდა ამ აღწერილობისა ჩვენ გვაქვს ზეპირი გარდმოცემა იმ მეცნიერთა, რომლებსაც თავის დროზე, როდესაც ხელთნაწერი № 1337 ტფილისში იყო, უმუშავიათ ამ ხელთნაწერზე. ასე, მკვლევარი პ. ინგოროყოვა გადმოგვცემს, რომ იმ ხელთნაწერშია „კავშირნი“ და „განმარტება“ „თანაჩართვით“ იყო დაწერილი და რომ იმ ხელთნაწერშია იგივე შენიშვნა მოიპოვებოდა „კიმენ-სხოლიოდ აღნაწერობის“ შესახებ. მასასადამე, უკვე XIII საუკუნეში, როდესაც № 1337 ხელთნაწერია გადაწერილი, გაბმით დაუწერიათ ორივე თხზულება, და აზრი იმის შესახებ, რომ „განმარტება“ იოანე ფილოსოფოსს ეკუთვნის, XIII საუკუნეშივე არსებობდა. ის გარემოება, რომ ეს შენიშვნა A-ხელთნაწერში მოიპოვება, ანათესავებს ამ უკანასკნელს № 1337 ხელთნაწერთან და ამ გზით A-ს ვარიანტებსაც მეტ ფასს აკუთვნებს.

A-ხელთნაწერის ზედაყდის შიგნით დაკრულია კონვერტი, რომელშიაც ჩაწყობილია ცალკე ქალაღდები, სადაც იოანე პეტრიწის მიერ ნახმარი ზოგიერთი სიტყვაა განმარტებული (ეს განმარტებები, მ. ჯანაშვილის თქმით, ქრისტეფორე ურდუბეგაშვილს უნდა ეკუთვნოდეს). აქვე მოგვყავს ზოგიერთი განმარტება¹.

თავი 17: შვიდთა სფეროთა. სფეროუცის სიმრგვლეს ქვიან.

თავი 29: აქა პავლე იმოწამების მთქმელი სამი. გვართა გვარად: და საზღვართა საზღვრად: ფილასოფოსი უწოდს. ვითარცა პავლე ხატად უცვალებელად და მქონებელად მამისა სიმდიდრისა. ეს თავი მეტად რე გახსნის კრულე ბასა² (იხ. ჩვენი გამოც. II-787-16).

¹) აქ მოთავსებული ზოგიერთი განმარტება მოჰყავს მ. ჯანაშვილსაც (I. c. XXXVIII—XLIV).

²) ჩვენ მიერ ხაზგასმული სიტყვები წარმოადგენს კომენტატორის გაღაშქრებას იოანე პეტრიწის წინააღმდეგ. ალბათ იმიტომ, რომ იოანემ პავლე

ანაქს მფლობელი¹.

არდი აწ, მაგრა არდი არ უნდაო, არ ტი უნდაო, რომელ არს აწ?

აფანის უჩინოსა ქვიან².

გადიონკსებული ვითამ დამთვრალი.

ესთა მეგრული სიტყუა: ესრეთო: მეგრულად³.

ეფასა ვითამ თქმასა⁴.

ზოდია ეტლი.

კენტრო ამას ქვიან რომელსაც ეტლზე მზე დგას თუ სხვა რომელიმე.

მნათობი.

პერი გარემო⁵.

მეფისკენ⁷ არს ვითარცა ით თქვა.

ტირი⁸ აწ დაიცევ.

ფთონგთა⁹ კმა.

ხალეპო ფიცხელი.

ჰიტონ¹⁰ პერ(ერ)ანგი: ანატყავისა სამოსელი¹¹.

ხელთნაწერი B

B — ხელთნაწერი № 74 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა (ამჟამად საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი № A — 74) გადაწერილია XVIII საუკუნის ნუსხა-ხუცუროით; ზომა ხელთნაწერისა 34×21 სმ., ტექსტისა 20×13¹/₂ სმ., შეიცავს 243 ფურცელს (სათვალავში არ შედის, ფორზაცის ფურცლების გარდა, პირველი ფურცელიც. „კავშირნი“-სა და „განმარტების“ ტექსტი დაცულია სრულად.

მოციქული დაიმოწმა თავისი წარმართული აზრის გასამართლებლად.

1) „*სადაც მართლა „მფლობელს“ ნიშნავს, მაგრამ პეტრიწი ხმარობს სიტყვას „ანაქუსი“.*

2) იხ. ქვემოთ ლექსიკონში I, 235 „არდი“.

3) *ძეგლი* „უჩინო“.

4) ეს განმარტება ხელთნაწერის არშიაზეც სწერია (II 182, შენიშვნა*).

5) *წყდია* „ვთქვი“.

6) *აერი* „გარემო“.

7) *აწფოჯე* „ძალუძს“ (I 103ა).

8) *ტირე* „დაიცავი“.

9) *ფთონგთა* „ხმა“; მ. ჯანაშვილს (I. ს. XXXIII) შევდომით წაუკითხავს „თ ე თ ო ნ გ თ ა“.

10) *ჰიტონ* „სამოსელი“.

11) კომენტატორი (ქრისტეფორე ურდუბეგაშვილი ან, იქნებ, მასზე ადრე ვინმე სხვა), ჩანს, ბერძნული ენის მცოდნე ყოფილა. მას სწორად მოჰყავს ბერძნული სიტყვები, იმდენად სწორად, რომ აბერძნულებს ქართულ სიტყვებს და ასახელებს ისეთ სიტყვებსაც კი, რომლებიც თვით ძეგლში სულ სხვა ფორმით არის მოყვანილი, მაგ.: ანაქს (ძეგლში «ანაქუსი»), აფანის (ძეგლში «აფანისი» II 75ა), ეფასა (ძეგლში «ემფასი» I 86ა, 116), ტირი.

ხელთნაწერი გადაწერილია 1731 წელს, მოსკოვში, მელქისედექ კავკასიძის მიერ. ამის შესახებ ცნობას იძლევა თვით გადაწერი 242b—243a გვერდებზე: «დიდებაჲ ღმერთსა მიზეზსა ყოვლისა კეთილისასა და სრულმყოფელსა, რომელმან ღირს მყუნადიდას ამას საღმრთისმეტყუელოსა აღწერად და განსრულებად კელითა ჩემ ცოდვილისა და უნდოსა ძლიითისა მდივნის მელქისედექ კავკასიძის აბელის შვილისათა, ქალაქსა დიდსა მოსკოვს იმპერატრობასა ანნა იოანუნასსა, ოდეს მიბრძანდა საქართველოს მპყრობელი სახელოვანი და დიდთა კელმწიფეთაგან შეყუარებული მეფეთ-მეფეს ვახტანგ, საუკუნო ყოს უფალმან კსენებაჲ და კურთხევაჲ მისი ამინ. მაშინ მონა და მიწა მათი თანვეახელ და აღვსწერე ქრისტეს აქათ ჩ'დლა, იენის კ'ე, ქართულსა ქონონიკონსა უ'ით» (419+1312=1731)¹.

ხელთნაწერის მე-2 გვერდზე მოყვანილია ცხრილი საძიებელი (იხ. ქვემოთ გვერდი VI); საძიებლის გასწვრივ გვერდით მინაწერია: «ესე არა რვეულთაგან თანაშთამომავალ, არცა თარგმანთა და მთარგმნელთა მიერ რიცხუედი ესე საძიებელთა, არამედ ახლად ვისგანმე რაჲმე მოპოვნებულ არიან, დაღათუ არავე სრულიად უკმარ არიან. ღმერთო შეიწყალე ცოდვილი მდივანი მელქისედექ და კეთილად აკმარე წიგნი ესე»².

1855 წელს ხელთნაწერი ჰყუთვნებია მცხეთის სვეტი-ცხოველს: ხელთნაწერის მრავალ ადგილას ქვედა არშიაზე სწერია: «ეკუთვნის დიდს მცხეთის სობოროს ჩყნე [1855] წელსა».

B ხელთნაწერი გადმოწერილია უშუალოდ A ხელთნაწერიდან: ამის საბუთია ის, რომ B ზედმიწევნით იმეორებს A-ს ხარვეზებსაც და შეცდომებსაც და A-სთან ერთად სხვა ხელთნაწერებისაგან განსხვავებულ ვარიანტებს იძლევა³. მოგვყავს ზოგიერთი მაგალითი.

¹) ამას მოსდევს ჩვეულებრივი მიმართვა მკითხველისადმი — შემინდეთ; და, შემიწყალეთო.

²) პირველი უპაგინაციო ფურცლის პირველ გვერდზე გადაწერისავე ხელით სწერია:

ვინ კელყოს ძნელსა საქმესა,

კამს თავი გაიმწაროსა.

იმვე გვერდზე მხედრული ხელით სწერია:

სურვილით ვსწერ წიგნსა ამას, ვეტრფე თუმცა მიტრფიალა,
ღრმად მანიშნებს პლატონ სოკრატ პარმენიდ შორს მიფრიალა,

ესე პრკლე დიადოხოს იოვანემ მი. რიალა

და ელინთ წმანსა ღმრთისმეტყუელა, ვითარ დისკო გვჭყრტიალა.

³) ეს გარემოება სრულიადაც არ გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ B-ს გადაწერმა, თავისი მხრით, დაუშვას კორექტურული ან სხვა შეცდომები (მაგ., II 81, 32 შმდლ.) და არც იმას, რომ მან ზოგჯერ შეამნიოს A-ს ა შკარა

1) ხარვეზები¹: ა) I 12,28—29; I 36,17—23; I 37,22—38; II 40,7—8; II 115,23—32; II 119,17—30; —ეს ადგილები ჰკლებია ორივე ხელთნაწერს, B-ს შემდეგ შეუესია სხვა ხელთნაწერების საშუალებით: ბ) I 20,22—23; I 39,18—19; I 57,20; I 64,2—5; I 73,21—22; I 91,27—30; I 94,16—20; I 111,6—112,31; I—121,1—123, 4; II 79,8—9; II 194, 1—195,29; II 201,20—202,28; —ეს ადგილები აკლია ორივე ხელთნაწერს.

2) შეცდომები:

I 60,13 ესე არს სისრულე] ვისრულე AB
 I 77,8 იცვალეზიან] ევალეზიან AB
 I 84,3 რაფხომვე] საზომვე AB
 I 85,19 ღმრთებრივთა] ათებრივთა AB
 II 60,22 წარმოშობს] წარმოოზს AB
 II 92,32 ეხატვის] ეტრფის AB
 II 177,13 დრასტირიოთა] დასასტირიოთა AB
 II 192,22-23 რომელ პირველნი] რომელნი AB.

3) ზედმეტი სიტყვები (სხვა ხელთნაწერებთან შედარებით):

I 11,6 და არა თუ და არა პირველი²
 I 107,31 რამეთუ არცა ხრწნადთა ვითარ ხრწნადთა იყენსმცა
 II 27,4 და არა არს ერთ
 II 28,14 ზიარებითა ერთისათა სიმრავლისათა
 II 44,6 გაკეთებული ერთისა კეთილობისა მიერ
 II 181,3 შორის სხეულთა.

4) ერთნაირი ვარიანტები:

I 37,20-21 ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ] ნაწილებრივ განყოფილ AB
 I 73,20 განგებითისა] განგებულისა AB
 I 75,2 ივსებს] ალივსებს AB
 II 92,26 გუარისაჲ] არსებისაჲ AB
 II 179,6-7 სიწმიდისა] სიწმიდისათა AB

შეცდომები და აღარ გაიმეოროს ისინი. მაგალითად, B აღარ იმეორებს A-ს მიერ ორჯერ ან ზედმეტად დაწერილ სიტყვებს:

I 17,21 მქონებელი უშუშნებით ბუნებით
 I 33,21 უდარესი უმდარესი უმჯობესისგან
 II 468 და თვთ და თვთ
 II 85,4-5 ზესთა ძალითა ჟამისა
 II 97,24-25 მიხედოს ვნებაჲმან ხედვამან.

¹) ჩვენს გამოცემაში, როგორც პირველ ტომში (I) ისე მეორეში (II), მცირედენი გამოწკლისის გარდა, ყველა შემთხვევა აღნუსხული სტოლიოზში.

²) AB-ს ზედმეტი-სიტყვები ხაზგასმით მოგვყავს.

II 182,21 არსებასა| არსებათა AB

II 184,21 მყოფობისა| მყოფობითისა AB.

ხელთნაწერი C

C—ხელთნაწერი № 2235 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), ამჟამად საქართველოს მუზეუმის ხელთნაწერი № II—2235: ზომა 23×16 სმ., ნაწერისა $16\frac{1}{2} \times 10\frac{1}{2}$ სმ. ხელთნაწერი ლამაზი მხედრული ხელითაა გადაწერილი და შეიცავს თვით გადამწერის თვლით 24 რვეულსა და 6 ფურცელს, ე. ი. 190 ფურცელს (ჩვენ მიერ დანომრილ იქმნა 383 გვერდი). უკანასკნელი ორი ფურცელი დარჩენილა ცარიელი. 189 ფურცელზე ნუსხა-ხუცურით არის მიწერილი:

«სრულ იქმნა და დიდებაჲ სამებასა ღმერთსა მხოლოსა უკუენისამდე ამინ თთვესა სეკდენბერსა მეორესა რიცხუსა კელითა ისაკ მცირისათა წელთა ჩღნთ». [1759].

190b გვერდზე ხელთნაწერისავე ხელით სწერია მხედრულად¹:

«ძველსა წიგნსა შინა მიხილავენ მე ზაქარია მოძღვარსა და მუნით² გარდამომიწერიეს. მრავლით ჟამითგან უწინარეს ეფთიმო და გიორგი³ წმიდათა მამათა მთარგმნელთასა დავით და სტეფანე ქართველთა გვარისანი იერუსალიმს მიიწინეს და მუნ შეემეცნნეს ელინთა ენაშფობასა და პირველად მათ გარდამოთარგმნნეს რაოდენნიმე საეკლესიონი წიგნნი ბერძულისაგან ქართულად და არაბთა ენისაგანცა საღმრთონი წიგნნი გარდამოიღეს მრავლითა შრომითა. და შემდგომად შრავლისა ჟამისა აღეშენა საყდარი იპორტიკისა⁴ ღმრთისმშობლისა და მუნ შეკრბეს მრავალნი ქართველნი მონაზონნი და, მათ შორის გამოჩნდეს ეფთიმო და გიორგი სანატრელნი მამანი და რაოდენნიცა დავით და სტეფანეს მიერ თარგმნილნი წიგნნი მწერალთა განერყვნეს, ამათ განაწრფელეს და განმართეს და უმრავლესი ახლად გარდამოთარგმნეს. ამათსა შემდგომად გამოჩნდეს სამცხით ღირსნი მონაზონნი საბათუხარელი და ეფრემ მცირე მოწაფე იოანე პეტრიწისა. ესე ეფრემ ფრიად აიძულა საბათუხარელმან თარგმანებად რაოდენთამე წიგნთა, რომელნი არა თარგმნილ იყვნეს ენასა ჩვენსა, და გარდამოთარგმნა წიგნი დიონისი არიოპაგელისა და გრიგოლი ღმრთისმეტყველისა ლავსაიკონი, დავითის თარგმანი ორ წიგნად, სჯულის კანონი

¹) იგივე მინაწერი ჰქონია „კავშირნი“-ს სხვა, გრუზინისკის (G) კოლექციის, ხელთნაწერს იმ განსხვავებით, რომ იქ ორთოგრაფია სხვაა. ეს მინაწერი მოყვანილი აქვთ ა. ცაგარელს (Сведения I, 61-62) და თ. ჟორდანიას (ქრ. I, 224—225).

²) მუნითგან G. ³) ეფთიმისა და გიორგისა G. ⁴) პორტიკისა G.

დიდი და რომელნიმე ცხოვრებანი და წამებანი წმიდათანი, თეოფილონ ისტორია, და თქმულნი კასიანე მონაზონისანი. ხოლო ეფრემ იყო შავსა მთასა და ოდესმე იერუსალიმსაცა».

C-ს გადამწერი განსაკუთრებულის გულისყურით ეპყრობა ძეგლის ტექსტს: მრავალია წემთხვევა, როდესაც თავისი დედნის დამახინჯებულ ადგილს უფიქრდება; თუ შეუძლია მაშინვე მიუხედეს შეცდომას—იქვე ასწორებს; როდესაც ის თვითონაც ეკვობს, თუ როგორ იქნება უფრო სწორად, სათანადო შენიშვნას უკეთებს არშიაზე (იხ. მაგალითები I 28,24; 49,16;50,13; II 68,6; 222,23).

გადამწერი მექანიკურად არ ეპყრობა საქმეს; ის, ჩანს, ძალიან დაინტერესებულია თვით ძეგლის გავებით და გარდა იმ ხელთნაწერისა, საიდანაც იწერს, ხელთ აქვს სხვადასხვა დამხმარე წიგნებიც. პეტრიწის ტექსტის გასაგებად საკიროდ მიუჩნევია პროკლეს თხზულების ახალი, XVIII საუკუნის, თარგმანიც თან ჰქონოდა. ასე, ჩვენს გამოცემაში (I 4, თავი 2.) დადასტურებული გვაქვს ერთი შემთხვევა, როდესაც მას შეცდომით (თუ რაიმე განსაკუთრებული მოსაზრებით) მთელი მეორე თავის თარგმანი და კომენტარი ჯერ დაუწერია ამ ახალი თარგმანიდან (სვიმონ გარნელის განმარტებითურთ), ხოლო შემდეგ პეტრიწის ტექსტს დაბრუნებია.

C-ხელთნაწერი (და მასთან ერთად K, რომელიც C-ს ჯგუფისაგან მომდინარეობს) ერთად-ერთი ხელთნაწერია, რომელსაც ცალკე თავების სათაურები შესაძლებელი სისრულითა აქვს დაცული (სათაურები წითლად არის მიწერილი არშიებზე). როგორც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ნათელია, სათაურები ყველა თავს არასდროს არ ჰქონია: სათაურები გარკვეულ ნაკვეთებს ჰქონიათ, თითოეულ ნაკვეთში კი რამდენიმე თავი შედიოდა. ქართულ ხელნაწერთაგან მხოლოდ C-ს შემოუნახავს მეტიწილი ბერძნულში დაცული სათაურებისა: 39 სათაურიდან C-ს დაცული აქვს 31 (მას აკლია 6 სათაური ბერძნულ ხელთნაწერებში დაცულთაგან); თვით ბერძნული დედნის ჩვენამდე მოღწეულ ხელთნაწერებს კი დაცული აქვთ მხოლოდ 16 სათაური (მათ აკლიათ 28 სათაური ქართულ ხელთნაწერებში დაცულთაგან).

ის გარემოება, რომ C-ს საკმაო სისრულით აქვს დაცული სათაურები და ეს სათაურები ასახავენ ბერძნული ხელთნაწერების სათაურებს, მოწმობს იმას, რომ C-ს განკარგულებაში ყოფილა კარგი ღირსების დედანი; ამით უნდა აიხსნებოდეს, რომ C, შედარებით სხვებთან, უფრო თავისუფალია ტექსტუალურ დამახინჯებათაგან.

თავი	ქართული სათაური	ბერძნული სათაური	ხელთნაწერები
თავი 1.	ერთისა და სიშრავლისათვის		CFK
თავი 6.		<i>περι ενάδων</i>	ბერძნ.
თავი 7.	წარმომჩენელისა და წარმომჩენილისათვის უმჯობესისათვის წარმომჩენელისა (A)	<i>περι παραρτήσεων και παραγομένων</i>	ACFK ¹
თავი 8.	პირველისა კეთილობისათვის და უმოქენელსა და მოქენისა, და თუ არს მიზეზი არსთა და ერთი არს, დაღატყ არსთა და საბამი და მიზეზი პირველი კეთილობაჲ არს, და თუ კეთილობა და ერთობა ერთი არს	<i>περι τοῦ πρώτου ἀγαθῆς, ἢ καὶ τέρμαθου καλεῖται</i>	ACFK ბერძნ.
თავი 9.	კეთილობისათვის (A) უმოქენელსათვის (A) უმოქენელსა და მოქენისა	<i>περι αὐτάρεστος</i>	ACFK ბერძნ.
თავი 11.	წარმოლობისთინ (A) [მიზეზისათვის]	<i>περι αἰτίου</i>	ACFK ბერძნ.
თავი 14.	მიუდრეკელისათვის, თვთმოდრეკისა და სხვსა მიერ მიდრეკადისა	<i>περι ἀκινήτου καὶ ἀτοκινήτου ἰσχύος καὶ αἰτίας</i>	ACFK ბერძნ.
თავი 18.	წესდადებისათვის არსთათვისა	<i>περι ἑνός</i>	ACFK ბერძნ.
თავი 19.	აობისათვის (A)		A
თავი 20.	მიქმნისათვის		A
თავი 21.	სული, გონება, სხეულთ მიდრეკა		A
თავი 21.	არსთა დაწყებისათვის	<i>περι τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιον ὁ τοῦς</i>	A ბერძნ.
თავი 25.		<i>περι τελείου</i>	ბერძნ.
თავი 41.	სხვსა შორის მდგომისა და თვთმდგომისათვის		CK
თავი 48.		<i>περι ἀΐδιου, πρὸς τὸ θεῖον, ὅτι ἀΐδιος ὁ κόσμος</i>	ბერძნ.
თავი 50.	საუკუნოვანსა და უამიერი-სათვის	<i>περι χρόνου καὶ τῶν κατὰ χρόνον</i>	CK ბერძნ.
თავი 52.		<i>τὴ ἐστὶν αἰώνιον</i>	ბერძნ.
თავი 53.		<i>περι αἰώνιος καὶ τῶν αἰώνιων</i>	ბერძნ.

¹⁾ A-ხელთნაწერში სათაურები ყველაგან გვიანი მხედრული ხელითაა მიწერილი.

თავი	ქართული სათაური	ბერძნული სათაური	ხელთნაწერები
თავი 56.	შესმენათათვის და ქუემდებარეთა		CK
თავი 60.	ყოვლადისა და ნაწილთათვის		CK
თავი 75.	მიზეზთა სხვაობისათვის		CK
თავი 77.	მიზეზთათვის		ABEH
თავი 77.	ძალთა და მოქმედებთათვის		CK
თავი 80.	სხეულთათვის და უსხეულოთა		CK
თავი 84.	მარად მყოფისათვის		C
თავი 86.	სხვაობისათვის მიუწდომელისა		CK
თავი 87.	მყოფისათვის და სხვაობისა მისისა		CK
თავი 89.	განსაზღვრებულთა და განუსაზღვრებულთათვის	<i>περὶ ἀπερίου καὶ πέρας</i>	CK ბერძ.
თავი 97.	შესმენათა და ქუემდებარეთათვის		CK
თავი 104.	საუკუნოვანსა და უკუნადისათვის		CK
თავი 108.	სქესთა ზიარებისათვის და შესმენათა და ქუემდებარეთა		CK
თავი 111.	საღმრთოთა საცნაურთათვის და ლიტონთა საცნაურთა სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყვერთა სხეულთა, და უსიტყვოთა სხეულთა		CK
თავი 113.	საღმრთოთა რიცხუთათვის, და ზიარებითათა, ლმერთათა, რომელ არიან საყოველთაონი		CK
თავი 123.	პირველისა მიზეზისათვის		CK
თავი 128.	გონებათათვის და სულისა კაცისა და ცათა		CK
თავი 136.	შესმენათათვის და ქუემდებარეთა		CK
თავი 141.	წინა განმგებლობისათვის ღმრთისა რომელა ანგელოსთა მიერ		CK
თავი 145.	შესმენათა და ქუემდებარეთათვის		CK
თავი 167.	საცნაურთათვის, ცნობათა და ცნობადთა		CK
თავი 184.	სულისათვის	<i>περὶ ψυχῆς</i>	CK ბერძ.
თავი 207.	ახალურებისათვის სულისათვის, რომელ არს სიტყვერი სული		CK

ხელთნაწერი D

D—ხელთნაწერი № 2182 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XVIII საუკუნუს ხს ა - ხ. უკუ უ რ ი თ ნ ა წ ე რ ი; ზომა 31×22 სმ., ნაწერისა 22×15; სულ 162 ფურცელი; შეიცავს ძეგლს მთლიანად («გუარსა თანა გუაც..... ზედწანაწერისასა»). გადაუწერია არქიელის ტიმოთეს დავალებით ტფილისის სიონის კანდელაკის ძეს ისაკს, 1751 წელს. 162b გვერდზე გადამწერის მინაწერია:

«ვითარმედ საძნოდ და ღრიფად სამეცნონი და ღრმად საღრიფონი მატანნი მომეცნეს მე აღწერად და განგკრთი საკვირველებასა მწვერვალთა ფილოსოფოსისა და ვედრონის ატტიკულებრივისა გრძნობისასა პლატონის მიერსა სიბრძნესა და პროკლეს დიადოხობრსა აღკაზმვას და მცნოდა უაღრესისა გულისკმისასა კელყოფად არქიერის ტიმოთესგან ვიძულებე მე მდაბალი ტფილურთა დიდებულისა სიონის კანდელაკის ძე ისაკ მონა უფლისა საბაოთისა და ევმანუილისა დედისა მინდობილმან აღვსწერე მრავალ საღაღადო ესე ერთი აღწერად ფრიადითა შრომითა და სისწორის ტკივილთ მოყვარებითა აწე მიმთხვეულნი წიგნისა ამის შენდობით მოიხსენებდეთ საფასეთა წარმგებელსა და მე მშრომელსა უსასყიდლოთ მომიკსენებდეთ.

ქრისტეს აქათ ჩღმია [1751] ქორონიკონს ულ^ც [438]»¹.

ეს ხელთნაწერი, როგორც ჩანს, შილდაში ყოფილა. ყდის წინა ფიცრის შიდა გვერდზე მხედრული ასოებით სწერია:

«ქ. მე იორამ ვეშაპიძემ მამულის წილი ჩემის ნებით არ ვინდომე; ამაში ბატონიც უბრალო არის და ჩემი სახლის კაცებიც. ამას იქით თუ მოვინდომო, ნულარ მომცემთ. არის ამის მოწამე მოსებერი, დავით აქიმი და სულ შილდელნი. სეკდებრის კ, უნ^ზ ქ.» [457+1312=1769].

ტექსტის პირველი გვერდის ქვედა არშიაზე სწერია: «წიგნი ესე კავშირი ეკუთვნის იოელ ალექსიევს». ბოლოში, კი, უკანა ყდის შიდა კანზე აწერია: В этой рукописи сто шестьдесят два (162) внизу нумерованных листа. 1898, XI 29 (ეს ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკის მცველის მიერ არის მიწერილი).

პეტრიწის განმარტების შესავლის ბოლოში, არშიაზე, სინგურით მიწერილია ერთერთი ძველი გადამწერის სქოლიო, ისეთივე, როგორც AB ხელთნაწერებშია (იხ. ჩვენი გამოც. II 9, შენიშვნა*), ხოლო შერყენილი სახით. ჩანს, D-ს დედნის (ან მისი დედნის დედნის) ის ფურცელი, სადაც ეს სქოლიო ეწერა, ამოკმული ყოფილა. სქოლიო იკითხება შემდეგ ნაირად (ფრჩილებში ვავსებთ დანაკლისს):

¹) თარიღი ასომთავრული ასოებითაა, მთელი დანარჩენი ტექსტი ნუსხახუტურით.

«რასა: [ვწერ ა]ნუ რასა: გლახ ემოქმედებ: გარნა: გვსწვიეს:
გუჰლო[აგან თერიაჲ]: და წერმოვსტყვენავ: ყა: ძლსა: ქს:
მიერ:.

ამის: წიგნი[საგან წარწყმდა] სამგზის: წყეული: არიოზ: და
ამსგანვე: განა

თლებულ[თა სამგზის მოიგე]სა: ღის: მეტყველებისა: ს'ხელი:.
დიდსა: ბრძე

ნთ[ა დიონოსი და ღრილორი] და ვასილი: და სხათცა: ვიეთ-
მე შენ [გონებაჲ განწყმდილი მოიგე ღმრთისა მიმართ] და საზ
ღვარსა: მამათა: წმიდათასა: [ნუ გარდავკლდნები და არა საც-
თურ გექმნეს].».

ხაზგასმული სიტყვები და სიტყვათა ნაწილები (რასა, გუჰლო,
ამის წიგნი, თლებულ) D-ხელთნაწერში გამოცალკეებულია სტრი-
ქონთა დანარჩენი ნაწილებისაგან და შუაში ხარვეზია დატოვებული
დედნის ამოკმულ ადგილებში არსებული სიტყვებისათვის (ვწერ ა,
აგან თერიაჲ, საგან წარწყმდა, თა სამგზის მოიგე). ამავე დედნისაგან
მომდინარე E-ხელთნაწერის გადამწერს ვერ გაუგია ამ სქოლიოს
დანიშნულება: გამოცალკეებული (ჩვენ მიერ ხაზგასმული) სიტყვები
მიუჩნევია შენიშვნად და არშიაზე დაუწერია, ხოლო დანარჩენი ნა-
წილი ტექსტში შეუტანია შემდეგი სახით: «ნურას გლახ ემოქმედებ.
გარნა გვისწავიეს. წარმოვსტყვნავ ყოველსა ძალსა ქრისტეს მიერ: სამ
გზის წყეული არიოზ; და ამისგანვე განსა ღვთისმეტყველებისაჲ სა-
ხელი: დიდსა ბრძენთ და ვასილი: და სხუათაცა ვიეთმე შენ და სა-
ზღვარსა მამათა წმიდათასა». ასევე ვერ გაუგია ეს მინაწერი H-ხელთ-
ნაწერის გადამწერსაც, რომელსაც ცალცალკე მოჰყავს არშიაზე მი-
ნაწერის ორივე ნაწილი.

D-ხელთნაწერის გადამწერს საკმაოდ შერყვნილი დედანი ჰქონია
ხელთ, თვით გადამწერს კი ნაკლები უნარი შესწევდა დამახინჯე-
ბული ადგილების აზრიანად აღდგენისათვის, მაგ.,

I 17,26 მეორე და შემდგომი—D მეორეთა შემდგომი:.

I 19,13 მის ქუეშე—D მოქუტშა

I 35,17 შემდგომად—D კ'ტლ

I 36,22 ორნი—D რ'ნი

ზოგჯერ ისეთი ვარიანტით ან რედაქციითა მოცემული ტექს-
ტი, რომ არავითარი აზრის გამოტანა არ შეიძლება (შეად., მაგ.,
I 4,10-17; II 26,8-10).

ენობრივი ფორმების მხრით D-ხელთნაწერი მისდევს, საზო-
გადოდ, ძველ ნორმებს, მაგრამ ზოგჯერ სიახლეს იჩენს უმარცვლო
უნიის საკითხში და უნიის მაგიერ ვ-ინს სწერს: „შოაქვს“, „უთქვი-
სა“, „თვითება“ (მაგრამ გვხვდება აგრეთვე „თვთ“), „ნამღვილ“,

„მხედარ“, „გაგვარებული“, „გვარ“ (იქვე პარალელურად „გუარი“) და სხვ., იშვიათ შემთხვევაში ე-მეტობაც ემჩნევა („შობახსა“, „არ-სებახთა“).

ხელთნაწერი E

E—ხელთნაწერი № 2363 ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის სააზიო მუზეუმიდაგნ); გადაწერილია XVIII საუკ. მხედრული ხელით; ზომა $32 \times 20\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა $25 \times 14\frac{1}{2}$; სულ 176 ფურცელია, დაუნუმრავი), გვერდში 27 სტრიქონია; შეიცავს ჩვენს ძეგლს სრულად («გუარსა თანა გუაც.... ზედ-წანაწერისასა»).

პირველ გვერდზე მოთავსებულია ცხრილი-საძიებელი, მეორე გვერდზე ამ ცხრილის შენიშვნის სახით სწერია: «ნ შთამომავალ არცა თარგმანთა და მთარგმნელთა მიერ რიცხუედ[ი] ესე საძიებელთა, არამედ ახლად ვითარცა არიან, დაღათუ არავე სრულიად უნმარ არიან»¹.

176b გვერდის ბოლოში მინაწერია: «დიდება ღმერთსა სრულ-ყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა უკუნითი უკუნისამდე». მერმე გადაწერის მინაწერი:

«აღიწერა ღმრთისმეტყუელებითნი ესე კავშირნი სამეუფოსა შინა ქალაქსა სანკტ-პეტერბურღს ლავრასა შინა ალექსანდრე ნეველისასა, წელსა 1819, სექტემბრის 15-სა.

ხოლო თქუნენ მხილუძლნო, რომელნიცა შეემეცნებით წერილსა ამას შინა ცთომასა რასამე სიტყუათა, ლექსთა, ანუ მარცხალსა, ნუ ჩემ მიერ ჰგონებთ (და რამეთუ არცალა თუ საკვრვო არს). გარნა მე მსურჴბლისა მიერ იძულებულმან ყოვლის სიმკაცრით ვიგულს-მოდგინე გარდმოწერად ვითარ დედანსა შინა წრფელობდა უმეტნაკლოდ; ხოლო სადაცა იხილავთ ამას შინა დედნისა მიერ ცთომისა სახესა ლექსათავს დაშთომილსა ადგილსა, ამად მე ნუ მწყევ არა რახსა ცუდად მკადრენსა, არამედ გვედრთ მცირედ მშრომელი შენდობის მეტყველებასა; გ. ბ. ტარასი»¹.

ხელთნაწერი F

F—ხელთნაწერი № 2238 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), მხედრული ხელით გადაწერილი. სულ 672 გვერდია, ზომა

¹) ასეთივე სიტყვებია B ხელთნაწერშიაც; ჩანს, ბევრ ხელთნაწერში ყოფილა ერთი და იგივე მინაწერი. B-ში მეღქისედეს ეკუთვნის მხოლოდ უკანასკნელი სიტყვები.

²) ერთერთი ძველი გადაწერის მინაწერის შესახებ იხ. ზემოთ გვ. LXXXI.

20×17 სმ., ნაწერისა 15 $\frac{1}{2}$ ×11 $\frac{1}{2}$ სმ. გადაწერილია პეტერბურგში (ლენინგრადში) 1862 წელს ს. ტაბიძის მიერ (მინაწერი გვ. 672: «ალიწერა დიდსა ამას ქალაქსა სანკტ-პეტერბურს შინა; კელითა ჩემ-ცოდვილისა ს. ტაბიძისათა. წელსა 1862. თთჳსა ფებერვალსა 19-სა») და შეიცავს ჩვენს ძეგლს სრულად («გჳარსა თანა გუაც... წარმკითხველსა ზედ-წანაწერისასა»). თავების დასაწყისში ყველგან სრულად უწერია «პროკლეს» და იოვანეს» (ე. ი. «პროკლეს თავი» ესადაეს, «იოვანეს თავი» ესადაეს), ტექსტი სუფთად არის დაცული. ორთოგრაფიულად ახასიათებს ჭ-ს ხმარება.

ბოლოსიტყვაობა გამოყოფილია დანარჩენი ნაწილისაგან: თანეონი განმარტებები თავდება 626 გვერდზე, 627 გვერდი დაუწერელია, ხოლო ბოლოსიტყვაობა იწყება 628 გვერდიდან. ბოლოსიტყვაობაში პეტრიწის მიერ მოყვანილ ზოგიერთ ადგილს ძველი და ახალი აღთქმიდან არშიაზე მითითებული აქვს თავებისა და მუხლების სათვალავი.

ხელთნაწერი G

G—ხელთნაწერი № 2297 ყოფ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა (ჩამოტანილი ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XVIII საუკ. ნუსხა-ხუცურიით გადაწერილი; ზომა 22×16 $\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა 14 $\frac{1}{2}$ ×10 სმ. სულ დაცულია 156 ფურცელი, ვიდრე პროკლეს 71 თავის სიტყვებამდე «რამეთუ ზესთ დაეფუძნებიან თანმიცემათა უღარ[ესთასა] (ჩვ. გამ. I 46,29).

ხელთნაწერი მეტის-მეტად დაზიანებულია თავშიაც და შუაშიაც. თავში აკლია შესავალი და პირველი შვიდი თავი; იწყება «განმარტების» მერვე თავიდან სიტყვებით «წყურილთა მრ საწადოჲსათა» (იხ. ჩვენი გამოც. II 34,32).

შუაში აუარებელი ხარვეზია დატოვებული; აკლია არა მართო ცალკე სიტყვები, არამედ მთელი აბზაცები და გვერდებიც: ასე მაგ., აკლია მეთერთმეტე თავის უდიდესი ნაწილი, «კავშირნი»-ს სიტყვებიდან «რამეთუ უკუეთუ ცნობაჲ» (I 11,18) «განმარტების» სიტყვებამდე. «და თუ არცა რაობაჲ რათაჲვე» (II 41,10)¹.

ხელთნაწერი H

H—ხელთნაწერი № 1150 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა, XVIII საუკუნის მხედრული ხელით გადაწერილი; ზომა 20×15 $\frac{1}{2}$ სმ., ნაწერისა 14×10 სმ., შეიცავს ჩვენი ძეგლის ტექსტს სრულად. განსხვავებით სხვა ხელთნაწერებისაგან H-ს ახასიათებს ჳ-ს და ანტონის

¹) ჩვენს გამოცემაში მხოლოდ პირველი 21 თავის ფარგლებშია გათვალისწინებული G-ს ვარიანტები.

მიერ შემოღებული 2 ასოების ხმარება: 1) ხზრწნილ, გარდაიხილავეს, თხზხჭასა, მგზრძოლად, მგრგჭლივ, მესმენელსა, მგგრგულემა, მისცემეს, სხზჭასა, ქეზნისა, შეიცავეს, ხზრწნილ, წარსუძრავს (2-ს ხმარების შემთხვევები აღნიშნულია ჩვენი გამოცემის ტექსტუალურ აპარატში); 2) სწეროჲ (II 46,33), სწეროთა (II 38,8), სწეროთასა (II 52,35), ჭილოსოჭოსი (II 58,9), ჭილოსოჭოსმან (II 38,31), ებიჭანიასა (II 51,19).

ვარიანტების შედარება გვარწმუნებს იმაში, რომ H-ხელთნაწერი D-ს ჯგუფს ეკუთვნის: იმდენია შემთხვევა ორივე ხელთნაწერის წანაკითხთა დამთხვევისა, რომ D და H-ს ერთი წყაროდან მომდინარეობა უდავო ხდება. ასე, მაგ.:

II 19,19: ნ უ უ მ ე და

DH: და ა დ უ მ ე და

II 23,13: ვითარ გონებისასა, ს უ ლ ი ს ა ს ა, და ბუნებისა, და ცისასა

DH: ვითარ გონებისასა პ ლ ი ს ა ს ა.....

II 24,7: პირველი აღმკუღლი

DH: პირველი აღმოჩენა

II 24,11-12: და კუალად ვითარ ბუნებითა და სწავლულებითა შორის

D: და კუალად სხუა მიწთომილებათა შორისი

H: და კუალად სხუა მიწთომილებითა და სწავლულებითა შორის

II 24,13: ურთიერთას ზიარებითა იქმნების ერთ, მოიღე სახედ

D: ურთიერთას ზიარებითა ურთიერთად მოწლე სახედ

H: ურთიერთას ზიარებითა არს ერთ მოწლე სახედ

II 24,18: არცა ვითარ რიცხუთა შორის, არამედ ოდენ გუარ და მხოლო

DH: არცა ვითარ რიცხვ იყოს თვინიერ გუარ და მხოლოდ

II 25,1-2: არცაღა ნაწილნი მისნი

DH: ესეცა და ნაწილნი (D: ნაწილნიცა) მისნი

II 25,21-22: ვითარ ვიხილავთ ყოველთა შემთხუეულთა

DH: და ვითარ ვიხილე არა შემთხუეულთა....

II 26,3-4: ამათ კანონთა მიერ და ბუნებისა მიერ საქმეთაჲსა ცხად არს

DH: ამათ და ამის და ყოველთა მის საქმეთაჲსა ცხად არს

II 26,8-10:... ერთისა ქმნაჲ, რამეთუ ყოველსა ქმნასა ანუ ჟამი ეუფლებს, ანუ საუკუნოჲ, და ვერ ვინაჲ განეულთას ამათ ორთა დასაბამთა, რამეთუ ანუ ჟამითა შორის ყოველი აგებული

DH: ერთისა ქმნაჲ, და ჟამი ეუწყების ერთსაჲ საუკუნოჲ,
და ერთვის მისა შიშართ მისგან განზნევითა და
მათ არღარა დასაბამთა, რამეთუ ანუ არსსა შო-
რის აგებული

II, 47,2-3. თანმიდებამ ართრომსაჲ თუ რიო

DH. თანმიდებამ ართრომსაჲ თუ რაო

II 60,30, რაჲ საზომი აქუს ბედსა და ხუედრებასა

DH. რაჲ საზომი აქუს შვდსა და ხუედრებასა.

ხელთნაწერი I

I—ხელთნაწერი № 1412 ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა, გადაწე-
რილი XIX საუკუნის მხედრული ხელით. შეიცავს ჩვენი ძეგლის
მხოლოდ 40 თავს. გადაწერილია სხვადასხვა (სულ ცოტა სამი)
ხელით.

იმ გვერდზე, სადაც 22 თავია, ქვედა არშიაზე სწერია: «რაქას
კათალიკოზთან მოვიდეს ბესარიონთან». იგივე ბესარიონი იხ-
სენიება იმ გვერდის არშიაზე. სადაც 33. თავია: «კლზს ბესარიონს
მიერთვას».

ხელთნაწერი საკმაოდ მდარე ღირსებისაა, როგორც წანაკით-
ხების ისე მართლწერის მხრით. კოლაციისათვის არ გამოგვიყენებია.

ხელთნაწერი K

K—ეს ხელთნაწერი მხოლოდ ერთი, ლურჯი ფერის თაბახისა-
გან შედგება, ეს თაბახი დევს № 2297 ხელთნაწერში ყოფ. საის-
ტორიო საზოგადოებისა და შეიცავს მხოლოდ სათაურებს ჩვენი
ძეგლის ცალკე ნაწილებისა. სულ 28 სათაურია მოყვანილი. ქვემოთ
მოგვყავს ეს ნუსხა მთლიანად.

კავშირის თავთავოანნი ზედაწარწერანი

1. პირველსა თავსა ვიდრე მეშვიდედ თავადმდე აწერია ზედა
წარწერად: „ერთისა და სიმრავლისათჳს“¹.
2. მეშვიდით მერტჳდმდე აწერია: „წარმომჩენელისა და წარ-
მოჩენილისათჳს“.
3. მერვით ათოთხმეტადმდე აწერია: „პირველისა კეთილო-
ბისათჳს. და უმოქენოხსა და მოქენისა. და თუ არს მიზეზი
არსთა. და ერთი არს. დაღათუ არსთა დასაბამი და მიზე-
ზი პირველი კეთილობაჲ არს, და თუ კეთილობა და ერ-
თობა ერთი არს“.

¹) ბრწყალეზში ჩასმული სიტყვები ნუსხა-ხეცურით სწერია. დანარჩენი
მხედრულით.

4. მეათოთხმეტით მეათრჭამეტადმდე აწერია: „მიუღრეკე-
ლისათჳს, თვთმიმღრეკისა, და სხჳსა მიერ მიღრეკადისა“.
5. მეათრჭამეტისაგან ორმეოც და ერთადმდე აწერია: „წეს-
დადებისათჳს არსთასა“.
6. ორმეოც და ერთიღვან ორმეოც და ათამდე აწერია: „სხჳსა
შორის მდგომისა, და თვთმდგომისათჳს“.
7. ორმოც და ათითგან ორმოც და თექუთსმეტადმდე აწერია:
„საუკუნოჲსა და ჟამიერისათჳს“.
8. ორმეოც და ათექუთსმეტით სამმეოც და ექუთსადმდე აწერია:
„სმენათათჳს და ქუცმდებარეთა“.
9. სამეოც და ექუთსით სამეოც და ხუთმეტადმდე აწერია: „ყო-
ვლადისა და ნაწილთათჳს“.
10. სამმეოც და ათხუთმეტით სამეოც და ათ შვიდ მეტადმდე
აწერია: „მიზეზთა სხუაობისთჳს“.
11. სამმეოც და ათ შვიდ მეტით ოთხმეოცადმდე აწერია: „ძალ-
თა და მოქმედებათათჳს“.
12. ოთხმეოცით ოთხმეოც და მეექუთსედმდე აწერია: „სხეულ-
თათჳს და უსხეულოთა“.
13. ოთხმეოც და მეექუთსით ოთხმეოც და მეშვიდედმდე აწერია:
„სხუაობისათჳს მიუწოდომელისა“.
14. ოთხმეოც და მეშვიდით ოთხმეოც და მეცხრედმდე აწერია:
„მყოფისათჳს და სხუაობისა მისისა“.
15. ოთხმეოც და მეცხრით ოთხმეოც და ათ შვიდმეტადმდე
აწერია: „განსაზღურებულთა და განუსაზღრებელთათჳს“.
16. ოთხმეოც და მეათშვიდმეტით ასოთხადმდე აწერია: „შეს-
მენათა და ქუცმდებარეთათჳს“.
17. ასოთხით ას რვადმდე აწერია: „საუკუნოსა და უკუდა-
ვისათჳს“.
18. ას რვით ას თერთმეტადმდე აწერია: „სქესთა ზიარებისა-
თჳს, და შესმენათა და ქუცმდებარეთა“.
19. ას თერთმეტით ასცამეტადმდე აწერია: „სამღრთოთა სა-
ცნაურთათჳს, და ლიტონთა საცნაურთა, და საცნაურთა
სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყვერთა სხეულთა,
და უსიტყუთა სხეულთა“.
20. ასცამეტით ას ოც და სამადმდე აწერია: „სამღრთოთა რიც-
ხუთათჳს, და ზიარებითთა ღმერთთა რომელ არიან საყო-
ველთაონი“.
21. ას ოც და სამით ას ოც და რვადმდე აწერია: „პირველისა
მიზეზისათჳს“.
22. ას ოც და რვით ას ოც და [ათ]ექუთს[მეტ]ადმდე აწერია:

- „გონებათათვის და სულისა კაცისა და ცათა“.
23. ასოცდა [ათ]ექვს[მეტ]ით ას ორმოც და ერთადმდე აწერია:
„შესმენათათვის და ქუჴმდებარეთა“.
 24. ას ორმოც და ერთით ას ორმოც და ხუთადმდე აწერია:
„წინაგანმგებლობისათვის. ღმრთისა რომელა ანგელოზთა მიერ“.
 25. ას ორმოც და ხუთით ას სამოც და შვიდადმდე აწერია:
„შესმენათა და ქუჴმდებარეთათვის“.
 26. ას სამოც და შვიდით ას ოთხმოც და ოთხადმდე აწერია:
„საცნაურთათვის, ცნობათა, და ცნობადთა“.
 27. ას ოთხმოც და ოთხით ორას შვიდადმდე აწერია: „სული-სათვის“.
 28. ორას შვიდით ორას ათერთმეტადმდე რომელა უკანას-კნელადმდე აწერია; „აზნაურებითისა სულისათვის რომელ არს სიტყვერი სული“.
-

4. მეთოთხმეტით მეთორშამეტადმდე აწერია: „მიუღრეკე-
ლისათვის, თვთმიდრეკისა, და სხვსა მიერ მიდრეკადისა“.
5. მეთორშამეტისაგან ორმეოც და ერთადმდე აწერია: „წეს-
დადებისათვის არსთასა“.
6. ორმეოც და ერთიღვან ორმეოც და ათამდე აწერია: „სხვსა
შორის მდგომისა, და თვთმდგომისათვის“.
7. ორმოც და ათითგან ორმოც და თექვსმეტადმდე აწერია:
„საუკუნოვსა და ჟამიერისათვის“.
8. ორმეოც და ათექვსმეტით სამეოც და ექვსადმდე აწერია:
„სმენათათვის და ქუცმდებარეთა“.
9. სამეოც და ექვსით სამეოც და ხუთმეტადმდე აწერია: „ყო-
ვლადისა და ნაწილთათვის“.
10. სამეოც და ათხუთმეტით სამეოც და ათ შვიდ მეტადმდე
აწერია: „მიზეზთა სხუაობისთვის“.
11. სამეოც და ათ შვიდ მეტით ოთხმეოცადმდე აწერია: „ძალ-
თა და მოქმედებათათვის“.
12. ოთხმეოცით ოთხმეოც და მეექვსედმდე აწერია: „სხეულ-
თათვის და უსხეულოთა“.
13. ოთხმეოც და მეექვსით ოთხმეოც და მეშვიდედმდე აწერია:
„სხუაობისათვის მიუწოდომელისა“.
14. ოთხმეოც და მეშვიდით ოთხმეოც და მეცხრედმდე აწერია:
„მყოფისათვის და სხუაობისა მისისა“.
15. ოთხმეოც და მეცხრით ოთხმეოც და ათ შვიდმეტადმდე
აწერია: „განსაზღვრებულთა და განუსაზღვრებელთათვის“.
16. ოთხმეოც და მეთაშვიდმეტით ასოთხადმდე აწერია: „შეს-
მენათა და ქუცმდებარეთათვის“.
17. ასოთხით ას რვადმდე აწერია: „საუკუნოსა და უკუდა-
ვისათვის“.
18. ას რვით ას თერთმეტადმდე აწერია: „სქესთა ზიარებისა-
თვის, და შესმენათა და ქუცმდებარეთა“.
19. ას თერთმეტით ასცამეტადმდე აწერია: „სამღრთოთა სა-
ცნაურთათვის, და ლიტონთა საცნაურთა, და საცნაურთა
სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტყვერთა სხეულთა,
და უსიტყუთა სხეულთა“.
20. ასცამეტით ას ოც და სამადმდე აწერია: „სამღრთოთა რიც-
ხუთათვის, და ზიარებითა ღმერთთა რომელ არიან საყო-
ველთაონი“.
21. ას ოც და სამით ას ოც და რვადმდე აწერია: „პირველისა
მიზეზისათვის“.
22. ას ოც და რვით ას ოც და [ათექვსმეტ]ადმდე აწერია:

- „გონებათათვის და სულისა კაცისა და ცათა“.
23. ასოცდა [ათ]ექვს[მეტ]ით ას ორმოც და ერთადმდე აწერია:
„შესმენათათვის და ქუცმდებარეთა“.
24. ას ორმოც და ერთით ას ორმოც და ხუთადმდე აწერია:
„წინაგანმგებლობისათვის. ღმრთისა რომელა ანგელოზთა მიერ“.
25. ას ორმოც და ხუთით ას სამოც და შვილადმდე აწერია:
„შესმენათა და ქუცმდებარეთათვის“.
26. ას სამოც და შვიდით ას ოთხმოც და ოთხადმდე აწერია:
„საცნაურთათვის, ცნობათა, და ცნობადთა“.
27. ას ოთხმოც და ოთხით ორას შვილადმდე აწერია: „სული-
სათვის“.
28. ორას შვიდით ორას ათერთმეტადმდე რომელა უკანას-
კნელადმდე აწერია: „აზნაურებითისა სულისათვის რომელ
არს სიტყვიერი სული“.

ხელთნაწიკთა მარკენებლები

- x—ხელთნ. H-1337 (ყოფ. საისტორიო საზოგადოებისა), XIII საუკ.
A—ხელთნ. A-69 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XVI საუკ.
B—ხელთნ. A-74 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), 1731 წლისა.
C—ხელთნ. H-2235 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1759
წლისა.
D—ხელთნ. H-2182 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1751
წლისა.
E—ხელთნ. H-2363 (ლენინგრადის სააზიო მუზეუმიდან), 1819 წ.
F—ხელთნ. H-2238 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), 1862
წლისა.
G—ხელთნ. H-2297 (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან),
XVIII საუკ.
H—ხელთნ. A-1150 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XVIII საუკ.
I—ხელთნ. A-1412 (ყოფ. საეკლესიო მუზეუმისა), XIX საუკ.
K—ხელთნ. H-2297a (ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკიდან), XIX ს

P—პროკლეს „კავშირნი“, თარგმნილი იოანე პეტრიწის მიერ (გვერ-
დები და სტრიქონები ნაჩვენებია ჩვენი გამოცემის მიხედვით
(ტომი I)

S—სულხან-საბა ორბელიანის „ქართული ლექსიკონი“, ი. ყიფშიძისა
და აკ. შანიძის გამოცემა, ტფ. 1928.

Dodds—პროკლეს „კავშირნი“, ბერძნული ტექსტი (Proclus, The
Elements of Theologie. A revised text, with Translation, In-
troduction and Commentary, by E. R. Dodds. Oxford 1933.

პროკლე დიხდოხოსისა,
პლატონურისა ფილოსოფოსისა
კავშირნი

ელიშვიტთან მართულად თარგმნილი
იოანე ჰერტიცის მიერ.

პროკლე დიადოსოსი
ხლატონურისა ფილოზოფოსისა
კავშირნი

ღთისმეტყელებითნი თავნი ორას და ათ. ერთნი

თ ა ვ ი 1

ერთისა და სიმრავლისათჳს *

ყოველი სიმრავლე ეზიარების რაჲთავე ერთსა. ხოლო თუ არ ეზიარების, არცა ყოველი ერთ იყოს, არცა თითოეული მრავალ-
 10 მრავალ, და ესე ვიდრე უსაზღვროობამდე, და თითოეულთა ამათ უსაზღვროობათაჲ იყოს კუალად სიმრავლე უსაზღვროჲ. არცა ერთსა არ თანზიარებელი, არცა თვისისა საყოველოღსადმი და არცა თჳს შორის თითოეულისადმი, ვინაჲ ყოვლად ყოვლითურთ იყოს უსა-
 15 ანუ არა ერთი; და თუ არა ერთი, ანუ მრავალ ანუ არა რაჲ. ხოლო თუ და თითოეული არა რაჲ, და არა რაჲთაგან არა რაჲ. და კუალად უკუეთუ თითოეული მრავალ იყოს, უსაზღვროობით უსაზღვრო თითოეული. არამედ ესე შეუძლებელ. რამეთუ არ ეგების რაჲვე მყოფთაჲ უსაზღვროობით უსაზღვროჲ (რამეთუ უსაზღვროობასა არა რაჲ
 20 უფროჲს არს, ხოლო ყოვლობასა შორის თითოეულისა უფრო) და არცა არარაობისგან რაჲ შესაძლებელ არს წარმოადგენად. ვინაჲ ყოველი სიმრავლე ეზიარების რაჲთავე ერთსა **.

10 ვიდრე <D.-- 11 არც BD.-- 14 თითოეულსა ABD.—შეუპყრა C.

* საოთხი მოცემულია CFK ხელნაწერებში.

** ამის მოსდევს თვით იოანეს განმარტებ: *ინრველი თვისითვის, ასევე რაგადე ვეკლე 2:1 თვის თეთათას ადგალს იოანეს განმარტებუ მსდევს. ჩვეს გამოცემაში იოანეს განმარტებუ ცალკე წიგნად იბეჭადები. A ხელნაწერს ინრველი თვისს შემდეგ: არმასუ, გადამწერას პენსიკა აქეს: «შეისწავე, რამეთუ ესე წიგნი, კიმენ-ს ხოლი იოდ აღნაწერი, ამისთჳს თანაჩართვით დავწერეთ, რაჲთა მწერალთა და მკითხუელთა გაუადვილდეს და, ვითა დედასა ვწერა, ეგოე შეცვალბულად დაგვწერია აქაცა. და რომელი პ რ ო კ- დ ე ს ი ა „პარი“ დაგვსვამს თავსა შავი წითლითა შემოცული; და რომელი ი ო ა- ნ ე ს ი ა „ინი“, რაჲთა ორთავე ფილოსოფოსთა სიტყუაჲ თჳს-თჳს იცნობებოდეს».*

თ ა ვ ი 2

ნაწილთა მიერ შედგომულისა ერთისათჳს *

ჟოველი მზიარებელი ერთისაჲ ერთიცა არს და არა ერთი. ხოლო თუ არა არს იგი თვთერთ და ეზიარების ერთსა, იყო სხუაჲ
 5 თვნიერ ერთისა, და ივნო ერთ ქმნაჲ ერთისა მიმართ ზიარებითა A 13a
 და დაუდგნა ერთ ქმნასა. ხოლო თუ არა არს სხუაჲ თვნიერ ერთისა, მხოლოდ იყოს ერთი, და არა ეზიაროს ერთსა, არამედ იყოს თვთერთ. ხოლო თუ არს რაჲვე მისი, რომლითა არ იყოს იგი თვთერთ, ვინაჲ ყოველი მზიარებელი ერთისაჲ ერთი არს და არა
 10 ერთი, არ ვითარ მარტივად ერთი, არამედ ვითარ ერთ არს მზიარებელი ერთისაჲ. ვინაჲცა არა არს ესე თვთერთ და არცა ვითარ თვთერთ, არამედ იყოს ორივე ერთბამად, ვითარცა ერთი და მზიარებელი ერთისაჲ, და ამისთვის არ იყოს იგი თვთერთ, ვინაჲ ერთცა იყო და არა ერთი, და იყოს სხუაჲც რაჲვე თვნიერ ერთისა; ვინაჲცა რომლითა იმრავლა, არა ერთ; ხოლო რომლითა ივნო და დაუდგნა ერთ ქმნასა, ერთ. ყოველი უკუე მზიარებელი ერთისაჲ ერთიცა არს და არა ერთი**.

4 5 და ეზიარების—ივნო ერთ <D.— 4 იყოს E.— 8 თუ არა არს F.— 8-9 რომლითა არ იყოს იგი თვთერთ რომლითა სადაც იყო იგი თვთერთ D, რითა რა იყოს იგი ხოლო თვთერთ E.—9 ერთ არს D.—10 სტუკეჲჲჲჲ არ ვითარ მარტივად ვაღრე თავის ბოლოჲჲ D-მე სხვა ძველ ქცეთათა წამოღებულნი: ვინა მზიარებელად აწ იგავად ვითარ ეგე არს მზიარებელი ერთისაჲ: ვინაჲცა განმყოფელი ერთისა თვითთელი მყოფობითა თვთ ერთ: არამედ იყოს ორივე ერთბამად ვითარცა ყოველად არა დამზიარებელი ერთთა მიმართ მის თვს არა იყოს იგი თვთ ერთ, ვინაჲ ერთიცა იყო და არა ერთი, და მახლობელ რიცხვთვე თვნიერ მერმეთა: ვინაჲცა რომლითა შეზიარეთა არა ერთ. ხოლო რიცხვ ერთ და და თვსგნით ერთქმნასა, ერთ იყო უკუე მზიარებელი ერთისაჲ ერთიცა არს მზიარებელი:—10 ერთი, არამედ ვითარ <F.—ერთ არს ერთი არსი AB, ერთი არს F.—11 და <F.—14 არა ერთ EF.

* სათაური ამოღებულია გვაქვს ოთხნუს „განმარტების“ შოტე თავის ბოლოჲჲ. ის ამბობს: მეორესა თავსა შორის ნაწილთა მიერ შედგომულისა ერთისათჳს იტყვის. (ის. „განმარტება“ გვ. 21, 15).

** C სკლანავწერმა პრაქტებს შრომის ეს შოტე თავი ვერ მოეყვანია ახელი, XVIII საუკუნის, ოთხგნითა (ის. ჩვენი შესავალი) სვიმონი განსწავლესიული განმარტებითურთ.

ჟოველი რომელი ეზიარების ერთსა, იქმნების სხუა თვნიერ ერთისა და ზიარებითა ერთისათა ივნებს: ხოლო უკეთუ არა არს სხუა ერთისაგან. არა არს ზიარ ერთისა. არამედ არს უზადო ერთი. ხოლო რომელი ეზიარების ერთსა არა არს უზადო ერთ. ხოლო ვითარცა ერთ ზიარ ყოფითა ერთისათა და მეორედცა ერთგზის: ამისთვის არს ერთი და არა ერთი. მით რამეთუ ვითარ იგი რა განმრავლდების არა არს ერთ. და ვითარ იგი ივნოს რა დაუდგნას მიერთობად ერთ არს: ამაჲ მოსდებს სვიმონი განსწავლესიულს „განმარტება“ ამ შოტე თავისთვის: ქმნულისა ერთისათჳს იტყვის ვითარმედ არა არს უზადო ერთითა. რამეთუ უზადო ერთი არა იქმნების ქმნულებითა ერთ-

თ ა ვ ი 3

ქმნულისა ერთისათჳს *

შოველი ქმნილი ერთი ზიარებითა ერთისაჲთა იქმნების ერთ. C 31
 ვითარ დაუდგნა ზიარებასა ერთისასა, არს ერთი. რამეთუ ყოვე-
 5 ლი ქმნილი ერთი, და რომელი არა იყოს ერთი, ურთიერთას ზიარებითა
 იქმნების ერთ და დაუდგამს წარმოდგომასა ერთისასა, არა იყო იგი
 ვითარ ერთი. ეზიარების ვიდრემე ერთსა ერთ ქმნითა და ივენებს
 ერთ ქმნისასა. ხოლო თუ არს იგი ერთ, არ იქმნას ერთ; რამეთუ A 17a
 მყოფი არა იქმნების, რომელი გუარითა არს და წარმოდგომილ არს.
 10 ხოლო თუ იქმნების არ ერთობისგან, იყოს პირველ მისსა ერთი,
 რომლისგან იქმნა იგი ერთ და დაუდგნა თჳსსა შორის წარმოდგო-
 მასა ვინაჲსავე ერთისასა.

თ ა ვ ი 4

შოველი შეერთებული სხუა არს თჳთერთისა. არამედ არს
 15 თუ შეერთებული, ეზიარების იგი რაჲთავე ერთსა, ვინაჲცა ზთქუმის
 იგი შეერთებულად. ხოლო მზიარებელი ერთისაჲ ერთ იყოს და არა
 ერთი. ხოლო თჳთერთი არა არს ერთ და არა ერთი. ხოლო თუ ესეცა
 ერთ იყოს და არა ერთი, და კუალად მის შორისსაცა ერთსა მრჩობლ
 ორივე ჰქონდის, და ესე ვიდრე უსაზღვროობამდე, არ ვინაჲ იყოს
 20 თჳთერთი, რომლისად დადგმად შესაძლებელ იყოს, არამედ ყო- A 19a
 ველივე ერთ და არა ერთ იყოს. არამედ არს ვიდრემე შეერთე-
 ბული სხუა ერთისგან. ხოლო თუ ერთ და იგივე ერთი და შეერთე-

6-7 იგი ვითარ ერთი| ვითარ იგი ერთი AB.—8 არა იქმნას CEF.—
 11 თჳს შორის CDEF.—16 ერთი იყოს AB.—17 არა ერთ ABC.—20 დადგმა CE,
 დადგმა F.—ვერ შესაძლებელ იყოს AB.

თი. არამედ თავით თჳსით აქუს ერთ ყოფაჲ რამეთუ არს უქმნელი: ხოლო ორი გინა
 სამი ანუ სხუა სახე რიცხვსა, არიან სიმრავლე და არა უზადო ერთი. ხოლო
 დაღათუ ესენი ერთცა არიან. რამეთუ თითოეული სახე რიცხვისა, ერთი რაჲმე
 არს. გარნა ზიარებითა იქმნების ერთ, რომელ არს ქმნულობითა ერთი. რომელსა
 ვნებად უწოდებს. არ ვითარცა გვამისა ვნებაჲ არს. ხოლო რომელი იქმნების
 ქმნულებაჲ თჳს შორის ივენებს. და ქმნულებასა მას რომელ არს ზიარება იგი
 ერთისა ვნებად უწოდებს. და ესრეთ რომელი მრავალთაგან იქმნების ერთი. ერთ
 არს და არა ერთი ერთგზის და მეორე ერთისა რამეთუ პირველი არს უზადო
 ერთი და უქმნელი.

* სათაუნი წვენ აკვეუონი. ანუ ამოდებული ორანს რეგისტრების მეორე ობიექტი,
 ხელის სწავლა: «წინამდებარესა თავსა შორის იტყვის ქმნული ერთისათჳს»
 (ან. რეგისტრება“ კვ. 23, 29).

ბული შეემთხვოს, უსაზღვროდ სიმრავლე თითოეულსა მხოლოსა შე-
ერთებულისასა რომელთაგან შეერთებულნი.

თ ა ზ ი 5

ყოველი სიმრავლე მეორე და შემდგომი არს ერთისა. ხოლო თუ
8 არს სიმრავლე პირველ ერთისა [...] არა ეზიაროს ერთსა, ვინაჲთგან
პირველ წარმოიჩინებამდე ერთისა იყოს სიმრავლე. ხოლო არა
არსსა არ ეზიაროს; ამისთვის რომელ ყოველი მზიარებელი ერთისაჲ
ერთბამად ერთ არს და არა ერთი, ვინაჲ პირველ თუ ერთისა არს
სიმრავლე, არღა წარმოდგომილ არს ერთი. არამედ შეუძლებელ
10 არს ყოფად რაჲსავე სიმრავლისა არ თუ ეზიაროს ერთსა. არღა
ვიდრემე პირველ ერთისა სიმრავლე.

ხოლო თუ ერთბამ და სწორ ერთი ერთისა, ბუნებით ერთი
და სიმრავლე (მაშა ჟამითა არ დაიცვილოს), და იყოს ერთი მრავალ
და მრავალი ერთ, ვითარცა სწორგანყოფილნი ერთბამად ბუნებით,
15 ვინაჲთგან ერთი მეორესა არცა უპირველეს, არცა უშემდგომეს იყოს.
მაგრა სიმრავლე თვს შორის არ იყოს ერთ, და არცა თითოეული
იყოს ერთ შორის სიმრავლესა, და ესე ვიდრე უსაზღვრობადამდე;
რომელი შეუძლებელ. ეზიაროს ვიდრემე სიმრავლე ერთსა თვისთა
ბუნებითა, და არა რაჲ არს ნაწილთა მისთაჲ, რომელიმცა არ ერთი
20 იყო; ხოლო თუ არ ერთი იყოს ნაწილი მრავლისაჲ, იყოს უსაზღვრო- A 20a
თაგან უსაზღვროდ, ვითარ აღმოიჩინა; რომელი შეუძლებელ. ყოველი-
თურთ ვიდრემე ეზიარების სიმრავლე ერთსა.

C 36

ხოლო თუ ერთი თვთერთ არს, არ ვიდრემე ეზიარა სიმ-
რავლესა, იყოს უკუე სიმრავლე ყოველითურთ უკუანაჲთ და შემდ-
25 გომად ერთისა, მზიარებელ ვინაჲსავე ერთისა, არ ზიარებულ უკუე
ერთისგან. ხოლო თუ ერთიცა ეზიარების სიმრავლესა, მყოფობით
იყოს უკუე წარმოდგომილ, ვითარ ერთი; არამედ ზიარებითა არა
ერთ, იყოს ვიდრემე ვითარცა გამრავლებული ერთი, ვითარ. იგი
სიმრავლე შეერთებულ ერთისა მიერ ევრეთვე და ერთი გამრავ-
30 ლებულ სიმრავლისა მიერ. ვინაჲ ეზიარა უკუე ერთი მრავალსა და
მრავალი ერთსა. ხოლო მზიარებელი რაჲთავე ერთისად, თუ სხვსა

5 თუ არს ერთისა სიმრავლე AB.—6 არა] არცა D.—8 არა ერთი
ABF.—10 რაჲსაჲ ვე სიმრავლესა AB.—ეზიაროდ AB.—11 ვიდრემე პირველ] ესე
მე ვითარ D.—13 დაიწლოს ACEH; F-ის აზიარე სწორა; დაიწლოს ეწერა.—14 და
მრავალი ერთ < AB.—ვითარცა სწორგანყოფილნი] ვინაჲ ესრეთცა განყოფილნი
D.—15 და არცა უშემდგომეს D.—16 სიმრავლე] წარვლე წარსავლე D.—ერთი
CD.—და არცა თვთ თითოეული D.—18 შეუძლებელი იყო ს. უკეთუ ეზიაროს
D.—23 ეზიაროს ABD.—27 უკუე იყოს CDEF.—არამედ წარმოდგომითა
ზიარებითა AB.

მიერ თან შეკრებობდის და იზიარებოდის, იყოს სხუა იგი პირ-
 ველ მათსა; ხოლო თუ თვთ შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ თვს-
 გნით და არა სხვსა მიერ, არა იყვნენ ვიდრემე ურთიერთას წინაგამ-
 წყობ. რამეთუ წინაგამწყობ არა მიივლტის ერთმანერთისად. ვინაჲ
 5 თუ ერთი და სიმრავლე განწვალებულ არიან ურთიერთობისაგან,
 იყოს ვიდრემე სიმრავლე ვითარ იგი არს სიმრავლე არა ერთ, და
 ერთი ვითარ ერთი არა მრავალ, და არ ვინაჲ წარმოდგეს ერთი
 შორის მეორესა. მაგრა იყოს თუ რაჲვე სხუაჲ წინაჲთ ორთავე
 ურთიერთას შემყრელი მათი, ანუ ერთი იყოს ანუ არა ერთი. და თუ
 10 არა ერთი იყოს, ანუ მრავალ იყოს ანუ არა რაჲ. ხოლო მრავალი
 არ ეგების, ამისთვის რაჲთა არ იყოს პირველ ერთისა სიმრავლე,
 და არცა არა რაჲ ეგების. რამეთუ ვითარ შეკრიბნეს არა რამან?
 რომლისათვისცა იყოს მხოლოდ ერთი; არამედ არა ჯერ არს მისიცა
 ერთისა მრავლობაჲ, რაჲთა არა იყოს ვიდრე უსაზღვროობამდე.
 15 არს ვიდრემე თვთერთი პირველ ყოვლისა; და ყოველი სიმრავლე C 37
 თვთერთისგან.

თ ა ვ ი 6
პ რ თ თ ა თ ს *

ყოველი სიმრავლე ანუ შეერთებულთაგან არს ანუ ერთთაგან.
 20 რამეთუ თითოეული სიმრავლისაჲ აღმოიჩინა, ვითარმედ არა არს
 მხოლოდ მრავალ ოდენ, რაჲთამცა იყო თითოეული კჳალად მრავალ.
 ხოლო თუ არა არს მარტოდ ოდენ სიმრავლე, ანუ შეერთებული
 იყოს ანუ ერთნი. ხოლო თუ ეზიარების ერთსა, იყოს პირველ შეერ-
 თებული. და სადაჲთ გამო იწყო პირველ შეერთებულმან, მუნით და
 25 ერთთაცა. ხოლო თუ არს თვთერთი, იყოს და პირველ მზიარებელი-
 ცა მისი და პირველ შეერთებული. ხოლო ესე პირველ შეერთებული
 ერთთაგან. და თუ შეერთებულთაგან, კჳალად შეერთებულნი იყვნენ
 სხუათა ვიეთგანმე; და ესე ვიდრე უსაზღვროობამდე. ჯერ არს
 |უკუე, რაჲთა იყოს პირველი შეერთებული ერთთაგან, და ვპოოთ და- C 40
 30 საბამით-გამოჲ.

4 არ მიივლტის AB.—5 ურთიერთობისაგანი ABDE.—9 ანუ ერთი: ა:
 იყოს AB.—10 არ ერთი AB.—11 არა ეგების ABDEF.
 * სათაუბა ჩვენ ბეკუთის; აჲ შედგენილია პეძნულა BCD ხელახაწერებას მსჯე-
 ლეთ, სადაც ამ თავს უწერია: ადვი ბაძბაუ (ს. Dodds, p. 6).

თ ა 3 0 7

წარმომჩენელისა და წარმომჩენილისათჳს*

ჟოველი წარმომჩენელი სხვსაჲ უმჯობეს არს წარმომჩენილისა ბუნებასა. ანუ უმჯობეს არს, ანუ უდარეს, ანუ სწორ. ვინაჲცა ამისგან წარმომჩენილსა ანუ და მასცა აქუს ძალი, სხვსა რომლისაჲმე წარმომჩენელი, ანუ ყოვლითურთ უშვ და უნაყოფო არს. ხოლო თუ უშვ და უნაყოფო იყოს, მართ თვთ ამით დაკლებულ არს თვისისა წარმომჩენელისგან, და არა არს სწორ მისსა; რამეთუ არა აქუს ძალი ნაყოფიერებისაჲ წარმომჩენელ, რომლისგან უქმა და მოკლებულ. ხოლო თუ წარმომჩენილიცა იყოს და წარმომჩენელ სხუათა, ანუ სწორთა იყოს წარმომჩენელ, და ესრეთ ყოველთა ზედა მყოფთა. ვინაჲ იყვნენ ყოველნი მყოფნი სწორ ერთმანერთისა და არ იყოს სხუაჲ სხვსა უმჯობეს, უკუეთუ წარმომჩენელი სამარადისოდ შემდგომითი შემდგომად სწორსა თჳსსა წარმომჩენდეს. არამედ არ ვიდრემე იყოს წარმომჩენილი სწორ წარმომჩენელისა, რამეთუ სწორისა ძალისა მიერ იქმნების წარმომჩენაჲ სწორთაჲ. ხოლო ესე არა სწორ ერთმანერთისა, არა ვიდრემე სწორ წარმომჩენილი წარმომჩენებელსა.

და უფროჲს ხოლო არც ოდეს უდარეს. რამეთუ არსებასა თუ მისცემს წარმომჩენებულსა, და ძალსაცა შესაბამსა არსებისასა წარმოუყენებს. ხოლო თუ თვთ იგი წარმომაყენებელი არს ძალსა ყოველთა მის შემდგომთასა, თვთ თავი თვისი ყოს უძლიერეს ყოველთასა; რამეთუ არცა უძალოობისგან დაიცილების, რომლისად წარმოდგომილ არს ძალი შემოქმედებითი; და არცა არა წადილისგან. რამეთუ ყოველივე კეთილისა მიმართ მოწადე გულმთქუმიერ არს ბუნებით; ვინაჲ სხუათა თჳსთა შემდგომთა სრულ მქმნელი პირველ მათსა თვთ თვისისა თავისა არს სრულ მყოფ.

ვინაჲ არცა სწორ წარმომჩენელი წარმომჩენილსა და არცა უდარე. ყოვლითურთ უკუე უმჯობეს წარმომჩენელი წარმომჩენილისა ბუნებასა.

4 ბუნებისა AB.—9 უქმა] ოქიმაჲ B.—10 წარმომჩენელ] წარმომჩენელ E.—12 ერთმანეთისადა და არა იყოს E.—20 ხოლო< AB.—ყოველთა მისთ CE, ყოველთ მისთ F.—22 დაიცილების AB.—23 რამეთუ] და AB.—26 სრულ მყოფი AB სრულ მყოფელი E.

* წარმომჩენელისა და წარმომჩენილისათჳს CF, უმჯობესისათვის წარმომჩენელისა A კაპიტალი მუდრული, მეშვიდით მერუტმდნე აწერია: წარმომჩენელისა და წარმომჩენილისათჳს K; *περι παραγοῦσται και παραγοῦμένης* ჰერბელი BCDM (ან Dodds, p. 8).

თ ა ვ ი 8

პირველისა კეთილშობისათჳს*

შოველთა რაჲთავე კეთილისა მზიარებელთა ეწინაების პირველი კეთილშობაჲ, და რომელი არა არს სხუაჲ თჳნიერ კეთილშობაჲ.

5 რამეთუ უკუეთუ ყოველნი მყოფნი კეთილშობასა მწადე, არიან, საცნაურ, რომელ პირველი კეთილშობაჲ იმრ არს და ზესთ მყოფთა. რამეთუ უკუეთუ ანუ ვითარ ნაწილი იყოს მყოფთაჲ, ანუ ერთ და იგივე მყოფი და კეთილშობაჲ, არლა ვიდრემე იყოს მყოფი მოწადე და ტრფიალ კეთილშობისა, ამისთვის რომელ თვთ იყოს კეთილშობა. არა-

10 მედ ტრფიალი და მწადი მოქენე არს სატრფოჲსა და საწადოჲსა თჳსისად და სხუაჲ სატრფოჲსა და საწადოჲსგან. და თუ სხუა და სხუა, იყოს კეთილშობაჲ ზიარებული მყოფისგან ვითარ მყოფი. ხოლო ზიარებული კეთილშობისად იყოს ერთ, რამეთუ ესე არს კეთილშობაჲ ერთ ქმნაჲ. არს უკუე რაჲვე კეთილშობაჲ მზიარებელსა შო-

15 რის მისსა ვითარ მყოფი, რომელსა ზიარებულ^ი შეეტრფვის; არამედ არა თუ მარტივი და საყოველთაოჲ არს კეთილშობაჲ, რომლისად ყოველნი მყოფნი შეეტრფვიან, რამეთუ ესე ყოველთა მყოფთა საზიაროდ არს შესატრფოჲ. ხოლო რასავე ნაწილსა შორის მყოფთასა წარმოდგომილი მისი ოდენ არს მხოლოდ მზიარებელისა. რომლი-

20 სათჳსცა პირველი კეთილშობაჲ არა არს სხუა რაჲვე თჳნიერ კეთილშობისა. რამეთუ რაჲცაღა დაპართო და ჰმატო, დაგიმცრვია და დაგიკინიებია დართვითჲ კეთილშობაჲ, და ნაწილ და რაჲვე კიქმნია ნაცვლად საყოველთაოჲსა და მარტივისა კეთილშობისა. რამეთუ დართული არა არს თვთკეთილშობა, არამედ უდარეს მისსა, რამეთუ

25 თჳსითჲ თანაწარმოდგომითა კეთილშობაჲ ამცრო და აკნინა.

A 25b
C 45

6 იმრ] იმრ AB, ამის D იმერ E.—8 არლა] არცა F.—10 მწად B.—11 სხუა და<B.—14 ერთ ქმნაჲ<E.—კეთილშობაჲ<AB.—17 შეეტრფვიან D.—18 ნაწილთა AB.—19 წარმოდგომილა B.—21 რამეთუ<AB.—22 დაგიკინიებია] გიკინიებია AB.—და რაჲვე] რაჲვე F.—23-24 დართულ არა არს თვთ კეთილშობა E.

*კეთილშობისათვის A გაჲნი მკერულაო, [მერვით ათოთხმეტამდე აწერია K] პირველისა კეთილშობისათჳს, და უმოქენოჲსა და მოქენისა, და თუ არს მიზეზი არსთა და ერთი არს, დადათუ არსთა დასაბამი და მიზეზი პირველი კეთილშობაჲ არს, და თუ კეთილშობა და ერთობა ერთი არს CFK, *πειρι τον πρῶτου ἀγαθῶς, ὃ καὶ τᾶγαθῶν καλῆσαι* ბეკანული BCDM (ახ. *Dodds, p. 9*). ლეენჰოერ გამოყოფილა ხოთაური შეფარდებულას ოთანე მუტანაჲ „განმარტუესისთან“, ზედაჲ სწრაჲ: „მოკლეჲ სრულ ყოხედვაჲ პირველისა კეთილშობისათჳს თავსა შორის მერვესა (ახ. „განმარტუესისთან“, გვ. 26, 5-6).

თ ა ზ ი 9

უმოქმედოსა და მოქმედოსათვის *

შოველი უმოქმედო ანუ არსებით ანუ მოქმედებით უმჯობეს არს მოქმედოსა და სხვსა მიზეზისადმი აღმოკრველსა მიზეზსა თვისისა
 5 სისრულისასა. რამეთუ უკუეთუ ყოველი მყოფნი ბუნებით ეტრფვიან
 კეთილობასა, და რომლისადმი თან წარმოდგომილა კეთილობაჲ, ხოლო
 რომელიმე მოქმენე არს სხვსადა და რომელსამე თან მოაქუს მიზეზი
 კეთილობისაჲ, ხოლო რომლისადამე კიდე არს. რამეთუ რაჲზომითა
 უმახლობელეს იყოს მომცემსა საწადომსასა, ეგზომცა იყოს უმჯობეს
 10 მისსა, რომელსა ჰქონდის თვისი მიზეზი უშორეს, და სხუადგნით
 მითუალღვიდეს სისრულესა თვისისა მყოფობისასა ანუ მოქმედებისასა.
 რამეთუ ვინაჲთჳან შორს მყოფსა მსგავსსა და დაკლებულსა უფროჲს
 არს მსგავსი და უმახლობელესი კეთილობისაჲ და არ მოქმენე. ხოლო C 50
 დაკლებული არს რომელი არა თვთ პირველი იყოს კეთილობაჲ, არა-
 15 მედ ეზიარებოდის. ვინაჲ რაჲთავე თვის და თანმეტომე არს პირველ-
 სა კეთილობასა, რაჲზომითა იყოს შემძლე დატევენად თვის შორის კე-
 თილობასა. ხოლო მზიარებელი მესაშუველეობითა სხვსაჲთა უფრო
 განშორებულ პირველისა კეთილობისგან და რომელი არა არს სხუა
 თვნიერ კეთილობაჲ.

თ ა ზ ი 10 **

შოველი უმოქმედო და სრული პირველსა და მარტივსა
 კეთილობასა უდარეს არს. რამეთუ რაჲმცა იყო სხუაჲ უმოქმედო-
 ბაჲ და სისრულე თვნიერ რომელ თვის შორის კეთილობაჲ მოეგოს?
 ვინაჲცა ესე საესე არს ზიარებისა მიერ კეთილობითა, მაგრა არა არს
 25 მარტივ თვთკეთილობაჲ, რომელი იგი ზიარებჳსა და სისრულესა
 ზესთა ძეს, ვითარ აღმოიჩინა. რამეთუ უკუეთუ უმოქმედობამან და

3 უმოქმედო E.—8 რომლისადამე რაჲსადამე E, რომლისადამე DF.—10
 უშორეს] და უშორეს AB, უშორე CDFG.—12 უფრო A, უფრო BG.—16-17
 კეთილობისა E.—18 გაშორებულ ABD.—21 ყოველი <F.—უმოქმედო D.—22 არს
 <CF.—22-23 უმეტეობა D.—23 რომელ <E.—24 ესე <B.—26 უმეტეობამან D.

* უმოქმედოსათვის A (გვიანი მხედრული სვლით), *περι αυταρχιως* ბეჰმუნდ-
 BCDM (ახ. Dodds, p. 10). 8-13 თავისათვის CK სელთსაწერეჲსა მოცემულ სერთო სა-
 თაურსა მოსსენებულსა უმოქმედოსა და მოქმედოსათვის, რაც როგორც ჩანს 9-10 თავებს
 ეუფენის, ხოლო რაც შეუარებულსა ევქეს აგრეთვე იანე პეტრაწის იგონებრტუბასთას, სადაც
 მე-9 თავისათვის სწერას: აწ კუალად მიზეზისა და უმიზეზოსათვის იწყებს და მო-
 ქმედისა და უმოქმედოსათვის (ახ. იანეს იგონებრტუბასთას გვ. 56, 6-7).

** სათაურის შესახებ ახ. მე-9 თავის სათაურის სქილით.

სრულმან აღავსო თავი თვისი, იყოს ვიდრემე აღმავსებელი და სრულ
 მყოფელი ზესთა სისრულისა. არა მოქენე სხვსა ვისდავე პირველი
 კეთილობაჲ. რამეთუ არა არს მეტრფე სხუასა თვისსა უპირველესსა,
 რაჲთამცა იყო ნაკლულ და არა სრულ, და გულმთქუმელ კეთილო-
 5 ბისადმი; და არცა სრულ არს, რამეთუ სრული სავესე ოდენ კეთი-
 ლობითა არს, და არა თუ პირველი კეთილობაჲ.

A 30a

თ ა ვ ი 11

არსთა მიზეზისათჳს *

შოველნი მყოფნი იწარმოებვიან ერთისა მიზეზისგან, პირველისა-
 10 რამეთუ ანუ არა რომლისაჲ არს მიზეზი მყოფთაჲსა, ანუ
 მრგულივ იყვნენ მიზეზნი და განსაზღვრებულ ყოველნი, ანუ ვიდრე
 უსაზღვრობამდე იყოს აღსავალი და სხუად სხვსა მიზეზ და არ სადა
 დაეყენოს გუამოვნებით მდგომარეობაჲ მიზეზისაჲ. ზოლო თუ არ
 იყოს მყოფთა მიზეზი, არ ვინაჲ იყოს წესი პირველთა და შემდგომ-
 15 თაჲ, და მასრულებელთა და გასრულებადთაჲ, და მამკობთა და მკო-
 ბილთაჲ, და მშობელთა და შობადთაჲ, და მქმნელთა და ვნებადთაჲ;
 და არცა კელოვნებაჲ და ზედმიწევნაჲ რაჲთავე მყოფთაგანისაჲ. C 54
 რამეთუ უკუეთუ ცნობაჲ მიზეზთაჲ საქმე და აღსასრული არს ზედ-
 მიწევნულებისა და კელოვნებისაჲ, და მაშინდა ვიტყვთ ზედმიწევნად
 20 კელოვნებასა, რაჲჲამს მიზეზნი ვცნნეთ მყოფთანი. და კუალად უკუეთუ
 მრგულივ მოვლიან მიზეზნი, იგივე იყვნენ პირველცა და შემდგომ
 ერთმანერთისადმი, და უძლიერეს და უუძლიერეს; რამეთუ ყოველი
 წარმომჩენელი უმჯობეს წარმოჩენილისა ბუნებასა. რამეთუ არა A 31b
 რაჲთ განეყოფვიან ერთმანერთისგან, ანუ უმრავლესთა ანუ უმცროს-
 25 თა საშუალთა მიერ ეზიარებოდის და ეხებოდის მიზეზიანი თვისსა
 მიზეზსა და წარმომჩენელსა; და რამეთუ საშუალთაჲ ყოველთა უმ-
 ჯობეს იყოს რომელთა და მიზეზცა არს, და რაჲზომცა უმრავლე
 იყვნენ საშუალნი, ეგზომცა უფროჲს და უძლიერეს მიზეზნი.

5 სრულ სავესე E.—6 და არა თუ და არა პირველი AB.—10 მყოფთაჲსა
 ანუ მყოფთაჲსა AB.—11 ვიდრე ვ'რ AB.—14 მყოფთა—იყოს <E (ex homoioteleuto).
 —15—17 და მასრულებელთა—კელოვნებაჲ D-ჲ სრულად გადაწყვეტის ზიერ.—18-19
 მიზეზთაჲ საქმე და აღსასრული არს, ზედმიწევნულებისა, მიდ მიწევნულებისა E.—19
 და კელოვნებისაჲ <F.—20 ვსცნნეთ B, ვსცნნეთ F.—20—21 ვცნნეთ—მიზეზნი <D
 (ex homoioteleuto).—21 მიზეზნი <AB.—24 უმრავლესსა F.—28 მიზეზი AB.

* არსთა მიზეზისათჳს წარმოაბისთვიან A გეჲანი შეჯარულით, *περι αττιου* ბუბ-
 მსული BCDO (იხ. *Doude, p. 12*); ნეგანი ხოთიერი შეჯარულითა 8—13 ოცეგანისათჳს მოცე-
 მული საერთო სათაჲსის სიუჲკეველსა, სიდეც სწეგანისა; და თუ არს მიზეზი არსთა და ერთი
 არს (იხ. ზემოთ, გვ. 9, ჟენაჲსა*).

ხოლო თუ ვიდრე უსაზღვროობამდე იყოს აღსავალი მიზეზისაჲ, და სხუად სხვსა მიერ იყოს მარადის მიზეზ, კუალად არ რომლისაჲ იყოს ზედმიწევნულება და კელოვნება. რამეთუ უსაზღვროთა არ რომელთა იყოს ცნობაჲ. ხოლო თუ მიზეზნი ეოცნებოდინ, არცა შემდგომთა იყოს კელოვნება და ზედმიწევნულება. და უკუეთუ ჯერ არს, რაჲთა იყოს მიზეზი მყოფთაჲ, და განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან მიზეზნი მიზეზოანთაგან, ჯა არა ვიდრე უსაზღვროობამდე იყოს აღსავალი მყოფთაჲ, იყოს ვიდრემე პირველი მიზეზი მყოფთაჲ, რომლისა გამო ვითარ ძირისგან იწარმოებოდინ თითოეულნი, და რომელიმე იყვნენ უმახლობელეს მისსა, ხოლო რომელიმე უშორიელეს. ვინაჲ აღმოიჩინა, ვითარმედ ერთ არს მიზეზი პირველი, ამისთვის რომელ ყოველი სიმრავლე შემდგომად წარმოდგა პირველისა.

12 თ ა შ ი

არსთა დასაბამისათჳს *

ყოველთა მყოფთა დასაბამი და მიზეზი უპირატესი კეთილობაჲ არს. ვინაჲ უკუეთუ ერთისა მიზეზისა მიერ იწარმოებიან მყოფნი, ამის უკუე მიზეზისა ანუ კეთილად კამს თქუმაჲ ანუ უმჯობეს კეთილობისა. ხოლო უკუეთუ უმჯობეს კეთილობისა, რაჲ უკუე წარმოვლოს რამანმეა პირველისა მისგან მიზეზისა მყოფთადმი ანუ არა? და თუ არა, იყოს უჯერო; რამეთუ არა დაუცავთ მას წესსა მიზეზისასა, რამეთუ სათანადო არს, რაჲთა წარმოვლიდეს რაჲმე მიზეზისგან მიზეზოანთადმი, და უფროჲს ხოლო მის უპირატესისგან, რომლისადმი ყოველი აღკრულ არს და რომლისა მიერ იარსებს თითოეული მყოფთაჲ. ხოლო თუ არს თანმარსებაჲ მისი მყოფთადმი, ვითარ და კეთილობისაჲ, იყოს ვიდრემე უმჯობეს კეთილობასა შორის მყოფთასა, წარმომვლელი პირველისა მიზეზისგან; რამეთუ უმჯობესი კეთილობისაჲ და უზესთაესი არ თან მისცემს თჳს-გამო მიზეზოანთა უდარეს კეთილობისა რათავე შემდგომთა თჳს-გამოთადმი. მაგრა რაჲმც იყო უმჯობეს კეთილობისა? ვინაჲ და თვთ მას უმჯობესობასა უმეტესისა კეთილობისა ვიტყვ თანმიმდებელად და მზიარე-

C 61

1 თუ ვ'ე უსაზღვრობ'ად აღსავალი მიზეზისა AB.—2 მიერ < CDE.—5-6 რაჲთა] რ' F.—8 მიზეზი მყოფთაჲ] მ. მყოფთა მათ AB.—16 არს] აქუს E.—20 დაუცადავთ F.—27 კეთილობისაჲ] კეთილობისგან AB—28-29 თჳს-გამოთადმი. მაგრა რაჲმც იყო უმჯობეს < AB (B-ში შექდეგ დაუშეტებოთ); G-ში საწყისიან აღგადას შერე ნაშეტებოთ თჳს-გამოთადმი მაგრა რაჲმც იყო.—30 ვიტყვთ CDEFG.—

* ხათაური ზენე კეკუთვის; იგი შედგენილია 8-13 თავებისათჳს მოცემული ხათაურიან, ს. ადამ ზენე; დაღათუ არსთა დასაბამი და მიზეზი პირველი კეთილობაჲ არს (ან: სემოი გვ. 9, პენ-პენა *).

ბელად, რომლისათვისცა არცა თუ უმჯობეს ითქუა არ კეთილობაჲ
 კეთილობისა. უკუანაჲსკნელ უკუე და შემდგომ კეთილობისა არ კე-
 თილობაჲ. ხოლო თუ მყოფნი ყოველნი კეთილობისა არიან მეტრფე
 და წადიერ, ვითარ იყოს ამის მიზეზისა სხუაჲ რაჲვე უპირატეს?
 5 რამეთუ უკუეთუ იწადებს მას, რად უფრო ეტრფობის კეთილობასა? | A 36a
 ხოლო თუ არ ეტრფობის, ვითარ ყოველთა მიზეზსა არ ეტრფოს
 წარმოჩენილი მისგან? ხოლო თუ კეთილობაჲ არს, რომლისადმი ყო-
 ველნი მყოფნი აღკრულ არიან, იყოს დასაბამი და მიზეზი უპირა-
 ტესი ყოველთაჲ კეთილობაჲ.

10

თავი 13

მართისა და კეთილოზისათჳს *

ჟოველი კეთილობაჲ მაერთებელი არს მზიარებელთა მისთაჲ, და
 ყოველი ერთობაჲ კეთილობა, და კეთილობაჲ ერთისად იგივეობა.
 ხოლო თუ კეთილობაჲ არს მაცხოვრებაჲ ყოველთა მყოფ-
 15 თაჲ (ვინაჲ და საწადელ მათდა ითქუმის), ხოლო მაცხოვრებელი და
 მპყრობელი არსებასა თითოეულისასა არს ერთი (რამეთუ ერთისა
 მიერ ცხოვრდების ყოველი, ხოლო განმრავლებაჲ თითოეულისაჲ გა-
 ნაყენებს თვისსა არსებისგან), რამეთუ, ვიეთცა კეთილობაჲ წარმოუ-
 დგეს, აღიქუამს მათ ერთად და იპყრობს ერთებრივად. და თუ ერთი
 20 შემომკრებელი არს და შემაერთებელი თითოეულთა მყოფთაჲ, სრულ
 ჰყოფს მათ თვისსა მიერ წარმოდგომისა. ვინაჲ კეთილობა თითოეუ- A 37b
 ლისა არს ერთ ქმნაჲ ყოვლისაჲ. ხოლო თუ ერთ ქმნაჲ კეთილ მებრ ბუნე-
 ბით, და კეთილობაჲცა ერთ მქმნელ, რამეთუ მარტივი კეთილობაჲ და
 მარტივი ერთი იგივეობა, იერთებვიან ურთიერთას და აკეთილებენ
 25 მყოფთა. ვინაჲ, რაჲთავე სახითა დასცილდეს რაჲვე კეთილობასა, და
 ერთისა ზიარებასაცა დასცილდეს; და იქმნეს რაჲ უნაწილო ერთის- C 64
 გან, მიდმო განწვალებითა აღიესოს და ამითვე სახითა კეთილობის-
 განცა მოაკლდეს. არს ვიდრემე კეთილობაჲ ერთობა, და ერთო-
 ბაჲ კეთილობა, და კეთილობაჲ ერთ, და ერთი პირველი კეთი-
 30 ლობაჲ.

4 ვითარ იყოს. <AB; G-ში საბჭოში ყოფილა, სერე ნიუწკრათ ვითარ იყოს.— 19
 მათ] მას DF.—21 შემომკრებელი] შემამკლებელი E.—შემაერთებელ AB.—25
 ერთი<E.—26 რაჲვე. სახითა D.

*სათა-ერა ნკენ გეგუთუნის. აგო მძლეულები ითხნეს უგანმარტებაჲჲ მკცმტეკი თაგოდან,
 სადღე ზწყრია: აწ ათ და მესამესა თავსა ზედა დაპრთავს ერ თისა და კეთილო-
 ბისათჳს (ეს. უგანმარტებაჲ, გვ. 41, 4-6).

თ ა ზ ი 14

მიუღრმეკელინათვის, თვითმიმღრმეკისა და სხვსა

მიერ მიღრმეკადისა *

ყოველი მყოფი ანუ მიუღრმეკელი არს ანუ თვთმომღრმეკადი ანუ
 5 სხვსა მიერ მიღრმეკილი. და თუ მიღრმეკადი, ანუ თვთ თვსგნით ანუ
 სხვსა მიერ. ხოლო თუ თვთ თვსგნით, იყოს თვთმომღრმეკ. ხოლო თუ
 სხვსა მიერ, სხვსა მიერცა მიღრმეკილი. ვინაჲ ყოველი ანუ მიუღრმეკელ C 66
 არს ანუ თვთმომღრმეკ. და თუ მიუღრმეკელ, საჭირო არს უკუე თუ არს
 რაჲვე სხვსა მიერ მიღრმეკადი მყოფთაჲ, იყოს და მიუღრმეკელიცა და
 10 საშუალ ამათსა თვთმომღრმეკადი. რამეთუ უკუეთუ ყოველი სხვსა მიერ
 მიღრმეკადი (სხვსა მიერ მიღრმეკილი) მიღრმეკების, იყოს ვიდრემე მიღ-
 რმეკაჲ ანუ მრგულივ ანუ უსაზღვროობამდე, ვინაჲთ|გან განსაზღვრე- A 39 a
 ბულა დასაბამი ყოველთა მყოფთაჲ და მიმღრმეკი უმჯობეს მიღრმე-
 კილთა. იყოს ვიდრემე მიუღრმეკელი პირველ მიღრმეკილთაჲსა.
 15 ხოლო თუ ესე ესთა, ჯერ არს, რაჲთა თვთმომღრმეკადიცა იყოს.
 ხოლო თუ იდიოს ყოველი, თუ რაჲ არს პირველ მიღრმეკადი? არ ვიდრემე
 იყოს მიუღრმეკელი თვთმომღრმეკ. რამეთუ არა აქუს მას ბუნებით, და
 არცა სხვსა მიერ მიღრმეკილი, რამეთუ მიღრმეკების სხვსა მიერ. ჯერ არს
 უკუე, რაჲთა თვთმომღრმეკადი იყოს პირველ მიმღრმეკ; ვინაჲთგან
 20 ესე არს მაზიარებელი მიღრმეკადთაჲ მიუღრმეკელისა მიმართ, საშუალ
 უკუე არს და მისღრმეკს ერთბამად და მიღრმეკების. ხოლო იგინი ერთი
 მისღრმეკს ოდენ, ვითარცა ზესთ მდებარე, ხოლო სხუაჲ იგი მიღრმეკების
 ოდენ. ყოველივე ვიდრემე მყოფი ანუ მიუღრმეკელი არს ანუ თვთმომღრმე-
 კადი ანუ სხვსა მიერ მიღრმეკილი. რომლისათვისცა საჩინო, რომელ მი-
 25 ლრმეკადთა თვთმომღრმეკი უპირველეს, ხოლო მიმღრმეკთა მიუღრმეკელი.

თ ა ზ ი 15

უსხეულოჲსა და სხეულთათვის **

ყოველი თვსდადვე უკუნმქცევი უსხეულო არს. რამეთუ არა
 რაჲ სხეულთაჲ შემძლებელ არს უკუნ ქცევად თვსდადვე. ვინაჲთგან
 30 უკუნმქცევი რაჲსადვე მიმართ შეერთვის მას, რომლისა მიმართცა

4 თვთმომღრმეკადი] თვთ მიღრმეკადი AB, თუ მიმღრმეკადი D.—6 თვთ თვს-
 გნით] თვსი თვსგნით ABD.—9 მყოფთაჲ] ხოლო მყოფთაჲ AB.—10 ამათსა] ამათ-
 ცა D.—12-13 განსაზღვრებული CE.—15 თვთმომღრმეკადიცა CDEF.—18 მისღრმე-
 კების ABCEF.—რაჲ < AB.—30 რაჲსადვე] რაჲსადვე D.—შეერთვის < F.

* ანუ სთათონს აღღვეიან CFK. ხოლო ბერძნული BCDM περι δαυήτου και
 (ή D) αὐτοαυήτου δοχῆς ή αὐτῶς (αὐτῶν D. ὁ C).

** სთათონს ზენ ბედაჲ პელტენილი „განმარტების“ (გვ. 48, 21-22) 15. თავის მისჯელით,
 ხელეც სწავა: ამას თავსა შორის განყოფს უსხეულოსა და სხეულთა. ბერძნ. BCDM:
 περι δαυήτου ὁσῶς, και τί ἴδιον αὐτῆς (Dodds, p. 16).

უკუნ იქცა, საუწყო უკუე, ვითარმედ და ნაწილნიცა სხეულთანი ყოველნი ყოვლისა მიმართ უკუ ეხნენ თვსდავე უკუნ ქცევასა შორის. რამეთუ ესე არს თვსდადვე უკუნქცევამ, ოდეს ერთ იქმნას ორივე: უკუნ ქცეული და რომლისა მიმართ უკუ ქცეულა. ხოლო შეუძლებელ არს ესე სხეულთა ზედა, და ყოვლითურთ განნაწილებულთა ყოველთა: რამეთუ არა რაჲ ყოვლად ყოვლითურთ შეიხების და უკუნ იქცევის თვსდადვე განნაწილებული ნაწილთა მიდმო განყრისათვს. სხუაჲ სხუად დებისათვს. არაჲ ვიდრემე სხეულთაჲ შეუძლებს უკუნ ქცევად თვსდადვე, რაჲთამცა ყოველი ყოვლისადმი უკუნ იქცეოდ. ვინაჲ რაჲც რაჲვე თვსდად მიმართ უკუნქცევი არს, უსხეულო და განუნაწილებელ არს.

თ ა ზ ი 16

შოველსა თვსდადვე უკუნქცევსა განყენებული აქუს არსებაჲ ყოველთა სხეულთაგან. რამეთუ უკუეთუ რათავე სხეულთაგან იყოს განუყენებელ. არა ჰქონდის რაჲვე მოქმედებაჲ განყენებული სხეულთაგან. რამეთუ შეუძლებელ არს განუყენებლობასა შორის არსებისასა სხეულთაგან, რაჲთამცა არსების-გამოჲ მოქმედებაჲ განყენებულ იყო სხეულთაგან. იყოს ვიდრემე მოქმედებაჲ უმჯობეს არსებისა, ვინაჲთგან რომელიმე მოქმენე არს სხეულთაჲ, ხოლო რომელიმე უმოქმენო და კმამყოფ თვსდა, და არა სხეულთა. რამეთუ რაჲცავე იყოს არსებით განუყენებელ, და მოქმედებითცა განუყენებელ, ვინაჲ უფროჲს ხოლო მოქმედებაჲ განუყენებელ. და თუ ესრეთ, არ უკუნ ექცეს თვსდადვე. რამეთუ უკუნქცევი თვსდადვე სხუა არს სხეულთაგან, რამეთუ აქუს მოქმედებაჲ განყენებული სხეულთაგან, და არცა სხეულთა მიერ, და არცა სხეულთა თანა, ვინაჲთგან რაჲვე მოქმედებაჲ და რაჲსადმი მოქმედებაჲ არა მოქმენე არს სხეულთა. განყენებულ ვიდრემე არს სხეულთაგან ყოველი თვსდადვე უკუნქცევი.

თ ა ზ ი 17

შოველი თვთმომდრეკი პირველ თვთ თვსდადვე არს უკუნქცევი. თუ მისდრეკს თავსა თვსსა და მიდრკების, მოქმედებაჲცა მისი თვსდად მიმართვე არს, და ერთ ვიდრემე მიმდრეკი და მიდრეკადი. ხოლო თუ ნაწილი მისდრეკს და ნაწილი მიდრკების, ანუ ყოველი მისდრეკს და ნაწილი მიდრკების, ანუ ყოველი მისდრეკს და ყოველი მიდრკების, ანუ წინა-უკუმო. ანუ თუ იყოს ნაწილი სხუა მიმდრეკი და სხუა ნაწილი მიდრეკადი, არ ვიდრემე იყოს მყოფობით თვთმომდრეკი, არ თვთ მიმდრეკ-

2 უკუ ეხნენ] უკუ ეხნენ ABD, უკუ ეხნენ F.—20 თვსდა] თვსთა AB.

თავან წარმოდგომილი, არამედ თვთმომდრეკად ოდენ საჰაზროჲ, ხოლო არსებით არ იყოს ეს ვითარ. ხოლო თუ ყოველი მისდრეკს და ნაწილი მიდრეკების ანუ წინა-უკუმო, იყოს რაჲვე ნაწილი მრჩობლთა შორის, რომელი ერთბაშად მისდრეკედესცა და მიდრეკებოდისცა. და ესე არს C 74
 5 პირველი თვთმომდრეკი. და თუ ერთ მისდრეკს, მისდრეკს თავსაცა თვისსა და მიდრეკების. ვინაჲ მოქმედებაჲ მიდრეკისაჲ თავისა მიმართ თვისისა ჰქონდის, და იყოს მიმდრეკ. თვსდადვე. რამეთუ რაჲსა მიმართცა აქუნდეს მოქმედებაჲ, და მისდა მიმართცა უკუნქცეულ არს. ყოველი ვიდრემე პირველ თვთმომდრეკი თვსდადვე მიმართ არს უკუნ-
 10 მქცევ.

თ ა ვ ი 18

წესდადებისათჳს არსთაჲსა*

ყოველი მიმცემელი სხუათა აობისაჲ პირველ თვთ იგი არს, მყოფ და ა', რომელთა მისცემს თვსგნით მიცემადთა. რამეთუ ვინაჲთ-
 15 გან თვთ მას მყოფობასა მისცემს, თვისისა არსებისგან ჰყოფს თან- A 46a
 მიცემასა. და რომელთა მისცემს, უდარეს ჰქონან თვისისა არსებისგან. ხოლო იგი დაზესთაებულ და უსრულეს არს, ვინაჲთგან ყოველი მაგუამოყენებელი უმჯობეს არს მისგან წარმოიჩენილისასა. ვინაჲვე მი-
 20 ცემული მიმცემელსა შორის უფროჲს ჰვიეს მიმღებელისასა. და ვი-
 თარ იგი არს, მაგრა არა თვთ იგი, რამეთუ რომელიმე პირველი არს, ხოლო რომელიმე მეორე. საჭირო უკუე, თუ ერთი და იგივე მიზეზი არს მრჩობლთაჲ, და ერთი და იგივე საზღვარი იყოს მრჩობლ-
 25 თავე; ანუ არაჲ არს საზიარო არცა თვთება მრჩობლთა შორის, ვინა თუ რომელიმე იყოს პირველ, ხოლო რომელიმე შემდგომ. ხოლო თუ
 30 ერთ და იგივე საზღვარი ორთავე, არ ვიდრემე იყოს რომელიმე მი-
 ზეზ, ხოლო რომელიმე წარმონაარს მიზეზისგან; და არცა მეგრ თვთ იყოს და არსებით, ხოლო რომლისამე თანმიცემით და შორის; და არცა რომელიმე მოქმედ, ხოლო რომელიმე ქმნილ. ხოლო თუ არა აქუს არსებითად და თვთად, არ ვინაჲ შეუძლოს წარმოყენებად მეო- C, 78
 35 რისა, ვინაჲთგან მამყოფებელობით არ ეზიარებოდის მას. აკლს უკუე რაჲთა იყოს პირველ მიმცემელი, ხოლო მეორედ მიცემული, რომელ-
 თა შორის თვთ იგი აობაჲ სხუასა სხვსგან მიექმნების.

1 სააზროჲ E.—2 ესე ვითარ E.—5 ერთ მისდრეკს| ერთ E.—13 მიმცემელ AE.—17 და ზესთა აებულ ABD.—23 ანუ ანუ E.—25 იგივე| იგი B.—32 მექმნების E.

* წესდადებისათჳს არსთაჲსა CF, მეათრჳამეტისაგან ორმოც და ერთადმდე აწერია: წესდადებისათჳს არსთასა K, აობისათჳს A გვიან. მსკდრულთ, პერი ბუთოს ჰქმნულ. BD.

თ ა ვ ი 19
მიქმნისათჳს*

ჰოველი, რაჲცა პირველ მიქმნებოდის რომელსავე ბუნებასა
მყოფთასა, ყოველთადა სწორად წარმოდგომილ არს ბუნებასა მის
5 ქუეშე დაწესებულთა ერთისა მიერ საზღვრისა და სწორად.

ხოლო თუ არ სწორად ყოველთადმი, არამედ რომელთადმი და
რომელთადმი არა, საუწყო, ვითარმედ არა არს მის ბუნებისა უპირვე-
ლეს, არამედ სხუათა შორის პირველ, ხოლო სხუათა შორის შემდგომ,
ოდესმე თჳსთა მზიარებელთა. რამეთუ ოდესმე მყოფი და ოდესმე არა
10 მყოფი არ პირველ არცა მეტრ თჳთად მყოფ, არამედ ზედმემოსრულ
და სხუაგნით მომავალ, ვითცა ესრეთ ემყოფდის.

თ ა ვ ი 20

სული, გონება, სხეულთ მიდრეკა**

|ჰოველთა სხეულთა დაუზესთავედების სულიერი არსებაჲ; და ყო- C 82
15 ველთა სულთა უზესთაჲს გონებაჲ გონიერი, და ყოველთა გუამოგნებათა
გონიერთა ზესთ ერთი. ყოველი უკუე სხეული მიდრეკადი არს სხჳსა
მიერ, თჳთ თჳსდა მიდრეკად ვერ შემძლე, არამედ თანმეარსებობითა
სულისაჲთა მიდრეკების მისგან, და ცხოვლობს სულისა მიერ; და ვიდ-
რე იყოს სული წარმოდგომილ მისდა, ვითარცა რაჲ თჳთმიდრეკი
20 იყოს; ხოლო განეყნოს რაჲ სხჳსა მიერ მიდრეკილ, ვითარ თჳთ
ამისი მქონებელი ბუნებით; და ვითარ მხუდარ არს სულისადა თჳთ-
მიმდრეკი ბუნებაჲ. და ვინათაცა წარმოუდგეს, თან მისცემს მათ
თჳთმიმდრეკობასა; ხოლო რომელთა თან მისცემს მყოფობასა, უფ-
როჲს ხოლო პირველ თჳთ მოუგის. ვინაჲვე ზესთა სხეულთაჲსა არს,
25 ვითარ არსებით თჳთმიმდრეკი, თანმიცემით თჳთმიმდრეკ ქმნილთაჲსა.

ხოლო კუალად სულსა მიდრეკილსა თჳსგნით მეორე და შემდგომი
აქუს წესი მიუ|დრეკელისა ბუნებისაჲ და მოქმედებით მიუდრეკელად A 49a
მდგომარისაჲ; ამისთჳს რომელ ყოველთა მიდრეკადთა ემძლურავის
თჳთმიმდრეკი, ხოლო ყოველთა მიმდრეკთა მიუდრეკელი. ვინაჲთგან

4 მის] მას eodd. შეგნწორეთ იანეს უგანსრტუბას“ მსკლავთ (ის. ეგ. წ. 3, 3)—8
პირველ ხოლო სხუათა შორის <E (ex homoioteleuto).—10 თჳთად] თჳსად AB.—
11 ვითაცა E.—ემყოფდის] მყოფდის AB.—14 სულიერი EFC (C-ში ვერი სკრაქო-
ნის ზეით არის დმსტკბული), სული ABD.—17 თანმეარსებობითა] თანვე არსებობითა
AB.—18 ცხოველობს C.—21 მქონებელი შუ მ ნ ე ბ ი თ ბუნებით A.—22 ვინაჲთა-
ცა F.—25 ქმნილთა AB.—26 მეორე და] მეორეთა D.—28 ემძლურავის F.

* მიქმნისათჳს A გვიანს შედარულით.

** ასეთი ხითაჲრის მოცემული A-ში. გვიანს შედარულით.

სული მიდრეკადი თვთ თვსგნით მისდრეკს სხუათა, ჯერ არს რაჟთა პირ-
 ველ მისსა იყოს მიუდრეკელად მიმდრეკი. ხოლო გონება მისდრეკს,
 ვითარ მიუდრეკელი, და სამარადისოდ მასვეობასა ზედა მოქმედი.
 და რამეთუ სულსაცა გონებისა მიერ აქუს ნიადაგ გავონებაჲ, ვითარ
 5 სხეულთა სულისა მიერ თვისი მიდრეკაჲ. რამეთუ იყო თუმცა სულსა
 შორის ნიადაგ პირველ გავონებაჲ, ყოველთა სულთადმცა იყო სას-
 წორო, ვითარ იგი და თვთმიმდრეკელობაჲ. არ ვინაჲ საპირველოდ
 ესე სულსა შორის. ჯერ არს, რაჟთა პირველ მისსა იყოს პირველი
 გონიერი, ვინაჲვე პირველ სულთა გონებაჲ. არამედ პირველ გონე- C 83
 10 ბისა ერთი. რამეთუ დაღათუ მიუდრეკელ გონებაჲ, მაგრა არა ერთ;
 რამეთუ გაიგონებს თვთებასა თვისსა და იმოქმედებს თვსადმი. ხოლო
 ერთსა ყოველნივე თან იქონებენ რაჟზომობითვე მყოფნი, ხოლო გო-
 ნებასა არა: რამეთუ სადავეცა წარმოდგომილ იყოს თანმეარსეობაჲ
 გონებისაჲ, საჭირო არს, რაჟთა თან მოაქუნდეს ძალი მეუწყეობისაჲ,
 15 ამისთვის რომელ გონიერი ცნობაჲ არს დასაბამი და მიზეზი მცნო-
 ბელობისაჲ. იმრრე* ვინაჲვე და უზესთაეს ერთი გონებასა. და არაჲ
 არს ზესთა ერთისა. რამეთუ იგივეობაჲ ერთი და კეთილი; და დასა-
 ბამ ყოველთა კეთილი, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 21

ა რ ს თ ა და წ ყ ე ბ ის ა თ ვ ს **

ჟოველი წესი მხოლოობისგან დამწყებელი იწარმოებს სიმრავ-
 ლისადმი შედარებულად მხოლოასა, და ყოვლისა წესისა სიმრავლე
 ერთისადმი აღიყვანების მხოლოასა. ხოლო თუ მხოლოსა აქუს სა-
 ზღვარი დასაბამობითი, და წარმოშობს საკუთარსა და სახუედრსა A 51b
 25 თვისსა სიმრავლესა; ამისთვის რომელ ერთი წარმონათხზი და ერთი
 წესი არს ყოველი მხოლოასა მიერ სიმრავლედ შთამოობაჲ; რამეთუ
 არ ვინაჲ იყოს წესი არცა წარმონათხზი, ეგოს თუ მხოლოჲ უნაყო-
 ფო თვს შორის. ხოლო კუალად სიმრავლე აღიყვანების ყოველთა
 საზიაროასა მიზეზისადმი. რამეთუ ერთი ყოვლისა სიმრავლისათვს
 30 იგივე, რამეთუ არა თუ ერთისგან სიმრავლესა შორის ჰქონდის
 წარმოქმნაჲ. რამეთუ ერთისგან გამრავლებულთა ოდენ მის ქუეშე,
 და არა საზიარო ყოველთა, არამედ თვთება ოდენ მისისა ზემექო-

1 თვთ <AB.—3 მასვეობასა> მსგავსებასა E.—11 თვსდამი DEF.—13 სად-
 ვეცა CEF.—თანმეარსებაჲ AB.—16 იმრრე F.—18 აღმოაჩინა E.—27 წარმონა-
 თხზი D.—31 რამეთუ] ხ' E.

* ამ სიტყვასე მითითებით არმათე სწერას: ნუ უმე იმრ გურდივ F.

** ასეთ მითურს ძალკვა A გვიანი შეკრულადით, ხოლო პერმულა BCDArgO რედი-
 თონ მის იბ პედრონ ასისონ ო სონს (Dodds, p. 24).

ნეობისა. ვინაჲთგან თითოეულსა წესსა ზედა არს ვიდრემე ზიარებაჲ და შეერთებლად და იგივეობაჲ, რომლისა მიერცა რომელიმე თანდა-
 წესებულად ითქუმის, ხოლო რომელიმე სხუა ტომად; საუწყო, ვი-
 თარმედ ერთისა დასაბამისა მიერ წარმოკვლის ყოველსა წესსა ზედა
 იგიობაჲ. არს ვიდრემე მხოლოობაჲ ერთი პირველ სიმრავლისა, და
 თითოეულსა წესსა შორის დამცველი ერთსა საზღვარსა და მორ-
 თულებასა თვს შორის მქონებელი დაწესებულთა ურთიერთასცა და
 ყოვლობისადცამდის. რამეთუ სხუაჲ სხვსა იყოს მიზეზ ნათხზენსა ქუეშე
 ამის სირაჲსასა. ხოლო ვითარ ერთ ქმნისა სირაჲსა ამის მიზეზი,
 საჭირვო, რაჲთა პირველ ყოველთასა იყოს, და მის გამო ყოველნი
 ვითარ თანდაწესებულნი წარმოიშვნენ, არ ვითა ეს რაჲვე თითოეუ-
 ლი, არამედ ესვითა ამის ვინაჲსავე წესისა მყოფი. ვინაჲ ამის მიერ
 საცნაურ, რამეთუ ბუნებასაცა შორის სხეულთასა არს ერთი და მის
 ქუეშე სიმრავლე; და მას ერთსა ბუნებასა ჰქონან მრავალნი თვს
 ქუეშე თანადთხზულად ბუნებანი და ბუნებანი მრავალნი ერთისა
 მიერ ბუნებისა საყოველთაოჲსა, და ერთადვე წესსაცა ზედა სულ-
 თასა წარმოდგომილ არს, რამეთუ იწყებს ერთისა და უპირველესისა
 სულისაჲთ და სულთა სიმრავლედმი შთაღვა, და კუალად სიმრავ-
 ლესა სულთასა ერთისადმი აღყვანებად; და ერთადვე გონიერი არ-
 სებაჲ არს მხოლო გონიერ. და სიმრავლემან გონებათამან ერთის
 მიერ გონებისა იწარმოა, და მისდადვე უკუნ იქცევის, და ერთისად-
 ვე ყოველთა პირველისა სიმრავლე ერთთაჲ, და ერთთაჲ ერთისად-
 მი აღკრვაჲ. ვინაჲ შემდგომად ერთისა პირველისა ერთნი, და შემ-
 დგომად გონებისა პირველისა გონებანი, და შემდგომად სულისა
 პირველისა სულნი, და შემდგომად ყოველთა ბუნებისა სიმრავლე
 ბუნებათაჲ.

თ ა ვ ი 22

დასაბამებრისა ერთისათჳს*

ყოველი პირველი და დასაბამებრივ მყოფი თითოეულსა შორის
 წესსა არს ერთი, და არცა ორ და არცა უმრავლეს ორობისა, არა-

- 4 წარმოვლის CDEF.—5 ვიდრემე] ვიდრე AB.—6 ერთისა საზღვარსა D.—7 ურთიერთსაცა F.—8 ყოვლობისადცამი CDE, ყოვლობისადმიცამი F.—10 საჭირვო არს CDEF.—რაჲთა] რ E—13 ბუნებასაცა] ბრუნებასაცა B.—13-14 მის ქუეშე] მოქუეშე D.—14 და ჰქონან AB.—15 და ბუნებანი <BD.—16 წესსა D.—17 ერთისა] ერთსა AB.—21 მისდავე F.—22-23 და ერთისადმი აღკრვაჲ AB.—29 და <AB.

* ხათურა ზეენ გვეყოფინს. იგი ამოდებულია იანზე „განმარტება“ 22. თავიან, სადაც სწერია: კუალად მოჰმართა და სასაბამებრისა ერთსა მიზეზსა ყოვლისა სირაჲსასა (ხ. „განმარტება“ გვ. 61, 23).

მედ მხოლო ქმნილ ყოველი. [იყოს ვინაჲვე, თუ არს შესაძლო, ორო- C 61
 ბაჲ; რომელ არს ესე შეუძლებელ და ეგრეთვე უმრავლესთა ზედა
 იხილვოს. უკუეთუ მრჩობლნი ითქუნენ პირველად, ანუ თუ ორთა-
 განვე სხუაჲ; და თუ ორთაგანვე, კუალად იყოს ერთ პირველი და
 5 არა ორ. [ხოლო უკუეთუ მრჩობლნი], ანუ სხუაჲ სხვსგან, და არა
 პირველ მრჩობლნი; ანუ ერთბამად ორნივე. და თუ სწორ, არ
 იყოს სხუაჲ სხვსა უპირველეს. ხოლო თუ სხუაჲ უპირველეს, მეორი-
 სად არ იგივეობაჲ, იყოს რაჲვე მის სირაჲსა? და არ ერქუმოდის სხუა
 10 თვნიერ პირველობისა. ვინაჲ ესე ორთაგანვე იყოს სხუაჲ, რომელი იგი
 ითქუა პირველად. და თუ ესე განეყოფვიან ერთი ერთისგან, არა ვი-
 თარ მეორე მეორესა, არ ვინაჲ იყვნენ მრჩობლნი დასაწყის და პირველ.
 ვინაჲ ამათგან საცნაურ, რომელ პირველ მყოფი ერთ არს
 მხოლოდ და არა ორ, ანუ თუ უმრავლეს. და პირველი გონებაჲ
 ერთი მხოლოდ და არა ორ პირველნი გონებანი. და ერთ უპირვე-
 15 ლესიცა სული; და ესრეთვე თითოეულსა ზედა გუარათსა, ვითარ
 პირველი შეუენიერებაჲ, და პირველი სწორი; და ეს სახედ ყოველ-
 თა ზედა; ეგრეცა და გუარი ცხოველისა ერთ პირველი და კაცისაჲ; A 54b
 რამეთუ ესევე აღმოსაჩენელი ყოველთა ზედა.

თ ა ვ ი 23

უ მო ქ ე ნ ო დ ს თ ვ ს *

20

ყოველი უმოქენოჲ წარმოიყენებს თვსგნით მოქენთა, და ყოველ-
 ნი თანმოქენენი გუამოვნებანი უმოქენოჲსა მყოფობისადმი ალიცისკრე-
 ბენ. რამეთუ უმოქენოსა მხოლოჲსა დაუპყრიეს ადგილი და საზღვა-
 რი, ვითარ თვსდად მყოფსა და არა სხვსად, და ვითარ დაზესთაებული A 55b
 25 თვსთა მოქენთაგან, რამეთუ წარმოშობს ზიარებისა მისისა მიღებად
 შემძლებელთა. ხოლო იყოს თუ უშვ იყუდნეს თვს შორის, არა
 ვინაჲ ჰქონდის პატიოსანი, რაჲთამცა თან მისცა მის-გამოთა, ვინაჲ
 ყოველი მიმღები ეზიარების, ხოლო მიცემული წარმოდგა, ვითარ
 ზიარებული; და ყოველი ზიარებული, იქმნა ვისდავე რომლისგანცა
 30 იზიარა, მეორე და შემდგომი არს მისი, რომელი ყოველთა

3 უკუეთუ უკუ A, უკუ B.—5 ხოლო უკუეთუ მრჩობლნი <codd>; აღდგა-
 ნილია ჩვენ შიქრ ბერძნულას შესვლათ: *ei tē exāreton*.—7-8 მეორობაჲ C, მეორეობაჲ
 F.—8 ექუმოდის AB.—17 ეგრეცა ეგრეთვე F.—ერთი F.—და კაცისაჲ კაცისაჲ
 AB.—22 თანმექენენი F.—მყოფობისადმე DE-F.—22-23 მყოფობისადმი ალიცის-
 კრებენ. რამეთუ უმოქენოსა <AB (ex homoioteleuto).—26 იყუდნეს F.—29 რომ-
 ლისგან AB.

* სათაურა ამოდებულა იქვეჲს ბერძნულა BCDM ზელთანწერებაჲს: *περι τῆς ἀπε-
 θέτου* (Dodds p. 26).

მიმართ სწორებით წარმოდგომილ არს, და ყოველთა თვს-გამო სრულ ჰყოფს. ხოლო რომელი იყოს თვთებასა შორის თვსსა, სხუათად არა არს; ხოლო რომელი ყოველთადმი სწორებით წარმოდგომილ იყოს, რადათა ყოველთა უბრწყინვიდეს. და არა ვითარ, ⁶ გათვთებული შორის მწყობრსა სირაასასა, არამედ უპირატესი ყოველთაა. რამეთუ ანუ ყოველსა შორის არს, ანუ ერთებრივობასა ყოველისასა. ანუ უპირატეს ყოველთა. არამედ ყოველთა შორის მყოფი განწვალელებულ არს ყოველთადმი, ვინაჲ მოქენე არს სხვსა ნაწილთა მებრთებელისა. და არ ვინაჲ ეზიაროს მას ყოველი, არამედ რომელიმე ¹⁰ სხუასა, ხოლო რომელიმე სხუასა, განიწვალოს რაჲ ერთი. ხოლო ერთებრივი და ნაწილი ყოველისაჲ არ იყოს ყოველთა საზიარო, არამედ ერთისა. ვინაჲ საზოგადოდ შემძლე ყოველთა ზიარებად და მისდა ყოველნი იყოს უპირატესი ყოველთაჲ და არ მოქენე სხვსა.

15

თ ა ვ ი 24

მიზევი, მიზევიანი, უმიზევიო *

C-97
A 58a

ყოველი მზიარებელი ზიარებულსა უდარეს არს, და ყოველი თანზიარებული უზიარებელსა. რამეთუ ყოველი თანმზიარებელი პირ- ²⁰ ველ თანზიარებულისა უსრულ არს, სრულ იქმნების ვიდრემე თანზიარებითა, უდარეს განაღა ზიარებითა, რომლისა მიერ სრულ იქმნების. ხოლო თუ იყო უსრულ, ზიარებითა მისითა იქმნეს სრულ, საჩინო, ვითარმედ უდარეს მისსა არს. ხოლო თანზიარებული ერთისა რომლისადაცე არს, და არა ყოველთა წარმოდგომილ და რომელსა ²⁵ რაჲსადცე ერთისათვს ხუდეს მას კუალად უდარესი მყოფობაჲ ყოველთა პირველისა მიმართ, და რამეთუ რომელიმე ყოველთა მიზევისადმი უთვსიერეს, ხოლო რომელიმე დამხე და უშორესრე თვს. ეძღუანვის ვიდრემე და ეპირველების თანუზიაროჲ თანზიარებულთა, ხოლო თანზიარებული თანმეზიარეთა. ვითარ რაჲ შემოკლებით იყოს საჩინო, ³⁰ არს უკუე ერთი პირველი მრავალთაჲ. ხოლო თანზიარებული შორის მრავალთა ერთბამად ერთ და არ ერთ. ხოლო თანმზიარებელნი არა ერთ და (არ) ერთ, ერთბამად.

2 თვსსა] მისსა AB.—3 სხუათად] სხუად და B, სხუად A. 6—7 რამეთუ—ყოველთა <D (ex homoioteleuto).—7 ყოველთა შორის] შორის AB.—9 ეზიარო F.—10 ხოლო რომელიმე სხუასა <EF.—23 მისსა] მისა F.—26 მიზევისაჲ C.—27 ხოლო რომელიმე <ABD.EF.—32 და არ ერთ, არამედ <E.—ერთ არამედ ერთბამად ABEH.

* სთათურო ჩვენ გავეუთვნის. იგი ჰელენილის ითანეს უგანსარტებისა 24. თავის სავსე-ველზე: ექ ზყრაჲ: ამას თავსა შორის სამად გაჰყოფს: მიზევისა, მიზევიანი და უმიზევისა (ახ. უგანსარტებაჲ გვ. 64. 25).

თ ა ვ ი 25

ს რ უ ლ ი ს ა თ ვ *

შოველი სრული აღმოშობადი იწარმოებს, რომელთაა უძლოს წარმოყენებად მებაძვე მის ერთისა ყოველთა დასაბამისა. რამეთუ ვითარ იგი კეთილობისათჳს თჳსისა ყოველთა არს ერთებრივ მაგუამოყენებელი მყოფთაა (რამეთუ ერთ და იგივეობაა კეთილობა და ერთი, ვითარ და კეთილ გუარობა ერთებრივობისად იგივეობა), ესთავე და შემდგომთა თჳსთა ზესთ სრულებითა თჳსითა აღადგენს და წარმოაარსებს შემდგომთა თჳსისა არსებისათა. რამეთუ სრულებაჲ ნაწილ ვიდრემე კეთილისაჲ არს, და სრული, ვითარ იგი არს სრული, ჰბაძავს კეთილობასა. რამეთუ იგი არს ყოველთა მაგუამოყენებელ. ეგრეთვე და სრული, რომელთაა უძლოს, წარმომარსებელი არს ბუნებით. და უსრულესი, ვითარ იგი იყოს უსრულეს, ესე ზომვე იყოს უმრავლესთა მიზეზ. რამეთუ უსრულესი უფროჲს მაზიარებელ კეთილობისა; ესე უკუე უმახლობელეს კეთილობისა; ესე ხოლო უთჳსიერეს ყოველთა მიზეზსა; ესე ვიდრემე მიზეზ უმრავლესთა. ხოლო უსრული, ვითარ იგი იყოს უსრულ, ესე ზომ უმცირესთა მიზეზ. რამეთუ უშორეს არს ყოველთა წარმომარსებელსა, უდარესთა არს მაგუამოყენებელ. რამეთუ წარმოყენებაჲ ყოველთაჲ, ანუ თუ A 61a

20 მკობაჲ, ანუ სრულ ქნაჲ, ანუ პყრობაჲ, ანუ ცხოველ ქნაჲ, ანუ დაბადებაჲ, რომელნიცა უმრავლესთა იყვნენ უმოქმედეს, უთჳსეს ყოველთა მიზეზისა, ხოლო უდარესთამი უცხოარე და სხუა. ვინაჲ ამისგან საცნაურ, რამეთუ უშორიელესი ყოველთა დასაბამისაჲ უმეშგო არს და არ ვისდა მიზეზ. ხოლო თუ შობს რას და აქუს შემდგომი

25 თჳსსა, საუწყო, რომელ არ ვინაჲ იყოს უშორიელეს; არამედ რომელი C 102 წარმოქმნა, იყოს უშორეს მისსა, ხოლო იგი უმახლობელეს წარმოქმნილთა და მებაძვე ყოველთა წარმოქმნელსა მიზეზსა მყოფთასა;

თ ა ვ ი , 26

წ ა რ მ ო მ ა ა რ ს ე ბ ე ლ ი ს ა მი ე მ ჯ ი ს ა თ ვ **

30. შოველი წარმომარსებელი მიზეზი სხუათაჲ ჰგიეს იგი მხოუკლებელად თჳს შორის და წარმოაარსებს შემდგომსა თჳსსა და შემ-
 9 არსებისა AB.—10 კეთილისაჲ] კეთილობაჲ AB.—14 რამეთუ] რი AB.—
 16 ყოველთა მიზეზსა] ყოველთამი ზესა C.—22 უდარესთადმი E.—25 რომელ] რა
 D.—26-27 წარმოქმნითა ABCDF.—27 მყოფთასა] მყოფსა F.

* ზოგჯერ სენ ვაკუუფანს; იგი შედგენილია პეძმ. BCDM-ის მიხედვით: *πενδι τελεσιου*

** ხათაური წგნ ვაკუუფანს; იგი შედგენილია თჳთ სრულეს ტექსტის სეგუმელებზე. ყოველი წ ა რ მ ო მ ა ა რ ს ე ბ ე ლ ი მი ე მ ჯ ი ს ა თ ვ... (გვ. 22, 30).

დგომისა შემდგომთა. რამეთუ ჰბაძავს თუ ერთსა, იგი უკუე მიუდრე-
კელად წარმოაარსებს შემდგომთა თვსთა და ყოველსა წარმომაარსე-
ბელსა, ესრეთვე აქუს მიზეზი წარმომაყენებლობითი. არამედ ერთი
მიუდრეკელად წარმოაყენებს, და თუ ესეცა მიდრეკისა მიერ, იყოს
5 მის შორის მიდრეკაჲ და მიდრეკილი, და მერმე არღ იყოს ერთი და
თან შეიცვალოს ერთობისგან. ხოლო თუ შემდგომ მისსა არს მიდ-
რეკაჲ, და ერთისა მიერ, ანუ ვიდრე უსაზღვრობამდე იყოს, ანუ
მიუდრეკელად წარმოაარსოს ერთმან. რამეთუ ყოველი წარმომაარ-
სებელი ჰბაძავს მას ერთსა და ყოველთა წარმოყენებისა მიზეზსა.
10 რამეთუ ყოველგან პირველისგან არა პირველი. ესთავე და ყოველთა
წარმომაჩინებელისგან რათავე წარმომაჩინებელი. და ყოველი წარ- A 63a
მომაყენებელი თვს გამო წარმოაყენებს შემდგომთა. ვინაჲ მოუკლებე-
ლად ეგნენ წარმომაყენებელნი, და წარმოიყენნენ მათგან შემდგომნი;
რამეთუ რაჲზომვე მოკლებული, ვერ უძლებს გებად იგივეობასა ზედა
15 თვსსა.

თ ა ვ ი 27

ყოველი წარმომაყენებელი სრულებისა მიერ დახესთაებითა
ძალისაჲთა წარმომაყენებელი არს შემდგომთაჲ. ხოლო თუ არა ზესთ
სრულებითა, | არამედ მოკლებითა წარმომაყენებელისა ძალისაჲთა, C 108
20 არ ვინაჲ შეუძლოს მიუდრეკელად დაცვაჲ წესსა თვსსა. რამეთუ
რომელსა მოკლებისა მიერ და უძლურებისა ჰქონდის სხუათა წარ-
მოყენებაჲ, ქცევისა მიერ თვსისა და შეცვალებისა იპყრობს გუამოვ-
ნებასა წარმოყენებულთასა. არამედ ჰგეის იგივეობასა ზედა ყოველი
წარმომაყენებელი; და ეგოს რაჲ, შემდგომნი, იწარმოებვიან. ვინაჲცა
25 არს სრულ და სავსე, და შემდგომთა წარმოაყენებს მიუდრეკელად
და მოუკლებელად, და ჰგეის თვსსავე მყოფობასა და იგივეობასა
ზედა, და არა შეიცვალვის მათდამი და მოაკლდების. რამეთუ არა
თუ განწვალებაჲ არს წარმომაარსებელისაჲ წარმოარსებულთაგან; A 65b
რამეთუ არ შეეებაბამების ესე ბუნებითა ქმნასა და არცა ქმნის და-
საბამითა მიზეზთა. და არცა ადგილით შეცვალებადთა: რამეთუ არა
30 თუ ნივთი იქმნების საწარმო; ხოლო ესე ჰგეის იგივეობასა ზედა
თვსსა, და ასხუაებს მისგან წარმოქმნილსა. შეუცვალბელად უკუე
დამყარებულ არს მეშვე და მოუკლებელად, და მარსებელითა ძალითა
თვსითა დაუმრავალკეცდების და იპყრობს თვსს გამო შემდგომთა
გუამოვნებათა.

თ ა ზ ი 28

ყოველი წარმომაარსებელი თვსდადმი მსგავსთა პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოაარსებს. ვინაჲთგან საჭიროდ უმჯობეს არს ყოველი წარმომაარსებელი მისგან წარმოაარსებულსა, რამეთუ არ ვინაჲ იყვნენ ესე სწორ ურთიერთას ძალითა. და თუ არა სწორ იყვნენ, სხუა ვინაჲვე და უსწორო, ანუ ყოველითურთ განჭრილ ურთიერთისგან, ანუ შეერთებულცა და განჭრილცა. არამედ უკუეთუ ყოველითურთ განჭრილ, იყოს უზიარებელ, და არა ჰქონდის მისდამი მიზეზსა თანამელმეობაჲ, და არ ვინაჲ თან ექონოს და ეზიაროს სხუაჲ სხუასა, იყოს რაჲ ყოველითურთ სხუაჲ; რამეთუ თანქონებული მისცემს ზიარებასა თვსსა თანქონებელსა, რომლისა მიმართცა თან ექონების. არამედ საჭირო არს, რაჲთა მიზეზოანი თან იქონებდეს მიზეზსა, ვითარ მის გამო მქონებელი არსებისაჲ. ხოლო უკუეთუ რაჲთამე განეყოფვის, და რაჲთამე შეეერთების წარმომაარსებელსა წარმოარსებულს; და თუ სასწოროდ ორთავე ჰვნებია, და სასწოროდცა ორნივე ურთიერთას ეზიარნენ და არ ეზიაროს შემდგომი უპირველესსა; ვინაჲ ჰქონდის არსებაჲ მისგან, არამედ არ ამით სახითა. ხოლო იყოს თუ უმეტეს განწვალებულ, უმეტესცა და სხუა და უცხო იყოს; თვსისა წარმომეშვისგან, გინა თუ საკუთარ მხოლოდ შობილი, და მიუზავებელ მისდა მიმართ, ვიდრელა მიზავებულ; იყოს ვიდრემე თანულმო, ვიდრელა თანმელმე. ხოლო თანტომი ღმრთივთაჲ თვთ მით მყოფობითა თვსითა და თანლმობილი მათგან, აღთხზულ არს მეტრ ბუნებით, და წადნოას მათდამი ზიარებასა მეწადე კეთილობისაჲ, და მიემთხუევის თვსისა მიზეზისა მიერ საწადსა. საუწყო, რომელ უფროას ხოლო შეერთებულ წარმომაარსებელსა წარმოარსებულს, ვიდრელარა განყოფილ და განწვალებულ. ხოლო უფრო შეერთებული უფროას მსგავს მისდა, ვიდრელარა და უმსგავსო რომელთადაცა უმეტეს შეერთებულ იყოს. ვინაჲვე მსგავსთა პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოაყენებს ყოველთა. წარმოაყენებელი მიზეზი.

C 112
A 68a

A 68b

2-3 უმსგავსოსათა F.—3 უმჯობეს A.—4 არ] არს D.—6 ურთიერთისგან] ერთობისგან A, ურთიერთობისგან B.—14 განეყოფვის] იყოფვის AB, გუჯყფის D.—შეერთების ABCD, შეერთების E.—18 იყოს] იყო AB.—უმეტეს<AB.—განწვალებულ] განწვალე AB.—19 მხოლოდ შობილი] წარმოშობილი CDEF.—20 მიზავებული E.—23 მეწადე F.—24 მიზეზისგან მიერ AB.—26 ვიდრელა F.—27 უფროას] უფრო F.—27-28 რომელთადაცა F.

თ ა ვ ი 29

მსგავსისა და უმსგავსოებისა *

შოველი გზავნაჲ არსებითი მსგავსებისა მიერ სრულ იქმნების შემდგომთაჲ პირველთადვე მიმართ. ხოლო თუ წარმომართებელნი პირველ უმსგავსოთაჲსა მსგავსთა წარმოაყენებენ, ვინაჲ მსგავსებაჲ წარმომართებელთაგან წარმოაყენებს წარმოართებულთა; რამეთუ მსგავსნი მსგავსებისა მიერ იქმნებიან მსგავს და არა უმსგავსობისა მიერ. ვინაჲ გზავნაჲ არსებითი შორის უდარესობითსა შთამოობასა დაიცავს მასვეობასა შობილისასა შშობელისა მიმართ, და ვითარ არს იგი პირველ, ესახეცა წარმოაჩენს შემდგომსა, ვინაჲ მსგავსებისა მიერ აქუს მას მდგომარეობაჲ.

თ ა ვ ი 30

მიზეზისა და მიზეზოანისათჳს **

შოველი წარმოართებული ვისგანვე უსაშოველოდ ჰგვის ვიდრემე შორის წარმომართებელსა და წარმოართების მისგან. ხოლო თუ ყოველი წარმონარსი გეგბ(თ)თაჲ იქმნების და პირველთაჲ, და მსგავსებისა მიერ სრულ იქმნების მსგავსთაჲსა პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოდგომილი, ჰგვის რაჲთვე წარმოართებული შორის წარმომართებელსა. ხოლო თუ ყოველითურთ წარმოართოს, არა ვინაჲ ჰქონდის იგივეობაჲ და გეგბაჲ შორის წარმომართებელსა, არამედ იყოს ყოველითურთ განჭრილ მისგან. ხოლო თუ აქუს რაჲვე საზიაროჲ და შეერთებული მისდა მიმართ, ეგოს ვიდრემე იგი მის შორის, ვითარ იგი ჰგვის თჳს შორის. ხოლო თუ მხოლოდ ოდენ ჰგვის, არ წარმოართოს და არაჲთ განეყოს მიზეზსა თჳსსა, რომლისადცა არს, ეგოს რაჲ იგი და იქმნას სხუა. ხოლო თუ სხუა, განწვალებულ და განყენებულ მისგან; და თუ განყენებულ, ეგოს უკუე მის შორის და წარმოვლოს მისგან, რაჲთა განეყენოს გეგბული მის შორის. ვინაჲ იგივეობაჲ მიმართ წარმომართებელისა აქუს წარმოართებულსა და ჰგვის მის შორის; ხოლო სხუაობითა წარმოვლოს მისგან. და არს

5 მსგავსთა H.—7 უმსგავსობისა AB.—9 მსგავსებასა E, მსგავსეობასა F.—14 წარმოართებული წარმომართებელი E.—26 მისგან და თუ განყენებულ <E (ex homoioteleuto).—28-29 და ჰგვის მის შორის <ABD.

* ხათურა წყნ გვიკუთნის; იგი ამოდებულაჲ ათისჳს უგანმარტების“ 29. თეგადან, სადღ სწკრია: ხოლო აქა საძიებელნი შემოვლენ დიდნი მსგავსისა და უმსგავსისო მსათჳს (ს.ს. უგანმარტების“ გვ. 78:33).

** ხათურა წყნ გვიკუთნის; იგი ამოდებულაჲ ათისჳს უგანმარტების“ 30. თეგადან. სადღ სწკრია: ამათ თავთა შორის ყოველსა მიზეზისა და მიზეზოანისათჳს დაჭლებსაჲს (ს.ს. უგანმარტების“ გვ. 79:31).

ბენ მიზეზთაგან მიზეზთავე მიმართ. ვინაჲ იყვნენ ნამრგულეენი უფროდს და უმცროდს. ხოლო რომელთამე მიქცევადთაჲ თჳსთა მიმართ უზესთაესთაჲ იქმნების რომელიმე უმახლობელეს, ხოლო რომელიმე უზენაესთა მიმართ, და ვიდრე ყოველთა მიზეზისადმი: რამეთუ მისგან ყოველნი და მისდა მიმართვე ყოველნი.

თ ა შ ი 34

ყოველი ბუნებით უკუნქცევადი მისდა მიმართ ჰყოფს უკუნქცევასა, ვისგანცა ჰქონდის წარმოებაჲ თჳსისა გუამოვნებისაჲ.

ხოლო თუ ბუნებით უკუნქცეულა, ვინაჲ არსებითი წადილი მისდა მიმართვე მოუფიეს, რომლისადცა უკუნქცეულა. ხოლო თუ ესრეთ, და მყოფობაჲცა თჳსი ყოველი მისდა მიმართვე აღუთზავს, რომლისა მიმართ ჰყოფს არსებითსა უკუნქცევასა, და მსგავს მისდა არსებით. ვინაჲცა და თანმევენ მისდა ბუნებით, ვითარ არსებით თანტომი. ხოლო თუ ესე, ანუ ერთ' და იგივეობა მყოფობაჲ მრჩობლთაჲ, ანუ მეორისგან მეორე, ანუ ერთბამად ორთავე, სხჳსა არსებისგან აქუნდეს მსგავსებაჲ. ხოლო თუ ერთ და იგივეობა მყოფობაჲ ორთავე, ვითარ უკუნ იქცეოდის მეორე მეორისადმი ბუნებით? ხოლო თუ ერთისგან ორნივე, იყოს და მისდა მიმართ უკუნქცევაჲ ორთავე. აკლს უკუე, რაჲთა ჰქონდის მყოფობაჲ მეორესა მეორისგან. და თუ ესრეთ, იყოს წარმოარსებაჲ მათგან, რომლისა მიმართცა ბუნებით უკუნქცეულა.

საჩინო უკუე ამისგან, რომელ ყოველთა საწადო არს გონებაჲ, და ყოველნი იწარმოებიან გონებისგან, და ყოველსა აღმკულსა გონებისგან აქუს არსებაჲ, დაღათუ იყოს სამარადისო. და სამარადისოობისათჳს მისისა, და კეთილ წესიერებისა უკუნ იქცევიან მისდა, და იწარმოებიან მისგან სამარადისოდ არსებით, და არიან დაუკსნელ ნიადაგ წესითა.

თ ა შ ი 35

ყოველი მიზეზოანი ჰვიეს შორის მიზეზსა თჳსსა და იწარმოებს მისგან და უკუნ იქცევის მისდადვე. ხოლო ეგოს თუ ოდენ, არაჲთ განეყოს მიზეზსა, იყოს განუყოფელ მისგან; რამეთუ განყოფასა თანა, დაუერთბამდების წარმოობაჲ მისი. ხოლო თუ წარმოვლის ოდენ მხოლოდ, უზიარებელ იყოს მისდა მიმართ და თანაუენ, არა სადა მზიარებელი მიზეზსა. ხოლო თუ უკუნ ექცევის მხოლოდ,

10 რომლისადცა E. — 13 მისდა < ABD. — 18 და < ABD. — 25 კეთილ წესიერებისათჳს E. — უკუნ| უკუნ ABD.

ვითარ არა ჰქონდის არსებამ მისგან და ჰყოფს არსებით უკუნქცე-
 ვასა უცხოასა მიმართ? ხოლო თუ ჰგეისცა და იწარმოებს, და არ
 უკუნ ექცევის, ვითარ იყოს მებრ ბუნებით საწადელ თითოეულისა
 სიკეთისა და კეთილისადმი და თვისისა მეშვისადმი აღმწადებელ? ხო-
 5 ლო თუ იწარმოებსცა და უკუნ იქცევის, და არა ჰგეის მის შორის,
 ვითარ უკუე განეყენოს რაჲ მიზეზსა კუალად მოსწრაფე არს უკუნ
 ქცევად და შეერთებად მისდამი, იყოს უზიარებელ პირველ წარ-
 მოობისა? რამეთუ თუმცა მაზიარებელ ყოფილ იყო, მის შორისმცა
 ვიდრემე ეგო. ხოლო თუ ჰგეის ოდენ და უკუნ ექცევის, და არ იწარ-
 10 მოებს მისგან, ვითარ განუყოფელმან შეუძლოს უკუნ ქცევაჲ მისდადვე?
 რამეთუ ყოველი უკუნქცევადი ჰბაძავს აღდნობადსა მისდადვე, რომ-
 ლისგანცა განყოფილ არს არსებით. საჭირვო არს უკუე, რაჲთა ანუ
 ეგოს მხოლოდ, ანუ უკუნ ექცეს მხოლოდ, ანუ იწარმოოს მხოლოდ,
 ანუ შეაკრნეს კიდურნი ურთერთას, ანუ საშუალ შორის თითოეულსა
 15 კიდურთასა იყოს ყოველი. აკლს ვინაჲვე, რაჲთა ეგოს ყოველივე შო-
 რის მიზეზსა თვისსა და იწარმოოს მისგან და უკუნ იქცეს მის-
 დადვე.

A 82a

თ ა ვ ი 36

შოველთა წარმოობით განმრავლებულთა პირველნი უსრულეს
 20 შემდგომთა, და შემდგომნი უშემდგომესთა თვისთა, და ესრეთვე ჩანა-
 თხზთა მიმართ. ხოლო თუ წარმოობანი და განყოფილებანი მიზეზ-
 თაგან ვიდრემე წარმონაარსნი და უდარესობანიცა, იყვნენ პირველთა
 მიმართ შემდგომთანი, რამეთუ, წარმოვლონ რაჲ, პირველთა უფრო
 25 შეეერთებიან მიზეზთა, რამეთუ მათგან მახლობელობით წარმოიმორ-
 ჩებიან, ხოლო მეორენი უშორეს მიზეზთასა არიან. და ეს სახედ ყო-
 ველთა ზედა. ხოლო უმახლობელესნი და უთვსესნი მიზეზთანი უსრუ-
 ლეს, და ესთავე მიზეზნი მიზეზოანთა მიმართ. ხოლო უშორესნი
 უსრულ, და უმსგავსორე მიზეზთა თვისთა.

თ ა ვ ი 37

შოველნი მებრ უკუნქცევით მდგომნი პირველნი უნაკლულეს
 30 მეორეთა და ესთავე შემდგომითი შემდგომად; ხოლო უკუანაჲსკნელნი
 სრულ. ხოლო თუ უკუნქცევანი იქმნებიან მებრ მრგულევ, რომლის-
 განცა პირველი წარმოობაჲ, მისდადვე და უკუნქცევაჲ(ვა: რამეთუ | ზესთ
 A 84b

3 იყოს მებრ] იყო სამებრ EH.—8 ყოფილ იყო] იყო E.—10 მისგან < AB.
 —12 საჭირო EFH.—13 ეგოს] ეგეს A.—24 შეერთებიან ABDFH (C-ზე უკანაჲ ე
 შეკლვე არის ჩამატებული.), შეერთდებიან E.

სრულისგან გზავნაა წარმოობისა; და უკუქცევაცა ვიდრემე ზესთ სრულისადვე. და რომლისა მიმართცა წარმოობაა უკუანაესკენელი, მისგენითცა და პირველი უკუნქცევია. ხოლო წარმოქვლაა უკუანაესკენელისადმი და უდარესისა უკუნქცევაცა. უდარესისა და უსრულისგან. იყენენ ვიდრემე უკუნქცევასა შორის. პირველ უსრულესნი და უდარესნი, ხოლო უკუანაესკენელ და შემდგომად სრულნი.

თ ა შ ი 38

შოველი წარმოარსებული უმრავლესთა მიზეზთაგან, რაოდენ-თაცა მიერ იწარმოოს, ეგოდენთაცა მიერ უკუნ იქცეს. ხოლო ყოველი. უკუნ ქცევია მათ მიერ, რაოდენთაცა მიერ წარმოარსება.

ვინაა თგან მსგავსებისა მიერ მრჩობლნივე იქმნებიან, არამედ უსაშოვლოდ ვისგანმე წარმოარსებული და უსაშოვლოდცა უკუნ იქცეს მისდადვე (ხოლო თუ მსგავსებაა უსაშუგლო იყოს); და სხუაა რამე საშუალობით წარმოვლასა შორის მოქენე და უკუნქცევასაცა შორის იყოს მოქენე საშუალთასა. ვინაა პირველ საშუგლისადვე უკუნ იქცეს, და კუალად საშუგლისა უზესთაესისადმი. ვინაა, რაოდენთაცა მიერ ჰქონდის მყოფობა, ეგოდენთაცა მიერ და კეთილობაა თითოეულისა, ანუ თუ ვინა-უკუმო.

თ ა შ ი 39

განყოფინათჳს ძალთა არსებათადსა*

შოველი მყოფი ანუ მხოლოდ არსებით ოდენ უკუნ იქცევის, ანუ ცხოვლობით, ანუ ცნობიერობით. ანუ თუ მხოლოდ მყოფობაა ოდენ მოუფიეს მიზეზისგან, ანუ ცხოვლობაა ცა მყოფობასა თანა, ანუ ცნობისაცა მუნით მიიღო ძალი. ხოლო თუ მხოლოდ ოდენ არს, არესებითსა ჰყოფს უკუნქცევასა; ანუ თუ და ცხოველსცა, და ცხოვლობითსაცა; ხოლო თუ იმეცნებსცა, და მეცნიერებითსაცა. რამეთუ ვითარ იწარმოა, ეგრეთვე და უკუნ ექცევის. და საზომნი უკუნქცევისანი განსაზღვრებულ არიან წარმოარსებითთა მიერ საზომთა. და წადილნიცა ვიდრემე უკუნქცეველთანი განიყენენ: რამეთუ ანუ მყოფობით ოდენ ჰქონდის სიმარჯუეობაა თანზიარებად მიზეზთა;

5 პირველ < ABD.—უსრულესნი უსრულნი H.—9 იწარმოოს ეგოდენთაცა მიერ < ABDEFH (D-ში უფრო გვახსი ხელთ არსს ანუაჳე დამატებული).—14—15 და უკუნქცევასაცა—მოქენე AB-ში ორჯერაჳ.—21 უკუნ < F.—25 ცხოველცა ABCFE.—26 ხოლო თუ იმეცნებსცა, და მეცნიერებითსაცა < AB.

* სთაო-უმა ზეენ გვეუთენას. აგა შედგენილთა ოთხენს „განმარტების“ 29. ოთხენს მიხედვით; აჳს წყაროა: აჳს აჳა ძალთა განწყოფს არსებათასა... „(ის. განმარტება“ გვ. 92, 10-11)

ხოლო რომელთამე მეგრ ცხოვლობისაებრ, რამეთუ არს მიდრეკა უმჯობესთა მიმართ; ხოლო რომელთამე მეგრ ცნობით აქუნდეს თანმეგრძნეობაჲ მიზეზთა კეთილობისაჲ.

თ ა ვ ი 40

5 შოველთა სხვსა მიზეზისა მიერ წარმოარსებულთა ეუხუცებიან და ეძღუანვიან თჳთ თვს მიერ წარმოდგომილნი და თვთმდგომობითსა არსებასა მომგებელნი. ხოლო თუ ყოველი უმოქენოჲ, ანუ არსებით ანუ მოქმედებით უმჯობესს სხვსა მიზეზისა მიმართ აღთხულსა. ხოლო რომელი თვთებასა თვსსა თვთ წარმოიჩინდეს, და მყოფობისა თვსისა წარმომარსებელ იყოს, და უმოქენო არსებისადმი. ხოლო მხოლოდ სხვსა მიერ ოდენ წარმოარსებული არ უმოქენო, რამეთუ კეთილობისადმი უთვსიერეს უმოქენოჲ. ხოლო უთვსესი და უფრო მსგავსი მიზეზთაჲ პირველ უმსგავსოთაჲსა წარმოიყენა მიზეზისგან. ვინაჲ თვს მიერ წარმოიჩენილი და თვთმდგომი უხუცეს სხვსა მიერ მყოფობად წარმოიჩენილთა. ხოლო თუ არ იყოს თვთმდგომი, არ ვინათა შორის იხილვოს უხადოდ უმოქენობაჲ, რამეთუ არცა კეთილსა შორის უმოქენობაჲ (უმჯობესს ვიდრემე უმოქენობისა კეთილობაჲ, რამეთუ ერთ მყოფ იგი და თვთკეთილობაჲ, და არა თუ მქონებელ კეთილობისა), და არცა შემდგომთა შორის კეთილობისათა 15 (რამეთუ ყოველი მოქენე სხვსა თვსსა უპირველესისა არს მოქენე). ხოლო კეთილობაჲ თვთმდგომარეობა და არ ვისდა მოქენე, რამეთუ თვთობასა თვსსა თვთ იწარმოებს. ვინაჲ არ ერთ იყოს, რამეთუ, რომელი ერთისგან წარმოიქმნა, არა ერთ. თვსგნით უკუე იწარმოებს, ვინაჲვე თვთმდგომ; რომლისათვსცა ერთი იყოს და ერთ ერთი. საჭირო არს უკუე, რაჲთა თვთმდგომარე იყოს შემდგომად პირველისა; 20 ვინაჲ საცნაურ იყოს, ვითარმედ სხუათა მიზეზთაგან წარმოიჩენილთა უფლებრივ უმჯობესს თვთმდგომარე, და არ ვისდა მოქენე, რამეთუ უმახლობელესს პირველსა კეთილობასა, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 41

სხვსა შორის მდგომისა და თვთმდგომისათვს *

შოველი სხვსა შორის მყოფი მხოლოდ სხვსა მიერ წარმოიჩინების. ხოლო ყოველითურთ თვს შორის მყოფი თვთმდგომარე არს.

1.—2 ხოლო—მიმართ ანშისაჲ დაშატკუელი AD.—2 აქუნდეს|ჭქონდეს D.—6. ემძღუანვიან F.—16 უმოქენეობაჲ F.—31 ყოველთა AB.—32 თვს<AB (CD.ის ნაშატკუელა).

* ახეთა სნათაურთა CK სჯლთხაწერებო.

ხოლო სხუასა შორის მყოფი და ქუემდებარისა მოქენე არ სადა იყოს თვისსა წარმომქენელ. რამეთუ | რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე თვისისა A 91b მოქმედებისა, სხვასა-მიერსა საძირკუსა არა არს მოქენე, შემცველი თვთებასა თვისსა და კმამყოფი თვს შორის თვნიერ ქუემდებარისა. რამეთუ თვს შორის მეედ და მათუქნებელად თვსად შემძლებელი თვთებისა თვისისა თვთ არს წარმომჩენელ, რამეთუ თვთ თვსდადვე იწარმოებს და მპყრობ თვსდად არს. და ესრეთ არს თვს, შორის, ვითარ მიზეზსა შორის მიზეზოანი. ხოლო არა ვითარ ადგილსა შორის, არცა ვითარ ქუემდებარესა შორის: რამეთუ ადგილი ადგილის-შორისისაგან სხუა და ქუემდებარისგან მის შორის დებული. ხოლო ესე თვსდა თვთობაჲ. ვინაჲ და თვთმდგომარეობა და ვითარ მიზეზსა შორის მიზეზის-გამოჲ, ესრეთ ესე თვს შორის.

თ ა ვ ი 42

ჰოველი თვთმდგომი თვსდა მიმართ არს უკუმქცევე. რამეთუ თვს- 15 გნით აწარმოებს, და უკუნ ქცევასაცა თვსდა მიმართვე ჰყოფს; რამეთუ სადაჲთცა წარმოობაჲ თითოეულისაჲ, მისდადვე და შერაბამებული უკუნქცევაჲ. ხოლო მხოლოდ თუ იწარმოებდეს ოდენ, და არ უკუნ ექცეოდის; არ ვინაჲ იყოს მეტრფე თვისსა კეთილობასა, ხოლო რომელი შემძლე იყოს პყრობად თვსდა. შეუძლებს უკუნ 20 ყოველი მიზეზი თვსგნით მიცემად არსებასავე თანა, რომელ მისცემს, და კეთილობასაცა არსებისასა, რომელ მისცა თანტომთა; ვინაჲ მისცე[მ]ს თვთ თვთებასაცა თვისსა. რამეთუ ესე არს საკუთარ თვთმდგომარისა კეთილობაჲ. ხოლო თუ არ უკუნ იქცეს თვსდადვე, | არა C 152 არს მეწადე თვისსა კეთილობასა; და არ მეწადე არ ვინაჲ მიემთხვოს; 25 და თუ არ მიემთხვოს, უსრულ ვიდრემე იყოს და არ უმოქენო. არამედ შეჰგავს, რაჲთა ყოველი თვთმდგომარე სრულ და უმოქენო იყოს. და მიემთხვოს კეთილობასა თვისსა მეწადე და უკუნ იქცეს თვსდადვე.

თ ა ვ ი 43

თვსდადვე უკუნ ქცევისათვს *

30 ჰოველი თვსდადვე უკუნქცევი თვთმდგომარე არს. ხოლო თუ უკუნქცეულა თვსდადმი მებრ ბუნებით, და არს სრულ თვს-

6 წარმომჩენელ] წარმომქენელ D.—8 მიზეზსა] მიზეზთა AB.—9 ადგილი] ადგილისა AB.—14 უკუნ ქცევე ABE.—16 წარმოობათ DH, წარმოობით E, წარმოობათ AB.—18 ექცეოდეს AB.—22 მისცეს codd.

* სითუარს-ჩვენ ბეჭეუთვნის; აგა შედგენილია თვთ ჰმოკლეს ტექსტ-ს მიხედვით.

დადმი უკუნ ქცევასა შორის, და არსებაცა თვის თვის მიერ აქუს; რამეთუ, რომლისაცა მიმართ ბუნებითი უკუნქცევად, მისგნით და თითოეულიცა არსებითი წარმოვლად. ხოლო თუ კეთილობასა თვისსა დაიცავს, და მყოფობად თვისი დაიცვას, და იყოს უფალ გუამოვნებისა თვისისა. თვთმდგომარე ვიდრემე ყოველი თვისდადვე A 96a
 უკუნქცევად შემძლე.

თ ა ზ ი 44

ყოველი მოქმედებით თვისდადვე უკუნქცევი და არსებითაცა უკუნქცეულა თვისდადვე. ხოლო თუ მოქმედებით შემძლებელ იყოს C 155
 10 უკუნ ქცევად თვისდადვე, და არსებით არ უკუნქცევ იყოს; უმჯობეს ვიდრემე იყოს მოქმედებით ვიდრელა არსებით, რამეთუ რომელიმე შემძლებელ იყოს უკუნ ქცევად, ხოლო რომელიმე არა. რამეთუ უმჯობესისა მიერ არს მაარსებელ თვისდა და სრულ მყოფელ, ვიდრე არა სხვსა მიერ ცხოვნებულ. ხოლო იყოს თუ რავე მოქმე-
 15 დებისა მიერ უკუნქცევ თვისდა, უფროდსა არსებით იყოს და სრულ, რათა არა მხოლოდ იმოქმედებოდეს ოდენ თვისდადვე, არამედ მყოფობასაცა თვისსა თვის მიერ იპყრობდეს და სრულ ჰყოფდეს.

თ ა ზ ი 45

ყოველი თვთმდგომარე აუგებელ არს გუამოვნებით. ხოლო თუ A 98a
 20 ალგებულ, რამეთუ ყოველი ალგებული უსრულ თვის შორის და მოქენე სხვსა მიერ სრულ ქნასა. ხოლო რავეცა თვთ თვისდად არს წარმომაარსებელ, სრულ და უმოქენო არს, ამისთვის რომელ თვთ წარმოაჩენს არსებასა თვისსა. ხოლო ყოველი ალგებული სხვსა მიერ სრულ იქმნების, რომელი მისცემს ქნასა არ მყოფსა. და რამეთუ
 25 ქნადაცა გუარ ვიდრემე არს უსრულობისგან წინმეწყვისა თვისისა A 98a
 სრულებისადმი. ხოლო წარმომაარსებელი არსებისა თვისისაჲ სამარადისოდ სრულ არს, რამეთუ ნიადავ მიზნესა შორის თვისსა ჰვიეს, უფროდს ხოლო ერთ არს, თვისისა არსებისა მაარსებელისადმი.

2 ბუნებით D.—3 არსებით EH.—15 და < C.—16 იმოქმედებოდეს] იქმნებოდეს E.—თსდა D, თვისდადმი EF.—24 სრულ H.—რომელი მისცემს ქნასა არ მყოფსა < E.—რამეთუ] არ F.—25 არს A. 20 აუგებელი.—26 არსებისა < AB.

თ ა ვ ი 46

უხრწნელოგისათვის თვთმდგომისა *

შოველი თვთმდგომი უხრწნელ არს. ხოლო თუ განიხრწნას, განეყენოს თვთებასა თვისსა და იქმნეს კიდე თვთობისგან. მაგრა ესე
 5 შეუძლებელ. რამეთუ ერთ და იგივეობა არს მიზეზი და მიზეზოანი. რამეთუ ყოველი ხრწნადი განშორებითა თვისისა მიზეზისაჲთა იხრწნების. რამეთუ; რაოდენცა იპყრობებოდის და შეიცვებოდის თვისისა მაცხოვნისგან, თითოეული იპყრობების ვინაჲვე და ცხოვნდების. არ ვინაჲ განეშოროს მიზეზსა თვისსა თვთმდგომი, და არცა დაუტეოს
 10 თვთებაჲ თვისი, რამეთუ თვთ არს თვისდა მიზეზ. უხრწნელ ვიდრემე არს ყოველი თვთმდგომი.

თ ა ვ ი 47

განუნაწილებელოგისათვის თვთმდგომისა **

შოველი თვთმდგომი უნაწილო არს და მარტივ. ხოლო თუ
 15 იყოს განნაწილებულ თვთმდგომი, განნაწილებით წარმოიყენოს არსებაჲ თვისი, და ყოველი თვთებაჲ თვისი უკუნ იქციოს თვისდადვე, C 160 და ყოველი ყოველსა შორის თვისსა იყოს. არამედ ესე შეუძლებელ. განუნაწილებელ ვიდრემე არს ყოველი თვთმდგომი და მარტივცა. ხოლო თუ თანშედგმულ და არა მარტივ იყოს, მის შორის რომე-
 20 ლიმე უმჯობეს და რომელიმე უდარეს, და უმჯობესი იყოს უდარესისგან და უდარესი უმჯობესისგან; ვინაჲთგან ყოველი ყოველითურთ A100b თვთებისგან იწარმოებს. და კჳალად მერმეცა არ ვინაჲ იყოს უმოქენო, რამეთუ იყოს მოქენე თვისთა კავშირთა, რომელთაგანცა შეიყენა. მარტივ ვიდრემე ყოველი თვთმდგომი.

თ ა ვ ი 48

სამარადისოგისათვის ***

შოველი არსამარადისოჲ ანუ თანშედგმული არს, ანუ სხუასა

4 იქმნას F.—6 თვსთა D. 15 იყოს განნაწილებით C.—18 განუნაწილებელ <E.—ა რ ა მ ე დ და მარტივცა CDE.—21 უდარესი უ მ დ ა რ ე ს ი უმჯობესისგან A.—24 ყოველი თვთმდგომი ყოველითურთ მდგომი codd.—27 არსამარადისოჲ] სამარადისოჲ E.—თანშედგომილი ABDE.—სხვა E.

* სათაურა ჩვენ გამოუთქმას; იგი შედგენილია თვით პროკლეს დებულებებს საფუძველზე.

** სათაურა ჩვენ გამოუთქმას; იგი შედგენილია თვით პროკლეს და ითანეს შეერ წამოქმედებულ დებულებათა საფუძველზე.

*** სათაურა ჩვენ გამოუთქმას; იგი შედგენილია ბერძნული DM სელტონისწერების შესჯავათი (περι δίδιου, περι τὸ δίδειν, με δίδιου ἢ διδοιμος).

შორის მდგომ. ხოლო თუ დაკსნადი არს მათდავე, რომელთაგან შეყენებულ არს, უკუნ იქცნეს და აღდნეს; ანუ წინამდებარისა მოქენე. დაუტეოს რაჲ წინამდებარე თვისი, ივლტის არარსებისადმი. ხოლო იყოს თუ მარტივ, და თვის შორისცა იყოს დაუკსნელ და A101a

⁵ განუზნეველ.

თ ა ვ ი 49

შოველი თვთმდგომი სამარადისო არს. რამეთუ ორნი არიან სახენი, რომელთა მიერ საჭირო რაჲსავე არსამარადისობაჲ: ანუ თანშედგომისგან, ანუ სხუასა შორის წარმოდგომისაგან. ხოლო თვთ-

¹⁰ მდგომი არცა თანშედგმულ არს, არამედ მარტივ; არცა სხუასა შორის, არამედ თვის შორის. სამარადისო ვიდრემე არს.

თ ა ვ ი 50

საუკუნოდა და ჟამიერიისათვის *

შოვლისა ჟამისა მიერ განზომილისა ანუ არსებით ანუ მოქმედებით აღგებაჲ მისდა არს განზომაჲ ჟამისა-მიერი. ხოლო თუ ჟამისა მიერ განზომების, ესაკუთრების მას, რაჲთა ჟამთაქებრ იყოს A101b

ანუ იმოქმედოს. რამეთუ იყოჲ და იყოსი განეყოფვიან ურთიერთას. ხოლო თუ ერთ და იგივე იყოჲ და იყოსი, არა ვინაჲ ევნოს მას წარვლასა შორის ჟამისასა, რომელსა სამარადისოდ აქუს პირველი

²⁰ მეორისადმი; ხოლო თუ სხუა იყოჲ და სხუა იყოსი, ქმნადი ვინაჲვე იყოს, და არ ოდეს მყოფი. ხოლო თუ ჟამსა თანა ემევალოს, რომლისა მიერცა განზომა, იყოს ქმნასა შორის და არ წარმოდგეს თვთებასა შორის თვისსა, არამედ სამარადისოდ მიიღებდეს თვისისა აობისა C 162

²⁵ სხუა და სხეარბასა. ვინაჲ მეზრ ჟამითი სხუა და სხუა მარადის ჟამისა წარვლისათვის. არ ვინაჲ ყოველი იყოს განწვეალებასა შორის მყოფი ჟამებრივისა შოვლისასა, თანგანზომილი მისდა, ესე იგი არს მყოფობასა შორის ქონებაჲ მყოფობისაჲ; რამეთუ ქმნადი, რომელი იქმნების, არა არს. ქმნა ვინაჲვე იყოს ესრეთ მყოფი.

თ ა ვ ი 51

³⁰ შოველი თვთმდგომი დაეზესთაების ჟამისა მიერ განზომილისა არსებით. რამეთუ აღუგებელ თუ არს თვთმდგომარე, არ ვინაჲ ჟამისა

1 მათდადე D.—15 აგებაჲ E.—17—18 განეყოფვიან—იყოსი A-ში დაჰაიუსი დაჰაიუსი.—19 წავლასა AB.—აქუს<E.—25 შორის] შა. D.

* ასეთი სიათჳრი აქეთ CK სეკლონსწერებს, ხოლო პერპნულ M სეკლონსწერს: περι χρονον και τον καιν χρονον (Dodds, p. 48).

მიერ მეგრ მყოფობით განიზომოს. რამეთუ ქმნაჲ უკუე შეემთხვოს
ჟამისა-მიერსა განზომილსა ბუნებასა. არ ვინაჲ წარმოდგომილ არს
თვთმდგომი ჟამსა შორის.

თ ა ვ ი 52

სამარადმყოფსათჳს *

შოველი სამარადმყოფ ერთბამად ყოველი არს; თუ მოევოს
არსებაჲ სამარადმყოფსა შორის, ერთბამად ყოველი წარმოდგომილად
თვსდა აქუს, და არა რაჲ მისი რომელიმე წარმოდგომილ, ხოლო რომე-
ლიმე წარმოსადგომელ რაჲზომვე და არს, არამედ რაოდენცა შესა-
ძლებელ იყოს მყოფობაჲ მისი, ეგზომვე არს მომგებელ ყოვლობი-
საცა, მოუკლებელად და განუზიდველად. და მოქმედებაცა არსებისა
მიმართ, და ესე მყის მასვე და ერთსა საზომსა შორის სრულებისასა
წარმოუჩენია, და ვითარცა რაჲ დამსკუალული მასვე და ერთსა სა-
ზღვარსა ზედა მიუდრეკელად და უცვალელებლად. რამეთუ მარად მყო-
15) თუ არს, ვითარ და სახელიცა საცნაურ ჰყოფს, ვითარმედ „მარად
მყოფსაგან“, რამეთუ რომელიმე პირველად ითქუმის, ხოლო რომე-
ლიმე შემდგომად. ქმნაჲ ვინაჲვე არს და არა მყოფ. ხოლო, სადა
არცა პირველი არცა შემდგომი, მუნ არცა იყოჲ და იყოსი,
არამედ მხოლოდ ოდენ იყოჲ რომელი იყოს; რამეთუ ერთბამ არს
20) ყოველი თითოეული, რომელცა და არს, და თანმორბედ მისდა მო-
ქმედებაჲ მისი. ამის მიერ უკუე საუწყო, რამეთუ ყოვლობისა მიზეზ
არს სამარადმყოფ, | ვინაჲთგან ყოველსა მარად მყოფსა არსებითსა და A107b
მოქმედებითსა ერთობით ყოველი მოუგის არსებაცა და მოქმედე-
ბაჲ წარმოდგომილად თვს. თანა.

თ ა ვ ი 53

საუქუნოფსა და საუქუნითათჳს ***

| შოველთა საუქუნითთა უპირველეს არს საუქუნოფ, და ყოველთა C 173
ჟამის-შორისთა ჟამი უპირველეს წარმოდგომილ. ვინაჲთგან ყოველ-
გან პირველ თანმექონეთაჲსა არიან თანქონებულნი, და პირველ თან-
30) ქონებულთაჲსა თანუქონებულნი, საუწყო უკუე, ვითარმედ სხუა საუ-
15 ვითარქ ედ EH.—17 შემდგომადქ ჳდ D.—18 იყოსი არცა იყოსი
AB.—27 და ყოველთაქ და ჟმთა A (B-მაჲ ვოფილა ჟმთა, შედეგ შეუხწმეაბათ).—29
თანმოქენეთასა H.

* სათაურა სვენ გვიგუონის, ეგ შედგენილთა პერმსული [M სელთხწერის მსგავსაჲ. იქ
სწერია: τὸ ἔσται αἰώνιον; იხ. Dodds, p. 50.

** სათაურა ჩვენ გვიგუონის; ეგ შედგენილთა მსგავსს ამ თავის დებულებებსა და პერმ
სულა M სელთხწერის საუქუნელს; τὸ εἶναι αἰώνιος καὶ τὸν αἰώνιον

კუნოჲ, და სხუა საუკუნითსა შორის საუკუნოჲ, და სხუა მეგრ თვთ-
 მყოფი საუკუნოჲ, რომელიმე ვითარ მქონებელი, ხოლო რომელიმე
 ვითარ უქონოჲ. და სხუა ჟამსა-შორითი (რამეთუ თან იქონებს), და
 სხუა მის შორის მყოფი ჟამი (თანქონებულ უკუე). და პირველ ამისსა
 5 ჟამი თანუქონო არს. და ამათ უკუე მრჩობლთა, პირველთა და თან-
 უქონოთა, ყოველგან ყოველთა შორის იგივე და ერთი საზღვარი.
 ხოლო თანმექონენი მათ შორის მხოლოდ თანმექონე, რომელთა იყ-
 ნენ თანმექონე. რამეთუ მრავალ საუკუნოჲს-გამონი და ჟამის-გამონი,
 რომელთა ყოველთა შორის არს საუკუნოჲ თანქონებით; და ჟამი
 10 განსაზღვრებით ჟამის-გამოთა. ხოლო განუწვალებელი საუკუნოჲ, და
 ერთი ჟამი პირველ ამათსა, და რომელიმე არს საუკუნოჲ საუკუ-
 ნეთაჲ, ხოლო რომელიმე ჟამი ჟამთაჲ, რომელნი არიან თანმექონეთა A109b-
 მაგუამოვნებელ.

თ ა ვ ი 54

საზომთათჳს მყოფთა *

ყოველი საუკუნოჲ თანსაქონო არს საუკუნის-გამოთა, და ყო-
 ველი ჟამი ჟამის შორისთა. და მხოლოდ ესე ორნი არიან საზღვარ-
 ნი და საზომნი მყოფთა შორის: ცხობრებისა და მიდრეკისაჲ. რამე-
 თუ ყოველი განზომიჲ ანუ ნაწილებით განზომს, ანუ ერთობით ყო-
 20 ველი მოეზავოს მის მიერ განზომილსა. რამეთუ ყოველობასა ყოველ-
 თასა განზომი საუკუნოჲ არს. ხოლო ნაწილებითსა განაწილებულ-
 თასა ჟამი. ვინაჲ მხოლოდ ორნი არიან საზომნი: რომელიმე საუკუ-
 ნითთაჲ, ხოლო რომელიმე ჟამის-შორისთაჲ.

თ ა ვ ი 55

სამარადისოთა და ოდესმეთა განყოფისათჳს **

ყოველი მეგრ ჟამით წარმოდგომილი ანუ სამარადისოთა ჟამ-
 თა არს, ანუ ოდესმე ნაწილსა შორის ჟამისასა გუამოვნებაჲ მოუგის.
 ვინაჲთგან გზავნანი ყოველნი არსებითნი მსგავსებისა მიერ
 არიან, და უპირველეს ყოვლითურთ უმსგავსოთა და თანშეყოფით

2—3 რომელიმე ვითარ—უქონოჲ < E. — 4 ამისსა] ამისა E. — 7 თ ნმექონე] თანმოქენე H. — 8 თანმოქენე H. — 17—23 და მხოლოდ—შორისთაჲ < A (სარკე/საჲ; B—შა-
 უგაღვ პუკუ/საჲ). — 22 ორნი] ორნი D. — რომელნიმე D. — 26 ჟამითი E.H. — 29 უმს-
 გავსობითა AB.

* სათაურა წგენ გეგეუთენს; ეგი შედგენილია თვათ პროკლეს დებულებას საფუძველზე; ესე ორნი არიან საზღვარნი და საზომნი მყოფთა შორის (ხტდ. 17-18).
 ** სათაურა წგენ გეგეუთენს; ეგი აქოდეულია იოანეს რეკონსტრუქციას, სადაც წყნაი; აწ-
 აქა განჭყფთჳს სამარადისოთა და ოდესმეთა (რეკონსტრუქცია ავ. 119, 18).

წარმოდგომილ პირველთა რამეთუ უფროჲს ესაკუთრებიან მსგავსნი უმსგავსოთასა, ხოლო საუკუნითთა ზიარებად შორის ნაწილსა ჟამისასა ქმნილი შეუძლებელ არს (რამეთუ რომელიმე ქმნადი არს, ხოლო რომელიმე მყოფი, და ვითარ ოდესვე მყოფი სამარადისოდ წარმოდგომილსა გაეყოფვის). ხოლო საშუალ ამათსა და მათსა არს რაჲთავე მსგავსი, ვინაჲვე ოდესვეობასა შორის ქმნადთა და მარადის მყოფთა საშუვალნი ანუ ნიადაგ ქმნადი, ანუ ოდესვეობით მყოფი, ანუ არაობით მყოფი, ანუ ოდესვეობით მყოფთა მყოფი—A112b

15 ოდესვეობა: არ ვინაჲ სასაშუვლო ოდეს მყოფი. აკლს უკუე, რაჲთა ნიადაგ ქმნადი იყოს შორის მრჩობლთა, რაჲთა ქმნადობითა ეზიაროს უდარესთა, ხოლო სამარადისობითა ებაძვებოდის საუკუნითსა ბუნებასა.

ვინაჲ ამის მიერ საცხადო, ვითარმედ ორი არს სამარადისობა—C 179

15 ბაჲ: საუკუნოჲ უკუე სხუაჲ, და მეგრ ჟამითი სხუაჲ; რომელიმე მდგომარეობითი სამარადისობაჲ და მიუდრეკელი, ხოლო რომელიმე ნიადაგ ქმნადი და მიდრეკადი; და რომელსამე შეერთებულად აქუს მყოფობაჲ და ერთბამ ყოველნი, ხოლო რომელიმე წარმოითხია და განეფინა განსაზიდსა თანა ჟამებრივსა; და რომელიმე ყოველი განთვთებულად, ხოლო რომელიმე ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ ურთიერთას, ვითარ პირველი და შემდგომი.

თ ა შ ი 56 *

შესამნათათჳს და ჟუჳმღებარეთა ***

15 | შოველი შემდგომთა მიერ წარმოყენებული უფროჲს ხოლო C 183
პირველთა მიზეზთა მიერ წარმოიყენოს. რომელთაგანცა შემდგომნი წარმოიყენნეს. რამეთუ ვინაჲთგან ყოველი არსებაჲ შემდგომთა პირველთაგან აქუს, და წარმომაყენებლობითიცა ძალი პირველთაგანვე ჰქონდის. ვინაჲთგან წარმომაყენებლობითიცა ძალნი მეგრ არიან წარმომაყენებელთა შორის, და შეასრულებენ არსებასა მათსა. ხოლო

30 წარმომაყენებლობითი ძალი ზესთ მდებარეობითისა მიზეზისაგან და თვთ ესე მიზეზობაჲცა უშემდგომესთა თვსთაჲ პირველისა მიზეზისა—

4 ოდესმე F.—8 ანუ ოდესვეობით] ოდესვეობით F.—10 არ ვინაჲსა საშუვლო (საშუვლო F) ABEFH.—11 ნიადაგ <AB.—ქმნადობითა H.—12 უდარესთა] უდარეს პლ AB.—15 ჟამითი სხუაჲ] ჟამითი რა AB.—17 ნიადაგ <AB (სარკეზია).—20-21 ნაწილთაგან, რომელნი ესე განყოფილ] ნაწილებრ განყოფილ AB.—28 ვინაჲთგან] ვინაჲთგან რ E.

* თავი ენ. მთლიანად გამოტოვებულია AB-ში.
** ახელი სიტყურია CK ზედთარწერებში.

გან აქუს. რამეთუ განიზომა მუნით მდგომობითთა ძალითა. ვინაჲ-
 ცა მის მიერ წარმოყენებული და მიზეზოან ქმნილი უპირატესისა
 მიზეზისა მიერ იყოს მიზეზოან. რამეთუ რომელმან სრულ ყო ერთი
 მიზეზად, სრულ ყო და სხუაჲცა მიზეზოანად. და თუ ესე ესრეთ,
 5 და მიზეზოანთაცა მუნითვე ჰქონდის მყოფობაჲ. არამედ უმეტეს
 ხოლო მუნითი, საუწყო ესე. რამეთუ რომელმან მისცა შემდგომსა
 თვისსა ძალი მიზეზობისაჲ წარმოყენებად სხუასა, ვინაჲ უპირველეს
 თვთ ჰქონდა მას და ამისთვის შემდგომთა წარმოშობს, რამეთუ ძალი
 შემდგომთა მშობელობისაჲ მუნით აქუს. რამეთუ რომელიმე თან-
 10 ზიარებით იქმნა წარმომაყენებელ სხუათა, ხოლო რომელიმე თანმი-
 ცემით და უპირველეს მათსა, რომელმან მისცა შემდგომთა ძალი
 ქმნისა და წარმოჩენისაჲ.

თ ა 3 ი 57^r

შოველი მიზეზი და პირველცა მიზეზოანისა იმოქმედებს და A114b
 15 შემდგომადცა მიზეზოანისა უმრავლესთა არს წარმომაყენებელ.

ხოლო არს თუ მიზეზ, უსრულეს და უძლიერეს არს შემდგომთა თვ-
 სთა. და თუ ესრეთ, უმრავლესთა მიზეზ იყოს: რამეთუ უფროდისა ძა-
 ლისაჲ არს უმრავლესთა წარმოყენებაჲ, ხოლო სწორთა მიერ სწორი,
 და უდარესთაგან უდარესი. რამეთუ, რომელი თვისთა მსგავსთა და
 20 უძლიერესთა შორის შემძლებელ იყოს ძალი, და უდარესთაცა იმოქ-
 მედებს. ხოლო უდარესთა შემძლებელმან არა შეუძლოს უფროდისი.
 ვინაჲ უძლიერესი მიზეზთაჲ უმრავლესთა არს წარმომაყენებელ.

და რაჲოდენი შეუძლოს მიზეზოანმან, უმეტეს შეუძლოს მან იგი.
 რამეთუ ყოველი შემდგომთა მიერ წარმოყენებული უფროდს ხოლო პირ-
 25 ველთა და ზენათა მიზეზთაგან წარმოიყენოს. რამეთუ თან წარმოიარსებს C 186
 ყოველსა, რაოდენსაცა შეუძლებს თან წარმოყენებად. ხოლო თუ პირველ
 მიზეზოანისა წარმოაყენებს, საცნაურ, რამეთუ პირველ მისსაცა იმოქმე-
 დოს მეტრ წარმომაყენებელითა თვისითა მოქმედებითა. ვინაჲ ყოველ
 მიზეზი პირველ მიზეზოანისაცა იმოქმედებს, და მიზეზოანსაცა თანა,
 30 და კუალად შემდგომად მიზეზოანისა სხუათაცა წარმოაყენებს.

ამისგან უკუე საცნაურ, რამეთუ რაოდენთაცა მიზეზ არს სული,
 და გონებაჲცა მიზეზ; და არა რაოდენთა გონებაჲ, და სულიცა მი-
 35 ზეზ. არამედ რამეთუ პირველ სულისასა იმოქმედებს, და რასაცა A115a
 მისცემს სული შემდგომთა. უფროდს ხოლო მისცეს იგი გონებამან.

1 განზომა F.—მდგომარეობითთა E.—15 უმრავლეს D.—16 არს თუ არ
 თუ ABDE, არ თვთ EHI.—17 თუ ეს ესრეთ F.—20 შორის] რი D.—27-28 ემოქ-
 მედოს AB.—28 მეტრ H.—29 მიზეზოანსაცა AB.—33 რასაცა] სხუასაცა D.—34
 მისცემს H.—მისცეს იგი] მისცემს იგი ხოლო AB.

დასცხრეს რაჲ სული მოქმედებათაგან თვსთა, უბრწყინავს გონებაჲ მისაცემთა თვსთა, რომელთაჲ ვერ შეუძლო სულმან მიცემაჲ. რამეთუ უსულონიცა, რაოდენ შეუძლონ მიღებად გუარსა, მიიღებენ და ეზიარებიან გონებასა და მოქმედებათა მისთა.

5 და კუალად რაოდენთაცა გონებაჲ მიზეზ, და პირველი კეთილობაჲცა მიზეზ; მაგრა არა წინა-უკუმო. რამეთუ მოკლებანიცა გუართანი კეთილის გამო (და ყოველივე მუნით). ხოლო გონებაჲ მოკლებათა წარმომაყენებელ არა არს, რამეთუ არს იგი გუარ.

თ ა ვ ი 58

10 სივარტივიცისათჳს და შედგომილავისათჳს არსებათაჲსა

ყოველი უმრავლესთა მიზეზთა მიერ წარმოყენებული უფრო შედგმულ უმცროსთა მიზეზთა მიერ წარმოყენებულისა. ხოლო თუ ყოველი მიზეზი მისცემს რაჲსავე თვსგნით წარმოყენებულთა, ვინაჲვე უმრავლესნი მიზეზნი უმრავლესთა იყვნენ მიმცემელ, ხოლო უმცროსნი 15 უმცროსთა. ვინაჲცა მიიღებელნი რომელნიმე უფროსთა მიერ იყვნენ, ხოლო რომელნიმე უმცროსთა; და იყოს ყოველივე გზაჲნაჲ არსებითი, რომელიმე უფროსთა მიზეზთა მიერ და რომელიმე უმცროსთა. ხოლო უმცროსთა-მიერი უმარტივეს. ვინაჲ და უმრავლესთა მიერ უფრო შედგმულ. ყოველი უკუე უმრავლესთა მიზეზთა 20 მიერ წარმოყენებული უფრო შედგმულ, ხოლო უმცროსთა მიერ უმარტივეს. რამეთუ ყოველი მანიარებელი უმრავლესთაჲ და უმც- C 189 როსთაცა ეზიაროს, არამედ არა წინა-უკუმო.

თ ა ვ ი 59

ყოველი მარტივი არსებით ანუ უმჯობეს არს შედგმულთა, C 190 25 ანუ უღარეს. ხოლო თუ კიდურნი მყოფთანი უმცროსთა და უმარტივესთა მიერ წარმოიყენებიან, ხოლო საშუალნი უმრავლესთა მიერ, ვინაჲ იყვნენ შედგმულ და უმრავალკეცეს, და იყვნენ კიდურნი უმარტივესობითა უმჯობეს, ხოლო საშუალნი უღარეს შედგმულობითა. ვინაჲ საცნაურჲ რომელ კიდურნი უმცროსთა მიერ წარმოიყენებიან; 30 ამისთვის რომელ უზენაეს არიან და იწყებენ პირველ შემდგომთაჲსა,

13 რასაჲვე ADEFH. - 15 რომელიმე E.—18—19 ხოლო—შედგმულ<AB.—20-21 ხოლო უმცროსთა მიერ უმარტივეს| უმეცართასა უმრავლეს D.—21-22 უმცროსთა ეზიარების D.—28 უღარე D.—30 იწყებიან D.

* სთათორა ჩეინ გუგუთენიხ; "გო შედგენილია თათეს "განმარტებას" ეგ. თავის მახელოთ, ხედავ ხეწათ: ესე ხედვანი სი მარტივესა არსებათასა და შედგომილებასა მათსა წინა მიყოფენ ჩუენ (ს. "განმარტება" ეგ. 125,27-29).

და ზესტ განეფინებთან მათსა და წარვლიან რომელთა ვერ უძლონ შემდგომთა მიწუთომად. რამეთუ ამის მიერ და უკუნანასკნელიცა მყოფთაა უმარტივეს, ვითავე და პირველი, რამეთუ მხოლოდ უპირველესისგან ოდენ წარმოიყენების; არამედ მარტივობაა რომელიმე უმჯობეს ყოვლისა შედგმულებისა არს, ხოლო რომელიმე უღარეს. და ყოველთა ზედა ესევე საზღვარი.

თ ა ვ ი 60

ჰოველი უმრავლესთა მიზეზი უმჯობეს მისსა არს; რომლისა მხუდარ იყოს უღარესი ძალი და იყოს წარმომაჩინებელ ნაწილთა, რამეთუ ესე ყოვლობისა არს წარმომაყენებელ. და რომელიმე უმრავლესთა მიზეზ, ხოლო რომელიმე უმცროხსთა, ხოლო ნაწილნი სხუად სხვსაგან. ხოლო მიზეზი ყოვლობისაა ერთობით შეიცავს ნაწილთა და არს მიზეზ მათდა. ხოლო წარმომაყენებელი ნაწილისაა არა ყოველთა იყო მიზეზ. ვინაჲ უძლიერეს და გარეშემცველ მიზეზ ყოვლობითი. ვითარ წარმოყენებული წარმოყენებულისა მიმართ, ეგრეთვე წარმომაყენებელისა მიმართ უძლიერეს, მიიხუნენ რაჲ ურთიერთას შედარებით; ხოლო უფროხსთა მიზეზთა უფროხსი ძალი აქუს და უსაყოველთაოესი; ვინაჲ უმახლობელეს ესე ყოველთა მიზეზსა; ხოლო უმახლობელესი მისი უმეტეს კეთილ, და ვითარ თვთკეთილობაჲ. ვინაჲ მიზეზი უმრავლესთაჲ მებრ არსებით უმჯობეს წარმომაარსებელსა უმცროხსთაჲსა.

თ ა ვ ი 61

ჰოველი განუნაწილებელი და ერთებრივი ძალი უფროხსთა არს მიზეზ, ხოლო განუნაწილებელი უმცროხსთა და უღარესთა. რამეთუ განიწილა რაჲ, წარმოვლო სიმრავლიისადმი. ხოლო თუ ესრეთ, შორსრე იქმნა ერთისგან. და თუ ესრეთ, უღარეს შეუძლებს ერთისა, და განეყენოს შემცველსა თვსსა; იყოს უღარეს, ვინაჲთგან კეთილობაჲ თითოეულისა არს, რაჲთა ეგოს შეერთებასა თვსსა შორის.

1 რომელთა E.—2 მიწუთომად| მიწუთომად D, მიწუთომად F.—უკანასკნელი AB.—4 მარტიობა E.—6 ესევე| ესე AB.—14 იყოს| იყო A, იყო BEFH, ყოი D.—გარეშემცველი D.—16 წარმომაყენებელისა მიმართ<D.—მიიხუნეს F.—18 უმახლობელეს—ხოლო<EH (ex homioioteleuto).—19 თვთკეთილობაჲ| თუ კეთილობა D.—20 არსებათა D.—21 უმცროხსთასა EH, უმცროხსთასა F.—24 განაწილებული ABCFEH, გწწილებული (გწწილებული?) D.—25 წარმოვლა EH.—26 ერთისა| ერთსა F.—27 იყოს<D.—27—28 ვინაჲთგან შორის<D.

თ ა ვ ი 62

შოველი სიმრავლე უმახლობელესი ერთისაჲ რაოდნობითა უმცრო იყოს უშორიელესსა. ხოლო ძალითა უმეტეს. რამეთუ უმეტესს მსგავს არს ერთისა უმახლობელესობითა; ხოლო ერთი ყოველთა არს წარმომაყენებელ განუმრავლებელად. ვინაჲ უმეტესს მსგავსი მისი უმეტესთა არს მიზეზ, რომლისათჳსცა იგი ყოველთასა არს უერთებრივეს და განუნაწილებელ. რამეთუ უმცროსს განმრავლებული უთჳსეს ერთისა ყოველთა მიზეზისა და წარმომაყენებელისა. ვინაჲცა საცნაურ ესე, ვითარმედ უმრავლესს სხეულებრივნი ბუნებანი სულთაჲსა, და კუალად სულნი უმრავლესს გონებათაჲსა, ხოლო გონებანი უმრავლესს ღმრთებრივთა ერთებრივთაჲსა. ვინაჲცა ყოველთაჲვე ზედა ესე საზღვარი.

თ ა ვ ი 63

შოველი თანუქონოჲ მრჩობლთა წარმოაყენებს თანმექონეთა წესსა: ოდესმე თანმექონეთა, და კუალად სამარადისოდ შეწყობით თანმექონეთა. რამეთუ თანუქონოსა სამარადისოდ თანმექონე უმსგავსიერეს, ვიდრე ოდესვე თანმექონესა. რამეთუ პირველ წარმოყენებდმდე ოდესვე თანმექონისა სამარადისოდ თანმექონე წარმოიყენოს; რამეთუ, ოდესვე თანმექონემან ვერ უძლოს შემდგომთა წარმოყენებად, ხოლო ნიადაგ თანმექონე სამარადისოდ მიეტომების და ემსგავსების თანუქონოსა. და არცა მხოლოდ იყვნენ ოდესმე თანმექონენი (რამეთუ ჰპირველეს მათსა ნიადაგ თანმექონენი, რომელთა მიერ და ესენიცა თან აღეკრვიან თანუქონოთა კეთილწესიერთა ვინათა მიერ გზავნითთა მოქცევთა). და კუალად არცა მხოლოდ ოდენ სამარადისოდ თანმექონენი (რამეთუ აქუს მათ ძალი უსაშუელოდ მარადის თანქონებისაჲ, ვინაჲცა სხუთა არს წარმომაყენებელ ოდესმე თანმექონეთა, და ვიდრე ამათდადმი უდარესობითა შთარეობაჲ). ვინაჲ ამათ მიერ საცნაურ, ვითარმედ ერთისა-გამოთა მაერთებელთა გამოკლთოლევათა ნაბრწყინნი მყოფთადმი რომელნიმე სამარადისოდ თან იქონებენ, ხოლო რომელნიმე ოდესმე; და გონიერნიცა თან ქონებანი ესთადვე ორ; და სულისა-მიერნიცა სულიერ-ქმნანი; და

2 უმახლობელეს AB.—რაოდნობითა EFH.—2 უმცროსს A, უმცროს B.—6 უმეტესთა] უმეტესს AB.—9-10 სულთანი D.—14 თანმექონთა E.—15 წესსა—თანმექონეთა <D (ex homoioteleuto).—16 თანმოქენთა E.—თანმექონე] თანმექუნე AEH, თანმოქენე F.—19 ოდეს ვ'ე AB.—შემდგომთა] შემდგომად და AB.—20 თან-მიეტომების D.—22 რაქეთუ <AB.—23 აღეკრნენ AB.—24 გზავნათთა D.—მოქცევად AB.—26-27 ოდესვე] ოდეს D.—27 უდარესობითა AB.—29 გამოკლთოლევათა], გამოკრთოლევათა FH, გამოკულევათა AB.—მყოფთანი E.—30 ოდესვე D.

მსგავსადვე სხუათა გუართა ზედა. და რამეთუ შეუნიერებაჲცა, და მსგავსებაჲ და დგომაჲ, და თვთობაჲ,—ესე ყოველნი პირველნი და თანუქონონია. ხოლო სამარადისოდ თანმექონეთაგან თან იქონებუიან, და კულად ოდესვეობითთა თანმექონეთაგან და შემდგომთა ამითვე წესითა.

თ ა ვ ი 64

ყოველი მხოლოდ დასაბამებრივი ორსახეთა წარმოაყენებს C 196
რიცხუთა: რომელთამე თვთსრულთა გუამოვნებათასა, ხოლო რომელ-
თამე ნაბრწყინთა ოდენ და სხუათა შორის გუამოვნებისა მომგებელთა.

10 რამეთუ უდარესობისადმი ყოველი გზავნაჲ საკუთართაგან არსე-
ბითთა მიზეზთაჲსა. ვინაჲ ყოვლად სრულთაგან სრული, და ამითთა
საშუველობითა იწარმოებვიან უსრულნი კეთილ წესიერად. და იყვნენ
რომელნიმე თვთსრულ გუამოვნება, ხოლო რომელნიმე უსრულ. და
15 ესე უკუე იქმნენ გუარ თანმექონეთა (რამეთუ უსრულობითა იქმნენ
მოქენე წინამდებარეთა მყოფობისა თვისისათა); ხოლო რომელნიმე
მყოფობასა თვისსა აღიქმან თანმექონედ (რამეთუ სრულ არიან და
აღავსებენ თვთებასა თვისსა, და თვთ დაემყარებიან, და არა ვისდა
მოქენე არიან უდარესთაჲსა წარმოაყენებად გუამოვნებასა თვისსა).
ვინაჲცა თვთსრულნი გუამოვნებანი დასცილდებიან სიმრავლედმი
20 განწვალებასა და განყოფასა, რამეთუ ჰბაძვენ და ემსგავსებიან რაჲ-
თავე დასაბამობითსა მხოლოსა; ხოლო რომელნიმე უსრულ და სხუათა
შორის მომგე მყოფობისა, და უსრულობითა განშორებულ ყოველ-
თა მაარსებელისგან. ხოლო არსებითნი გზავნანი მსგავსთა მიერ A 122b
ვიდრე უმსგავსოთადმი. ვინაჲ წარმოაყენებს ორობითსა რიცხუსა თი-
25 თოეული დასაბამებრივთა მხოლოთაჲ.

საცნაურ ამის მიერ, ვითარმედ ერთებრნი რომელნიმე სრულნი
თვთერთისგან წარმოიჩინნეს, ხოლო ნაბრწყინნი შეერთებისგან; და
გონებანიცა რომელიმე თვთსრულ არსება, ხოლო რომელნიმე გონ-
ნიერებრნი სრულებანი; და სულნიცა რომელნიმე თვის შორის მდგო-
30 მარე, ხოლო რომელნიმე სულიერთა შორის მხოლოდ ოდენ, ვითარ
შარავანდენი არიან სულთანი. და ესრეთ, არცა ყოველი შეერთებაჲ C 197
ღმერთ, არამედ თვთსრული ოდენ ერთი მხოლოდ; და ესრეთ არცა
ყოველი გონებითი თვთებაჲ გონება, არამედ მხოლოდ არსებითი
ოდენ; და არცა ყოველი ნაბრწყინი სულისაჲ სულ, რამეთუ არიან
35 და კერპნიცა სულთანი.

2 თვთებაჲ E.—14.—15 რამეთუ—თვისისათა <D.—16 აღიქმენ AB, აღიქმენ C, აღიქმენ D.—სრულ H.—19 და დასცილდებიან E.—28 რომელიმე რომელნიმე D.—30 რომელნი ABDEFH.—31—33 შეერთებაჲ—ყოველი AD—შეერთებაჲ დასაბამებრივი.

თ ა ვ ი 65

შოველი რაოდენვე წარმოდგომილი ანუ მიზეზებრივ არს და
 დასაბამებრივ, ანუ მეტრ მყოფობით, ანუ თანმიქონებით და ხატოვნებით.
 რამეთუ უკუეთუ წარმომაცენებელსა შორის იხილვების წარ-
 5 მოყენებული, ვითარ მიზეზსა შორის იყო პირველ, ამისთვის რომელ
 ყოველსა მიზეზსა პირველვე შეუცავს თვს შორის მიზეზოანი, და
 არს პირველ ვითარ იგი და მეორე; გინა თუ წარმოყენებულსა შო-
 რის წარმოყენებული (რამეთუ ესეცა ეზიარების და წარმომაცენებელ-
 10 ველ); ანუ თითოეული თვისისა წესისაებრ განიხედვოს, და არცა მი-
 ზეზსა შორის და არცა მისასრულსა შორის. რამეთუ რომელიმე არს
 უმჯობეს ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და
 იგი არს, ჯერ არს უკუე, რაათა იყოს ვითარ არს; არს უკუე მეტრ
 თვთ წესსა შორის თვისსა თითოეული:

თ ა ვ ი 66

აოვლაღისა და ნაწილთათვს *

შოველი მყოფნი ერთმანერთისა მიმართ ანუ ყოველ არიან, ანუ
 ნაწილ, ანუ იგივეობა, ანუ სხუა. ხოლო თუ! შეიცავს სხუათა, და შეიც- A124b
 ვებიან სხუანი; ანუ არცა შეიცავს და არცა შეიცვების; და ანუ იგივეობაჲ
 20 საენო მათდა, ვითარ მზიარებელთა ერთისათა; ანუ განყოფილ არიან
 ურთიერთას. ხოლო თუ შეიცავს, ყოვლობა უკუე იყოს; არამედ
 შეცვულ იყოს, ნაწილი; და ანუ ყოველნივე ეზიარებიან ერთსა, და
 არიან ერთებრივ; ანუ მხოლოდ ოდენ მრავალ, და იყვნენ ურთიერ-
 თას სხუა, ვითარ იგი არიან მრავალ.

თ ა ვ ი 67

ნაწილისა და აოვლოგისათვს **

შოველი ყოვლობაჲ ანუ პირველ ნაწილთაჲსა არს, ანუ ნაწილთა-
 გან, ანუ ნაწილთა შორის. რამეთუ მიზეზსა შორის თითოეულთასა
 ხილულსა გუარსა, ვიტყვთ ყოვლობად პირველ ნაწილთაჲსა, რომელიცა
 30 წარმოდგა პირველ მიზეზსა შორის; ანუ ზიარებასა შორის ნაწილ-
 თასა. და ესე ორ სახედ: ანუ ერთბამად ყოველთა ნაწილთა შორის, A125a

3 და] ხ' E.—10 განიხედოს H.—13 არს; არს] არს ABEH, არა არს F.—22
 ნაწილნი AB, ნაწილ D.—23 ოდეს AB.

* ძეგლი სიათურდა CK ზელთსწერებში.

** სთათუბი სენი შეემაჲ შედგენილი ეგესპარტიკის 67. თავის მისედვით, (იხ. სკვ. I 31, 22).

და არს ესე ყოველი ნაწილთაგან, და, დააკლდეს თუ რაჲვე ნაწილი, დააკნინებს ყოვლობასა მისსა; ანუ თითოეულსა შორის ნაწილთასა, რომელი თანზიარებითა ყოვლისაჲთა იქმნების ნაწილ, და არს იგი ყოვლობაჲ ნაწილებრივ. ვინაჲ იხილვოს ესრეთ, რამეთუ არს ყოვლობაჲ მყოფობითი ნაწილთაგან; ხოლო მიზეზსა-შორითი პირველ ნაწილთაჲსა. და კუალად თანზიარებით ნაწილსა შორის. და ესეცა უკუანაჲსკნელობითი ყოვლობაჲ, რომელი ჰბაძავს ნაწილთა-მიერსა ყოვლობასა, რაჲჲმს არ დახუედრებითი და სხუაჲ რაჲვე იყოს ნაწილი, არამედ იყოს შემძლებელ მსგავსებასა ყოვლობისასა, რომლისაჲცა ნაწილი იყოს ყოვლობა.

თ ა ვ ი 68

ყოველობათა-შორისისა და ნაწილთ-მიერის სიძს *

ყოველი ნაწილთ-შორისი ყოვლობაჲ ნაწილი არს ნაწილთაგანისა ყოვლობისა. და თუ არს ნაწილ, ვინაჲსაჲვე ყოვლობისა არს ნაწილ; ანუ თვს-შორისისა ყოვლობისა, ვითარ და იგი ითქუმის ნაწილთ-შორისი ყოვლობაჲ. და თუ ესრეთ იყოს თვთ თვსდა ნაწილ, და იყოს მის-შორისისა ყოვლობისა სწორ ნაწილი მისი, და ყოვლობა ნაწილისა. და თუ ესე არ ესრეთ, იყოს სხუა ვინაჲსაჲვე ყოვლობისა ნაწილ. და თუ სხვსა, იყოს მხოლოდ ოდენ ნაწილ მისდა, და არაჲთ განეყოფოდის ყოვლობასა, რომლისა იყოს ნაწილ, ანუ სწორ სხუათა ნაწილთა თანა (რამეთუ ყოვლისა ყოვლობისა ნაწილნი უმრავლეს ერთისა), და იხილვოს ყოვლობაჲ იგი მრავალთა ყოვლობათაგან, ვითარ ნაწილთაგან, რომელთაგანცა შედგა. და ესრეთ ნაწილთ-შორისი ყოვლობაჲ იყოს ნაწილ ნაწილთაგანისა ყოვლობისა. A126a

თ ა ვ ი 69

სამად განყოფილთა ყოველობათათვს **

ყოველი ნაწილთაგანი ყოვლობაჲ ეზიარების ნაწილთ-პირველსა ყოვლობასა. ხოლო თუ ნაწილთაგან აქუს შედგმულებაჲ, იყოს ვნე-ბულ ყოვლობაჲ მისი (რამეთუ ერთ იქმნენ რაჲ ნაწილნი, ივნო ყოვ-

3 ნაწილი EH.—4 რამეთუ რს<AB—7 უკუანასკნელითი AB.—8 არ| არს F.—16 ყოვლობაჲ წყლობაჲ AB; B-ში უკუანასკნელითი.—18-19 ყოვლობისა ნაწილი F.—22 იხილოს AB.—24 ნაწილთ ნაწილთაგანისა D.—29 ივნო| ვინაჲ D.

* სათაური სკენ ეპიკოვანის; ანუ შედგენილია ეპინომარტიკის“ 68. თავისი სეგუმეკელ“სე. აქ მოსხე ამა ამა; აქ ორთა დაძლექსავს: ყოვლობათა-შორისისა და ნაწილთ-მიერსა (ს.გ. უკანასკნელა“ ევ. 132, 13—14).

** სათაური სკენ ეპიკოვანის; ანუ ამოღებულია ეპინომარტიკის“ 69. თავიდან, სედაც სეგუმეკელ“: აქა სამად განყოფილთა ყოვლობათა ზიარებეს ურთიერთას (ს.გ. 132, 30).

ლობამან შეერთებითა), და არს ყოვლობაჲ არ ყოველთა ნაწილთა შორის. რამეთუ ყოველთა თანმზიარებელთაჲსა პირველ წარმოდგომილა თანუზიაროჲ. ვინაჲცა თანუზიაროჲ ყოვლობაჲ უპირველეს იყოს. თანმეზიარეთა [...]. პირველ მყოფ ნაწილთაგანისა ყოვლობისა, რომლისა ყოვლობაჲ არ იყოს ვნებულ, არამედ თვთყოვლობა, რომლისა გამო და ნაწილთაგანიცა ყოვლობაჲ.

ვინაჲთგან ნაწილთაგანი ყოვლობაჲ მრავალგან და მრავალთა შორის, სხუათა და სხუათა შორის, რომელნი იყვნენ ნაწილთაგან. ჯერ არს, რაჲთა იყოს მხოლოობაჲ ყოველთა ყოვლობათაჲ გათვთებულად. რამეთუ არცა უზადო და ზესთა თითოეულთა ამათ მყოფობათა ყოვლობაჲ, რამეთუ მოქენენ არიან ნაწილთა, რომელთაგანცა შედგეს, რომელნი არა არიან ყოვლობაჲ. და სხუათა ვიეთცა შორის წარმოდგეს, არ ჰყოფს მათ ყოვლობაჲ. ვინაჲ მიზეზი ნაწილთა შორისთა ყოვლობათაჲ, ჯერ არს, რაჲთა იყოს პირველ ნაწილთაჲსა. ხოლო თუ იგიცა ყოვლობაჲ ნაწილთაგანვე იყოს, და არა მარტივ ყოვლობაჲ, და კუალად იგი სხვსგან, და ესე ვიდრე უსაზღვრობამდე. ხოლო თუ არს პირველი ყოვლობაჲ, იყოს არ ნაწილთაგან იგი ყოვლობაჲ, არამედ პირველ ნაწილთაგან წარმოდგომილ იყოს მყოფობაჲ ყოვლობისაჲ.

თ ა ვ ი 70

სამად განყოფილთა დასაბამებრთა მიზეზთათჳს *

ჰოველი უმეტეს ყოვლებრივი დასაბამთა შორის, პირველ ნაწილთაჲსა თჳსთა მზიარებელთადმი ბრწყინავს, და კუალად წარმვლელი მათი შემდგომთაცა მისცემს ნაბრწყინთა თჳსთა.

რამეთუ იწყებს პირველ მათსა მოქმედებად შემდგომთა მიმართ, და განსაზიდას მათსა თანაწარმოდგომილ არს; და, მოაკლდენ რაჲ იგი მოქმედებისგან, კუალად იგი მოქმედებს სხუათა უუმიზეზესი. და არა სხუათა შორის ოდენ წინამდებარეთა, არამედ და თითოეულსაცა შორის ოდესმე მზიარებელთაჲსა.

ჯერ არს უკუე, რაჲთა იქმნას საჩინო: იყო უკუე პირველ მყოფი, მერმე ცხოველი, და კუალად მერმე კაცი. და მოაკლდეს რაჲ ძალი სიტყუერებითი, არღა იყოს კაცი, ხოლო ცხოველი იყოს, რამეთუ და ჰსულავს და გრძნობს. და კუალად დაუტევოს რაჲ ცხოვრებაჲ, ჰგიეს და დაშთების მყოფი (რამეთუ და-

4 თან მზიარეთაჲ C.—7 მრავალგან მრავალთაგან BE (H-ის ყოველთა და წაუესკით).—13 არა ჰყოფს ABEFH.—29 იქმნეს H.—30 იყოს E.

* სთაოდო ჩვენ გვეუთენის; აჲ შედგენილთა „განსარტუებაჲ“ 70. თავის მასედეით, ამ თავის შოკლამო სწერის დასკვნის ზახით: ვინაჲ სამ სახედ იმოქმედებს ყოველი დასაბამებრი საყოველთაოდ მიზეზი (ან „განსარტუებაჲ“ გვ. 137, 22-23).

ლათუ ცხრვლობაჲ არღა იყოს, მყოფი ეგრეცა წარმოდგომილ არს). და ყოველთა ზედა ესევე მიზეზი. რამეთუ უმოქმედეს არს ზესთაობითი მიზეზი, რამეთუ პირველად მეზიარესა შორის იმოქმედებს (რამეთუ ზიარებული პირველ უძლიერესისგან ივნებს); და ოდეს მეორე მოქმედებდეს, პირველი თან იმოქმედებს, ამისთვის რომელ, რაც რაჲვე ქმნას შემდგომმან, თან წარმოშობს მას პირველი მიზეზი; და მოაკლდეს რაჲ შემდგომი, პირველი ჰგიეს (რამეთუ მოქმედებამან უძლიერესისამან იმოქმედაცა უძლიერესად; ხოლო შემდგომთა თვისთა დაუტეობს, რამეთუ თანმიცემითა შემდგომთაჲთა თვისნი ნაბრწყინნი განაძლიერნა).

თ ა ვ ი 71

ქოველსა დასაბამებრივთა მიზეზთა შორის უყოვლიერესსა და C 205 ზესთ მექონესა წესისასა განსაზიღსა შორის დასასრულთასა მის მიერ გამონაბრწყინნი იქმნებიან მამყოფებელ და ქუედმდებარე სხუათაგან ნაწილებრივთა თანმიცემათვს; და ნაბრწყინნი უპირველესთა და უხესთაესთა მიზეზთანი შეიწყნარებენ მეორეთაგან მათ ზედა მოქმედებასა, ხოლო იგინი მათ ზედა ემყარებიან. და ესთა ეპირველებიან თანმიცემანი სხუათანი სხუათა, და კუალად ნაბრწყინნიცა სხუათამიერნი სხუათა ზენათაგან მიენერგვან ქუედმდებარეთადმი და განზიდულთა, რამეთუ იმოქმედებენ პირველ ყოვლებრივნი მხოლონი, ხოლო ნაწილებრივი მოცემულსა მათგან მოქმედებასა თვზ გამო თან A128b მიუქმან შემდგომთა თვისთა.

ხოლო თუ უფმიზეზესნი და პირველნი პირველ იმოქმედებენ თვისთა შემდგომთასა ზესთ მდებარეობისათვის მათ-შორისთა ძალთაჲსა და კუალად დასასრულისა მიმართ რომელთა აქუნდეს უსრული ძალი წარმოუდგებიან და დაუბრწყინდებიან მათ, ხოლო შემდგომნი წესისაებრ თან მისცემენ მათ გამოთა,—საუწყო, ვითარმედ ნაბრწყინნი უხესთაესნი უსწრობენ საშუელობით თანმიცემითა ბოლოჲსათა, რამეთუ ზესთ დაეფუძნებიან თანმიცემითა უდარესთასა. ხოლო უკუანაჲსკენლნი ნაბრწყინსა პირველთასა საფუძველ ჰყოფენ თვისთა არსებათაჲსა.

2-3 ზესთაობით ABD.—8 ხოლოდ D.—9 ნაბრწყინნი H.—12 ყოველსა] რომელსა ABEH (ერთ-ერთი გადაწყვეტილება უ-ს გამოყენება სინკურით და დარჩენილსა სოლო შედეგ უ-ს შეიქმნა ნაშუალებით რ და მრევად. ახალი თავის სათვალავად მოს-პოილა).—13 წესისა AB.—14 ქუედმდებარე C.—14-15 სხუათა განნაწილებრივთა. EH.—16 უხესთა E.—18 სხუათა<E.—19 ზენათაგან C, ზენათგან F, ზენათგან AB.—22 მიუქმან C, მიუქმან FH.—25 რომელსა AB.—28, უსწორებენ E.—საშოვლებით E.—თანმიცემითა AB.—29 თანმიცემითა E.—30. ნაბრწყინნი AB.

თ ა ვ ი 72

შოველსა თანმზიარებელთა-შორისსა ქუედმდებარისა უპყრიეს წესი, რამეთუ იწარმოებვის სრულთა და ყოვლებრივთა მიზეზთაგან.

5 ხოლო მიზეზი უმრავლესთა უძლიერეს და უყოვლიერეს და უმახლობელეს ერთისა, ვიდრე უმცირესთა. ხოლო ქუედმდებარეობასა სხუათასა წარმომადგენელი უმეტესთა არს მიზეზ, რამეთუ წარმოიქმს სიმარჯუესა მათსა ვიდრე წარმოდგომადმდე მათ შორის გუარათაჲსა. ვინაჲცა იყოს ესე უყოვლიერეს და უსრულეს შორის მიზეზთასა.

10 ამისგან უკუე საცნაურ, რამეთუ ნივთი ერთისა მიერ წარმოიჩინა, ხოლო თვთ თვს შორის უნაწილო არს გუარათაგან. ხოლო სხეული მეგრ თვთ, დაღათუ მყოფსა ეზიარა, მაგრა უნაწილო არს სულისგან. ხოლო ნივთი ქუედმდებარე არს ყოველთა და ყოველთა მიზეზისა მიერცა წარმოიყენა. ხოლო სხეული, ქუედმდებარე არს სულიერობისა, ყოვლებრივისა სულისა მიერ წარმოიყენა, და ეზიარა რაოდენვე მყოფსა.

თ ა ვ ი 73

განყოფისათჳს ყოვლობისა და მყოფისა *

შოველი უკუე ყოველი ერთბამად რაჲვე მყოფი არს და ეზიარების მყოფსა, ხოლო არა ყოველი მყოფი მიემთხუევის ყოვლობასა.

ხოლო თუ ერთი და იგივე არს მყოფი და ყოველი, იყოს რომელიმე პირველ და რომელიმე შემდგომ. ხოლო თუ ნაწილი, ვითარ და არს ნაწილი, მყოფი არს (რამეთუ იყვნენ რაჲ ნაწილნი არს ყოვლობაჲ), არ ვინაჲ ყოვლობაჲ თვს შორის, არ უკუე იყოს იგივე და A130a 25 ერთ მყოფი და ყოველი. რამეთუ იყოს ნაწილი არამყოფ. ხოლო თუ ყოვლობაჲ ოდენ არს მყოფ და ნაწილნი არა მყოფ, არცა ყოვლობაჲ იყოს. ყოველი უკუე ყოვლობაჲ ნაწილთაჲ არს ყოვლობა, ანუ ვითარ პირველ ნაწილთაჲსა მყოფი, ანუ ნაწილთა შორის. ხოლო თუ არ იყვნენ ნაწილნი, არცა ყოვლობამან შეუძლოს ყოფაჲ.

30 ხოლო თუ ყოვლობაჲ პირველ მყოფისა, იყოს ყოველი მყოფი მყის ყოვლობაჲ. და კუალად არ იყოს ნაწილქ ნაწილ. გარნა ესე შეუძლებელ; ხოლო არს თუ ყოვლობაჲ რამეთუ ყოვლობაჲ, ნაწილთა არს ყოვლობაჲ, და ნაწილი იყოს ნაწილ, რამეთუ ნაწილი არს ყოვე-

2 თანმზიარებელთა-შორისსა] თანმზიარებელთა FH.

* მათაჲრა ჩვენ მეტად შედგენილი რგანსარტებისა 73. თავის შესკვლეთ, სადაც წყაროა: მასს უკუე თავსა შორის განყოფის ურთიერთობისგან ყოვლობასა... (ეს, რგანსარტებისა, გვ: 134,29).

ლობისა. აკლს უკუე, რაათა, რააცა რაავე იყოს ყოველობაჲ, იყოს და მყოფცა, მაგრა არა ყოველი მყოფი ყოველობაჲ.

ამისგან უკუე საცხადო, ვითარმედ პირველი მყოფი უზენაეს ყოველობისა არს, ვინაფთჳან განსაზიდასა შორის უმრავლესთა წარ-
15 მოუდგების მყოფი (რამეთუ ნაწილთა, ვითარ არიან ნაწილ, მის-
ცემს მყოფობასა). ხოლო ყოველობაჲ უმცროხსთა მიზეზ. რამეთუ უმრავლესთა მიზეზი უმჯობეს, ხოლო უმცროხსთაჲ უღარეს, ვითარ აღმოიჩინა.

თ ა ვ ი 74

განყოფინათჳს ყოველობისა და გუარისა*

10

შოველი უკუე გუარი | ყოველობა რაავე არს (რამეთუ მრავალთა $A\Gamma\Delta$ მიერ წარმოდგა, რომელთაცა თითოეულთა შეასრულეს გუარი); მაგ-
რა არ ყოველი ყოველობაჲ იყოს გუარ.

რამეთუ რაავე ნაწილებითი და განუკუეთელი ყოველობაჲ უკუე;
15 არს, ვითარ განუკუეთელი, ხოლო გუარ არა არს. რამეთუ ყოველი:
ნაწილთა მიერ წარმოდგომილ არს, ხოლო გუარი მრავალთა გათჳ-
თებულთა გუართადმი განკუეთილ. სხუა ვინაავე ყოველობაჲ და სხუა C 209
გუარი; და რომელიმე უფროხსთა და რომელიმე უმცროხსთა. ვინაავე
და გუარნი მყოფთანი არიან ყოველობა.

20 ამათ მიერ უკუე საჩინო, ვითარმედ ყოველობასა საშუალი აქუს წესი ვინაავე მყოფისაჲ და გუართაჲ. რომელიცა შეუდგეს, რაათა პირ-
ველ გუართაჲსა იყოს მყოფი, და გუარნი იყვნენ მყოფ, და არა ყო-
ველი მყოფი გუარ. ვინაავე და დასასრულთა შორის მოკლებანიცა
რააჯომვე მყოფად ითქუმიან, გუარ უკუე არა არიან. რამეთუ ერთე-
25 ბრივისა ძალისა მიერ მყოფთაჲსა ამათცა მიიღეს რაავე მყოფობისა კუალი და ნაბრწყინი.

თ ა ვ ი 75

მიჯნეთა სხუაობისათჳს**

30 შოველი საკუთრებით მიზეზად თქმული ზესთა ძეს მის გამო მისასრულთაგან.

2 არა $\angle AB$. — 5 ვითარ] და ვითარ AB . — 20 [ვითარმედ] არამაჲდ E . — 21 მყოფსა და გუართა F . — შეუდგეს. F . — 23 და $\angle F$. — 30 მისა სრულთაგან AF , მისთა სრულთაგან H .

* "სოთაჲსი წიგნი შეიწავა შედგენილი ეგანმარტუბის" 74. თავის მიხედვით, სიღაც სწება: გაჰყოფს ყოველობასა და გუარსა (ის. ეგანმარტუბა" 33. 135, 20-21), სოლიო იქვე უბან-
შადტუბის" ანშიაზე სწება: რაჲ არს გუარი. შეისწავე.

** მიზეზთა სხუაობისათჳს CK , მიზეზთათჳს $ABEH$ (75. ეგანმარტუბის ანშიაზე).

რამეთუ თვს შორის მყოფობს, ანუ თანმისასრულებელ მისდა არს, იყოს | რაფთავე მოქენე მყოფობისადმი (თვისისადმი) თვისისა, უსრულ C 210 ვინაფე არს და მოქენე მიზეზოანსა თვისსა. რამეთუ რომელსა მისასრულსა შორის ჰქონდის მყოფობაჲ, უფროდსა თანმიზეზ იყოს და არა საკუთარ მიზეზ, ანუ იყოს ნაწილ ქმნადისა ანუ ორღანო მოქმედისა. და თუ ვითარ ნაწილი ქმნადსა შორის არს, იყოს უნაკლულეს A1322 ყოვლობისა და ორღანო უდარეს მოქმედისა, რამეთუ ჰმსახურებს მას ქმნადისა მიმართ და არ უწყნის მან საზომნი ქმნისანი. ყოველი უკუე საკუთრებით მიზეზი ნიადაგ უსრულეს არს მის-გამოსა და საზომსა მყოფობისა თვისისასა ქმნასა შორის მქონებელსა და მომგებელსა. და ესთადვე ორღანოთაცა დაუზესთავედების მიზეზი და კავშირთა და ერთბამად ყოველთა თანმიზეზად წოდებულთა.

თ ა ვ ი 76

სამარადისოთა და ჰცევადთა მიზეზთათვის *

16 ჰოველსა უკუე მიუდრეკელისა მიზეზისგან ქმნილსა შეუცვალებელი აქუს მყოფობაჲ, და ყოველსა მიდრეკადისა მიერ წარმოჩენილსა შეცვალებადი.

რამეთუ მიუდრეკელ თუ არს ყოვლითურთ აღმქმნელი, არა მიდრეკისა მიერ წარმოა|არსებს, არამედ თვთ მას მყოფობასა წარ- C 211 მოაყენებს მეორედ თვსგნით. ხოლო თუ ესრეთ, ერთბამად ჰქონდის თვისსა მყოფობასა თანა და თვს-გამომსაეცა. ხოლო თუ ესრეთ, ვიდრემდის იყოს, და წარმოაყენებდეს. ხოლო იგი სამარადისო არს. სამარადისოდცა უკუე წარმოიყენოს შემდგომი თვისი; ვინაეცა სამარადისოდ იქმნებოდის მუნით და სამარადისოდცა იყოს, და სამარადისოსა მოქმედებასა მისსა თანა შეაყო თვთებაჲ თვისი დაუესებელსა და სამარადისოსა გზაენასა შორის.

ხოლო თუ მიდრეკადი იყოს მიზეზი, და მის მიერ ქმნილიცა იყოს შეცვალებადი არსებით; რამეთუ რომლისა მყოფობაჲ მიდრეკისა მიერ, ვინაჲ, მიდრეკეს რაჲ ესე, თან შეიცვალოს მყოფობაეცა მისი. ხოლო თუ მიდრეკისა მიერ წარმოყენებული ეგოს თანშეუცვალებელად, უმჯობეს იყოს რაჲვე გუამოცნებაჲ წარმომა|არსებელსა A1332

2 მყოფობისა F.—2-3 უსრულ—თვისსა <EFH (ex homoioteleuta).—5 ორღანო| უღონო E.—10 თვისისასა| თვისსაჲ A, თვისისა EFH.—და <ABEFH.—12 და ერთბამად| მეერთბამად EH.—16 ყოველსა| ყოველ ABEFH (C-ს სა წამოკებულ-ქმნის შედეგ).—22 ვიდრემდის| ედ EFH.

* ხათურა ჩვენ პერაჲ შედგენილ „განმარტების“ 76. თავის შესჯეათ, ხადე ხწერათ: იწყო უკუე წარმოჩენად და განყოფად სამარადისოთა და ჰცევადთა მიზეზთა (ახ. „განმარტება“ გვ. 136, 22-23).

მისსა მიზეზსა. მაგრა ესე შეუძლებელ. არ ვინაჲ იყოს თანშეუცვა-
ლებელ. თან შეიცვალოს უკუე და მიდრკეს არსებით წარმომაყენე-
ბელსა თვისსა მიდრეკასა მბაძველი.

თ ა ვ ი 77

ქალთა და მოქმედებათათჳს *

შოველი ძალითად მყოფი მოქმედებით მყოფისგან და ძალითა
ოდენ მყოფმან მოქმედებისადმი იწარმოოს; არამედ ნაწილებითი
ძალი ნაწილებითისგანცა მოქმედებისა; ხოლო ყოვლითურთ ძალად
მყოფი ყოვლითურთ მოქმედებითისა მყოფისა მიერ.

- 10 ხოლო თვთ ძალი თვთებასა თვისსა წარმოყენებად მოქმედები-
სადმი ვერ უძლებს, რამეთუ არს უსრულ: ვინაჲ იყოს თუ უსრული
მიზეზ სრულისა თვთებისა თვისისა და მოქმედებით. იყოს ვინაჲვე
მიზეზი მისგან წარმოყენებულისა უდარეს და უუსრულეს. არ უკუე
იყოს ძალი, ვითარ ძალი, თვთებისა თვისისა მოქმედებისადმი მიზეზ;
- 15 იყოს უკუე უსრული მიზეზ სრულისა, ვინაჲთგან ძალი ყოველი,
ვითარ ძალი, არს უსრულ; ხოლო მოქმედებაჲ ყოველი, ვითარ მოქმე-
დებაჲ, სრულ. | ვინაჲ, იყოს თუ ძალი მოქმედებადმი, სხვისა ვინაჲსაგანმე A 1342
ჰქონდის სისრულე და რაჲვე და ძალი მისი (და თუ ესრეთ, იყოს კუალად
უსრული მიზეზ სრულისა და წარმომაყენებელ), ვითარ მოქმედებაჲ, და
- 20 სხუაჲ რაჲცავე იყოს ესე, რომლისა ძალი მოქმედებით ქმნილთაჲ იყოს.
არამედ სხუა ვინაჲ იყოს მოქმედებით მყოფი, რომელი იქმოდის თვისთა
თვთებათებრ აღქმნულთა, და არცა ძალით ოდენ სხუასა შორის წარ-
მოაყენოს მოქმედებაჲ. ვინაჲ და არცა ესე იყოს | მებრ მოქმედებით, C 213
ვინაჲთგან ძალით ოდენ არს. აკლს უკუე, რაჲთა მებრ მოქმედებით.
- 25 მყოფმან ძალით ოდენ მყოფი მოქმედებისადმი შეცვალოს.

თ ა ვ ი 78

ორისა ქალისათჳს **

შოველი ძალი ანუ სრული არს ანუ უსრული.

- რამეთუ მოქმედებათა თვის შორის მექონე სრული არს ძალი;
- 30 რამეთუ სხუათა სრულ ჰყოფს თვისთა მოქმედებათა მიერ, | ხოლო C 214
უსრულესი სხუათაჲ უფროას ხოლო თვისსრულ. ხოლო მოქმენე

14 მოქმედებისად AB (C-ში მი ნამატებულია შეიღვე).—მიზეზი F.—22 ძლით
E.—24 ძლით E.—25 ძლით E.—31 ხოლო მოქმენე] იქმნეს AB.

* ასეთი ხათვერბა CK ხელთნაწერებში.

** ხათვერა ჩვენ შედგენილია „განმარტების“ 78. თავის მახეჯით, სიდაც სწავრაჲ
აქა ორად განჰყოფს ძალსა (იხ. განმარტება“ გვ. 136, 5-6).

სხვსა, მოქმედებით პირველ წარმოდგომილისა, ვითარ იგი არს ძალად ოდენ, უსრულ; მოქენე არს სხვსა სრულისა, მყოფობით წარ-^{A135a}მოდგომილისა, რაჲთა ეზიაროს მას და იქმნეს სრულ: რამეთუ თვს შორის არს უსრულ ესე ვითარი ძალი. არამედ სრულ უკუე მოქმედებით წარმოდგომილისა ძალი, რამეთუ მქონებელ არს თვს შორის ძალსა მსგავსთა მეშვეობისასა. ხოლო უსრული ძალი მიიღებს მის მიერ სრულ ქმნასა.

თ ა ვ ი 79

შოველი ქმნილი ორობითისა მიერ იქმნების ძალისა.
რამეთუ ჯერ არს, რაჲთა ჰქონდეს მას სიმარჯუე ოდენ და ძალი უსრული, და კუალად აღმქმნელი მეგრ მოქმედებით, რომლისა წარმოდგომილ იყოს ძალი მყოფობით, და მოეგოს მას წინაჲსუე ძალი სრული. რამეთუ ყოველი მოქმედებაჲ შორის მყოფისა ძალისა მიერ იწარმოებს. ხოლო თუ აღმქმნელსა არა ჰქონდის ძალი, ვითარ იმოქმედოს და აღქმნას სხუასა შორის? ანუ თუ ქმნადსა არა ჰქონდის სიმარჯუთ მომზავებელი ძალი, ვითარ უკუე იქმნეს? რამეთუ ყოველი აღმქმნელი ვნებად შემძლეთა მიმართ იქმს, და არა ვითარ დახუედრებულსა და რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე ვნებისადმი.

თ ა ვ ი 80

სხეულთათჳს და უსხეულოთა *

შოველი სხეული ბუნებით ვნებადი არს, ხოლო ყოველი უსხეულოჲ უვნებ. არამედ სხეული ბუნებით უმოქმედო; ივნებს უკუე უსხეულოჲცა სხეულთა ზიარებისათჳს, რაოდენ იყოს შესაძლებელ იქმს და სხეულიცა უსხეულოჲსა თანმეარსეობისათჳს.
ხოლო სხეული, ვითარ სხეული, მხოლოდ ოდენ განწვალებადი არს და ვნებადი, და ყოვლითურთ განწაწილებადი ვიდრე უსაზღურობადმი. არამედ უსხეულოჲ უვნებ არს; რამეთუ ვერ უძლებს განწაწილვად უნაწილოჲ, და არცა სხუად შეცვალებად მარტივი და თანშეუდგმელი. რამეთუ ანუ არა არს მიზეზი შემოქმედებითი, და, თუ არს, უსხეულო არს; ვინაჲთგან სხეული, ვითარცა სხეული, მოქმედებად ვერ უძლებს, მხოლოდ განჭრად ოდენ და ვნებად წინამდებარე.

4-5 მოქმედებითისა AB.—7 სურულ H.—10 ჰქონდის ABEH.—26-27 უსაზღუდლობადმი F.—27-28 განწაწილებად F.

* ასეთი სათაურია CK სელთსწერებაჲ.

ვინადავთაჲნ ყოველსა მექმსა აქუს ძალი შემოქმედებითი. ხოლო სხეული არა ვითარ სხეული მოქმედებს, არამედ მის შორის შემოქმედებითისა ძალისა მიერ. ურომელო უკუე და უძალო სხეული თვს შორის თანზიარებითა უკუე ძალისადათა იქმს, იმოქმედის რაჲ. ვინაჲ და უსხეულონიცა ვნებათა იზიარებენ, იქმნეს რაჲ სხეულთა შორის, ^{A136a} რამეთუ თანგანიწვალებიან სხეულთა, და მიიღებენ განჰკრადისა და განწვალებადისა მათისა ბუნებისგან განუჰკრელნი და განუნაწილებელნი არსებითა თვისითა.

თ ა ვ ი 81

პირველისათვის, განუშორებელისათვის და განუშორებადისა *

10 ⁵ ¹⁰ ¹⁵ ²⁰ ²⁵ ³⁰ ³⁵ ⁴⁰ ⁴⁵ ⁵⁰ ⁵⁵ ⁶⁰ ⁶⁵ ⁷⁰ ⁷⁵ ⁸⁰ ⁸⁵ ⁹⁰ ⁹⁵ ¹⁰⁰ ¹⁰⁵ ¹¹⁰ ¹¹⁵ ¹²⁰ ¹²⁵ ¹³⁰ ¹³⁵ ¹⁴⁰ ¹⁴⁵ ¹⁵⁰ ¹⁵⁵ ¹⁶⁰ ¹⁶⁵ ¹⁷⁰ ¹⁷⁵ ¹⁸⁰ ¹⁸⁵ ¹⁹⁰ ¹⁹⁵ ²⁰⁰ ²⁰⁵ ²¹⁰ ²¹⁵ ²²⁰ ²²⁵ ²³⁰ ²³⁵ ²⁴⁰ ²⁴⁵ ²⁵⁰ ²⁵⁵ ²⁶⁰ ²⁶⁵ ²⁷⁰ ²⁷⁵ ²⁸⁰ ²⁸⁵ ²⁹⁰ ²⁹⁵ ³⁰⁰ ³⁰⁵ ³¹⁰ ³¹⁵ ³²⁰ ³²⁵ ³³⁰ ³³⁵ ³⁴⁰ ³⁴⁵ ³⁵⁰ ³⁵⁵ ³⁶⁰ ³⁶⁵ ³⁷⁰ ³⁷⁵ ³⁸⁰ ³⁸⁵ ³⁹⁰ ³⁹⁵ ⁴⁰⁰ ⁴⁰⁵ ⁴¹⁰ ⁴¹⁵ ⁴²⁰ ⁴²⁵ ⁴³⁰ ⁴³⁵ ⁴⁴⁰ ⁴⁴⁵ ⁴⁵⁰ ⁴⁵⁵ ⁴⁶⁰ ⁴⁶⁵ ⁴⁷⁰ ⁴⁷⁵ ⁴⁸⁰ ⁴⁸⁵ ⁴⁹⁰ ⁴⁹⁵ ⁵⁰⁰ ⁵⁰⁵ ⁵¹⁰ ⁵¹⁵ ⁵²⁰ ⁵²⁵ ⁵³⁰ ⁵³⁵ ⁵⁴⁰ ⁵⁴⁵ ⁵⁵⁰ ⁵⁵⁵ ⁵⁶⁰ ⁵⁶⁵ ⁵⁷⁰ ⁵⁷⁵ ⁵⁸⁰ ⁵⁸⁵ ⁵⁹⁰ ⁵⁹⁵ ⁶⁰⁰ ⁶⁰⁵ ⁶¹⁰ ⁶¹⁵ ⁶²⁰ ⁶²⁵ ⁶³⁰ ⁶³⁵ ⁶⁴⁰ ⁶⁴⁵ ⁶⁵⁰ ⁶⁵⁵ ⁶⁶⁰ ⁶⁶⁵ ⁶⁷⁰ ⁶⁷⁵ ⁶⁸⁰ ⁶⁸⁵ ⁶⁹⁰ ⁶⁹⁵ ⁷⁰⁰ ⁷⁰⁵ ⁷¹⁰ ⁷¹⁵ ⁷²⁰ ⁷²⁵ ⁷³⁰ ⁷³⁵ ⁷⁴⁰ ⁷⁴⁵ ⁷⁵⁰ ⁷⁵⁵ ⁷⁶⁰ ⁷⁶⁵ ⁷⁷⁰ ⁷⁷⁵ ⁷⁸⁰ ⁷⁸⁵ ⁷⁹⁰ ⁷⁹⁵ ⁸⁰⁰ ⁸⁰⁵ ⁸¹⁰ ⁸¹⁵ ⁸²⁰ ⁸²⁵ ⁸³⁰ ⁸³⁵ ⁸⁴⁰ ⁸⁴⁵ ⁸⁵⁰ ⁸⁵⁵ ⁸⁶⁰ ⁸⁶⁵ ⁸⁷⁰ ⁸⁷⁵ ⁸⁸⁰ ⁸⁸⁵ ⁸⁹⁰ ⁸⁹⁵ ⁹⁰⁰ ⁹⁰⁵ ⁹¹⁰ ⁹¹⁵ ⁹²⁰ ⁹²⁵ ⁹³⁰ ⁹³⁵ ⁹⁴⁰ ⁹⁴⁵ ⁹⁵⁰ ⁹⁵⁵ ⁹⁶⁰ ⁹⁶⁵ ⁹⁷⁰ ⁹⁷⁵ ⁹⁸⁰ ⁹⁸⁵ ⁹⁹⁰ ⁹⁹⁵ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹⁵ ¹⁰²⁰ ¹⁰²⁵ ¹⁰³⁰ ¹⁰³⁵ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹⁵ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰⁵ ¹¹¹⁰ ¹¹¹⁵ ¹¹²⁰ ¹¹²⁵ ¹¹³⁰ ¹¹³⁵ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹⁵ ¹²⁰⁰ ¹²⁰⁵ ¹²¹⁰ ¹²¹⁵ ¹²²⁰ ¹²²⁵ ¹²³⁰ ¹²³⁵ ¹²⁴⁰ ¹²⁴⁵ ¹²⁵⁰ ¹²⁵⁵ ¹²⁶⁰ ¹²⁶⁵ ¹²⁷⁰ ¹²⁷⁵ ¹²⁸⁰ ¹²⁸⁵ ¹²⁹⁰ ¹²⁹⁵ ¹³⁰⁰ ¹³⁰⁵ ¹³¹⁰ ¹³¹⁵ ¹³²⁰ ¹³²⁵ ¹³³⁰ ¹³³⁵ ¹³⁴⁰ ¹³⁴⁵ ¹³⁵⁰ ¹³⁵⁵ ¹³⁶⁰ ¹³⁶⁵ ¹³⁷⁰ ¹³⁷⁵ ¹³⁸⁰ ¹³⁸⁵ ¹³⁹⁰ ¹³⁹⁵ ¹⁴⁰⁰ ¹⁴⁰⁵ ¹⁴¹⁰ ¹⁴¹⁵ ¹⁴²⁰ ¹⁴²⁵ ¹⁴³⁰ ¹⁴³⁵ ¹⁴⁴⁰ ¹⁴⁴⁵ ¹⁴⁵⁰ ¹⁴⁵⁵ ¹⁴⁶⁰ ¹⁴⁶⁵ ¹⁴⁷⁰ ¹⁴⁷⁵ ¹⁴⁸⁰ ¹⁴⁸⁵ ¹⁴⁹⁰ ¹⁴⁹⁵ ¹⁵⁰⁰ ¹⁵⁰⁵ ¹⁵¹⁰ ¹⁵¹⁵ ¹⁵²⁰ ¹⁵²⁵ ¹⁵³⁰ ¹⁵³⁵ ¹⁵⁴⁰ ¹⁵⁴⁵ ¹⁵⁵⁰ ¹⁵⁵⁵ ¹⁵⁶⁰ ¹⁵⁶⁵ ¹⁵⁷⁰ ¹⁵⁷⁵ ¹⁵⁸⁰ ¹⁵⁸⁵ ¹⁵⁹⁰ ¹⁵⁹⁵ ¹⁶⁰⁰ ¹⁶⁰⁵ ¹⁶¹⁰ ¹⁶¹⁵ ¹⁶²⁰ ¹⁶²⁵ ¹⁶³⁰ ¹⁶³⁵ ¹⁶⁴⁰ ¹⁶⁴⁵ ¹⁶⁵⁰ ¹⁶⁵⁵ ¹⁶⁶⁰ ¹⁶⁶⁵ ¹⁶⁷⁰ ¹⁶⁷⁵ ¹⁶⁸⁰ ¹⁶⁸⁵ ¹⁶⁹⁰ ¹⁶⁹⁵ ¹⁷⁰⁰ ¹⁷⁰⁵ ¹⁷¹⁰ ¹⁷¹⁵ ¹⁷²⁰ ¹⁷²⁵ ¹⁷³⁰ ¹⁷³⁵ ¹⁷⁴⁰ ¹⁷⁴⁵ ¹⁷⁵⁰ ¹⁷⁵⁵ ¹⁷⁶⁰ ¹⁷⁶⁵ ¹⁷⁷⁰ ¹⁷⁷⁵ ¹⁷⁸⁰ ¹⁷⁸⁵ ¹⁷⁹⁰ ¹⁷⁹⁵ ¹⁸⁰⁰ ¹⁸⁰⁵ ¹⁸¹⁰ ¹⁸¹⁵ ¹⁸²⁰ ¹⁸²⁵ ¹⁸³⁰ ¹⁸³⁵ ¹⁸⁴⁰ ¹⁸⁴⁵ ¹⁸⁵⁰ ¹⁸⁵⁵ ¹⁸⁶⁰ ¹⁸⁶⁵ ¹⁸⁷⁰ ¹⁸⁷⁵ ¹⁸⁸⁰ ¹⁸⁸⁵ ¹⁸⁹⁰ ¹⁸⁹⁵ ¹⁹⁰⁰ ¹⁹⁰⁵ ¹⁹¹⁰ ¹⁹¹⁵ ¹⁹²⁰ ¹⁹²⁵ ¹⁹³⁰ ¹⁹³⁵ ¹⁹⁴⁰ ¹⁹⁴⁵ ¹⁹⁵⁰ ¹⁹⁵⁵ ¹⁹⁶⁰ ¹⁹⁶⁵ ¹⁹⁷⁰ ¹⁹⁷⁵ ¹⁹⁸⁰ ¹⁹⁸⁵ ¹⁹⁹⁰ ¹⁹⁹⁵ ²⁰⁰⁰ ²⁰⁰⁵ ²⁰¹⁰ ²⁰¹⁵ ²⁰²⁰ ²⁰²⁵ ²⁰³⁰ ²⁰³⁵ ²⁰⁴⁰ ²⁰⁴⁵ ²⁰⁵⁰ ²⁰⁵⁵ ²⁰⁶⁰ ²⁰⁶⁵ ²⁰⁷⁰ ²⁰⁷⁵ ²⁰⁸⁰ ²⁰⁸⁵ ²⁰⁹⁰ ²⁰⁹⁵ ²¹⁰⁰ ²¹⁰⁵ ²¹¹⁰ ²¹¹⁵ ²¹²⁰ ²¹²⁵ ²¹³⁰ ²¹³⁵ ²¹⁴⁰ ²¹⁴⁵ ²¹⁵⁰ ²¹⁵⁵ ²¹⁶⁰ ²¹⁶⁵ ²¹⁷⁰ ²¹⁷⁵ ²¹⁸⁰ ²¹⁸⁵ ²¹⁹⁰ ²¹⁹⁵ ²²⁰⁰ ²²⁰⁵ ²²¹⁰ ²²¹⁵ ²²²⁰ ²²²⁵ ²²³⁰ ²²³⁵ ²²⁴⁰ ²²⁴⁵ ²²⁵⁰ ²²⁵⁵ ²²⁶⁰ ²²⁶⁵ ²²⁷⁰ ²²⁷⁵ ²²⁸⁰ ²²⁸⁵ ²²⁹⁰ ²²⁹⁵ ²³⁰⁰ ²³⁰⁵ ²³¹⁰ ²³¹⁵ ²³²⁰ ²³²⁵ ²³³⁰ ²³³⁵ ²³⁴⁰ ²³⁴⁵ ²³⁵⁰ ²³⁵⁵ ²³⁶⁰ ²³⁶⁵ ²³⁷⁰ ²³⁷⁵ ²³⁸⁰ ²³⁸⁵ ²³⁹⁰ ²³⁹⁵ ²⁴⁰⁰ ²⁴⁰⁵ ²⁴¹⁰ ²⁴¹⁵ ²⁴²⁰ ²⁴²⁵ ²⁴³⁰ ²⁴³⁵ ²⁴⁴⁰ ²⁴⁴⁵ ²⁴⁵⁰ ²⁴⁵⁵ ²⁴⁶⁰ ²⁴⁶⁵ ²⁴⁷⁰ ²⁴⁷⁵ ²⁴⁸⁰ ²⁴⁸⁵ ²⁴⁹⁰ ²⁴⁹⁵ ²⁵⁰⁰ ²⁵⁰⁵ ²⁵¹⁰ ²⁵¹⁵ ²⁵²⁰ ²⁵²⁵ ²⁵³⁰ ²⁵³⁵ ²⁵⁴⁰ ²⁵⁴⁵ ²⁵⁵⁰ ²⁵⁵⁵ ²⁵⁶⁰ ²⁵⁶⁵ ²⁵⁷⁰ ²⁵⁷⁵ ²⁵⁸⁰ ²⁵⁸⁵ ²⁵⁹⁰ ²⁵⁹⁵ ²⁶⁰⁰ ²⁶⁰⁵ ²⁶¹⁰ ²⁶¹⁵ ²⁶²⁰ ²⁶²⁵ ²⁶³⁰ ²⁶³⁵ ²⁶⁴⁰ ²⁶⁴⁵ ²⁶⁵⁰ ²⁶⁵⁵ ²⁶⁶⁰ ²⁶⁶⁵ ²⁶⁷⁰ ²⁶⁷⁵ ²⁶⁸⁰ ²⁶⁸⁵ ²⁶⁹⁰ ²⁶⁹⁵ ²⁷⁰⁰ ²⁷⁰⁵ ²⁷¹⁰ ²⁷¹⁵ ²⁷²⁰ ²⁷²⁵ ²⁷³⁰ ²⁷³⁵ ²⁷⁴⁰ ²⁷⁴⁵ ²⁷⁵⁰ ²⁷⁵⁵ ²⁷⁶⁰ ²⁷⁶⁵ ²⁷⁷⁰ ²⁷⁷⁵ ²⁷⁸⁰ ²⁷⁸⁵ ²⁷⁹⁰ ²⁷⁹⁵ ²⁸⁰⁰ ²⁸⁰⁵ ²⁸¹⁰ ²⁸¹⁵ ²⁸²⁰ ²⁸²⁵ ²⁸³⁰ ²⁸³⁵ ²⁸⁴⁰ ²⁸⁴⁵ ²⁸⁵⁰ ²⁸⁵⁵ ²⁸⁶⁰ ²⁸⁶⁵ ²⁸⁷⁰ ²⁸⁷⁵ ²⁸⁸⁰ ²⁸⁸⁵ ²⁸⁹⁰ ²⁸⁹⁵ ²⁹⁰⁰ ²⁹⁰⁵ ²⁹¹⁰ ²⁹¹⁵ ²⁹²⁰ ²⁹²⁵ ²⁹³⁰ ²⁹³⁵ ²⁹⁴⁰ ²⁹⁴⁵ ²⁹⁵⁰ ²⁹⁵⁵ ²⁹⁶⁰ ²⁹⁶⁵ ²⁹⁷⁰ ²⁹⁷⁵ ²⁹⁸⁰ ²⁹⁸⁵ ²⁹⁹⁰ ²⁹⁹⁵ ³⁰⁰⁰ ³⁰⁰⁵ ³⁰¹⁰ ³⁰¹⁵ ³⁰²⁰ ³⁰²⁵ ³⁰³⁰ ³⁰³⁵ ³⁰⁴⁰ ³⁰⁴⁵ ³⁰⁵⁰ ³⁰⁵⁵ ³⁰⁶⁰ ³⁰⁶⁵ ³⁰⁷⁰ ³⁰⁷⁵ ³⁰⁸⁰ ³⁰⁸⁵ ³⁰⁹⁰ ³⁰⁹⁵ ³¹⁰⁰ ³¹⁰⁵ ³¹¹⁰ ³¹¹⁵ ³¹²⁰ ³¹²⁵ ³¹³⁰ ³¹³⁵ ³¹⁴⁰ ³¹⁴⁵ ³¹⁵⁰ ³¹⁵⁵ ³¹⁶⁰ ³¹⁶⁵ ³¹⁷⁰ ³¹⁷⁵ ³¹⁸⁰ ³¹⁸⁵ ³¹⁹⁰ ³¹⁹⁵ ³²⁰⁰ ³²⁰⁵ ³²¹⁰ ³²¹⁵ ³²²⁰ ³²²⁵ ³²³⁰ ³²³⁵ ³²⁴⁰ ³²⁴⁵ ³²⁵⁰ ³²⁵⁵ ³²⁶⁰ ³²⁶⁵ ³²⁷⁰ ³²⁷⁵ ³²⁸⁰ ³²⁸⁵ ³²⁹⁰ ³²⁹⁵ ³³⁰⁰ ³³⁰⁵ ³³¹⁰ ³³¹⁵ ³³²⁰ ³³²⁵ ³³³⁰ ³³³⁵ ³³⁴⁰ ³³⁴⁵ ³³⁵⁰ ³³⁵⁵ ³³⁶⁰ ³³⁶⁵ ³³⁷⁰ ³³⁷⁵ ³³⁸⁰ ³³⁸⁵ ³³⁹⁰ ³³⁹⁵ ³⁴⁰⁰ ³⁴⁰⁵ ³⁴¹⁰ ³⁴¹⁵ ³⁴²⁰ ³⁴²⁵ ³⁴³⁰ ³⁴³⁵ ³⁴⁴⁰ ³⁴⁴⁵ ³⁴⁵⁰ ³⁴⁵⁵ ³⁴⁶⁰ ³⁴⁶⁵ ³⁴⁷⁰ ³⁴⁷⁵ ³⁴⁸⁰ ³⁴⁸⁵ ³⁴⁹⁰ ³⁴⁹⁵ ³⁵⁰⁰ ³⁵⁰⁵ ³⁵¹⁰ ³⁵¹⁵ ³⁵²⁰ ³⁵²⁵ ³⁵³⁰ ³⁵³⁵ ³⁵⁴⁰ ³⁵⁴⁵ ³⁵⁵⁰ ³⁵⁵⁵ ³⁵⁶⁰ ³⁵⁶⁵ ³⁵⁷⁰ ³⁵⁷⁵ ³⁵⁸⁰ ³⁵⁸⁵ ³⁵⁹⁰ ³⁵⁹⁵ ³⁶⁰⁰ ³⁶⁰⁵ ³⁶¹⁰ ³⁶¹⁵ ³⁶²⁰ ³⁶²⁵ ³⁶³⁰ ³⁶³⁵ ³⁶⁴⁰ ³⁶⁴⁵ ³⁶⁵⁰ ³⁶⁵⁵ ³⁶⁶⁰ ³⁶⁶⁵ ³⁶⁷⁰ ³⁶⁷⁵ ³⁶⁸⁰ ³⁶⁸⁵ ³⁶⁹⁰ ³⁶⁹⁵ ³⁷⁰⁰ ³⁷⁰⁵ ³⁷¹⁰ ³⁷¹⁵ ³⁷²⁰ ³⁷²⁵ ³⁷³⁰ ³⁷³⁵ ³⁷⁴⁰ ³⁷⁴⁵ ³⁷⁵⁰ ³⁷⁵⁵ ³⁷⁶⁰ ³⁷⁶⁵ ³⁷⁷⁰ ³⁷⁷⁵ ³⁷⁸⁰ ³⁷⁸⁵ ³⁷⁹⁰ ³⁷⁹⁵ ³⁸⁰⁰ ³⁸⁰⁵ ³⁸¹⁰ ³⁸¹⁵ ³⁸²⁰ ³⁸²⁵ ³⁸³⁰ ³⁸³⁵ ³⁸⁴⁰ ³⁸⁴⁵ ³⁸⁵⁰ ³⁸⁵⁵ ³⁸⁶⁰ ³⁸⁶⁵ ³⁸⁷⁰ ³⁸⁷⁵ ³⁸⁸⁰ ³⁸⁸⁵ ³⁸⁹⁰ ³⁸⁹⁵ ³⁹⁰⁰ ³⁹⁰⁵ ³⁹¹⁰ ³⁹¹⁵ ³⁹²⁰ ³⁹²⁵ ³⁹³⁰ ³⁹³⁵ ³⁹⁴⁰ ³⁹⁴⁵ ³⁹⁵⁰ ³⁹⁵⁵ ³⁹⁶⁰ ³⁹⁶⁵ ³⁹⁷⁰ ³⁹⁷⁵ ³⁹⁸⁰ ³⁹⁸⁵ ³⁹⁹⁰ ³⁹⁹⁵ ⁴⁰⁰⁰ ⁴⁰⁰⁵ ⁴⁰¹⁰ ⁴⁰¹⁵ ⁴⁰²⁰ ⁴⁰²⁵ ⁴⁰³⁰ ⁴⁰³⁵ ⁴⁰⁴⁰ ⁴⁰⁴⁵ ⁴⁰⁵⁰ ⁴⁰⁵⁵ ⁴⁰⁶⁰ ⁴⁰⁶⁵ ⁴⁰⁷⁰ ⁴⁰⁷⁵ ⁴⁰⁸⁰ ⁴⁰⁸⁵ ⁴⁰⁹⁰ ⁴⁰⁹⁵ ⁴¹⁰⁰ ⁴¹⁰⁵ ⁴¹¹⁰ ⁴¹¹⁵ ⁴¹²⁰ ⁴¹²⁵ ⁴¹³⁰ ⁴¹³⁵ ⁴¹⁴⁰ ⁴¹⁴⁵ ⁴¹⁵⁰ ⁴¹⁵⁵ ⁴¹⁶⁰ ⁴¹⁶⁵ ⁴¹⁷⁰ ⁴¹⁷⁵ ⁴¹⁸⁰ ⁴¹⁸⁵ ⁴¹⁹⁰ ⁴¹⁹⁵ ⁴²⁰⁰ ⁴²⁰⁵ ⁴²¹⁰ ⁴²¹⁵ ⁴²²⁰ ⁴²²⁵ ⁴²³⁰ ⁴²³⁵ ⁴²⁴⁰ ⁴²⁴⁵ ⁴²⁵⁰ ⁴²⁵⁵ ⁴²⁶⁰ ⁴²⁶⁵ ⁴²⁷⁰ ⁴²⁷⁵ ⁴²⁸⁰ ⁴²⁸⁵ ⁴²⁹⁰ ⁴²⁹⁵ ⁴³⁰⁰ ⁴³⁰⁵ ⁴³¹⁰ ⁴³¹⁵ ⁴³²⁰ ⁴³²⁵ ⁴³³⁰ ⁴³³⁵ ⁴³⁴⁰ ⁴³⁴⁵ ⁴³⁵⁰ ⁴³⁵⁵ ⁴³⁶⁰ ⁴³⁶⁵ ⁴³⁷⁰ ⁴³⁷⁵ ⁴³⁸⁰ ⁴³⁸⁵ ⁴³⁹⁰ ⁴³⁹⁵ ⁴⁴⁰⁰ ⁴⁴⁰⁵ ⁴⁴¹⁰ ⁴⁴¹⁵ ⁴⁴²⁰ ⁴⁴²⁵ ⁴⁴³⁰ ⁴⁴³⁵ ⁴⁴⁴⁰ ⁴⁴⁴⁵ ⁴⁴⁵⁰ ⁴⁴⁵⁵ ⁴⁴⁶⁰ ⁴⁴⁶⁵ ⁴⁴⁷⁰ ⁴⁴⁷⁵ ⁴⁴⁸⁰ ⁴⁴⁸⁵ ⁴⁴⁹⁰ ⁴⁴⁹⁵ ⁴⁵⁰⁰ ⁴⁵⁰⁵ ⁴⁵¹⁰ ⁴⁵¹⁵ ⁴⁵²⁰ ⁴⁵²⁵ ⁴⁵³⁰ ⁴⁵³⁵ ⁴⁵⁴⁰ ⁴⁵⁴⁵ ⁴⁵⁵⁰ ⁴⁵⁵⁵ ⁴⁵⁶⁰ ⁴⁵⁶⁵ ⁴⁵⁷⁰ ⁴⁵⁷⁵ ⁴⁵⁸⁰ ⁴⁵⁸⁵ ⁴⁵⁹⁰ ⁴⁵⁹⁵ ⁴⁶⁰⁰ ⁴⁶⁰⁵ ⁴⁶¹⁰ ⁴⁶¹⁵ ⁴⁶²⁰ ⁴⁶²⁵ ⁴⁶³⁰ ⁴⁶³⁵ ⁴⁶⁴⁰ ⁴⁶⁴⁵ ⁴⁶⁵⁰ ⁴⁶⁵⁵ ⁴⁶⁶⁰ ⁴⁶⁶⁵ ⁴⁶⁷⁰ ⁴⁶⁷⁵ ⁴⁶⁸⁰ ⁴⁶⁸⁵ ⁴⁶⁹⁰ ⁴⁶⁹⁵ ⁴⁷⁰⁰ ⁴⁷⁰⁵ ⁴⁷¹⁰ ⁴⁷¹⁵ ⁴⁷²⁰ ⁴⁷²⁵ ⁴⁷³⁰ ⁴⁷³⁵ ⁴⁷⁴⁰ ⁴⁷⁴⁵ ⁴⁷⁵⁰ ⁴⁷⁵⁵ ⁴⁷⁶⁰ ⁴⁷⁶⁵ ⁴⁷⁷⁰ ⁴⁷⁷⁵ ⁴⁷⁸⁰ ⁴⁷⁸⁵ ⁴⁷⁹⁰ ⁴⁷⁹⁵ ⁴⁸⁰⁰ ⁴⁸⁰⁵ ⁴⁸¹⁰ ⁴⁸¹⁵ ⁴⁸²⁰ ⁴⁸²⁵ ⁴⁸³⁰ ⁴⁸³⁵ ⁴⁸⁴⁰ ⁴⁸⁴⁵ ⁴⁸⁵⁰ ⁴⁸⁵⁵ ⁴⁸⁶⁰ ⁴⁸⁶⁵ ⁴⁸⁷⁰ ⁴⁸⁷⁵ ⁴⁸⁸⁰ ⁴⁸⁸⁵ ⁴⁸⁹⁰ ⁴⁸⁹⁵ ⁴⁹⁰⁰ ⁴⁹⁰⁵ ⁴⁹¹⁰ ⁴⁹¹⁵ ⁴⁹²⁰ ⁴⁹²⁵ ⁴⁹³⁰ ⁴⁹³⁵ ⁴⁹⁴⁰ ⁴⁹⁴⁵ ⁴⁹⁵⁰ ⁴⁹⁵⁵ ⁴⁹⁶⁰ ⁴⁹⁶⁵ ⁴⁹⁷⁰ ⁴⁹⁷⁵ ⁴⁹⁸⁰ ⁴⁹⁸⁵ ⁴⁹⁹⁰ ⁴⁹⁹⁵ ⁵⁰⁰⁰ ⁵⁰⁰⁵ ⁵⁰¹⁰ ⁵⁰¹⁵ ⁵⁰²⁰ ⁵⁰²⁵ ⁵⁰³⁰ ⁵⁰³⁵ ⁵⁰⁴⁰ ⁵⁰⁴⁵ ⁵⁰⁵⁰ ⁵⁰⁵⁵ ⁵⁰⁶⁰ ⁵⁰⁶⁵ ⁵⁰⁷⁰ ⁵⁰⁷⁵ ⁵⁰⁸⁰ ⁵⁰⁸⁵ ⁵⁰⁹⁰ ⁵⁰⁹⁵ ⁵¹⁰⁰ ⁵¹⁰⁵ ⁵¹¹⁰ ⁵¹¹⁵ ⁵¹²⁰ ⁵¹²⁵ ⁵¹³⁰ ⁵¹³⁵ ⁵¹⁴⁰ ⁵¹⁴⁵ ⁵¹⁵⁰ ⁵¹⁵⁵ ⁵¹⁶⁰ ⁵¹⁶⁵ ⁵¹⁷⁰ ⁵¹⁷⁵ ⁵¹⁸⁰ ⁵¹⁸⁵ ⁵¹⁹⁰ ⁵¹⁹⁵ ⁵²⁰⁰ ⁵²⁰⁵ ⁵²¹⁰ ⁵²¹⁵ ⁵²²⁰ ⁵²²⁵ ⁵²³⁰ ⁵²³⁵ ⁵²⁴⁰ ⁵²⁴⁵ ⁵²⁵⁰ ⁵²⁵⁵ ⁵²⁶⁰ ⁵²⁶⁵ ⁵²⁷⁰ ⁵²⁷⁵ ⁵²⁸⁰ ⁵²⁸⁵ ⁵²⁹⁰ ⁵²⁹⁵ ⁵³⁰⁰ ⁵³⁰⁵ ⁵³¹⁰ ⁵³¹⁵ ⁵³²⁰ ⁵³²⁵ ⁵³³⁰ ⁵³³⁵ ⁵³⁴⁰ ⁵³⁴⁵ ⁵³⁵⁰ ⁵³⁵⁵ ⁵³⁶⁰ ⁵³⁶⁵ ⁵³⁷⁰ ⁵³⁷⁵ ⁵³⁸⁰ ⁵³⁸⁵ ⁵³⁹⁰ ⁵³⁹⁵ ⁵⁴⁰⁰ ⁵⁴⁰⁵ ⁵⁴¹⁰ ⁵⁴¹⁵ ⁵⁴²⁰ ⁵⁴²⁵ ⁵⁴³⁰ ⁵⁴³⁵ ⁵⁴⁴⁰ ⁵⁴⁴⁵ ⁵⁴⁵⁰ ⁵⁴⁵⁵ ⁵⁴⁶⁰ ⁵⁴⁶⁵ ⁵⁴⁷⁰ ⁵⁴⁷⁵ ⁵⁴⁸⁰ ⁵⁴⁸⁵ ⁵⁴⁹⁰ ⁵⁴⁹⁵ ⁵⁵⁰⁰ ⁵⁵⁰⁵ ⁵⁵¹⁰ ⁵⁵¹⁵ ⁵⁵²⁰ ⁵⁵²⁵ ⁵⁵³⁰ ⁵⁵³⁵ ⁵⁵⁴⁰ ⁵⁵⁴⁵ ⁵⁵⁵⁰ ⁵⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶⁰ ⁵⁵⁶⁵ ⁵⁵⁷⁰ ⁵⁵⁷⁵ ⁵⁵⁸⁰ ⁵⁵⁸⁵ ⁵⁵⁹⁰ ⁵⁵⁹⁵ ⁵⁶⁰⁰ ⁵⁶⁰⁵ ⁵⁶¹⁰ ⁵⁶¹⁵ ⁵⁶²⁰ ⁵⁶²⁵ ⁵⁶³⁰ ⁵⁶³⁵ ⁵⁶⁴⁰ ⁵⁶⁴⁵ ⁵⁶⁵⁰ ⁵⁶⁵⁵ ⁵⁶⁶⁰ ⁵⁶⁶⁵ ⁵⁶⁷⁰ ⁵⁶⁷⁵ ⁵⁶⁸⁰ ⁵⁶⁸⁵ ⁵⁶⁹⁰ ⁵⁶⁹⁵ ⁵⁷⁰⁰ ⁵⁷⁰⁵ ⁵⁷¹⁰ ⁵⁷¹⁵ ⁵⁷²⁰ ⁵⁷²⁵ ⁵⁷³⁰ ⁵⁷³⁵ ⁵⁷⁴⁰ ⁵⁷⁴⁵ ⁵⁷⁵⁰ ⁵⁷⁵⁵ ⁵⁷⁶⁰ ⁵⁷⁶⁵ ⁵⁷⁷⁰ ⁵⁷⁷⁵ ⁵⁷⁸⁰ ⁵⁷⁸⁵ ⁵⁷⁹⁰ ⁵⁷⁹⁵ ⁵⁸⁰⁰ ⁵⁸⁰⁵ ⁵⁸¹⁰ ⁵⁸¹⁵ ⁵⁸²⁰ ⁵⁸²⁵ ⁵⁸³⁰ ⁵⁸³⁵ ⁵⁸⁴⁰ ⁵⁸⁴⁵ ⁵⁸⁵⁰ ⁵⁸⁵⁵ ⁵⁸⁶⁰ ⁵⁸⁶⁵ ⁵⁸⁷⁰ ⁵⁸⁷⁵ ⁵⁸⁸⁰ ⁵⁸⁸⁵ ⁵⁸⁹⁰ ⁵⁸⁹⁵ ⁵⁹⁰⁰ ⁵⁹⁰⁵ ⁵⁹¹⁰ ⁵⁹¹⁵ ⁵⁹²⁰ ⁵⁹²⁵ ⁵⁹³⁰ ⁵⁹³⁵ ⁵⁹⁴⁰ ⁵⁹⁴⁵ ⁵⁹⁵⁰ ⁵⁹⁵⁵ ⁵⁹⁶⁰ ⁵⁹⁶⁵ ⁵⁹⁷⁰ ⁵⁹⁷⁵ ⁵⁹⁸⁰ ⁵⁹⁸⁵ ⁵⁹⁹⁰ ⁵⁹⁹⁵ ⁶⁰⁰⁰ ⁶⁰⁰⁵ ⁶⁰¹⁰ ⁶⁰¹⁵ ⁶⁰²⁰ ⁶⁰²⁵ ⁶⁰³⁰ ⁶⁰³⁵ ⁶⁰⁴⁰ ⁶⁰⁴⁵ ⁶⁰⁵⁰ ⁶⁰⁵⁵ ⁶⁰⁶

ესრეთ, არ უკუნ იქცეს თვსდადვე; ხოლო თუ უკუნ იქცეს, იყოს განყენებულ მზიარებელისგან, ვითარ სხუად სხვსგან. ვინაჲვე ყოველი შემძლე უკუნ ქცევად თვსდადვე, განყენებულად იზიარებვის, იზია- A137a რებოდის რად სხვსაგან.

თ ა ვ ი 83

შოველი მეუწყე თვთობისა თვისსაჲ ყოვლითურთ თვსდადვე უკუმქცევე არს.

რამეთუ მოქმედებით უკუმქცევი თვსდადვე მცნობელ თვსდა არს, საუწყო; ვითარმედ ერთ არს მცნობელი და ცნობილი, და ცნობაჲ თვისი თვსდადვე მიმართ ვითარ საცნო; რამეთუ ცნობაჲ ვითარ მოქმედებაჲ არს მცნობელისა; თვისი თვსდადვე მიმართ, ამის- C 218 თვს რომელ მცნობელ თვსსა არს. არამედ ესე რომელ არსებითცა და მოქმედებით პირველვე იჩინა; რამეთუ ყოველსა მოქმედებით თვსდადვე უკუმქცევესა და არსებაჲცა აქუს თვსდადვე უკუმწამი | და A137b ჰგვის თვს შორის.

თ ა ვ ი 84

მარად მყოფისათჳს *

შოველი მარადის მყოფი უსაზღვრო არს ძალითა.

ხოლო თუ მოუკლებელ არს გუამოვნებაჲ მისი, და ძალიცა, რომელ არს ვითარ არს და ყოფად შემძლებელი, უსაზღვრო ვინაჲვე არს. ხოლო თუ განსაზღვრებულ არს ძალი მყოფობისა მისისაჲ, იგარდაოს უკუე ოდესმე. ხოლო თუ წარვლოს, მყოფობაჲცა თვისი დაუტეოს და არ იყოს მარადის მყოფ. ჯერ არს უკუე მარადის მყოფისა ძალი, მისდა ქონებული არსებით, უსაზღვრო იყოს.

თ ა ვ ი 85

შოველსა სამარადისოდ ქმნილსა უსაზღვროჲ და მოუკლებელი აქუს ძალი ქმნისაჲ.

ხოლო თუ სამარადისოდ იქმნების, მოუკლებელ იყოს მის შორის ძალი ქმნისაჲ. ხოლო განსაზღვრებული თუ ჰქონდის, განსა-

6 თვთებისა E.—თვისისა ABCEF.—9 მცნობელ E.—13 და <AB.—14 უკუმწადი F.—24 ქონებული მისდა DEFH.—არსებისათა AB, არსებითი D.—26 უსაზღვრო codd., უსაზღვროჲ „განსაზღვრა“ გვ. 140. 25.—28—29 ხოლო—ქმნისაჲ < D (ex homoioteleuto).

* ასეთი სომოურია CK სელტანაწერებაჲ.

ზიდსა შორის უსაზღვროდსა ჟამისასა დასცხრეს: დაცხრომილი ხოლო ქმნითისა ძალისაგან დასცხრეს ქმნადი მეგრ ქმნადობითა, და არლარა ვინაჲ იყოს მარადის ქმნადი. არამედ წინამდებარე აღმოჩენისა მარადის ქმნადი იყო: სამარადისოდ უკუე ჰქონდის ძალი ქმნადობისაჲ.

თ ა ვ ი 86

სხვაობისათჳს მიუზღოძელისა *

ჟოველი ნამდვლ მყოფი უსაზღვრო არს, რამეთუ არცა სიმრავლით არცა დიდობით, არამედ მხოლოდ ძალითა.

10 რამეთუ ყოველი უსაზღვროჲ ანუ ზომობასა შორის არს, ანუ დიდობასა შორის, ანუ ძალსა შორის. ხოლო ნამდვლ მყოფი უსაზღვრო უკუე, ვითარცა მქონებელი თჳს შორის დაუესებელსა ცხო- C 220 რებასა და მყოფობასა მოუკლებელსა და მოქმედებასა უცვალებელსა. რამეთუ არცა სიდიდეთა და განსაზიდათა მიერ უსაზღვრო (უდი-

15 დრ უკუე ნამდვლ მყოფი, რამეთუ თვთმდგომარე არს: ყოველი უკუე თვთმდგომარეობით მყოფი განუნაწილებელ არს და მარტივ), და არცა სიმრავლისა მიერ (რამეთუ ერთებრივ, ვითარცა უმახლობელეს ერთისა დაწესებული, და ერთისა თანმიტომებული), არამედ ძალით უკუე უსაზღვროობაჲ მის შორის. ამისთჳს რომელ მეგრ გათვთებით განუნა-

20 წილებელ და უსაზღვრო იგი; და რაჲჲომ ჯერ არს უფროჲს ხოლო ერთ და უფროჲს ხოლო განუნაწილებელ, და ესე ზომვე უსაზღვრო. რამეთუ განწვალელებული ძალი უძღურ ვიდრემე არს და განწვალე-ბულ. ვინაჲვე ყოვლითურთ განწვალელებულნი ძალნი ყოვლითურთ განსაზღვრებულ; ხოლო უკუანაჲსკენელნი და განშორებულნი ერთის-

25 გან განწვალელებისა და განჭრისა მიერ განსაზღვრებულვე არიან, ხოლო ჰირველნი განუნაწილებელობისათჳს და განუჭრელობისა უსა- A139a ზღვრო: რამეთუ განწვალეებაჲ განჰყოფს და მოაკლებს ძალსა თითოეულისასა, ხოლო განუწვალეებლობაჲ თან შემოზიდავს და თან შეჭრთავს და მოუკლებელად და დაუესებელად დაიცავს მას. არამედ

30 უსაზღვროობაჲ მეგრ სიდიდითა და სიმრავლითა ყოვლითურთ მოკლებაჲ არს განუნაწილებელობისგან და გავრდომაჲ: რამეთუ უმახლობელეს განუნაწილებელისა განსაზღვრებულნი, ხოლო შორს უსა-

2 ქმნადი H.—ქმნადობისა AB.—3 ვინაჲ] ვინ-D.—15 თვთმდგომარე არს ყოველი უკუე ორჯერაჲ codd.—18 ძალით] ძლით E.—19 ამის[თჳს რომელ მეგრ<] AB; B-ჲ უკლებ უკუესით.—მეგრ თჳთ გათვთებით H.—23 ვინაჲვე ყოვლითურ ABD.—27 მოაკლებს A.—ძალსა] ძალი AB.—31-32 უმახლობელობისა განუნაწილებელობისა AB.

* ასეთი სიტყვაჲ CK ხელნაწერებში.

ზღვრომ ყოველითურთ ერთისგან მოკლებული. არ ვინაჲ მეგრ ძალითა
 უსაზღვრომ ერთ და იგივე სიდიდესა და სიმრავლესა, ვინაჲთგან
 უსაზღვრომ ძალი უსაზღვროობასა თანწარმოდგომილ არს, ხოლო
 სიმრავლითა უსაზღვრომ შორს არს განუნაწილებელისაგან. ხოლო
 თუ ნამდვლ მყოფი სიდიდითა ანუ სიმრავლითა არს უსაზღვრო, | არ C 221
 ვინაჲ ჰქონდის უსაზღვრომ ძალი; მაგრა უსაზღვრო არს ძალითა;
 არ ვინაჲ იყოს უსაზღვრო სიდიდითა და სიმრავლითა.

თ ა ვ ი 87

მ მო ჟ ი ს ა თ ვ ს და ს ხ უ ა ო ზ ი ს ა მ ი ს ი ს ა *

შოველი საუკუნომ მყოფი არს, მაგრა არა ყოველი მყოფი საუ-
 კუნომ. რამეთუ ქმნადთაცა აქუს რაოდენმე ზიარებაჲ მყოფისაჲ, ვითარ
 და რაოდენვე არს იგი არა მყოფ; ხოლო თუ არა არს ქმნადი არ
 ოდეს მყოფ, იყოს ოდენ ვითარ მყოფ. მაგრა საუკუნოობაჲ არა არს
 ქმნადისათვის, და უფროჲს ხოლო რომელსა მეგრ ეამითა ჰქონდის
 ყოველობაჲ. არამედ უკუე ყოველი საუკუნომ მარადის მყოფი არს;
 რამეთუ ეზიარების მყოფსა, ვინაჲცა მისცემს მაზიარებელთა თვისთა
 მარადის მყოფობასა. რომლისათვისცა მყოფი უმრავლესთა მიერ იზი-
 არებვის, ვიდრე საუკუნომ. უზესთაჲს უკუე და იმრრე მყოფი საუკუ-
 ნესა, რამეთუ რომელთადაცა საუკუნომ მიქმნულ არს, და მყოფიცა;
 ხოლო რომელთადა მყოფი, არა ყოველთადა და საუკუნომცა.

თ ა ვ ი 88

ს ა მ ს ა ხ ე ო ზ ი ს ა თ ვ ს ნ ა მ დ ვ ლ მ მო ჟ ი ს ა **

შოველი ნამდვლ მყოფი ანუ პირველ საუკუნოესა არს, ანუ
 საუკუნესა შორის, ანუ იზიარებს და თან იქონებს საუკუნესა.
 არამედ პირველ საუკუნოესა აღმოიჩინა. არამედ და საუკუნესა-
 შორისიცა აღმოიჩინოს; რამეთუ საუკუნომ სამარადისოდ მყოფსა
 ეზიარების, მზიარებელი საუკუნოესაჲ; ხოლო ყოველი საუკუნომ ზი-
 არებით მარადის მყოფსაცა ეზიარების და ითქუმის საუკუნოდ. ვინაჲ
 თანზიარებით ჰქონდინ მრჩობლნივე: მარადისობაჲცა და მყოფი; ხო-
 ლო საუკუნომ უკუე მარადის პირველ, ხოლო მყოფი მეგრ ზიარე-
 ბით; რამეთუ მყოფი ესე პირველ მყოფი არს.

10 არს] არა AB, არ DE.—11 ვითარ] ვდ FH.—14 ეამთა AB.—18 იმრრე
 A, იმრრე BDF, იმრრე E.—18-19 საუკუნოესაჲ D.—20 არა] არს AB.—25-26
 საუკუნესა შორისცა AB.—29 და< AB.

* ასეთი სთაფრაჲ CK ზელთნაწერეჲში.

** სთაფრაჲ ზვენ შეკრებაჲ შედგენილთა ოგანმარტუბის 88. თავის მიხედვით, სდაც ხწერაჲ:
 სამად უკუე განჰყოფს ანაქუსსა ღმრთისა ნამდვლ მყოფისასა (იხ. ოგანმარტუბა გვ. 142, 5).

თ ა ვ ი 89

განსაზღვრებაშლთა და განუსაზღვრებაშლთათჳს *

ჰოველი ნამდვლ მყოფი საზღვრისგან არს და უსაზღვროსა.

რამეთუ უკუეთუ უსაზღვრო არს ძალითა, საუწყო, ვითარმედ

5 უსაზღვრო არს და წარმოდგომილ უსაზღვროსგან. ხოლო თუ უნა-
წილო არს და ერთებრივ, საზღვარსა თან ეზიარა. და თუ ერთსა
თან ეზიარა, შეისაზღვრა, არამედ უნაწილო და უსაზღვრო არს ძალი- C 223
თა. ვინაჲცა საზღვრისა მიერ და უსაზღვროსა ყოველი ნამდვლ მყოფი.

თ ა ვ ი 90

პირველისა საზღვრისა და პირველისა უსაზღვროსა
ბისათჳს **

ჰოველთა საზღვრისა და უსაზღვროსაგან წარმოდგომილთა,
უპირველეს არს თვთებითა თჳსითა პირველი საზღვარი და პირველი
უსაზღვრობაჲ.

15 რამეთუ სხუათათჳს მყოფსა თვთ თჳს გამო მყოფნი უპირველეს
წარმოდგომილ არიან, ვითარ საზიარონი ყოველთა და დასაბამებ- A141a
რიენი მიზეზნი და არა ვიეთთადმი, არამედ მარტივად ყოველთა;
ჯერ არს ვიდრე წარმოდგომადმდე მრჩობლთაგანისა, რაჲთა უპირა-
ტესად და მარტივად იყვნენ პირველი საზღვარი და პირველი უსაზ-
20 ჳვრობაჲ. რამეთუ შორის შედგმულსა საზღვარი თანმიმდებელ
არს უსაზღვრობისა, და უსაზღვროჲ განსაზღვრებისა. ხოლო პირველ
და თჳს შორის თითოეული არა არს სხუა რაჲვე, არამედ იგი ვითარ
არს თვთებაჲ მისი. ვინაჲ უჯერო არს, რაჲთა საზღვრის გუარ იყოს პირ-
ველი უსაზღვრობაჲ, და არცა უსაზღვრობის გუარ პირველი საზღ-
25 ვარი. ვინაჲვე პირველ შედგმულისა იყვნენ პირველი საზღვარი და პირ-
ველი უსაზღვრობაჲ.

თ ა ვ ი 91

განსაზღვრებაშლისა და უსაზღვროსა ძალისათჳს ***

ჰოველი ძალი ანუ განსაზღვრებულნი არს ანუ უსაზღვროჲ:
30 არამედ განსაზღვრებულნი ყოველი უსაზღვროსა ძალისა მიერ წარ-
16 საზიარონი] საზღვარნი D.—18 რაჲთა] რთა A, რლთა B.—21 განსა-
ზღვრებასა F.—25 პირველი საზღვარი] ყლი საზღვ. F.—30 განსაზღვრებულნი H.

* ასეთი ხათურაი CK ზედონისწერებში და ზემ. M-ში: περι ἀπειθου και πέρατος.

** სინთურა ზენ ბამკუთნის; აჲ ჰედგენილი თჳთ პროკლეს დეფილენის და იონის
„განსაზღვრებას“ სიუჟეკლეჲ. იონს სწავს: ორნი წარმოიყენნეს წყარონი... პირველი საზ-
ღვარი... და კულად პირველი უსაზღვრობაჲ („განსაზღვრება“ ზ. I 42, 30-31 და I 43, 2).

*** სინთურა ზენ შერაჲ ჰედგენილი თჳთ პროკლეს დეფილენის სიუჟეკლეჲ.

მოდგომილ არს, ხოლო უსაზღვროდ ძალი პირველისა უსაზღვროობისაგან.

ხოლო ოდესმე მყოფნი ძალნი არიან განსაზღვრებულ და სამარადისოსა უსაზღვროობასა დასცილდებიან; ხოლო მარადის მყოფ-
5 თანი უსაზღვრო, რამეთუ არ ოდენ მოაკლდებიან მყოფობითა თვისითა.

თ ა ვ ი 92

შოველი სიმრავლე უსაზღვროთა ძალთაჲ ერთისადმი თანა აღკრულა, პირველისა უსაზღვროობისად, რომელ არა ვითარ თანზიარებულნი ძალი, და არცა შემძლეთა შორის წარმოდგომილ, არამედ
10 მეგრ გათვთებულად, და არცა ძალ ვისსამე არს სხვსა თანზიარებელისა, არამედ მიზეზი არს ყოველთა მყოფთაჲ. დაღათუ თვთ იგი მყოფი პირველ თვთ მის ძალისა არს მოქენე და არა არს იგი თვთ-
ძალ. რამეთუ აქუს მას და საზღვარიცა თვს შორის. ხოლო პირველი ძალი უსაზღვროობა არს, რამეთუ უსაზღვრონი ძალნი ზიარებითა
15 უსაზღვროობისაჲთა არიან უსაზღვრო; ვინაჲ თვთუსაზღვროობაჲ პირველ ყოველთა ძალთაჲსა არს, რომლისა მიერ და მყოფიცა უსაზღვრო ძალ და ყოველი ეზიარების უსაზღვროობასა. და არცა უპირველეს ყოველთაჲსა უსაზღვროობაჲ (რამეთუ ყოველთა უპირველეს და საზომ კეთილობაჲ არს პირველი და ერთი) და არცა მყოფი არს
20 პირველ (რამეთუ უსაზღვრო არს, მაგრა არა უსაზღვროობა). ვინაჲვე საშუალ პირველისა კეთილობისა და მყოფისა უსაზღვროობაჲ, რომელი არს მიზეზ ყოველთა უსაზღვროთა ძალთა და მიზეზ ყოველთა არსთა შორისისა უსაზღვროობისა.

თ ა ვ ი 93

25 | შოველი უსაზღვროობაჲ მყოფთა-შორისი არცა თვსთა უზე- C 226 ნაესთა მიმართ არს უსაზღვრო, არცა თვთ თვს შორის.

რამეთუ ვითარ უსაზღვრო თითოეული, ესრეთ და შეუწერელცა არს, რამეთუ მათ-შორისნი ყოველნი მათ მიერცა განსაზღვრებულ არიან, და უპირველესთაგანცა მათთა. მხოლოდ ოდენ აკლს, რაჲთა
30 უდარესთა მათთადმი იყვნენ დაზესთაებულ მათ-შორისითა უსაზღვროობითა, რომელთადაცა ზესთ განფენილ არიან ძალითა ესე ზომ, ვითარ მიუწოდომელნი მათგან. დაღათუ რაჲზომვე შემდგომნი მათდადმი აღიცისკრებდენ, მაგრა აქუს რაჲვე მათგან ზესთა განყენებულნი; დაღათუ შევიდენ ყოველნი მისდადმი, არამედ ჰქონდის

14 უსაზღვრობაჲ ABCDF.—17 ძალი A.—20 უსაზღვრო არს მაგრა არა <AB.—32 მიუწოდომელნი FH.—33 მათდადმი AB.

რადვე დაფარული მათგან, და მიუწოდომელი; დაღათუ განჰყენს მათ შორის ძალთა, არამედ აქუს რადვე ერთებრივ აღუვლელი თვს შორის და თანშეთესული, განყენებული მათისა განყენისაგან. რამეთუ შემოსცავს თვსსა თვთებასა და განისაზღვრებს, და არა არს თვთ თვსდა უსაზღვრო; და უფროდსა თვსთა დაწესთაებულთადმი, რამეთუ აქუს თვს შორის ნაწილი მათ-შორისისა უსაზღვროობისაჲ; ხოლო უმეტეს უსაზღვრო ძალნი ყოვლებრივთანი და უმახლობელს დაწესებულ პირველისა უსაზღვროობისა. A143a

თ ა ვ ი 94

10 განყოფილათს სამარადისოდასა და უსაზღვროობისა *

ქოველი სამარადისოობაჲ უსაზღვრო ვინაჲვე არს; ხოლო არა ყოველი უსაზღვროობაჲ სამარადისოობა.

მრავალ უკუე უსაზღვროობაჲ არა მხოლოდ მარადისობისათვს, ვითარ იგი რადომობასა შორის იხილვების უსაზღვროობაჲ, ანუ ვითარ შედგმულსა შორის პილიკსა, ანუ ვითარ ნივთისა უსაზღვროობაჲ და სხუაჲ რადვე ესე ვითარი, ანუ ვითარ განუვლელიობისათვს უსაზღვრო იყოს ანუ განუსაზღვრებელიობისათვს არსებისა. არამედ ესე რომელ სამარადისოობაჲ უსაზღვროობა არს, საუწყო: რამეთუ არ ოდეს მოკლებადი უსაზღვრო; რამეთუ ჰქონდის მას დაუვსებელად გუამოვნებაჲ თვსი. | ვინაჲვე უსაზღვროობაჲ უპირველეს A 143b არს სამარადისოობასა: რამეთუ უმრავლესთა არს წარმომადგენებელ და უფრო ყოვლებრივი მიზეზი. იმრე უკუე და უზესთაეს საუკუნესა პირველი უსაზღვროობაჲ და თვთებაჲ უსაზღვროობისა პირველ საუკუნოდასა.

თ ა ვ ი 95

| ქოველი ძალი ერთებრივ მყოფი გამრავლებულისასა უსაზღვრეს არს. A144a

ხოლო თუ პირველი უსაზღვროობაჲ უმახლობელს ერთისა, და ძალნიცა უთვსენნი ერთისანი მისგან განშორებულთასა უმეტეს უსაზღვრო; რამეთუ გამრავლებულნი განადგებენ თვსგნით ერთგუა.

1 მიუწოდომელი EH.—3 თანშეთესული| თანშეკრული D.—4 შემოსცავს] შემოსავს E.—15 პილიკსა შორის ABDEFH.—26 გამრავლებულისასა] გამრავლებული თვისსა D.—26-27 უსაზღვრეს AB.

* ხათურა ჩვენ შეკრული „განმარტების“ 94. თავის მხედვით; აქ ოთხეუ წყარს: აქა უკუე განყოფილ სამარადისოსა და უსაზღვროობასა (ახ. „განმარტება“ გვ. 144, 149):

რობასა, ხოლო მდგომსა ერთებრივობასა ზედა აქუს დასაბამობითი მიზეზი მათდა მიმართ შემტყიცებულსა განუწვალელებლობითა. რამეთუ განუწვალელებულთაცა შორის შეერთებულთა ძალთა დაუმრავალკეცდების მოქმედებაჲ, ხოლო განუწვალელებულთა დაუკნინდების.

თ ა ვ ი 96

განყოფინათჳს უსაზღვრომსა ძალისა და სხეულისა *

შოვლისა განსაზღვრებულისა სხეულისა იყოს თუ ძალი უსაზღვრო, უსხეულო არს. ხოლო თუ სხეულ იყოს, იყოს სხეული ესე C 229 უსაზღვრო, და იყოს განსაზღვრებულსა შორის უსაზღვრო. ხოლო A 144b თუ განსაზღვრებულ, ვითარ სხეული. რამეთუ ყოველი სხეული განსაზღვრებულ არს, ხოლო ძალი, უსაზღვრო, არ იყოს, ვითარ სხეულ, ძალი. იყოს ვინაჲ განსაზღვრებულსა სხეულსა შორის ძალი უსაზღვრო.

თ ა ვ ი 97

შესამნათა და ჭუმამბაარუთათჳს *

ყოველი თითოეულსა სირასა შორის დასაბამებრივი მიზეზი ყოვლისა თჳს-ქუეშესა სირასა თან მისცემს თჳსისა თჳთებისგან: რამითუ ვითარი იყოს იგი პირველ, იყვნენ იგი შემდგომობით.

რამეთუ ეძღუანვის თუ ყოველსა სირასა, და ყოველი ხუედრისაებრ დაწესებულა მისდა მიმართ, საუწყო უკუე, ვითარმედ ამათ ყოველთა ერთი და პირველებრივი გუარი, ვითარ და მის-ქუეშესა სირასა შორის დაწესებულთა, თან მისცემს მათ. ხოლო თუ თჳნიერ მიზეზისა ჰქონდის ყოველთა მსგავსებაჲ მისი, ანუ მის-გამომსა მიზეზისა მიერ ყოველთადმი მსგავსებაჲ. მაგრა თჳნიერ მიზეზთაჲსა მსგავსებაჲ შეუძლებელ; ხოლო თუ უმიზეზო და ხუდომით; არამედ რომელსა წესსა შორის იყოს ურთიერთას ა ლ ლ ი ლ უ ქ ი ა ჲ, და ნიადაგ იგოქობაჲ, არა ვინაჲ იყოს დახუედრებაჲ, მის მიერ ვინაჲ A 145a მიიღებენ ყოველნი სირასა-შორისნი გუამოვნებანი მყოფობითსა თჳთობასა.

ხოლო თუ მის გამო, საჩინო, ვითარმედ უდარესობით და შესაბამად შემდგომთადმი შთასავალთაჲსა. რამეთუ მსგავსებაჲ წინა-

8 იყოს, იყოს იყოს F.—9 განსაზღვრებულისა AB. განსაზღვრებულსა H.—19 დაწესებულა წესებულა AB.—28 თჳთებასა F.—29-30 და შესაბამად დასაბამად D.

* ხათაურა ჰკენ შენაჲ შედგინილა „განსაზღვრებაჲ“ 96. თავის მხედვით. ხადაც თანგ სწავლ: აქა განწყოფის უსაზღვროსა ძალსა და სხეულსა (იხ. „განსაზღვრებაჲ“ გვ: 145, 20).
** ასეთი ხათაურაჲ CK სელთანაწერებში.

მედლუსაცა შორის და შემდგომთა არს თვთებაა—და რომელიმე ედ-
ლუანვის და ეპირველების, ხოლო რომელთადამე შემდგომისასა გუა-
მოვნება მხუდარ არს. არამედ ყოველი განმრავლება | სირაასაა უმს- C 230
გავსოობისა მიერ არს.

5 საცხადო იყავნ, ვითარმედ ერთისგან სიმრავლისადმი იგივეო-
ბა მსგავსებითი, ხოლო სიმრავლისაგან არ წინა-უკუმო, რამეთუ
შემდგომად მეორედად აქუს სიმრავლესა თვთებაა ერთებრივისა პირ-
ველისაა და სირასა შორის ზესთ მდებარისა.

თ ა ვ ი 98

10 ყოველი მიზეზი განშორებული ყოველგან არს, ერთბამად და
არ სადა.

რამეთუ თანმიცემითა თვისისა ძალისადათა არს ყოველგან; რა-
მეთუ ესე არს სისრულე მიზეზისაა, რაათა რომელთა ჰქონდის სიმარ-
ჯუე ზიარებისადმი მისისა, რაათა ყოველთა ზედა მიჰვენდეს ნაბრ-
15 წყინთა თვსთა მოქმედებათასა და უერთებრივეს იყოს შემდგომთა
ყოველთასა, და უზიარებელ ადგილის-შორისსა არსებასა და ზესთ
განკარგულითა სიწმიდითა არა იყოს სადავე შეცვულ. ხოლო თუ
განშორებულ არს თვსთა წარმონაარსთაგან, და ზესთ დამყარებულ
თვთებასა შორის თვსსა, და არა პირველსა შორის თვსთა უდარეს-

20 თასა. ხოლო თუ მხოლოდ ყოველგან იყოს, მიზეზ ყოფად ყოველთა C 231
არა დასცილდეს, და იყოს უპირველეს ყოველთა მზიარებელთა
თვსთა. და თუ მარტოდ ოდენ ყოველგან იყოს, მიზეზ ყოფად ყო-
ველგან არა დაიყენოს, და იყოს ყოველთა მზიარებელთა შორის.

25 არამედ ყოველთაგან კიდე და ვითარ ზესთა აღვლილი არ იყოს,
ხოლო არსადაობაა თვნიერ ყოველგანობისა პირველ ყოველთაასა
უკუე არა დაიყენოს, მაგრა არა რომლისად იყოს თვსთა შემდგომთა
და მეზიარეთა. და არცა ყოველთა შორის ვითარ აქუს ბუნებით
მიზეზთა მიზეზოანთა შორის თვს გამო უშურველთა თანმიცემათათვს.
რაათა უკუე და მიზეზცა იყოს ყოველთა შორის მისთა მზიარებელ-
30 თა, და კუალად იყოსცა თვს შორის განყენებულ იყოს ყოველთა A146a
უპირველეს მის გამო აღვსებულთაასა, ვინაე იყოს ერთბამად ყო-
ველგანცა და არ სადა.

2 რომელთადამე D.—7 მეორედად] მეორე დედად B.—8 ზესთა E.—10 ყო-
ველგან] ყლოტენ AB.—11 არ სადა] არსად D.—12 თვსითა AB.—13 ესე არს
სისრულე] ვისრულე A, ვისრულე B; ამასჲე შეითთებათ არამასჲე მიწერადათ: ესე არს
AB.—17 თუ] თვთ H.—20 ყოველთა< H.—22 ყოველგან] ყლოტენ AB (B-ზე შეესა-
ბოთ უფსკეითი).—26 რომლისად], რაასად E.—27 მეზიარეთა] მიზეზი არეთა D.—28
უპირველთა DEH, უშორიელთა F.—თანმიცემისათვს AB.—30 იყოსცა F.

და თუ ნაწილითა ყოველგან და ნაწილითა არ სადა, იყოს უკუე
 თვთებასა შორის თვსსა განჭრილ და კიდის კიდე, ვინაჲთგან რომ-
 ლითამე ყოველგან და ყოველთა შორის, ხოლო რომლითამე არ სადა
 და პირველ ყოველთა. არამედ იყოს ყოველი ყოველგან და არ სადა
 5 იგივეობითა თვისითა და რამეთუ ზიარებად მისდა შემძლებელი ყო-
 ველსა მიემთხუევის. და ყოველსა კპოებს თვს შორის წარმოდგომი-
 ლად, ხოლო იგი ყოველითურთ ზესთ განყენებულ არს; რამეთუ მზიარ-
 10 მებელი ვერ დაიწესებს მას თვს შორის, არამედ მის-გამოსა ნაბრ-
 წყინსა ეზიარა. რაოდენ იყოს შემძლე დატევნად. და ესრეთ არცა
 მიმცემელი თვთებისა თვისისაჲ შეიწრდეს მრავალთა თანზიარებასა,
 რამეთუ განშორებულ არს; და არცა თანზიარებელნი იზიარებენ
 მას ნაკლულევანებით, რამეთუ ყოველგან წარმოდგომილ არს თან-
 მიმცემელი.

თ ა ვ ი 99

15 პირველნი მიზეზნი არსთა და სიკათანი *

პოველი უზიარებელი, ვითარ და იგი არს უზიარებელ, იგი
 სხვსა მიერ მიზეზისა არა არს წარმოდგომილ. რამეთუ იგი არს მი-
 ზებ და დასაბამ ყოველთა მისთა მზიარებელთა; და ესთა დასაბამი
 ყოველი თითოეულსა სირასა შორის იყოს წარმოუშობელ.

20 ხოლო თუ არს უზიარებელი, თვსსა სირასა შორის მხუდარ
 არს პირველობაჲ, და არ იწარმოებს სხვსგან. არ ვინაჲ იყოს პირ-
 ველ გუაროვნებაჲ ამისი, რომლითა ითქუმის უზიარებელად, თუ სხვსა
 მიერ შეიწყნარებდეს. ხოლო თუ სხუაჲ არს შემდგომთაგან და მათ-
 25 გან იწარმოებოდის, არ უკუე იყოს პირველი და უზიარებელი, არა-
 მედ ზიარებული. რამეთუ ვიეთგანცა წარმომართებულ, მათდაცა
 ზიარებულ. ხოლო რომელი არს მზიარებელ, არა არს იგი პირველ;
 არამედ რომელი უზიარებელ, იყოს და პირველცა; არ ვინაჲ ვითარ
 უზიარებელი, იყოს და მიზეზისგანცა. რამეთუ მიზეზის-გამოობაჲ არს
 ზიარება და არ უზიარებლობა. ხოლო უზიარებელი მზიარებელთა A147a
 30 მიზეზ და არ ვინაჲ ეზიაროს უპირველეს თვსსა.

4 არამედ იყოს არამედ ABCDE.—8 მას მის AB.—10 შევიწრდეს
 ABDEH.—18 მისთა მზიარებელთა მრ. მიზეზისა AB.—22 უზიარებელად უზიარ-
 ბლობაჲ AB.—25 წარმომართებული.

* ხათურა წგენ ქიეზაჲ შედგენილი „განმარტებაჲ“ 99. თაჲსა მისეღეთ, სიდეც ხწყრაი:
 ესთა იტყვს ხედვაჲ ესე, რამეთუ უზიარებელად პირველნი მიზეზნი არსთა და სი-
 რათანი საუწყო გვყენა (იხ. „განმარტება“ კმ. 147, 3-4).

თ ა ვ ი 100

შოველი სირაჲ ყოველთაჲ ერთისადმი უზიარებელისა დასაბამისა აღცისკრდების. რამეთუ ყოველნი არ ვისდა მზიარებელნი ერთისად დამოკიდებულ არიან ყოველთა დასაბამისად.

5 ხოლო თუ თითოეულსა სირასა იგივე და ერთი ევნო, რამეთუ არს თითოეულისა სირაჲსა პირველი და მთავარი მათ შორის მიზეზი იგივეობისაჲ. რამეთუ ვითარ მყოფნი ყოველნი ერთის გამო, ესრეთვე და ყოველნი სირანი ერთისა გამო.

10 ხოლო კუალად უზიარებელნი მხოლონი ერთისადმი აღიყვანებინ, ამისთვის რომელ ყოველნი ერთსა ერაბამებინ. ხოლო თუ მათცა ერთი და იგივე ჰვნებია, ბაძვად და რაბამობაჲ მის ერთისაჲ, ვინაჲ მისდა მიმართ ყოველნი აღიყვანებინ. ხოლო თუ ერთისა გამო ყოველნი მხოლონი სირათანი, არ ვინაჲ იყვნენ დასაბამ, არამედ ვითარ მის პირველისა დასაბამის-გამონი. ხოლო თითოეული უზიარებელი

15 დასაბამ თითოეულისა. ვიეთდამე სირათა იყვნენ დასაბამ დამოკიდებულნი ყოველთა მიზეზისა დასაბამისანი. რამეთუ ყოველთა დასაბამი არს რომლისადმი ყოველი აღკრულ არს; არამედ თანაღკრულ ყოველი მის ზესთაობით უპირატესისადმი, ხოლო სხუათადმი არა ყოველნი, არამედ ვინანი, ამისთვის რომელ ზესთ მდებარეობით პირველი
20 იგი არს, ხოლო სხუანი რომლისაჲ მიზეზისა მიმართ არიან პირველნი, ხოლო მარტივად არა ყოველნი.

თ ა ვ ი 101

განყოფისათჳს პირველისა მეოფისა და პირველისა გონებისა*

25 |ყოველთა მზიარებელთა გონებისათა ეპირველების და ეძლუან-ვის უზიარებელი გონებაჲ; და ყოველთა ცხოველობისათა ცხოველობაჲ; და ყოველთა მყოფობისათა მყოფი. ხოლო ამათ შორის მყოფი პირველ ცხოველობისა, ხოლო ცხოველობაჲ პირველ გონებისა.

ამისთვის რომელ თითოეულსა შორის წესსა მყოფთასა პირველ
30 მზიარებელთაჲსა არიან უზიარებელნი, ვინაჲცა ჯერ არს, რაჲთა პირველ გონიერთაჲსა იყვნენ გონებანი, და პირველ ცხოველთაჲსა

3 აღიცისკრებს—5 ერთ D.—13—15 არამედ—დასაბამ<D (ex homoioteleuty). —17 აღკრულ აღმკულ AB.—თანაღკრულ თანაღმკულ AB.—19 პირველ D.—26-27 ცხოველობაჲ<AB.—31 და<AB.

* სითაჲრა ნკენ მეირაჲ შედგენილი „განსარტეპის“ IOI. თაჲჲს მისედეჲთ, სიღატე სწკრია: ესე ხედვანი განგვყოფენ ცხადად პირველსა მყოფსა და პირველსა გონებასა, (სიღატე „განსარტეპის“, გვ. 148.1-2).

ცხოველობაჲ, და პირველ მყოფთაჲსა მყოფი. ამისთვის რომელ უპირატეს არს მიზეზი უმრავლესთაჲ, ვიდრე მიზეზთა უმცროსთაჲსა, ხოლო მათ შორის მყოფი უკუე არს უპირველეს; რამეთუ ყოველთადა წარმოდგომილ არს, ვითდაცა ცხოვრებაჲ და გონებაჲ (რამეთუ ცხოველობს ყოველი და ეზიარების გონებასა), არამედ არა წინა-უკუმო (რამეთუ არა თუ მყოფნი ყოველნი ცხოველ არიან და ვაიგონებენ).

და კუალად მეორედ ცხოველობაჲ; რამეთუ ყოველი, რომელიცა გონებისადა ზიარებულ არს, და ცხოველობისადაცა ზიარებულ არს, მაგრა არა წინა-უკუმო: რამეთუ მრავალნი არიან ცხოველ, არამედ უწყებისგან არიან დაკლებულ.

ხოლო მესამედ გონებაჲ; რამეთუ ყოველი მცნობელი და მეუწყე რაჲზომევე და ცხოველცა არს და პრსცა. ვინაჲთგან უმრავლესთა მიზეზი არს მყოფი, ხოლო უმცროსთა ცხოველობაჲ, და კუალად უმცროსთარე გონებაჲ, უპირველეს ვინაჲვე მყოფი, მერმე ცხოველობაჲ, და მერმე გონებაჲ. C 235

თ ა ვ ი 102

წყაროთა და დასაბამთათს პირველყოფთა *

|ყოველნი რაოდენვე მყოფნი საზღვრისა და უსაზღვროობისგან არიან პირველ მყოფისა მიერ. ყოველნი უკუე ცხოველნი თვს შორის მიმდრეკ არიან პირველისა მიერ ცხოველობისა. ყოველნი უკუე აღმე-უწყენი და მცნობელნი ეზიარებიან ცნობასა და უწყებასა პირველისა მიერ გონებისა.

ხოლო თითოეულსა შორის სირასა პირველი და უზიარებელი თვისისა თვთებისგან ყოველთა თვს-ქუეშეთა და თვისისა სირაჲსგანთა თან მისცემს.

საუწყო, ვითარმედ უპირატესმანცა მყოფმან თან მისცეს ყოველთა ერთბამად საზღვრისა და უსაზღვროობისგან, რამეთუ ამათგან პირველ იგი არს შედგმულ; და ცხოველობამანცა თვს-შორისა მიდრეკისგან (რამეთუ ცხოველობაჲ არს პირველი მიზეზი გზავნიითი და მიდრეკაჲ, და მხოლოდობით გებისა მყოფთა გუამოვნებისაჲ); და გონებაჲ ცნობისაჲ (რამეთუ ყოველისა ცნობისა კიდოვნებაჲ გონებასა შორის არს, და გონებაჲ არს პირველ მცნობ და მეუწყე).

2 მიზეზთა] მიზეზსა D.—9 ცხოველობისადა F.—27 მისცემს AB.

* სათაურო წესს მიერის შედგენილად „განმარტების“ 102. თავის მასეკლით, სწავლაც სწერიან: ამათ სამთა წყაროთა და დასაბამთა დასხმას პირველ მყოფთასა (ან „განმარტება“ ამ. 149, 1-2).

თ ა ზ ი 103

ჰოველი ყოველსა შორის, ხოლო საკუთრებით თითოეულსა შორის: რამეთუ და მყოფსაცა შორის და ცხოველობააცა და გონებააცა: და გონებასაცა შორის მყოფობააცა და ცხოველობააცა; და ცხოველობასაცა შორის მყოფობააცა და ცხოველობააცა; არამედ რომელსამე შორის გონიერად, ხოლო რომელსამე შორის ცხოველობით, ხოლო რომელსამე შორის მყოფობით არიან ყოველნივე.

რამეთუ ვინაფთვან თითოეული ამათი ანუ მიზეზოვნობით არს, ანუ მყოფობით, ანუ თანმეზიარეობით: არამედ პირველსა შორის სხუანდ მებრ მიზეზობით არიან; ხოლო საშუალსა შორის პირველისადმი თანზიარებით, ხოლო შემდგომი მიზეზებით; ხოლო მესამესა შორის უპირატეს მისსა თანზიარებით. ვინაფვე მყოფსა შორის ცხოველობააცა პირველ იქონების და გონება (მაგრა მიზეზოვნებით), არამედ თითოეული ამათი მყოფობით დაისახვის და იცნობების თვთებასა შორის თვსსა და არა მიზეზოვნებით (რამეთუ სხუა არს მიზეზი), და კუალად არცა A150a თანზიარებით (რამეთუ სხუაგნით აქუს იგი რომელ მიიღო), რამეთუ მყოფსა შორის არს ცხოველობააცა და გონება, ცხოველობა არსებითი და გონება არსებითი. ხოლო ცხოველობასა შორის ზიარებით უკუე მყოფობა, ხოლო მიზეზობით გონება, არამედ ცხოველებრივ ორივე. რამეთუ თითოეულისა, თვთებასა შორის მყოფობა თითოეულისა. და გონებასაცა შორის მყოფობააცა და არსებააცა, მაგრა თანზიარებით, და ორივე გონებრივ (რამეთუ მყოფობა გონებისათვს საგონო და საუწყო, ხოლო ცხოველობა ცნობა და საუწყო).

თ ა ზ ი 104

საუკუნოვსა და უკუდავისათვს *

ჰოველსა საუკუნოვსა პირველ მზიარებელსა არსებააცა და მოქმედება საუკუნოვსა აქუს.

ხოლო თუ პირველ ეზიარების სამარადისობასა საუკუნოვსა, და არა თუ რომელიმე მისი ეზიაროს, ხოლო რომელიმე არა, არამედ

2—5 ხოლო—შორის <AB (ex homoioteleuto).—6 გონიერად—შორის <F (ex homoioteleuto).—7 რომელთამე AB.—8—9 ანუ მიზეზოვნობით (იკატეტიან) არს, ანუ მყოფობით (იკატვპარქსინ), ანუ თანმეზიარეობით (იკატამეთექსინ) C; ანუ მიზეზოვნობით არს იკატეტიან, ანუ იკატვპარქსინ მყოფობით, ანუ იკატამეთექსინ თანმეზიარეობით EH; ანუ მიზეზოვნებით, ესე იგი იკატეტიან, არს, ანუ მყოფობით, ესე იგი იკატვპარქსინ, ანუ თანმეზიარობით, ესე იგი იკატამეთექსინ F [პერსიკული კომოტეპი უღრის: η κατ' αὐτίαν, ἢ κατ' ἄπαρξιν, ἢ κατὰ μέθεξιν].—9 თანმეზიარეობით]მეზიარეობით AB.—სხუანი] სახენი E.—11 უპირატეს] უპატრონს ეთვ.

* ასეთა საუკუნოვსა CK ხელთაწერებში.

ყოველითურთ ეზიაროს. ხოლო თუ მოქმედებითა ეზიარებოდის და არსებითა არა (მაგრა ესე შეუძლებელ: იქმნას ვიდრემე მოქმედება უმჯობეს არსებისა); ანუ თუ არსებით ეზიარებოდის და მოქმედებით არა, და იყოს მზიარებელ საუკუნოა ესევე, და ჟამსაცა შორის ეზიაროს პირველ; ხოლო ჟამმან არსებაცა ვიეთიმე განზომოს პირველ, არამედ საუკუნემან არა რომელთაჲ; რამეთუ ყოელისა ჟამისა უმჯობესი, პირველ საუკუნოა მზიარებელი, არ შეიპყრას არსებით საუკუნოა ქუეშისა მიერ. ყოველსა ვიდრემე საუკუნოა პირველ C 239
 მზიარებელსა არსებაცა და მოქმედება საუკუნოა აქუს.

10 **თ ა ზ ი 105**

**თანაფედარებისათჳს უკუდავებისა და სამარადისო-
 ობისა ***

ყოველი უკუდავი სამარადისო არს, და არა ყოველი სამარადისოა უკუდავ.

15 უკუეთუ უკუდავება არს მარადის ზიარება ცხორებისაჲ, ხოლო მარადის მზიარებელსა ცხორებისასა და მყოფობაცა აქუს, და მარადის ცხოველი მარადის არს. ვინაჲ ყოველი უკუდავი სამარადისო, რამეთუ უკუდავ უკუე არს არ შემწყნარებელი სიკუდილსა და მარადის ცხოველი. ხოლო სამარადისო არ თავს მღები არ ყოფისაჲ,
 20 არამედ მარადის მყოფი.

ხოლო თუ მრავალნი არიან მყოფნი უმჯობეს და უდარეს ცხოველობისა და არ შემწყნარებელ სიკუდილსა, არამედ მარადის მყოფ. არა უკუე ყოველი სამარადისოა უკუდავ არს. არამედ ესე რომელ მრავალნი მარადის მყოფნი არ უკუდავ, საუწყო: რამეთუ არიან ვინანნიმე მყოფთანი უნაწილო ცხოველობისგან, ხოლო მარადის მყოფ და უხრწნელ. რამეთუ ვითარ აქუს მყოფსა ცხოველობისადმი, ეგრეთვე მარადისობასა უკუდავებისადმი. ხოლო თუ განუვლთოლველი ცხორება უკუდავებაჲ არს, და განუვლთოლველადცა მყოფი სამარადისობა. არამედ მყოფი ცხოველობისა გარეშემცველ არს და
 30 უხესთაეს. და უკუდავებასაცა ვინაჲ ვინაჲვე მარადისობაჲ. A151b
C 240

2 იქმნეს C.—მოქმედობაჲ A.—18 სიკუდილისა F.

* ხათო-უა ჩვენ შეგნაჲ შედგენილი „განმარტების“ 106. თავის მსიკდეთ, სილაც სწყება: აქა თანა შეუდარებს უკუდავებასა და სამარადისობასა (ახ. „განმარტება“ გვ. 151, 5-6).

თ ა ვ ი 106

შოვლითურთ ყოველსა საუკუნოას-შორისსა, არსებითცა და მოქმედებითა, და კუალად ყოვლითურთ ჟამის-შორისსა საშუალ არს რომლითამე საუკუნოე, ხოლო რომლითამე ჟამისა მიერ განზომილი.

5 რამეთუ რომელსა ჰქონდის არსებაჲ ჟამსა ქუეშე შეცვულად, ყოვლითურთ არს ჟამსა შორის. და უფროჲს ხოლო მხუდარ მისდა ჟამის-შორისი მოქმედებაჲ. რამეთუ ყოვლითურთ ჟამის-შორისი და ყოვლითურთ საუკუნოე უმგავსო ურთიერთას. არამედ გზაენანი ყოველნი არსებითნი მსგავსებისა მიერ. არს უკუე რაჲვე საშუალ ამათსა, 10 რაჲთა იყოს არსებით საუკუნითი, ხოლო მოქმედებით ჟამის-შორისი საშუალი, ანუ თუ წინა-უკუმი. არამედ ესე შეუძლებელ: რამეთუ A1521 იყოს ვინაჲ მოქმედებაჲ უმჯობეს არსებისა. ჯერ არს უკუე, რაჲთა მოქმედებაჲ იყოს საშუალ.

თ ა ვ ი 107

15 შოველი ვიდრემე რომლითამე საუკუნოე, ხოლო რომლითამე ჟამის-შორისი ერთბამად მყოფიცა არს და ქმნაჲცა.

რამეთუ ყოველი საუკუნითი მყოფიცა არს და ჟამისა მიერ განზომილი ქმნაჲ. ხოლო რომელი ჟამსაცა ეზიარებოდის და საუკუნესაცა, მაგრა არა მითვე და ერთითა, იყოს იგი მყოფცა და ქმნაცა, 20 არამედ ორივე არა ერთითა.

ვინაჲ ამის მიერ საცნაურ, რამეთუ რომელსა ქმნაჲ და არსებაჲ ჟამის-შორისი ჰქონდის, აღკრულ არს მისდა, რომელი რაჲთავე მყოფ იყოს და საუკუნესა შორის, ხოლო რომლითამე ქმნასა და ჟამსა ეზიარებოდის, და ერთბამად იყოს მზიარებელ, საუკუნოასაცა და ჟამისა. და კუალად ესე ყოვლითურთ საუკუნოას-შორისსა ეზიარებოდის. ხოლო ყოვლითურთ საუკუნოას-შორისი პირველ საუკუნეთა მყოფსა ეზიარებოდის.

2 საუკუნეს შორისსა AB, ს'კნასსა შორისსა D, საუკუნის შორისსა F.—4 საუკუნე F.—5 შეცვულად AB.—6 ჟამის შორის A.—მუხტდარ H.—10 საუკუნითი; საუკუნოე D.—11 საშუალ E.—12 ვინაჲვე H.—არსებისა. ჯერ არს<AB.—17-18 განზომილ იქნა ABD.—21 ამის მიერ] ამისთვის F.—22 ჰქონდეს F.—25 და<AB.—25—26 ესე ყოვლითურთ—ხოლო<B (ex homoioteleutō).

თ ა ჯ ი 108

სჰმსთა ჴიარებისათჳს და უმსგენათა და ჰუმეგებარითა *

ჰოველსა თითოეულსა წესსა შორის ნაწილებითსა ორ სახედ
 ძალ უჲ ჴიარებაჲ ჴესთ მდებარეობით მახლობელისა თჳსისა და
 ალმამკობელისა მხოლოდასადმი: ანუ თჳსისა ყოველობისა მიერ, ანუ
 მის-შორისისა ნაწილებითისა | და თანდადასებულისა მიერ რაბამობი- C 243
 საებრ ყოველსა შორის სირასა.

ხოლო თუ მსგავსებისა მიერ წარმოუდგების ყოველთა უკუნ-
 ქცევაჲ, ჴესთ მდებარისა წესისადმი საყოველთაოდასა, ხოლო უდარესი
 და ნაწილებითი უმსგავსო-მისადმი, ვითარ ყოველობისადმი ნაწილნი
 და ვითარ სხჳსა და სხჳსა წესისაჲ, ხოლო ყოველი მისვე და ერთი-
 სა სირაჲსა არს. და მსგავს ურთიერთას ჴიარებითა თჳთებთათჳთა, და
 მახლობელობითა თჳსისა ჴესთ მდებარისაჲთა გუამოვნებათა რაბამო-
 ბისათჳს, საუწყო უკუე, ვითარმედ მათთა საშუალთა. მიერ აქუს სიმარ-
 ჴუე უკუნქცევისაჲ თჳსისა ჴესთ მდებარისადმი, ვითარ მსგავსთა მიერ
 უმსგავსოდასადმი. რამეთუ ვითარ ნაწილებითი ნაწილებისადმი მსგავს,
 ხოლო ვითარ მისვე და ერთისა სირაჲსათჳს; ხოლო ჴესთ მდებარი-
 სადმი საყოველთაოდასა | მრჩობლ უმსგავსო. A153b

თ ა ჯ ი 109

ჰოველი ნაწილებითი გონებაჲ ეზიარების ჴესთ გონებითსა და
 პირველსა მხოლოსა ყოველობითისა მიერ გონებისა და თანდაწესე-
 ბულისა თჳსისა ნაწილებითისა ერთისა. და ყოველი ნაწილებითი სუ-
 ლი ეზიარების ყოველობითსა გონება | სა ყოველობითისა სულისა მიერ C.244
 და ნაწილებითისა გონებისა. და ყოველი სხეულთა ნაწილებითი ბუ-
 ნებაჲ ყოველობითისა მიერ ბუნებისა და ნაწილებითისა სულისა ეზიარ-
 რების ყოველობითსა სულსა.

რამეთუ ყოველი ნაწილებითი ეზიარების ჴესთ მდებარეობითისა
 წესისა მხოლოსა ანუ თჳსისა ყოველობისა მიერ, ანუ მის-შორისისა
 ნაწილებითისა მიერ და თანმეწესისა. A154a

თ ა ჯ ი 110

ჰოველთა თითოეულსა სირასა შორის დაწესებულთა პირველ-
 ნი და თჳსისა მხოლოდასა შეერთებულნი შემძლებელ არიან ჴიარე-

6 და <AB.—თანდასებულისა ABF.—10 მისდადმი AB.—18 მრჩობლ <AB.
 —20 ჴესთ | ჴეს ACDEH.—22 ყოველი <AB.—24—25 და ყოველი—ბუნებისა <D.
 —31 თითოეულთა codd.

* ასეთა სიტყუაჲს CK სეღისწაწეჲსა.

ბად ზესთ მდებარესა მათდა სირასა შორის მახლობელად დამყარებულთა რაბამობისა მიერ, ხოლო უსრულთა და უკუანადაცნელთა თვისისა დასაბამისგან არა აქუს სიმარჯუე ვითარ პირველთა ზიარებად A154b
C 245
 5 და ხუედრებულ სხვსა წესისა, უმჯობესისა და ღმრთეებრისა, ხოლო განზიდულთა და უშორიელესთა მის სირაჲსათა მეორე აქუს წესი და მსახურებრივი, და არა პირველ მოქმედებითი და მთავრებრივი სირასა მას შორის დაუმკვდრებია მოქცევთა წარვლისათჳს. ვინაჲ საჭიროდ თანბუნებითნი ეზიარებინან თჳსთა და ზესთაებულთა წესთა, ხოლო
 10 განსაზიდსა შორის მოქცევთასა მდგომნი შეუხებ არიან მათგან. რამეთუ არა ყოველნი მისვე და ერთისა წესისანი არიან, დაღათუ მისვე აღმკულისანი იყვნენ. და არცა ერთ საზღვარი მათი, არამედ ვითარ ერთისგან ერთისა მიმართ ყოველთა იწარმოეს თჳსისა მხოლოჲსა მიერ. ვინაჲცა არცა ერთი და იგივე ხუდა მათ ძალი, არამედ რომელნიმე
 15 შეუძლებენ მიღებად ზესთ მდებარედ მათდა მახლობელად მდებარეობასა, ხოლო რომელნიმე უმსგავსო ქმნილ დასაბამთაგან მოქცევთა მიერ და გზავნათა მრავალთა და დაკლებულ ესე ვითართა ძალთაგან.

თ ა ვ ი 111

საღმართთა საცნაურთათჳს, და ლიტონთა საცნაურთა
 20 **სულთა, და ლიტონთა სულთა, და სიტჳჳკიტა სხეულთა, და უსიტჳჳთა სხეულთა ***

ჴოელისა გონიერისა სირაჲსა რომელნიმე არიან ღმრთეებრნი გონებანი, შემწყნარებელნი ღმერთთა ზიარებასა, ხოლო რომელნიმე მხოლოდ გონებანი. და ეს სახედ სულსაცა ზედა: რამეთუ რომელნიმე
 25 არიან გონიერნი სულნი, აღკრულნი თჳსთა გონებათადა, ხოლო რომელნიმე სულნი მხოლოდ. და მსგავსადევე სხეულებრივისა ბუნებისაჲცა: რამეთუ რომელთამე აქუს სული წარმოდგომილად ზენაჲთ, ხოლო რომელნიმე არიან ბუნებანი მხოლოდ და სულთა წარმოდგომისა უნაწილონი. რამეთუ თითოეულისა სირაჲსა არა ყოველსა
 30 ტომსა აქუს სიმარჯუე აღკრვადი ზესთ მდებარისა მათისა, არამედ უსრულესთა ოდენ მათ შორის და კმათა თანმიბუნებებად ზესთ მდებარისა მათისა. რამეთუ არცა ყოველი გონებაჲ ეხების ღმერთსა, არამედ უმწუერვალესი და უერთებრივესი გონებათაჲ (რამეთუ ესე
 8 მოქცევითა E.—12 არცა<C.—16 ხოლო<AB.—17 გზავნათა] მიზეზოვანთა მათ AB.—24 და<AB.—27 წარმოდგომილი H.—29 თითოეულსა D.—30 არამედ] რ' AB.—30—32 არამედ—მათისა<D (ex homoioteleuto), ხოლო ზიტკეპი [თანმი]ბუნებებად ზესთმდებარისა მათისა (სტკ. 31-32) გადატანილია ეხების ღმერთსა-ს ჴედეგ (სტკ. 32).

* ასეთი სათაურია CK ხელნაწერებში.

უთვსეს ღმრთებრივთა ერთთადმი); და არცა ყოველნი სულნი ეზიარებნიან თანზიარებითსა გონებასა, არამედ უგონიერესნი ოდენ; და არცა ყოველნი სხეულებრივნი ბუნებანი აღმოივსებენ წარმოდგომასა და ზიარებასა სულისასა, არამედ უსრულესნი და რომელთა შორის სიტყუაჲ დაგუარებულ არს. ვინაჲ ყოველთა ზედა ესე საზღვარი აღმოჩენისაჲ.

თ ა ვ ი 112

ჰოვლისა წესისა უპირველესთა თვსთა უპირატესთა სახე (მორფი) აქუს.

10 რამეთუ თითოეული მწუერვალობითა ტომთაჲ მსგავსებისა მიერ შეეხების ზესთ მდებარეთა თვსთა და შედგმულებისათს და განუტრელობისა ყოველთა მოქცევითაჲსა: ვითარნი იგი იყვნენ პირველნი, ესე ვითარი ხუდა ამათ და სახეცა თანტომი ბუნებისა მათისაჲ. და იჩუნებნიან მსგავს მათდა თვთებითა გუამოვნებათაჲთა, ვითარ პირველნი მათნი.

თ ა ვ ი 113

საღმრთოთა რიცხუთათჳს, და ზიარებითა ღმერთთა, რომელ არიან სასოჳმელთაონი*.

ჰოველი ღმრთებრივი რიცხვ ერთებრივი არს.

20 ხოლო თუ ღმრთებრივსა რიცხუსა აქუს მიზეზი უპირატესად და საკუთრებით ერთი, ვითარ გონიერსა რიცხუსა გონებაჲ, და სულიერსა სული, და ყოველგან არს შესაბამი სიმრავლე თვისისა მიზეზისა მიმართ, საუწყო, ვითარმედ ღმრთებრივი რიცხვ ერთებრივი არს, ვინაჲთგან და ღმერთიცა ერთ. არამედ ესე, რომელ კეთილობაჲ და ერთი—იგივეობა; და ღმერთი და კეთილი—იგივეობა (რამეთუ რომლისა არა რაჲ არს უპირველეს და იმარ და რომლისადმი ყოველი მოწლედ წადნოჲს, ესე ნამდვლ ღმერთ; და რომლის გამოყოველნი და რომლისადმი ყოველნი, ესე უკუე კეთილობა). ვინაჲ, თუ არს სიმრავლე ღმრთებრივი, იყოს ერთებრივ სიმრავლე იგი. არამედ ესე რომელ არს, საუწყო, რამეთუ ვინაჲთგან ყოველი მიზეზი დასა-

1 უთვსესი AB, თ ვ თ უთვსესი D.—ღმრთებრისა AB.—ერთთამდე AB.—3 სხეულებრნი AB.—აღმოავსებენ AB.—8-9 სახემორთული ABD, მორფი სახე E, მორფი სახე H, სახე (ესე იგი მორფი) F.—10 მწუერვალობითა AB.—11 მდებარისა AB.—13 ვითარ AB.—20 აქუს აქ თ ს A, აქუს თვისი B.—24 ერთი ესრეთ F.—25 ერთი იგივეობა ABCFH.—27 ღმერთი DFH (ეს სიტყვაჲ მითითებთ არაჲსე ზეჲსა: ღმ DFH).

* ანუთი სათაჲრად CK ხელთსწერაჲსი.

ბამობით⁶ თვსსა სიმრავლესა ემძლუარვის და მსგავსად თვსდადმი და თანტომსა.

თ ა ვ ი 114

უზადოღსა ზიარებისათვს*

6 შოველი ზიარებით ღმერთი ერთი არს თვსსრული, და ყოველი-
 თვსსრული ერთი ღმერთ ზიარებით. ხოლო თუ ერთთაჲ ორსახე არს.
 რიცხვ, ვითარ აღმოიჩინა პირველ, და რომელნიმე თვსსრულ არიან,
 ხოლო რომელნიმე ნაბრწყინ მათ გამო, რამეთუ ერთისა და კეთი-
 10 ლობისა თანტომ და თანბუნება ღმრთებრივი რიცხვ, რამეთუ ერთნი.
 10 არიან თვსსრულნი ზიარებით ღმერთნი. და კუალად წინა-უკუმო-
 რაჲცა ერთ თვსსრულ, ღმერთ ზიარებით. რამეთუ ვითარ ერთებრი-
 ერთისადმი და ვითარ თვსსრული კეთილობისადმი და თანტომი-
 უფროჲს ხოლო, და შრჩობლ ეზიარების ღმრთეებითსა თვთებასა და
 არს ღმერთ. ხოლო არს თუ ერთებრივ, მაგრა არა თვსსრულ, ანუ
 15 თვსსრულ უკუე გუამოვნებით, არამედ არ იყოს იგი ერთ, და სხვსა-
 წესისადმი ვინაჲ აღიყვანოს ცვალებისათვს თვთებათაჲსა.

თ ა ვ ი 115

წყაროღსათვს მართთა და მხოლოთაღსა**

20 შოველი ზიარებით ღმერთი ზესთ არსი არს აობაჲ და ზესთ.
 გონებისა.

ხოლო თუ ერთობა არს თითოეული თვსსრულ, იყოს თი-
 თოეული ამათი შეერთებულ და არა ერთ, საუწყო უკუე, რომელ
 ზესთა ძეს ყოველთა ამათ თქუმულთა ყოველი ზიარებით ღმერთი,
 არსებასა და ცხოვლობასა და გონებასა. ხოლო თუ განყოფილ არიან
 25 ესე ურთიერთას, და ყოველი ყოველსა შორის თითოეულად იყოს,
 არ ვინაჲ იყოს ერთი მხოლოდ. მერმეცა კუალად: თუ პირველი ერთთა
 ზესთ არსი არს, ვინაჲ ყოველი ზიარებით ღმერთი პირველის-გა-
 მოღსა სირაღსა არს, ვითარ ღმერთი, ზესთ არს ვინაჲვე იყოს თი-
 თოეული ამათი. არამედ ესე რომელ პირველი ზესთ არს არს, საჩი-

6 ღმერთი AB.—11 ერთ<D.—12 თანტომ D.—13—15 და არს ღმერთ—
 თვს[სრულ] ღმერთი დასატებული AD,<B.—14 ღმერთი A.—ერთებრივი A.—
 21 თითოეული თვსსრულ იყოს ორჯერა E.—22 ამათა AB.—25 ყოველი<AB.

* სთაუღა ნენ შენაჲ შედგენილი იგანმარტების 114. თავის მსედეით, სედაც სწერია:
 აქა უზადოსა ზიარებასა ორივე უნდა... (იკ. იგანმარტება“ გვ. 156,19).

** სთაუღა ნენ შენაჲ შედგენილი იგანმარტების 115. თავის მსედეით, სედაც სწ-
 ღა: აქა წყაროსა წარმოაყენებს ერთთა და მხოლოთაღსა (იკ. იგანმარტება“ გვ. 157,1).

ნო. რამეთუ არიგივეობა და ერთ ერთი არსებაა, არცა ერთ და იგივე
 აობაა და შეერთებაა. და თუ არიგივეობა, ანუ ორნივე პირველისა-
 | თვის ითქუმოდინ და იყოს არა მხოლოდ ოდენ ერთ, არამედ სხუა A157b
 და სხუაა რაჲვე თვნიერ ერთისა, და ეზიაროს ვინაჲვე ერთსა, და
 5 არა თვთერთ იყოს, ანუ სხუაა რაჲვე ამათი. არამედ უკუე არსებაა
 მოქენე ვინაჲვე იყოს ერთისა, რომელი შეუძლებელ არს, რაათამცა
 იყო პირველი კეთილობაა მოქენე. ერთ უკუე მხოლოდ იგი, ვინაჲვე
 ზესთ არსებითი. რამეთუ ვითარიცა იყოს თვთებაა პირველი|საა, თან C 250
 მისცემს თვისისა თვთებისგან სირასა ყოველსა, ვინაჲ და ღმრთეებრიცა
 10 ღიცხვ ყოველი ზესთ არსი არს. ვინაჲთგან პირველ უმსგავსოთაჲსა
 მსგავსთა წარმოაყენებს თითოეული დასაბამითთა მიზეზთაჲ: ვინაჲ
 უპირატესი ღმერთი ზესთ არსი არს, და ზიარებითცა ღმერთნი ყო-
 ველნი ზესთ არსვე (რამეთუ არიან მსგავს მისდა). ზესთ არსნი უკუე
 არიან, რამეთუ ერთისა მიერ წარმოიყენებიან პირველისა მხოლონი
 15 არსებათანი.

თ ა 3 ი 116:

ყოველი ზიარებით ღმერთი ეზიარების თვნიერ ერთხსა.

ხოლო რამეთუ ერთი მხოლოდ არს უზიარებელი, საუწყო, რამეთუ
 მზიარებელნი და ზიარებისა მიერ განნაწილებულთა ვისდაღმე ქმნილნი,
 20 და არა ყოველთადმი სასწოროდ მიზეზნი, | ვითარ პირველ მყოფთაჲსა. C 251

და ვითარ სხუანი ყოველნი ერთნი ეზიარებიან, აღმოვაჩინოთ
 ესრეთ. ხოლო თუ არს შემდგომად პირველისა მის უზიარებელი ერთი,
 რაჲთა განეყოს ერთსა? უკუეთუ იგიცა ეგრეთვე ერთ არს, ვითარ ზესთ
 განყენებით პირველი, და ვითარ რომელიმე შემდგომ და რომელიმე
 25 პირველ? ანუ არ ესრეთ, და იყოს უკუე პირველი თვთერთ, ხოლო
 შემდგომი ერთ და არა ერთ. არამედ ერთობასა ამას თუ არა ჰქონ-
 დის გუამოვნებაა თვისი, მხოლოდ ოდენ იყოს ერთი; ხოლო თუ აქუს
 რაჲვე გუამოვნებაა თვისი სხუა თვნიერ ერთისა, იყოს ზიარებით
 ერთი არერთობისგან. და თვთსრულებამან ერთებრივისამან შეაზოს
 30 იგი პირველსა და თვთერთსა, და იყოს იგი ზიარებით ღმერთ, ვითარ
 და ღმერთ. ხოლო გუამოვნებაა არერთობისაჲ წარმოდგეს ზიარე-
 ბითა | ერთისაჲთა. ზიარებითი უკუე არს ყოველი რიცხვ ერთებრივი A158b
 შემდგომად ერთისა წარმოდგომილი, და ყოველი ღმერთი ზიარებითი
 ზიარებულ.

1 ერთ| ერთი EH.—ერთი<AB.—3 ითქუმოდინ| იქმოდინ F.—ერთი D.—8
 არსებათა D.—12 ზესთ არსი| ზესთ არს DE, ზესთა AB.—ზიარებითსა AB, ზი-
 არებითნიცა EH.—20 მყოფისა F.—25 პირველ| პირველი AB.—28 თვის AB.—29
 ერთებრიობისამან F.—31 ღმერთი| ღთა F.—32 ზიარებითი| ზიარებითა. AB.

თ ა 3 0 117

ჟოველი ზიარებით ღმერთი საზომი არს მყოფთაჲ.

ხოლო თუ არიან ერთებრივ ჟოველნი თანზიარებით ღმერთნი, სიმრაველსა ჟოველთა მყოფთასა განასაზღვრებენ და განჰზომენ. რამეთუ 5 ჟოველი სიმრავლე თვისითა ბუნებითა განუსაზღვრებელ არს, არამედ ერთისა მიერ განისაზღვრების. ხოლო ერთ მყოფი განჰზომს და შემოსწერს ვისდაცა მიმართ მიიქმნას, და შემოჰკრებს საზღვარსა შორის არესეობისგან ძალითა თვისითა. ხოლო იგი იქმნების ერთის გუარ ზიარებითა, და უსაზღვროობასა და შემოუწერლობასა განეყენების. და 10 რაოდენცა იყოს ერთის გუარ, ეგოდენცა განეყენოს უსაღვროობასა და შემოუწერლობასა. განიზომების ვიდრემე ჟოველი სიმრავლე C 253 მყოფთაჲ ღმრთებრივთა ერთთაგან.

თ ა 3 0 118

ჟოველი რაჲც რაჲვე ზიარებითა ღმერთთა შორის ანუ თვისთა

15 თვთებათაებრ წარმოდგომილ არს მათ შორის, და არს თვთება მათი ერთებრივ და ზესთ არსებითი: ერთებრივ ვინაჲვე და ზესთ არსებით ჟოველი მათ შორის.

რამეთუ სამ სახედ წარმოდგომილ არიან თითოეულნი: ანუ მი-

ზეზოვნობით, ანუ მყოფობით, ანუ თანზიარებით. პირველ უკუე 20 ჟოველთა საზომი ღმრთებრივი; და არა არს მათ შორის შემდგომთაგან თანზიარებითი, არამედ ჟოველივე მეტრ მყოფობით ანუ მიზეზებით. არამედ ვითარ მიზეზთა ჟოველივე პირველვე თვის შორის შეუცავს საკუთრებისათვის თვისთა ერთებრივობათაჲსა: რამეთუ ჟოველნი მეტრ მიზეზობითნი შემდგომთა ემძღუარვიან, ვითარ A159b 25 აქუს მათ თვთებიჲ, და ესრეთ უპყრიან თვის შორის მეტრ მიზეზებით შემდგომნი. ვინაჲ ჟოველივე ზიარებითთა ღმერთთა შორის ერთებრ და ზესთ არსებით არს.

თ ა 3 0 119

ჟოველნი ზიარებით ღმერთნი ზესთ არსებითისა კეთილისა მიერ

80 წარმოდგომილ, და არიან კეთილობა და არცა ბუნებით და არცა არსებით (რამეთუ ბუნებასა და არსებასა შემდგომი და უკუნადასკნელი ხუდა წესი, ზიარებით ღმერთთაგან), მაგრა ზესთ არსებით. A160a

3 ღმერთნი] პლნი D.—4 განსაზღვრებენ EH.—7 შემოკრებს C.—15 თვთებათაებრ AB.—18-19 მიზეზობით EH - 21 მყოფობითი E —24 მეტრ H.—25 თვთებითი, H.—მეტრ<H.

რამეთუ პირველი ერთი და კეთილობა; და თუ ერთი კეთილობა, და კეთილობაა ერთ. და ყოველი სირაჲ ზიარებითთა ღმერთთაჲ ერთ-
 გუარ არს და კეთილ გუარ ერთისა მიერ თვთებისა, და არა სხუა
 თითოეული ერთობითა და კეთილობითა, არამედ თუ ერთ კეთილო-
 5 ბა, და თუ კეთილობა ერთობა. და ვითარ პირველისგან იწარმოეს
 შემდგომთა პირველისათა, კეთილ გუარ და ერთგუარ, ვინაჲთგან იგი
 ერთ და კეთილობა. ესრეთვე ყოველნი ერთებრ და კეთილობა. და
 ვითარ ერთობაჲ განღმრთობილთა ზესთ არსებასა, ეგრეთვე და C 255
 კეთილობაჲ ზესთ არსებასა, და არა სხუა რაჲვე თვნიერ ერთობისა,
 10 და არცა სხუა თითოეული ამათი თვნიერ კეთილობისა, ვითარ და
 არცა სხუა თვნიერ ერთობისა, არამედ მხოლოდ ერთი.

თ ა ვ ი 120

განგებისათჳს ყოველისა მპროგნოსისა მიერისა*

ყოველსა ზიარებით ღმერთსა თვისისა მყოფობისაებრ მოუგვის
 15 განგებაჲ ყოველთაჲ, და განგებაჲ პირველ ზიარებითთა ღმერთთა
 შორის.

რამეთუ სხუანი შემდგომად ზიარებით ღმერთთაჲსა არიან A16ia
 და ზიარებითა მათითა განაგებენ, ხოლო ზიარებითთა ღმერთთადა
 განგებაჲ თანაწარმოდგომილ არს. რამეთუ უკუეთუ კეთილთა თანმი-
 20 ცემაჲ განსაგებელთადმი უსაღმრთოეს არს განგებითისა თვთებისა მი-
 ერ, ხოლო განღმრთობილნი ყოველნი კეთილობა არიან, და თუ არ თან
 მისცემდენ შემდგომთა თვისთა, არ ვინაჲ იყოს კეთილობაჲ შემდგომთა
 (სადაჲთ ვინაჲვე მიცემაჲ კეთილობისაჲ, არამედ პირველ თჳს შორის
 მქონებელნი თვთებისა თვისისა?); და თანმიმცემნი კეთილთა ვინაჲვე
 25 მისცემენ, და ესრეთ განეგებვიან ყოველნი ზიარებით განღმრთობილ-
 თა შორის. ვინაჲცა განგებაჲ პირველ მათ შორის და ზესთ გონებითი
 მოქმედებაჲ ზესთ არსებითთა შორის? ხოლო პროგნოზაჲ, ვითარ
 და სახელი მისი წარმოაჩინს, მოქმედებაჲ არს პირველ გონე-
 ბისა. რამეთუ, ვითარცა არიან ზიარებით ღმერთ, და კეთილობა
 30 არიან, და ყოველთა განაგებენ, და ყოველთა გონებათა პირველისა
 მიერ კეთილისა აღავსებენ.

1 ერთი და] ერთ და E.—2 ერთ] ერთი F.—6 პირველისა AB.—8 არსე-
 ბასა] არსებისა CE. არსებითა AB.—8—9 ეგრეთვე—არსებასა<E (ex homoiote-
 leuto).—18-19 ღმერთთადა განგებაჲ თანა<AB.—20 განგებითისა] განგებულისა
 AB.—21 განღმრთობილთა AB.—21—22 ყოველნი—თვისთა<AB.—24 თვთებითისა
 თვისისა H.—27 პროგნოზა] პროგნოზა A, არონ ყაჲ BD.

* სთაჲრჲ ნეეს ჰაედაჲ ჰელენილი „განმარტუბის“ 120. თავის მსჯელვით, სადაც სწერია:
 აქა ხედვანი შემოჰქონან განგებისათჳს ყოველისა მპროგნოსისა მიერისა (ის, „გან-
 მარტუბის“ გვ. 160,4-5).

თ ა 3 0 1 2 1

ჰოველსა განღმრთობილსა მყოფობაჲ უკუე აქუს კეთილობითი, ხოლო ძალი ერთებრი, და ცნობაჲ დაფარული და მიუხებელი ერთბამად ყოველთა შემდგომთაგან. ხოლო თუ არს განგებაჲ ყოველთაჲ, არს უკუე მათ შორის ძალი მპყრობელობითი განსაგებელთაჲ, რომლისა მიერ შეუპყრობელად და შეუწერელად ყოველთა წარმოუდგებინან, ყოველთა აღავსებენ თვს. მიერ, ყოველთა დაიფენენ თვს ქუეშე; რამეთუ ყოველი დასაბამებრი მიზეზ და მპყრობელ სხუათა სიკჳომსა მიერ ძალთაჲსა ჰმსთავრობს და იპყრობს ბუნებით. არს ვინაჲვე უმწუერვალესი ძალი შორის განღმრთობილთაჲსა, არ ვინაჲ ზოგთაჲ მპყრობელი და ზოგთაჲ არა, ყოველთა უკუე სწორად მავსი ძალსა მყოფთასა თვს შორის, რამეთუ არცა არსებით აქუს ძალი, უფროჲს ხოლო და არცა უარსებოჲ, არამედ მყოფობასა განღმრთობილთასა თანმიბუნებებული და ზესთ არსი. არამედ ვინაჲვე ყოველნი მწუერვალნი ცნობისანი ერთებრივ შორის განღმრთობილთაჲსა დამყარებულ: რამეთუ ცნობისა მიერ საღმრთოჲსა ყოველთა დაზესთაებულისა სხუანი ყოველნი ცნობანი წარმოიყენნეს, არცა გონიერი ვინაჲვე არს, უფროჲს ხოლო არცა გონებისა შემდგომთა რათვე ცნობათაგანი, არამედ მებრ თვთებათა ღმრთებრივთა მიერ ზესთ გონებისა დამყარებული.

და თუ არს რაჲც რაჲვე ცნობაჲ ღმრთებრივთაჲ, დაფარული არს და|ერთებრი; და თუ რაჲც რაჲვე ძალი, გარეშეუწერელი და C 257 შემცველი ყოველთა ერთებრივთაჲ; და [თუ] კეთილობაჲ, მათ შორის A 162a მყოფობისა მათისა მასაზღვრებელ. რამეთუ დაღათუ ყოველი არს მათი —ცნობაჲ, ძალი, კეთილობაჲ,—მაგრა მყოფობაჲ ურჩეულესისა მიერ დაისახვის, და გუამოვნებაჲცა მათი ურჩეულესისა მიერ; ხოლო ესე კეთილობა.

თ ა 3 0 1 2 2

ჰრველი ღმრთებრი წინაჲთვე განაგებს შემდგომთასა და ზესთ მდებარე არს |განსაგებელთაგან, არცა განგებაჲ დაამკობს თანუზიარე-A 162b ბელსა თვსსა და ერთებრივსა ზესთ მექონეობასა და კულად არცა თვნიერ შეერთებისა განგებასა აარარაებს. ჰვიეს უკუე ერთებრივო-

2 განღმრთობილთა AB.—17 წარმოიყენნეს] წარმოიჩინნეს D.—18-19 ცნობათაგან D.—22 შემოუწერელი EH.—24 მათ D.—25 ძალა A (B-ში უფილა ძალა, ჰკრე ა ვადუჲსკეით ი-ღ).—26 გუამოვნებაჲსა AB.—29 მდებარეობა არს D.—განგებით D.—29—31 A-ში ხანკეზინია; აკლია სიტყვა: განგებაჲ დაამკობს (29), ზესთ მექონეობასა (30), აარარაებს. ჰვიეს (31); B-ში ეს ადგალეპი შეესეულეს სსკე ზედით.—30 მექონეობასა] მოქმედებას E.—31 შეერთებულისა AB.—აარარაებს] აარსებს E.—31-გაგ. 75,1 ერთებრივობითსა] ღმრთებრიობისათა AB, ერთებრიობასა E.

ბითსა შორის თვისა მყოფობასა, და აღავსებს ყოველთა ძალთა მიერ თვისთა; და ყოველი შემძლე ზიარებად მისსა ივსებს თვს შორის კეთილობათა, შემძლებელი დატევენად. საზომითაებრ თვისთა გუამოვნი-²⁵ C 258 ბათაჲსა მიიღებს თვთ მას აობასა, და უფროჲსაღა თვთ მათ შორის წარმოდგომასა, რომელნი კეთილობასა უბრწყინვენ მყოფთა. რამეთუ არა არიან სხუა თვნიერ კეთილობა. და თვთ მას კეთილობასა უშურველად ყოველთა ზედ გარდასდებენ, არა. თუ განზრახვათა მიერ ჰყოფენ განწამვასა ნიჰთასა, არამედ ღირსებისაებრ შემწყნარებელთაჲსა. რამეთუ მათ მიერ მყოფობისაებრ მათისა მისაცემელი, არცა განსაგოთა მიმართ სქესებრივსა მინაქუსსა შეიწყნარებენ; რამეთუ თვისთა მიერ აობათა ყოველთა აკეთილებენ, რამეთუ ყოველი მყოფ მყოფელი ასკეტოდ და მიუნაქუსად ჰყოფს წარმონაარსსა თვსგან (რამეთუ მინაქუსვაჲ თანმიღებასა ჰყოფს სხვასა აობისადმი; ვინაჲვე და გარეშე ბუნებისა სქესებრივი თანმინაქუსი); და კუალად არცა განყენებულად განსაგოთაგან, რაჲთამცა აჰკოცეს განგებაჲ. და არ ვინაჲ აჰკოცენ (რომელი არ შესაძლო თემის სათქუმელად) მყოფობისა მიერ A163a მათისა, რომელთა თვთება კეთილობა არს. ხოლო გუარ კეთილისა თანმიცემაჲ არს შემდგომთაჲ შემძლებელთა თანზიარებად მისდა, და უსრულესი მათ შორის არს კეთილგუარობაჲ ოდენ, არამედ მათ კეთილებელობაჲ შემდგომთაჲ. და ესრეთ ვიდრემე ანუ არა ჰქონდის თვს შორის მყოფთაჲ, ანუ განღმრთობილნი პირველ მყოფთა. რამეთუ არ სადა ზიარებით გაკეთებულთა შორის იხილვოს უფროჲსი კეთილობაჲ და პირველთა თვთკეთილობათა უდარესი.

თ ა . 3 ი 1 2 3

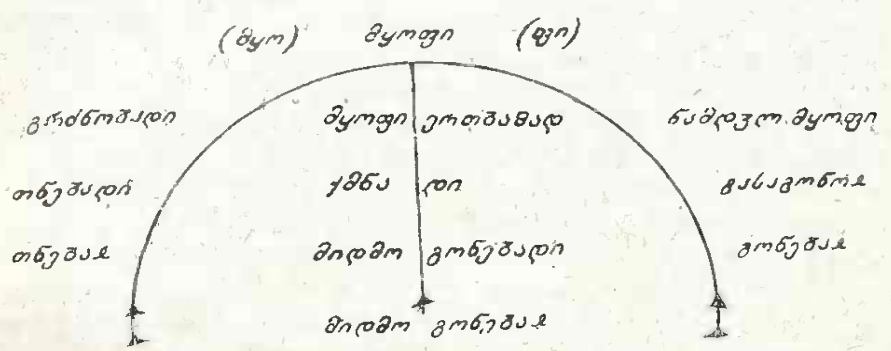
პირველისა მიზევისათჳს *

ყოველი ღმრთებრივი ზესთ არსებითისა თვს შორის ერთ ქმნისა მიერ გამოუთქუმელ არს და უცნაურ ყოველთა შემდგომთაგან, არამედ მისდა ზიარებულთაგან იცნობვის და მიიწთომვის. ვინაჲ მხოლოდ მხოლოჲ ოდენ პირველი ყოვლითურთ საცნაურ, რამეთუ ზესთ მეშთე არს ყოველსა ზიარებასა. ვინაჲ ყოველი სიტყუს-მიერი ცნობაჲ მყოფთაჲ არს, და მყოფთა შორის აქუს ჰეშმარტებითი მისაწუთოჲ A164a.

2 ივსებს| აღივსებს AB.—2-3 კეთილობითა D.—4 მას აობასა| მოსაობასა D.—7 ყოველთა| კდცა AB.—10 მინაქუსსა| ანაქუსსა D.—12 მიუნაქუსად| მინაქუსად ABD.—13 სხვასა აობისადმი| სხვისაობისადმი AB, სხუასაობისადმი D.—14-15 განყენებულან ABDFH.—15 რაჲთამცა| რაჲმცა E.—აღკოცეს D.—16 არ თემის შესაძლო (შენაძლო AB) ABDEFH.—22 გაკეთებულთა| განკეთილებულთა EFH.—28 ვინაჲ<AB.—29 საცნაურ| უცნაურ C.—30 ვინაჲ<D.—31 მყოფთაჲ არს და<AB (ex homoioteleuto).—ჰეშმარტებით H.

* ასეთი სათაურაჲ CK უელანსწერესა.

(რამეთუ გაგონებათა ზედ ეხების და გონებათა შორის წარმოდგების). ხოლო განღმრთობილნი ყოველთა ზესთ და იმრ მყოფთაჲსა. რამეთუ არცა თნებითად ითქუმის ღმრთებრი, არცა მიდმო საგონოდ, არცა C 260 გაგონებითად. რამეთუ ყოველნი მყოფნი ანუ გრძნობადნი არიან, ვინაჲ მათ შორის ძალი თნებითი, ანუ ნამდვლ მყოფი და ამისთჳს ვასაგონო. ხოლო განღმრთობილნი ზესთ არს და პირველ მყოფთაჲსა წარმოდგომილ. ვინაჲ არცა თნებითი ძალი მოქმედებს მათდამი და არცა ზედმიწევნაჲ და მიდმოგონებაჲ და არცა გაგონებაჲ. არამედ მათდა აღკრულთა მიერ და ზიარებულთა ვითარნიცა იყვნენ თვთე-
 10 ბანი მათნი იუწყებვიან, და ესე საჭირო, რამეთუ თვთებისაებრ მზიარებელთაჲსა და ზიარებულთაცა თან განიწვალეზიან განყოფანი, და არ ეზიარების ყოველი ყოველსა (რამეთუ არა არს თანდაწესებაჲ ყოვლითურთ უმსგავსოთაჲ), არცა დახუედრებით, რაჲვე დახუედრე-
 15 ბით რასავე ეზიარების, არაჲმედ მეტომისა თჳსისადმი თითოეული თანმიხებულ არს და თითოეულისგან იწარმოებს.

თ ა 3 0 1 2 4

ყოველმან ღმრთეებრმან. განუნაწილებელად განწვალებადი უწყის, ხოლო უქაშოდ ეამის-შორისი, და არსაჭიროჲ საჭიროდ, და ცვალებადი უცვალებელად, და ყოვლითურთ ყოველი უმჯობესად თჳსთა
 20 წესთაებრ.

რამეთუ ყოველი, რაჲცა რაჲვე არს განღმრთობილთა შორის, მათთა თვთებათაებრ არს, იუწყებოდედ ვინაჲვე, ვითარმედ არა უდარესთა ბუნებისაებრ შორის განღმრთობილთაჲსა არს ცნობაჲ მათი, არამედ დაზესთაებულისა მათისა განკარგებულებისაებრ. ერთ
 25 გუარ ვინაჲვე და უვნებ იყოს მათ შორის ცნობაჲ განმრავლებულთა.

2 იმრ იმრ AB.—15 იწარმოებს ანუ იწვევს A, < B.—19 უცვალებე-
 ლად ცვალებად E.

და ვნებადთაჲ. ვინაჲ საცნოჲ ყოველი მეცნეთაჲ განწვალებადი არს, არამედ საცნოჲ ღმრთებრივი განუწვალებელ. და განწვალებადთა და ცვალებადთაჲ განუწვალებელ და უცვალებელ, და მომკდრომთაჲ საჭირო, და განუსაზღვრებელთაჲ განსაზღვრებულ. რამეთუ არა უღარესთაგან რას შეიწყნარებს ღმრთებრივი ზესთ მექონეობაჲ ცნობასა, რაჲთა ესთამცა ჰქონდა ცნობაჲ, ვითარ არს ბუნებაჲ საცნოთაჲ. C 262 არამედ უღარესნი ღმრთებრივთა განსაზღვრებათათჳს უსაზღვრობენ და უცვალებელთათჳს ოცვალებიან, და უვნებსა ვნებულად შეიწყნარებენ, და უჟამოსა ეამის-შორისად. რამეთუ უღარესთა ძალ უც 10 განყენებად უმჯობესთაგან, ხოლო ღმრთებრივთა შეწყნარებად რასავე უღარესთაგან არ შესაძლო (თემის).

თ ა ზ ი 125

ყოველმან ღმრთებრივმან რომელთაცა წესთა იწყოს წარმოჩენად თვთებასა თჳსსა, წარმოჰვლის ყოველთა მიერ შემდგომთა და 15 სამარადისოდ ამრავლებს თანმიცემათა თჳსთა და ანაწილებს, ხოლო დაიცავს თვთებასა თჳსისა გუამოვნებისასა. რამეთუ მოქცევთა უღარესობით ქმნილთა პირველნი ყოველგან ამრავლებენ შემდგომთა შთამოობასა, ხოლო წარმოარსებულნი მსგავსებითა წარმომარსებელთაჲთა შეიწყნარებენ თჳსთა წარელთა, ვინაჲცა ყოველივე იგივე 20 იყოს და სხუა წარმოვლილი მგებისგან და უღარესობისა მიერ სხუებრ ქმნილ, ხოლო განსაზიდსა შორის შეერთებულობისათჳს მისდა მიმართ იგივეობისაგან თჳსისა არგანყენებულ, რამეთუ ვითარი იგი არს პირველთა შორის, ესე ვითარივე ესე შემდგომთა შორის, და დაიცავს დაუქსნელსა ზიარებასა სირაჲსასა. განჩნდების უკუე 25 თითოეული ღმრთებრივთაჲ საკუთრებით თჳსთა წესთა მიერ, რომელთა მიერცა ჰყოფს წარმოჩენასა, წარმოჰვლის უკუე ამიერ ვიდრე უკუა- AI66a ნაჲსკნელთამდე მშობელობნითითა ძალითა, პირველთა მიერ ძალთა, C 263 განმრავლდების უკუე სამარადისოდ თჳსთა მოქცევთა მიერ ერთობისგან სიმრავლედმი მიქმნილი, ხოლო დაიცავს იგივეობასა მოქ- 30 ცევთა შორის მსგავსებისა მიერ წარმოვლილთაჲსა თითოეულისა სირაჲსა მთავართა მიმართ და პირველ მექმთა მიზეზთაჲსა.

2—3 და განწვალებადთა—უცვალებელ <D> (ex homoioteleuto).—6 საცნოთაჲ] ცნობათა E.—8 ოცვალებიან] ევალეზიან AB.—11 არ თემის შესაძლო ABDEH.—13 იწყეს E.—15 თჳსთა თანმიცემათა H.—21 ქმნილი H.—22 ვითარ C.—23 ესე შემდგომთა] შემდგომთა EH.—31 მექმთა EH.

თ ა 3 ი 126

ჰოველი ღმრთებრივი უსაყოველთაო და უდასაბამიერეს არს, რომელი მახლობელ იყოს ერთისა, ხოლო ნაწილებითი უშორიელეს.

რამეთუ ყოველთა მიზეზისა უმრავლესთა მიზეზი უმახლობელეს, A166b

5 ხოლო უშორიელეს უმცირესთა მიზეზი; და ორნივე ესე ერთობა (ენას): ხოლო რომელიმე ძალითა უფროჲს და რომელიმე უმცროჲს. და ნაწილებრივნი წარმოიშვებიან ყოველებრივთაგან, და არცა განი-
წვალებიან იგინი, რამეთუ ერთობა არიან; და არცა შეიცვალებიან, რამეთუ მიუღრეკელ; არცა სქესებრითა მინაქუსითა განმრავლებულ,
10 რამეთუ შეუღრევენელ, არამედ თვს გამო შეორესა წარმოშობენ მო-
ქცევსა გზაენათასა და მრჩობლებითა ძალისაჲთა უდარესთა პირველ-
თასა წარმოაარსებენ.

თ ა 3 ი 127

მართობისა და მარტივობისათჳს *

15 ჰოველი ღმრთებრივი უფროჲს ხოლო უმარტივესი არს პირვე-
ლი და ზესთ მდებარე, და ამისთვის კმა მყოფი თვს შორის.

არამედ რამეთუ არს მარტივ, საჩინო შეერთებისგან, რამეთუ
ერთებრივ არს ყოველი. არამედ ერთებრივი ყოველი უფროჲს ხოლო
მარტივ. ხოლო რომელ კმა მყოფ თვს შორის, იუწყოს, გაიგონოს რაჲ A167a
20 მეძიებელმან; რამეთუ ყოველი შედგმული მოქნენ არს დაღათუ და არა
მათდამი, რომელთაგან არს კიდი, არამედ მათდამი, რომელთაგანცა
შეიდგა. ხოლო უმარტივესა და ერთებრივცა, კეთილობასა შორის
დამდებელ კმა საყოფთა თვსთა; ესე ვითარ უკუე ყოველი ღმრთები.
და არცა ვინაჲ სხუათა მოქნენ არს, რამეთუ თვთკეთილობა არს;
25 და არცა რომელთაგან შედგა, რამეთუ ერთებრივ არს.

თ ა 3 ი 128

გონებათათჳს და სულინა კაცისა და ცნთა **

ჰოველი ღმრთებრივი უმახლობელესთაგან უსაშუკლოდ იზიარე-
ბის, ხოლო შორიელთაგან საშუალთა მიერ, ანუ უმცროხსთა ანუ
30 უფროხსთა.

5-6 ენას ერთობა ABEH.—6 უმცროხს.—7-8 განიცვალებიან AB.—18 ხოლო] რ F.—20 არს] არ EFH.—22 უმარტივესი B.—23 ღუთაები F, ღუთები ABCD-EF.

* სათაული ჩვენ შეიკრი შედგენილი უგანმარტეასი“ 127. თჳის მსუდგათ, სიდაც სწყნა: აქ ერთობასა და მარტივობასა თან დააერთებს (სხ. უგანმარტეა“ აკ. 164,11).

** ასეთი სათაულია CK სელთნსწყნაში.

ხოლო რომელნიმე|თანტომებითა ერთებრივ არიან, რამეთუ A167b
 შემძლებელ არიან თვს გამო ზიარებად საღმრთოთა ერთთაჲსა;
 ხოლო რომელნიმე უკინესობით და სიმრავლისადმი განყენებით
 სხუათა არიან მოქენე უმრავლეს ერთებრივთაჲსა, რაჲთა ეზიარნენ
 5 გათვთებითთა ერთთა და არა შეერთებულთა. რამეთუ საშუალ ერთ-
 თა და განწვალებულთასა სიმრავლესა არს სიმრავლე შეერთებული,
 შემძლე თანმიზუნებებად ერთებრივისა შეერთებისა მიერ. და კუალად
 თან ეტომვის განწვალებულსაცა რიცხუსა მიზეზითა სიმრავლისაჲთა.

თ ა 3 ი 129*

10 შოველი სული ღმრთებრივი და ეშმაკებრივი გაიგონებს უკუე
 მიდმოცვალებით, და არა ვითარ გონებაჲ უცვალებელად, რასაც უკუე
 გაიგონებს, მასცა ზედ შეეხების მხოლოდ, და გაგონებული იგიცა A168a
 აკსოვს, და სამარადისოდ მასვე და ერთსა მოვლის სფეროსა. და ეს
 სახედ ყოველთა არს გამგონე, რამეთუ რასაცა გაიგონებს, გაეგონა
 15 პირველ. და სადაჲთ იწყო, კუალად მუნვე უკუ იმრგულებს ხედვა-
 თა. და ვიდრე აქამდის უსხეულონია კსენებანი მარადისობითა C 266
 ცნობისაჲთა ყოველისა მიცილვებისგან განყენებულ არიან დაუკსნელ-
 ნი თანშემკრველნი აღკსენებათანი: ანუ ზესთ გონებითად, ანუ გონე-
 ბითად, ანუ სულითად. და ამათ თითოეულთაჲ ვითარ ცხოველი
 20 გრძნობადი არს, ხოლო ვითარ ღმრთებრივი ანუ ეშმაკებრივი, ანუ
 ღმრთებრივისა გონებისადა აღკრულ არს ანუ ეშმაკებრივისადა. ვი-
 ნაჲვე და საშუალი ჰქონდის ძალი ვნებადისა გონებისაჲ, ესე იგი
 არს აღკსენებაჲ; თანშემკრველ უკუე არიან გონებისა და საგრძნოთაჲ,
 ვითარ იგი აღიკსენებენ რასაცა იქმოდინ ურთიერთას, და ივნებენ
 25 ერთმანერთისგან და შემდგომთა მათთაგან, და არა რაჲ მისცილ-
 დების მათ გრძნობადთაჲ მოვლათაებრ მოქცევთაჲსა სფერებულნი.

თ ა 3 ი 130

შოველი ვინაჲვე სხეული ღმრთებრივი სულისა მიერ არს
 ღმრთებრ განღმრთობილისა, ხოლო ყოველი სული ღმრთებრივისა
 30 მიერ გონებისა, და ყოველი გონებაჲ ღმრთებრი თანზიარებითა
 ღმრთებრისა ერთისადა; ხოლო ერთებრი თვს გამო ღმერთ, და გო-
 ნებაჲ ღმრთებრივ, ხოლო სული საღმრთო, ხოლო სხეული ღმრთის სახე.

13-14 ეს სახედ] ვისახედ A.—16 უსხეულონი ა კსენებანი F.—21 ანუ <D>.
 —24 აკსენებენ ABCDFH (აქამდე; აღიკსენებენ C), ახსენებენ E.—25 არა არაჲ
 ABD.—26 მათ] მრ AB.

* თავი 129. ორვერბი F სელონაწერა.

რამეთუ ზესთა გონებისა არს ყოველი ღმრთებრივი რიცხვ, ხოლო ზიარებანი თანტომთა მიერ და მსგავსთა სრულ იქმნებიან, ხოლო განუწვალელებელი არსება ეზიაროს პირველ ზესთ არსებითთა ერთებრთა, ხოლო შემდგომი მარადისობასა ქმნისასა ზედ შეეხოს, ხოლო მესამედ თვთ იგი ქმნაჲ. და თითოეული ამათი უმახლობელეს მათდა ზესთ მდებარისა მათისა მიერ და მიენერგვის ვინაჲვე ვიდრე უკუნაჲსკნელთამდე მზიარებელთაჲსა თვთებაჲ ღმრთებრივთაჲ საშუალობითა უკუე თანმეტომეთა მათთაჲთა. რამეთუ ერთებრი პირველ უკუე გონებასა მისცემს ურჩეულესთა თვსთა შორის საღმრთოთა ძალთაჲსა, და წარმოაჩენს მათ ესეთთარად გონებად და ვითარ იგი არს ერთებრივისაებრ რიცხვსა. ხოლო მიერ გონებისა და სულიცა წარმოდგა თანშემხებელად თვსდა გონებასა და თანგაალებულად, ვინაჲ გონება ესე იყოს თუ ზიარებადი. ხოლო სულისა მიერ ნაკმევი თვსისა თვთებისაჲ თანმიცემულა სხეულთა, ეზიარების თუ სხეული სულსა. და ესრეთ არ მხოლოდ ოდენ იქმნეს სხეული სულიერ და გონიერ, არამედ და ღმრთებრივცა. ცხორებაჲ უკუე და მიდრეკაჲ მიიღო სულისა მიერ, ხოლო გებაჲ იგიეყობასა და დაუკსნელობასა ზედა გონებისა მიერ, ხოლო ერთ ქმნაჲ და შეერთებაჲ ღმრთებრივი ზიარებულისა მისდა ერთისა მიერ. რამეთუ თითოეულნი ზესთათანი თვსთა თვთებათაებრ თან მისცემენ შემდგომთა.

A169b
C 268

თ ა 3 0 1 3 1

ყოველსა საღმრთოსა წესსა შორის უპირველესნი უფროჲს ზესთ განყენებულ თვს ქუეშე უმახლობელეს დაწესებულთასა, და ესე შემდგომითი შემდგომად. და კუალად უმეტეს აღეკრვიან შემდგომნი თვსთა მიზეზთადმი, ვიდრე შემდგომის შემდგომნი მათნი. რამეთუ რაჲზომცა ერთებრივ იყოს და ყოველებრივ, ესე ზომვე ზესთ მექონეობაჲ ხუდეს შემდგომთა მიმართ. ხოლო რაჲზომ უდამკეეს იყოს ძალითა, ეგებომცა და თვსთა შემდგომთა მიებუნებოს. არამედ უმაღლესნი უმეტეს ერთ ექმნენ თვსთა მიზეზთა, ხოლო უდარესნი უმცროჲს, რამეთუ ზესთ აღმველელობისა ძალისაჲ არს უმეტეს ზემექონეობაჲ უდარესთაგან და უფროჲს შეერთებაჲ უმჯობესთადმი; ვითარ უკუე წინა-უკუემო, განყენოს თუ უფრო დასაბამთაგან, რამეთუ თანმივინებაჲ მოკლებაჲ არს ძალისაჲ, ვითარ იგი შეემთხუევის შემდგომთა თითოეულსა შორის წესსა, არამედ არა პირველთა.

3 პირველ] ღთ AB.—4 ქმნისასა H.—6 მდებარსა მათსა AB.—10 წარმოაჩენეს H.—ესე ვითარად EH.—12 გონებისა D.—თანგაალებულად] გაალებულად AB.—18 შეერთებდას AB.—19 მისდა] მიერ და AB.—26 ზესთ<E.—27 უსამხვეს ABDEFH.—29 ექმნეს F.—ზესთ] ზეს ABE.—30 აღმველელობისა AB.—34 პირველ EH.

თ ა ვ ი 132

ღმრთებრივისა და მართებრივისა ჩიჭხსათჳს *

ჰოველი ღმრთებრი თჳს მიერ იდასაბამებს მოქმედებათა.

A171b
C 271

რამეთუ | თვთებათა თჳსთა შემდგომთა მიმართ მიფენისასა პირ-
 5 ველ თჳს შორის წარმოაჩენენ, ამისთჳს რომელ სხუათა თან მისცემენ
 აობათა თჳსთა ზესთ სრულებისა მიერ მათისა. რამეთუ არცა ნაკლულე-
 ვანება უსრულ ვინაჲვე არს, ხოლო რომელნი სხუათა სრულ ჰყოფდენ
 და თვთ უსრულ იყვნენ, ესე შეუძლებელ. ხოლო სრული მხოლოდ
 კმა თჳს შორის, მაგრა არა მზა თან მიცემად სხუათადმი ზესთ სრულ
 10 ვინაჲვე კამს სრულ მყოფელი სხუათაჲ და სხუათადმი განმწამი თჳსთა
 მინერგვათაჲ, ვითარ იგი ღმრთივი კეთილთა მიერ თჳს-მიერთა აღავ-
 სებს თჳს შორის თითოეულთა და არს ზესთ სრულ. და თუ ესთა,
 პირველ თჳს შორის დაუმყარებია თვთებაჲ თჳსი, და ეგრეთ თან
 მისცემს შემდგომთა, და ესრეთ ზედ მიუწადებს მისაცემელთა ზესთ მექო-
 15 ნეობითა კეთილთაჲთა.

თ ა ვ ი 133

ჰოველი წესი ღმრთებრივთაჲ საშუალოდა თანშეკრულ.

და რამეთუ ყოველი მყოფთაცა გზავნით თანმოქცევი მსგავსთა მიერ
 აღესრულების, და უფროას ხოლო ღმრთებრივთაცა | აღმკლებსა A172b
 20 დაუკნელი მოუგის თანნათხზი და ერთებრივი უცვალებელობაჲ,
 რამეთუ ერთებრივ განუსაზღვრებრის დასაბამებრი თჳსი მიზეზი. ვინაჲ
 მათ მიერ შთამოობაჲ დარეობითი უფროას ხოლო ერთებრივი და
 შედგმული არს, ვიდრე მყოფთა-შორისი შემდგომთაგან პირველთა
 მიმსგავსებაჲ. რამეთუ აობაჲ ღმრთებრივთაჲ უმეტეს შეერთებულ,
 25 ვიდრე მყოფთა ურთიერთას შემდგომით წარმოდგომასა. რამეთუ
 ყოველი ღმრთებრივი ტომი თანშეკრულ თჳსთა | საშუალობათადმი, C 272
 და არ უსაშუვლოდ იწარმოებს თჳსთა გზავნათა ყოვლითურთ თჳსთა
 უმსგავსოთადმი, არამედ ურთიერთას მრთველთა ტომთა მიერ, რო-
 მელთა მიერ იწარმოებს და რომელთა არს მიზეზ უსაშუვლოდ: რამეთუ
 30 შემოჰკრებს კიდურთა ერთებრივისა მიერ შეერთებისა, რამეთუ რო-
 მელთადმი მიმართ ქუემ დაგებულა შეზუნებებით, ხოლო რომელთაჲ
 მიმართ ზესთ განყენებულა ზესთ მექონეობით, და კეთილ წენიერსა
 ვიდრემე დაიცავს წარმოშობასა ღმერთთასა.

5 წარმოიხინენ D.—7 ჰყოფენ F.—9 ზესთ სრულ—სხუათადმი ლამატკუ-
 ლაი არმაჲ AD.—12 თითოეულსა AB—სრულ H.—და თო| დაღათუ E.—13 დაუმ-
 ყარებებია AB.—18 თანქცევი E, თანმოქცევით D.—25 შედგომის D, შედგმით E,
 შედგმით H. წარმოდგომისა H.—31 დაგებულთა AB.

* სთათუა სქესდგინეთ „განმარტებას“ 132. თჳს მსგავსი: (გვ. 168, 7).

თ ა ვ ი 134

ერთისა კეთილ მოქმედისათჳს*

ჰოველი უკუე ღმრთეებრი ერთი არს კეთილ მოქმედი, ანუ კეთილობაჲ ერთ მყოფელი, და ესე ვითარი აქუს აობაჲ თითოეულსა განღმრთობილთასა. არამედ უპირატესი უმარტივეს კეთილობა და უმარტივეს ერთობა. ხოლო შემდგომად პირველისა ვინაებული და ნაწილებითი კეთილობაჲ არს და ვინაებული ერთებრივობაჲ.

რამეთუ თვთებამან ღმერთთამან განჰკარგნა ერთებრნი მხოლონი და კეთილობაჲ ღმრთებრივთაჲ. ვინაჲ თითოეული მათი განნაწილებულ თვთებისაებრ კეთილობათაჲსა ყოველთა კეთილ ჰყოფს, ვითარ სრულ მოქმედი და თანმპყრობი და მცველი. რამეთუ თითოეული ამათი ნაწილებითი კეთილობაჲ არს და არა საყოველთაო კეთილობა და ერთებრივ მიზეზ, რომელი დაზესთაებულმან ყოველთამან პირველვე წარმოაყენა. ვინაჲ კეთილობაჲ არს იგი, ვითარ ყოველთა კეთილობათა მადგუამონებელი. რამეთუ ვერ უძლებს ყოველი ერთბამად მყოფობაჲ ღმრთეებრ რიცხუთაჲ შედარებად ერთისა. რამეთუ ესე ვითარი ხუდა მას უზესთაობაჲ სიმრავლისა მიმართ განღმრთობილთაჲსა. C 273

თ ა ვ ი 135.

საჰმისა და მოქმედებისათჳს გონებისა**

ჰოველი ღმრთებრივი გონებაჲ გაიგონებს უკუე ვითარ გონებდა, ხოლო განაგებს შემდგომთა ვითარ განღმრთობილი.

რამეთუ გონებისაჲ არს ცნობაჲ მყოფთაჲ და გაგონებასა შორის აქუს სისრულე თვისი და ურჩეულესი თვისი; ხოლო ღმრთისაჲ წინაჲთვე განგებაჲ და აღესებაჲ ყოველთა კეთილთაჲ. ხოლო თანმიცემაჲ იგი და აღესებაჲ შეერთებისა მიერ იქმნების აღმავსებელთა და პირველთაჲსა, რომელსა და გონებაჲცა ჰბაძავს, ერთ სახედ განაგებს გონიერთა. ხოლო თუ განაგებს, ღმერთი, პირველ გონებისა მოქმედებათა განგებისა დგომითა. ვინაჲცა და ყოველთაჲე თან მისცემს თვთებათა თვისთა, ვითარ ღმერთი; არამედ არ ყოველთადა წარმოდგომილ

8 ღმერთთამან] ღთმან AB, ღთითმან E, ღთთამან F (ხოლო ადრევე ღთითმან F).—11-12 ნაწილობითი F.—14 არს] არ E.—16 ღმრთეებრ H.—17 უზესთავსობაჲ F.—22 განღმრთობილნი AB.—29—30 განგებისა—თვსთა<AB.

* სათაური წევნ შედგენილია „განმარტებისა“ 134. თავის მისედეით (ან. „განმარტება“ ნა. 168, 21).

** სათაური წევნ გვიკეთებისა იგი შედგენილია „განმარტებისა“ 135. თავის მისედეით (ან. „განმარტება“ ნა. 169, 2-3).

არს, ვითარ გონება. ხოლო რომელთადმი ვერ კმა ეყოფვის გაწუ-
 თომად სიმარჯუე გონებრივი, მათ ზედა მიეფინების მოქმედება
 ღმრთებრი. და არა არსთაცა ჰგულავს განგება და რაასავე კეთი-
 ლობისა ზიარება. ხოლო ესე რომელ გონებასა არ ყოველი იწა-
 5 დებს და არცა შემძლებელნი ზიარებად, ხოლო კეთილობისა მიმართ
 ყოველი წადნოს და ისწრაფის მიმთხუვად.

AI73b

თ ა ვ ი 136

შესვენათათჳს და ჟუჳფებაჳჳთა *

ჰოველი ღმრთებრივი ერთი ერთისა ვინასა მიერ მყოფთაჳსა
 10 იზიარების უსაშუვლოდ, და ყოველი განღმრთობილი ერთისა მიმართ
 ღმრთებრისა აღიციჳკრებს: რაოდენ იყვნენ ზიარებულ ერთნი, ესე-
 ზომვე მზიარებელ ტომნი მყოფთანი. რამეთუ არცა ორნი ვინათუ
 უმრავლესნი ერთებრნი მხოლონი ერთისა მიერ მყოფთაჳსა ეზიარე-
 15 ვინაჲ თითოეულიცა მზიარებელი მათი ურთიერთას განყოფილ და
 მსგავს ზიარებითა ზიარებულსა მისდა ერთსა). და არცა ერთი ერთე-
 ბრივი მრავალთა მიერ იზიაროს განწველებით. რამეთუ უზიარებელ
 მრავალნი მყოფნი ერთებრივისა მხოლოჳსადა, ვითარ ნაწილებითნი
 პირველ მყოფთაჳსა, ვითარ მრავალნი ერთისადმი. რამეთუ ჯერ
 20 არს, რაჳთა ყოველი მზიარებელი რაჳთავე ემსგავსებოდის ზიარე- AI74a
 ბულსა, ხოლო რაჳთავე სხუჳჲ იყოს და უმსგავსო. რამეთუ ვინაჲთ-
 გან მზიარებელი რაჳვე და ნაწილებითი მყოფი არს, ხოლო ერთე-
 ბრივ მხოლოჲ ზესთ არსი არს და ამის მიერ უმსგავსო იქმნებიან, სათა-
 ნადო არს, რაჳთა ეზიაროს ერთი ერთსა, რაჳთა იყოს მეტრ მსგავს
 25 ამითა ზიარებულსა ერთსა, რამეთუ დაღათუ იყოს ორთავე ამათი
 ერთი, ვითარ თვთერთებრივი, ხოლო სხუჳჲ ვითარ ვნებული ერთი
 და შეერთებული ზიარებითა მისითა.

თ ა ვ ი 137

ჰოველი განღმრთობილი, რომელიცა იყოს უფროჳს ყოვლებრივ
 30 და უმახლობელეს პირველისა დაწესებულ, უმეტეს ყოვლებრივისა
 ტომისა მიერ მყოფთაჳსა იზიარების, ხოლო ნაწილებითი და შო-

6 და <ABCDEH.—9 ერთი <AB (A-ჲი ეოჳილჳ და ჰერე ბოჳსკჳჳთ).—10 მი-
 მართ] მიერ EH.—16 ერთსა] ერთისა F.—19 მყოფთა AB.—20 ემსგავსებოდეს
 F.—21 რაჳთავე], რაჳვე D:—25 ამათი] ამათ D.

* ასეთი სათაჳრის CK სელთნწერებაჲ.

რიელი ნაწილებითისა მიერ და შორიელისა; და ვითარ მყოფი მიმართ მყოფისა, ეგრეთვე და ერთებრი ერთებრივისა მიმართ ღმრთივისა.

რამეთუ რააზომვე მყოფნი, ეგეზომვე ერთებრნი მხოლონი, და კუალად წინა-უკუმო, რამეთუ ერთი ერთისა მიერ იზიარებვის, საუ-
5 წყო უკუე, ვითარმედ წესისაებრ ერთებრივთაესა და მყოფთაცა იწარმოა წესმან მსგავსებულმან პირველსა თვსსა, რამეთუ ყოველბ-
რივთა ყოველბრიენიცა თან მიებუნებნენ, ხოლო ნაწილებითთა ერ-
თებრთა ნაწილებითნიცა მყოფთანი. რაათა არა, კუალად უმსგავსოჲ
უმსგავსოთა აღეხოს, და არღ იყოს ღირსებით თანმიცემაჲ და გან-
10 ყოფაჲ. არამედ ესე შეუძლებელ, ვინაჲთგან სხუათა ყოველთა კეთი-
ლობასა მუნით ზედ, უბრწყინავს და მათ მიერ წარმოიარსებს. ვინაჲ
უფროჲს ხოლო იყოს მათ შორის წესი ზიარებისაჲ, რამეთუ მსგავსი-
ძალისაებრ მსგავსებითისა თან აღიხების.

თ ა ვ ი 138

15 მკველი ერთებრი თან წარმოაყენებს ერთისადმი მზიარებელსა-
თვსსა.

ვითარ ერთი ყოველთა არს მაგუამოვნებელ, ეგრეთვე და
ერთებრნი ზიარებულნი და მყოფთაცა ერთებრივთადმი აღკრულნი
მიზენნი, რამეთუ თითოეულსა თვსდა თანაღკრულსა ერთებრივ ბრწყი-
20 ნავს მისდამი და წარმოაყენებს: მარტივად უკუე აობითსა ქმნასა
ერთისა მიერ მიიღებს, ხოლო თანმიბუნებებულთა სიმარჯუეთა ერ-
თებრივი აღჰკაზმავს; ვითარ იგი იყოს თანმიბუნებებულ. რამეთუ ესე
ერთებრივი განასაზღვრებს თითოეულსა მისდა ზიარებულსა მყოფ-
თასა, და თვსსა ზესთა არსსა თვთებასა მის შორის წარმოაჩენს არ-
25 სებოანად. რამეთუ ყოველგან პირველისგან შემდგომი არს, ვითარ-
იგი იყოს აობაჲ მისი. და რაჲც რაჲვე იყოს ზესთ არსი თვთებაჲ
ღმრთებრივი, ესე და მყოფთაჲცა არს მზიარებელთა მისთა არსებით.

თ ა ვ ი 139

30 მკველთა მზიარებელთა ღმრთისა თვთებისათჲ და განღმრთო-
ბილთა პირველი არს და უმწუერვალესი ნამდვლ მყოფი. რამეთუ ვი-
ნაჲთგან გონებასა და ცხოველობასა დაუხესთავდების ნამდვლ მყო-

2 ღმრთივისა] ღუთისა E.—3 რააზომვე] საზომვე AB.—მყოფნი ეგეზომვე
ორჯერაჲ ABCDEFH.—6 პირველ F.—7 ყოველბრიენიცა თან მიბუნებნენ (მიბუნებ-
ნენ B) AB.—9 არღა F.—11 უბრწყინავს] უებრწყინავს AB.—11 წარმოარსებს D.
—13 მსგავსებითისა H.—18 ერთებრნი] ერთნი H.—21 თანმიბრუნებულთა F.—22
აჰკაზმავს D.—თანმიბრუნებულ F.—23 განასაზღვრებს F.

ფი, ვითარ აღმოჩინა, ხოლო შემდგომად ერთისა მიზეზ უმრავლეს-
 თა ნამდვლ მყოფი არს უმწუერვალეს ვიდრემე არს, ნამდვლ მყოფი
 და უერთებრივეს გონებისა და ცხოვლობისა, და ამისთვისცა ყოველ-
 თა უნანარეს. და არა რაჲ არს სხუაჲ უპირველეს მისსა თვნიერ
 25 ერთისა. ხოლო სიმრავლე ერთებრივ მყოფი, ვითარ პირველისა საზ-
 ღვრისა და უზაზღვროდსგან შედგომილი. და ყოველითურთ უპირვე-
 ლესი | არსებისაჲ და ზესთ მყოფი: ვინაჲთგან განსაზიღსა შორის A176a
 შემდგომთასა მხოლოდ ერთებრიენი გასწუთებიან ბრწყინვალეზანი,
 მყოფთასა, ხოლო მყოფი მყის შემდგომად ერთისა. არამედ ძალად
 30 ოდენ მყოფი, და არღ მყოფი, მეზრ თვსითა ბუნებითა ერთი არს; და
 შემდგომად ძალითისა მოქმედებით მყოფ. და ვინაჲვე დასაბამთაცა
 შორის მყოფთა იმრრე არ მყოფი, ვითარ უმჯობესი მყოფთაჲ და
 ერთი.

თ ა 3 ი 140

15 ჟოველი მზიარებელი ღმრთებრთა ერთთაჲ იწყებს პირველ
 ნამდვლ მყოფისაგან და მისრულდების სხეულებრივისა ბუნებისადმი:
 რამეთუ პირველი არს მზიარებელთაჲ ნამდვლ მყოფი, ხოლო უკუა-
 ნაჲსკენელ სხეული (და რამეთუ სხეულთაცა ვიტკვთ ღმრთებრივად).
 რამეთუ ყოველთა ტომთა უმწუერვალესნი ღმრთებრივთა რიცხუ-
 20 თადა აღწმასნილ არიან—სხეულთაჲ, სულთაჲ, გონებათაჲ,—რაჲთა თი-
 თოეულსა წესსა შორის რაბამი ღმრთებრივთაჲ იყოს მპყრობელი და
 მაცხოვნებელი შემდგომთაჲ, და თითოეული რიცხვ იყოს ყოველობა,
 ვითარ ნაწილთ-შორისი ყოველობაჲ, და ჰქონდის თვს შორის ყო-
 ველნი, და პირველ სხუათაჲსა ჰქონდის ღმრთივი თვთებრივობაჲ.
 25 რამეთუ სხეულებრივცა და სულებრივ და გონებრივ წარმოდგომილ
 არს ტომი ღმრთებრთაჲ. საუწყო უკუე, ვითარმედ ესე ყოველნი
 საღმრთო ზიარებითი: რამეთუ პირველი ნათელი ღმრთებრივი ერ-
 თებრივსა რიცხუსა შორის წარმოდგა. ხოლო მზიარებელი ღმრთე-
 ბრივთა ერთთაჲ იწყებს ვიდრემე ნამდვლ მყოფისგან და მისრულ-
 30 დების სხეულთა ბუნებისადმი.

6 შემდგომილი) ანაჲჲ შემდგომილი C.—8 ერთებრივი AB.—10 არღა F.
 —10—11 მეზრ—მყოფ <F (ex homoteleuto).—11 ძლითისა E.—12 იმრრე] იმრრე
 A, იმმრრე E.—19 ღმრთებრივთა] ათებრივთა AB.—21—22 და მაცხოვნებელი—
 ყოველობა ანაჲჲჲ დამატებული AD.—23 ჰქონდინ CDEFH.—25 გონიერებრივ ADE-
 —27 პირველ ABDEFH.

თ ა ვ ი 141'

წინაგანმარტობისათვის ღმრთისა რომელს ანგელოსთა მიერ *

შოველი ძალი ღმრთებრივთა ერთთაჲ, დამწყებელი ზენაჲთ და
 5 თვსთა საშუალთა მიერ წარმვლელი, ვიდრე უკუანაქნელთადმი
 იშთამოებს და ქუეყნიერთადმიცა ადგილთა. რამეთუ არა რაჲ ებრკუ-
 მის მას და არცა რაჲ დააცილებს ყოველთა მიმართ მიფენასა (რამე-
 თუ არ ვინაჲ მოქენე არიან ადგილთა და განსაზიდთაჲსა თანმიუქუს-
 ველისა ყოველთადმი ზესთ მქონებლობისათვის და უზიარებელისა
 10 ყოველგან წარმოდგომისათვის), რამეთუ არცა რაჲ მომმარჯუე ზი-
 არებად მათდა დაიცილებს ვისგანმე. არამედ მსწრაფლ თანმეარ-
 სეობად მათდა იქმნების მზა, ხოლო იგინი წარმოუდგებიან არა
 მაშინ ოდენ წარმოდგომნი და არცა პირველ არ მყოფნი, არამედ A177b
 სამარადისოდ მასვეობასა მქონებელნი. რამეთუ რაჲც რაჲვე იყოს
 15 ქუეყანის-შორისთაჲ მომმარჯუე ზიარებასა მათსა, მსწრაფლ წარ-
 მოუდგებიან მათ; და ყოველსა აღავსებენ თვს მიერ, რამეთუ მეზეს-
 თაგთა უმეტეს წარმოუდგებიან, ხოლო საშუალთა მათთა წესთაებრ,
 ხოლო უკუანაქნელთა უკუანაქნელად. და ზენაჲთ ვიდრე დასა-
 სრულთადმდე განსჯილდვენ აობათა თვსთა. ვინაჲ და უკუანაქნელ- C 280
 20 თაცა შორის არიან ემფასნი პირველთანი და ყოვლად ყოველ-
 თანი. თანმივინებანი; და შორის პირველთა მეორეთა წინაჲთვე ამ-
 ყოფებენ, ხოლო მეორეთა შორის პირველთა წარმოაჩენენ. რამეთუ
 სამ სახედ არს თითოეული: ანუ მიზეზოვნებით, ანუ მყოფობისაებრ
 თვისისა, ანუ ზიარებით.

25 თ ა ვ ი 142'

შოველი განგებაჲ ღმრთებრივთაჲ რომელიმე ზესთ განყენებულ-
 ლა განსაგოთაგან, ხოლო რომელიმე თან დაწესებულა. რამეთუ მებრ
 მყოფობისაებრ მათისა და თვთებისაებრ წესთა მათთაჲსა ყოველი-
 თურთ ზესთ განფენილ არიან უდარესთაგან; ხოლო ვითარ მისვე და
 30 ერთისა აღმკულისანი განაგებენ უდარესთა თვისისა აღნათხზისათა,
 მბაძაფნი ესეცა ზესთ განყენებულსა მოქმედებითსა ძალსა ღმრთე- C 285

6 ქუეყანიერთადმიცა A.—6-7 ებრკმის E.—8-9 თანმიუქსველისა (თან მი-
 უქსუშლისა EH) EFH, თანმიუქსველისა D.—10 მომმარჯუე] მომარმარჯუე E,
 მომარმარჯუე D, მომართ მარჯუე (მარჯუე B) AB.—11 დაიცილების] და იხილ-
 ვების D.—თანმეარსობად D.—18 ვიდრემე H.—24 ზიარებით] ზიარების მებრ
 D.—26 განგებაჲ] eodd., ხოლო C-ს არმაჲჲ ამ სიტყვასჲ მათთაგანთ სწყრად გონებაჲ.

* ასეთი სიტყვაჲ CK სელთსწყრებჲ.

ბრივთასა და წადიერნი აღვსებად შემდგომთა კეთილობათა თვსთა მიერ, ვითარცა იგი იყვნენ შემძლე.

თ ა ვ ი 143

ჰოველთადა უკუე წარმოდგომილან მხოლონი ღმრთიენი სწო-
5 რად. არამედ არა ყოველნი სწორად წარმოდგომილ ღმრთიეთადმი, არამედ თითოეული წესისაებრ თვისისა და ძალისა მიიღებს წარმოდ-
გომასა მათსა რომელიმე ერთგუარებრივ, ხოლო რომელიმე გამრავ-
ლებულად; და რომელიმე სამარადისობით, ხოლო რომელიმე მეტრ-
ჟამით; და რომელიმე უსხეულოდ და რომელიმე სხეულებრივ.

10 საჭირო არს, რაჲთა განყოფილი ესე ზიარებაჲ მათი ანუ მზიარე-
ბელთა მიერ იყოს განყოფილ ანუ ზიარებულისაგან. არამედ ღმრთებრივ-
სა ყოველსა სამარადისოდ ერთი და იგივე აქუს წესი და მიუთხზველ
არს ყოველთა მიმართ და აღუტრეველ. აკლს, რაჲთა მზიარებელთა
მიერ მხოლოდ იყოს შეცვალებათა წარმოდგომაჲ, და არიგივეობაჲ
15 ამათ შორის იყოს და სხუებრ და სხუებრობაჲ და სხუა და სხუა
სახე მიქმნაჲ ღმრთებრივთადმი. ვინაჲ ყოველთა იგივეობით და ერთე-
ბრივ წარმოუდგებიან, არამედ მზიარებელნი არ მასვე იგივეობასჲ
შორის ეწარმოებვიან მათ, არამედ, ვითარ ვინ შემძლებელ იყოს, თი-
თოეულთა წარმოუდგების, და ვითარ წარმოუდგემის, ეგრეცა და
20 ეზიარების მათ: რამეთუ საზომისაებრ ამათთა წარმოდგომათაჲსა და
ზიარებაჲცა.

თ ა ვ ი 144

ჰოველი უდარესობაჲ მოსლვასა შორის ღმრთებრივთასა განი-
ყენებვის; დაღათუ მომმარჯუე იყოს მზიარებელი, და ყოველი უც-
25 ხოა ღმრთებრივისა ნათლისგან უჩინო იქმნების, და ინათლის უკუე
ყოველი უმცისეს ღმრთებრივთა მიერ რიცხუთასა. რამეთუ სამარა-
დისოდ ღმრთებრიენი (უძლიერეს) უდასაბამიერეს და უგარეშემცველეს
მათ მიერ წარმოქმნილთაჲსა არიან, ხოლო მზიარებელთა უმარჯო-
ბაჲ საღმრთოჲსა ნათლისა ბრწყინვალებათა უმიზვნებს: რამეთუ ამ-
30 რუმებს მათ თვისისა მიერ უძლურებისა. ხოლო მრუმე რაჲ იქმნენ
იგინი, მათ მიერ ჰგონებს მიზნესა მრუმეობისასა და არა თვსთა ვერ

პ მიიღობს AD.—9 კბითი EH.—10 და საჭირო AB.—11 განყოფილ] განფენილ E.—ღმრთებრივისა D.—13 მიმართ] მიერ H.—15 სხუა და სხუა] სხუა AB.—16 სახე<D.—17 არ მასვე] მასვე C.—19 ეგრეცა] და ეგრეცა AB.—27 (უძლიერეს) უდასაბამიერეს] უძლიერეს F (ხოლო არაჲსე: უდასაბამიერეს ეწერა F); უდასაბამიერეს AB, უძლიერეს უდასაბამიერეს DEH; C-ში უძლიერეს სტრაქსის წყ-
მით სწერა; ბენძნულ ტექსტში: *δυσπρόσθετα* (Dodds p. 126, 12).—30 იქმნენ] H.

ძლებათაგან, არამედ უძღურებისაგან მზიარებელთაგან ჰგონებენ A179b განყენებასა გუარსა ღმრთებრივთა მოფენათასა.

თ ა ვ ი 145

შესვენათა და ჟუჟღეგარეთათჳს *

5 შოველმან მყოფმან და ყოველმან მყოფთა აღმკულებაჲმან ესე-
 ზომ წარმოვლო, რაჲზომ და ღმრთებრივთა წესთა განწესებაჲმან. და
 თჳსმან ღმრთებრივმან რიცხუმან მყოფნი თან იწარმოვნა, და არარაჲ
 შემძლებელ არს წარმოდგომად და საზომისა და წესისა მიმთხუევად,
 განეყენოს თუ ღმრთებრივსა რიცხ უსა: რამეთუ სრულ იქმნების ყო- A180a
 10 ველი ძალისა მიერ მათისა და დაიწესების და განიზომვის ღმრთე-
 ებრისა მიერ რიცხჳსა. და მყოფთა შორის უკუანადასკნელთაცა ტომ-
 თასა უპირველეს არს აღმმკობი მათი ღმრთებრივი რიცხჳ და მის-
 ცემს მათ ცხოველობასა და გუარ ქმნასა და სრულებასა, და უკუნ
 იქცევიან ესეცა კეთილობისა მიმართ პირველ უსაშუველესთაგან და
 15 პირველ უპირველესთაგან. და ყოველი თანაღკრულ არს და მიძი-
 როვნებულ არს შორის საღმრთოგან რიცხჳსა, და ცხოვნდების ამათ
 მიზეზთაგან. ხოლო განეყენოს რაჲ ღმრთებრივთა და ოკერ იქმნეს
 ყოველითურთ, განდგების არა რაობისადმი და უჩინო იქმნების თან-
 მპყრობთა თჳსთაგან მარადის დაკლებული.

თ ა ვ ი 146

შოველი საღმრთოგან წესისა თვთებაჲ ყოველთა მიერ შემ-
 დგომთა მიენერგვის და თან მისცემს თვთებათა ყოველთა უღარესთა
 ტომთადმი.

ხოლო თუ ვიდრე ესეზომ მყოფნი იწარმოებენ, ვიდრე ღმრთე-
 25 ბრივთა აღმკულებაჲმან იწარმოა, რამეთუ თითოეულსა ტომსა შინა.
 არს ღმრთებრივთა ძალთა თვთებაჲ ზენაჲთ შთამონაბრწყინი; რამე-
 თუ მიიღებს თითოეული უმახლობელესისა თჳსდა მიზეზისა მიერ
 თვთებათა ზენათა, ვითარ მზუღარ იყოს მისდა გუამოვნებაჲ. ვიტყჳ
 უკუე, ვითარ იგი არს რაჲვე ღმრთებრივი განმწმედელობაჲ, და
 30 სულთაცა შორის არს განწმედაჲ, და ცხოველთა შორის და ნერგთა
 შორის, და ქვათა შორის. და კუალად ეს სახედ, რაჲც რაჲვე იგი
 არს ღმრთებრივისა რიცხჳსა შორის თვთებაჲ დამცველობითი; და

5 ყოველმან მყოფთა| ყოველთა მყოფთა EH.—6 განწესებაჲმან და| განწესე-
 ბამან AB.—9 ღმრთებრივთა AB.—10-11 ღმრთებრივისა E.—17 ოხერ E.—24 თუ
 ვიდრე| თუ ვრ D.—26 შთამონაბრწყინი H.—32 ღმრთებრივსა C.

* სიგეჲ სიბრძნისა CK ხელნაწილები.

კულად სხუაჲ; რაჲვე დასაბამთადმი უკუნმქცველობითი და სრულ AT81a
 შყოფელობითი და ცხოველმყოფელობითი. მსგავსადვე და ქვანიცა C 285
 ეზიარებიან განმწმედლეობითსა ძალსა სხეულებრივ, ხოლო ნერგნი
 უსრულესადრე და ცხოველებრივ. არამედ ცხოველთა აქუს მებრ მი-
 5 მართებითთა ძალითა გუარი ესე, ხოლო სულსა სიტყვერებრივ და გო-
 ნებასა გონიერად, ხოლო ღმრთებრივთა ზესთ არსებითად და ერთე-
 ბრივად. და ყოველსა შორის სირასა ერთი და იგივე აქუს ძალი ერ-
 თისა მიერ საღმრთოჲსა მიზეზისგან. და სხუათა ყოველთა ზედა იგივე
 და ერთ საზღვარი. რამეთუ ყოველი დამოკიდებულ არს საღმრთოჲსა
 10 რიცხვსადა, და რომელნიმე სხუათა მიერ და სხუანი სხუათა შთამოუ-
 ბრწყინვენ, და ნათხზნი სირათანი ვიდრე უკუნაჲსკენელთამდე შთაი-
 ბრწყინვენებენ. და რომელნიმე უსაშუელოდ, ხოლო რომელნიმე სა-
 შუალთა მიერ უმრავლესთა ანუ უმცირედესთა მათდამი აღკრულ არიან.
 «სავსე უკუე ღმრთებრივისა რიცხვისა მიერ». და რაჲც რაჲვე აქუს თი-
 15 თოეულსა ბუნებით, მათ მიერ აქუს.

თ ა ზ ი 147

ჰოველთა ღმრთებრივთა მოქცევთა დასასრული თჳსთა დასა-
 ბამთა ებადვის, რამეთუ იგებს თჳს შორის მრგულსა დაუსაბამოსა და
 დაუსრულებელსა დასაბამთადმი უკუნ ქცევისა მიერ. ხოლო თი-
 20 თოეული წარმოარსებულთაჲ უკუნ იქცევის თჳსისა დასაბამისადმი,
 რომლისაგანცა იწარმოა, ვინაჲ უფროჲს ხოლო და ყოველთაცა წეს-
 თა თჳსისა ზესთ კიდოვნებით წარმომჩენელისა კულად უკუნ იქცენ
 მისდამი. არამედ უკუნქცევაჲ დასასრულისაჲ დასაბამადვე ერთ სა-
 ხედ აღიქმს ყოველთა და განსაზღვრებულად და თჳს მიმართ თან-
 25 მიმწამედ, და შორის სიმრავლისა ერთგუაროვნებისა მჩუენებელად
 თანმიწამებისა მიერ.

თ ა ზ ი 148

ჰოველი მწუერვალი ღმრთებრივთა აღმკულებათაჲ თჳთ ზესთ
 მდებარეთა დასაბამთავე ებადვების. ხოლო თუ ჯერ არს, რაჲთა გა-
 30 ნუკუეთელ იყოს გზავნაჲ საღმრთოთა მოქცევთაჲ და თითოეულსა
 წესსა შორის თითოეული თანშეკრულ თჳსთა საშუალთ მიმართ, სა-
 ჰიროვო არს, რაჲთა უმწუერვალესნი შემდგომთანი თან აღეკრვოდინ

1 კულად—უკუნმქცველობითი და <F (ex homoioteleuto).—4 აქუს <EF.—
 მებრ <F.—9 ერთი C.—10 რიცხვსადა] რიცხვა AB.—20 იქცევის] ქცევის AE,
 ქცევის D.—22 თჳსთა AB.—და კულად D.—24 მიმართ] მრ D.—29 რაჲთა]
 რლ F.—31 საშუალთა DF.—31-32 საჰირო EF.—32 აღეკრვოდინ EF.

მისასრულსა პირველთასა. ხოლო შეერთებაჲ მსგავსებისა მიერ მსგავსებაჲ ვიდრემე იყოს დასაბამთა უდარესთა წესთა მიერ და ზესთ მდებარეობით დასასრულისაღმი.

თ ა ვ ი 149

5 შოველი ღმერთებრივი წესი თვთ თვსად შეერთებულა სამ სახედ: თვს შორისისა კიდოვნებისა მიერ, და საშუელობითისა მიერ, და დასასრულისა მიერ. რამეთუ რომელსამე ერთებრივი აქუს ძალი და |ყოველთა მიმართ ჰგზავნის შეერთებასა და ზენათ თვს შორის ^{Arbza} იპყრობს ყოველთა. ხოლო საშუელობაჲ მრჩობლთადმი კიდურთა

10 განიზიდავს, და ყოველსა თან შეჰკრავს თვს მიერ, რამეთუ მოცემასა ზენათასა წილ ავლენს შემდგომთა მიმართ, ხოლო დასასრულისათა ალაცისკროვნებს ძალთა და ყოველთა შორის მისთესავს ზიარებათა და ურთიერთას თანთხზავთა. და ესრეთ იქმნების ყოველი წესი სირაჲსაჲ, აღმავსებულთაჲ და აღვსებულთაჲ; და ვითარ საშუალისაღმი

15 თან მიიწამებს, ხოლო დასასრულისაჲ უკუნ იქცევის კუჲლად დასაბამისაღმი; და ყოველთა წარმოვლილთა ძალთა აღიყვანებს მუნვე მსგავსებისა მიერ; და ყოველსა წესსა მიუქმს თანშეთხზვასა. და ესრეთ |ყოველი აღმკული ერთ არს ერთ მყოფელისა პირველისა და ^{C 288} ლისა მიერ, და საშუელობით თანმპყრობისა მიერ, და დასასრულთა

20 დასაბამისადვე უკუნქცევისა მიერ.

თ ა ვ ი 150

შოველი წარმოარსებული საღმრთოსა წესსა შორის ვერ უძლებს თვს შორის დატევენად ყოველსა ძალსა თვსისა წარმომარსებელისასა, და არცა შემდგომნი ყოველითურთ უპირველესთასა, არამედ

25 აქუს მათ რაჲვე დაზესთაებული ძალი თვსთა შემდგომთაჲ და შეუწერელი მათგან.

რამეთუ უკუეთუ თვთებანი ღმრთებრივთანი განიყოფვიან, ვინაჲვე შემდგომნი შორის პირველთა პირველ იმყოფებიან, ხოლო ზესთ მდებარენი უყოველეს არიან და შორის შემდგომთაჲსა არ შეიწერებიან, არამედ რომელთადმი თან მისცემენ უმჯობესთა მათ მიერ

30 წარმოქმნილთა, ხოლო რომელიმე უპყრიეს თვს შორის დაზესთაებულად. რამეთუ აღმოიჩინა უკუე, ვითარმედ უმეტეს ყოველებრივ არიან უმახლობელესნი ერთისანი, ხოლო უნაწილესრე შორიელესნი. C

1 პირველთასასა F.—6. საშოველობითისა E.—10 განიზიდავს EH.—რამეთუ <AB.—11 წილდღლენს ABD.—15 ხოლო] და E.—17 მოუქმს AB.—22 წესისა fodd.—26 მადგან E.—31 წარმოქმნილთა H.

ხოლო ყოველებრივთა გარეშემცველობითი ნაწილებთაა უპყრიეს და- A184a
 ლი. არ ვინაა შეიცვან ძალი უზესთაესთაა, რომელთა ჰქონდის წესი
 შემდგომობითი. არს უკუე შორის უზესთაესთა შემდგომთაგან შეუ-
 ცავი და შეუწერელი ძალი, რამეთუ უსაზღვრო თითოეული ღმრთე-
 5 ბრივთაა. რამეთუ არ აჩუენებს თავსა თვსსა ვითარ მყოფად და უფ-
 როდს ხოლო თვსთა უპირატესთასა, არამედ შემდგომთა ყოველთასა.
 ხოლო უსაზღვროებაა ძალითა მებრ მათ შორის; ხოლო უსაზღვრო
 შეუწერელ მიხგან, ვის მიმართცა იყოს უსაზღვრო. არა უკუე თან
 იქონებენ ყოველთა ძალთა შემდგომნი, რომელი პირველთა თვს შო-
 10 რის დაუმყარებიან (და თუ ესე, იყენესცა შემდგომთაგან შესაზღვრე-
 ბულ, ვითარ მათ მიერ შემდგომნი). და არცა აქუს ამათ ყოველი
 პირველთაა ნაწილებობისათვს; და ბრცა რომელი იგი აქუს, მითვე
 სახითა აქუს უსაზღვროობისათვს, რაათამცა ყენეს შემდგომნი დაზე-
 სთაებულ პირველთა.

თ ა ზ ი 151

15- მამებრივისა და დედებრივისა წყაროდსათვის *

ყოველი მამებრივი შორის ღმრთებრივთააჲსა პირველ აღმქმნელ
 არს და კეთილობითსა წესსა მპყრობელ ყოველთა ღმრთებრივთა C 290
 აღმკულებათა მიმართ. რამეთუ აობასა შემდგომთასა და ძალთა ყო-
 20 ველთა და არსებათა ესე წარმოაყენებს მებრ ერთებრივთა გამოუთ-
 ქუმელად ზესთ მექონეობითა; რომლისათვსცა და მამებრივად სახელ
 ედების, რამეთუ შეერთებულსა და კეთილგუარსა ძალსა ერთისასა
 წარმოაჩენს და მიზეზსა შემდგომთა გუამოვნებისასა. და თითოეულსა
 წესსა შორის ღმრთებრივთა რიცხუთასა მამობრივი ემძლუარვის
 25 ტომი, წარმოაჩენს თვსგნით ყოველთა და აღამკობს, ვინაა დაწესე-
 ბით ურბამებს კეთილობასა. ხოლო მამანი რომელნიმე არიან ყოვ-
 ლებრივ, ხოლო რომელნიმე ნაწილებრივ, ვითარ და თვთ იგი წესი
 ღმრთებრივთაა, ყოველებრივი და ნაწილებრივი, ურთიერთას განი-
 ყოფიან საზღვრითჲ ზესთ მიზეზობისაჲთა; და რაოდენცა მოქცევი
 30 ღმრთებრივთა ნაგზავნთაა, ესეზომვე და მამათა ურთიერთას განყო-
 ფილებანი. რამეთუ უკუეთუ არს ყოველსა წესსა შორის რაბამი კე-

9-10 შორის < D. — 11-12 ყოველი პირველთა | ყ'ითა AB, ყ'ი ყ'ლითა D. — 12
 იგი < C. — 13 სახითა აქუს | სახითა AB (სარკ'ხაი), სახითა არს D. — 19 შემდგომთაგან
 AB. — 26 ურბამეს EH. — 26-27 რომელნიმე არიან ყოველებრივ ხოლო ორგენა
 ADE. — 27-30 ვითარ — ნაგზავნთა < AB. — 31 უკუეთუ არს < AB.

* სთხოურა ჩვენ მიერჲსა ჰელენელი რეპროდუქტორის 1951. თვის მისედივთ (ახ. უგანბ. რ.
 ტყ. 176-175-18).

თილობისაჲ, ჯერ არს რაჲთა მამებრივ იყოს ყოველთა შორის წეს-
თა და იწარმოებდეს მამებრივისა შეერთებისა მიერ თითოეული.

თ ა ვ ი 152

|ჰოველი მშობელობითი ღმრთებრივთაჲ უსაზღვროობისაებრ A185b

5 ღმრთებრივთა ძალთაჲსა იწარმოებს, მრავალკეც ჰყოფს თვთებათა
 თვსთა, და ყოველთა შორის მიეტევის, და მოუკლებელობასა თვსსა
 მოქცევთა შემდგომთასა უმეტეს წარმოაჩენს. რამეთუ გამრავლებასა
 წარმოაჩენილთასა და შორის მიზეზთა დაფარულთა ძალთა წარმოა-
 ყენებს შობისადმი ვის უკუე სხვსადმი ესე დაზესთაებულად, არა-
 10 მედ უსაზღვროსა მიერ ღმრთებრივთა ძალთაჲსა, რომელმან ყოველ-
 ნი კეთილობითა მშობელობისა ძალისაჲთა აღავსნა საღმრთონი, და
 ყოველი სრული თვსგნით წარმოაჩინა ზესთ სრულისა ძალისა მიერ.
 თვთება უკუე საღმრთოთა შორის მშობელებრივისა ძალისა, რაჲთა
 ზემექონეობითა თვსითა მრავალკეც ჰყოფდეს ძალსა წარმოშობილ-
 15 თასა და დასდებდეს მათ შორის ძალთა მეშვეობითთა და აღადგენ-
 დეს შობად სხუთა და წარმოყენებად. რამეთუ, თითოეული თვთე-
 ბათა თვსთა რომელი ჰქონდის პირველ, შემდგომთა ვინაჲე თან
 მისცემს, ესთადვე და მეშვეობითმანცა მოქმედებამან მისცეს შემდგომ-
 თა თვსთა მეშვეობით ნაგზაენი და დახატავს უსაზღვროობასა ყო-
 20 ველთა დასაბამებრივთასა, რომლისგან იწარმოა ძალმან ყოველმან
 მეშვეობითმან, და სამარადისოდ მედინსა ღმრთებრივთა მოქცევთა
 მოქცევთასა ზესთ მექონეობით წარმოადინებს.

თ ა ვ ი 153

ჰოველი სრული შორის ღმრთებრივთა საღმრთოჲსა სრულე-
 25 ბისა მიზეზ არს.

რამეთუ ვითარ სხუა არიან მყოფთა გუამოგნებანი და სხუა ზესთ-
 არსთანი, ესრეთვე და სრულებანიცა: სხუა ვიდრემე და ღმრებრივ-
 თანიცა მეტრ აობით, ხოლო სხუა მყოფთანი; მეორენი შემდგომად
 მათსა, რომელთა ზიარებისა მიერ აქუს|სრულებაჲ; და სხუა ამის A186b
 30 მიერ სრულებაჲ ღმრთებრივთაჲ, და სხუა განღმრთობილთაჲ; ხოლო
 ღმრთებრივსა რიცხუსა შორის პირველი მიზეზი სრულეებისაჲ არ
 მხოლოდ განღმრთობილთა არს მიზეზ სრულეებისა, არამედ თვთ

2 მამებრივსა ABCE.—5 ღმრთებრთა A, ღვთაებრთა B.—6 მიიტევის EFH.—7
 მოქცევს AB.—8 ძალთა|რ|ლთა H.—15 მეშვეობითთა <AB.—18 ესთადვე|ერთადვე
 ABDEFH.—მეშვეობითსაცა AB.—მოქმედებამან ABE.—მისცემს AB.—21 მედინსა <
 AB.—21-22 მოქცევთა მოქცევთას ზესთ <AB.—22 ზესთ| ზეს D.—30 სხუა H;

ღმრთებრივთაცა. ხოლო თუ არს სრულ თითოეული, უკუნეცეულად
ვინაჲვე თვსადვე დასაბამად. ხოლო მიზეზი საღმრთოაჲსა უკუნეცე-
ვისაჲ სრულ აღმქმნელთა ღმრთებრივთა ტომი არს.

თ ა ვ ი 154

ერთთა და ღმერთთა განყოფილებასათვის
თვთებათაჲსა*

შოველი მცველებითი [შორის] ღმრთივთა თითოეული თვსსა წესსა
შორის (თვსსა) დაიცავს შემდგომთა თვსთა ერთგუარებრივად ზესთ
მექონეობით და პირველთა შორის ამყარებს. რამეთუ დამცველობაჲ
10 თითოეულსა წესსა უქცეველად დაიცავს, და თან იპყრობს ყოველსა
დაცულსა თვსსა სრულებასა შორის, და ყოველთა მისცემს უდარეს-
თაგან ზესთ პყრობასა, და შეურევენელად თითოეულთა და თვსთა | შო-A186²
რის თვთებათა გებად სიწმიდისა უბრწუნელისა დაცულთა მიზეზ ექ-
მნების, და მიაყარებს უზესთაესთა შორის. რამეთუ სრულ არს ყო-
15 ველი, რომელი პირველ მიითუალვიდეს უზესთაესთაგან, და თვს შო-
რის იპყრობდეს უცვალებელსა ყოფასა, და უდარესთაგან ზესთ მემ-
ფენობდეს.

თ ა ვ ი 155

განყოფისათვის ძალისა მთავრობითისა და ძალისა
ცხოველმთავრობითისა **

შოველი ცხოველმეშვეობითი ძალი შორის ღმრთებრივთა C 294
ტომთაჲსა მიზეზი არს მშობელობითი, და არა ყოველი მეშვეობითი
წესი ცხოველმეშვეობა არს: რამეთუ უსაყოველთაოეს მშობითი ცხო-
ველობითსა და უმახლობელეს დასაბამსა. რამეთუ მეშვეობაჲ სიმრავ-
25 ლისადმი აწარმოებს მყოფთა და ექმნების მიზეზ, ხოლო ცხოველ-
მყოფელობაჲ მომცემელსა ყოვლისა ცხოველობისასა ღმრთებრივსა

7 შორის <codd; აღკვეთილად უგანმარტუბის“ 154. თვის (ეს უგანმარტუბა“ გვ.
178,4) და ბერძნული ტექსტის (ეს თვის მეთვ; Dodds: p. 136,1) მსხველი.—ღმრთივ
თა] დუთაებრივთა E.—9 ამყარებს] დაამყარებს D.—14—15 ყოველი—უზესთაეს-
თაგან და <AB.—15-16 და თვს შორის] და თვთ AB, და და თვს შორის E.—16
უდარესთასა AB.—16-17 შემდგომობდეს F.—21 შორის E.—25 იწარმოებს D, წარ-
მოებს E.—26 ყოვლისა] ყსა A, ყსა B.

* სითაჲს ჩვენ მიერაჲ შედგენილი უგანმარტუბის“ 154. თვის მსხველი მსხველით,
თქ სწერა: ესე ეს სახედ მრავალი განიცადო... ერთთა და ღმერთთა განყოფილები-
სათვის თვთებათაჲსა (ეს უგანმარტუბა“ გვ. 178,11—13).

** სითაჲს ჩვენ მიერაჲ შედგენილი უგანმარტუბის“ 155. თვის მსხველით, ხაღვ სწერა:
აქა განყოფის ძალსა მეშვეობითსა და ძალსა ცხოველმეშვეობითსა (ეს უგანმარტუბა“
გვ. 178,20-21).

მოქმედებასა წარმოაყენებს. ვინაჲ რომელიმე მრავალკეც ჰყოფს A186¹⁵ მყოფთა გუამოვნებასა, ხოლო რომელიმე ცხოველობისა მოქცევთა წარმოაყენებს. და ვითარ აქუს მყოფსა ცხოველობისადმი, ესრეთ და მეშვეობითსა წესსა ჰქონდის სირაჲსა მიმართ ცხოველობითისა. არა-
 5 მედ უსაყოველთაოეს არს მიზეზი უმრავლესთაჲ და ამისთჳს უმახ-
 ლობელეს დასაბამისა.

თ ა ვ ი 156

შედარებისათჳს დამცველობითისა ძალისა და სიწმიდითისა მიჯაჯისა*

10 შოველი მიზეზი სიწმიდისაჲ წესისა მიერ დამცველობითისა შეიცივის, არამედ არა წინა-უქუმო, რაჲთამცა ერთ და იგივე იყო დამცველობითი და განმწმედლეობითი ტომი. რამეთუ განმწმედლე- A187¹⁴
 15 ობითი მისცემს შეურევენლობასა უდარესთა \ მიმართ ღმრთებრი- C 295
 ვისა მიერ რიცხვსა და უხრწნელებასა განსაგოთა შორის შემდგომ-
 15 თასა, ხოლო დამცველობაჲ აღიქმს და ამასცა, და თჳს შორის ყო-
 ველსა შეიცავს, და უქცეველად დაიცავს შორის უზესთაესთა. ვინაჲ უსაყოველთაოეს არს. მიზეზი დამცველობითი განმწმედლეობისა ძა-
 20 ლისასა, რამეთუ თჳთებაჲ დამცველობითისა მიზეზისაჲ მარტივად არს ესე, რაჲთა დაიცვიდეს თითოეულსა წესსა შორის თჳსსა თჳს
 20 შორის, და პირველ თჳსსა და შემდგომად თჳსსა, ხოლო განმწმედლეო-
 ბითი მოქმედებაჲ, რაჲთა განაყენებდეს უმჯობესთა უდარესთაჲან. არამედ ესე ვიდრემე არს უპირველეს შორის ღმრთებრივთაჲსა. რამეთუ ყოველთა შორის მყოფსა ჯერ არს, რაჲთა უპირველესი მი-
 25 ზეზი უძლოდის. და ყოვლითურთ ყოველთა კეთილობათა ერთებრივ-
 25 მან მიზეზმან ამათ მიერ წარმოვლო. და არა არს შემდგომთა შორის კეთილი, რომელიმცა არა პირველ წარმოდგომილ იყო შორის ღმრ-
 თებრივთა რიცხუთაჲსა (რამეთუ სხუაგნით სადაჲთმცა იყო ესე და ვინამცა ჰქონდა მიზეზი?). მათ შორის უკუე განმწმედლეობაჲ უპირა-
 30 ტეს კეთილობაჲ არს, და დამცველობაჲ, და სხუა რაჲც რაჲვე ესე ვინთარი.

1 მოქმედებასა AB.—რომელიმე ცხოველობისა მრავალკეც AB.—2—3 ცხოველობისა—მყოფსა <E (ex homioleleito).—2 მოქცევსა AB.—14 რიცხვსა მიერ EH.—15 აღიქმს <E.—16—20 და უქცეველად—შორის და <AB.—23 შორის <AB.—24 უძლოდეს F.—26 რომელიცა AB.—28 ვინაცა AB.

* სიწმიდა ნუნ მიერაჲ შედგენილი რეკონსტრუქციაჲ 156. თავის შესჯევით, სადაც სწერათ: აქა შეადარებს დამცველობითისა ძალსა და მიზეზსა და სიწმიდითისა (ან „რეკონსტრუქციაჲ“ ვნ. 179,6-7).

თ ა შ ი 157

განყოფინათჳს დასაბამთა და მიჯნეთა*

ჟოველი მამებრივი მიზეზი ყოველთა აობასა მიანიჭებს და მყოფობასა მათსა წარმოაყენებს. და ყოველი შემოქმედებითი შედგომილთა გუართა აღქმნასა და უპირველეს წესისა მათისა არს და C 296 რიცხუთაებრ განყოფისა მათისათა. და არს იგი მამებრივსა ნათხზსა შორის ნაწილებითთა ტომთასა. ხოლო თითოეული ამათი შორის წესსა პირველისა საზღვრისასა იპყრობვის. ვინაჲთგან აობაჲ და რიცხუ და გუარი საზღვრის გუარ ყოველნი არიან: ვინაჲ ესე თან-
 10 მოდასე ურთიერთას. ხოლო შემოქმედებითი სიმრავლისადმი აწარმოებს ნაქმთა, არამედ განსაზღვრებითი ერთ გუარ ჰყოფს მყოფთა მოქცევსა. და რომელნიმე გუართა აღმქმნელ არს, ხოლო რომელიმე არსებათა მოქმედ. ხოლო თუ ესე განყენებულ ურთიერთას, ვინაჲ გუარი და მყოფი, და მითვე შემოქმედებითიცა და მამებრივი განყენებაჲ. არს უკუე მიზეზ ნაწილებითრე გუარჲ. ხოლო უსაყოველთაოესად უმეტეს მიზეზი. მამებრივი ვინაჲვე უზესთაეს არს შემოქმედებითსა ტომსა, ვითარ მყოფი გუარსა.

თ ა შ ი 158

ჟოველი აღმყვანებლობითი მიზეზი შორის ღმრთებრივთა რიცხუთასა განმწმედებლობითთა და უკუმქცევლობითთა განყოფვის ტომთა.
 რამეთუ საუწყო, რაჲთა ძალიცა ესე იყოს პირველ საღმრთოსა რიცხუსა შორის. ვინაჲთგან ყოველთა კეთილთა მიზეზი წინაჲთვე მათ შორის წარმოდგომილ არს. არამედ წმიდა მყოფელობითი მიზეზი წარმოდგა წინაჲთვე, ამისთვის რომელ განაყენებს უღარესთაგან და
 25 შეაერთებს ზესთათა, ხოლო უკუნქცევითსა მიზეზსა ზომიერირე აქუს წესი, ამისთვის რომელ ყოველი უკუმქცევი ანუ თვსდავე უკუნ იქცევის ანუ უმჯობესისა მიმართ, ხოლო მოქმედებაჲ აღმყვანებლობითისა მიზეზისაჲ უმჯობესთა მიმართ უკუნქცევლობით დაისახვის, ვითარ ზენად და უსაღმრთოესადმი აღიყვანებს უკუნქცეულთა.

6 ნათხზთა AB.—7 ამათი] ამათ D.—შორის] შორს E.—9 გუარ ყოველნი] გუარნი F.—9-10 ვინაჲ ესე თანმოდასე] ვინათგან აობაჲ AB.—11 ნათქმთა D.—15 ნაწილებისა AB.—15-16 უსაყოველთაოსა AB.—20 განმწმედებლობითა H.—26 თვსდავე D.—28 უკუნქცევლობისა AB.—29 ზენათ EH.—უსამღთოესისადმი F.

* სპოთური წიგნი შიგნისა შედგენილი. „განმარტებას“ 157. თავის მსგავსით; აქ სწერია: განწყოფს ყოველთა დასაბამთა და მიზეზთა ურთიერთას (ეს. „განმარტება“ გვ. 179, 21-22).

თ ა ვ ი 159

ჟოველი წესი ღმრთებრივთა რიცხუთაჲ პირველთა დასაბამ-
 თაგან არს, პირველისა საზღვრისა და პირველისა უსაზღვროობისა
 მიერ. ხოლო რომელიმე უფროჲს დამოკიდებულ არს საზღვრობისა
 5 მიზეზსა, ხოლო რომელიმე უსაზღვროობისა. რამეთუ ყოველნი
 ამით მჩიობლთაგან იწარმოებენ, მით რომელ თანმიცემაჲ პირველთა
 მიზეზთაჲ წარჰვლის ყოველთა შემდგომთა. არამედ რომელთამე შო-
 რის საზღვარი დაუძლიერდების შესაზღვრებასა შორის, ხოლო სა-
 დამე უსაზღვრობაჲ. და ესრეთ რომელიმე საზღვრის გუარად აღ-
 10 მოიჩინების ტომი და რომელთამე იპყრობს უსაზღვროობაჲ. ხოლო
 უსაზღვრო გუარობაჲ მათ შორის, რომელთა შორის უსაზღვროობაჲ.

თ ა ვ ი 160

ნამდვლ მყოფისა აღმკულებათათჳს *

ჟოველი ღმრთებრივი გონებაჲ ერთგუარ არს და სრულ, და
 15 პირველი გონებაჲ თჳსგნით სხუათა წარმოაყენებს გონებათა.
 რამეთუ არს თუ ღმრთებრივ, აღსავსე არს ღმრთებრივთა
 ერთთაგან და არს ერთის გუარ. და თუ ესთა და სრულ არს, სავსე
 არს ღმრთებრივთა კეთილობათაგან. და თუ ესრეთ და გონება არს,
 პირველ და ღმრთებრივთა რიცხუთადა შეერთებულ: რამეთუ უმჯობეს
 20 ყრველთა გონებათა განღმრთობილი გონებაჲ. რამეთუ პირველი არს
 გონებაჲ, და შემდგომთა სხუათა ესე მისცემს გუამოგნებასა. რამეთუ A 190a
 პირველისა მყოფისაგან შემდგომნი ყოველნი მყოფობასა მიიღებენ.

თ ა ვ ი 161

ჟოველი ნამდვლ მყოფთ და ღმრთებრივთა რიცხუთადა დამო-
 25 კიდებული ღმრთებერ განსაგონო არს და უზიარებელ. რამეთუ ვი- A 190b
 ნაფთაგან უპირველეს არს ყოველთა ღმრთისა უზიარებელთა ნამდვლ
 მყოფი, ვითარ აღმოიჩინა, და აღავსებს გონებასა თჳს გამო (და
 რამეთუ გონებაჲცა მყოფვე არს, ვითარ მყოფისა მიერ აღვსებული),

4 უფროჲს] უფრო F.—საზღვრებითა F.—10 იპყრობს H.—16 არს თუ
 ღმრთებრივი F.—18 და გონება] გონება AB.—20 გონებათა] გონება D.—20-21
 რამეთუ პირველი არს გონებაჲ < AB (ex homoioteleuto).—22 მყოფისაგან] მყოფო-
 ბისგან ABD, მყოფობისაგან E.—24 რიცხუთა D.

* სიათურა წვეს მეგრას შედგენილი „განმარტების“ 160. თავის შესავლით; აქ („განმარტება“
 ბი. 181. 12) სწავლა: ესე ხედვად აწ ნამდვლ მყოფისა აღმკულებათა მომითხრობს.

უსაღმრთოეს ვინაჲვე არს გონებისასა გონებისა ზესთი აღმკული, და ვითარ განღმრთობილი არს იგი ღმრთებრივ, და ვითარ აღმავსებელი გონებისაჲ და მისგან ზიარებული განსაგონო. და რამეთუ გონებაჲ-
 5 ცა ითქუმის მყოფად, არამედ პირველი მყოფობისა მიერ, ხოლო
 თვთ იგი პირველ მყოფი ზესთ განყენებულ არს გონებისგან, ამისთვის
 რომელ მყოფობასა თანა აქუს და გონებაჲცა; რამეთუ ზესთაჲ და
 უზიარებელი პირველ მზიარებელთაჲსა წარმოდგომილ არს. და გო-
 10 ნებისაჲცა შედარებულსა მყოფსა უზესთაჲს არს თვს-შორისი და უზიარ-
 ებელი მყოფი. რამეთუ განსაგონო არს გონებისგან და არ თანდა-
 15 წესებულ გონებასა, ვითარ სრულ მყოფელი და ზესთ განკარგული
 გონებისგან, ამისთვის რომელ შემდგომად მყოფისა არს გონებაჲ. ხოლო
 არმზიარებელნი პირველ მზიარებელთაჲსა არიან წარმოდგომილ. რომ-
 ლისათვისცა გონებისა თანდაწესებულსა მყოფსა უპირველეს არს
 თვს-შორისი და უზიარებელი მყოფი, რამეთუ გასაგონოჲ არ თან-
 20 დაწესებულ არს გონებისადა. რამეთუ მისცემს მას მყოფობასა და
 აღავსებს მას ნამდვლ მყოფობითითა არსებითა.

თ ა 3 ი 162

თვთიებათათვს დაზარულთა მათ ზესთათა*:

20 შოველი დამბრწყინი ნამდვლ მყოფისაჲ ერთებრივთა რიცხუთა
 სიმრავლე არს დაფარული და გონიერი. დაფარული უკუე ვითარ
 ერთისად შეყოფილი, ხოლო გონიერი ვითარ მყოფთაგან ზიარებული.

რამეთუ მათდა დამოკიდებულთაგან ყოველნი ღმრთებრივნი
 იწოდებიან; რამეთუ განყოფასა გუამოგენებათა მათთასა შემდგომთა-
 25 გან უცნაურსა შესაძლებელ არს ცნობად. რამეთუ თვთ თვს შორის.

25 უცნაურ არს ყოველი ღმრთებრივი რიცხვ, ვითარ მის ერთისა ზესთ
 მდებარისა თანმიბუნებებული; ხოლო მათთა მზიარებელთა შემდგომ-
 თაგან უცნაურთა თვთებათა მათთა ცნობაჲ შეემთხვევის. ხოლო
 პირველისა გონებისა მიერ გასაგონო არიან ვითარ ზესთ მანათებელ-
 30 ნი ნამდვლ მყოფისანი, ამისთვის რომელ ნამდვლ მყოფი გონიერი

30 გონებაჲ არს და საღმრთო და არმზიარებელი. გონებისადა A191b
 პირველ წარმოდგომილი. რამეთუ არამცა შეყოფილ იყო პირველ
 წარმოდგომილთა ესოდენტა ღმრთებრივთა რიცხუთადა, თუმცა არა

1 ზესთი] ზესთ A,B,H, ზესთა F.—3 და რამეთუ] რამეთუ AB.—12 არმზიარე-
 ბელნი H, ამზიარებელნი ACDEF, მზიარებელნი B.—15 გონებისადა] გონებასა და
 D.—21 ერთისა AB.—26 თანმიბუნებელი F.—28-29 მანათებელნი DE.—30-31
 არმზიარებელი გონებისაჲ და პირველ წარმოდგომილი codd.

* სათაურა ნეკს შაჲრას პეღვენლი „განმარტების“ 162. თავის მსხვედვით, ზედაც სწერია:
 აქა თვთებათა დაფარულთა მათ ზესთათასა ესთა განწყოფს (ეს „განმარტება“ ვ. 182, 185).

ჰქონდა მათ პირველ აღმქმნელი გონებად და ძალი სრულ მყოფელი სხუათა განღმრთობილთაჲ, და ვითარ აქუს შემდგომთა ამათ მზიარებელთა ურთიერთას, ესრეთვე და ზიარებულთა ჰქონდის გუამოვნებასა.

თ. ა. 3 ი 163 *

ჰოველი სიმრავლე ერთებრივთა რიცხუთაჲ ზიარებული პირველისა და უზიარებელისა გონებისგან, გასაგონო არს. რამეთუ ვითარ აქუს გონებასა ნამდვლ მყოფისა მიმართ, ესრეთვე და ერთებრივთა ამათ საღმრთოთა და ზესთ გონებდითთა ერთებრივთა მიმართ ჰქონ- C 303
 10 დის. რამეთუ ვინაჲთგან ივინი დაჰბრწყინვენ ნამდვლ მყოფსა, გასაგონო არიან ნამდვლ მყოფისა მიერ. და კუალად ესენი დაუბრწყინვენ ღმრთებრივსა და უზიარებელსა გონებასა, გონიერ არიან; არამედ არ ესრე გონიერ ვითარ გონებასა შორის წარმოდგომილნი, არამედ ვითარ მიზეზებით პირველ მყოფნი. გონებისანი და ზესთ მე-
 15 შენი გონებისანი.

თ ა 3 ი 164 *

ჰოველი სიმრავლე ერთებრივთაჲ, ზიარებული პირველისა და საყოველთაოჲსა სულისა მიერ, ზესთა არს აღმკულსა ამას. ამისთვის რომელ არ მეზიარე სული პირველ ზესთ აღმკულისა არს, და მის
 20 მიერ ზიარებულნი ღმრთებრივნი რიცხუნი ზესთ აღმკულისა არიან: რამეთუ ურებადებენ გონიერთა და გონებითთა, რამეთუ ვითარ აქუს სულსა გონებისა მიმართ, და გონებასა ნამდვლ მყოფისა მიმართ. და ვითარ ყოველი სული გონებისადა აღკრულ არს და გონებაჲ საგონოჲსადა უკუნქცეულ არს, ესთა და ზესთ აღმკულისა მიერ ღმრ-
 25 თებრივნიცა რიცხუნი გონიერებით შეყოფილ არიან, ვითარ იგი ზესთ გასაგონოთადმი.

თ ა 3 ი 165

ჰოველი სიმრავლე ერთთაჲ, ზიარებული რაჲსაგან გრძნობადისა სხეულისა, აღმკულის-შორისი არს. რამეთუ მიბრწყინავს ნა-
 30 წილთა აღმკულისათა საშუელობითა გონებისა და სულისაჲთა. რა-
 1 პირველ < E. — 3-4 გუამოვნებათა AB. — 8 მიმართი. E. — 13 არ < H. — 20 რიცხუნი H. — 22 სულთა codd.

* 163. და 164. ოაგუნი აკლია AB სელთნაწერგის; არაჲსე კადგ წყუთა: აქ, აკლია A, აქა აკლია B.

მეთუ არცა გონებაჲ წარმოდგომილ არს თჳნიერ სულისა რაჲსადღე აღმკულის-შორისისა სხეულისადა, არცა ღმრთეებაჲ უსაშუელოდ შეიხებს სულსა (რამეთუ მსგავსთა მიერ ყოველი ზიარებაჲ). და თჳთ იგი გონებაჲ თჳსისა საგონოჲსა მიერ და უმწუერვალესისა ეზიარე- C 305

ბის ერთებრივისა რიცხუსა. ხოლო აღმკულის-შორისნი ერთებრნი, ვითარ სრულ მყოფელნი ყოველისა აღმკულისანი და ვითარ მადღმართო- A 198:1 ბელნი საჩინოთა სხეულთანი. რამეთუ ღმრთებრივ თითოეულიცა ამათი არს, არა უკუე სულისა მიერ (რამეთუ არა არს ესე პირველ ღმერთ), და არცა პირველ გონებათა მიერ (რამეთუ არცა გონებაჲ და ერთი ერთ და იგივე), არამედ სულიერ უკუე და თჳთმიმდრეკ სულისა მიერ, ხოლო სამარადისოდ იგივეობასა ზედა გებაჲ და წესითა ურჩეულესითა ყვანებულებაჲ გონებისა მიერ, ხოლო ღმრთივეობაჲ შეერთებისა მიერ. და თუ აქუს ძალი გამგებელობითი, ამის მიერ არს მიზნისა ესე ვითარისა.

თ ა 3 0 166 *

სამ სახედ განყოფილთჳს გონებისა *

ყოველი გონებაჲ ანუ ზიარებადი იყოს, ანუ უზიარებელი. და თუ ზიარებადი, | ანუ ზესთ აღმკულისა სულთა მიერ იზიარების ანუ C 306 აღმკულის-შორისთაგან. რამეთუ ყოველსა სიმრავლესა გონებათასა უზიარებელი და პირველი გონებაჲ ემძლუარვის, რამეთუ პირველი აქუს აობაჲ. ხოლო მზიარებელთა გონებათაჲ რომელიმე ზესთ აღმკულისასა და უზიარებელსა დაპბრწყინავს სულსა, ხოლო რომელიმე აღმკულის-შორისთა: რამეთუ არცა უზიარებელისა და პირველისა გონებისგან იქმნების მყის წარმოქმნაჲ აღმკულის-შორისთა სულთაჲ, ამისთჳს ვინაჲთგან გზაენანი მოქცევეთანი მსგავსთა მიერ, ხოლო უფროჲს მსგავს ვიდრემე უზიარებელსა გონებასა ზესთ განყენებულნი სულნი აღმკულთაგან, ვიდრე განწვალქბადნი მათ მიერ: რამეთუ არცა მხოლოდ ზესთ აღმკულესა წარმოდგა სიმრავლე, არამედ არიან აღმკულის-შორისნიცა. ვინაჲ და ითქუმის რიცხვ ღმერთებრივთაჲ აღმკულის-შორისნიცა, და თჳთ ესე ყოველი აღმკული ერთბამად სულიერ და გონიერ არს, და ზიარებაჲ აღმკულის-შორისთა სულთაჲ

[5 ერთებრივისა] ერთებრივისა D. - 6-7 მადღმრთებელნი E.—8 ამათი არს] ამათი არის ABE.—10 იგივე] იგი ეჲ A.—19 აღმკული შორისთაგან E.—20 უზიარებელ E.—რამეთუ პირველი] რამეთუ ყლი. E.

* ოგე 166. აკლია AB სულთაწმინდის.

** სათაუბო ჩვენ გამოყოფილს იგი შედგენილია იგანსადტებას 166. თავის შესჯელოთ; შესჯეც სწერიის: ესე ხედვაჲ ესთა მეტყჳს ჩუენ. ვითარმედ სამ სახედ გაიყოფვის გონებაჲ (ახ. იგანსარტეაჲ) ვგ. 187, 1-2).

ზესთ აღმკულისა გონებათა მიერ არს, რამეთუ საშუალ წარმოდგო-
მილ არიან აღმკულის-შორისთა გონებათადა.

თ ა ვ ი 167

საცნაშრთათჳს, ცნობათა და ცნობადთა*

5 შოველი გონებაჲ თვთებასა თჳსსა გაიგონებს, არამედ უპი-
რატესი მხოლოდ თვთებასა ოდენ თჳსსა. რამეთუ ერთ და იგივე
არს ამით შორის რიცხუთა გონებაჲ და განსაგონოჲ. ხოლო თი- C 307
თოეული. შემდგომთაჲ თვთებასაცა თჳსსა გაიგონებს და უპირველეს-
თაცა თჳსთასა გასაგონო არს იგი მისდა. თვთებაჲ თჳსი ვითარ იგი

10 იყოს, ხოლო მიზეზი თჳსი რომლისგან იგი იყოს. რამეთუ უკუეთუ
თჳსსა თვთებასა გაიგონებს ყოველი გონებაჲ, ანუ თუ უზენაესთა
თჳსთასა გინათუ შემდგომთა თჳსთასა. ხოლო თუ შემდგომთასა,
უდარესთა მიმართ მიდრკეს და იყოს გონება ოდენ; და ესრეთ თუ
არცა იგი იცნას, რომლისა მიმართ უკუქტეულ იყოს, ვითარ არ

15 მყოფი თჳს შორის, არამედ გარეშე თჳსსა და თჳს გამო დატვფრვაჲ
მხოლოდ იუწყოს, ვითარ მის შორის და მის მიერ ქმნილისა. რამეთუ
რომელი აქუს თჳს შორის, უწყის, და რომელი ივნო, არა თუ არა აქუს
თჳს შორის, ვინაჲცა და ივნო. ხოლო თუ უზესისა თჳსისა იყოს უკუ-
მქტევე, უკუეთუ თჳსისა ცნობისა მიერ იუწყებდეს, ერთბამად თვთე-

20 ბისა თჳსისა და იგიცა იუწყოს. | ხოლო თუ უპირატესსა ოდენ მხო- A194
ლოდ, თვთებისა თჳსისა იყოს უმეცარ, რამეთუ არს გონება. რამეთუ
ყოვლითურთ თჳსთა პირველთა ცნობაჲ ცნობაჲ არს მიზეზთა თჳსთაჲ
და რომელთა მიმართ არიან მიზეზ. ხოლო თუ ამას უმეცარ, და
ამასცა უმეცარ იქმნას წარმომაცეებელსა აობისა თჳსისასა, წარმო-

25 მაყენებელი არ იუწყოს. ხოლო თუ იუწყოს მიზეზი, და წარმომაცე-
ნებელი უპირატესი თჳსი იუწყოს და თჳსიცა თვთებაჲ მუნით წარ-
მოჩენილად იუწყოს. და ყოველი ვინაჲვე პირველ თჳსსა იუწყოს თუ
საცნოჲ, თვთებაჲ თჳსი იუწყოს. და თუ რაჲ არს გონებაჲ გონები-
თი, და თუ ცნას თვთებაჲ თჳსი, და ცნას გონებითიცა გონებაჲ, ვი-

30 თარ არს იგი. და თითოეულიცა ყოველი შემდგომთაჲ ერთბამად
თჳსსა გასაგონსა შორის გაიგონოს და უპირველესიცა თჳსი. არს ვი-
ნაჲ გონებასაცა შორის საგონოჲ და კუალად საგონოსა შორის გონე-
ბაჲ, არამედ საგონო თვთ იგი და გამგონეცა ვიდრემე, რამეთუ თჳს შო-
რის თვთ იგივე, ხოლო პირველ თჳსსა არა ვითარ იგივე; რამეთუ სხუაჲ

35 არს მარტივად საგონოჲ და სხუაჲ განმგონესა შორის გასაგონოჲ. C 308

11 ანუ თუ <AB.—18 და <AB.—უზესისა| უზენაესისა H.—31 არს | არ
H.—35 სჯუა H.

* ასეთი სიტყვები CK ხელნაწერებში.

თ ა ზ ი 168*

ჟოველმან გონებამან მოქმედებით უწყის, ვითარმედ გაიგონებს. და არა არს სხვა თვთებაა გაგონებაა გაგონებულისაჲ, ვითარ გაიგონებს. ხოლო თუ არს მოქმედებით გონებაა და გაიგონებს თვთებასა თვისსა, არა უკუე იყოს სხუა გასაგონოჲსა, და გაიგონა რაჲ თვთებაა თვისი, გაიგონა და ჰხედავს თვთებასა თვისსა; და თუ ხედავს, გაიგონა და მხედველმან იუწყა, ვითარმედ გონებაა არს მოქმედებითი. და ცნა რაჲ ესე, იუწყა, ვითარმედ გაიგონებს, და არა მხოლოდ გაიგონებს, არამედ ერთბამად ორივე იუწყა: და გასაგონოჲცა თვისი, C 309 და ესეცა რომელ გაიგონებს და გაიგონებვის თვის მიერ რაჲ იგი გაიგონებოდის.

თ ა ზ ი 169

ჟოველსა გონებასა საუკუნესა შორის აქუს არსებაა და ძალი A195a და მოქმედებაა თვისი. ხოლო თუ თვთ თავსა თვისსა გაიგონებს და 15 ერთ და იგივე გონებაა და გასაგონოჲ, და გაგონებაა და გონებაა იგივე და გასაგონოჲ; რამეთუ საშუალ არს გამგონისა და გაგონებულისა თვთ იგი მისი მყოფობაჲ, იყოს ვინაჲვე და გაგონებაცა იგი ორთავე მიმართ. არამედ არსებაა გონებისაჲ საუკუნო არს: რამეთუ ერთბამად ყოველივე არს. და ესრეთვე გაგონებაა მისი არსებასა 20 თანა მისსა დათვთებულ. ხოლო თუ მიუღრეკელ არს გონებაა, არ განიზომოს ვიდრემე ჟამისა მიერ: არცა მებრ მყოფობით, არცა მოქმედებით. ხოლო თუ ესე ესრეთ იყვნენ, და ძალიცა საუკუნო.

თ ა ზ ი 170

ჟოველი გონებაჲ ყოველსა ერთბამად გაიგონებს: ხოლო უზიარებელი და პირველი მარტივად ყოველსა, ხოლო შემდგომად მისსა თითოეული ერთით ყოველსა. ხოლო თუ ყოველსა გონებასა შორის საუკუნესა დაუმყარებდეს არსებაა თვისი და ერთბამ არსებისადა მოქმედებაცა აქუს, ერთბამად ყოველი გაიგონოს. ხოლო თუ განწინაწილებით და სხუაჲ და სხუაჲ შემდგომითი შემდგომად იყოს გასაგონო მისსა, არა საუკუნოჲსა შორის ჰქონდის ერთბამად მოქმედე-

3—4 და არა არს—ვითარ გაიგონებს <D (ex homoioteleuto).—11 გაიგონებოდეს F.—14 მოქმედობაჲ AB.—თუ < AB.—17 გაგონებაცა იგივე AB.—21 მყოფობით] მყოფით AB.—24 გონებაჲ] გაგონებაჲ F.—25—26 ხოლო—ყოველსა ორგონა E.—27 ერთბამად E.

* თავს 168. აკლია AB სელთხანწერის.

ბაჲ და არსებაჲ. რამეთუ შემდგომითი შემდგომად ყოველი ქაჲსა შორის. რამეთუ ყოველი შემდგომი პირველად და უკუანასად იტქუ-
 მის და არა ერთბამად ყოველი. ხოლო თუ მსგავსად ერთმანერთისა
 გაიგონებდენ ყოველნი, არაჲთ განეყვნენ ერთმანერთსა. ხოლო უკუე-
 5 თუ სწორად ყოველნი გაიგონებდენ, მსგავს და სწორ იყვნენ მყოფობითა ყოველნი გამგონენი. და თუ სწორ ყოველნი, არ ვინაჲ იყოს რომელიმე უზიარებელ და პირველ, ხოლო რომელიმე შემდგომ და ზიარებულ. ხოლო რომელთა გაგონებაჲ ერთ და იგივე, და იყოს არსებაჲცა | მათი ერთ და იგივე, ვინაჲთჲთ თითოეული გაგონებაჲ A196a
 10 ერთ და იგივე თითოეულისად, თითოეულიცა ერთბამად და გაგონებულიცა | მათი ერთ იყოს. აკლს უკუე, რაჲთა ანუ არა სწორად და C 310 მსგავსად ყოველნი გაიგონებდენ, ანუ გაიგონებდენ თითოეულნი სწორად. არამედ ანუ ერთისა ანუ უმრავლესთარე და არა ყოველთა ერთბამად; ანუ ყოველსა ერთით. არამედ არა ყოველისა გამგონედ
 15 თქუმაჲ, და დაჰაზრვად მისდა გონებად, და უმეცრებად რაჲსავე მყოფთაგანისა. რამეთუ არ წარვლასა შორის გაიგონოს, რაჲვე გასაგონოჲ, რომელი პირველ არ გაეგონა, რამეთუ მიუდრეკელი არს. და თუ ესრეთ, იყოს ვინაჲვე უდარეს სულისა, რომელი განსაზიდასა შორის მიდრეკისასა ყოველსა გაიგონებს, რამეთუ ერთებრივობით გე-
 20 ბად შორის საუკუნოსა ყოველსა ერთებრივ გაიგონებს გონებაჲ. ყოველი ვიდრემე გაიგონოს ერთებრივ: რამეთუ ანუ ყოველი, ანუ ერთი და ანუ ყოველი მეგრ ერთი. რამეთუ სამარადისოდ გაგონებაჲ ყოველთა შორის ყოველითურთ არს. ხოლო ყოველი ერთისა მიერ განისაზღვრების; რომლისათჲსცა იყოს უმპყრობელეს გაგონებასა და
 25 გასაგონოსა შორის ერთი, და ერთბამად ყოველთა ერთებრივ გაიგონებდეს და ერთისა მიერ ყოველი დაისახვოდის.

თ ა 3 0 1 7 1

ყოველი გონებაჲ განუწილებელი არსებაჲ არს. ხოლო უკუეთუ უდიდო და უსხეულო და მიუდრეკელ, განუწილებელცა. რამეთუ ყოველი რაოდენვე განწვალებადი ანუ მეგრ სიმრავლითა ანუ მეგრ სიდიდითა ანუ მოქმედებათაებრ იყოს განწვალებადი და ქაჲსა შორის ლებადი. ხოლო გონებაჲ ყოველითურთ საუკუნო, და ჴესთა სხეულთაგან, და შეერთებულა მის შორის სიმრავლე: განუწვალებელ ვინაჲვე არს. ხოლო რომელ უსხეულო არს გონებაჲ, თჲსდა მიმართ A196b

2-3 უკანასა და იტქუმის D.—5 გაიგონებენ AB.—მსგავს| მსგავსად D.—5-6 მყოფობითსა AB.—7 შემდგომ| შემდგომთა AB.—9 ერთ| ერთა D.—9+10 გაგონებაჲ—ერთბამად და ორჯერა AB.—13 ერთისა| ერთსა DFH.—16—21 რანეთუ არ წარვლასა—ერთებრივ<AB (ex nom.).—20 საუკუნესა FH.—25 გასაგონსა D.

უკუნქცევაჲ ცხად ჰყოფს: რამეთუ სხეულთაჲ არარაჲ უკუნ იქცევის
 თვთებასა შორის თვსსა. ხოლო რომელ საუკუნო არს, ცხად ჰყოფს
 მოქმედებისა არსებისა მიმართ იგივეობაჲ, ვითარ აღმოიჩინა პირ-
 ველვე. ხოლო რომელ შეერთებულ არს მის-შორისი სიმრავლე, საღმ-
 5 რთოთა ერთებრივთა მიმართ გონიერისა სიმრავლისა შედგბულებაჲ
 საუწყო ჰყოფს: რამეთუ ღმრთებრივი რიცხვ პირველ სიმრავლისა
 არს, ხოლო გონებანი შემდგომად მათსა. რამეთუ დაღათუ მრავალ
 ყოველი გონებაჲ, არამედ შეერთებულ სიმრავლე მის შორის; რამე-
 თუ პირველ განწვალებულისა სიმრავლისა თანშეყოფილი და ერთ
 10 ქმნილი უმახლობელეს არს ერთისა.

თ ა ვ ი 172

შოველი გონებაჲ სამარადისო არს უმახლობელესად და უცვალე-
 ბელთა მებრ არსებით წარმომაყენებელ. რამეთუ მიუღრეკელისა მიზე-
 ზისა მიერ წარმოყენებული ყოველი უქცევ და უცვალბებელ არს არ-
 15 სებით, ხოლო გონებაჲ მიუღრეკელ და ყოველითურთ საუკუნო და
 საუკუნოსა შორის დამყარებულ და აზობით წარმოაყენებს, რომელ-
 თაცა წარმოაყენებს. ხოლო თუ სამარადისო არს და ერთობასა ზედა
 არს, სამარადისოდცა წარმოაყენებს და იგივეობით. არ უკუე ოდესმე
 მყოფთა და ოდესმე არ მყოფთა მიზეზ, არამედ სამარადისოდ
 20 მყოფთა.

თ ა ვ ი 173

სამ სახედ განცდისათჳს გონებისა *

შოველი გონებაჲ გონიერ არს და პირველთაცა მიმართ თვსთა
 და შემდგომთაცა. რამეთუ რომელთაჲ არს მიზეზოვნობით შემდგომ-
 25 თა თვსთა მიმართ, ხოლო პირველთა მიმართ მებრ ზიარებით. რა-
 მეთუ თვთ გონებაჲ არს და გონიერი ხუდა მას არსებაჲ. და თვსსა-
 ცა მყოფობასა განსაზღვრებს ყოველსა, და ვითარ იგი არს მებრ მი-
 ზეზებით, და ვითარ მებრ ზიარებით. და თითოეულსა ვითარ იგი
 (პეფიქენ) ძალ უც, ეგრეცა ეზიარების უმჯობესთა და არა ვითარ

2 რომელსა ABDEH.—12 უმახლობელესად და უმახლობელესთა. C.—12-13
 თებო არსებით უცვალბებელთა C.—13 წარმომაყენებელ წარმომყუანებელ ADEF,
 წარმოაყენებს C.—14 უქცევ და უქცევთა D.—17 თუ < D.—23 მიმართ შრ [D.
 —27 განსაზღვრებს EF.—29 პეფიქენ AB.

* სთათუნა ჩვენს შიერაჲ შედგენილი უგნსმარტეისი 173. თეჲს მისეფიო. საღაც სწერაჲ:
 ყოველი გონებაჲ, ვითა მერყევან ზედვანი, სამ სახედ განიცდების (ს. უგნსმარტეისი
 ს. 288, 21-22).

იგი არიან. ხოლო ძალ თუმცა ედვა ვითარ იგი არიან ზიარებად, ყოველთა მიერმცა იზიარებოდა. რამეთუ ეზიარების სხუა სხუებრ, არამედ თვთებათებრ მზიარებელთაჲსა და ძალნიცა მზიარებელთანი. რამეთუ გონიერად გონებასა შორის პირველნი მისნი. არამედ და შემდგომნიცა მისნი გონიერვე, რამეთუ არა თუ მისასრულთაგან არს და არა თუ იგი ჰქონან თჳს შორის, არამედ მიზეზნი მათნი. რამეთუ ყოველთა აობისა არს მიზეზ: ხოლო ესე რომელ არს იგი გონიერ, და მიზეზნიცა ყოველთანი გონიერად ჰქონდის თჳს შორის. რომლისათჳსცა ყოვლითურთ გონიერ არს ყოველი გონება: და პირველიცა მისსა, და შემდგომიცა მისსა. და ვითარ ზესთანი და გასაგონონი^{A197a} თჳსნი გონიერად ჰქონან ყოველნი, ესრეთვე და გრძნობადნიცა ყოველნი გონიერად.

თ ა ზ ი 174

გონებისათჳს და ნაქმისათჳს მისისა *

¹⁵ ყოველი გონებაჲ თჳსსა გაგონებასა შორის წარმოაყენებს შემდგომთა; და ნაქმი მისი გონებასა შორის და გონებაჲ ნაქმსა შორის. ^{C 315}
რამეთუ მის-შორისი გასაგონი და თვთებაჲ გონებისა თჳსისაჲ იგივე და ერთ. და მყოფობაჲ თითოეულისაჲ ნაქმნსა თჳსსა შორის იგივე და ერთ: იქმს უკუე, რასა იქმს, და ამყოფებს და წარმოაყენებს,
²⁰ რაჲც რაჲვე იყოს მყოფობისაებრ; და გაიგონა რაჲ, წარმოაყენა წარმოაყენებადი. რამეთუ მას შორის მყოფობაჲ და გაგონებაჲ ერთბამად, და გონებაჲცა თჳს-შორისისა მყოფისა ერთ და იგივე. და თუ იქმს, რაჲთამცა იყო, ხოლო ქმნაჲ და გაგონებაჲ მისი იგივე და ერთ.
და იქმს გამგონე და გონებაჲ მოქმედებითი გაგონებასა შორის.
²⁵ ხოლო ესე და მყოფობაჲ მისი იგივე და ერთ. და მყოფობაჲ ქმნასჳ შორის (რამეთუ მიუღრეკელად მოქმედსა მყოფობაჲ მოქმედებასა შორის ჰქონდის სამარადისოდ); და გაგონებაჲცა ვიდრემე შორის^{A197b} მოქმედებასა.

თ ა ზ ი 175

¹⁰ ყოველი გონებაჲ ერთბამად არსებით და მოქმედებით გონიერთა მიერ იზიარების პირველ. საჭირო არს უკუე, რაჲთა ანუ ამათ

1 ძალ] რ'ლ H, რომელ F.—8 ჰქონდეს F.—18 ნაქმსა F.—19 რასა იქმნს A.B.—21 მას] მის A.B.—22 ერთ] ერთა A.B.—27 შორის< A.B.

* სათარაო სვეტ გვერდისა: „გაგონებაჲ იგივე და ერთევეს დებულების შესჯეობა“ (სტრ. 15-16).

მიერ ანუ სხუათა მიერ რომელთა ჰქონდის არსება გონიერი, ხოლო სამარადისოდ არ იყვნენ გამგონე; არამედ ამით მიერ შეუძლებელ. რამეთუ მოქმედებაცა გონებისა მიუღრეკელ არს. და რომელთა-
 5 სამარადისოდ ეზიარების გონიერსა მოქმედებასა, სამარადისოდ გამ-
 გონე ჰყოფს მზიარებელთა თვისთა. რამეთუ საუკუნოსა შორის დამს-
 კუალული მოქმედება რასავე ნაწილსა, შორის ჟამისასა მოქმედებასა
 10 თანაღუწმასნელ არს. ხოლო საშუალ, ვითარ და არსებათაცა შო-
 რის, ეგრეთვე და მოქმედებაცა ცვალებასა ზედა რამეთუ ყოველ-
 თა მოქმედებასა საუკუნოსასა-შორისსა და რასავე ნაწილსა ჟამის-შო-
 რისსა, დაღათუ იყოს სრულ, უმეტეს ეთვისების რომელსა ჰქონდის
 სრულებად ყოვლობასა შორის ჟამისასა. რამეთუ არ ვინაჲ იქმნებიან
 15 გზავნითნი მოქცეენი უსაშუელოდ, არამედ თანტომთა და მსგავსთა
 მიერ მებრ გუამოვნებათებრ და მსგავსადვე მოქმედებათაცა სის-
 რულე. ვინაჲვე ყოველი გონება მათ მიერ ეზიარებვის პირველად,
 რომელთა გაგონება მოეგოს სამარადისოდ ყოველსა შორის ჟამსა,
 დაღათუ ჟამებრივ, არამედ არ საუკუნესა შორის გამოვებაჲ. ვინაჲ
 ამის მიერ საცხადო, რამეთუ სულმან, ოდესმე განგონემან და ოდეს-
 მე არა, უსაშუელოდ გონებისა ზიარებად ვერ უძლო*.

თ ა 3 ი 176

ჰრველნი გონიერნი გუარნი ერთმანერთასაცა შორის არიან და
 თვისსაცა შორის თითოეული. ხოლო განუნაწილებელ თუ არს ყოვე-
 ლი გონებაჲ და შეერთებულ გონიერისა მიერ განუნაწილებელობისა
 ყოველი მის-შორისი სიმრავლე, და ერთებრივ ყოველნი და განუნა-
 25 წილებელად შეერთებულ ურთიერთს და მიენერგვიან ყოველნი ყო-
 ველთა მიერ. ხოლო თუ უნიეთო არს ყოველი და უსხეულო, შეურ-
 წყმელ ვინაჲვე იყვნენ ურთიერთას, და განყოფილ თითოეული, და
 დამმარხველი თვისსა სიწმიდისაჲ ეგოს ვითარ იგი იყოს.

საცნაურ უკუე ჰყოფს შეურწყმელობასა გონიერთა გუართასა
 30 თითოეულთა მზიარებელთა გათვთებული ზიარებაჲ. რამეთუ უკუეთუმ-
 ცა არ გაყოფილ იყვნეს ურთიერთას საზიარებელნი, არცამცა თი-
 თოეული მზიარებელთა მათთაჲ იყო მზიარებელ გათვსვით, და

2 გამგონე] გონიერნი F.—4-5 არიან—სამარადისოდ<EH (ex homoioteleuta).
 —5-6 გამგონე<F.—8 თანაღუწმასნელ F—21 ერთმანერთასაცა AB.—27 და გან-
 ყოფილ თითოეული<AB.—29 ჰყოფს H.—32 მზიარებელთა მათთაჲ იყო(ს) ობ-
 ჟერა CD.—იყო] იყოს FH.—მზიარებელ გათვსვით] მზიარებელთა გათვთებით AB.

* თავი 175. აქლია AB სკლასიფიკაციის.

უფრო მსადა იყომცა უდარესთა შორის განუყოფელი და განუთ-
 თებელი თანშერწყმაჲ, რამეთუ უდარე არიან მებრ წესითა. სა-
 დათმცა უკუე ჰქონდა გათვთებაჲ; უკუეთუ წარმომაცენებელი მათ-
 ნი | განუთვთებელ იყვენ და თანშერწყმულ? ხოლო კუალად შეერთე- A 198b
 5 ბასა გუართასა გარეშემცველი მათი განუნაწილებელი გუამოვნებაჲ
 დაჰნიშნავს და ერთგუარებრივი არსებაჲ. რამეთუ განუნაწილებელ-
 ბასა შორის და ერთგუარებრივობასა მყოფობაჲ ჰქონდის, მასვე და
 ერთსა შორის არიან განუწილებელსა მყოფობასა (ვითარ უკუე განი-
 წილოს განუნაწილებელი?), რამეთუ ერთბამად ერთობასაცა შორის
 10 არს და ურთიერთობასაცა, და ყოველი ყოველსა შორის მიენერგვის C 318
 განუზიდველად. რამეთუ არა იუ განზიდული არს შემცველი მათი,
 და ვითარ განზიდულსამცა შორის ჰქონდა მყოფობაჲ რომელიმე აქა
 და რომელიმე სხუაგან, არამედ ერთბამად განუნაწილებელსა და
 ერთსა შორის ყოველი. ვინაჲ და ურთიერთასცა შორის ყოველი
 15 უკუე გონიერი გუარი და ურთიერთასცა არს შეერთებით და თვს
 შორისცა თითოეული განყოფით. ხოლო თუ ვინ და აღმოსაჩინთაცა
 ზედა მოქენებდეს იგავთაცა, იხილნეს ზედვანი ერთსა შორის სულსა,
 ვითარ ყოველნი შორის მისსა არიან უდიდოჲსა მის არსებისა და
 შეერთებულ ურთიერთას. რამეთუ უდიდობაჲ არ ადგილობრით აქუს
 20 თვს შორის, არამედ განუნაწილებელად და განუზიდველად და შეუ-
 რენველად განყოფით. რამეთუ ყოველსა უზადოდ სული წარმოაყე-
 ნებს და გათვთებით თითოეულსა ზედვათასა, და არ თან წარმოიზი-
 დავს და აღირევს რათავე ზედვათაგანსა. და თუმცა არ განყოფილ
 იყო არსებით ზიარებასა შორის, არამცა ურთიერთას მოქმედებაჲ A 199a
 25 იყო | განყოფილ სულისა.

თ ა 3 0 1 7 7

ყოველი გონებაჲ სრულებაჲ არს გუართაჲ, და რომელიმე ყოვ-
 ლებრივთა გუართა, არს შემცველ, ხოლო რომელიმე ნაწილებითთა:
 და უზენაესთა გონებათა უსაყოველთაოესი აქუს ძალი და გარეშემ-
 30 ცველობაჲ, ვიდრე შემდგომთა და განწაწილებულთა; ხოლო უქუე
 ნაესთა განწაწილებითრე რაოდენი ყოვლებრივთა პირველ მათსა.
 ხოლო უზენაესნი მკმარებელ არიან ძალთა უფრო მსადა და უერთე-
 ბრივეს შემდგომთა არიან. ხოლო უქუესნი რიცხვთა გამრავლებულ და
 ძალთა უკნიწესთა მქონებელ. რამეთუ ერთსა უფრო თანდათვთე- A 199b
 35 ბული სიმრავლითა ვიდრემე უმცროჲს, ხოლო ძალითა ზესთ მდებარე
 შემდგომთაჲს; ხოლო უშორიელესი, ერთისაჲ წინა-უკუემო. რამე-

7 და მყოფობაჲ AB.—8 განუწილებელსა | განუნაწილებელსა F.—12 გან-
 ზიდულსაცა AB.—21 განყოფილ H.—30 და <AB.

თუ უზენაესთა დაუმორჩილებიეს თჳს შორის ძალი უფროასი, ხოლო რაოდენობით უმცროას და რაოდენობით უმცროასთა მიერ გუართა უმრავლესთა წარმოაყენებენ მათ შორის დამრავალკეცებულითა ძალითა. ხოლო შემდგომნი მათნი რიცხვით უმრავლესთა მიერ უმცროასთა არიან წარმომაყენებელ მოკლებისაგან ძალთაჲსა. ხოლო თუ იგინი უმცროასთა მიერ უმრავლესთა არიან წარმომაყენებელ, იყვნენ მათ შორის გუარნი უსაყოველთაოეს, ხოლო უმრავლესთა მიერ წარმოყენებულნი უმცროას, რამეთუ უგანანაწილებულეს ძალი მათ შორის.

ვინაჲ შემდგომის თითოეულსა გუარსა უზესთაესთაგან წარმონაშვსა უმრავლესთა მიერ შემდგომთა გუართაჲსა განწვალებით წარმოყენებაჲ. და კუალად წინა-უკუმო მრავალთა და განწვალებულითა, და უდარესთა გუართა მიერ წარმოყენებულთა, უზენაესთა შორის რიცხვით უმცროასთა და ერთებრივთა მიერ წარმოყენებაჲ. C 320
ხოლო უსაყოველთაოსა და საზიაროსა ყოველთა მისთა მზიარებელთასა ზენათა მიერ აქუს წარმოყენებაჲ, ხოლო განწვალებულითა და გათვთებულთა შემდგომთაგან. ვინაჲ შემდგომთა გონებათა, ნაწილებითსა განწვალებასა გუართასა ურთიერთას შეაწყობენ ვიდრემე და მწუხილ-იხუროვნებენ პირველთა და ზენათა გუარმქონებელობასა.

თ ა ვ ი 178

გონიერისა გუარისათჳს *

ყოველი გუარი გონიერი სამარადისოთა არს მამყოფებელ.

ხოლო თუ საუკუნო არს და მიუდრეკ ყოველი, უცვალებელთად არს არსებით მიზეზ და სამარადისოთა გუამოვნებათად და არა ქმნადთა და ხრწნადთად. ვინაჲ ყოველი გონიერი გუაროვნებით წარმოდგომილი სამარადისო არს. რამეთუ თვთებასა შორის თჳსსა ქონებით ყოველთა გუართა წარმოაყენებს შემდგომთა თჳსთასა, რამეთუ აობაჲ თჳსი სამარადისოდ მასვე და ერთსა ზედა აქუს, და მის-გამოთაცა C 321
ეგრეთვე ჰქონდის და სამარადისო იყვნენ. რამეთუ არ რომელი ტომი, რომლისავე ჟამის-შორისი, წარმოდგომილ არს მიზეზისგან გუაროვნებითისა. რამეთუ არცა ხრწნადთა, ვითარ ხრწნადთა, აქუს გუარი გონიერი პირველ თჳსსა. რამეთუ იყვნესმცა უხრწნელ და აუგე-
ბელ, თუმცა მოეგო მისდა მიმართ გუამოვნებაჲ თჳსი. A200b

3 დამრავალკეცებულსა AB.—7 უსაყოველთაოესი B.—18 გუარმქმნელობასა F, გუარმქონელობასა ABDH.—21 მყოფებელ F.—24 ხუროწნადთად A, ხუსწნადთა B.—26 წარმოაყენებს| წარმოაფენებს A.—31 რამეთუ არცა ხრწნადთა ვითარ ხრწნადთა იყვნესმცა AB.

* სიტყუნი ზენ მთავრად შედგებილი თვით მრავალეზ დეპულებს მისჯვით.

თ ა ვ ი 179

გონიერისა რიცხვისათჳს *

ჟოველი გონიერი რიცხვ განსაზღვრებულ არს. ხოლო თუ არს შემდგომად ამათსა სხუა რიცხვ უდარესი არსებით, ხოლო ესე უმახლობელეს ერთისა და იგი უშორიელეს. და უმახლობელესი ერთისაჲ უდარეს რიცხვთა, და უფროჲს უკუე უშორიელესი უმრავლეს რიცხვთა, ვინაჲ გონიერი რიცხვ უდარეს იყოს რაოდენობით მისსა შემდგომად სიმრავლისასა. არ უკუე უსაზღვრო იყოს: განსაზღვრებულ არს ვინაჲჲე სიმრავლე გონებათაჲ. რამეთუ ვისდაჲე მიმართ უმცროსი არ უსაზღვრო არს, ამისთჳს რომელ უსაზღვროჲ არ ვისდა არს უმცრო, არს თუ იგი უსაზღვრო.

თ ა ვ ი 180

ყოველგონისათჳს ***

ჟოველი გონებაჲ ყოველობა არს, ვითარ ნაწილთა მიერ წარმოდგომილ თითოეული, და შეერთებულა სხუათად და განყოფილ ამათგან. არამედ უზიარებელი და პირველი გონებაჲ მარტივად საყოველთაო, ვითარცა ყოველთა ნაწილთა ყოველობრივ მქონებელი თჳს შორის. ხოლო თვთებით ნაწილებითსა ნაწილთ-შორისი აქუს ყოველობაჲ, და ესრეთ ყოველი არს ნაწილებით. ხოლო თუ ერთით ყოველი, ხოლო ერთითობაჲ არა რა არს სხუა თვნიერ ნაწილობა. რამეთუ ყოველობაჲ ესრეთ არს თითოეულთა ამათ შორის ნაწილებით. და ერთ ერთსა ნაწილებითსა განმკარგველ არს და ყოველთა შორის განმრჩეველ.

თ ა ვ ი 181

ზიარებულისა გონებისათჳს *

ჟოველი ზიარებული გონებაჲ ანუ ღმრთებრივ არს, ვითარ ღმრთებრივთადა შეყოფილი, ანუ მხოლოდ ოდენ გონიერ. რამეთუ C კჳ არს თუ საღმრთოჲ და უზიარებელი გონებაჲ პირველ, თჳს ამისდა ვიდრემე იყოს, რომელი არა მრჩობლ ორითაჲე განეყოფოდის, ვი-

6 რიცხვთა A, რიცხუთა B.—7 რიცხვთა] რიცხუთა AB.—11 და არ ვისდა AB, —17 ყოველებრივ D.—19 ნაწილებითი AB.—22 ნაწილებთასა ADEFH.—29 ორთაჲე D.

* სოთაჲური წყნს მიერაჲ შედგენილი თვით მხოლოდ ეს დებულებების შესჯდეთი.

** სოთაჲური წყნს მიერაჲ შედგენილი „განმარტების“ 180. თავის მისჯდეთი, სადაც წყნარი: გესმა, ვ გავგონეო, თუ რაოდენ სახედ მივეციოთ სიტყუაჲ ყოველობისათჳს? („განმარტება“ გვ. 191, 18-19).

თბრ არსაღმრთოობითა და არუზიარებლობითა; რამეთუ ორითა—
 ვე უმსგავსონი ურთიერთას შეუხებელ. საუწყყო უკუე იყავნ, (ჯერ
 არს უკუე), რომელ რაათამე ჰგვანდეს პირველსა გონებასა საშუალი.
 და რაათამე უმსგავსო იყოს. ხოლო უზიარებელ თუ იყოს და არ-
 5 საღმრთო, ანუ ზიარებულ და საღმრთო. არამედ ყოველი პირველი
 და უზიარებელი აღმოაჩინა საღმრთოდ, ვითარ შესაბამად ერთისა.
 სიმრავლესა შორის მომგებელი წესსა. იყოს ვიდრემე რომელიმე გო-
 ნებაჲ ერთბამად საღმრთოცა და ზიარებულცა.

არამედ ჯერ არს, რაათა იყოს კუალად სხუადცა გონებაჲ არ-
 10 მზიარებელი საღმრთოთა ერთათათაჲ, არამედ მხოლოდ გამგონე
 ოდენ; რამეთუ თითოეულსა შორის სირასა უპირველესნი და თვსდა
 მხოლოთადა შეყოფილნი შემძლებელ არიან ზიარებად დაზესთაე-
 ბულსა მათდა უმახლობელესსა წესსა, ხოლო განშორებულნი დასკ-
 15 ვამობითისა მხოლოდსგან ვერ უძლებენ ახებად მათდა. არს უკუე
 გონებაჲ ვინაჲ მხოლოდ ოდენ გონიერი და გუარითა გონიერთა
 წარმოდგომილი, რომელი ხუდა მას თვისისა მხოლოდსგან და უზიარ-
 20 რებელისა; ხოლო მეტრ შეერთებაჲ, რომელი შეიწყნარა მან თვსდა
 მზიარებელისა ერთისგან. A202a

თ ა ვ ი 182

საღმრთოდა გონებისათჳს

ყოველი საღმრთოჲ გონებაჲ, ზიარებული სულთა მიერ, იზიარ-
 25 რებვის საღმრთოთა. რამეთუ ზიარებაჲ ამსგავსებს ზიარებულსა მზიარ-
 რებელისად და თან მიუბუნებებს, ვინაჲ საჭირვო არს, რაათა საღმრ-
 თო იყოს სული მზიარებელი საღმრთოდა გონებისაჲ და აღკრულ
 საღმრთოსა გონებასა. და საშუელობითა გონებისაჲთა თვს-შორისსა
 30 ღმრთეებასა ეზიარების, რამეთუ ღმრთეებაჲ შეახებს გონებასა მზიარ-
 რებელსა მისდა სულსა, და შეჰკრავს ღმრთისადმი ღმრთებრივი
 რიცხვ.

თ ა ვ ი 183

გონებაჲ გონებითი და გონებაჲ გონიერი

ყოველი გონებაჲ, ზიარებული ვინაჲვე და მხოლოდ ოდენ გო-

2 იყავენ H.—4 რაათამე] რნიმე F.—6 აღმოიჩინა D.—9—13 არამედ—
 განშორებულნი < AB.—10 ერთათათაჲ] ერთთა H.—21 სულისა, H.—22-23 მზიარ-
 30 ბელთად AB.—27 სულისა AB.—ლთებბრ[იკი D.

* საოათუნი წყენ შეერაჲ შედგენილი თვითი წარსაქ დეუღლებას მსკედით (სტრ. 21).
 ** საოათუნი წყენ შეერაჲ შედგენილი უბნისარქუმს* 183. თავის მსკედით (გვ. 193, 12-13).

ნიერი, იზიარების სულთა მიერ, არცა ღმრთებრივთა და არცა გონებისაჲდა უგუნურებისა მიერ ქცევადთა. რამეთუ არცა საღმრთონი სულნი არიან ესევეითარ და არცა გონებისა მზიარებელნი. ხოლო ღმერთსა ეზიარებიან სულნი|სუშუველობითა გონებისაჲთა, ვითარ C 326
 5 აღმოიჩინა, და არცა მიმდოქცევათა არიან შემწყნარებელ; რამეთუ ყოველი გონებაჲ სამარადისოდ არსებით და მოქმედებით გონიერთა მიერ იზიარებვის. და ესე საცნაურ იყავნ პირველ აღმოჩენილთაგან.

თ ა ზ ი 184

სულისათჳს *

10 შოველი სული ანუ საღმრთოჲ არს, ანუ ქცევადი გონებისგან უგონებობადმი, ანუ საშუალი ამათი, სამარადისოდ უკუე გამგონე, მაგრა უღარესი საღმრთოთა სულთაჲ. რამეთუ საღმრთოჲ გონებაჲ საღმრთოთა მიერ იზიარებვის სულთა. ხოლო მხოლოდ ოდენ გონიერი არცა საღმრთოთა მიერ და არცა მიდმოქცევისა შემწყნარებელ-
 15 თა მიერ გაგონებისგან უგონებობად. არიან ვინანიმე, რომელ ამასეა ივნებენ და ოდესმე გაიგონებენ და ოდესმე არა. საცხად იყავნ, რომელ სამიტომი არს სულთაჲ: პირველად უკუე საღმრთონი; ხოლო მეორენი არს საღმრთონი. არამედ სამარადისოდ გონებისადა დამოკიდებულნი; ხოლო მესამენი ოდესმე გონებისად და ოდესმე
 20 უგუნურებისად მქცევენი.

თ ა ზ ი 185

საღმრთოთა სულთათჳს **

შოველნი უკუე საღმრთონი სულნი ღმერთ არიან სულებრივ; ხოლო ყოველნი მზიარებელნი გონებისანი ღმრთებრივთა მიმდგომნი მარადის; ხოლო ყოველნი მიდმოქცევისა შემწყნარებელნი ღმრთებრივთა მიმდგომ ოდესმე. ხოლო რომელთაჲ აქუს საღმრთოჲ ნათელი ზენაჲთ დაეღვებულად, ხოლო რომელნიმე სამარადისოდ გაიგონებენ, ხოლო რომელნიმე ოდესმე მიემთხუევიან ამას სისქრულესა; C 327
 რამეთუ სიმრავლესა შორის სულთასა წარმოდგომილნი ურბამებენ A2042

1 ეზიარების F;—16-17 რომელ სამი რლისამი D;—27 დაეღვარებულად B;—27,—28 რომელნიმე—ხოლო <E (ex homoioteleuto).

* ანუთა სია ბუნათა CK. სელხანწყებუბა; ბერძნულთა CDEH სელხანწყებუბა სიდი უპუჯიჲ (Dodds, p. 160).

** ხათაური ზენაჲთ დაეღვებულად ბერძნულთა დი კანონმარტუბას 185. თაგას მსხედვით (ივანსარტუბა“ ივ. 1947-8).

ღმრთებრივთა რიცხუთა, ხოლო რომელნიმე სამარადისოდ თან აღ-
 ჰყვებიან ღმრთებრივთა რიცხუთა და გონიერად იმოქმედებენ სამა-
 რადისოდ, და საღმრთოთა სულთადა არიან აღკრულ, და ესე ვითა-
 ზი აქუს მათდა მიმართ საზომი, ვითარ გონიერსა ღმრთებრივთა.
 5 მიმართ. ხოლო ოდესმე გამგონენი ეყვანებიან ოდესმე რიცხუსა
 ღმრთებრივსა, და არა არიან მზიარებელ გონებისა* სამარადისოდ.
 და არცა საღმრთოთა სულთა თანა სამარადისოდ ძალ უც ქცევამ
 (რამეთუ ოდესმე მზიარებელმან გონებისამან არ რომლითა მიხანოდათა
 შეუძლოს თანაღკრვამ ღმერთთამ).

თ ა ვ ი 186*

10

სულინა განყენებისათვის სხეულთა არსებისაგან**

შოველი სული არსებამ არს უსხეულოდ და განყენებადი სხეულ-
 თაგან. ხოლო უკუეთუ უწყის თვითთვისებამ თვისი, ვინამ რომელმან
 უწყოდის თვითთვისებამ თვისი, თვისდავე მიმართ უკუნ იქცეს. ხოლო
 15 უკუნქცევი თვისდავე არცა სხეული არს (რამეთუ ყოველიმცა სხეული
 უკუნ იქცეოდამ), და კვალად არცა სხეულთაგან განუყენებელი. რამვე
 (ხოლო განყენებულსა სხეულთაგან არა აქუს ძალი უკუნ ქცევად თვის-
 დამი; რამეთუ, თუმცა ჰქონდა, განეშორამცა სხეულთამ). ვინამვე სუ-
 ლი არცა სხეულებითი არსებამ არს და არცა სხეულთაგან განუშო- C 328
 20 რებელი. არამედ რომელ უწყის თვითებამ თვისი, საჩინო; რამეთუ და-
 ზესთაებულმცა თვისი უწყის; და შემძლემან ცნობად თვისდა უფროდს-
 ლა მაშინ იუწყოს, ოდეს მიზეზთა შორის ჰირველ იუწყოს თვით-
 ბამ თვისი.

თ ა ვ ი 187*

დაუზღრომელისა და უზრუნელისა სულინათვის**

შოველი სული დაუზღრომელ არს და უზრუნელ. რამეთუ ყოვე-
 ლი რამზომ დაკსნადი და განყარადი ანუ სხეულებრივი არს და თან-
 უტკრული, ანუ ქვემდებარესა შორის დამთხუევით მოუგია გუამოვ-

1—2 ხოლო—რიცხუთა—EH (ex homoioteleuto).—1 რომელიმე AB.—7 ძა-
 ლუდს E, ძალ უცს F.—13 თვისი თვის C.—17 განყენებულსა განუყენებულსა H
 (წასო ყოველი განყენებულსა).—19 სხეულებითი სხეულებით E.—21-22 უფროდსთა F.

* ამის შემდეგ თავის პოლომელ და თავის 186. 187 და 188 აკლავს ABD სკალისწე-
 რებს; A-ს ამათზე კიდევ სწავლა: აქა დედასა ფურცელი აკლდა.

** ხათაურმა წიგნს შედგენილს „განმარტების“ 186. თავის მახარეთ; იქ სწავრა: ესე
 ხედვანი სრულებით განყენებენ სულსა სხეულთა არსებისა და გუარისგან (ა.კ.
 „განმარტება“ გვ 194. 17-18).

*** ხათაურმა წიგნს შედგენილს იგივე : რთაველს დაუყენების მახარეთ.

ნებაა თვისი. ხოლო დაკსნადი და მრავალთაგან შედგმული განიხრწ-
ნეს. ხოლო სხუასა შორის მომგე მყოფობისაჲ, განიყენოს რაჲ ქუედ-
მდებარე, უჩინო იქმნეს უმყოფობისადმი. ხოლო სული უსხეულო
არს და გარეგან ყოვლისა ქუედმდებარისა. და თვთ თვის შორის არს
და თვისდადმი უკუნ იქცევის. დაუზღრომელ ვიდრემე და უზრწნელ. C 329

თ ა ვ ი 188 *

სული, ვითარცა მიჯი და წყაროჲ ცხოველობისაჲ **

შოველი სული ცხოველობაჲ არს და ცხოველი. რამეთუ, სადა-
ცა წარმოდგეს სული. ესე ცხოველ იქმნების საჭიროდ; და დაკლე-
ბული სულისგან მყის ცხოველობისგანცა უნაწილო იქმნების. რამეთუ
ანუ სულისა მიერ ცხოველობს, ანუ სხვსა. რაჲსავე და არა სულისა
მიერ. არამედ მხოლოდ სხვსა მიერ შეუძლებელ არს: რამეთუ ყოვე-
ლი მზიარებელი თვისდა ზიარებულსა. ანუ თვთთვთებასა თვისსა მის-
ცემს, ანუ თვთებრსასა რასავე. ხოლო რომელი არც ერთსა ამთგანსა
არ ივენებდეს, არ ვინაჲ იზიაროს და არცა თან მისცეს. ხოლო სუ-
ლი იზიარებვის მისგან, რომლისადაცა წარმოდგომილ არს, და სუ-
ლიერად ითქუმის მზიარებელი სულისაჲ. ხოლო თუ ცხოველობასა
მიუქმს სულიერთა, ანუ ცხოველობაჲ იყოს ანუ ცხოველი მხოლოდ
ანუ ერთბამდ ცხოველიცა და ცხოველობაჲ. ხოლო თუ ცხოველ
მხოლოდ და არა ცხოველობა, იყოს ცხოველობისა მიერ. და არ ვი-
ნაჲ უწყოდის თვისი თვთებაჲ და არცა უკუნ იქცეოდის თვისდადვე. C 330
რამეთუ ცხოველობაჲ არს ცნობაჲ და უწყებაჲ ეს ვითარად ცხოვე-
ლობისა თვისისა. ხოლო თუ მის შორის რაჲვე არს უცხოველობო, არ-
ჰქონდის მებრ შეუნიერებით ძალი ცნობისაჲ. ხოლო თუ მხოლოდ
ცხოველობაჲ ოდენ იყოს, არ უკუე ეზიაროს გონიერსა ცხოველო-
ბასა. რამეთუ მზიარებელი ცხოველობისაჲ ცხოველი არს და არა ცხო-
ველობაჲ მხოლოდ. რამეთუ მხოლოდ ცხოველობაჲ პირველი და
უზიარებელი ცხოველობაჲ არს. ხოლო შემდგომად მისსა ერთბამდ
ცხოველობაჲ და ცხოველი. ხოლო სული არა არს პირველი და უზიარ-
ებელი ცხოველობაჲ. ვინაჲ ერთბამდ ცხოველიცა იყოს და ცხოვე-
ლობა სული.

3 იქმნეს CEF.—11 ცხოველობს EH.—23 უცხოველობა F.—24 ჰქონდეს
F.—27 პირველი ძალი F.—29 სული სხეული EH.

* 187. და 188. თავება აკლავ ABD სელთსწერებს (ან წასა ბეჭდის შესახებ *).

** სათაურს წენ საერთა შედგენილი „განმარტების“ 188. თავის მარჯვთ, სადაც სწერია:
შეისწავენ ესე ხედვანი, რამეთუ სული არს მიზეზ და წყარო ცხოველობისა (ის-
რეაქტება“ ვ. 195, 21-22).

თ ა 3 0 189

შოკელი სული თვტცხოველი არს, უკუეთუ უკუმქცევი არს
 თვსდმი. რამეთუ ყოველი უკუმქცევი თვსდმი თვთმდგომ და სულიცა
 ვინაჲვე თვთმდგომ. რამეთუ წარმოაყენა თვთებაჲ თვსი. არამედ
 5 ცხოველობაცა არს და ცხოველ, და აობაჲ მისი მეტრ ცხოველობით.
 რამეთუ ვითცა შიექმნას, ცხოველობასა თან მისცემს და თვსსა მყო-
 ფობასა. და იყოს თუ მზიარებელი მომმარჯუ, მსწრაფლ სულიერ და
 ცხოველ იქმნების, რამეთუ არა განზრახს არს სული და არცა წი- C 331
 ნაალმრჩეველ; და არცა განზრახვით და ბკობით ცხოველ ჰყოფს,
 10 არამედ თვთ თვსსა მყოფობასა ცხოველობად მზიარებელსა წარმოუდ-
 გენს. ვინაჲ მის შორის ერთ და ეგივე, მყოფობაჲ მისი და ცხოვე-
 ლობაჲ. ხოლო თუ მყოფობაჲ თვსი თვს მიერ აქუს, მყოფობაჲ ვიდ-
 რემე ცხოველობისად იგივეობა. ჰქონდის უკუე არსებით ცხოვე- A204b
 ლობაჲ, და თვთ თვსისა ცხოველობისა იყოს მპყრობ და თვს შო-
 15 რის მქონ. ხოლო თუ ესრეთ, თვტცხოველ ვინაჲვე იყოს სული.

თ ა 3 0 190

შოველი სული საშუვალაი არს განუწვალებელთაჲ და სხეულ-
 თადმი განწვალებულთაჲ, ხოლო უკუეთუ თვტცხოველობა არს, თვთ-
 მდგომარე და განწორებული სხეულთაგან მოუგეის მყოფობაჲ, და
 20 უმჯობეს არს ყოველთა სხეულთადმი განწვალებადთა, რამეთუ იგინი
 განუშორებელ ყოვლითურთ ქუედმდებარეთად არიან და თან განი-
 წვალებიან განწვალებულთა ონკოს ზუავთა და განყენებულთა თვ-
 სისა განუწაწილებელობისგან, თანგანზიდულნი სხეულთადა, დალათუ
 სხეულთა შორის იყვნენ წარმოდგომილ, არ მქონებელთა თვს შო-
 25 რის ცხოველობისათა, არამედ მზიარებელთა, დალათუ არსება და
 გუართა შორის მყოფ, მაგრა არ თვთ იგი იყვნენ გუარ, არამედ A205a
 გუარ ქმნილ. ხოლო თუ არა მხოლოდ ესე, იყოს სული თვთმდგომ, C 332
 და ცხოველობაჲ თვტცხოველ, და ცნობაჲ მცნობელ თვსისა თვთე-
 ბისა, და ამით ყოვლითა განწორებადი სხეულთაგან, არამედ და
 30 მზიარებელცა ცხოველობისა. და თუ ესრეთ, და არსებისაცა მეზიარე,
 რამეთუ ეზიარების ცნობასა სხუათა მიერ არსებითთა მიზებთა. ვი-
 ნაჲ საუწყყო ამისგან, ვითარმედ უშემდგომეს არს განწვალებელთა,
 რამეთუ სხუაგნით აღივსების იგი ცხოველობითა და არსებითა. სა-

2 უკუმქცევი F.—3 თვსდამი (ორკვი ადვალს) ABEFH.—7 მომარჯუ E,
 მომმარჯუც(ვე B) AB.—სულიერი D.—9 ბრკობით AB.—18 უკუეთუ თუ AB.—20
 განწვალებადსა AB.—20—21/22 რამეთუ—განიწვალებიან <AB (ex hom.)—22 ზუავ-
 თა ონკოს AB.—23 სხეულთა AB.—30 თუ <AB.—33 და არსებითა <AB.

უწყო, რამეთუ პირველ სულისა უზიარებელი ცხოვლობად და არ მზიარებელი არსებად. და ესეცა რომელ არა არს იგი უპირველეს შორის მცნობელთა, საცნაურ, ვინაჲთგან ყოველი სული ცხოველ არს. მაგრა არა ვითარ იყოს რაჲ ყოველი მქონებელი ცნობისა.

5 რამეთუ იუმეტრებს მყოფთა ვინაჲმე სული, უკუეთუ ეგოს იგი ვითარ სული. არ ვინაჲ არს იგი პირველ მეუწყე და მცნობელ. და ჰრცა თვთ იგი აობად მისი არს ცნობა, ვითარცა გონებისაჲ. მეორე უკუე და შემდგომი ჰქონდის არსებად პირველისასა და თვთყოფობით მცნობელისასა, ვინაჲთგან მყოფობად სულისაჲ განყოფილა ცნობისგან. არ ვინაჲ ყოვლითურთ განუნაწილებელთაჲ იყოს სული.

10 ხოლო ესე აღმოიჩინა, ვითარმედ არცა ყოვლითურთ სხეულთა მიმართ განწვალებადთაჲ იყოს: საშუალ უკუე ორთაჲსავე არს.

თ ა ზ ი 191

ზიარებადისა სულისათჳს *

15 შოველსა სულსა ზიარებადსა არსებად უკუე საუკუნოჲ აქუს, ხოლო მოქმედებაჲ ჟამის-შორისი. ხოლო თუ ორივე საუკუნოსა შორის აქუს, ანუ ორივე ჟამსა შორის ანუ რომელიმე საუკუნო, ხოლო რომელიმე ჟამითი. არამედ არ ჰქონდის ორივე საუკუნოდ, რამეთუ იყოს იგი განუნაწილებელ არსება, და არა რაჲთ განეყოს გონიერსა

20 გუამოგნებასა ბუნებაჲ სულისაჲ და მიუღრეკელსა არსებასა თვთმიმდრეკი. და კუალად არცა ორნივე ჟამის-შორისად ჰქონდინ, რამეთუ იყოს იგი მხოლოდ მოკუდავ ოდენ, და არცა თვთცხოველ და არცა თვთმდგომ. რამეთუ არარაჲ არსებით ჟამისა მიერ განზომილი თვთმდგომ არს. ხოლო სული თვთმდგომარეა. რამეთუ მოქმედებით

25 უკუმქცევი თვსდადვე და არსებითცა უკუმქცევი არს თვსდ მიმართ და თვს მიერ მეწარმოე. აკლს უკუე, რაჲთა საუკუნო იყოს ყოველი სული. ვინაჲ არსებით საუკუნო არს, ხოლო მოქმედებით მზიარებელ ჟამისა, ანუ წინა-უკუმო. არამედ ესე შეუძლებელ, რაჲთა არა ვთქუნეთ მოქმედებანი პირველ არსებათასა: ყოვლისა ვიდრემე სულისადა

30 არსებად საუკუნოჲ მხუდარ არს, ხოლო მოქმედებაჲ მეტრ ჟამითი.

C 334

4 რაჲ < AB.—5 რამეთუ < E.—6 პირველი AB.—8 ჰქონდეს F.—9 ცნობელისა F.—სულისაგან ყოფილა EH.—10 არ ვინაჲ| არვისგან AB.—12 განწვალეზდა AB.—18 ჰქონდეს F.—21 ჰქონდიან ABDEFH.—30 მოქმედებაჲ შემოქმედებაჲ E.—ჟამითა AB.

* სათაურსა წყნს ზეგანაჲ შედგენილი თვით მზოკლეს დებულებისა და ობონეს მიერ („განმარტება“ კგ. 197-9-10 და 14-15) მათთვისელი თეზისის მისჯღვი: იტყვს, ვითარმედ „ყოველსა სულსა მზიარებელსა სხეულთადა (ზიარებადსა 197,9) არსებად საუკუნოჲ აქუს, ხოლო მოქმედებაჲ ჟამის-შორისი“ (197, 14-15).

თ ა ვ ი 192

ზიარებულსა სულისათჳს *

ჴოველი სული ზიარებული მარადის მყოფთაჲ არს და პირველრ
 ალგებადთაჲ. ხოლო თუ საუკუნო არს არსებით, რაბამ ნამდვლ მყოფ
 არს აობით და მარადის მყოფ. რამეთუ მზიარებელსა საუკუნოჲსასა
 მარადის მყოფობაჲ თან აღუქმნიეს. ხოლო თუ მოქმედებათაებრ ჟა-
 მის შორის არს, ქმნადი არს იგი, რამეთუ ყოველი მზიარებელი ჟა-
 მისაჲ სამარადისოდ ქმნადი არს მეგრ პირველობითა და შემდგომო-
 ბითა ჟამისაჲთა და არ ერთბამად, ვითარ არს იყოს ყოველი, ქმნა-
 დი და ალგებადი არს. ხოლო თუ რაჲთავე ქმნადი არს ყოველი სუ-
 ლი მეგრ მოქმედებით იყოს ვიდრემე უპირატეს ქმნადთა. რამეთუ
 ყოვლითურთ ქმნადი უშორიელეს საუკუნითთაგან.

თ ა ვ ი 193

წარმოობისათჳს სულისა **

ჴოველი სული მახლობელობით გონებისა მიერ წარმოდგა. ხო-
 ლო თუ უცვალელებელი მოუგის არსებაჲ და საუკუნო, მიუღრეკელი-
 სა მიერ მიზეზისა იწარმოა. რამეთუ მეწარმოე მიდრეკადისა მიზეზი-
 სა მიერ მქცევი და ცვალეზადი არს ყოველივე მეგრ არსებით. მიუ-
 ღრეკელ ვიდრემე ყოვლისა სულისა მიზეზი. ხოლო თუ მახლობე-
 ლად მიერ გონებისა სრულ იქმნების, და გონებისა მიმართცა უკუნ
 იქცევის. და თუ ეზიარების ცნობასა, რომელსა თან მისცემს გრწე-
 ბაჲ შემძლებელთა მისდა ზიარებად. რამეთუ ყოველი ცნობაჲ გონე-
 ნებისა მიერ ყოველთად არს, რომელთად არს და რომლისად ყოვე-
 ლი უკუნ იქცევის მეგრ ბუნებით, ვისგანცა ჰქონდის გზავნაჲ მეგრ,
 არსებით. ყოველი ვიდრემე სული გონებისა მიერ იწარმოებს.

თ ა ვ ი 194

ჴოველსა სულსა ჰქონან თჳს შორის ყოველნი გუარნი, რო-
 მელნი ჰქონან პირველ გონებასა. ხოლო თუ პირველ გონებისა მიერ
 იწარმოებს, და გონებაჲ არს მაარსებელი სულისაჲ და თვთ მას აო-

7 იგი < F. — 9 ჟამითა AB. — არს] არ D. — 10 ალგებადი] ალგედი F. — 12
 საუკუნითთაგან] სკნითგან B. — 18 ცვალეზადი] ცხოველებადი AB. — მეგრ H. — 23
 რომლისად არს AB.

* სითურა შედგენილია წვენ მიერ თვით პირველეს აღბულების მსხედვით.

** სითურა წვენ მიერაჲ შედგენილი თვით პირველეს აღბულების მსხედვით (ის, ჰქმნ

თუ ყოველი სული მეგრ არსებით არს სამარადისო, და მეგრ, მყოფობით პირველ ასულიერებს რასავე სხეულთასა და სამარადისოდ მისდა სულა. რამეთუ არს ყოველი სულისად უკუმქცეველობაჲ. და თუ ესრეთ, და სულიერიცა სამარადისოდ იყოს სულიერ და სამარადისოდ მზიარებელ ცხორებისა. ხოლო სამარადისოდ ცხოველი უფროჲს ხოლო და პირველ არს, ხოლო სამარადისოდ არსი სამარადისო. ვინაჲ პირველ სულიერ ქმნილი სხეული და პირველ შეყოფილი თითოეულისა ყოვლისა სულისადა სამარადისო არს. არამედ ყოველი ზიარებული სული ვინათამე სხეულთა მიერ იზიარებვის A209d
 10 პირველ, ვინათგან ზიარებული არს და არა უზიარებელი, და თვსსა აობასა თანა ასულიეროს მზიარებელი. ყოველი ვიდრემე სული ზიარებული სხეულთა არს მკმარებელ, პირველთა და სამარადისოთა, და აუგებელთა და სამარადისოთა მეგრ არსებით.

თ ა ვ ი 197

ს უ ლ ი ს ა ა რ ს ე ბ ი თ ო ბ ა ჲ , ც ხ ო ვ ლ ო ბ ი თ ო ბ ა ჲ და ც ნ ო ბ ი თ ო ბ ა ჲ *

ყოველი სული არსებაჲ არს ცხოველობითი და ცნობითი, და C 339 ცხორებაჲ არსებითი და ცნობითი, და ცნობაჲ ვითარ არსებაჲ და ცხორებაჲ. და ყოველივე ერთბამ მის შორის: არსებითობაჲ, და 20 ცხოველობითობაჲ, და ცნობითობაჲ; და ყოველი ყოველსა შორის და თვს-თვს თითოეული. ხოლო თუ საშუალი არს ყოველითურთ განუნაწილებელთა სული, და გუართადმი სხეულთა მიმართ განნაწილებადთაჲსა; და არცა ყოველითურთ განუნაწილებელ არს, ვითარ გონიერნი ყოველნი, და არცა განნაწილებულ, ვითარ სხეულებრივნი A209b
 25 გუარნი. განწვალებულ ვიდრემე სხეულებრივთა შორის არსებანი და ცხოველობანი და ცნობანი. ხოლო სულთა შორის განუნაწილებელ და შეერთებულ და უსხეულო, და ერთბამ ყოველნივე უსხეულო. და ერთბამ ყოველნივე უსხეულობისა და განუნაწილებელობისათვს. ხოლო გონიერთა შორის ერთებრივ არიან ყოველნი, განყოფილ უკუე 30 სულთა შორის და განნაწილებულ, ერთბამ უკუე და თითოეულ ყოველი. ხოლო თუ ერთბამ და ერთი ერთსა შორის ყოველი, განუნა-

3 მისდა სულ Ḷ F, მიდა სულა H, მიდასულა E.—სულისად ყოველი H.—უკუმქცეველობაჲ CDEH.—6 სამარადისოდ არსი<AB (ex hom.)—9 ვინათამე ვინამე H.—17 სული არსი არსებაჲ DE.—21 თვსთ თვს DE.—23 განუნაწილებელნი EH.—არს<EH.—25 განწვალებულ ვიდრემე და ვიდრემე AB.—27 და შეერთებულ<E.—27—28 უსხეულო—ყოველნივე<H (ex hom.)—28 უსხეულობით AB.—30 თითოეული ABD.

* სთხოველნი ნუნ მაგრაჲ მელკისლი თეთი მარჯული და დეზულებიჲჲ. მასედაჲთ (იხ. მქვე მტკ. 17-20).

წილებელ და მინერგულ ურთიერთას. ხოლო თუ გათვთებულ, გან-
 ყოფილ ყოველნი შეურევენელად. ვინაჲ და თვს შორის თითოეული-
 და ყოველნი ყოველსა შორის. რამეთუ და არსებასაცა შორის ცხო-
 ელობაჲცა და ცნობაჲცა. ხოლო თუ არა, არ ვიდრემე იუწყოს.
 6 ყოველმან თვთებაჲ თვისი. ვინაჲთგან არსებაჲ ცხოველობისა და ცნო-
 ბისგან დაკლებულ იყოს თვთებითა თვისითა. და კჳალად ცხოველო-
 ბასაცა შორის არსებაჲცა და ცნობაჲ. ხოლო თუ უარსებო ცხოვე-
 ლობაჲ და თვნიერ ცნობისა, ებადჳოს ნივთთა-შორისთა ცხოველთა,
 რომელნი ვერ უძლებენ აღუწყებად თვთებათა თვისთა; და არცა არ-
 10 სებანი არიან უზადონი. და კჳალად იყოს თუ ცნობაჲ უარსებო და
 უცხოველობო, იყოს ვიდრემე უგჳამოვნო. რამეთუ ყოველი ცნობაჲ
 ცხოველისაჲ არს და რომლისადა მხუღარ იყოს მეგრ გათვთებით
 არსებაჲ.

თ ა ვ ი 198

16 შოველი მზიარებელი ჟამისაჲ, ხოლო სამარადისოდ მიდრეკადი,
 გზავნითთა მოქცევთა მიერ განიზომების. ხოლო რომელი ეზიარების
 ჟამსა, საზომიცა და საზღვარი თან მოაქუს მიდრეკასა და რიცხუ-
 თაებრ იყვანების. არამედ რამეთუ სამარადისოდ მიდრეკების, ხოლო
 სამარადისობაჲ ესე არა არს საუკუნო, არამედ ჟამებრივ. საჭირვო
 20 არს, რაჲთა იკმარებდეს გზავნითთა მოქცევთა. ხოლო უკჳეთუ მი-
 დრეკაჲ თანმიცვალებაჲ ვინაჲვე არს სხვისაგან სხვსადმი, არამედ
 მყოფნი განსაზღვრებულ არიან სიმრავლითაცა და სიდიდითა. ხოლო
 ამათ განსაზღვრებულთა არ ვიდრემე არს უსაზღვროობაჲ წრფლივ
 თანცვალებასა შორის. და არცა სამარადისოდ მიმდრეკი განსაზღვ-
 25 რებულად შეუძლებს თანამიცვალებასა, არამედ მისგან კჳალად მის- A210b
 დადვე უკჳ იმრგულოს სამარადისოდ მიდრეკადმან, ვინაჲ შექმნან C341
 მოქცევი.

თ ა ვ ი 199

ს ვ ა რ ო ჲ და მოქცევი ს უ ლ ი ს ა ჲ *

30 შოველი სული აღმკულის-შორისი ნამრგულიეთა გზავნათა იკ-
 მარებს თვისისა ცხოველობისათა, და, სადაჲთ იწყო, მუნვე კჳალად უკუნ
 5—9 არსებაჲ—და არცა <AB (ex homoioteleuto).—10 თუ <AB.—16 რომე-
 ლი] სული EH.—17, საზომცა D.—მიდრეკასა და] მიდრეკასა B.—18 რამედუ <AB.
 —19 ჟამისაებრივ Ab.—საჭირო EF.

* ხათიუბი წენ შიედაჲ შედგენილ „განმარტუას“ 199. თავის მსხვედით: აქ დასკვნის
 ხისით იწყება: და ესე არს სფეროჲ და მოქცევი სულისაჲ (ახ. „განმარტუა“ გვ. 201,5) —

ქცევათა. ხოლო თუ ჟამისა მიერ განიზომებღს, და თანცვალებით (მეტავატიკოს) მოქმედებღს. და არს თვთება მისდა მიდრეკაჲ. ხოლო ყოველი მიდრეკილი და ჟამის მზიარებელი სამარადისოდ მოქენე არს კმარებად გზავნიითა მოქცევთა. და მომქცევებრ უკუ იმრ-
 5 გულემს და მიდგების, სადაათ იწყო, კჳალად მისდადე. საუწყო, A211a
 რამეთუ ყოველსა სულსა აღმკულის-შორისსა, მქონებელსა მიდრეკი-
 სასა და მოქმედსა მებრ ჟამით, ჰქონდინ ვინაჲვე გზავნითნი მოქცევე-
 ნი მიდრეკისანი და, სადაათ იწყო, კჳალად მუნვე უკუნქცევითნი.
 10 რამეთუ ყოველი გზავნიითი უკუნქცევაჲ სამარადისოთაჲ, სადაათ იწყ-
 10 ყო, კჳალად მუნვე უკუნ ქცევად არს.

თ ა ვ ი 200

ყოველი სული მოქცევთა, მიერ ჟამისათა განიზომების. არამედ განაწილებითა და სხუათა სულთა მოქცევი განაწილებულისა ჟამისა მიერ განიზომების. ხოლო საყოველთაოჲსა და პირველისა სუ-
 15 ლისა და ჟამისა მიერ განზომილისა საყოველთაოჲსა ჟამისა მიერ განიზომების. რამეთუ ყოველთა მიდრეკათა პირველობაჲცა აქუს და შემდგომობაჲცა, ესრეთვე და მოქცევთაჲცა. და ამისთჳს არიან მზიარებელ ჟამისა, და განზომი მოქცევსა ყოველთა სულთასა ჟამი არს, არამედ თუმცა ერთ და იგივე იყო ყოველთა სულთა მოქცევი, ვი-
 20 ნაჲ ერთ და იგივემცა იყო საზომი ყოველთა ჟამი. არამედ სხუანი A211b
 სხუათა იყვნენ უკუნ საქცევი, და სხუა მოქცევი ჟამისაჲ სხუათა მიმართ, და სადაათ იწყეს კჳალად გებაჲ. რამეთუ საყოველთაოჲ სული და პირველი საყოველთაოჲსა ჟამისა მიერ განიზომების, სა-
 უწყო იყავნ. უკუეთუ საზომი არს სული ყოველისა მიდრეკისაჲ, პირ-
 45 ველ მიმდრეკი ყოველთაჲ იყოს მზიარებელ საყოველთაოჲსა ჟამისა და მზიარებელ პირველ პირველისად. ხოლო უკუეთუ პირველ ზიარებული მისდა არა განზომოს ყოველმან ჟამმან, არცა სხუამან რამანმე განზომოს საყოველთაომან თვთებაჲ თჳსი. არამედ ესე რომელ ნაწილებითნი სულნი ნაწილებითისაცა ჟამისა მიერ განიზომებიან,
 30 საცნაურ იყავნ ამათგან. ხოლო უკუეთუ ნაწილებითნი სულნი არიან შემდგომნი პირველ მზიარებელისანი, არ ვინაჲ დაიტეოს თჳს შორის მოქცევი საყოველთაოჲსა ჟამისაჲ. არამედ მრავალ დანაწილებით იყვნენ და მოქცევიცა მათნი და იყვნენ ნაწილ საყოველთაოჲსა

1-2 თან მითავატიკოს ცვლებით ABDEH, თანცვლებით F (ხოლო ამ სიტყვაზე მითითებით ამჟამად სწერას: მითავატიკოსად F).—2 მითავატიკოს codd.—4 მომქცევებზრ H.—7 გზავნილნი D.—13 მომქცევი codd. (ხოლო C-ს ამჟამად ამ სიტყვაზე მითითებით სწერას: მოქცევი).—17 მომქცევთაცა AB.—18 მოქცევისა F.—19 არამედ და B.—სულთა ყოველთა H.—33 და იყვნენ იყვნენ AB.

მოქცევისა და უკუდგომისა, რომლისადაცა ზიარებულ იყოს საყოველთაო სული და უკუნდგომილ. რამეთუ უდარესისა ძალისა ნაწილებითი ზიარებაჲ, ხოლო უფროასისა უყოველთაოესი. რამეთუ საყოველთაოსა საზომსა ჟამებრივსა განთვთებულთა ცხოველობითა ნაწილებითნი სულნი დატევენად ვერ უძლებენ. რამეთუ პირველ პირველისა მიერ ჟამისა განზომილისა უდარესი მოუგვის წესი.

თ ა 3 0 2 0 1

სამად განყოფად სულთა სფეროვსა მოქცევისაჲ*

ყოველთა საღმრთოთა სამ სახე აქუს მოქმედებაჲ: რომელიმე ვითარ სულთა, ხოლო რომელიმე ვითარ შემწყწარებელთა საღმრთოასა გონებისათა, ხოლო რომელიმე ვითარ აღკრულთა ღმრთებრისა რიცხვსათა. რამეთუ განაგებენ ყოველთა ვითარ ღმერთნი და იუწყებენ ყოველთა გონიერთა ცხოველობითა. ხოლო მისდრეკენ: სხეულთა თვთმომდრეკელობისა მყოფობითა. ამისთვის რომელ თანშე-
 ბუნებებით ეზიარებიან ზესთ მდებარეთა. და არა მარტივ სულ არიან, არამედ სულ საღმრთო. და შესაბამად საღმრთოასა რიცხვსა სულებრივსა სივრცესა შორის წარმოუყენებია თვისი წესი. და მოქმედებენ არა ხოლო სულიერად, არამედ და ღმრთივცა. რამეთუ კიდოვნობაჲ თვისისა არსებისა ღმრთივი ხუდა მათ, და ამისთვის რომელ აქუს მათ გუამოვნებაჲ გონიერი, და ქუეშ დაფენილ არიან გონიერისა არსებისადა და არა მხოლოდ ოდენ ღმრთივ მოქმედებენ, არამედ და გონიერადცა. რამეთუ რომელსამე მათ-შორისისა ერთისაებრ, ხოლო რომელსამე გონებისაებრ დაუწყარებია მათ შორის მოქმედებაჲ. რამეთუ სამ სახედ წარმოდგომილა მათდა ანუ აობისაებრ მათისა მოქმედებენ, რამეთუ მიმდრეკელობითი აქუს მათ ბუნებაჲ სხვსა მიერ მიდრეკადთაჲ და მაცხოვრებელობაჲ მათდამი, რომელთა ზედშემოსრულად ჰქონდის ცხორებაჲ. რამეთუ ყოველისა სულისა ესე არს გათვთებული მოქმედებაჲ. ხოლო სხუაჲ მებრ ზიარებითა უმჯობესისაჲთა, ვითარ გაგონებაჲ და გაგებაჲ უდარესთა მიმართ.

C 344

6 ჟამისა—წესი < AB; ნაცვლად ამისა იქ მოხვედრილად „განმარტების“ ტექსტის განმარტებაჲ განიზომების (იხ. „განმარტება“ გვ. 201, 7).—14 თვთმომდრეკელობითა AB.—17 წარმოუყენებნიან D.—17-18 მოქმედებანი D.—18-19 კიდოვნება AB.—20 აქუსთ H.—21 არსებისა AB.—23 მათ შორისი EH.—26 მახვენებელობა AB.—27 ჰქონდეს F.—29 გაგებაჲ| გაგონებაჲ E.

* სითაჲრ. ჩვენ მიერად შედგენილი „განმარტების“ 201. და 202. თავების მისცდვით; 201. თავში ხწერია:... სივრცესა შორის სულთა წარმოჩენისასა სამ სახედ წარმოჩენენ; 202. თავში ხწერია: ვითა გაყო მოქცევი სულთა სფეროვსაჲ სამად, აწ იტყვს... (იხ. „განმარტება“ გვ. 201, 16-17 და გვ. 202, 6).

თ ა ვ ი 202 *

ჯმსთ საღმრთოჲ სული და ნაწილფიბითნი, სულნი**

ჰოველი სული შედგომილი და მიღვენებული არს ღმრთებრივ-
 თა და უდარესი ერთებრივთა რიცხუთა. ხოლო ზესთ მდებარე არს
 5 ნაწილებითთა სულთა. რამეთუ ღმრთიენი სულნი ეზიარებიან გონე-
 ბასაცა და ღმრთებბასაცა (ვინაჲ გონიერ არიან ერთბამად და ღმრთიე)
 და სხუათა სულთა ემძღუარვიან, ვითარ და რიცხვცა ღმრთებრივთაჲ
 ყოველთა მყოფთა, ხოლო ნაწილებითნი სულნი და გონიერისა თან-
 10 ალთხზვისგანცა დაკსნილ, რამეთუ ვერ ძალ უც უსაშუვლოდ ზიარე-
 ბად გონიერისა არსებისა. ხოლო იყვენს თუმცა მზიარებელ, არამცა
 დააკლდებოდეს გონიერსა მოქმედებასა არსებით მზიარებელნი გო-
 ნებისანი, ვითარ აღმოიჩინა პირველ. საშუალი ვიდრემე წესი C 345
 უპყრიეს სულთა შედგომილთა საღმრთოჲსა რიცხვსათა. რამეთუ გო-
 ნებისა შეიწყნარებენ სრულსა. და ამით ზესთ მდებარე არიან ნაწი-
 15 ლებითთა, არამედ არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიცხვთადა. რა-
 მეთუ არ საღმრთო და პირველი არს მათ მიერ ზიარებული გონებჲა.

თ ა ვ ი 203 *

ჰოველისა სულიერისა სიმრავლისა საღმრთონი უკუე სულნი
 ძალითა დაზესთაებულ არიან სხუათადა რიცხვთა თანშეყოფილთა.
 20 ხოლო ნიადაგ მათდა შედგომილნი ძალითაცა და რაოდენობითა სა-
 შუალი უპყრიეს წესი. ხოლო ნაწილებითნი ძალითა მოკლებულ უპი-
 რატესთა თვსთაგან, არამედ მრავალთა რიცხვთადმი უწარმოებია.
 ხოლო პირველნი არიან უმეტეს ერთისა აობითა საღმრთოჲთა, ხო-
 25 ლო საშუალნი თანმეარსეობითა გონებისაჲთა. და უკუნაჲსკენელნი წე-
 სითა უმსგავსო მებრ არსებითაცა, პირველთა და საშუალთადა. ხო-
 ლო სამარადისოთა შორის უმახლობელესნი ერთისანი უმახლობელეს
 უკუე და უერთებრივეს შორიელთასა, რამეთუ თან შეყოფილან სიმ-
 რავლითა. ხოლო შორიელნი უფროჲს განმრავლებულ. ვინაჲ ძალნი
 უზევსთანი უმეტეს დაზესთაებულ. და ესრეთ აქუს შესადაროჲ შემ-
 30 დგომთა მიმართ, ვითარ მხოლოთა ღმრთებრივთა, გონიერისა არსე-

9 ძალ უცს F.—14 ამით მით D.—18 საღმრთო CDEFH, საღმრთონი ჯგან-
 მარტებაჲ გვ. 202, 21.—22 მრავალთა რიცხვთადმი E, მრავალთადმი რიცხუთა (რიც-
 ხეთა D) DH.—25 არსებითიცა E.—29 უზესთაენი E, უზესთაესთანი F.

* 202. და 203. თავება აკლას. AB ხელთნაწერებზე.

** სათაური სვენი შიგნა შედგენილი იკანაპარტუხის. 202. თავის მსხვედრით; იქ თავის
 ბოლოჲში. სწორთა; ვინაჲ ესე არიან საშუალ ზესთ საღმრთოჲსა სულისა და სულთა
 ნაწილებითთაჲსა (ჯგანმარტებაჲ გვ. 202, 17-18).

ბისა მიმართ და ამას სულითისა მიმართ. ხოლო რაოდენობაჲ შემდგომთა სიმრავლისაჲ უფროჲს, რამეთუ უშორიელესი ერთისაჲ უმრავლეს, ხოლო უმახლობელესი უდარეს სიმრავლითა.

თ ა ვ ი 204 *

საღმრთოჲსა სულისათჳს **

ჟოველი საღმრთოჲ სული მრავალთა ემძღუარვის სულთა სამარადისოდ საღმრთოსა რიცხუსა შედგომილი და უფროჲსა მათ, რომელნი ოდესმე შემწყნარებელ იყვნენ ამის წესისა, რამეთუ საღმრთო არს. და ჯერ არს, რაჲთა მოვეგოს ყოველთა მიმართ მთავრებრივი წესი და პირველ აღმქმნელობიში შორის სულთაჲსა, რამეთუ ღმრთივითა წესი ყოველთა შორის მყოფთაჲსა ემძღუარვის ყოველთა, და არცა მხოლოდ სამარადისოდ შედგომილთა მისდა თითოეულთა წესთა. და კუალად არცა მხოლოდ ოდესვე თანყოლთა მისდა. ხოლო თუმცა ოდესვე თანყოლთა ემძღუარვოდა მხოლოდ, ვითარმცა იქმნათანშერთვაჲ და ზიარებაჲ მათი საღმრთოჲსა სულისა მიმართ, ყოველთურთ ერთი ერთისა განყოფილისა, არცა გონებისა მახლობელად მზიარებელთაჲსა, და უფროჲს ხოლო არცა ღმრთებრივთა რიცხუთაჲსა? ხოლო თუ სამარადისოდ შეერთებულთა მიმართ მხოლოდ, ვითარ მხოლოდ მათდა მიმართ ოდენ წარმოვლო სირამან? და თუ ესრეთ იყოს გონიერი აღმკული უკუანაჲსკნელ მებრ არსებით და უნაყოფო, და სრულ ქმნად სხუათა და აღყვანებად დასაბამთადმი ვერ შემძლე. ვინაჲ საჭირვო არს, რაჲთა ყოველი სული საღმრთოჲ პირველად აღკრულ იყოს და მზიარებელ საყოველთაოჲსა და უსაღმრთოესისა სულისად, და მებრ გონიერებით მოქმედისა, და გონებათადმი აღმყვანისა ნაწილებითთა და საღმრთოთა გონებათაჲსა; და საშუელობითა ამათითა ნაწილებითთაცა ზიარებად საღმრთოჲსა გონებისადა შემძლეთა თჳს შორის დატევნად საღმრთოჲსა ცხორებისა. რამეთუ ნიადგ სამარადისოდ მზიარებელთა მიერ და ნაწილთა უმჯობესისა ხუედრისათა იქმნების ოდესმე მზიარებელთა სრულ ქმნაჲ. და კუალად უმეტეს სიმრავლითა რიცხვ ოდესმე მზიარებელთა სულთაჲ, ვიდრე სამარადისოდ შეყოფილთა საყოველთაოჲსა და სამა-

7 საღმრთოჲსა CEF.—9 ჯერ] ვერ D.—13 თანა მყოლთა H.—16 ერთი ერთისგან ყწილისა D.—22 საჭირო EFH.—26 ნაწილებითაცა EH.

* თაჲ 204. კიდრე ხიკვეპამდგ სამარადისოდ ღმრთებრისა (ახ ქიქოთ გვ. 123,4) ხელსა AB ხელთნაწერებს.
 ** ხითაუბა ჩვენ პიერაჲ შედგენილი უაჲს არტუხის 204. თაჲს მასეღუთო, სდაც სწენია: იტყვს, ვითარმედ ს უ ლ ი ს ა ღ მ რ თ ო ჲ განაგებს ყოველთავეო. („განმარტება“ გვ. 203, 2).

რადისოვსა სულისა მიმართ. რამეთუ ძალი მხოლოვსაჲ განსაზიდა
 შორის სირაჲსასა სამარადისოდ განმრავლები, ძალითა უკუე მოკ-
 ლებულ, ხოლო რიცხვთა განმრავლებულ. რამეთუ ვინაჲთგან თითო-
 ეული სული, სამარადისოდ ღმრთებრისა რიცხვსადა შედგომილი,
 5 უმრავლესთა ემძღუარვის ნაწილებითთა სულთა მბაძავე საღმრთოვსა
 სულისაჲ, და უმრავლესთა აღიწმობს სულთა შორის ყოვლისა სი-
 რაჲსა პირველ აღქმნულობისასა მხოლოვსადმი. ვინაჲვე ყოველი სუ-
 ლი უმრავლესთა ემძღუარვის, ოდესმე ზიარებით ამის წესისა შემ-
 წყნარებელთა.

10

თ ა ვ ი 205

ნაწილუბითისა სულისათჳს *

ყოველსა სულსა ნაწილებითსა ესე ვითარი აქუს შესარაბამი
 საღმრთოვსა სულისა მიმართ, რომელსა ქუეწე დაწესებულა არსე-
 ბით, ვითარ ეტლსა მისსა ეტლისა მისისა მიმართ. ხოლო უკუეთუ A213a
 15 ბუნებით განყოფაჲ თითოეულისა ეტლთაჲ საჭირვო არს, რაჲთა
 ყოვლისა ნაწილებითისა სულისა ეტლსა შესაბამივე ჰქონდის საღმრ-
 თოვსა ეტლისა მიმართ, ვითარ არს იგი მისდა მიმართ. არამედ
 უკუე ყოველი განყოფაჲ მეზრ ბუნებით არს, რამეთუ პირველ მზიარ-
 რებელნი თვთ თვსგნით ეზიარებიან ზიარებულთა. და ვითარ საღმრ-
 20 თოჲ სული საღმრთოვსა მიმართ სხეულისა, ესრეთვე ნაწილებითისა
 მიმართ სხეულისა. და ყოველნი თვსთა აობათაებრ იზიარებენ საზიარ-
 რებელსა, და დასაბამითგანვე უჭეშმარიტეს, რამეთუ ოქმიმთაცა სუ-
 ლისათა ესე ვითარივე აქუს ურთიერთას საზღვარი.

თ ა ვ ი 206

ყოველსა ნაწილებითსა [სულსა] ძალ უც სამარადისოდ შთასლვად C 349
 ქმნისადმი და კუალად აღსლვა ქმნისაგან მყოფისა მიმართ. ხოლო თუ
 რადმე ოდესმე შეუდგს და თან ჰყვების ღმრთებრივსა რიცხუსა, ხო-
 ლო ოდესმე შთამოვარდების ღმრთისა მიმართ აპყრობისაგან, გო- A213b
 ნებისა უკუე და უგუნურებისა მზიარებელ არს. საუწყყო უკუე ვითარ-
 30 მედ განაწილებით წარმოდგეს ოდესმე ქმნასა შორის და ოდესმე
 ღმრთებრივთა რიცხუთა შორის. რამეთუ არცა უსაზღვროობაჲ არს
 უამისაჲ შორის ღმრთებრივთა მხოლოთაჲსა. რაჲთამცა განუსაზღვრე-

7 აღმქმნელობისასა EH.—15 ბუნებით <EH (H-ს ადამისეჲ აქვს დამატებულ ბუ-
 ნებით).—საკირო EFH.—16 შესაბამსვე F.—22 ოქმიმთაცა E (H-ს ადამისეჲ უოვილი
 ოქმიმთაცა, შერე შეუსწორებიათ).—26 ქმნის განმყოფისა D.—27 შეუდგეს EH.—28
 აღპყრობისაგან BF.—30 და <AB.

* სათაუბო ნვენ შიარის შედგენილი თვით მხოლოდ ეს დეწულეჲს მანგჯეთ.

ბელობასა შორის ჟამისასა იყო სხეულთა შორის. რამეთუ რომელსა ჟამითი დასაბამი არა ჰქონდის, არცა დასასრული ჰქონდის ოდესმე. და რომელსა არა ჰქონდის დასასრული, საჭირვეო არს, რაჟთა არცა დასაბამი ოდესმე ჰქონდის. აკლს უკუე, რაჟთა თითოეული ჰყოფედს გზავნასა აღსლვითსა ქმნისაგან და კუალად შთასლვითსა ქმნისადმი, და ესე იყოს დაუწყუდედელ სამარადისობისათვს ჟამისა. ვინაჲცა თითოეულსა სულსა ნაწილებითსა ძალ უც დაულევენელად შთასლვაჲცა და აღსლვაჲცა. და ესე არა ყოველი ყოველთათვს საგნო. ქმნილ.

თ ა ვ ი 207

აზნაურებითისა სულისათვს, რომელ არს სიტყვირი სული*

ჰოვლისა ნაწილებითისა სულისა ეტლი მიუდრეკელისა მიზეზისა მიერ აღქმნილ არს. ხოლო თუ სამარადისოდ თანაღკრულ და შე-
 15 ბუნებებულ მკმარებელისა მისისა სულისადა, იყოს ვიდრემე უცვალებელ არსებითა. რამეთუ მიუდრეკელისა მიზეზისა მიერ ხუდა მას გუამოვნებაჲ. რამეთუ მიდრეკადთა მიზეზთა მიერ აღქმნილი იქცეს ყოველი მეგრ არსებით. არამედ ყოველსა სულსა სამარადისოჲ აქუს სხეული, პირველ მისდა მზიარებელი. ვინაჲცა ნაწილებითისაცა სუ-
 20 ლისა ეტლი სამარადისო არს. რამეთუ მიზეზი მიუდრეკელისაგან A214b აქუს და ამისთვს ზესთა ძეს აღმქულთაჲსა.

თ ა ვ ი 208

ჰოველი ნაწილებითისა სულისა ოქიმაჲ უსხეულო არს და განუ-
 წვალეებელ მეგრ არსებით და უვნებელ. ხოლო უკუეთუ მიუდრეკელი-
 25 სა მიზეზისა მიერ იწარმოა და აღიქმნა, და არს სამარადისო. უსხეულოჲ ვინაჲვე აქუს გუამოვნებაჲ და უვნები. რამეთუ მევენნი მეგრ არსებით იქცნენ, ხოლო ნივთებრივ ჰქონდის აღგებულებაჲ თვისი. და ოდესმე სხუებრ და სხუებრ ყოფასა შორის და მიმდრეკთა მიზეზთა-
 და აღკრულ იყვნენ, ამისთვს რომელ თანცვალებასა მიითუალვენ
 30 ყოვლებრივისა თანმიდრეკილნი დასაბამებრივთა თვსთა მიზეზთადა. არამედ რომელ განუწყვალეებელ არიან, საუწყო: რამეთუ ყოველი გან- A215a

2 არა ჰქონდეს F.—ოდენმე H.—3 ჰქონდეს F.—საჭირო EFH.—4 ჰქონდეს F.—5 აღსლვითისი A, აღსლვისა B, აღსაგლითისა H.—14 თუ სამარადისოდ] თ'ს მარადისად AB.—15 იყო AB.—18 სამარადისოდ AB.—24 არსებითი E.—30 ყოვლებრივთა AB.—თვსთა] თვთ D.

* მსგეო სთავულისა CK სკლდონსწერ შპა.

წვალებადი ამით განიხრწნების, განიწვალოს რაჲ ყოვლობისაგან და განდგეს შედგმულებისაგან თვისისა. ხოლო თუ უცვალებელ მებრ არსებით და უვნებ, და განუწვალებელცა ვიდრემე იყოს.

თ ა ვ ი 209

5 შოველი ნაწილებითისა სულისა ოქიმაჲ შთავალს უკუე დაძინებითა ნივთთ-შორისთა საბლარდნელთა ქიტონთაჲთა, და კუალად თვს შეკრბების სული განყრითა ყოველთა ნივთთ-შორისთაჲთა და თვისისა გუარისადმი აღრბენითა მსგავსად მკმარებელისა სულისა. რამეთუ შთამოვალს იგი მიღებითა უტყუთა ცხოველთაჲთა; არამედ
10 აღვალს, განყარნეს რაჲ თვსგნით ყოველნი ქმნის მიზეზნი ძალნი, რომელნი მიიხუნა შთამოსლვასა შორის, და წმიდა ქმნილი და გან-
შიშულეზული ყოველთა ესე ვითართა ძალთაგან, რაოდენნიცა ჰმსახურებენ საკმართა აღქმნისათა. რამეთუ თანშებუნებულნი ოქიმაჲსა ჰგვანან ცხოველობათა მკმარებელთა სულთასა; და თან მიდრკებიან,
15 მიდრკენ რაჲ ყოველგან; და დაისახავენ თვს შორის გავგონებათა თვსთა მოქცევთასა. ოდესმე შთამოვრდომასა და ქმნისადმი თანნი- A215b
წამვასა, ხოლო ოდესმე განწმედასა და უსხეულოთა შორის ქცევასა. რამეთუ თანმეარსეობითა სულისაჲთა ცხოველ იქმნებიან და არიან თანშებუნებულ მათდა; და თან იცვლებიან ყოვლებრივთა მოქმედებათა მათთა და თან შეუდგან ყოვლითურთ. და ივნებდენ რაჲ თან ივნებენ; და განწმედენ რაჲ, მათ თანავე მიემთხუევიან პირველთა კუალად გებათა. და ყვანებულთა თან იყვანებიან მწადნი თვისისა სრულებისანი. რამეთუ ყოველი სრულ ქმნილი მიემთხუევის თვისსა ყოვლობასა.

თ ა ვ ი 210

25 შოველსა სულისა ეტლსა თანშებუნებულსა სამარადისოდ ერთი და იგივე ნაკუეთი და სიდიდე აქუს. ხოლო უფროს და უმცროსს იხილვების და უმსგავსო ნაკუეთითა, სხუათა სხეულთა ოდესმე თანმიდებისა და ოდესმე განყრისა თვს. ხოლო უკუეთუ მიუდრე- A216a
30 კელისა მიზეზისა მიერ აქუს არსებაჲ, საცნაურ უკუე, რომელ ნაკუეთიცა და სიდიდე მისი მიზეზისა მიერ თვისისა განსაზღვრებულ იყოს,

1 ამითა ACD.—3 იყო F.—6 ქიტონთაჲთა საბლარდნელთაჲ E.H.—ქიტონთაჲთა <AB (F-სი არისიყ).—7 განყრისა AB.—8 თვისისად B.—13—14 აღქმნისათა—მკმარებელთა <AB.—13 თანშებუნებულნი F.—14 ცხოველობათა H.—15 დაისახენ AB.—17 უსხეულოსა AB.—20 ივნებენ AB.—21 პირველთა <E.—26 სულსა ABDE.

და ორნივე უცვალებელ და უქცევ არიან. არამედ ზოგჯერ სხუებრივ იოცნების, და უფროს და უმცროსს. სხუათა სხეულთა ნივთებრივთა კავშირთაჲსა ზედმიდებული და ოდესმე ალებული. ვინაჲმე ესრე. და ოდესმე ესრე, და ესე ზომე და ესე ზომე აღჩნდების.

თ ა ვ ი 211

შოგელი ნაწილებითი სული, შთამოსრული ქმნისადმი, ყოვლობით შთამოიარსებს. ხოლო თუ ჰგის რაჲვე და დარჩების სულისაჲ შორის გონიერსა აღმკულსა, ცვალებადი უკუე ჰქონდის გაგონებაჲ სამარადისოდ ანუ უცვალებელი. ხოლო თუ უცვალებელი ჰქონდის, ^{A216b}

¹⁰ იყოს გონებაჲ და არა ნაწილ სულთა. და იყოს სულ მახლობელობით მზიარე გონებისა. არამედ ესე შეუძლებელ. ხოლო თუ თანცვალებით ჰქონდის გაგონებაჲ, იყოს არსებაჲ მისი სამარადისოდ გამგონისა და ოდესმე გამგონისა მიერ. არამედ ესეცა შეუძლებელ. რამეთუ ესე გუარითა განყოფილ, ვითარ აღმოიჩინა. და ამას თანა ¹⁵ უჯეროცა, რამეთუ კიდოვნებითი და უმწუერვალესი სულთაჲ სამარადისოდ არს სრულ. და არამცა იპყრობდა თჳსთა უქუენაესტა ძალთა და სრულ ჰყოფდა მათ. ვინაჲმე ყოვლობაჲ უკუე სულისაჲ იშთამოებს.

6 ქმნისადმი ნაქმნისადმი EH.—9 ჰქონდეს F.—12 ჰქონდეს F.—15 კიდოვნებითა AB.

ლექსიკონი

პირველი ცომისათვის

- სამარადისო არს 4922. *τὸ δὲ* მარადისობა 5529, სამარადისობა 3712, 1'819.
- δέσναος* სამარადისოდ მედინი 9221.
- δέξως*, *ων* უცხოვლობო 11223; 11811. ცხოვლობისაგან დაკლებული 1185.
- δέψνατος* უკუდავი 6518. *τὸ δέψνατον* უკუდავება 6527.
- δέφοიζ*: *ἡμίροισμός* შეერთებული 3717.
- δέφοος*: *τῆς ἐξέρχεται...* *ἀπόρην ἔχον καὶ...* *ἐσθηκίαν* მოქმედებაცა... *მყის...*
წარმოუჩენია 3512. *δέφοად* უმყისეს 8728.
- δέდიოს* სამარადიო 2724, 3327, 34,7,11, 6513, 11627; *μὴ δέδιον* არსამარადისობა 348. *δέდიად* სამარადისობით 878.
- δέდიότηეს* სამარადისობა 714, 5811,12,18.
- აἰσθάνομαι*: *αἰσθάνομαι* გრძნობს (რაჲ) 4522.
- აἰσθητός* გრძნობადო 764, 9828, 10411, 11610,18.
- αἰτία* მიზეზი 104, მიზეზვნობა 7218, მიზეზება 7222; *αἰτία γίνεσθαι* უმიზეზებს 8729.
- αἰτιατός* *τὸ* მიზეზიანი 1128, 2729, 2827, 318, 335, 498.
- αἰτιον*, *τὸ* მიზეზი 335; 5915; 8129; საკუთარი მიზეზი: *συναίτιον ἔστι μᾶλλον ἢ αἰτιον* უფროადა თანმიზეზ იყოს და არა საკუთარი მიზეზი 495.
- αἰτιος* მიზეზი 3521. *τὸ αἰτιατέροιο* მიზეზი 8029, უუმიზეზესი 4527, 4623, უმეტეს მიზეზი 9518, ზესთობითი მიზეზი 462, პირველი მიზეზი 468; *ὅπου τῶν αἰτιατέρων* ზენათა მიზეზთაგან 3828.
- აἰών*, *ὀ* საუკუნე 252, 5523; საუკუნო 3527, 361, 3715, 5518,23.
- აἰώνιος* მარად-მყოფი 3514,22, სამარადმყოფი 358,22, საუკუნო 6428, საუკუნითი 3527, 361, საუკუნოა-გამო 368,18. *τὸ αἰώνιον* საუკუნოობა 5518. *αἰώνια* საუკუნოდ 11418, საუკუნესა შორის 10517.
- ἀκατάληπτος* მიუწვდომელი 581.
- ἀκίνητος* მიუღრეკელი 144, 4915, 789, 10120. *ἀκινήτως* მიუღრეკელად 182, 231, 4,26, 3514, 10428.
- ἀκρότης* შეუპყრობელი 746.
- ἀκρος*: *τὰ ἀκρο* კიდურნი 2814,15, 3925,27, 8130, 909. *ἀκρότατος* უმწუერვალესი 6833, 8420, 852,19, მწუერვალობითი 6910; კიდოვნებითი და უმწუერვალესი 12615. *τὰ ἀκρότατα* მწუერვალი 8928.
- ἀκρότης* კიდოვნება 6332, 909, 12018, ზესთ კიდოვნება 8922; *τὰς ἀκρότητας* *τῶν* ბესტერას უმწუერვალესნი შემდგომთან 8922.
- ἀλήθεια*: *ἔχει τὸ τῆς ἀλήθειας καταληπτέον* აქუს ჳეშმარიტებითი მისაწუთო 7531. *κατ' ἀλήθειαν* უხადოდ 3018.
- ἀληθής* უგეშმარიტესი 12322.
- ἀληπτος* მიზეზებელი 748.
- ἀλλὰ* არამედ 39, 5784, 11919, გარნა 4731, მაგრა 501, 558, 5720, 5733, 652, ხოლო 1218.
- ἀλλαχοῦ* სხუაგან 10613, სხუად 158.
- ἀλλαχόθεν* სხუაგნით 1010, 1711, 6416, 11333.
- ἀλληλοσχίζα* ურთიერთას ალილილუქია 5923.
- ἀλληλόθεν* ერთი-ერთისგან 2010; ურთიერთისგან 246; *μετ' ἀλληλων* ურთიერთას 2814; *ἀλληλοῖς* ურთიერთას 58, 245.
- ἀλλοῖον* სხუებო 7721, 1261.
- ἀλλοῖος*: *ἀλλοῖοσθαι* სხუად შეცვალებად 5123; *ἀλλοῖοσμενος*: *ὅντε μερ-ξομένον ἐκείνου*, *ὅντε ἀλλοῖοσμένον* არცა განიწვალედიან იგინი და არცა

მრჩობლთა შორის 163, κατ' ἀμφοτέρωθεν მრჩობლ (adv.); οὐχ ὁ κατ' ἀμφοτέρωθεν διαφέρειν რომელი არ მრჩობლ ორი თავე განეყოფოდის 1082a. ἄμφο: 1) ორივე 153, 6620, 1019, ორნივე 208, 2718, 712, ἐξ ἀμφοῖν ორთავავე 204. 2) მრჩობლნივე 5529, ἀμφοῖν მრჩობლთა 3711, 909, ἐξ ἀμφοῖν მრჩობლთავანისა 5618; κατ' ἄμφοθεν მრჩობლ (adv.) 7013.

ἀναγκαίως საჭირო 7610,18.

ἀναγκη საჭირო არს 148, 2812, 8981, 10431, 11819, 12222, 12315, 1243, საჭირო (არს) 199, ჯერ არს 1415; ἐξ ἀνάγκης საჭიროდ 688, 1129; ἐξ ἀνάγκης ἔστι საჭიროდ არს 243.

ἀνάγκη: ἀνάγεται აღიყვანების 1828, 1828; ἀνάγονται აღიყვანებიან 629; ἀναγόμενος ყვანებული 12522; ἀναγόμενος აღმყვანი 12222; ἀνάγειν ὅς πεφουῖσθα აღყვანებად ვერ შემძლე 12221, εἰς τὴν μίαν ἀνάγειν ერთისადმი აღყვანებად 1918.

ἀναγὰγῆ: ἡ ἀναγὰγῆ γίνεται აღიყვანებიან 6212.

ἀναγὰγός აღმყვანებლობითი: πᾶν τὸ ἀναγὰγὸν αἰτιον ყოველი აღმყვანებლობითი მიზეზი 9519; τοῦ ἀναγὰγὸς τὸ ἐνέδρημα, მოკმედეგა აღმყვანებლობითისა მიზეზისა 9527.

ἀναδέχομαι: ἀναδέχονται შეიწყნარებენ 7510.

ἀναδρομή აღრბენა 1258.

ἀναიდῆ: ἀναιδῆσαι τὴν πρόνοιαν აპკოცეს განგება 7515; οὕτω γὰρ ἂν ἀναιδῆσαι (არ) ვინა აპკოცენ 7518.

ἀναίτιως თვნიერ მიზეზისა 5921-22, თვნიერ მიზეზთაჲსა 5923. τὸ ἀναίτιως უმიზეზოა 5921.

ἀνακῶκλῆ: ἀνακῶκλείται უკუ იმრჯულებს 1194.

ἀναλλοίωτος: ἀναλλοίωτον ἄρα τὸ γένον ἰδύται შეუცვალე ბე ლად უკუე დამყარებულ არს მეშვე 2332.

ἀναλογίαι: τὰ τοῖς θεοῖς ἀναλογῶντα რაბამი ღმრთებრივთა 8521.

ἀναλογία რაბამობა 6211, 676, 682.

ἀνάλογος 1) შესაბამი 6922, 1098, 12018, რაბამი (εἰ γὰρ ἔστι τι... ἀνάλογον τῷ αἰσθῆ რამეთუ უკუეთუ არს... რაბამი კეთილობისაჲ) 9131; ὅτι τὴν ἀνάλογον ὑπόστασιν გუამოვნებათა რაბამობისათვის 6718; ἄτε τῶν ἀγαθῶν τεταγμένον ἀνάλογον ვინა დაწესებით ურაბამებს კეთილობასა 9120; πᾶσαι τῶν ἐν ἀνάλογον ყოველნი ერთსა რაბამებთან 6210; ἀνάλογον (v.l. ἀνά λόγον, აქნე უნდა ოგოს ἀνάλογοι) მრტეს ურაბამებებ 9821. ἀνάλογον τῆν χρωμένῃ ψυχῆ მსგავსად მკმარებელისა სულისა 1258. 2) adv. ἀνάλογον ἴστανται ურაბამებენ 11029.

ἀναλῶ: ἀναλῶν აღღნობადი 2811.

ἀνάπαιον წინა-უკუმი 6611.

ἀναπίμπλημι: διαστάσεως ἀναπιμπλήμιστα მიდმო განწვალეებითა აღივსოს (რაჲ) 1327.

ἀναδροστος მიუხავებელი 2429.

ἀναρτά: ἀνήρτηται აღუთხზავს 2711, აღკრულ არს 6622, 9823, აღკრულ არიან 8913; ἀνηρτημένος აღთხზული 308, აღკრული 6823, 8418, 10924, აღმკრველი 104; τὸ ἀνηρτηθῆναι πέφουκεν აქუს სიმარჯუე აღკრვადი 6830.

ἀναρτησις თანაღთხზვა 1219.

ἀναρχος დაუსაბამოა 8918.

ἀνάτασις აპყრობა 12328, აღკრვა 1923; πᾶς... ἡ ἐν τὸ γέννησαν ἀνάτασις; ვითარ იყოს... თვისსა მეშვისადნი აღმწვადე ბე ლ? 284.

- ἀνατρίνω:** ἀνατρίνεται აღცისკრდების 62ა; ἀνατρίνονται აღცისკრებენ 20ა, 831; καὶ... ἐκείνα πρὸς αὐτὸ ἀνατρίνηται დაღათუ... შემდგომში მათდადმი აღცისკრებდნენ 57ა; ἀνατρίνουσα აღცისკროვნებს (რამ) 901ა.
- ἀναφαιρέστος** განუვლთოვლელი 65ა. **ἀναφαιρέτως** განუვლთოვლელად 65ა.
- ἀνεγείρω:** ἀνεγείρουσα ადაღენდეს (რამ) 921ა.
- ἀνειμι** (ἀνά, ἐμῖ): ἀνειμι ავლას 12510; ἀνεῖναι ავლავა 123ა, 124ა.
- ἀνέκλειπτος** მოუკლებელი 531ა, 53ა, 541ა, 54ა, დაუესებელი 581ა. τὸ ἀνέκλειπτον მოუკლებელობა 92ა.
- ἀνεκδιττος** მოუკლებელი 231ა, 23ა, დაუესებელი 54ა, უცვალებელი 541ა. ἀνεκδιττως 23ა, 3511.
- ἀνέλιξις** განფენა 58ა.
- ἀνέλω:** ἀνέλω აღიწობს 123ა.
- ἀνεξέκλακτος** უქვევი 1261.
- ἀνεπισιροφος** არუკუნეკევი 3210; τὸ ἀνεπισιροφον πρὸς ἐαυτὸ ხოლო თუ არ უკუნეკეს თსდადევი 31ა.
- ἀνεπιτάτως** განუხიდევლად 3511.
- ἀνεπιτηδέστης** უმარჯობა 87ა.
- ἀνευ** თვნიერ: ἀνευ ψυχῆς თვნიერ სულისა 991, ἀνευ γνώσεως თვნიერ ცნობისა 118ა.
- ἀνίρωπος** კაცი 201, 4511.
- ἀνίται** იხ. ἀνειμι.
- ἀνίτη:** πάντων γὰρ τῶν γεῶν τὰ ἀνότατα τοῖς θεοῖς ἀνίσταται რამეთუ ყოველთა ტომთა უმწუერვალესნი ღმრთებრივთა რიცხულთა აღწმანნილ არიან 85ა.
- ἀνισος** უსწოროა 24ა, არასწორი 8ა.
- ἀνιστός** აღსავალი 11ა, 12; περιτότως ποιεῖσθαι ძობათ ჰყოფდეს გზავნასა აღსლვითსა 124ა.
- ἀνοια** უგონებობა 11011, 1101ა; უგუნურება 110ა, 110ა, ἵσθαι καὶ ἀνοίας μετέχει გონებისა უკუე და უგუნურებისა მზიარებელ არს 123ა.
- ἀνόμοιος** უმსგავსოა 24ა, 24ა, 36ა, 42ა, 66ა, 6710, 7110, 109ა.
- ἀνομοιοσχημωυ,** ὅν უმსგავსო ნაკუეთითა 125ა.
- ἀνομοιότης** უმსგავსობა 25ა, 2610.
- ἀνομοιότης:** ἀνομοιότης უმსგავსო იქმნებიან 83ა; ἀνομοιοσύνης უმსგავსო ქმნილი 681ა, უმსგავსორე 28ა.
- ἀνομοιότης** უმსგავსოა 121ა.
- ἀνοσιος** უარსებოა 741ა, 118,10.
- ἀντέχω:** ἀντέχουσιν რომელი პირველ-მიითუალვიდეს 931ა.
- ἀντὶ** ნაცვლად 9ა.
- ἀντιδικία:** τὸ ἐν καὶ τὸ πλημὸς ἀντιδικηται ერთი და სიმრავლე გან-წვალებულ არიან 7ა; ἄς ἀντιδικησῆται ἅμα ვითარცა სწორ-განყოფილნი ერთბაჲდ 61ა.
- ἀντίκειμαι:** ἀντίκειται (ὅτι ἀντίκειται ἀλλήλοις არ იყვენენ ვიდრევე ურთიერთს წინაგამწყობ) 7ა; ἀντικείμενος წინაგამწყობა 71ა.
- ἀντιπρόσλητος** აღუვლელი 58ა.
- ἀντιστάτως** უგუამოვნოა 11811.
- ἀνω:** εἰς τὸ ἀνω μέρος ზენად აღიყვანებს 95ა. იხ. ἀνω.
- ἀνωθεν** ზენად 68ა, 861,18, 88ა, 90ა, 110ა; ზენათაგან 411ა; ზენათა მიერ 1071ა.
- ἀνωθεν** უზრუნელი 65ა, დაუზრუნელი 111ა, 112ა.

ἀνατρεῖς უხესთაჲი 4616.

ἀνατρεῶ: *ol ἀνατρεῶ, τὰ ἀνατρεῶ* უხენაესნი 3930, 10629, 10632, 1071; *αὐ. τ. ὄν θυσίαις τῶν ἀνατρεῶ* ვინაჲ ძალნი უხეესთანი 12129.

ἀξία წესი 6811; ღირსება 758, 849.

δορυσταίνω: *δορυσταίνω* უსახლვროობენ 717.

δορυστία უსახლვროობაჲ 729.

ἀδρυστος განუსახლვრებელი 725, 774. *τὸ ἀδρυστον* განუსახლვრელობაჲ 5817.

ἀπαθής უენები 5122, 5127, 7625, 778, 12426, 1253; უენებელი 12424.

ἀπαῖ: *ἀπαντα* ყოველნი 1314.

ἀπαστος დაუწყუედელი 1248.

ἀπεικονίζομαι: *ἀπεικονίζεται* დაისახვენ 12520.

ἀπειμ (-εἶμ): *ἀποθῆαι* არ მყოფნი 8614; *ἀποσθῆς* (ყუჯრის) განეყენოს რაჲ (სული) 1720; *καὶ θῆσῃ μῆρος, ἀπὸς* და დააკლდეს თუ რაჲვე ნაწილი 441.

ἀπειράκις უსახლვროობით 317.

ἀπειρία უსახლვროობაჲ 5430, 9611; უსახლვროა 5612; უემოუწერელობაჲ 729.

ἀπειροδύναμος უსახლვრო-ძალი 5716, 5722; უსახლვრო ძალითა 564, 567; *ἀπειροδύναμὸν ἔσθι* უსახლვრო არს ძალითა 5318; *ὅτι ἂν ἀπειροδύναμος ἦ* არ ვინაჲ ჭკონდის უსახლვროა ძალი 558.

ἀπειροεἰδή: უსახლვროობის-გუარი 5624. *τὸ ἀπειροεἶδές* უსახლვრო გუარობაჲ 9611 (ბერძნულში აქ *ἄπειροεἶδος ἰσχυρία*: *τὸ ἀπειροεἶδές* [γένος]).

ἀπειρος უსახლვროა 318; *ἀπειρότερος* უუსახლვრესი 5828, უმეტეს-უსახლვროა 587. *τὸ ἀπειρον* უსახლვროობაჲ 969.

ἀπεργάζομαι: *ἀπεργάζεται* აღიქმს 8921, 9416, აღიქუამს 1318; *ἀπεργάζεσθαι* აღჰკანზავს (რაჲ) 8422, დასდებდს (რაჲ) 9215. *ἄσπε εἰ ἄλλο θύναται τῆλειότερον ἀπεργάζεσθαι* ვინაჲ სხუათა თვისთა უემდგომთა სრულ მქმნელი 825.

ἀπερίγραφος უეუწერელი 5727, 746, 7422, 914.

ἀπερίληπτος უეუცავი 913; მიუწდომელი 5782; უეუწერელი 9025, 918.

ἀπήχημα ნაკვევი: *ὅτι ὅς ψυχῆς ἀπήχημα τῆς οἰκείας* ხოლო სულისა მიერ ნაკვევი თვისთა 8014.

ἀπληθύνω განუმრავლებელად 415.

ἀπλήτης მარტივობაჲ 404.

ἀπλοῦς მარტივი 3314,23; *ἀπλοῦστερος* უმარტივესი; *ἀπλοῦστατος* უმარტივესი 403, 7822. *ἀπλῆς* მარტივი 1025, 1323, 4515, მარტივად 6221, 8420, 10125, უმატივეს 825; *τὸ ἀπλῆς μαθεῖν* მარტივი და საყოველთაო კეთილობაჲ 918,23.

ἀπρό-გან (*ἀπ' ἐκείνης* მისგან) 1219; გამო (*ἀπ' ἧς... πρῆσιν* რომლისა გამო... იწარმოებოდნ) 129, 1517, 211, 456, 627,8; მიერ (*ἀπὸ μιν* აქედან ერთისა მიხეზისა მიერ) 1218; -გნით: *ἀπ' ἐαυτῶν* თვისგნით 2021, *ἀπὸ τούτων* მისგნითაცა 293.

ἀπογεννάω: *ἀπογεννᾷ* წარმოშობს 1824, 2023; *ἀπογεννᾷσαν* პრობობს წარმოშობენ მოქცევსა გზავნათასა 7810, *ἀπογεννᾶσθαι τὸν νοῦν* ხესთ მეშვნნი გონებისანი 9814; *ἀπογεννᾶμενος* წარმონაშენი 1079.

ἀπογεννησις წარმოშობაჲ 8133, შობაჲ 929; აღმოშობადი: *πᾶν τὸ τέλειον* ეს ძაოგენიძის ყოველი სრული აღმოშობადი (აღდგომადი — *ἐκ τῆς ἁγίας πνεύματος* II 68,11) 223.

ἀποδοξίαι აღმოსაჩენელი 2018, აღმოსაჩენი 10618, აღმოჩენა (ἢ λόγος τῆς ἀποδείξεως სახლვარი აღმოჩენისა) 698.

ἀποιοε ურომელთა 52ა.

ἀποκαθίστημι: ἀποκαθίσταται მიდგების 1196; იყოს უკუნდგომილ 120ა.

ἀποκατάστασις უკუნსაქცევი 119ა; უკუნდგომა 1201; *χρηταί... ἀποκαταστάσει* იკმარებს... სადაათ იწყყო, მუნვე კუალად უკუნ ქცევათა 11831; *περίδοτες τῶν κωήσεων ἔξει καὶ ἀποκαταστάσεις* ჰქონდინ ვინავე გზავნითნი მოქცევენი მიდრეკისანი და, სადაათ იწყყო, კუალად მუნვე უკუნ ქცევითნი 119ა.

ἀποκαταστατικός: *πάντα γὰρ περίδοτες τῶν δίνων ἀποκαταστατική* ἔστιν რამეთუ ყოველი გზავნითი უკუნქცევა სამარადისოთა, სადაათ იწყყო, კუალად მუნვე უკუნ ქცევადა არს 119ა; *καὶ χρονος* *περίδοτικός* ἄλλος ἄλλων *καὶ ἀποκαταστατικός* და სხუა მოქცევი ჟამისა სხუათა მიმართ, და სადაათ იწყყეს კუალად გება 119ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύψει დააცილებს 867. იხ. *κάλυψις*.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύψει იესებს 75ა, ეზიარების 87ა; ἀποκαλύψει მიიღებს (რაა) აღმოივსებენ 69ა; ἀποκαλύψων მიიღებს (რაა) 52ა; ἀποκαλύψει ხიარებდა 68ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύψει დაუტეობს 46ა, ὁὐδέποτε δὲ ἀποκαλύψει არ ენა გავნეშოროს 33ა; ἀποκαλύψει განყენოს 33ა; ἀποκαλύψει დაუტეოს 53ა; ἀποκαλύψει ἂν ποτε იგარდაოს უკუნ ოდესმე 53ა; ἀποκαλύფται არიან დაკლებულ 6311; ἀποκαλύფων τὸ ὑποκείμενον დაუტეოს რაა წინამდებარე თვის 34ა, ὅτι ἀποκαλύფων არცა დაუტეოს (რაა) 33ა, ἀποκαλύფοῦναι ὑπαρξίν მოაკლდებიან (რაა) მყოფობითა 57ა; ἀποκαλύფნος ἔκεινოს მოაკლდეს რაა შემდგომი 46ა. *καὶ τοῖς ἑτέροις πάλιν ἀποκαλύფნος* და კუალად დაუტეოს რაა ცხობრება 45ა, ἀποκαλύფნος τῆς *λογικῆς* *δυναμείας* მოაკლდეს რაა ძალი სიტყვებითი 45ა, ἀποκαλύფნოს *τῶν* *φάρμοζων* 53ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ τὸ *ἐκείθεν* განაგდებენ თვსენით ერთგუარობასა 58ა; ἀποκαλύფონ *δυναμείων* განყრადი არს 11127.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ განაყენებს 95ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ განაყენებს 23ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ მისასრული 901, დასასრულისა 901ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ შთამოვარდების 123ა; ἀποκαλύფონ დააკლდებოდეს 12111; ἀποκαλύფონ ἀποκαλύფონ უსახლერობასა დასცილდებიან 57ა; *τὸν* *ὄντα* ἀποκαλύფონ რაათვე სახითა დასცილდეს 13ა.

ἀποκάλυψις: შთამოვარდობა 12518, გავრდობა 54ა.

ἀποκάλυψις: ἔξοχότητος ἀποκάλυფონ ხესთ მექონეობით წარმოადრენებს 92ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ განყარნეს რაა თვსენით 12510.

ἀποκάλυψις: წარმოობა 287.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ მისასრული 4311, 48ა, 49ა, 104ა, დასასრული 461ა, 48ა; წარმოზნაარსი 162ა, 601ა.

ἀποκάλυψις: ἀποκαλύფონ წარმოაჩენს 8010; ἀποκαλύფონ აღმოიჩინების 96ა, აღსრულების 261ა, სრულ იქმნების 25ა,17 (*ὅμοια ἀποκαλύფონ იქმნებიან* მსგავს 257); ἀποκαλύფონ აღსრულების 811ა; ἀποκαλύფონ ἂν სრულ იქმნების 262ა; τὸ ἀποκαλύფონ რომელმან სრულ ყო 38ა.

ἀποκάλυψις: ვიდრემე 57, 611,18, 142ა; ეინავე 1618, 34ა, 102ა; ვინავე 411; რომლისა-

თო არს 105ა.

ა *σ* *τ* *ά* *ρ* *κ* *ε* *ι* *α* უმოქნეობა 3017.

ა *σ* *τ* *ά* *ρ* *κ* *η* *ς* უმოქნეობა 10ა, 307, 3011, 312ა, 322ა, 332ა, (μ*η*) ა*σ* *τ* *ά* *ρ* *κ* *η* *ς* მოქნე 10ა; არ მოქნე 101ა; სრული 11ა; კმა-ყოფი 7816-19; კმა-საყოფი 78ა; კმა-თჳს შორის 81ა; უმოქნეობა და სრული 10ა; უმოქნეობა და კმა-ყოფი 151
τ *ο* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *κ* *ε* *ς* უმოქნეობა 10ა, 3017; უმოქნეობა და სისრულე 10ა.

ა *σ* *τ* *ο* *α* *γ* *α* *μ* *ι* *ν* თვთვეთილობა 3018.

ა *σ* *τ* *ο* *α* *γ* *α* *μ* *ι* *ν* *τ* *η* *ς* თვთვეთილობა 78ა.

ა *σ* *τ* *ο* *α* *π* *ε* *ρ* *ι* *α* თვთუსახლერობა 571; თვთება უსახლერობისა 58ა.

ა *σ* *τ* *ο* *δ* *σ* *ν* *α* *μ* *ι* *ς* თვთალი 571.

ა *σ* *τ* *ο* *ε* *ν* თვთერთი 41, 511, 71ა, 72ა, 71ა.

ა *σ* *τ* *ο* *ε* *ν* *ά* *ς*: ა*σ* *τ* *ο* *ε* *ν* *ά* *ς* ი*σ* *σ* *ν* გათვთებითა ერთთა 79ა.

ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ζ* *ω* *ς* თვთცხოველი 113ა, 15ა, 114ა; *ε* *ι* *γ* *ά* *ρ* ა*σ* *τ* *ε* *ρ* *ζ* *ω* *ς* *ε* *ρ* *ν* უკუეთუ თვ-
ცხოველობა არს 11318.

ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *θ* *ε* *ν* თჳს გამო 79ა.

ა *σ* *τ* *ο* *κ* *ι* *ν* *η* *σ* *ι* *α* თვთმიმდრეკობა 17ა.

ა *σ* *τ* *ο* *κ* *ι* *ν* *η* *τ* *ο* *ς* თვთმიმდრეკი 14ა, 114ა; *κα* *τ* *ά* *τ* *η* *ν* ა*σ* *τ* *ο* *κ* *ι* *ν* *η* *τ* *ο* *ν* *π* *α* *ρ* *ε* *ν* *τ* *ο* *ς* *θ* *ε* *ν* თვთმიმდრეკელობისა მყოფობითა 1201. ა *σ* *τ* *ο* *κ* *ι* *ν* *ή* *τ* *α* *ς* თვთმიმდრე-
კად 116ა.

ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *μ* *α* *τ* *ο* *ς*: ა*σ* *τ* *ε* *ρ* *μ* *α* *τ* *ο* *ν* ხუდომით 59ა.

ა *σ* *τ* *ο* *δ* *λ* *δ* *τ* *η* *ς* თვთყოველობა 45ა.

ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* იგი 22ა; *τ* *ά* *θ* *μ* *ο* *ι* *α* *π* *ε* *ρ* *ς* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* *μ* *ά* *λ* *λ* *ο* *υ* *δ* *ν* *τ* *α* *ή* *δ* *ν* *ο* *θ* *μ* *ο* *ι* *α* რამეთუ უფროს ეს აკუთრებია მსგაესნი უმსგაესოთასა 371. *δ* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* ერთ და იგივე 991, *δ* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* *λ* *γ* *γ* *ς* იგივე და ერთ სახლერი 89ა, *ε* *ν* *τ* *φ* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* *μ* *ε* *τ* *ρ* *α* მასვე და ერთსა სახომსა შორის 351; *αι* *ν* *ο* *η* *σ* *ι* *ε* *ι* *ς* *αι* *α* *ν* *τ* *αι* *ι* გაგონება ერთ და იგივე 102ა, *τ* *η* *ν* ა *σ* *τ* *η* *ν* *δ* *σ* *ν* *α* *μ* *ι* *ν* ერთი და იგივე ძალი 897; *τ* *ο* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* ესვე 651, *κα* *τ* *ά* *τ* *ο* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* მითვე და ერთითა 661, *κα* *τ* *ά* *τ* *ο* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* მასვეობასა ხედა 18ა, *τ* *ο* *δ* *ε* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* თანმორბედი 35ა. *τ* *α* *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* იგივეობა 371, 431, 69ა; იგივე და ერთი 47ა, 62ა, ერთ და იგივე 471, 621; თვთობა 311; *τ* *α* *ν* *τ* *ά* იგივეობა 431.

ა *σ* *τ* *ο* *υ* (= *ε* *α* *υ* *τ* *ο* *υ*): *κα* *μ* *ή* ა *σ* *τ* *ε* *ρ* *ς* გათვთებით 1181; *μ* *ο* *ν* *ά* *δ* *α*... *κα* *μ* *ή* ა *σ* *τ* *η* *ν* მხოლოობა... გათვთებულად 45. იბ. *ε* *α* *υ* *τ* *ο* *υ*.

ა *σ* *τ* *ο* *τ* *ε* *λ* *ή* *ς* თვთსრული 42ა, 13, 19, 23, 22, 70ა, 70ა. *τ* *ο* ა *σ* *τ* *ο* *τ* *ε* *λ* *ε* *ς* თვთსრულეობა 71ა.

ა *σ* *τ* *ο* *φ* *ω* *ν* *ς* თვთ თჳსგნით 1231.

ა *φ* *α* *ί* *ρ* *ε* *σ* *ι* *ς* ვანყრა 1257, 29.

ა *φ* *α* *ι* *ρ* *ε* *ν* *δ*: *α* *φ* *α* *ι* *ρ* *ε* *ν* *δ* *σ* *υ* *μ* *ε* *ν* *ο* *ς* აღებული 126ა.

ა *φ* *α* *ν* *ί* *ζ* *ω* *ς*: *α* *φ* *α* *ν* *ί* *ζ* *ω* *ς* *ε* *σ* *τ* *αι* უჩინო იქმნების 881, უჩინო იქმნეს 112ა; *α* *φ* *α* *ν* *ί* *ζ* *ω* *ς* *σ* *σ* *α* *α* *ρ* *α* *ρ* *α* *ε* *δ* *ε* *ς* (რაა) 74ა.

ა *φ* *μ* *ι* *ο* *ν* *ο* *ς* უშურველი 60ა. *α* *φ* *μ* *ι* *ο* *ν* *ο* *ς* უშურველად 75ა.

ა *φ* *μ* *α* *ρ* *τ* *ο* *ς* უხრწნელი 33ა, 10, 107ა, 111ა, 112ა, 116ა.

ა *φ* *ι* *σ* *τ* *η* *μ* *ι*: *α* *φ* *ε* *σ* *τ* *η* *κ* *ε* განშორებულ (არს) 101, *α* *φ* *ε* *σ* *τ* *η* *κ* *α* *ι* *σ* *υ* *ν* განშორებულ (არინ) 42ა; *α* *φ* *ι* *σ* *τ* *α* *ι* *ν* განყენების 72; *α* *π* *ο* *σ* *τ* *ά* *ν* *μ* *ε* *ν* *τ* *η* *ς* *α* *ι* *τ* *ί* *α* *ς* განყენობასა მიხეხსა 28ა, *α* *π* *ο* *σ* *τ* *ά* *ν* *τ* *η* *ς* *ε* *α* *υ* *τ* *ο* *υ* *α* *ι* *τ* *ί* *α* *ς* განშორებობითა თჳსისა მიხეხისათა 33ა; *α* *φ* *ι* *σ* *τ* *ά* *μ* *ε* *ν* *ο* *ς* განშორებული 58ა, განდგეს (რაა) 125ა, განყენობასა (რაა) 40ა; *α* *φ* *ι* *σ* *τ* *α* *σ* *μ* *α* *ι* *ν* განყენობას თუ... 80ა.

ა *φ* *ο* *μ* *ο* *ι* *ο* *ς*: *τ* *φ* *δ* *λ* *α* *δ* *σ* *ν* *ά* *μ* *ε* *σ* *υ* *ο* *ς* *α* *φ* *ο* *μ* *ο* *ι* *ο* *σ* *μ* *α* *ι* *ν* იყოს შემძლებელ მსგაესეობასა ყოველობისა 44ა.

ἀφορίζω: ἀφορίζει განასახლვრებს (განასახლვრებენ) 724, 8423, 10327; ἀφορίζονται განასახლვრებულ იყოს 12531; ἀφορίζουσα მასახლვრებელი 7424; ἀφορίζόμενος განმრჩეველი 10823.

ἀχραντος უხრწნელი 9313. **τὸ ἀχραντὸν** უხრწნელება 9414.

ἀχριστῶν. ვიდრე -მდე: **ἀχρὶ τῶν ἐσχάτων** ვიდრე უკუანაასკნელთამდე 7726, 806; **ἀχρὶ τοσοῦτου** ვიდრე ესეზომ 8824.

ἀχριστὸς უჯამო 779. **ἀχριστὸς** უჯამოდ 7618.

ἀχάριστος განუშორებელი 5212, 11119, 11321; განუყენებელი 1515, 11116. **ἀχάριστος** განუყენებელად 5227.

ἀψυχοσ, το: καὶ γὰρ τὸ ἀψυχοσ... ἵσθ μετέχει რამეთუ უსულონიცა... მიიღებენ და ვიარებიან გონებასა 393.

B

Βελτίων, ον უმჯობესი 3320, 21.

βούλομαι: βούλεται ჰგულავს 833; **τὸ μὴ βούλεσθαι** არა წადილი 823.

I*

Γὰρ რამეთუ 318 (აჲ ხაჲ); უკუე 364, 4529, 10481, 1063; ვინაჲ 1216; ვინაჲვე 3517; ხოლო 37; მაშა 613.

γενεσιουργός ქმნის-მიზეზი (*adial.*): **τὰς γενεσιουργοὺς θυσάμεις** 12510.

γένεσις ქმნაჲ 3224, 26, 3423, 351, 17, 5329, 6616, 18, 805, 12326; ბუნებრივი ქმნაჲ 2329; ქმნადი: **πρὸς τὴν γένεσιν θυσλεσει** ჰმასახურებს მას ქმნადისა მიმართ 498; ალქანაჲ 12513; ალგებაჲ 3416.

γενετὸς ქმნადი 5511, 14, 1157, 10, 11, 12; ალგებადი 1154; ალგებული 3220, 23; ქმნადი და ალგებადი 1159-10; მოკუდავი 11422.

γενεά: **γενεῶν** შობს 2224, წარმოშობს 388. **γενῶνται** წარმოიშვებიან 787; **γενῶν** მშობელი 1116, მეშვე 2333; **τὸν γενῆσαντος** წარმომეშვისაგან 2419, **ἐπὶ τὸ γενῆσαν** მეშვისადმი 284, **πρὸς τὸ γενῆσαν** მშობელისა მიმართ 259; **γενῶμενος** შობადი 1118, წარმოშობილი 9214; **τὸ γενῆσῆν** შობილი 2419, 259; **πρὸς τὸ γενῆσῆν** შობად 9218, **τὴν τὸν δευτέρως γενῆσῆν** ოსა-მით ძალი შემდგომთა მშობელობისაჲ 389; **ἄς ὁμοταγῆ γενῆσῆν** ვითარ თანდაწყებულნი წარმოიშვენ 1911.

γέννημα წარმონაშვი 11615.

γέννησις მეშვეობაჲ 9324.

γεννητικὸς მეშვეობითი 9221; მშობითი 9323; მშობელობითი 7727, 9322, **πᾶν τὸ γεννητικὸν τῶν θεῶν** ყოველი მშობელობითი ღმრთებრივითაჲ 924; მშობელეჭრივი 9218; წარმოშქნელი 312; წარმომაცენებელი 5019; **ὅτι δὲ τὸς γεννητικοὺς αἰτίους** არცა ქმნის დასაბამთა მიზეზთა 2329; **τῆς γεννητικῆς θυσάμειας** ძალი ქმნისა და წარმოიჩენისაჲ 3812.

γένος ტომი 6830, 6910, 8126, 28, 8312, 31, 8519, 26, 8811, 23, 23, 9126, 933, 22, 9412, 957, 20, 9610, 10738, 11017.

γῆ ქუეყანა: **καὶ τῶν περὶ γῆν τῶν παρὰ ქუეყნიერთადმიცა** ადგილთა 866, **ἐὰν ὅν τι τῶν περὶ γῆν ἐπιτηδῆσιον ἢ μετέχειν** რამეთუ რაჲც რაჲვე იყოს ქუეყანის-შორისთა მომზარჯუე ზიარებასა 8615.

γῆνομα: **γίνεται** იქმნების 53, 3428, 728 (**εἰ δὲ τὸν πορρωτέρω γίνεται** **τὸν** **ἐνὸς** ხოლო თუ ესრეთ შორსრე იქმნა ერთისგან 4028), წარმოდგეს 12330;

ἐγένετο იქნა 3810; *γένηται*: *ὅταν ἔν γένηται ἄμφω* ოდეს ერთი იქნას ორივე 153, *πῶς γένηται ἔν* პირველ წარმოჩინებადმდე ერთისა 68; *τί ἄν γένωιτο* რაამც იყო? 1239; *γυόμενος* ქმნილი 58, 1628, 378, მიქმნილი 7729, ქმნადი 3420, 27, 378, 496, 6, *οὐδέτερον ἔν* მათერა *γυόμενον ἔν* არ ვინა *წარმოდგეს* ერთი შორის მეორესა 77; *γυόμενος* წარმოდგომილი 918; *γεγονός* აღქმნილი 12417, *ἄλλο γεγονός* იქმნას (რა) სხუა 2525; *γίνεσθαι*: *τὸν γίνεσθαι* ქმნისა 5327, *τῶν γίνεσθαι* ქმნადობითა 3711, *τῆς* *τὸν γίνεσθαι* ძუარეაჲს ქმნითისა ძალისაგან 542, *ἔχει τῆν* *τὸν γίνεσθαι* ძუარეაჲს ქმნილის ძალი ქმნადობისა 546; *γενέσθαι*: *ἔν* *γενέσθαι* ერთ ქმნასა 47, 58.

γυνάσκω: *γυώσκει* უწყის 7617, 11118, 20, 21, იმეცნებს 2920; *γυώσεται*. იუწყოს 10020. 1184, *οὐδὲ γυώσεται* არცა ცნას 10014; *γυώσων* მცნობელი 538, იუწყოს (რა) 10025, იუწყა (რა) 1017, *πρὸς αὐτῆς γυώσουσα* *καυτῆν* პირველი იუწყოს (რა) თვებაჲ თვისი 11122; *γυώσάμενος* ცნობილი 539; *γυώσων*: *μήτε γυώσων* *καυτὰς* ძუარეაჲს ვერ უძლებენ აღუწყებდად თვებათა თვსთა 1189, *τῆν* *τὸν γυώσων* ძუარეაჲს ძალი ცნობისა 11224, *τὸν γυώσων* მცნობელობისა 1816; *γυῶται*: *γυῶται* ძუარეთნ შესაძლებელ არს ცნობად 9721.

γυῶριζω: *γυῶριζομαι* იუწყებვიან 7610, *γυῶρισωμεν* (ὅταν τὰ αἴτια *γυῶρισωμεν* *τῶν* *ὄντων* რაჲმს მიზნისი ვცხვებით მყოფთან 1120); *γυῶριζέσθαι* *συμβαίνει* ცნობა შეემთხუვის 9727.

γυνάσκω ცნობა 1118, 124, 1815, 302, 5310, 748, 11222; საცნო 772; უწყება 6311 მეუწყებობა 1814; ცნობა და უწყება 6322; ცნობა და საუწყო 6424.

γυῶστικόν მცნობელი 5312, 1149; ცნობითი 11717; მეცნიერებითი 2920; მეუწყე 538; ცნობისა (*καὶ γυῶστικῶν* ძუარეაჲს ცნობისაცა ძალი) 2924; მცნობელი და მეუწყე 6312, მეუწყე და მცნობელი 1148, მცნობი და მეუწყე 6328, აღმეუწყე და მცნობელი 6321, საგონო და საუწყო 6424. *τὸ γυῶστικόν* უწყება 11222, ცნობითობა 11720. *γυῶστικόν* ცნობიერობით 2922.

γυῶστρον: *γυῶστρον* *ἔστι* იცნობის 7522. *τὸ γυῶστρον* საცნო 5310, საცნო მეცნეთა 771, *ἄς* *τὸ γυῶστρον* *ἔχει* *φύσιν* ვითარ არს ბუნება საცნოთა 776.

γύσσω მეშვეობითი 9215, 9216, მშობითი 9322; მარსებელი 2383; მშობლობისა 9211, მეშვეობისა 516; ნაყოფიერებისა 89. *τὸ γύσσω* მეშვეობითი მოქმედება 9218.

γύσσω: *γύσσω* *γύσσω* განზიშულებული 12511.

Δ. ხლო 220 (ა. ხ. 4); არამედ 318; უკუე 625; *τὸ μέν*—*τὸ δέ* ერთი—ხლო სხუა 1421-22.

δέ ი. ბ. ბ. ბ.

δέ *ἐκ* *ν. მ.*: *δέ* *ἐκ* *ν. მ.* ახუენებს 439; *δέ* *ἐκ* *ν. მ.* აღმოვაჩინოთ 7121; *δέ* *ἐκ* *ν. მ.* აღმოჩინა 621, 1028, 1211, 1818, 3028, 486, 5525, 707, 851, 902, 1038, 11411, 12112, 12614, იჩინა 5313, ახუენებს 915; *δέ* *ἐκ* *ν. მ.* წარმოაჩენს (რა) 8424.

δέ *ἐκ* *ν. მ.* შემწყენარებელი 1105, 11014, 11025.

δέ *ἐκ* *ν. მ.* სათანადო არს.

δέ *ἐκ* *ν. მ.* შემდგომი 1114, 2820, 389, 7124, 744, 8932; შემდგომობითი 918; მეორე და შემდგომი 64, 1720, 2020. *δέ* *ἐκ* *ν. მ.* მეორედ 439. შემდგომად

804, შემდგომად მეორედად 607, 1165. *τὸ δὲ στερῶς* შემდგომი 8425.

δέχομαι: *δέχεται* მიიღებს (მიიღებენ) 5927; *δέχομενος* შემწყნარებელი 758, 1238, *τὼν ποτὲ ταύτην τῆς τάξεως δέχομένων* რომელნი ოდესმე შემწყნარებელ იყვნენ ამის წესისა 1228, *δέξι δέχόμενον* სამარადისოდ მიიღებდეს 3428; *δέχεσθαι*: *ψυχαὶ δέχεσθαι* ὁὐ *πεφύκασιν* სულნი და ტევენად ვერ უძლებენ 1205.

δέω: *δέω* ჯერ არს 728, 4313, 459, 8319 (ლ. შ. 44), გამს 8110, სათანადო (არს) 5218, *ὁὐκ ἄρα δεῖ* ვინაა უჯერო არს 5623. *δεῖται* მოქნე არს 512, 7824, არიან მოქნე 794, იყოს მოქნე 2915; *ὁὐ δεῖται* არა არს მოქნე 318, *ὁὐδὲν δεῖται* არა მოქნე არს 1528; *δέονται* მოქნე არიან 4218, 868, იქმნენ მოქნე 4214; *ἀλλοὺς ἀν δέονται* სხვა მოქნე არს 218, *εἰ δὲ τις δέονται* ხოლო თუ ვინ მოქნეობდეს 10617. *δέσμευος* მოქნე 2914, 311, 342, 492, 5031.

δέω უკუე 729, 7022, 845, 12530; კუალად (*καὶ δεῖ* და კუალად) 395.

δέλω საუწყო 151, 388, 5818, 7022, 7118, 844, 1195; საუწყო იყავნ 11928; საცნაურ 98, 3827, საცნაურ იყოს 3028, საცნაურ იყავნ 1107; იუწყებოდედ 7622; აღმოჩინა 720.

δέλω: *δέλω* ცხად ჰყოფს 1031, საცნაურ ჰყოფს 10529.

δέμω: *δέμω* აღქმნილ არს 12414; *δέμω* დაბადება 2221.

δέμω: *δέμω* *ἐξ ἀκροῦ* *πρωτῆς* *δέμω* უკუეთუ მიუღრეკელისა მიზნისა მიერ იწარმოა და აღიქმნა 12025.

δέμω შემოქმედებითი 954, 10, 14, 16.

δέμω ვინავე 971, ვიდრემე 10829.

δέμω ვინავე 7622.

δέμω 1) *c. gen.* მიერ 8128, საშუველობითა (*δέμω* *ἰσθ* საშ. გონებისათა) 1104, შესაშუველობითა (*δέμω* *ἰσθ* შესაშუველობითა სხვათა) 1017. 2) *c. acc.* -თჳს: *δέμω* *ἰσθ* ამისთჳ 413, 388, 945; *δέμω* *ἰσθ* *ἰσθ* შეერთებთა 451.

დედა განყოფა 958.

დედა განწვალებადი 5125.

დედა: *დედა* (*ἢ* *დედა* განიწვალოს რა) 1251; *დედა* განყოფილ არს 2812, 1181, განყოფილა 1149; *დედა* განწვალებადი 12431, *დედა* განწვალებული 7968, 1039, 11725, განწვალებადი 9927, განსახლერებითი (*დედა* *დედა* უამი განსახლერებით) 3510; *დედა* განწვალებული 8317, 10710; *დედა* განწვალებადი 5127, განწვალა 5181.

დედა აღმკულება 8119, 885, 9119, აღმკული 6812, 8630; *დედა* *ἰσθ* აღმამკობელისა მხოლოდსადმი 675.

დედა აღმკული 8825, 8928, აღმკული 9018.

დედა: *დედა* განწვალებს 2619; *დედა* იყო განყოფილ 10625; *დედა* განყოფილ 2414, განყოფილ (არს) 10815, 11729, განყოფილ არიან 4320, განწვალებულ (არს) 2525, განწვალა (არს) 246, განყოფილ და განწვალებულ (არს) 2428; *ἢ* *დედა* თუმცა არ განყოფილ იყო 10628, უკუეთუმცა არ განყოფილ იყვნეს 10589; *ἢ* *დედა* რათა განეყნოს 2527; *დედა* განწვალებული 2418, 10711, განწვალა 2521; *დედა* *ἰσθ* და *ἰσθ* გათვსთვით 10582, განყოფით 10918; *ἢ* *დედა* განყოფილ 2810.

დედა განწვალებადი 10717; განყოფა 2781; გათვსთვება 1068; განწვალებადი და განყოფა 4220.

διαλυτῶς დაკსნადი 341.

διαλύω: διαλύεται აღდნეს 342; διαλυόμενος დაკსნადი 1121; τὸ διασποῦν διαλύσεται ძუნძმეთ რაგზოდ დაკსნადი (არს) 11127.

διαμονή გეზა 8017.

διανοητῶς მიდმო სავონო 768.

διάνοια მიდმოკონება 768.

διανομή განყოფა 848, 12318, 18; განწამვა 758.

διαπέμπω: διαπέμπει ჰგზავნის 908.

διαπορεύμενος: διαπορεύμεσθαι რამეთუ წილავლენს 9011.

διασπάω: διασπαμένως განჭრილი 612.

διαστασις მიდმო განწვალება 1327; განსაზიდი 868.

διαστατῶς განხილული 10611, 12, 11618.

διασώζω: διασώζει დაიცავს 9310.

διατάξις განწესება 888; წესი სირაგსა 9018; წარვლა: τὴν ἐκείνων ὑποτάχεται διατάξιν შეიწყნარებენ თვსთა წარვალთა 7719.

διατάττω: διατάξιμῶς დაწესებული 6781.

διατείνω: διατείνω განმწამი 8110, διατείνωთა განიხიდავს (რაგ) 9010.

διατηρέω: τὸ διατηρεῖν რაგთა დაიცივდეს 9419.

διαφερόντως უფროგს 1222, 7018, 7818; უმეტეს 927.

διαφέρω: διαφέρει განყოფვის (განყოფვიან) 1121, 2010, 9520, განყოფილ (არს) 12614; διαφέρουσι განყოფვიან 9027, ურთიერთას განყოფვიან 9128; διαφέρου განყოფვილის 4420; διαίσει განყოფს 2524, 2781, 7128, 11419; ὁ διαίσει ἑαυτὸν διαίσει αὐτὸν არაგთ განყოფვენ ერთმანერთსა 1024; ὁ διαφέρειαι ῥομელი განყოფვილის 10828, διαφέρουσα ἀλλήλων განყოფვიან (რაგ) ურთიერთას 3417, διαφέρουσα ერთი-ერთისა განყოფვილი 12218; μὴ διερχοῦν ვერ უძლოს წარმოყენებად 4119.

διαφορέω: διαφορεῖ განყოფს 5427.

διαφορέος განყოფილი 8710, 11; ἐν διαφοροῖς ὑποκειμένοις სხუათა შორის წინამდებარეთა 4528; τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν τὰς διαφοροῦς ძაბ თბთავ განყოფასა გუამოვნებათა მათთასა შემდგომთაგან 9728.

διαφορεότης განყოფა 7611, αἱ διαφοροότητες ურთიერთას განყოფილებანი 9180.

διαφυσάτω: διαφυσάτω დაიცავს 7724, 8128, 938.

δέδωκε: δέδωκε მისცემს 818, 2410, თან მისცემს 718, παράτως ნ δέδωκε პირველ მიმცემელი; δάσει καὶ τῆ ψυχῆ... λόγους და სცენს სულსაცა... სიტყვანი 1162; δέδωκεν მისცა 388, μὴ δέδωκε ვერ უშუძლო მიცემა 392; δέδωκε, δέδωκε მიცემული 1681, მისაცემელი 758; δέδωκε მიმცემელი 1619; δέδωκε მიცემული 1619, 2028.

διείργω: οὕτως γὰρ ἐκείνας διείργει... რამეთუ არა რაგ ებრაჳთ მის მას 868. დიήκω: διήκουσι ძან πέντων τῶν δευτέρων წარჳკვლის ყოველთა შემდგომთა 967.

δέσσημι: δέσσημι განაყენებს 2620; δέσσησε (δέσσησε τὰς ἐκείνας განჳკვარგნა ერთებრიგნი მხოლონი 828); δέσσησε გაყოფვის 378, განყოფებულ (არს) 9518, განყოფილ არიან 7024.

δέσვინა 1318, 7528, ვინაგა 2718.

διορίζω: διορίζεται (τὰ αὐτὰ) განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან (მიხეზნი) 128.

δέσტი ამისთვის რომელ 67, 1211, 3928, 468, 6228, 818; რამეთუ 9718.

εἰδοποίησά: εἰδοπεποιημένος-გუარ-ქმნილი 11327.

εἰδοποίησά გუარქმენა 8818. გუართა-ალქმენა 956, გუარმქონებელობა 10718.

εἰδοποίησάς გუართა აღმქმნელი 9512.

εἰδος გუარი 2016, 3938, 421, 4329, 478, 4811, 882, 895, 959, 10521, 29, 10616, 27, 10729, 11326, 11527, 11629, 11722, 1258.

εἰδωλον კერპი 4235.

εἰκονικῶς ხატებრივ 11629, ხატოვნებით 438, 11610.

εἰλικρινῆς უხადოა 4510, 11810. εἰλικρινῶς უხადოდ 10621.

εἰμ: ἐστὶν არს 1224, იარსებს (ბე' ἦν ἐστὶν ἔκαστα τῶν ὑπτων რომლისა მიერ იარაგბს თითოეული მყოფთა) 1223, ძეს (πάντων ἐστὶν ἐπέκεινα ზესთა ძეს ყოველთა) 7023, შედგეს (ἐξ ἂν ἐστὶ რომელთაგან შედგეს) 4512, მოუგვის 1724, წარმოდგომილ იყოს 4518; τὸ ἐστὶ აობაა 712; ἦν იყო 185; τὸ ἦν იყო 3417, 18, 20, 3518; ἐστὶ იყოს 389, 518, 1584, 902, 1097; τὸ ἐστὶ იყოსი 3417, 18, 20, 3518; ἐστὼ იყოს 201; ἂν, ὅν მყოფი 318 (ა ლ-ჯა); τὸ ὅν მყოფი 2921, 4523, τὸ ძეს ὅნ მარად მყოფი 3515, მიხედვ ზესთა მოძეჯონ "შეუძლებელ არს ყოფად რაასავე სიმრავლისა არ თუ ეზიაროს ზრთსა 610, τὸς πλήρης εἶναι χρεῖστος სისრულესა ზესთა ძეს 1020; τὸ εἶναι აობაა 168, 32, 754, 13, 8426, 958, იყოა 3519, მყოფობაა 1615, 1722, 2422, 2711, 14, 19, 2917, 22, τῶν εἶναι აობით.

εἰπεῖν სათქუმელად 7516.

εἰπερ ვინაფთგან 613, 1519, 25, 1617.

εἰρημὸς მორთულება 196.

εἰς -მი: εἰς ἑὸς εἰς πληθὺς ერთობისგან სიმრავლედმი 7722, ძეს ἰσθ εἰς ἄνοισιν გონებისაგან უგონებობადმი 11011, ὅτε μεταβέλλων εἰς ἕκείνα და არ შეიცვალების მათადმი; ვიდრე -მი: εἰς ἄπειρον ვიდრე უსაზღვრობადმი 5128; -მდე: εἰς ἄπειρον უსაზღვრობადმდე 714; εἰς ὃ რომლისად 520.

εἰς μίαν, ზე ერთი 37 (ა ზა-ჯა); κατὰ μίαν-ჯაჲს ვან თვთებულითა ცხოველობითა 1204. ობ. ზე.

εἰσαπθίς რაახომვე 359.

εἰσδέχομαι: εἰσδέχεται შეიწყნარებს 775; εἰσδέχεσθαι ὅς τίς შეწყნარებად არ შესაძლო 7710.

εἰσειμι (-εἰμι): κἂν εἰσὶν πάντα εἰς αὐτὸ დალათუ შეეიდენ ყოველნი მისდამი 5724.

εἰτα მერმე 4539, 6318, 18.

ἐκ -გან: τοὺς αἰτιατοὺς ἐκ τῆς αἰτίας მიზეზისგან მიზეზთანადმი 1222, ἐκ τῆς τοῦτων φανερόν ამისგან უკუე საცნაურ 4710; მიერ 3521, 3714, 4128, 4228 ἐκ τῶν ἐνὸς ὑποστάσῃ ერთისა მიერ წარმოიჩინა 4710; გამო: ἐξ ἂν სადაფთ გამო 724, τὸ ἐξ' ἀρχῆς დასაბამით-გამო 729.

ἐκαστος თითოეული 33, 720 (ა ზა-ჯა); τῶν δὲ μερικῶν ἑκαστος ἄς ზე მერსი τὸ ὄλον ἔχει ხოლო თვთებოთ ნაწილებითსა ნაწილთ-მორისი აქუს ყოველობა 10818.

ἐκείδος ორივე 6420, 22 ორნივე 785, 1261; მრჩობლნი 2088, 365, მრჩობლნი-ვე 2911, 365.

ἐκβίαινα: ἐκβίαικῶς მოკლებული (πάντη τῶν ἐνὸς ἐκβίαικῶς ყოველითურთ ერთისგან მოკლებული) 551, განყენებული (ἐκβίαικῶς τῆς ἐκείνων ἀποკლῆσας განყენებული მათისა განყენისაგან) 582.

ἐκβλαστώνω: ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐκβλαστώνοντα რამეთუ მათგან მახლობე-
ლობით წარმოიშობა 282ა.

ἐκείθεν მუნიოთ 381, 389, 397, 492ა, 8411, 10026, მუნიოთვე 388, მუნიოთი 386; მიჲ
გამო (ἀς ἐκείθεν ἔχον τῆν οὐσίαν ვითარ მისგამო მქონებელი არსებისაჲ)
2418, მათ მიერ (ἐκείθεν ἔχει მათ მიერ აქუს) 8915.

ἐκείνος იგი: ἐκείνων ἕκαστον თითოეულიცა მათი 39.

ἐκείσε: ἐκείსემენოვ განღმრთობილი 7929, 8310, 8429, 9230, 92, 972; ὁ ἐκείσε-
μενος ნიშნ განღმრთობილი გონებაჲ 9620.

ἐκείσεთიკის მალღმრთობელი 996.

ἐκκείμαι: ἐκκείμενος წინამდებარე (πρὸς τὸ διακείσθαι μόνον καὶ πάσχειν
ἐκκείμενον მხოლოდ განჭრად ოდენ და ვნებად წინამდებარე) 5131.

ἐκκῶ: ἐκκῶ მთაკლებს 5427.

ἐκκοδοῦ ობიო: ἐκκοδοῦν ვინეა ობიო იქმნების 8725.

ἐκτασιვ განყენებაჲ 798.

ἐκτείνω: ἐκτείνουσι განჭზიდვენ 8619.

ἐκφαίνω: ἐκφαίνει წარმოაჩენს 2510; ἐκφαίνεται განხნდების 7724; ἐκφαίνειν
წარმოაჩენად 7718.

ἐκφανσιვ წარმოაჩენად 7726.

ἐκχῶ: ἡ δὲ ἐκχύσεται ხოლო რომელიმე წარმოითხია 3718.

ἐλαττώ: ἐλαττοῖ დააკნინებს 442; ἐλαττοῦσι τὰς δυνάμεις ἄς ἔχουσι და
ძალთა უკნინესთა მქონებელ (არიან) 10634; ἡλάττωσας დაგმცირვია
და დაკინინებია 922, ἡλάττωσεν ამცრო და აკინია 926; ἡλάττωται დაკ-
ლებულ არს 87; ἐλαττούμενος მოკლებული 2314; ἡλαττωμένους დაკლებუ-
ლი 1012, ἡλαττωμέναι დასცილდებიან (რაჲ) 4219.

ἐλάττων, ὅν უმცროა 413, უმცროასი 1124, 786, უმცირესი 785, უმცირედესი
8918; უდარესი 818, 2218, 3819, 7523.

ἐλάττωσιვ მოკლებდა 8082.

ἐλλάμπω: ἐλλάμπει ბრწყინავს 4523, მიბრწყინავს 9829, უბრწყინავს 391; οἱ μὲν
ἐλλάμπουσι ψυχῆν რომელიმე დაჭბრწყინავს სულსა 9922; ἕνα πᾶσαν ἐλλά-
μπη რაჲთა ყოველთა უბრწყინვადეს 214; καὶ ἐλλάμποντα κἀκείνοις და
დაუბრწყინდებიან მათ 4626, ἐλλάμπουσα ბრწყინავს (რაჲ) 8419; ἐλλαμπόμε-
νος შთამონაბრწყინი 8828, გამოკლთოლვათა ნაბრწყინი 4129.

ἐλλαμπωც ნაბრწყინი 429, 27, 34, 469, 15, 27, 522ა, 6014, 708, გამონაბრწყინი 4614,
ბრწყინვალებაჲ 858, 8729; მოფენად 882.

ἐλλείπω: ἐλλείπον κατὰ τῆν δύναμιν παρήγαγεν მოკლებითა წარმომა-
ყენებელისა ძალისაჲთა 2319. τὸ ἐλλείπειν ნაკლულევანებაჲ 816.

ἐλλείπωც მოკლებდა 2321, 1075.

ἐλλειπήვ ნაკლული და არა სრული. ἐλλειπῶვ ნაკლულევანებით 6112.

ἐμπαλιვ წინა-უკუმო 1534, 2918, 396, 22, 7010, 8031.

ἐμπνέω: ἐμπνέον καὶ αἰσθησόμενον რამეთუ და ჰსულავს და გრძნობს
4532.

ἐμπροσθεν: ὀπίθων ἐκ τῶν ἔμπροσθεν საცნაურ იყავნ. პირველ აღმოჩენილ-
თაგან 1107.

ἐμφαίνω: ἐμφαίνει წარმოაჩენს 7328, 8622, საცნაურ ჰყოფს 3515; ἐμφαίνω
წარმოაჩენს (რაჲ) 9123.

ἐμφανής საჩინო 997.

ἐμφασივ ნაბრწყინი 4618, 30, 4226; მიხეზი 798; ემფასი 8620. ემფასი-მაგალითი
1166.

ზედმიწვევულებად 126, ზედმიწვევულებად და კელოვნება 1119, 121.

ἐπιπροσπειρίζω უკუმქცევი (უკუნმქცევი) 1420, 1510, 18, 3114, 30, 328, 15, 5225, 537, 891, უკუმქცეველობითი 9520.

ἐπιστρέφω: ἐπιστρέφεις უკუნ იქცევის 2781; ἐπιστρέφεις უკუნ იქცეს 531, მიდრკეს 10018; μή ἐπιστρέφῃς არ უკუნ იქცეოდის 265; ἐπιστρέφεται უკუნ იქცევის 264, 8920, 1031, უკუნქცეულა 279, 10; ἐπιστρέφεται უკუნქცეულ არს 168, უკუნქცეულა 267, 3181, 329, 931; ἐπιστρέφῃ უკუნქცეულა 154; ἐπιστρέφῆσθαι უკუნ იქცეს 2915; ἐλ δε ἐπιστρέφῃσθαι ხოლო თუ უკუნ იქცევის 2794, 283; ἐπιστρέφω უკუნმქცევი 1430, 2624, უკუნქცევადი 2811, უკუნ იქცევის (რად) 9015; ἐπιστρέφῃσθαι უკუნქცეული 2615, უკუნსაქცეველი 2618, უკუნქცევადი 277; ἐπιστρέφεις (ἐπιστρέφῃ) უკუნქცეული 154; ἐπιστρέφῃσθαι უკუნქცევა 2718, უკუნქცევა 1420; τὸ ἐπιστρέφῃσθαι უკუნქცევა 153; ὃς ἐπιστρέφῃσθαι რადამცა უკუნ იქცეოდა 159.

ἐπιστρέφῃ უკუნქცევა 2613, 15, 8919 (დ. სპარს.).

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέξῃს სრულ იქმნებიან 802.

ἐπιστρέξω მომმარჯუე (მომმარჯუ) 8610, 15, 8724, 1137; δε ἐπιστρέξῃσθαι სრულ არს რადამცა ჰქონდეს სიმარჯუე 5110.

ἐπιστρέξω სიმარჯუე 477, სიმარჯუეობა 2980; τὴν κατ' ἐπιστρέξῃσθαι ἰσχυρῶς სიმარჯუე თომხავებელი ძალი 5118; τοὺς ἀπεστρέφῃσθαι τὴν ἐπιστρέξῃσθαι რომელთა აქუნდეს უსრული ძალი 4625.

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέξῃს მიუქმს (ἐλ ὅτι ἔσθ' ἐπιστρέξῃσθαι τοὺς ἔμπροσθεν ხოლო ცხადველობას მიუქმს სულეითა) 11218.

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέξῃს შეუდგს 4821; შეუდგს და თან ჰყვები (ἐλ γὰρ ποτὲ μὲν ἐπιστρέξῃσθαι ხოლო თუ რადმე შეუდგს და თან ჰყვების ღმრთებრივსა რიცხუსა) 12327; ἐπιστρέξῃს ყვანებიან (ἀλ δε ποτὲ ἰσχυρῶς καὶ ἐπιστρέξῃσθαι ποτὲ ἄλλοι ხოლო ოდესმე გამგონენი ყვანებიან ოდესმე რიცხუსა) 1115; ἐπιστρέξῃს შედგომილი 12118, 20, 1227, 12, 1234, თანჰყოლი 12214, მიდევნებელი 1213, შეერთებული 12233, მზიარებული 12230, შეყოფილი 12231.

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέξῃს სახელედების 9121.

ἐπιστρέξω: ἐπιστρέξῃს ზედ მიუწადებს 8114.

ἐπιστρέξω საქმე და აღსასრული 1118.

ἐπιστρέξω ოკერი 8817.

ἐπιστρέξω: τὸ ἔσθαι ὡς ἡ ἐπιστρέξῃს.

ἐπιστρέξω: τὸ ἔσθαι ἄλλο, ὡς ἡ ἐπιστρέξῃს.

ἐπιστρέξω: ἦν καὶ ὁ ἰσχυρῶς ἔμπροσθεν ἐπιστρέξῃს τοὺς ἰσχυροὺς რად მელსა და გონებაცა ჰბადავს, ერთი სახედ განაგებს გონიერთა 8227.

ἐπιστρέξω უკუნანასკელი 2831, 2924, 6, 402, 7738, 807, 8517, 8911, 12124; ἐπιστρέξῃს უკუნანასკენლად 8618.

ἐπιστρέξω სხვსა მიერ მიდრეკილი 147, სხვსა მიერ მიდრეკადი 149.

ἐπιστρέξω სხუად 1514, 1718, 245, 4011, 7015; წყდის მარჯუე ერთი მეროვსა 615, 78.

ἐπιστρέξω სხუ-ტომი 193.

ἐπιστρέξω: ἔσθ' არა 235, ἔსθ' ὃς მერმეცა კულად 7026.

ἐπιστρέξω მზა 819, 8612.

ἐπιστρέξω: τὸ ἔσθ' კეთილობა 106, 2611, 2917, 328, სიკეთე 284.

ἐπιστρέξω: ἔსθ' მისი 4731, 859, 9921, 11210, მსწრაფლ 1137; κατ' ἐπιστρέξῃს წოდელი 11828.

ἐπιστρέξω: ἔსθ' ὡς ἡ ἔსθ' 618; ἔსθ' ὡς ἡ ἔსθ' 722.

ἐπιστρέξω: ἔსθ' კეთილწესიერი 4123, 8132.

ἐπιστρέξω: ἔსθ' კეთილწესიერი 4212.

• **ε φ ά π τ α**: *ε φ ά π τ ε τ α* ზედგების 76; *ε φ α π τ ά μ ε ρ ο ς* ზედ\წევებს (რამ) 804.

• **ε φ α ρ μ ό τ ω**:* *ε φ α ρ μ ό σ τ ο ς* დაიჭიოს 1193; *ε φ α ρ μ ό σ τ ῶ ς* მიეზავოს (რამ) 3620.

• **ε φ ε λ κ α**: *ε φ ε λ κ ο υ σ α* და წარწიხიდას 10622.

• **ε φ ε λ η ς**: *τ ά ε φ ε λ η ς* შემდგომნი: *ε χ α σ τ ο ς* ბმ *τ ά ς ε φ ε λ η ς* ხოლო თითოეული შემდგომთა, *τ ο ῖ ς ε φ ε λ η ς* შემდგომთა 8020, *π ῶ ς τ ά ε φ ε λ η ς* შემდგომთა მიმართ. 8027; *τ ῶ ε φ ε λ η ς* შემდგომითი შემდგომად 818, 1021, *τ ά ε φ ε λ η ς* შემდგომისა შემდგომნი 221, *τ ά ς ε φ ε λ η ς* შემდგომითი შემდგომად 10120.

• **ε φ ε σ τ ο ς**: *α γ α μ ῖ ς χ α τ ῶ τ ῆ ς ε φ ε σ τ ο ς* გ უ ლ მ თ ქ უ მ ე ლ კეთილობისადმი 116.

• **ε φ ε τ ῶ ς** საწადელი 1315, შესატრფოა 918.

• **ε φ ῆ κ α**: *ε φ ῆ κ ε ι* წარმოიარსებს (*χ α ῖ δ ῖ π ῆ ε χ ε λ σ α ε φ ῆ κ ε ι* და მათ მიერ წარმოიარსებს) 8411; *ε φ ῆ κ ο ς* წარმომეღელი 1226, მომავალი 1711.

• **ε φ ῆ η μ υ**: *ε φ ῆ τ α ι* შეეტრფის 918,17, *ε ῖ τ ε μ ῆ ε φ ῆ τ α ι* ხოლო თუ არ ეტრფობის 136, *π ῶ ς*, *ο ῖ ς*: *ε φ ῆ τ α ι* ვითარ... არ ეტრფოს? 137; იწადებს 136, 268, 834; წადნობას 836, *χ α ῖ ο ῖ ς π ῖ ς τ α ε φ ῆ τ α ι* და რომლისადმი ყოველი მოწოდებულ წადნობას; მწადე არს (*ε ῖ τ ῶ α γ α μ ῖ ς ε φ ῆ τ α ι* კეთილობასა მწადე არიან) 96; არს მეტრფე 118; არიან მეტრფე და წადიერ 136. *ε φ ῆ μ ε ρ ο ς* წადიერი 871; მწადი 1232, მოწადე და ტრფიალი 98.

• **ε φ ῖ σ τ ῆ μ υ**: *ε φ ε σ τ ῶ ς* წარმოდგომილი (*ψ υ χ ῶ ς*... *ε φ ε σ τ ῶ σ τ ῶ ς*) 6827.

• **ε χ α**: *ε χ ε ι* აქუს 816, 1518, 10720, უპყრიან (შემდგომნი) 7226; მოუგის 3523, 11319, 11516, *ε ῖ τ ε τ ῆ ς ο ῖ ς τ ῶ ς ε χ ε ι* თუ მოეგოს არსება 356, *ἦ ς*... *ε χ ε ι* რომელი... ხუდა მას 10916; *ε χ ο ῦ σ α ι* აქუს 1208, უპყრიეს (ძალი, წესი) 911, 12121; *ε ῖ* ბმ *μ ῆ δ ῶ ς* *ε χ ο ῖ* თუ არა აქუს 1620, *ο ῖ ς ῶ ς ῶ ς ε χ ο ῖ* *τ ῆ μ ῶ ς* არ ვინაჲ ჰქონდის პატრიოსანი 2027, *χ α ῖ τ ῆ ς ζ ῶ ἦ ς ἡ μ ῶ ς*... *ε χ ο ῖ* და ცხოველობისა იყოს... მქონ 11316; *ε χ ῖ ς* ჰქონდის 519, 1515, 7520, 944, 1248, ჰქონდინ (მოკეცენი) 1197, *ε ῖ* ბმ *ε χ ῖ ς* ხოლო თუ აქუს 2521; *ε χ ο ῖ* მქონებელი 3019, 10817, *ἦ ς ῶ ς ῶ ς ε χ ο ῖ* ჰქონდის (რამ) თჳს შორის 8523, *ε χ ο ῖ τ α* *λ ῶ γ ο ῖ* უპყრიეს (რამ) წესი 472, *ε χ ο ῖ* *λ ῶ γ ο ῖ* დაუპყრიეს (რამ) ადგილი და საზღვარი 2023, *τ ῆ ς ῶ ς ῶ ς ῶ ς ε χ ο ῖ τ α* თუმცა მოეგო ჳგუამოვნება თჳსი 10722; *ἦ ς ῶ ς* ჰქონება 3427, *π ῶ ς* *ε χ ο ῖ* ბმ *ῶ ς ῶ ς ῶ ς ῶ ς* *ε χ ο ῖ* იყოს შემძლე და ტევენად თჳს შორის კეთილობასა 1018.

• **ε χ α ς**, ვიდრემდის 492.

Ζ

• **Ζ ῶ α**: *Ζ ῆ* ცხოველობს 1718, ცხოველ არს (არიან) 636,10,18; *Ζ ῶ ς* ცხოველი 6517, 1128, რამეთუ ცხოველობს 636, *τ ά Ζ ῶ ς τ α* ცხოველინი 6211, 6323; *τ ῶ* *Ζ ῆ ς* ცხოველობა (ცხოველობა) 2923, 461, 6417, ცხორება 4523.

• **Ζ ῶ ἦ** ცხოველობა (ცხოველობა) 301, 6226,28, 8431, 894, 942, ცხორება-3618, 5412, 634, 8016; ცხოველი 1259.

• **Ζ ῶ ο ἦ ο ἰ α** ცხოველმყოფელობა 9325.

• **Ζ ῶ ο ἦ ο ἰ χ ῶ ς** ცხოველობითი 9323.

• **Ζ ῶ ο ἦ ῶ ἰ ς** ცხოველობითი (*π ῶ ς τ ῆ ς Ζ ῶ ἦ ῶ ἰ ς ῶ ς ῶ ς* სირაასა მიმართ ცხოველობითისა) 944, *Ζ ῶ ἦ ῶ ἰ ς* *ε ῖ τ ῶ ς* ცხოველმყოფელობა არს 9323. *τ ῶ* *Ζ ῶ ο ἦ ῶ ἰ ς* ცხოველმყოფელობითი ძალი 9321.

• **Ζ ῶ ο ἰ ς** ცხოველი 4520,22, 8830.

• **Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς**: *Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς τ α ι* ცხოველ იქნებინ 12518; *Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς* ცხოველ ჰყოფს (რამ) 1133; *Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς ῶ ς* ცხოველ კმნა 2220.

• **Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς ῶ ς** ცხოველმყოფელობითი 892; *ῶ ς ῶ ς ῶ ς ῶ ς*... *Ζ ῶ ο ἰ ς ῶ ς* აქუს... მაცხოველებლობა 12026.

ζωτικὸς ცხოველობითი 2925, 11717. τὸ ζωτικόν ცხოველობაჲ 1135, ცხოველობითობაჲ 11720. ζωτικῶς ცხოველობით 2922, 648, ცხოველებრივ 6419.

Π

* Π ვიდრელა 3211; μάλλον—ჟ უფროას—ვიდრელარა 2425,27; τὸ μὲν ἔστι κρείττονας ἢ ἔστι, τὸ δὲ χειρόνας ἢ ἔστι რამეთუ რომელიმე არს უმჯობეს ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და იგი არს. 4311-13; ἄλλο ἢ ἀγαθόν სხუა თ ვ ნ ი ე რ კეთილობაჲ 94,20; ἢ—ჟ ანუთუ —გინათუ 10011-12.

ჟ ვითარ 76, 5014, 7028, 7130.

ἡγεμονία: ἡγεμονισθῆναι ემძლუარვიან 1217; ἡγεμονισῶν მთავარი 7731, პირველი და მთავარი 628, καὶ γὰρ πᾶν τὸ... ἡγεμονισῶν რამეთუ ყოველნი... ემძლუარვიან 7221.

ἡγεμονικὸς მთავრებრივი 687, 1229.

ἡγεμονία; ἡγείται 1728, 701, 9121, 9920, 12211, 1235,8, ეძლუანვის 5918, ეწინაების 93, ეძლუანვის და ეპირველების 2127, 601, ეპირველების და ეძლუანვის 6225, ეუხუცებიან და ეძლუანვიან 305; εἰ μὲν ἦγοιτο თუმცა ემძლუარვოდა 12214; ἡγούμενος წინამძღვ 5930.

ἡδὴ ვიდრემე 5422.

ἡκω-ἡκει წარმოშვლის 194. წარმოვლთს 1219; παύω ἦξει ზეჟ იმრგულოს 11826.

ἡν: τὸ ἦν იყო, იხ. εἶμι.

ἡνωμένος იხ. ἐνώω.

ἡτις რომელ 578.

ἡτοι: ἦτοι—ჟ ანუ—ანუ (ἦτοι πολλὰ ἢ οὐδὲν ანუ ძრავალ ანუ არა რაჲ) 318, 722, 84.

ἡττοι უმცროს 417, 8023, უდარეს 1223.

Θ

Θάλασσα სიკუდილი 6518.

θάλασσαν სხუა 205, 715. იხ. θέρω.

θαλασσιῶν ღმრთეებრი 7429, ღმრთებრივი 4111, 6919, 719, 7421, 8917, ღმრთეებითი 7013, განღმრთობილი 742, ღმრთივი 842, საღმრთოა 7932, 8930, 12016; τὴν μὴ εἶναι θαλασσιῶν არსაღმრთობითა 1091. τὸ θείον ღმრთივობაჲ 9912, ღმრთივი წესი 12240, მოქმედება ღმრთეებრი 833, ღმრთებრივი ზესთმეკონეობაჲ 775, ნათელი ღმრთებრივი 8527, ღმერთებრივი რიცხვ 10927; τὸ θαλασσιῶν πᾶν ყოველი ღმრთეები 7823; θαλασσιῶν უსაღმრთოესი 9529, ღმრთეებრი 685 θαλαსი ღმრთივ 12018,21.

θάλασσις: ὁ θάλασσις არ შესაძლო 7711, ὁ μῆδὲς θάλασσις εἰπεῖν რომელ არ შესაძლო (თემის) სათქმელად 7518.

θαλασσιῶν ღმრთის-სახე 7932.

θαλασσιῶν ღმრთისმეტყუელებითი 34.

θαλασσιῶν ღმრთი 4232, 6927, 7014 (ლ. სპ. 44), ღმრთეებრი 7823, ὁ τῶν θείων ἀδελφῶν ღმრთებრივი რიცხვ 801, განღმრთობილი 8222 (θαλαსი განღმრთობილინი 738,21, 7410, 7521, 982); ზიარებით ღმრთი 705,6,10,11,19,23,27, 7112,17,30,33, 722,14,20,29, 732,15, თანზიარებით ღმრთი 723, ὁ θείων ზიარებით განღმრ-

თობილნი 732; *θεις* ღმრთებრივი რიცხვ 872, 880, 12, 8914, 9418, 12327, ღმრთებრი რიცხვ 8810, 12011, 1234, საღმრთო რიცხვ 8818, 8910, 12016, 12118, ღმრთებრივი რიცხუნი 9121, 9420, 962, 9722, 9822, 1112, 12331, ღმრთებრი რიცხუნი 8218; *οι θεις πατρους* წარმოდგამილან მხლონი ომრთივნი 871.

θεοτης ღმრთებდა 992, 10922, 1216, ღმრთებრივი მოქმედება 9322-941.

θεωρει: *θεωρεται* განიხედვოს 4310; *θεωρησασως* ხილული 4320.

θεωρημα: *τα θεωρηματα* ხედვანი 10617.

ιδεα გუარი 5920, 10710, 12.

ιδιαι წა: *ιδιαισσαι μεθεξ* გათვთებული ხიარება 10580.

ιδιος გათვთებული 10718, 12022; *ιδιον...* *το διαχειρει* თვთება არს... რათა დაიცივდეს 9418, *οτι ελλοις μεν ιδιον το ποειν* არა არს სხვსა თვთება გაგონება 1018; *βουαι αυτης ιδια κινουαι* არს თვთება მისდა მიღრეკა 1192.

ιδιοτης თვთება 4222, 5918, 6322, 719, 7320, 8821, თვთებრიობა 8522; *καθι τηι ιδιοτηται τηι ποειναι* *ισταμενος* გუართა (!) გონიერთა წარმოდგომილი 10918, *τηι ιδιοτηται ταυτηι* გუართვებდა (!) ამისი 6122 (არსავე შემსვეგმა ზიარგუნელ დაუკარგბა სტუგისონ სიმც).

ιδωμα თვთება 607, 8210; *το ποειναι* *ιδωμα* სიმარჯუე გონებრივი 832.

იდრ წა: *იდრსათ* დაუმყარებეს 10127; *იდრται* დაუმყარებულ არს; *იდრსათ* დაუმყარებია (რად) 12022, *იდრსამეოს* დაუმყარებია (რად) 8112; *იდრსამეოს* დაუმყარებული 681, 7422; *იდრσθαι* *θυραμεναι* მათუძნებელად შემღებელი 315.

იკავ ძ კმა 6831.

იკა რათა 714, 512, 6022, ამისთვის რათა 711.

იკαλμα შარავანდელი 4221.

იკოს სწორი 81, 2118, 245, 3818, 4417, 25 სოს სწორად 7411.

ისტემა: *σθησεται* (*σθησεται* არსადა დაეყენოს) 1112; *εσθησεται* *καθι* ახერ იყუნდეს თვს შორის 2022; *ει γαρ σταინ* *τα παντα* ხოლო თუ იძიოს ყოველი; *ισταμενος* წარმოდგომილი 10918, *της προνοιας* *ισταμενος* განგებისა დგომითა 8222; *εσθησεται* წარმოუჩენია (რად) 3512; *εσθησεται* მდგომარეობითი 3718; *σθησαι* (*εις* *θ. σθησαι* *θυραται* რომლისად დადგმად შესაძლებელ იყოს 520).

K

კამაი ძ: *καμαμενος* განწმდეს რად 12521.

კამაი ჯე ვითარ 9127, 9822, 12112.

კამაი ძ ვშიდა *(γενομενη* *კამაი* ვშიდა ქშილი) 12511.

კამაი ძ თვს სიწმიდე 6017, 9312, 9410, განწმედლობრივი მოქმედება 9421.

კამაი ძ თვს განწმედა 8820, 12517.

კამაი ძ თვს განწმედლობრივი 892, 9412, 9520, ვშიდა-ყოფილობითი 9522;

მეტეს *კამაი* ძ თვს ღმრთებრივი განწმედლობა 8822.

კამაი ძ თვს გათვთებული 4816.

კამაი ძ თვს: *კამაი* ძ თვს იშთამოებს 862, შთაიბრწყინებენ 8911.

ბელნი 2313, *μενασθης* ღაღისე ევოს რაჲ იგი 2523, *της μοιδοθς* *μενοσ-*
θης ევოს თუ მხოლოჲ 1827, *μενον* იჲ ჰიგეს 2523; *τὸ μένον* გებაჲ 2520;
μενίας გებული (პირჲ *τὸ μέναι* *γιομένης* გებულისა მიმართ) 2628; *με-*
νειν: *διὰ τὸ μένειν* გებაჲ 10219, *μένειν* *ἀδύνατον οἶον ἔστιν* ვერ უძლებს
გებაჲ 2314, *τὸ δὲ μένειν* *δυσάμνητον* გებუ შემძლებელი 313.

მერიცა: *μερίζεται* განიწილა (*εἰ γὰρ μερίζεται* რამეთუ განიწილა რაჲ) 4023;
μεμερίζεται განნაწილებულ (არს) 11780; *μερίζω* ანაწილებს (რაჲ) 7716; *με-*
ριζόμενος განნაწილებული 4021, 5422, *ὅσπερ μερίζομένην ἔχεισαν* *ὀσπε...*
არცა განიწივალებიან იგინი არცა... 787; *μεμερισμένος* განწივალებული
10715; *μερισθῆν* განწივალებული 217, განიწივალს რაჲ 2110.

მერიჯა ნაწილებითი 6716; *μεριζάτερος* უგანნაწილებულესი 1078, უნა-
წილესრე 9034, ნაწილებითი 783, 8331, ნაწილებრივი 4621, 787, 9127, *με-*
ριζοτέραν ἔχει *τιζῶν* ზომიერივი (!) აქუს წესი 9523; *τὸ μεριζάτε-*
ρον ნაწილებობა 9112. *μεριζῶς* ნაწილებითი 10819, ნაწილებრივი 441.

მერიშა განწივალებაჲ 5427, განწივალებაჲ და განჭრაჲ 5423.

მერიშა განწივალებული 5423, 593, განწივალებადი 7617, 7712, 10230, განნა-
წილებული 165, 3313, განნაწილებადი 5123, განჭრადი და განწივალებადი
523. *μεριστῶς* განნაწილებითი 11620.

მერი ნაწილი 15134, 2823; 3021, 3720, 409, 4327; *κατὰ μέρος* ნაწილებრივი 3610,
განნაწილებითი 10123, *παρὰ μέρος* განწივალებითი 12330.

მესო საშუალი 1123, 4820, 6410, 6611, სასაშუალო 3710; *διὰ μέσον* საშუალო-
ბითა 10925.

მესოთე საშუალობა (საშუალობაჲ) 8123, 909, საშუალი 8921.

მესო საესე 8914.

მესა 1) *c. gen.* თანა: *μετὰ σώματος* სხეულთა თანა 1523, *μετ' ἑστέον* სხეულთა-
ნაწილთა თანა 4421. 2) *c. acc.* შემდგომად 3023; *ὁ μετ' αὐτῶν*. მის შემდ-
გომი 821, *τὰ μετὰ ταῦτα* შემდგომის შემდგომნი 8023.

მესაინა: *μεταβήσεται* (ὀδὸν γὰρ *μεταβήσεται* *καὶ ἰοῖσιν* რამეთუ არ-
წარვლასა შორის გაივონოს 10216); *μεταβαίνειν* თანმიცვალებაჲ 11823.

მესაბალა: *μεταβάλλει* იცვალებიან (*τὰ χεῖρα* *μεταβάλλει* უღარესნი
იცვალებიან) 778, თან შეიცვალოს 4923, იტყეს 12417, იტყენ 12427. მტყვევ
და ცვალებადი არს 11513; *μεταβαλλεῖ* თან შეიცვალოს 502; *μεταβάλλω*
მტყვევი 11023, ქცევადი 11010, შეიცვალების (რაჲ) 2327, თან შეიცვალოს
(რაჲ) 236; *μεταβάλλειν* რაათა შეცვალოს 5023.

მესაბასი თანცვალებაჲ 11824, აღილის-შეცვალებადი 2330.

მესაბატიჯა თანცვალებითი 12611, თანცვალებით მიტავატიკოს 1191; *ἢ*
ἀμεταβέτως *ἰοῖσιν* *ἀεὶ ἢ μεταβατικῶς* ცვალებადი უკუე ჰქონდის.
გავონებაჲ სამარადისოდ ანუ უცვალებელი 1268.

მესაბლაჟა ცვალებადი 7618, 773, შეცვალებადი 4917, 23.

მესაბოლა თანცვალებაჲ 12423, თანმიცვალებაჲ 11821, მიდმოქცევაჲ 1105, 14, 23;
ἐν μεταβολῇ ἡσόμενος ქცევადი 1102.

მესაბიბა: *μεταβίβωμι* თან მისცემს 5916, 6326, მისცემს 1614; *μεταβίβωμι*
მისცემს 7323; *μεταβίβωμι* თანმიმცემი 7324; *μεταβίβωμι* რომელმან მის-
ცა 3811; *μεταβίβωμι* თანმიმცემა (*τὸ τὴν ἀγαθὴν μ. κτηνίση* თანმი-
ცემაჲ) 7318.

მესაბოსი თანმიმცემა 1615, 3810, 4621, 6023, 7518, 7715 966; მისაცემელი 8114.

მესალაჯანა: *μεταλαγχάνει* ეზიარების 6423, *τὰ μετέχοντα* *μεταλαγχάνουσιν*
თანმზიარებელნი იზიარებენ მას 6111; მიიღებს 873; *μεταλαγχάνουσι* მიემ-

თხუევიან 11028; μεταλαγχάνω მზიარებელი 1118; μεταλαγχάνειν ზიარგ-
ბაჲ 6014, 752, 834.

μεταλαμβάνω: μετελήφην მიიღო 6418, თან აღუქმნიეს 1156, თან მოაქუს
11817, აღკრულ (არს) 6217, თანაღკრულ (არს) 6217; μετελήφως (-ბეს)
თანმიმღებელი 5620, თანმიმღებელი და მზიარებელი 1280.

μεταξὺ საშუალ 1410, 2814, μ. τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον საშუალ პირველისა
კეთილმობისა და მყოფისა 5721; ὁ μεταξὺ საშუალი (τῶν μεταξὺ πάντων
საშუალთაცა ყოველთა) 1128.

μετέσειμι (-εἶμι): οἷς μὲν μέτεσι რომელთადაცა მიქმნულ არს 5519.

μετέχω: μετέχει ეზიარების 57, 4427 (კა სპარაჲ), აქუს 184, თან იქონიებს (-ბენ)
1812, მიიღებენ და ეზიარებიან; μετέχει (εἰ γὰρ μηδαμῆ μετέχει ხოლო
τοῦ ἄρ ეზიარების 37), მეშენს (ὅς μετέχει τὸν ἕνός ἄρα ეზიაროს ერთ-
სა 47, ὁσῆστι μετέχει ἄρ უკუე ეზიაროს 11225); μετέσχε თან ექონების
2411, καμθόρον ἕθους μετέσχε რაოდენ შეუძლო 5 მიღებად 398; μετέ-
χεται თან იქონებენ 4130, μετέχεται იზიარებოდა 1042; μετέχω მზიარე-
ბელი 413, 1099, თანმზიარებელი 312, მეზიარე 11380, მზიარე 12611, ზიარ-
ებელი 7529, მქონებელი 362, თანმექონე 3520, თან იქონებს (რაჲ) 363,
დამოკიდებული (ψυχαί... εἰς ὅς μετέχουσαι სულნი... სამარადისოდ გო-
ნებისადა დამოკიდებულნი) 11019, τοῖς μετέχουσιν შემდგომთა თჳსთა 4622;
μετασχω მიმღებელი 3910, თანმქონებელი 2411, εἰ τῶ μετσχῶსι თან-
მიცემით და შორის 1627; μετεχόμενος თანმზიარებელი 452, თანმექონე
2022, 4114, 17, მოქენე (!) 2021, თანქონებელი 2410, 3529, 364; μετεχομῆ-
ωც ვითარ ზიარებელი 2028-29; μετέχων: ἀνάγκη μετέχων საჭირო არს
რაჲთა თან მოაქუნდეს 1814; μετασχεῖν ზიარებაჲ 835.

μετῶσια თანმეარსებოდა 1717, 1813, 5124, 8617, 12124, თანმზიარსებოდა 1221;
ზიარებაჲ 5714, 7318.

μετοχή ზიარებაჲ 54.

μετρούω: μετρέει განზომს 3619, 725, განზომენ 724; μετροῖσιν განზომოს 655,
11928; μετρεῖται განიზომების 3418, 7211, 11816, 11912, 14 განიზომვის 8810;
μετροῦτο განიზომოს (ὁσῆ ἀν... μ. ἄρ განიზომოს) 351, 10121; μετροῦ გან-
ზომნი 3621; τὸ μετροῦσθ განზომმა 3619; ἡ μετροῦσας ἄρα განზომოს
(რაჲ) 11927; μετρούμενος განზომილი 3414, 30 3620, 664, 17, 11428; μετρο-
ῦθέν განიზომმა (რაჲ) 381.

μετροῦ საზომი 2927, 28, 3512, 498, 5719, 722, 750, 8720, 888, 11817, საზღვარი
და საზომი 3717-18; მიხეზი 9425.

μηδαισῆ ἄრა სადა 2734, ἄრა 38.

μηδαισῆ ἄრა 5519.

μηδεις ἄრა ერთი 311, ἄრ გინაჲ 519, ἄრა რაჲ (μηδέρ) 6926.

μηδεις ἄრ ოდეს 5819, ἄრ ოდენ 575.

μηδεις ვინაჲვე 7414.

μηδεις—μηδεις ἄრცა—ἄრცა 312.

μηχανή მიხანო 1118.

μηχτός შედგმული 5620, 25, 6320.

μηχόμοσι: μίμειται ჰბაძვის 2211, 231, 447, ჰგვანან 12514; μίμοσμος მბა-
ძავი 2227, 8681, 1236, მბაძველი 503, მებაძვე 224, ჰბაძვის (რაჲ) 8227, ებაძ-
ვებოდის (რაჲ) 3712.

მიწის შესაზღვრებაჲ 968.

მიწια ნაწილი 2210, 586; ნაწილნი ზუედრისა 12228-29.

μονάς (μοσιδες) მხოლოდ (მხოლონი) 629, 676, 711; მხოლობა 812, 196.
μόσιμος; μοσιου τον ἄντος მხოლობით გებისა მყოფთა 638. მოσίμας
გებად 938.

μοσιγενής მხოლო-ქმნილი 201.

μόσιος მხოლოდ 47, 278, 707, 708, ოდენ 919, 1422, 2730, 3011, მხოლოდ ოდენ
2921, 3519, 713, 8015, 1066, 10827, ოდენ მხოლოდ 2733.

μοσιφής სახე 6913, სახე მორფი 698.

N

Νοερός გონდერი 1815, 4130, 6231, 6822, 6921, 7417, 9812, 10615, 10721, 1083, 1083,
გონებითი 4233, გონებრივი (τὸ νοερὸν ἰδιῶμα სიმარჯუე გონებრივი) 832,
გონიერებრი 4928, გასაგონო 987; νοεράτως უგონიერესი 692. ნοεράς
გონიერად 646, 896, 1041, გონიერ 1043 გონებრივ 6422, 8525.

ნოედ: νοεῖν გაიგონებს 1811, 8221, 1003, 1018, 9, (გაიგონებენ) 636; νοήσει გაი-
გონოს 10123, εἰ μὲν... νοήσουσι πάντες ხოლო თუ გაიგონებდენ ყოველნი
1024; νοεῖται (τὰ θεαρήματα νοεῖται ἰσχυρῶς ხედვანი 10617); νοεῖται
გაიგონებვის 10110; ἰσὺν გამგონე 10110, 11011; νοσησθε გაგონებული
10116, გასაგონო 1015; νοεῖν λέγειν გამგონედ თქუმა 10214-15. τὸ
νοεῖν გონება 6417, გაგონება 184, 1018.

ნოჟა გაგონება 761.

ნოჟის გაგონება 768, 8223, 10115, 10119; გონება 761.

ნოჟის გონიერი 189.

ნოჟის განსაგონო (გასაგონო) 766, 9625, 973, 10, 9810, 10035, საგონო 982,
10035, გაგონებითი 764, გონებითი (ნის ნოჟის გონება გონებითი) 1002,
ხესთ გასაგონო 9228, ხესთ გონებითი 989, გონიერი 9720, 21; τὸ νοητὸν
ხესთან და გასაგონონი 10410, გონიერი და პირველნი 11619.

ნოჟის გონება 182, 382, 6228; ἰσὺν მათი ნოეῖν დაპირად მისდა გონებად
10215, πρὸς ἰσὺν λέγεται ხესთ გონებრივი მოქმედება 7328.

O

O: ὁ μὲν—ὁ δὲ რომელიმე—რომელიმე 1529, პირველი—შემდგომი 7125-26; ὁ μὲν
—ὁ δὲ ზოგნი-ზოგნი 7410-11.

ოჯის ონკოს-ხუვი 11322.

ობის გუარი: ἡ γένεσις ὁ δὲ ἐστὶ ἐκ τῶν ἀτελοῦς εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἑλθῆσθαι
ქმნადა გუარ ვიდრე არს უსრულობისგან წინწყვისა თვისსა სრულ-
ბისადმი (მოთქმულია უცდოა უღა ეოს: ὁ δὲ ἰσὺς) 3225-26.

ობის ვინა 1325, 2628, 10716, ვინადა 482.

ობის: ὁ δὲ უწყის 10017, 1012, გაიგონა 1015, ცნა 10029, ἑστὸς თუ ცნა 10029,
ცნა რა 1012.

ობის თვისი 278, 612, 6325, 676, 682, 13, 753, 7710, 866, 8920, 31, 9327, 11831;
საკუთარი 2419, 3122, 4210; საკუთარი და სახუდარი 1824; ὁ δὲ ἰσὺς
საკუთრებით 642.

ობის ვითარი 258, 6912; 7610, 7722; ὁ δὲ ἰσὺς შემძლებელ ὁ δὲ ἰσὺς ἦν და არა
რა შემძლებელ არს 888, ὁ δὲ ἰσὺς ἦν ἑστὸς ἑξ ἑαυτοῦ ἕρ ὑძლებენ ახებად
10914; μὲν ἰσὺς ὁ δὲ ἰσὺς ἦν ხოლო ესე ჭიგის იგივეობასა ზედა თვისსა 2381
ὁ δὲ ἰσὺς ვითარ 8829, ვითარცა 3511.

5728, 11822, განსახლდებულა 1412; ბრძნა განსახლდებობს (რაა) 10224, რამეთუ განსახლდებობს 584; ἀριστέως განსახლდებულა 774, 8924, 11828; τὸ ἀριστέον ἰσ განსახლდებობა 777.

ბრძა; ἀριστῖαι წარმოშობებულ (არს) 6126.

ბრძი: κατὰ τὴν ბრძი ომბრ მიმართებითა ძალით 894.

ბრძს საზღვარი 3518, 727, 11817.

ბრ, ბ, ბ რომელი. 7518; ვინ (ბრ ვიეთცა) 1136; ვითარი (ბ ბრ—ბრ ბრ ვითარი იყს—იყენენ იგი) 5917; ბ' ბ' რაოდენთაცა 2918; ბ' ბ' სადათ 266, სადათცა 3116.

ბრძს რაოდენი: ბ' ბ'—ბ' ბ' რაოდენთაცა—ეგოდენთაცა—298-8; ბ' ბ'—ბ' ბ' რაოდენცა—ეგოდენცა 7210. რაზომითა—ეგომცა 108-8; რაზომცა—ეგომცა 1127-28.

ბრძს რომელი 578.

ბრძს რავე 1514, 441.

ბრძს რავეს 1120, 448; რაა (ბრძს მისი იხილვობის რაა) 534; დალათუ 4533.

ბრძ რომელ 96, 2722, 1032 (რა ბრძ); რამეთუ 408, 10518.

ბრძს ბრძს არ სადა 1112, 6011, 82, 611, 3, არა სადავე 6017; არ ვინა 10512.

ბრძს ბრძს არ ოდეს 5512.

ბრძს ბრძს არ ვინა 7322, არა რაა 318, 1031.

ბრძს ბრძს არ ოდეს 3421, არ ვინა 338.

ბრძ, ბრძ არა (ბრძ); არა 610.

ბრძს ბრძს არა 98, 4531, არა 543, არ უკუე 11226.

ბრძს ვიდრემე 2920, 11725, ვინა 74, რამეთუ 1012, 26; მაგრა 610.

ბრძს ბრძს 69, არა 8510.

ბრძს ბრძს არსება 818, 10118 (რა ბრძ); რა' ბრძს არსებითი 3522.

ბრძს ბრძს არსებათა მოქმედი 9518.

ბრძს ბრძს არსებითი 2712, 2925, 4233, 6418, 7412, 1162; ბრძს ბრძს არსებითობა 11719. ბრძს ბრძს არსებით 2921, 8427, არსებთანად 8424.

ბრძს ბრძს არცა—არცა 38 (რა ბრძ).

ბრძს ბრძს, ბრძს, ბრძს (ბრძს ბრძს ბრძს იგი არს) 3426; ბრძს ბრძს ბრძს ვინა 418; ბრძს ბრძს ბრძს რომლისათვისცა საზნო 1424. ბრძს ბრძს.

ბრძს ბრძს, ბრძს ბრძს 4617, 6118, ბრძს 778, ბრძს 228; ბრძს 1711, 4231, 4423, ბრძს 628, ბრძს 9818; ბრძს 2927, ბრძს 8719, 10320.

ბრძს ბრძს 12322, 12423, 12561, ეტლი 12311, 16, 18, 17, 12418, 20, 12520.

II

Παθαινομένη παθαινομένης τὸ συμπαίσει ἰვნებდენ რაა თან ივნებდენ 12520.

παθίμα: τὸ παθίμα ἡστέον სავნო ქნილი 1248.

παθίμα ἰვნებულად 778.

παθίμα ἰვნებდი 5128, 771.

παθίμα ἰვნებდა 523.

παθίμα ἰვნებდა 311, 518, 4516, 12230; უკუ 11824.

παθίμα ἰვნებდა 2310, 3523, 366, 6010, 20, 31, 6922, 7717, 8426.

παθίμα ἰვნებდა ἰვნებდა 4211.

παντελής ყოვლითურთ 89, 7529, 8628, 8818.

παντη ყოვლითურთ 621, 2520, 4918, 5126, 651, 8127, 11321; πάντη... και κατά πάν ყოვლად ყოვლითურთ 313; მარადის 8819.

παντοίος ყოვლებრივი 12430. παντοίως ყოვლებრივ (παντοίως συμμεταβάλλει ταῖς ἐκείνων ἐνεργείαις თან იცვლებიან ყოვლებრივთა მოქმედებათა მათთა) 12519.

παρά 1) *c. gen.* მიერ (παρά ψυχῆς სულისა მიერ) 8017, შორის *παρ' ἐαυτοῦ* თვის შორის) 1018. 2) *c. acc.* თვნიერ 45, 8, 714, 28 (ლ. პ. ბ. ზ.); გარეშე: *παρά φύσιν* გარეშე ბუნებისა; 7514.

παράγινωμα: *παράγινεσθαι* წარმოდგომი 8613; *παράγινεσθαι* წარმოყენება 10715, *ἢ γὰρ ἂν παραγένηται ψυχῇ* სადაცა წარმოდგეს სული 1129.

παράγω: *παράγει* წარმოაარსებს 2231, წარმოაჩენს 3222, წარმოაყენებს 3827, *ἐξ ὃ' ἐαυτὸ τι παράγει* ხოლო წარმომაარსებელი თვისისა 3228; *παράγει* წარმოქმნა 2228; *παράξει* წარმოაარსოს 238, *παράγει* წარმოიჩინებს 3081; *τὰ δεύτερα παράγει* შემდგომნი წარმოიყენებს 3726; *παράγει* ἂν წარმოიყენებიან 7114; *παράγω* წარმომაარსებელი 242, 28, წარმომჩენელი 82, 27, 1123, წარმომაჩინებელი 409, წარმოაყენებს (რამ) 9615; *παράγει* წარმოაარსებელი 241, წარმომაარსი 2822, წარმოიჩენილი 83, 26, 3014, წარმოყენებელი 3721, წარმოყენებადი 10421; *τὸ παράγειν*: *ἔχει τὴν τοῦ παράγειν αἰτίαν* აქუს მიზეზი წარმომაყენებელთობითი 233, *ἢ δὲ αἰτίας τοῦ παράγειν* წარმომაყენებელთობითი ძალი 3727, 30; *παράγεισθαι* წარმოყენება 10711.

παράδειγμα იგავი 10617.

παράδειγματικῶς იგავებრივ 1169, 14 იგავებით 11628.

παράειρα: *παράειρα* დაკლებულ (არს) 6817; *παράειρα* დაკნინი (არაინ) 1219.

παράειρα: წარმომაარსებელი 2213, 30, წარმომჩენელი 83, 316, წარმომაჩინებელი 2311, წარმომაყენებელი 2428, 3828, წარმომაყენებელთობითი 3728, 3828, წარმოყენებისა (*τὴν παραειρα τῶν ὄλων αἰτίαν* ყოველთა წარმოყენებისა მიზეზსა) 239.

παράειρα: მოვალე (*ἐν τῷ οὐκ ἔστιν αἰτία τῆς χροστικῆς παραειρας* განწყობლებასა შორის უამებრივისა მოვლისისა) 3248; განსახიდი (*κατὰ τὴν χροστικὴν παραειρα* განსახიდა თანა უამებრივისა) 3719.

παράειρα (-είρα): *παράειρα* ჰგვის 467, წარმოდგომი არს 174, 1917; 4526, 461, 8220. წარმოდგა 8012, წარმოდგების 481, 5213, 8719. (*πάντα*) *παράειρα* ეწარმოებვიან (ყოველნი) 8718; *παράειρα* წარმოდგომილან 874, წარმოუდგებიან 8612; *παράειρα*; *οἷς ἂν παράειρα* სადაცა წარმოდგომილ იყოს 1813, ვითთა წარმოუდგეს 1319, ვისდაცა გიმარტ მიიქმნას 727, ვითთა მიიქმნას 1136; *παράειρα* წარმოდგომილი 822, 1719, 211, 3, 3524, 616, *παράειρα* *ἔχει τὴν τοῦ ἀγαθῶν αἰτίαν* თან მოაქვს მიზეზი კეთილობისა 107; *παράειρα* მიიქმნა 8719, *παράειρα* რამათა წარმოუდგეს რამე 1221.

παράειρα: *παράειρα* დურათი ძალ უკ განყენებად 7710.

παράειρα: თანწარმოდგომილი 108, წარმომაარსებელი 3010.

παράειρα: *παράειρα* დაიცავს 324; *παράειρα* დაიცავს 324; *παράειρα* მიუქმნ 9017; *παράειρα* ბოთელი მისცემს 3224; *παράειρα* მქონებელი 197, იყრობს (რამ) 2331; *παράειρα*: *ἐαυτῷ παράειρα* ჰყობად თვსა 3119.

παράειρα: *παράειρα* (თბნ რად *παράειρα* რამეთუ ვერ უძლებს შედარებად 8216).

παριστήμι: παριστήσι წარმოაყენებს 941.

παροῦσια წარმოდგომა 56, 1321, 477, 682, 876,20, მიუენა 814, 867, განსახიდი 452; მოსლვა 872.

παῖς ყოველი 37, 1083 (აჲ ἰ.ს.ს.), საყოველთაო 9818.

πάσχω: πάσχει ივნებს 58, 464, 512; πέποιθε ივნო 45,15; 442, 10017, ევნო 626, ევნოს 3418, ჰვნებია 2415, 6211, καὶ δὲ πέποιθε τὴν μετοχὴν τοῦ ἐνός ვითარ და უდგნა ზიარებასა ერთისასა 54, ταῦτόν τι πέποιθεν იგივეობა სავნო მათდა 4320; πάσχαν ვნებადი 1118, ივნებს (რა) 11018, πεποθῶς ვნებული 4428, 456, 832; πάσχει: πρὸς τὸ πάσχειν ვნებად 5131, πέφυκε πάσχειν ჰქონდის სიმაჩუე ვნებდისადმი 5118, ვნებადი არს 5121; τὰ γὰρ πάσχειν ἄφυσκῶτα მევენნი 12426; παθεῖν: εἰς τὸ παθεῖν ვნებად 5117.

πατήρ მამა 9326,30.

πατρικός მამებრივი 9118,21, 921,2, 953,6,14,16, მამობრივი 912.

πάσ: παύσεται დასცხრეს 541; παύσαιο ἔν დასცხრეს 542; παυσίμενος დაცხრომილი 541.

περαίνω: πεπέρασται შეისახლვრა 567, განსახლვრებულ არს 5910, 10828, πεπερασμένος განსახლვრებული 1111, 5321,29, 5424, 5629, 5979,10,12; πεπερασμένος განსახლვრებულად 1182.

πέρας საზღვარი 563,8,12, 6319, 855, 968; დასაბამი 892; განსახლვრება 5621 τὰ πέρατα მწუერვ-ლნი 7414.

περατοειδής საზღვრის გუარი 562, 959, 969.

περατός: περατοῦν (περατοῦν βούλεται შემოსწერს 728).

περιάγω: περιάγειν (βούλεται) შემოკრებს 727.

περιάγωγῆ ქვევა (εἰς τὸ ἄσλον περιάγωγαῖς უხეულოთა შორის ქვევასა 12517.

περιβάλλω: περιβάλλετο მიიხუნა 12511.

περιείμι (-εἶμι): περιεῖσι მოვლის (κύκλω περιεῖσι τὰ αἴτια მრგულივ მოვლითა 5 მიხუნნი) 1121.

περιεκτικός შემცველი 1062.

περιέχω: περιέχει შეიცავს 4318,19,21; περιέχεται შეიცვის 9411, შეიცვებიან 4318,19; περιέχων შემცველი 10611, გარეშემცველი 1066; περιεχόμενος შეცველი 666.

περιλαμβάνω: περιλαμβάνονται შეიცვან 912.

περιληπτικός შემცველი 742, გარეშემცველი 4014; περιληπτικῶς დოს უგარეშემცველესი 8727, გარეშემცველი და უხესთაესი 652, გარეშემცველობითი 911.

περιληπτός შესახლვრებული 9110.

περιοδικός მოქცევი (χρόνος περιοδικός მოქცევი ჟამისა) 11921. περιοδικῶς მომქცევებრ 1194.

περιόδος მოქცევი 11827, 11912,13,17,18,19,32, 1201, გზენა 1245, გზენითი მოქცევი 1182,20, 1194,7, გზენითი უკუნქევა 1199, ნამრგულივი გზენა 1182.

περιοσια დახესთაება 2317, ზესთ მდებარეობა 462, სიკშო (διὰ θυσάμεως περιουσιαν ἄρχει სიკშოსა მიერ, მალთასა ჰმსთავრობს) 748.

περιοχή ძალი 928.

περιφορά მოქცევი 12516.

πέφυκε იხ. ფსა.

πή რაითავე 37, 515, 4220, რაითავე 2518; ნაწილებით: τὸ μὲν πῦρ θυσάμει ἐκ τοῦ

- πη κατ' ἐνεργειαν ნაწილებითი ძალი ნაწილებითისგანცა მოქმედებისა 507-ა.
πῆ: πῆ μὲν—πῆ δὲ რომლითამე—რომლითამე 664, 15, რაათამე—რაათამე 2413,
რაათავე—რაათავე 8320, რაათავე—რომლითამე 662ა.
πῆγνυμι: παγεις დამსკუალული 3513.
πηλίκον დიდობაჲ 5411; κατὰ τὸ πηλίκον შედგმულსა შორის პილიცსა 5815.
πλάτος სივრცე: ἐν τῷ ηὐρακῷ πλατεῖ სულებრიცსა სივრცესა შორის 12017.
πλατωνικός პლატონური (πλατωνικὸς φιλοσόφος პლატონურისა ფილოსოფოსისა) 32.
πλεῖον, πλείον უმრავლესი 7818, 8313, უმეტესი 476; უფრავსი 7830; πλείον
ὅσα ἔστιν არაარა უფროჲს არს 320; ὅσα ἂν πλείω τὰ μέτρα რააზომცა
უმრავლე იყენენ საშუალნი 1127.
πλεονάζω: ἐπλεόνασεν იბრაჲა 415; πλεονάζω განმრავლებული 1232.
πληθὸς სიმრავლე 37, 1821, 4022 (ა. ხ. ა. ა.); რიცხვ 8011.
πληθύνω: πληθύνουσι ამრავლებენ 7717; πληθύνεται განმრავლებების 7728,
განმრავლებულ (არს) 12128; πληθύνω ამრავლებს (რაჲ) 7715; πληθύν-
μενος განმრავლებული 2819, 5828, 789, 10633; πεπληθυσμένος განმრავ-
ლებული 628, 417; πεπληθυσμένος განმრავლებულად 877, 11621. τὸ πλη-
θύνειν გამრავლება 927.
πλήν თვნიერ 854.
πληροῦς სასუე 1024, 2325, 9617. τὸ πληροῦς სისრულე 1025.
πληρόω: πληροῖ ἀღაცებს 8111, 9627; πληροῖσιν ἀღაცებენ 4217; πεπληρώκει
აღაცესა 111; πεπληρώκασι ἀღაცებენ 747, 751; πληροῦται აღიცების 11333;
πεπληρώται აღაცეს არს 9618, აღაცესა (საღმრთონი) 9211; πληροῦν აღ-
მავსებელი 9014, აღაცებს (რაჲ) 7331; πληρώσας სრულ ჰყოფს (რაჲ) 212;
πληροῦσμενος აღმავსებელი 8228, აღცებელი 6031, 9014, 9628. πληροῦν
აღცება 8228, 871.
πληρώμα სრულება 10627.
πληρώσει აღცება 8228.
πληρώσει სრულ-მყოფელი 8110, აღმავსებელი 972. τὸ πληρώσει
სისრულე 6018.
πλήρωσად 7321, სადათმცა 9427, 1062.
ποιεῖω: ποιεῖ იქმს 5117, 10419, ჰყოფს 2928, 5030, ὅς ποιεῖ მოქმედებად ვერ
უძლებს 5130; ποιοῖσιν აღიქმან 4216; ποιήσει წარმოაყენოს 5022, აღქმნას
5116, მოქმედებს 522; ποιεῖται ჰყოფს 1616 (ა. ხ. ა. ა.); ποιησεται ჰყოფს
3115; ποιῶν, ποιῶν (τὸ ποιεῖν) მქმნელი 1118, აღმქმნელი 4918, 5111, 14, 17,
მოქმედი 1628, 495, 7, 1163, მექმი 521, რომელი იქმოდის 5021; ποιήσας გიქ-
მნის (რაჲ) 922; ποιῶν ქმნას 10425, წარმოჩენას 816, ἐν τῷ ποιεῖν ნაქმსა
შორის 10418, ὅσων ἔστι ποιεῖν დაჰზრვად სისდა გონებად 10215, κατὰ τῆν
τοῦ ποιεῖν ὄψαμιν შემოქმედებითისა ძალისა მიერ 522-3.
ποιήσει ქმნას 498, ნაქმი 9511, 10418.
ποιήσει სრულ-მყოფელი 823, 5129, 521.
πολλάπλασιάζω: πολλαπλασιάζονται დაუმრავალკეცების 598; πολλα-
πλασιάζω მრავალკეც ჰყოფს (რაჲ) 925, 14, 941, დაუმრავალკეცების
(რაჲ) 2334.
πολλαχῶς მრავალგან 457.
πολλοστρος უკუნადასკნელი 683, 7231, განშორებული 10918.
πολύς მრავალი 38, 5813; πολλὰ φῶσες სიმრავლე ბუნებათა 1925.
πορεία წარვლად (ὅσα τῆν τοῦ χροῖνου πορείαν უბნისა წარვლისათეს) 3428.

πορεσομαι: *πορεύεται* იყვანების 11818; *επί χρονον πορευομενοι* წარვლასა შორის უამისასა 3419 (შდ. *πορεία*).

πορρα: *πορράτερος* შორიელი 841, უშორიელესი 10636, განხიდული და უშორიელესი 688; *πορράτερον* (*adv.*) უშორიელეს 1210, 783; *πορράτατος* უშორიელესი 2223. *πορράτερος* შორს 5432, 554, შორსრე 4028, უშორსრე 2226, 2825; *των πορράτερον κλειτων* უმცროს უშორიელესსა 413, *επί των πορράτερον* შორიელთაგან 7829.

ποσον, τὸ რაჯზომობა 5814, რაოდენობა 412, 1072, 12120, სიმრავლე 10685, *ἐν ποσῷ* ზომობასა შორის 5410; *κατὰ τὸ ποσόν* რიცხვთა 1086.

ποσότης რაოდენობა 1221.

ποτέ ოდეს 818, 3710, ოდესმე 179, 3627, 4115, 2130, 5322, 578, ოდესვე 374, 4117, 1826, 12218; *ποτέ μὲν—ποτέ δὲ* ოდესმე—ოდესმე 10318-19, 10518, 11016; *τὸ ποτέ* ოდესვეობა 376, ოდესვეობითი 377, 424; *ὅτι ἢ ποτε* არ ვინა 3118, არ სადა 311.

περγμα საქმე-პრალმა 1169.

πρεσβύτερος უხუცესი 3014.

πρίν პირველ 66.

πρόγραφ. წინაით 78, პირველ (*πρό* *πρὸς* პირველ გონებისა 7328, *πρό ψυχῆς* პირველ სულისა 1141), უპირატეს 124, მიერ 122.

προάγω: *προάγει* აწარმოებს 9510; *προάγειν* წარმოყენება 5010.

προαιρέω: *προελέμενος* წინააღმრჩეველი 1138.

προαιώνιος პირველ საუკუნეთა (*εἰς τὸ πρὸς προαιώνιον* პირველ საუკუნეთა მყოფსა) 6626.

πρόειμι (-εμί): *προόντες* პირველ მყოფნი 7120; *προεῖναι* წარმოდგობა 756.

πρόειμι (-είμι): *πρόειμι* იწარმოებს 1821, 228, 262, 25, 2728, 3322, 5114, 7616, 8128, 11525, 29, აწარმოებს 3115, იწარმოებვის (იწარმოებვიან) 119, 1218, 2324, 2723, 28, 478, *πρόειμι ἐκαστα* იწარმოებდნინ თითოეულნი 120; წარმოყენების 403; წარმოიარსების 2515; წარმოქვლის 7714, 28 (წარმოვლო 4028, წარმოვლოს 2522); იწარმოა (იწარმოეს) 6818, 846, იწარმოოს 299; *μη πρόειμι* ვერ კმა ვყოფვის გაწუთომად 831; *εἰ δὲ προῖσι* ხოლო თუ იწარმოებს 282, ხოლო თუ წარმოვლის 2732; *προῖσι* (*προῖσισα, προῖσι*) მეწარმოე 2624, 11428, 11517, წარმვლელი 865, თუ წარმოიარსოს 2519, (*μη προῖσι* არ წარმოიარსოს [რაჲ].2523), წარმოარსებული 298, 7718, წარმოვლილი 7720, 30, წარმოჩენილი 264, წარმოყენებული 382, 3912, საწარმო 2331; *προῖσιναι* წარმოვლად 2914, *καὶ προῖσιναι ἐπ' αὐτοῦ* და იწარმოოს მისგან 2818.

προσηγορέω: *τῶν ὀλιγατέρων προσηγοροῦσθαι* რამეთუ იმოქმედებენ პირველ ყოვლებრივნი მხოლონი 4620.

προέρχομαι: *προέρχεται* (ἔλ γὰρ *προέρχεται* ხოლო თუ იწარმოებდეს 265, *μη προέρχεται* არ იწარმოებს 289); *προήλθε* იწარმოა 2927, 12425, წარმოვლო (წარმოვლეს) 2527, 12219, წარმოიყენა 4714, *ἐποῖδες... ἐπὶ τῶν ἐπὶ προήλθον* ვრთებნი... თვითრთისგან წარმოიჩინეს 4227; *προεβλήθη* (*προεβλήθησθε*) იწარმოიარსა 11618, იწარმოა 8825, 8921, წარმოვლო 886, უწარმოებია 12122; *προήλθον* წარმოჩენელი 8922, წარმოარსებული 2912, 8920, წარმოვლილი 9018, წარმოქმნილი 8728, წარმოჩენილი 137 3015, 26, წარმოყენებული 4015, იწარმოა (რაჲ) 1921, 735, წარმოვლოს რაჲ 2823.

προηγέομαι. *προηγείται* უპირატეს არს 631; *προηγέσθαι* ეპირველებიან 4617,

προηγουμένως უპირატესად და საკუთრებით (მყოფი) 6920-21; προηγουμένως რაათა უძლოდის 9424.

πρῶστου: პროესტიუთ პირველვე წარმოაყენა 8214, τὰ δὲ αἴτια προεστῆ-
σαι მიზეზნი პირველვე წარმოაყენა 11612-18; προῖσταμνος მპრობელი-
9117; პროესტიამნოს დამდებელი 7823, რამეთუ დაუმორჩილებიეს 1071.

προκαταλαμβάνω: προκαταλαμβάνουσαι უსწრობენ (რამა) 4628.

προλαμβάνω: προελάφω პირველვე შეუცავს 436, პირველვე თვს შორის შეუ-
ცავს 7222, წინადათვე მიუხუზან (ყოველნი) 11617, მიიხუნა 11614, დაუმყარე-
ბია 9110, უპყრიეს 9031; προελάφεται პირველ იქონების 6412, წარმოვლო
9425; προελάφω მავსი 7411; ὄνταμιν προελάφεται τελείαν და მოეგოს
მს წინადასვე ძალი სრული 5112.

προλαμβάνω: προελάφεται შთამოუბრწყინვენ 8910.

προοίκομαι: προοίκομαι წინადათვე განაგებს 7428, განაგებს 7318, 8222; προοίκομαι
განაგებენ 7330; προοίκομαι (καὶ τούτη προοίκομαι τῶν πάντων და-
ესრეთ განეგებვიან ყოველნი 7325); προοίκομαι განსაგოდა 759, 8627, გან-
საგებელი 7320, 7452; τὸ προοίκομαι წინადათვე განეგება 8224, განეგება
7315; προοίκομαι განეგება 838.

προοιτιζέω განეგებითი 7320, განმგებლობითი 9913; εἰ γὰρ ἐστὶ προοι-
τιζέω τῶν ἄλλων ზოლოთუ არს განეგება ყოველთა 744.

πρόνοια განეგება 7319, 7429, განსაგოდა 9414, პრონაია 7327.

πρόοδος გზავნა 4210, 4928, 8127, 11524, გზავნა არსებითი 2538, 3628,
3910, 668, არსებითი გზავნა 4223, გზავნითი მოქცევი 4124, 10518, გზავნა
მოქცევთა 8930, 9925, გზავნით თანმოქცევი 8118, მიზეზი გზავნითი 6330,
ნაგზავნი 9219, მოქცევი ნაგზავნთა (αἱ ἄλλαι τῶν ἄλλων πρόοδος მოქცევი-
ლმრთებრივთა ნაგზავნთა) 9129-30; მოქცევი 6912, 7718, 2829, 8917, 9272,
9512, მოქცევთა წარვლად 688; წარმოობა 2732, 2819, 2128, 292, 3116, წარ-
მოება 278, გზავნა წარმოობისა 291; წარმოქმნა 1831, წარმონაარსი
2516, 269, წარმონაარსება 2720, 2910, τοὺς καὶ τῶν πρόοδος μέτρους
წარმონაარსებითა მიერ საზომთა 2928; ზედა მოქმედება 4616.

πρόδος c. acc. მიმართ 1430, 254, 9822; πρόδος ἑαυτὸν თვსდადვე 1429, πρόδος τὸ
διαίρεσθαι განჯრად 5131.

προοδέω მოქევი 3328.

προοδεύω მახლობელი 674, უმახლობელესი 264, 8827. προοδεύω მახლო-
ბელად 6815, 11519, 12216, მახლობელობით 6713, 11516, 12610, უმახლო-
ბელესად 10312, უმახლობელეს 278, 80523, (ἐν τῇ ὑπεροχῆσιν προοδεύω
τῆς დაზესთაებულსა მათდა უმახლობელესსა წესსა 10913), უსაშუვლოდ
10519, 1219, ზესთ მექონეობით 8132.

προοίκομαι: προοίκομαι შეგავს 3128, ესაკუთრების 3416, ებადვის (ებადვოს) 1188,
შეერაბამების 2329, τῆς προοίκομαι ὑποβάσεως შესაბამად შთასავალ-
თაესა 5928.

πρόδοσις თანმიღება 7513, 12529, დართვა 922, დამინება 1255; აღსავა-
ლი 121.

προοδύω: ἄλλοις προοδύωω წადს მიღებითა უტყუთა ცხო-
ველთაათა 1259.

προοίκομαι: პროოქევი (ὡς γὰρ τὸ ἄλλο პროοქევი რამეთუ რამცალა დაპრ-
თო და ჰმატო 921; პროოქევი ზედმიღებული 1263; პროოქევი დართუ-
ლი 923.

πρόδοσις პირველი 1121; τὸ πρόδοσις პირველი 3419, პირველობა 11916.

- adv.* *πρότερον* პირველად 3516, 10212, პირველ 510, უპირველეს 616.
- προσπύργω:* *προσπύργει* უპირველეს არს 3527, 5618, 9713, უპირველეს იყოს 458, პირველ მყოფ არიან 11614, წარმოდგა წინათვე 9524; *προσπύργωσις* პირველ იმყოფებიან 9028; *προσπύργωσ* პირველ წარმოდგომილი 511, იყო (რად) პირველ 436, *προσπύργωσται* წინათვე ამყოფებენ 8621.
- προσπύριμα:* *τὸ προσπύριμα* ქუეღმდებარეობა 476.
- προσπύσσει* გუამოვნებითი მდგომარეობა 1118.
- προσπύσσειμι:* *προσπύσσει* წარმოდგომილ არს 7215, წინათვე წარმოდგომილ არს 9522, პირველ წარმოდგომილა 452, უპირველეს წარმოდგომილ არს (არიან) 3528, 5615, პირველ წარმოდგომილ იყო 9428, დამყარებულ (არს) 7415; *προσπύσσει* პირველ წარმოდგომილი 9781; *προσπύσσει* რომელიცა წარმოდგა პირველ 4330.
- πρωτεύω, τὸ* პირველობა 6121.
- πρωτίστως* პირველი 1226, 208, 588, უპირველესი 2014, 638, უპირატესი 1215, 22, 138, 6327, 7112, 825, 1008, უმწუერვალესი (*ἢ πρῶτιστον* ბსუამს უმწუერვალესი ძალი) 749.
- πρωτός* პირველი (*πρῶτος*), უპირველესი 1917, ზენა 9011, პირველი და ზენა 10718, უზესთაესი 9315; *πρωτός* უპირველეს 1425. *πρωτὰς* პირველ 724, 6127, 10431, უპირველეს 387, 11, საპირველოდ 187; *τὸ πρωτὰς* პირველი 8425, უპირველესი 408.
- πρωτογενής* პირველ მოქმედებითი 687, პირველ აღმქმნელი 9110, 981, პირველ აღმქმნელობითი 12210, პირველ მექმი 7781; *ἐξ τῆς πρωτογενῆς* პირველ აღმქმნელობისასა მხოლოდსადმი 1237.
- πρὸς* ვიდრემე 10717, უკუე 1421, რაათავე 1015, რააზომვე 4824.
- πρὸς* ვითარ? 712, 134, 2717, 281; ვითარმე? 12214.

P

**πίττα* ძირი 129.
πίπτη თანმიწამვად.

Σ

- Σειδί* სირა 199, 5915, 16, 18, 21, 608, 6119, 20, 622, 5, 8, 6324, 25, 677, 12, 17, 81, 681, 7, 22, 29, 7028, 719, 732, 7724, 30, 897, 944, 10911, 12219, 1236; წარმონათხზი 1825, 27; ნათხზენი სირაჲსად 198, *αὐτῶν* ნათხზენი სირათანი 8911; *πῖττα ἢ σείδι* ყოველნი სირასა-შორისნი 5927.
- σημαίνω:* *σημαίνω* უნანარესი 854.
- σημαίνει* განმრავლებად 1317.
- σημαίνειμι:* *ἐν τῇ σημαίνει* განწვალებასა შორის 3425.
- σημαίνει:* *σημαίνει* მიივლტის 74, ისწრაფვის (ისწრაფის) 2617, 836, მოსწრაფვე არს 286.
- σημαίνει* უკუეველად 9419.
- σημαίνει* დგომა 422.
- σημαίνει:* *σημαίνει* შეიწრდეს 6110.
- σημαίνει:* *σημαίνει* დაკლებული 8819; *σημαίνει* დაკლებული 1129.
- σημαίνει:* *σημαίνει* დასცილდეს 1328, მოაკლდეს (*τὸν ἀρατὸν* *στ.* კეთილობის განცა მოაკლდეს) 1328; *σημαίνει* წინათვე დაკლებულ იყოს 1186.

- στέρησις მოკლებად 396,7, 4823, 5430.
στοιχείου კავშირი 3323, 4911, 1263.
στοιχῶσις კავშირი 33.
στρέφω: στραφῆσεται უკუნ იქციოს 3316.
συγγένεια: διὰ συγγένειαν თანტომებითა 791.
συγγενής თანტომი 2421, 2713, 3121, 684, 6913, 702,9, 802, 10513, მეტომე 7614.
თანმეტომე 1015, 808, თვის (τὸν τῶν δῆπου συγγενῆς ἔστιν თვის ამისდა ვი-
დრემე იყოს) 10828, 2127, უთვსესი 2221, 691, μᾶλλον συγγενῆς უთვსესი
418, συγγενῆς ἢ თან ეტომვის 798; συγγενῆς στερεος უთვსესი 2828,
5828, უთსიერესი 2218, 3012, უმახლობელესი 3028, თანდათვთებული 10634,
ἀεὶ συγγενῆς στερεოს ἢ სამარადისოდ მიეტომების 4120; συγγενῆς στα-
τος თანტომი 7012, თანმიტომებული 5418.
σύγκριμα: σύγκριται შეყენებულ არს 342.
σγκრინῶ: συγκρίνεται თან მიდრეკებიან 12514; συγκρισμῶს თანმიდრეკილ-
ბი 124:30.
სυγχῶ: συζητήσας თანშერწყმული 1064.
σύγχυσις თანშერწყმა 1062.
συνέγρησις: συνέγρησαι ეზიარებიან 689.
σύνεχοσ თანდაწესებული 9713.
συσβῆσις: συσβαίνει შეემახუფვის 8083, 9727, 1079.
συσμεριζῶ: συσμεριζομένη თან განიწვალებიან (რად) 11321.
συσμεταβῆσις: συσμεταβῆσιν თან იკვალებიან 12519.
συσπῆσις თანმეგე 2713, თანმელმე 2421, თანლმობილი 2422; τὸ συσπῆ-
σιν ἔστιν თანმიგენება 8621, თანამელმეობა 248.
συσπῆσις: συσπῆσιν (τὰ ἄλλα συσπ. მყოფნი თან იწარმოვნა 887).
συσπῆσις ყოველი 2815, 9018, საყოველთაო 11914,23,32.
συσπῆσις: συσπῆσιν თან იგენებენ 12521; συσπῆσιν თანმიგენება 8032.
συσπῆσις: συσπῆσιν შეასრულა (შეასრულეს) 4812; συσπῆσιν შეას-
რულებენ 3719; συσπῆσιν სრულ მყოფელნი 996.
συσπῆσις: συσπῆσιν თანმისასრულებელი 491.
συσπῆσις: συσπῆσιν თანა ემაველოს 3421.
συσπῆσις: συσπῆσιν თანშეყოფილი 1039.
συσπῆσις თანმიბუნებებული 7414, 9726, თანშებუნებებული 12513,19,26, თანაწარმო-
დგომილი 7319, συσπῆსιν ἀποτελεῖ თან მიუბუნებებს 10923; συσπῆსιν ἔ-
στιν: μᾶλλον ἔστι... συσπῆსιν მიებუნებოს 8028. συσπῆსιν თან
შებუნებებით 12014, შებუნებებით 8131, შებუნებებულ 12414, შეწყობით 4115.
συσπῆσις: συσπῆსιν თანმიებუნებენ 847; συσπῆσιν თანმიბუნებება 6881,
797.
სუს თანა 3829.
სυστάξις: συστάξις შემოკრებს 8130, (თუ) შეიკრებოდინ და ეზიარებოდინ 72;
συστάξις (πῶς συστάξις ვითარ შეკრებიან? 712); συστάξις თვის შეკრების
1257, თან შეკრების დე იზიარების 71; συστάξις ურთიერთას შემ-
ყვლი 79; συστάξις შეერთებული 593.
სυστάξις შემოკრებელი 1320.
სυστάξις: συστάξις თანშეყოფილან 12127, συστάξις თანშეყოფილ (არიან)
12119; συστάξις (ἢ γὰρ, συστάξις φῶσις ვითარ რად შემოკლებით იყოს
საჩინო 2129).
სυστάξις თანმეგრენება 303.

συναίτιον თანმიზეზი 494,12.

συναμφοτέρος მჩხობლ-ორივე 518.

συναμφο εრობამად 1121a.

συναπογεννάω: συναπογεννῶ თან წარმოშობს 46a.

συναποκαθίστημι: κακαίναρμένας συναποκαθίσταται განწმდენ რაჲ შათ თანავე მივთხუვეიან პირველთა კულად გე'ათა 12521-22.

συνάπτα: συνάπτει შეაერთებს 2628, 9525, ἢ συνάπτει შეახოს 7129; συνάψει აღებოს 849, συνάψει ἄμφο თან შეახნეს ორნივე კიდურნი 5221, πάντα συνάψει ყოველნი უკუე ეხნენ 152; συνάπτεται შეიხებს 998, შეიხების 168, შეეხების 6911, შეერთვას 1430; συνήσται თანმიზეზულ არს 7618, ეზიარებთან 12319, შეეერთებთან 2824; συνήστω (ἐλ γὰρ συνήστω ῥ' თუმცა მაზიარებელ ყოფილიყო 284); συνάπτω მაზიარებელი 1420, ეზიაროს (რაჲ) 3711; συνάρας (χατὰ τῆν ἐνέργειαν συνάρας მოქმედებას . მისს' თან ჳ შეაყო 4925); συνήμεινος 'ვეერთებული 6732, შეყოფილი 9721, 10912; συνάπτειω ზიარებდა 372, რაჲთა თახ აღეკრვოდინ 8982, (რაჲთა) ეზიარებოდის და ეხებოდის 1126; συνάπτειμαι შეერთებდა 2617, 287, თანალკრება 1119.

συναρτάω: συναρτῆμιწის თანალთხუული 1915.

συναφῆ ზიარებდა 2428, 8318, შეერთებდა 2620,21, 901, თანშერთვად და ზიარებდა 12215.

συνδεδεσθε თანშეკვრვა 2618, თანთხუვა 9013.

συνδέω: συνδέω შეჭკრავს 10927, თან შეჭკრავს 2618, 9010; συνδέεται თან აღეკრვიან 4123; συνδέεσται თანშეკრულ (ართან) 8117,28; συνδέω რაჲთა შეაკრნეს (კიდურნი) 2314; συνδέεσθαι რაჲთა თანშეკრულ იყოს 8981.

συνδέω: συνδέομαι თან განიწვალებთან 7611; συνιδρύομαι რამეთუ განიწვალებთან 528.

συνδίστημι: συνδιστάται თანგანზიდულნი 11328.

συνδρομοσ ერობამად 4920.

συνεμι (-εμι): συνεμι თანწარმოდგომილ (არს) 558; συνεσ რამეთუ ჰგიეს 3227.

συνεπιστῶ: συνεπιστῶს თანგაალბებული 8012.

συνεκτελεσθαι: συνεκτελεσθῶს თანგანზომილი 3428.

συνεκτιχῶ მპყრობი 317, მპყრობელი 1318, 8521, შემაერთებელი 1320.

συνενοῶ: συνήσεται შეერთებულა 905.

συνεξάπτω: συνεξάπτει შეახებს 10926; συνεξάπτωσთა თანშეხებელი 8012.

συνεπαίρομαι: συνεπαίρεται თან იყვანებთან 12522.

συνέπομαι: συνέπεται თან შეუდგან 12520; συνέπεται თან აღჰყვებთან 1111.

συνεργῶ: συνεργῶ თან იმოქმედებს 465.

συνερχῶ: შეერთებდა 192, თანთანზი 8120, შედგმულბა 1036, 1252, განუკრეული 8929, შედგმულბა და განუკრეულბა 6911-12.

συνερχῆσθαι გაუწყუდელი 2627; συνερχῆ თანშეყოფით 3629.

συνέρχαι: συνέρχει იპყრობს 1318, თან იპყრობს 9310, დაიცავს 5429, შეიცავს 9418; συνέρχεται იპყრობების 338, ὅς συνέρχεται არ შეიპყრას 657; συνέρχαι თანმპყრობი 8818, შემცველი 4027, ქონებული 5324, რამეთუ შემოსცავს 584; συνερχῶს შემცველი 313, შემტკიცებული 592; συνέρχαι იპყრობდა 2220, ὅσ' συνέρχαι ვითარ თანმპყრობი 8211; συνέρχεται რაჲთა იპყრობდეს 3217.

συνεσθε თანშედგომად 349, შედგმულბა 406.

- στυβειος** თანშედგმული 3319, 27, 3410 (τὸ μὴ στυβειον თანშედგმელი 5122),
თანშეკრული 11127, შედგომილი 954, შედგმული 3924, 7820, შედგმული და
უმრავალკეცესი 3927; **στυβειάτειος** უფრო შედგმული 3912, 19, 20.
- στυβησσις** თანშეთხზავი 9017, თანმიწამება 8928.
- στυβησός**: **στυβησών** უკუ მწამი 5314, თანმიწამე 8924, თან მიიწამებს (რად)
9015.
- στυβισία** თანწარმოდგომა 925.
- στυβόχη** თანაყრობა 9019.
- στυβταξίς** თანდაწესება 7612.
- στυβτήτω**: **στυβταχται** დაწესებულა 5918; **στυβταχμῆνος** თანდაწესებული
8627, 9714.
- στυβτίμημι**: **στυβτίμη** შეიღვა 7822; **στυβτίμησμαι** წარმოდგენა 321.
- στυβφίστημι**: **στυβφίστησι** თან წარმოიარსებს 3825, თან წარმოაყენებს
8415.
- στυβπειρός**: **στυβπειρώ** თან შეპროთავს (რად) 5428; **στυβπειρομῆνος** თანშე-
თესული 593.
- στυβτῆλα**: **στυβσταλμῆνος** უმცროსი 10635.
- στυβτοιχία** ნათხზი 956, აღნათხზი 8630.
- στυβτοιχος** თანმოდასე 959, თანდადასებული 676; შედარებული 1820, შერაბა-
მებული 3117, ხუედრისაგები 5918; სწორი 612.
- στυβγγα**: **στυβγγουσα** თან შემოზიდავს (რად) 5428.
- στυβσσις** მინაქუსვა 7518, სქესებრივი მინაქუსი 7510, 789.
- სტიჰმა** ნაკუთი 12527, 30.
- სტჯა**: **სტჯει** დაიკავს 258; **სტჯεται** ცხოვნდების 1317, 338, 8816; **სტჯა** მაც-
ხოვნი 338, იგებს (რად) თვს შორის 8918; **სტჯამეის** კამყოფი 314, ცხოვ-
ნებული 3214.
- სტმა** სხეული 1429, 1520 4712 (ლ. სპირაჯ).
- სტმატიკრς** სხეულებრივი 419, 6826, 8516 სხეულებითი 11119; **εις τῆν σωματικὴν**
φύσιν სხეულთა ბუნებისადმი 8530; **ἐν γὰρ σωματικῇ** ხოლო თუ სხეულ
იყოს, 598. **σωματικρς** სხეულებრივ 8525, 879, 893.
- σωματοσιδής** სხეულებრივი 11724.
- σωσტიკრς** მაცხოვრებელი 1315, 8522, მარსებელი 3213; **τὸ πνεῦμα ἐστὶ σωστι-**
κόν კეთილობა არს მაცხოვრება 1314.

T

- Tάξις** წესი 1114, 1220, 2727, 4115, 4613, 6229, 888, 9328, 1228, 10, სირა 208.
- τάττω**: **τάττω** დაიწესების 8810; **ἐτάττω** (**εις ἐτέραν ἢ ἐτάττω** **τάξιν**
სხვა წესისადმი ვინა ალიყვანოს 7018); **τάττω** დაწესებულა 12313,
5921 (1); **τεταχμῆνος** დაწესებული 175, 197, 5418, 8023, 8380.
- ταύτρω**, **τὸ** იგიეობა 7728, იგიობა 193, მსეეობა 259. იხ. აუტრς.
- ταύτρης** იგიეობა 192, 627, 1038, თვთობა 422.
- τεαμηριώ**: **τεαμηριώσμαι** დაწინაშავს 1066.
- τελλειος** სრული 2131, 2325 (ლ. სპირაჯ); **τελλειότερος** უსრულესი 1617,
2212, 13, სრულ მყოფელი 3218, სრული 825; **τελλειότεατος** ზესთ სრული
291. **τὸ τελλειον** სრულება 9239, 10512, სისრულე 5018, 8224. იხ. **τε-**
λέστατος.
- τελλειότης** სრულება 229, 3512, 4229, 8818, 9230, ზესთ სრულება 228, სის-

- *πρό* 1) *c. gen.* -გან 626, *σφ' ἔαυτῶν* თვსვნით 146, 172; მიერ 71; 2) *c. acc.* ქუე-
შე 632, 802, 1231; *ὁ σὺν ἔρχεται κατ' ἐνέργειαν ἕτοις αἰῶνος* არ შეიპ-
ყრას არსებით საუკუნოას ქუეშისა მიერ 658.
- *πρόβαθρα* საფუძველი (*πρόβάθρας χῶραις* საფუძველ ჰყოფენ) 463.
- *πρόβαινω*: *ἐκ μᾶνδ' τε ἀγορευοῦμαι ψυχῆς τῆς πατρῆος καὶ εἰς πλῆθος ψυ-
χῶν πρόβαινειν* რამეთუ იწყებს ერთისა და უპირველესისა სულისაით
და სულთა სიმრავლედმი შთაღვა 1917-18.
- *πρόβαισις* შთამობა 1828, 778, შთასავალი 5930.
- *πρόβλεξιμα*: *πρόβλεχεται* შეიწყნარებს (შეიწყნარებენ) 778, 18; *πρόβλεχεται*
შეიწყნარებენ 4616; *πρόβλεχεται* შეიწყნარა 10917, 11622, მიიღო 2924; *πρόβλε-
χόμενος* შეიწყნარებდეს (რამ) 6128, მიითუალვიდეს (რამ) 1011; *πρόβλεξά-
μαιος* შეიწყნარებელი 6828, 12010, რამეთუ შეიწყნარებს 12114; *πρόβλεξο-
μαι* მიღებ 6815, დატყენა 9023.
- *πρόχειμαι*: *πρόχειται* (*ἀλλὰ μὴ' δεῖ πρόχειται γυρόμενον* არამედ წინა-
მდებარე აღმოჩენისა მარადის ქმნადი იყო 543-4); *πρόχειμενος* ქუემდებარე
(ქუემდებარე) 311, 4, 9, 4614, 4619, 4713, 14, 11128, 1122, 4, 11321, წინამდებარე
342, 3, 4215, 4528, 543; *τὸ ἐν πρόχειμῶσιν ὄν* დებული 3110.
- *πρόμεινω*: *πρόμεινει* დაუდგამს 515; *πρόμεινον* დაუდგნა 46.
- *πρόστασις* მდგომარეობა 2511, გუამოვნება 2335, 5319, 6381, 7426, 942, 10752.
- *πρόστασις* მაგუამოვნებელი 3618, წარმომაცენებელი 398, 10318, მარსებელი
(*σοὺς πρὸστίτης ψυχῆς* გონება არს მარსებელი სულისა) 11522.
- *πρόστασις* მდგომარეობითი 381, მაგუამოვნებელი 1618, 226, 11, 19, 8215, 8417,
გუამოვნებისა 9128, წარმომაცენებელი 3815, 4010, 470, 5821, მამყოფებელი
10721, არსებითი 4210, (შდ. *πρὸστίτης* მარსებელი 11529).
- *πρόστρον* *πρόστρον*: *πρόστρον* (*πᾶντα πρὸστρονάστας ἔαυτῶν* ყოველთა
დაიფენენ თვს ქუეშე 747); *πρόστρον* ქუეშ დაფენილი 12020, ქუეშ
დაგებული 8131.
- *πρόστρον* შემდგომი 1121, მეორე 342; *τὸ πρόστρον* შემდგომობა 11917.
πρόστρον უკუანასად 1022, შემდგომად 3517, უშემდგომეს 615, უკუანასად
და შემდგომად 621.
- *πρόστρον* უდარესობა 2822, 4127, 4210, 7720, (*ὅτι πρόστρον* უდარესობით 7716,
μὲν πρόστρον უდარესობით 5929), უკნინესობა 798, შთამობა და რეობითი
8122, უდარესობით შთამობა 258; *κατ' ἄφροστρον* შემდგომობით 5917.
- *πρόστρον* წარმოდგომილი 627.
- *πρόστρον*: *πρόστρον* უდარესი 1618, 7811, 8030, 8681, 902, 1084, 1206, უდარესი
8027, შემდგომი 9028, 28, 918.
- *πρόστρον*: *πρόστρον* ამდგომებს 11612, წარმოაცენებს 2328, 2429, 255, 6 3830,
4114, 427, 24, 948, 954, 10415, წარმოაცენებს 2021, წარმოაარსებს 2324, 248,
πρόστρον წარმოიცენოს 3315; *πρόστρον* არს წარმოდგომილი 6117;
πρόστρον წარმოიცენოს 4118; *πρόστρον* წარმოიცენა (რომელთაცა მიერ
წარმოიცენა) 11615, წარმოდგა 2027, 9928, წარმოდგომილი არს 68; *πρόστρο-
ნ* წარმოიცენებს 7417; *πρόστρον* პირველ წარმოიცენებადმდე 4117; *πρόσ-
τρον* წარმოიცენა 3013, 4715, შეიცენა 3328, წარმოდგა 1212, 4812, 8528, 11515,
წარმოდგომილი არს 352, 7218, 30, 10728, შედგა 7825, მდგომ (არს) 341, წარ-
მოდგების 761, წარმოდგეს 7131; *πρόστροნ* წარმოდგომილი (არის) 767;
წარმოიქმს (რამ) 471, *πρόστρον* წარმოაჩენდეს (რამ) 814; *πρόστροნ* წარ-
მომაცენებელი 502; *πρόστροნ* წარმოდგომილი 2518, 303, მდგომი 2830,
წარმოჩენილი 1618; *πρόστρον* წარმოდგომილი 358, 7138, 10814, წარმოჩენი-

ლი 10026, წარმოიხიბა (რამა) 4710; τὸ ἔπι οὐρανὸν გუამოვებდა 7131; ἔπι-
στησόμενος წარმოსადგომელი 359; ἔπιεστώς წარმოდგომილი 161, 3626,
432, 4818, მდგომარე 1724; ἔπιεσθηκώς წარმოდგომილი 374, 9813; ἔπιεσθέναι
წარმოვებდა 2219, 9216; ἔπιεσθησθαι წარმოდგომა 888; ἔπιεσασθαι წარ-
მოდგომა 8714; ἔπιεσθῆναι რამათა იყოს 4822.

ἔπι ἑλθεῖν: ἔπι ἑλθεῖν ოცნება 8028.

Φ

Φαίνω: φαίνεται აღჩნდების 1264, იჩუნებებს (იჩუნებთან) 6914; φαίνοι (აწ ფა-
ჩაი ვითარ იყოს საჩინო 2129).

Φανερό: φανερόν საჩინო 1424, 2722, 4820, 5929, 7029, 11120, საცნაურ 1913,
2228, 3821, 4192, 4228, 4710, 6621, საცნაურ იყავნ 11980, საცნადო იყავნ
11016, საუწყო 3521.

Φανταζομαι: φαντάζεται იოცნების (ἀλλὰ μὴ ἄλλοτε ἀλλοῖον φανταζε-
ται არამედ ზოგჯერ სხუებრ იოცნების) 1262.

Φέρο: φερόμενος ღებადი 10222, ყვანებული (ყვანებულეზა) 9912.

Φημι: φημὶ ვიტყვო 8518.

Φθάνω: φθάνει მიეფინების 732, გასწუთების (გასწუთებთან) 858.

Φθαίρω: φθαίρω ხრწნადი 10720.

Φθίσω: φθίσει ხრწნების 338, განიხრწნების 1251, განიხრწნეს 1121; ἐφ-
θάρησεν თუ განიხრწნას 378; φθισόμενος ხრწნადი 338, 10724.

Φοιτάω: φοιτᾷ მიენერგვის 808, 8822, 10522; φοιτᾶσαι მიენერგვან 4619; πε-
φοίτησε მიენერგულ (არს) 1181; φοιτᾶν მიენერგვის (რამა) 10610.

Φροσῶ: φροσῶ დამცველობა 939, 9415, 29, დამცველობითი მიხუბი 9418.

Φροσῶμαι: φροσῶμαι დაცველი 9311, 18; φροσῶμαι (οὐκ) φροσῶμαι ვითარ
მცველი 8211).

Φροσῶμαι: φροσῶμαι დამცველობითი 8822, 9410, 12, 17, მცველებითი 937.

Φυλάττω: φυλάττει დაცვას 7729; οὐ γὰρ ἔτι φυλάττοιμεν რამეთუ არა
დაუცვავ 1220; φυλάττω დამმარხველი 10522, დაცვას (რამა) 7716; φυ-
λάττω დაცვა 2320.

Φύσσει: φύσσει ბუნება 612, 14, 81, 24, 2422, 6724, 6918, 11420.

Φύσσει: φύσσει ნერგი 8820, 893.

Φύσσει: φύσσει ძალე უც 10329, შეუძლებს 158, 3828, უძლებს 5011, 9022, შემძლე-
ბელ არს 1422, შემძლე (არს) 1717, 11121, აქუს 7215, აქუს ბუნებით 1417,
აქუს ძალი 11117, აქუს სიმარჯუე 6714, 682, 30; οὐκ ἔτι φύσσει ვერ უძლებენ
1206; φύσσει შემძლე 12221, მომე 1122, რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე
312, 6018; τὰ γὰρ πάντα φύσσει φύσσει მეფენი 12426.

Φύσσει: φύσσει ნათელი 8722, 29, 11626.

Χαλῶ: χάλω ἔτι ἡρόσιος χალῶს არცა განებდა დაამკობს 7422.

Χαρακτηρίζω: χαρακτηρίζεται დაისახვის 7422, 9522; χαρακτηρίζο-
μαι (რამეთუ) დაისახვის და იცნობვის 6414; τὸν ἕως αὐτῶ τὰ πάντα
χαρακτηρίζομαι ერთისა მიერ ყოველი დაისახვოდის 10226.

Χείρω: χείρω უდარე 1062, უდარესი 84, 3320, 3926, 406, 7622, 777, 9412 (აწ ხეობა);
χείρω ἔστι უდარესი 4312.

შაბათი ესრეთ 811, ესრეთვე 238, 2820, 10110, ეგრეთვე 7028, ესთადვე 4181, სწორად 178,8, 874,8, სწორებით 218, მგავსადვე 10514, იგივეობითა 615; შაბათი ღვიძისა მასვეობასა მქონებლელნი 8614. რა შაბათი იგივეობაა 2928, რა იგი შაბათი არიგივეობაა 8714.

შაბათი ვითარ 1228.

შაბათი ესთავე 2310, ეგრეთვე 2212, ვინა (824, 2915, 6517, 10724, ვინადა 7710, ვინავე 7127, ვითავე 403, რომლისათვისცა 3024, 10224, 1048.

ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი

ა

- აარა რა ებს ძφαιλζει: განგებასა აარა რა ებს ნაშადაც თუ პარაიკა ძφαι:
ჯიბთჲ 7431.
- ადგილი τός 318, 6016; ადგილი და სახლვარი λός 2028.
- ადგილი თ-შე ცვალებად (-შეცვალებადი) μεταβάσις 2380.
- ადგილი ბით τοπιკად 10619.
- აჭეთითი ενδεκα 34.
- აკეთილებს (აკეთილებენ) ძაჭითენ 1325, 7511.
- აკლს იხ. კლება.
- აკნინებს: ამცრო და აკნინა ἡλάττωσεν 925.
- ალლილუქია (,თანმიმდევნობა“) ძλληλουχία 5925.
- ამდგომებს („დასაბამს აძლევს“) ἔφιστοι 11612.
- ამიერ ზნეძენ 7728.
- ამისთვის ბია თებთ 413; ამისთვის რომელ ბიბი 67, 1211, 3980, 466, 6220, 816.
- ამრავლებს იხ. გამრავლება.
- ამრუმებს („მრუმე ჰყოფს“, „აბნელებს“) ἀμυρόσι 8728.
- ამყარებს ზსიბებს: ((რომელსაც) ამყარებს ზსიბების 939.
- ამცრო: კეთილობა ამცრო და აკნინა თბ ἡγαθόν ἡλάττωσεν 925.
- ანაწილებს იხ. განაწილება.
- ანუ—ანუ ἡτοι—ἡ 315, 722, 84.
- ანუთუ: ანუთუ—გინათუ ἡ—ἡ 10011.
- აობა თბ εἶναι 163, 32, 754, 18, 8428, 958, 10316, თბ εἶναι 712, ἡπαρξίς 8124, 824,
9119, 9228, 958, 9921, 1138, 1156.
- აპრობა ძა ἄναστασις 12328.
- არა ოხ, ოხ, ოხ, მი (ხ-ლად), მიბამად 5512.
- არამედ ἰλλა 34, 9, 5734, 11919 (ლ. ხ-ლად), ბე 318.
- არაობით ოხ ἔντα 379.
- არარა ობბენ 315, 1031, მიბენ 6928.
- არასადა (არასადა) ობბამთ 1112, 6011, 32, 611, 5, მიბამი 2784, ოხ ἄν ποτε 311.
- არასადავე ობბამთ 6017.
- არასრული ἑλλησπίς: ნაკლები და არა სრული ἑλλησπίς 114.
- არასწორი ἄπιστος 88.
- არესელობა თბ მი τοιοῦτον 727.
- არვინა: 1) ობბენ 7322, მიბენ 519. 2) ობბამთ 10512, ობბებთე 338.
- ართხმა („დაკავშირება“) ἑξάπτειν: არ თან ართხმულან ერთებრივთა რიგ-
ხუთადა ოხ καὶ ἐξ ἑνὸν ἐνάδων ἑξήμμεναι 12115.
- არგივეობა თბ ოხ ἰσαύτως 8714.
- არმეზიარე ἀμέθεκτος 9819.
- არმზიარებელი ἀμέθεκτος 9712, 30, მი μετέζων 1098.

- არმოქმნე *αὐτόραξ* 1018.
არმყოფი *ἀπὸν* 8618, *οὐκ ὦν* (ὄν) 324.
აროდენ („აროდენ“) *μηδέποτε* 575.
აროდეს *οὐδέποτε* 3421, *μηδέποτε* 5819, *οὐδαμῶς* 5512.
არს *ἔστι* 1221 (იყო, იყოს, *ἦν*, *ἔσται*, *ἔστω* 38,9, 518, 1534, 185, 201, 10781, 1097
აჲ ჰჲ-ად), *ὑπάρχει* 88,7, 1913, 4028, 5214 (*გრუკი 99, 186, 2325, 3228, 7825,
818, 8521), *γίνεται* (ჩამდევ იყოლ? *τί ἂν γένοιτο* 1228). იხ. იარსებს.
არსადა იხ. არასადა.
არარსებდა *μὴ ὄν* 343.
არაარსი 66-7.
არსებათა მოქმედი *οὐσιοποιός* 9513.
არსება: იარსებს *ἔστι* 1223.
არსება *οὐσία* 818, 10113 (აჲ ჰჲ-ად).
არსებით *οὐσιωδῶς* 2921, 8427, *κατ' οὐσίαν* 3522.
არსებითი *οὐσιωδῆς* 2712, 2926, 4233, 6418, 7412, 1162, *ὑποστατικός* 4210; არ-
სებითი გზავნა *πρόσθως* 4228. იხ. გზავნა.
არსებითობა *τὸ οὐσιωδές* 11719.
არსებთანად *οὐσιωδῶς* 8421.
არუზიარებლობა: არუზიარებლობითა *τῷ μὴ ἀμέθεκτος εἶναι* 1091.
არლა (არლ) *οὐπω* 69, 8511, *οὐδὲ ἔτι* 235, *οὐκ* 610, *οὐκέτι* 98, 4531, 543.
არშემწყენარებელი *ἀδεκτος* 6518,22.
არცა: არცა ერთსა *μηδένως* 311; არცა—არცა *οὐτε—οὐτε* 38, *μητε—μητε* 312.
ასულიერებს („სულს ჩაუდგამს“) *ψυχοί* 1172; ასულიეროს მზიარებელი *ψυχοί*
τὸ μετέχον 11711.
ასქეტოდ („უკავშიროდ“ „თანმიუდებლად“): ასქეტოდ და მიუნაქუსად *ἀσχέ-
τως* 7512.
აუგებელი („წარმოუშობელი“, „რომელსაც არა აქვს დროული ანუ ჟამითი
საწყისი“) *ἀγένητος* 3219, 10781, 11628, 11713.
აქა *ἐφ' ὅτι* 10611.
აღგებადი *γενητός* 1154.
აღგება („შექმნა“) *γένεσις* 3415.
აღგებული *γενητός* 3220,28.
აღდგენა: აღადგენს („აჩქარებს“, „აწინაურებს“, „აიძულებს“) *ἐπειγεται* 228.
აღადგენდეს (ჩაჲ) *ἀπεργίρουσα* 9216.
აღდნეს *διὰλίσσεται* 342.
აღდნობადი („შლადი“, „ხსნადი“) *ἀναλίσσων* 2811.
აღებული („წალბეული“, „განზე გატანილი“) *ἀφαιρούμενος* 1263.
აღვალს („ხვევით ადის“) *ἀνέεισι* 12510.
აღვსება: აღავსებს *πληροί* 8111, *πεπληρώχασι* 751; აღავსებენ *πληροῦσι*
4217, *πεπληρώχασι* 747, 8616, აღავსებენ (ჩაჲ) *πληροῦντες* 7331; აღავსო
(აღავსნა) *πεπληρώχασε* 111, *πεπληρώχεται* 9211; აღივსების *πληροῦσται* 11383;
აღივსოს (ჩაჲ) *ἀναπληρούμενος* 1327; აღვსება *πληροῦσθ* 8228, 871.
აღვსება *πληρώσας* 8226.
აღვსებული *πληρούμενος* 6031, 9014, 9628.
აღთხზვა: აღუთხზავს („დაუკავშირებია“ „დამოუკიდებია“) *ἀψήρηται* 2711.
აღთხზული („დამოკიდებული“) *ἀψηρημένος* 308; აღთხზულ არს *ἐξήρηται*
2422.
აღიქმან („ქმნიან“), აღიქმს იხ. აღქმნა.

- ალიწბობს („ბატონობს“, „რამენე სრული უფლება აქვს“) *ἀνέλκει* 1236.
- ალკახმვა: ერთებრივი ალკახმავს *τῆς ἐνάδος ἀπεργαζομένης* 842a.
- ალკრვადი: აქუს სიმარჯუე ალკრვადი τὸ *διηγεῖσθαι πέφουκεν* 689a.
- ალკრვა: ალკრვის (ალეკრვიან) *ἐξέχεται* 802a; თან ალეკრვოდთან მისასრულსა *συνάπτειν ταῖς ἀποπερατώσεσι* 901.
- ალკრვა *ἀνάτασις* 192a.
- ალკრული *ἀνηρημένος* 682b, 841b, 1092a, *ἐξηρημένος* 1201b; ალკრული და ზიარებული *ἐξηρημένος* 76b; ალკრულ არს *ἀνήρηται* 662a, 891a, 982a, *ἐξήρηται* 122a, 13a, *μετείληθε* 6217; ალკრულ არიან *ἐξήρηται* 111b; რაათა ალკრულ იყოს და მზიარებელ *ἐξηρηθήσεται* 1222a.
- ალმავსებელი *πληροῦν* 901a, *πληροῦμενος* 822b, *πληρωτικός* 972.
- ალმეუწყე: ალმეუწყე და მცნობელი *γωστικός* 6321.
- ალმკობა: ალაშკობს (რაა) *κοσμοῦν* 912b.
- ალმკრველი *διηρημένος* 104.
- ალმკულედა *διὰκοσμος* 882b, 892a, 901a, *διακόσμησις* 811b, 885, 911a.
- ალმკული *κόσμος* 272a, 931a, 30, 996, 27, *διὰκοσμος* 901a, *διακόσμησις* 681a, 8680; ალმკული ს - შორისი *ἐγκόσμιος* 982a, 992, 5, 19, 29, 1189a, 1196; ალმკული ს - შორითი *ἐγκόσμιος* 992a.
- ალმმკობი *κοσμοῦν* (*κοσμοῦντες*) 881a.
- ალმოვსება: ალმოვსებენ *ἀπολαύουσι* 69a.
- ალმოსახენელი *ἀπόδειξις* 201a.
- ალმოსახენი *ἀπόδειξις* 1061b.
- ალმოშობადი („წარმოშობისათვის განკუთვნილი“) *ἐκ ἀπογεννήσεως* 22a.
- ალმოხენა: ალმოვაინით *ბენჯοίμεν* 7121; ალმოინების *ἀποτελεῖται* 968; ალმოინდების *φαίνεται* 1264; ალმოინბა *ბენჯიται* 621, 102a, 1211, 181b, 302a, 48a, 552a, 707, 851, 902a, 103a, 11411, 1211a, *ბილიონ* 72a.
- ალმოხენა *ἀπόδειξις* 69a.
- ალმქმნელი *ποιῶν* (*ποιῶν*) 491a, 5111, 14, 17.
- ალმყვანებელი ობითი *ἀναγνώρις* 951a, 27.
- ალმყვანი *ἀνοήτως* 1222a.
- ალმწადებელი: მეშვისადმი ალმწადებელი *ἐπὶ τὸ γυνήσιαν ἀνάτασις* 284.
- ალნათხი *συστοιχία* 8680.
- ალრბენა *ἀσάδομη* 1258.
- ალსავალი 1) („ასვლა“) *ἀπόδος* 111a, 127; 2) („შემატება“, „დაგროვება“) *πρόσθεσις* 121.
- ალსავსე: ალსავსე არს *πεπλήρωται* 961b.
- ალსლვა: ალვალს *ἀναίσι* 12510; ალსლვა *1232a, 1248.*
- ალსლვითი *ἀπόδων* (*gen.*) 1245.
- ალსრულედა: ალსრულეების *ἀποτελεῖται* 2615, 811b.
- ალუგებელი *ἀγέννητος* 3461. იხ. აუგებელი.
- ალუვლელი („მიულწველი“, „გადაულახავი“) *ἀσυπρόβλητος* 582.
- ალურველი *ἀμικτος* 871a.
- ალუწყება *γνώσιον* 118a.
- ალქმნა: ალიქმს *ἀπεργάζεται* 892a, 941a; ალიქმან *ποιῶν* 421a; ალიქუამს მათ ერთად *ταῦτα ἐν ἀπεργάζεται* 131a.
- ალქმულედა: პირველ ალქმულეობისას მხოლოესადმი *ἐκ τῆς πρῶτης οὐρανόσ μοῦδα* 1237.

- აღყვანება: აღიყვანებს (რამ) *ἐπαγάγων* 9016; აღიყვანების *ἀνάγειται* 1823,28
აღიყვანებინ *ἀνάγονται* 629; აღიყვანოს *ἐπάττετο ἄν* 7016; აღყვანებდა
ἀνάγειν 1919, 12221.
აღყვანება *ἀναγαγή* 6212.
აღცისკრება. აღცისკროვება: აღცისკროვებს რამ *ἀνατείνων* 9012;
აღცისკრებდნ *ἀνατείνωται* 5733; აღცისკრებენ *ἀνατείνονται* 2022, 8311;
აღცისკრდების *ἀνατείνεταί* 623.
აღწობობა იხ. აღწობობს.
აღწმანნილი: აღწმანნილი არიან *ἀνείται* 8520.
აღხება: აღეხოს *συνάρει* 849; ახებად მათდა *ἐκείνων ἐξήφθη* 10914.
აღკოცა: აპკოცეს *ἀναιροῦσι* 7515; (არ)ვინამა აპკოცენ *οὕτω γὰρ ἄν ἀναιροῖεν* 7516.
აღჭყვებიან იხ. თან აღჭყვებიან.
ახება იხ. აღხება.

ბ

- ბაძვა: ჰბაძვს *μιμῆται* 2211, 231, 447, *ἔοικεν* 2811; ჰბაძვს (რამ) *μιμούμενος*
8227; ებაძვის („შეფერება“, „ჭგავს“) *ὁμοιοῦται* 8918, *προσῆκει* 1188; ება-
ძვების *ὁμοιοῦται* 8928; ებაძვებოდის (რამ) *μιμούμενος* 3712.
ბრკუშა: ებრკუშის („აფერხებს“ „ხელს უშლის“) *διέρχεται* 866.
ბრწყინვა: ბრწყინავს *ἐλλάμπει* 4528; უბრწყინავს *ἐλλάμπει* 391; ბრწყინავს
(რამ) *ἐλλάμπων* 8419; უბრწყინვენ (რამ) *ἐπιλάμπούτες(-α)* 755; რამათა
უბრწყინვიდეს *ἵνα ἐλλάμπῃ* 214.
ბრწყინვალეობა *ἐλλάμπεις* 858, 8729.
ბუნება *φύσις* 612,14, 84,24, 6724, 6918, 11420 (ა. ხაბაი); ბუნებით *καθ' ἑξῆς*
7230,31; მებრ ბუნებით *κατὰ φύσιν* 2428; აქუს ბუნებით *πέφυκεν* 1417.
ბუნებითი ქმნა *γένεσις* 2329.
ბჭობა *χρῆσις* 1139.

გ

- გაგონება: გაიგონებს *σοῦν* 1811, 8221, 1005, გაიგონებენ *σοῦν* 638; გაიგონოს
σοῖσει 10128, გაიგონებენ *σοῖσσοσι* 1024; გაიგონოს რამ *ἐσοῖσας* 7819;
გაიგონა *οἶδεν* 1015; გაიგონებვის *σοῖεται* 10110,11; გაგონებდა *τὸ σοῦν*
181, 1018.
გაგონებდა *σῆμα* 761, *σῆσις* 768, 8228, 10115,19.
გაგონებითი *σοησις* 764.
გაგონებულ *σοῦσμενος* 10116.
გავრდომამა („გავარდნა“, „განზე გაგდება“, „გამოცალკეება“, „მოკლება“) *ἀπόπτωσις* 5481.
გათკლებდა („განცალკეება“) *διαιρούσις* 1068.
გათკლებით: 1) („განცალკეებით“) *χωρὶς* 10622; 2) („თავისთავად“, „თვით“) *καθ' αὐτὸ* 11812.
გათკლებითი („თავისთავადი“): გათკლებითთა ერთთა *αὐτοεικόμων* 795.
გათკლებულ („განცალკეებით“) *χωρὶς* 1181.
გათკებულად: მხოლოდობა გათკებულად *μονάδα καθ' αὐτήν* 459.
გათკებული („განცალკეებულად“, „დამოუკიდებელი“) *ἴδιος* 10716, 12028.
καθ' ἑαυτοῦ 4818; გათკებული ზიარება *ἰδιόσσσα μέρεις* 10580.

- გათვსვიით („განცალკევებულად“) *διακεκριμένως* 105ა.
- გაკეთებულნი (v. l. განკეთილებული) („კეთილი“) *ἀγαθὸς* 75ა.
- გამგონე *σοῦν* 101ბ, 110ბ; გამგონედ თქუმა *σοῦν λέγειν* 102ბ.
- გამო *ἐξ* 724, 20, *ἀπὸ* 129, 1517, 211, 456, 627, 8; მის გამო („იქიდან“) *ἐκεῖθεν* 2413.
- გამოკლთოლვა: გამოკლთოლვითა ნაბრწყინნი *ἐλλαμπόμενοι* 4129.
- გამოწაბრწყინი *ἐλλαμπυς* 4614.
- გამრავლებ: ამრავლებენ *πληθύνουσι* 7717; ამრავლებს (რა) *πληθύνου* 7715; გამრავლება *τὸ πληθύνειν* 927.
- გამრავლებული *πληθυσμένος* 58ა, 106ა, *πεπληυσμένος* 62ა.
- გამოუთქუმელი *ἀρρητος* 7527, 9120.
- გან *ἀπὸ* 1219, (თვსვით *ἀφ' ἑαυτοῦ* 20ა, მისვითცა *ἀπὸ τοῦτοῦ* 29ა, 32ა), *ὑπὸ* 626 (თვსვით *ὑφ' ἑαυτοῦ* 145, 1728).
- განაწილებით *παρὰ μέρος* 12330. იხ. განწაწილებით.
- განდებ: განაგდებენ *ἀπὸλλυσι* 5830.
- განგება („წინასწარ ჰვრება“): განაგებს *προοίει* 7318, 822ა, განაგებენ *προοισίαι* 7330; განეგებთან *προοισίους* 732ა; განგება *τὸ προοίειν* 7315, *προοίσεισθαι* 833; წინადათვე განგება *τὸ προοίειν* 822ა, 25.
- განგება *προοίαι* 7319, 7429; ხოლო არს განგება, ყოველთა *ἐν γὰρ ἔστι προοητικόν* 74.
- განგებითი *προοητικὸς* 7320.
- განდგომა: განდგების *ὑπαξίσταται* 8818; განდგეს (რა) *ἀφιστάμενος* 1252.
- განხიდვა: („გავრცელება“, „გაჰიშვა“, „გაშლა“) განხიდვენ *ἐκτείνουσι* 8619; განხიდავს (რა) *διατείνω* 9010.
- განხიდული („განვრცობილი“, „გაჰიშული“) *διαστατός* 10611, 12, 11618; განხიდული და უშორიელესი *πορρωτέρως* 686.
- განხომ: განხომს (განხომენ) *μετρεῖ* 724, 6; განხომს *μετρήσει* 655, 1192ა; განხომების 3416, 7211, 11816, 11912, 14. განხომვის *μετρεῖται* 8810; განხომოს *μετροῖτο* 351, 10121; განხომოს (რა) *μετρήσας* 11927; განხომდა (რა) *μετρήθην* 381; განხომდა *τὸ μετρεῖν* 3619.
- განხომილი *μετρούμενος* 3414, 30, 664, 17.
- განხრახვა *λογισμός* 757, 1139. იხ. განხრახი.
- განთ... იხ. *ἄρρητος* გათ...
- განთვთებულად („თვთ“, „ცალკე“) *καθ' αὐτὴν* 3720.
- განთვთებული („განცალკევებული“) *μία* (განთვთებულითა ცხოველობითა *κατὰ μίαν ζωὴν*) 1204.
- განქარგვა („თავ-თავის ადგილას მოთავსება“ „განლაგება“, „განყენება“): რამეთუ თვთებამან ღმერთთამან განქარგნა ერთებრნი მხოლონი და კეთილობდა ღმერთებრივთა *ἢ γὰρ ἰδούσης ἢ θεία δὲ ἰσότης τὰς ἐνάδας καὶ τὰς ἀγαθότητας τῶν ψένων* 82ა.
- განქარგულება („განლაგება“, „განყენება“): დახესთავებულისა განქარგულებისაებრ *κατὰ τῆς ἐξορημέου ὑπεροχῆς* („განყენებული, ანუ მიღმური ხეცალის მიხედვით“) 7624.
- განქარგული იხ. ხესთ განქარგული.
- განკუთილი *τεμνόμενος* 4817.
- განმ... იხ. *ἄρρητος* გამ...
- განმგებლობითი *προοητικὸς* 9918.
- განმხომი *μετρεῖν* (*μετρεῖν*) 3621.
- განმხრახი *λογισόμενος* 1138.

- განმკარგველი („გაბატონებული“, „სხვათა განმლაგებელი“) *ἐπικρατοῦν* 1082.
- განმრავლები: განმრავლების *πληθύνεται* 772.
- განმრავლება *σχεδιασμός* („განბნევა“) 1317.
- განმრავლებული *πεπληρωμένος* 877, 11621.
- განმრავლებული *πληθυστικός* 2819, 789, *πεπληρωμένος* 417, *πλεονάζων* („ჭარბი“) 1233; განმრავლებულ (არს) *πληθύνεται* 12128.
- განმრჩეველი („განმსახვრელი“) *ἀφορζόμενος* 10828.
- განმწამი („განმხიდეველი“, „გამჭიბვი“, „გამყოფი“) *διατείνω* 8110.
- განმწმედელობა: ღმრთებრივი განმწმედელობა *θεότης καιαρτική* 8829.
- განმწმედელობითი *καιαρτικός* 893, 9412, 9520, განმწმედელობითი მოქმედება *καιαρότης* 9421.
- განნაწილები: ანაწილებს (რამ) *μερίζω* 7715.
- განნაწილებადი *μεριστός* 5128.
- განნაწილებით *κατά μέρος* 10128.
- განნაწილებული *μεριστός* 165, 3315, *μερίζομαι* 4021, 5422, *τί* (განნაწილებულ თვთებისებრ კეთილობისა *κατά τῆς ἀγαθότητος ἰδιώματι*) 829; განნაწილებულ (არს) *μεμίσται* 11780; უგანნაწილებულესი *μεριστικός* 1078.
- განნაწილვა *διαιρέσιμα* 5127.
- განნაწილვით *μεριστός* 11620.
- განსაგებელი *προσισόμενος* 7320, 745, 29.
- განსაგონო *σοητός* 9625, 978, 10.
- განსაგონო *τὸ προσισόμενον* 759, 8627, *ἢ πρόοια* 9414.
- განსაზიდი („გაჭიბვა“, „განწეილობა“, „მანძილი“) *παράτασις* 3719, *δίδοται* 868, *παρουσία* 4528; განსაზიდსა შორის უსახვროსა უამისასა („უსახვრო დროის განმავლობაში“) *ἐν τῇ ἀπειρῶ χροῖα* 541; განსაზიდსა შორის მიდრეკისასა („მოძრაობის დროს“) *ἐν τῇ κινήσει* 10218.
- განსაზღვრება: განსაზღვრებს *ἀφορίζω* 724, 8428, 10327; რამეთუ განსაზღვრებს *ὀρίζω* 584; განსაზღვრების *ὀρίζεται* 728; განსაზღვრება *τὸ ἀρσμένον* 777.
- განსაზღვრება *πέρας* 5621.
- განსაზღვრებით (ი) *διεργάσιμος*: უამი განსაზღვრებით („დანაწილებული, დაყოფილი დრო“) *χρόνος διεργάσιμος* 3610.
- განსაზღვრებულად *πεπερασμένος* 11824.
- განსაზღვრებულად *πεπερασμένος* 1111, 5321, 29, 5421, 597, 9, 10, 12, *ἀρσόμενος* 774, 8924, 11828; განსაზღვრებულ არს (არიან) *πεπερασται* 5910, 1088, 3, *πεπερασμένος ἐστίν* 5629 *ἀρσεται* 2928, 5728, 11822; განსაზღვრებულა *ἀρσεται* 1412; განსაზღვრებულ იყოს *ἀφ᾽ ἑαυτοῦ* 12531; განსაზღვრებულ და განყოფილ არიან მიზეზნი *δι᾽ ἑαυτοῦ τὰ αἰτια* 126.
- განუბნეველი *ἀσχεδαστός* 345.
- განუვლელობა *τὸ ἀνεξέτητον* 5818.
- განუვლელთველი („უელმუველი“, „განუყოფელი“) *ἀναφαιρέσιμος* 6527; განუვლთოლველად *ἀναφαιρέσιμος* 6528.
- განუზიდველად („მჭიდროდ“, „უმჭიდროებით“, „გაუჭიკავად“ „უშუალოდ“) *ἀδιαιρέτως* 10611, 18, 20, *ἀσπυρέτως* 3511.
- განუთვთებელი („განუყოფელი“) *ἀδιαιρέσιμος* 1064; განუყოფელი და განუთვთებელი *ἀδιαιρέσιμος* 1061.
- განუკუთველი 1) *ἀτομος* 4813; 2) *συστέμα* 8929.

- განუმრავლებელად ἀπληθύνωσ 415.
განუნაწილებელად ἀμείριστῶσ 7617, 10630.
განუნაწილებელი ἀμείριστῶσ 4023, 417, 10228, ἀμείρις 1511, 3318, 5416.
განუნაწილებელობა ἀμείρεια 10523, 11728; განუნაწილებელობა და გა-
ნუჭრელობა ἀμείρεια 5428.
განუსახლვრებელი ძირისთვ 726, 774.
განუსახლვრებელობა τὸ ძირιστον 5817.
განუყენებელად („განუშორებელად“) ძვარისთვ 5227.
განუყენებელი („განუშორებელი“, „განუყოფელი“) ძვარისთვ 1515, 11118.
იხ. განუშორებელი.
განუყოფელი ἀδιάκριτος 2781, μὴ διακριθῆν 2810.
განუშორებელი ἀχάριστος 5212, 11118, 11321.
განუწვალებელი („განუნაწილებელი“, „განუყოფელი“) ἀμείριστῶσ 772, 802,
10223, ἀδιαίρετος 3610, 12428, 31, 1258; განუჭრელი და განუნაწილებელი
ἀμείρις 527.
განუწვალებელობა („განუნაწილებლობა“, „განუყოფლობა“) ἀμείρεια
5428, 31, 592.
განუჭოფელი იხ. განუნაწილებელი.
განფენა („გამოფენა“, „გამოაშვარავენა“); განჭფენს ἐξέλθει 581; განეფინა
(რაჲ) ἐξάπλωσθεις 3719.
განფენა („გამოფენა“, „გამოაშვარავენა“) ἀνέλθει 582.
განფენილი იხ. ხესთ განფენილი.
განღმრთობილი მადს 738, 21, 7410, 14, 7521, 8222, 8421, 982, მის 742, ἐκ
μεισόμενος 7928, 8310, 8428, 9230, 32, 9620, 972.
განყენება („გაშორება“, „დაშორება“, „გამოცალკევენა“); განყენებს ἀπιστη-
σι 2620, ἐξίστησι 1317, ἀπολθῆν 9524; რაჲთა განყენებდეს ἐξείρεσιν 9421;
განიყენების ἕνεστισται 8728; განეყენების ἀφίσταται 728; განეყენოს
ἀπολείπει 334; განიყენოს რაჲ χωρίζμενος 1122, განეყენოს რაჲ ἀπὸν
1720, ἀφιστάμενος 4027, ἀπιστῶσ 286, 8817; თუ განეყენოს ἀφίστασθαι 8028;
განეყენოს თუ ღმრთებრივსა რიცხუსა ἕνα τὸν μῆον 889; რაჲთა განე-
ყენოს ἵνα διακριθῆ 2527; განყენება παρεχθῆναι 7710, κατεξάνισσασθαι
882.
განყენებადი χωριστός 11112.
განყენება ἐκστασις 792.
განყენებულად χωριστῶს 532.
განყენებული („განშორებული“, „განცალკეებული“) χωριστός 1515, 6020,
7514, χωρίζμενος 1522, ἐξιστάμενος 7722, ἐκστῶს 11322, ἐξεβήκας 582;
განყენებულ (არს) ἰδέσθησθαι 9518, ἔστι χωρίς 2528; განყენებულ შიარ-
ბელისგან τοῦ μετέχοντος χωρίς 532.
განყოფა: განწყოფს διαφορῆσ 5427; განყოფვის (განყოფვის) διαφέρει 1124,
2010, 9520, διακρίσθαι 2412; განყოფვიან (განიყოფვიან) διαφέρουσι 9027,
9128, განყოფვიან (რაჲ) διαφέρουσι 3417; განყოფვიანის διαφέρει 4420,
განყოფვიანის (რაჲ) διαφέρων 10828; განეყოს διαίσει 2522, 2781, 7122, 11412;
განეყენს διαίσουσιν 1024.
განყოფა და διαφορότης 7611, διαίρεσις 956, διάκρισις 2781, διαγομή 849,
12318, 18; განყოფასა გუამოვნებათა მათთასა შემდგომთაგან τὰς ὑποστάσεις
αὐτῶν τὰς διαφοροῦσ 9728.
განყოფილი διακρίμενῶს 10618.

განყოფილ (*adv.*) *χαρίς* 10527.

განყოფილებად *διαφοροῦτης* 9180.

განყოფილხ (*„გამოცვლილი“, „შეცვლილი“, „დაშორებული“, „განსხვავებული-ლი რისგანმე“*) *ἐξηλλαγμένος* 8314, *διαφέρων* 12218, *διάφορος* 8710,11; განყოფილ არს (*არიან*) *διήρηται* 2812, 1181, *διακείρται* 4320, 10816, 11720, *δι᾽ ἄστυχε* 7024, *χαρίς ἐστὶ* 3721, განყოფილა *διήρηται* 1140, განყოფილ და განწვალებულ (*არს*) *διακείρται* 2428; განყოფილ იყო (*იყვნეს*) *δι᾽ ἄστυχε* 10625, *διακείρτο* 10581, 10620.

განყრა: განყარნეს რაჲ თვსგნით *ἀποσχευασάμενος* 12510.

განყრადი: განყრადი არს *ἀπόλλυσθαι δυνάμενος* 11127.

განყრაჲ (*„ჭარბმევა“, „მოსპობა“*) *ἀφαιρέσεις* 1257,29.

განშორებდა: განეშოროს *ἀπολείπει* 339; განეშორამცა *χαρίζοιτο γίε ἄν* 11118.

განშორებდადი *χαριστός* 11320.

განშორებდაჲ: განშორებითა თვისსა მიხეზისაჲთა *ἀποστάν τῆς ἑαυτοῦ αἰτίας* 336.

განშორებით *χαριστῶς* 5212.

განშორებულ *χαριστός* 5214, 6070,18, 11319, *ἀφιστάμενος* 5828, *πολλοστός* 10910; განშორებულ (*არს*) *ἀφ᾽ ἄστυχε* 1018; განშორებულ არიან *ἀφ᾽ ἄστυχε* 4224; რამეთუ განშორებულ არს *χαρίς ὄν* 6111.

განჩქედა: განჩნდების *ἐκφαίνεται* 7724.

განძლიერებდა: განაძლიერნა *ἐδυναμάσεν* 4610.

განწამვა (*„გაყოფა“*) *διανομή* 758.

განწესებდა *διτάξις* 888.

განწვალება (*„განცალკევება“, „განაწილება“, „გაყოფა“*): განწვალებს *διακρίσει* 2610; განიწვალებთან (*რაჲ*) *διακρίσασα* 526, *μερίζμενα* 787; განიწვალოს რაჲ ერთი *τοῦ ἑνὸς μερισθέντος* 2110.

განწვალებდადი *διακρίτός* 5125, *διηρημένος* 9927, *μεριστός* 7617, 771,2, 10280.

განწვალებდაჲ *δι᾽ ἄστυχε* 10717, *μερισμός* 5427, *ἀπομερισμός* 2328; განწვალებდაჲ და განყოფაჲ *διακρίσεις* 4220; განწვალებდაჲ და განჭრაჲ *μερισμός* 5425. იხ. მიდმო-განწვალებდაჲ.

განწვალებით *διηρημένως* 8317, 10710.

განწვალებულ *διηρημένος* 796,8, 1030, 11725, *διακκριμένος* 2418, 10711, *μεριστός* 5428, 593, *μεμερισμένος* 10718; განწვალებულ არს (*არიან*) *διακείρται* 2525, *ἀρτιδιήρηται* 75.

განწილებდა: განიწილა *μερίζεται* 4025.

განწმედა: განწმდენ რაჲ *κεκαθαρμένος* 12521.

განწმედაჲ *κάθαρσις* 8880, 12517.

განჭრაჲ (*„გაყოფა“*) *τὸ διακρίσθαι* 5181.

განჭრადი: განჭრადი და განწვალებადი *μεριστός* 526.

განჭრილი (*„დაყოფილი“, „დანაწევრებული“*) *διακκριμένος* 2521, *διεσπασμένος* 612; განჭრილ (*არს*) *διακείρται* 246.

განხედვა: განიხედვოს *φεισθῆται* 4310.

განხრწნა: განიხრწნების *φθίρεται* 1251; განიხრწნეს *φθίρεται* 1121; განიხრწნეს *φθαρῆσεται* 338.

გარდადება: ზედ გარდასდებენ (*„მისცემენ“, „უბოძებენ“, „მიანიჭებენ“*) *χορηγῶσιν* 757.

გარეგან *ἐξῶ* 1124.

გარეშე *ἐξῶ* 10015, *παρά (c. acc.)* 7514.

გრძნობა: გრძნობს (რამ) *αισθάνομαι* 453a.

გრძნობადი *αισθητός* 764, 982a, 10411, 11610, 16.

გუამოვნება *εὐσπλαγχνία* 233a, 531a, 6331, 742a, 942, 1073a; გუამოვნებისა-
εὐσπλαγχνικός 912a; გუამოვნებით მდგომარეობა *προσπλάσσει* 111a;

გუართა აღქმნა *εἰδοποιία* 95b.

გუართა აღმქმნელი *εἰδοποιός* 9512.

გუარი *εἶδος* 201a, 39a, 421, 432a, 47a, 4811, 882, 89a, 95a, 10521, 29, 1061a, 27,
1073a, 1132a, 11527, 1162a, 1172a, 1258, *ἰδέα* 592a, 10712, *ἰδίότης* 1091a.

გუარმქონებელობა *εἰδοποιία* 1071a.

გუაროვნება *ἰδίότης* 612a.

გუაროვნებითი *εἰδητικός* 1072a.

გუარქმნა *εἰδοποιία* 881a. იხ. გუართა აღქმნა.

გუარქმნილი *εἰδοποιημένος* 11327.

გულვა („სურვილი“): ჰგულავს *βούλεται* 83a.

გულმთქუმელი („მოსწრაფა“): რაათამცა იყო ნაკლულ და არა სრულ გულ-
მთქუმელ კეთილობისადმი *ἐν ἡμῶν ἐλλείπει ἀγαθὸν κατὰ τὴν ἔφε-*
σιν 114.

გულმთქუმეირი („მნატრელი“, „მოტრფილე“): მოწადე გულმთქუმეირ არს
ბუნებით *δρέχεται κατὰ φύσιν* 824.

დ

დაბადება *δημιουργεῖν* 2221.

დაბრწყინვა; დაპბრწყინავს *ἐλλάμπει* (*ἐλλάμπουσι*) 992a; დაპბრწყინვენ (რამ)
καταλλάμπουσι 9810, დაუბრწყინვენ (რამ) *καταλλάμπουσαι* 9811, დაუბრ-
წყინდებიან (რამ) *ἐλλάμπονται* 462a.

დაგებული: ქუმე დაგებული *ὑπεσφραγμένος* 8181.

1. დადგმა *σῆμαι* 520.

2. დადგმა („დაქვემდებარება“ „დათმენა“): დაუდგამს *ὑπομένει* 56; დაუდგნა
ὑπέμεινον 4a, *πέποιθε* 51.

დადება: დასდებდეს (რამ) *ἀπεργαζόμενος* 921a.

დაელვებული *ἐπιλάμπων* 11027.

დაერთბამება: დაუერთბამდების („თანადროულად ხდება“): რამეთუ განყოფ-
ვასა თანა დაუერთბამდების წარმოობა *ἅμα γὰρ διακρίσει πόροδος* 272a.

დახესთაება, დახესთაება („ხემდგომად ყოფნა“, „მიღმა არსებობა“,
„განყენებულად არსებობა“): დაუხესთავდების *ἐπέκεινται ἐστω* 1714, 181a,
8421, *ἐξήρηται* 4911; დაუხესთავების *ἐξήρηται* 3430.

დახესთაება *περισσία* 2317.

დახესთაებულად *ἐξηρημένος* 9031; დახესთაებულ *μεινός* 1617.

დახესთაებული („ხვეით მდებარე“, „მიღმა არსებული“, „ხენა“, „უხენაესი“)
ὑπεκείμενος 58a, 68a, 10912, *ἐξηρημένος* 2024, 741a, 7624, 902a, *ἐξαιρε-*
τός 92a, *μεινών* 12119; დახესთაებულიცა თვის უწყის *τὰς ὑπὲρ αὐτῆν*
γυνάξαι 1112a; უსახლორობისათვის რაათამცა ყვენს შემდგომნი დახესთაე-
ბულ პირველთა *ὅτι τὴν ἀπειραν τὴν ἐκείνα ὑπερῶθεν τῶν ἀ-*
ταρῆστέων ποιοῦσαι 9113-14.

დათვთებული („იგივე“, „იმავენაირი“, „იდენტური“) *ταύτων* 1012a.

დაკლება: დააკლდეს თუ რავე ნაწილი *καὶ ὑτίσθιν μέρος ἰσὸν* 441; დააკლდ-
ბოდეს *ἀπέπιπτον* 12111.

- დაკლებული *ήλατῶμενος* 1012, *σθεροῦμενος* 8819, *ἐσθεροῦμένος* 1129; დაკლებულ არს (არიან) *ήλάττωται* 87, *παρήρηται* 6817, *ἀπολείπεται* 6311; დაკლებულ იყოს *ἐσθερήται* 1186; ცხოვლობისგან დაკლებული („მოკლებული ცხოვლობას“) *ἄνω* 1185.
- დაკნინება: დაკნინებს *ἐλάττω* 442; დაუკნინდების *ἀσθενῶμαι* 594. იხ. დამცრობა.
- დამბრწყინი („რომელიც ბრწყინავს“) *καταλάμπων* 9719.
- დამდებელი („გამომავარაგებელი“) *προσθησάμενος* 7822.
- დამთხუევა: დამთხუევით მოუგია („შემთხვევია“) *ἐλαχεν* 11128.
- დამკვდრება: დაუკვდრებია რა *ἀμιχρῶτερον* 688.
- დამმარხველი („შემნახველი“, „დამცველი“) *φυλάττω* 10522.
- დამოკიდებული *ἐξήυιστος* 9624, 9722, *μετέχων* 11019; დამოკიდებულ არს (არიან) *ἐξήυεται* 899, *ἐξέχεται* 624.
- დამორჩილება: რამეთუ დაუმორჩილებიეს *προσθησάμενος*.
- დამრავალკეცება („გამრავლება“): დაუმრავლევდების (რა) *πολλοπλασιασάων* 2322, 5922.
- დამრავალკეცებული („გამრავლებული“) 10722.
- დამსკუალული *παχύνει* 3518.
- დამყარება: დაემყარებინ *ἐδιδάξουσιν* 4217; ემყარებინ *ἐδιδάχονται* 4617, დაუმყარებია *προσέληφεν* 9110, დაუმყარებია (რა) *ἰδρύσας* 12022, *ἰδρύσασ-μενος* 8113, დაუმყარებიეს *ἰδρύσαστο* 10127.
- დამყარებული *μένων* 10318, *ἰδρύμενος* 681, 7422; დამყარებულ არს *ἰδρύται* 2322, *προσφάσσει* 7415.
- დამცველი იხ. დაცვა.
- დამცველობა *φρουρῶν* 939, 9415, 29.
- დამცველობითი *φρουροῦντες* 8822, 937, 9410, 12, 17, დამცველობითი მიზეზი *φρουρῶν* 9418.
- დამცრობა: დაგმცვრობა და დაგმცვრობება (რა) *ήλάττωσας* 922.
- დამწყებელი *διχῶμενος* 1821, 864.
- დამკე („დარე“, „მდარე“): *ήρτων* (დამკე და უშორესრე *ήτοιον συγγενές*) 2127 უდამკევის *σφειμάσας* 8027.
- დამკობა: დაამკობს (არცა განგება დაამკობს *μήτερος πειροσίας χιλῶ, σῆς*) 7429.
- დანიშნვა: დაანიშნავს („აღნიშნავს“) *τεκμηριῶμαι* 10622.
- დარე იხ. უდარესი.
- დართვა: დაპართო (რამეთუ რადცა დაპართო და *πᾶσι τοῖς ἀλλοῖς προσέειπεν*) 921.
- დართვა *πρόσθεσις* 922.
- დართული („დამატებული“) *προσθεσις* 922.
- დასაბამება იხ. იდასაბამებს.
- დასაბამებრი *διχῶν* 748, *ἀδιχῶν* 8121; დასაბამებრი *διχῶν* 4322.
- დასაბამებრი *διχῶν* 1922.
- დასაბამებრი *διχῶν* 427, 5915, *διχῶν* 4612, 5618, *διχῶν* 9220.
- დასაბამი *διχῶν* 730, 1218, 138, 1413, 1815, 2222, 6118, 8917, 9021, *πέρας* 8922; დასაბამთა შორის *ἐν τοῖς διχῶν* 4522.
- დასაბამითი *διχῶν* 7111.
- დასაბამობითი *διχῶν* 4221, 6920, 701, 10913; აქუს საზღვარი დასაბამობითი მიზეზი *διχῶν ἐξουσία ἕως ἄπειρον* 591.

- დასასრული *τέλος*, 8917, 28, 9019, *τελευτή* 1242, 3, *τὸ τελευταῖον* 8618, *ἀποτέλεσμα* 4618, 4823, *ἀποπεράτωσις* 9015, დასასრულისა *τελευταῖος* 9011.
- დასახევა („გამოხატვა“, „განსაზღვრა“, „დახასიათება“): დასახევის *χαρακτηρίζεται* 7428, 9528; დასახევის და იცნობვის (რამე) *χαρακτηρίζομαι* 6414; ერთისა მიერ ყოველი დასახეოდის *τὸν ἕνός ἀπὸ τὰ πάντα χαρακτηρίζοντος* 10228.
- [და]სწრობა: უსწრებენ (რამე) *προζαταλαμβάνουσαι* 4628.
- დატევენა („დატოვება“, „ხელიდან გაშვება“, „გაშორება“): დაუტეობს *ἀπολείπει* 468; დაუტეოს რამე *ἀπολείπων* 338, 348, *ἀπολιπὼν* 4533.
- დატევენა („დატოვება“, „შენარჩუნება“, „მოთავსება“): არ ვინა დაიტეოს *οὐδὲ φαρμόσους* 1198; დატევენა (დატევენად) *δέχεσθαι* 1205, *ἐπιδέχεσθαι* 9028, *ἔχειν* 1018, *χρησθαι* 619.
- დატყვრვა („აღბეჭდვა“) *τύπος*.
- დაუესებელი („დაუშრეტელი“, „უკლებლივი“) *ἀσβεστος* 5412, *ἀνελάττωτος* 5429, *ἀνέκλειπτος* 5819.
- დაუხლომელი („დაურღვეველი“, „უხრწნელი“) *ἀνάλμηρος* 11128, 1125.
- დაუსაბამოე *ἀναρχος* 8918.
- დაუსრულებელი *ἀτελεύτητος* 8919.
- დაუძლიერდებისი. დაძლიერება.
- დაუწყუდეელი („განუწყვეტელი“) *ἀπαιστος* 1246.
- დაუკსნელი („რაც არ იზღება“, „რაც არ იხსნება“) *ἀλυτος* 2727, 8017, *ἀδιάλυτος* 344, 7724, 8120.
- დაფარული *κρυφίος* 581, 743, 21, 928, 9720.
- დაფენა: დაიფენენ (რამე) თვს ქუეშე *ὑποστράσαντες ἑαυτῶν* 747.
- დაფენილი: ქუეშე დაფენილი *ὑπεστρωμένος* 12020.
- დაფუძნება: ხესთ დაფუძნებთან *ἐπερείδουσαι* 4629.
- დაღათუ („თუ კი“, „თუ რომ“) *εἰ καὶ* 1810, 4712, 7820, 10517, *καὶ* 2724, 5732, 34, 6811, 11328, *ὅταν* 4533, 461.
1. დაყენება („დადგინება“): არსადა დაყენოს *οὐδᾶμοῦ στήσεται* 1112.
2. დაყენება („დაბრკოლება“): არა დაყენოს *οὐκ ἐκωλύετο* 6023, 28.
- დაშთენა („დარჩენა“): ჰვიეს და დაშთების *μένει* 4533.
- დაცვა: („შენახვა“) დაიცავს *φυλάττει* 7729 (დაიცავს [რამე] *φυλάττων* 7716), *διαφυλάττει* 7724, 8188, 938, *σῶζει* 258, *διωσῶζει* 9310, *συνέχει* 5429, *παρῆχει* (παρῆξει) 324, *ἐπιῆχει* 9416; რამეთუ არა დაუცავთ *οὐ γὰρ ἂν εἴη φυλάττοιμεν* 1220; რამათა დაიცვიდეს *διατηρεῖν* 9419; დაცვა *φυλάττεται* 2320.
- დაცვული *φρουρούμενος* 9311, 13.
1. დაცილება („გამოშორება“, „დაკლება“): დასცილდების *στέρεται* 1328, დასცილდებთან (რამე) *ἡλιαιωμένοι* 4219, *ἀποπεσοῦσαι* 574; დასცილდეს (რამე) *ἀποπεσῶν* 1328.
2. დაცილება („დაბრკოლება“, „შეფერხება“): დააცილებს *ἀποκωλύει* 867; დააცილების *κωλύει* 828, *κωλύεται* 8611; არ დაცილოს *οὐδὲν κωλύει* 618.
- დაცხრომა („შეწყვეტა“): დასცხრეს *παύσεται* 541, *παύσασαίτο* 542.
- დაცხრომილი *παυσάμενος* 541.
- დაძინება („დამატება“, „დართვა“) *πρόσθεις* 1258.
- დაძლიერება; დაუძლიერდების („მძლავრობა“, „გაბატონებულობა“) *ἐπύρηναι* 968.
- დაწესება: დაიწესებს *κατέταξεν* 618; დაიწესების *τάττεται* 8810.
- დაწესებული *τεταγμένος* 175, 197, 5418, 8028, 8331, *διατεταγμένος* 673; დაწესებულა *τέτακται* 5921, 12318, *συντέτακται* 5919.

დახუეღერებითი [ი], დახუეღერებული („შემთხვევითი“, „შემთხვევით-
მომხდარი“) *τὸ τεχνὸν* 448, 5118, 7618.

დახატვა: დახატავს („ასახავს“) *ἐσχετοῦνται* 9219.

დაკსნადი („რაც იშლება“, „რაც იხსნება“) *διαίλυτος* 341, *διαλυόμενος* 1121;
რამდენიმე დაკსნადი (არს) *τὸ ὄπισθεον διαλύεσθαι* 11127.

დაკსნილი („მოკლებული“): დაკსნალ (არიან) *παρρηγοῦται* (ხოლო ნაწილ-
ბითნი სულნი და გონიერისა თანალთხვისგანცა დაკსნილ = „ნაწილებითნი-
სულნი მოკლებული არიან კავშირს გონებასთან“) 1219.

დაჰაზრვა: დაჰაზრვად მისდა გონებად *νοῦν ἐστὶ ποιῆν* 10218.

დგომა (*ιστημι*): განგებისა დგომითა *τῆς προνοίας ἰσταμένης* 8228.

დგომაჲ *στάσις* 422.

ღება (*καίμαι*): სხუად სხუად დებისათვის *ἀλλων ἀλλήλοδ καίμενον* 158.

ღებული: ქუემდებარისაგან მის შორის დებული *τοῦ ὑποκαίμενους τὸ ἐν ὑπο-
καίμενον ὄν* 3110.

დიდობაჲ *μέγεθος* 549, *πηλίκον* 5411.

ე

ეგზომცა იხ. რამდომითა, რამდომცა.

ეგრეთვე *οὕτως* 2927, *ὡστε* 2212, *ὡσαύτως* 7028.

ეგრეცა *οὕτως (οὕτω)* 8719, 10328.

ეხიარების იხ. ზიარება.

ემფასი („ანარეკლი“, „შუქი“ „მაგალითი“) *ἐμφασίς* 8620, 1168.

ემყარების იხ. დამყარება.

ემყოფდის: ვიეთცა ესრეთ ემოფდის *ὡς ἐν ἑαύτῳ* 1711.

ემძლუარვის იხ. მძლუარვა.

ენას *ἐνάς* 786.

ეოცნებოდინ („უცნობნი იყვნენ“): ხოლო თუ მიზეზნი ეოცნებოდინ, არცა-
შემდგომთა იყოს კვლოვნებაჲ და ზედმიწევნულბაჲ („თუ მიზეზები უცნო-
ბია, არც შედეგთა ზედმიწევნით ცოდნაა შესაძლებელი“) *τῶν δὲ αἰτίων
ἀγνοοῦμεν ὅτι τῶν ἐξ ἑαυτῶν ἐστὶν* 121.

ეპირველების („წინ უძღვის“) *ἡρῆται*: ეპირველების და ეძღუანვის *ἡρῆται*
6225-26, ეძღუანვის და ეპირველების *ἡρῆται* 601-2; ეპირველებიან *ἐπι-
νοῦνται* 4617.

ერთბამ *ἄμα* 11719, *ὁμοῦ* 3718, 11727.

ერთბამად *ἄμα* 412, 164, 358, *ὁμοῦ* 4331, 748, 1022, 1069, *συνάμαθ* 11218-
συνδοχίον 4920, *ἐπίσης* 208.

ერთგუარებრივ *ἐνοσιδῶς* 877.

ერთგუარებრივად *ἐνοσιδῶς* 938.

ერთგუარებრივი *ἐνοσιδῆς* 1069.

ერთგუარი *ἐνοσιδῆς* 7328.

ერთგუარობაჲ *τὸ ἐνοσιδές* 5899, 591.

ერთგუაროვნებაჲ *τὸ ἐνοσιδές* 8925.

ერთ და იგივე *ὁ αὐτός* 9910. იხ. ერთი.

ერთება („შეერთება“): ერთებვიან ურთიერთას *ἐπὶ τὸν ἄμα* 1321. იხ. ერთ ქნა.

ერთებრ *ἐνωίως* 7228.

ერთებრი („ერთი“, „ერთეული“) *ἐν* (ესრეთვე ყოველნი ერთებრ და კეთილო-
ბა) 737, *ἐνωίᾳ* 743.

- ერთებრივ *ἐνιαῶς* 223, *ἐνοσιδῶς* 7415, *καθ' ἑαυτῶν* 11729.
ერთებრივად *ἐνιαῶς* 898, *κατὰ τῆς ἑαυτῶν* 1319.
1. ერთებრივი („ერთებრივი“, „ერთობლივი“, „შეერთებული“, „ერთიანი“) *ἐνιαῶς* 4824, 6819, 20, 723, 18, *ἐνῆκτερος* 5828, *ἐνῆκτατος* 7818, 907, *ἐνοσι-
δῆς* 566, 791, *ἐνοσιδέστατος* 5417; ერთებრივი და შედგმული *ἡγαμέστος* 8122.
ერთებრივების *ἐνῆκτατος* 6833, *ἐνοσιδέστερος* 416, 10632.
2. ერთებრივი („ერთობლიობა“) *ἐνάς* 4111, *τὸ ἔν* 7129.
ერთებრივობა *ἑνωσις* 7223; ერთობრივობისად *τῶ ἐνιαῶς* 227.
ერთი *εἷς* (*μία, ἓν*) 37 (*καὶ ἑξῆς*), *ἐνάς* 719, 25, 6722, 7121, 22; ერთი—ხოლო სხუა *τὸ μὲν—τὸ δὲ* 1421-22; ერთი და იგივე *ὁ αὐτός (ἢ αὐτή, ταύτην)* 4721, 6211, 1088, მითვე და ერთითა *κατὰ τὸ αὐτὸν* 6619; ერთი მეორესა *ἑτέρου* 615, 77.
ერთითობა („ერთში ყოფნა ყველაფრისა“) *τὸ καθ' ἑν* 10820.
ერთისგუარა *ἐνοσιδῆς* 728.
ერთ-მქმნელი *ἐνοποιός* 1323.
ერთ-მყოფელი *ἐνοποιός* 824, 9018.
ერთ-მყოფი *ἐνιαῶς* 726.
ერთობა *ἑνωσις* 1313, 28, *ἐνάς* 7021, *τὸ ἔν* 7129.
ერთობით *ἓνα* 3523, 3619.
ერთსახედ *εἰς ταύτην* 8227.
ერთ ქმნა: ერთ ექმნენ *ἐπίστα* 8028; ერთ ქმნა *τὸ ἡδύσμαι* 1322.
ერთ-ქმნა („გაერთიანება“, „შეერთება“) *ἑνωσις* 1322, 7528; ერთ-ქმნა და შეერთება 8018.
ესაკუთრების („შესაფერა“, „შეეფერება“) *πεδοίχαι ἄν* 3416; ესაკუთრებიან *πρὸς αὐτὸν ὅρα* 371.
ესევე *τὸ αὐτὸ* 654.
ესე-ვითარი *τοιούτος* 162, 514, 5818, 8010 9429 (*καὶ ἑξῆς*).
ესეზომ *τοιούτων* 5781; ესეზომვე—ესეზომვე *τοιούτους—τοιούτους* 1264.
ესთა („ესრეთ“, „ესე“, „ამნაირად“) *οὕτως, οὕτως* 4617, 6118, 776.
ესთავე *οὕτως* 228, *ὡστε* 2310; ესთადვე *ὡσαύτως* 4181.
ესრე *οὕτως* 9818.
ესრეთ *οὕτως* 1711, 4231, 4423, *ὡσαύτως* 811; ესრეთვე *οὕτως* 628, *ὡσαύτως* 238, 2820, 10119.
ესსახედ *ὁμοίως* 2019, 7725.
ეტლი *ὄμοιος* 12314, 15, 18, 17, 12413, 20, 12528.
ეუხუცებიან იხ. ძლუანვა.
ეყვანებიან („მიყვებიან“, „მისდევნ“) *ἐπιοῦται* 1116.
ეწინაებინს („წინ მიუძღვის“) *ἡγέσται* 98.
ეხების („დაკავშირებულია“) *ἐξήται* 6822.

3

- ვერს, *ὁὐκ, οὐχ* *καὶ ἰσὴ* (*καὶ ἰσῆ*); ხიარებად ვერ უძლო *μετέξω αὐτῶν* 10519.
ვიდრე *ἄχρι* 7720, 806, 8824; ვიდრე -მდე *εἰς* (ვიდრე უსახლვრობაღმდე *εἰς ἄπειρον*) 714, 1111. 237; ვიდრე უსახლვრობაღმდე *εἰς ἄπειρον* 5128.
ვიდრემდის *ἕως* 4922.
ვიდრემე *ἄρα* 57, 611, 18. 1423 (*καὶ ἑξῆς*), *ὁἷον* 10822, *ἡδὴ* 5423, *μὲν* 8522, *ὅτι* 2928, 11726, *πᾶς* 10717.

ვიდრელა ἡ (μύλλον—ἡ) 3211.

ვიდრელარა: უფროს ვიდრელარა μύλλον—ἡ 2425, 27.

ვიეთ იხ. ვიბ.

ვითავე ἄσπερ 408.

1. ვითარ (როგორც) ἢ 78, 5014, 7028, 7180, καθάπερ 9127, 9825, 12112, καθὼς 54, 4324, 5910, καθ' ὃ 4415, καθόσιν 2010, 1217, οἷον 259, 8829, ὅπερ 411-57, 1619, ὡς 2927, 6921, ἄσπερ 1225. იხ. ვითარცა.

2. ვითარ (როგორ? რაწინადად?) πῶς 712, 134, 2717, 281; ვითარცა πῶς-12214.

ვითარ და („ვიდრე“ ჰელარკა-თი ხადასის ჰელარკა) ἡ: რამეთუ რომელიმე არს უმჯობეს ვითარ და იგი არს, ხოლო რომელიმე უდარეს ვითარ და იგი არს τὸ μὲν ἔστι χρεωτότης ἢ ἔστι, τὸ δὲ χεῖρότης ἢ ἔστι 4311-18.

ვითარი οἷος 6912, 7610, 7722: ვითარი იყოს—იყვნენ იგი ὃ ἔσται—τοῦτό ἔσται 5917.

ვითარმედ ὡς 4627.

ვითარცა καθὼς 5180, οἷον 3513. იხ. 1. ვითარ.

ვიბ τίς: ვინანი τινὰ 6219; ვიეთთადმი τινί 5617. იხ. ვინმე, ვინცა.

ვინაებული („ნაწილობრივი“) τίς 827; ვინაებული და ნაწილებითი კეთილბოძა τίς ἀγαθότης 826.

1. ვინაჲ („რომელი“): ვინაჲცა ჰქონდა მრებნი τίνα. ἔξει αἰτίαν 9428. იხ. ვინაჲვე, ვინაჲცა.

2. ვინაჲ („ხოლმ“. „რამეთუ“, „კი“) μέντοι 4721, γὰρ 1218. ὅν 74. იხ. ვინაჲვე.

3. ვინაჲ („ამრიგად“, „ასე რომ“, „ამიტომ“) ἄστε 824, 2915, 6517, 7127, 10724, ὁμοίως 1325, 2623, 716, 10716, ὅς 1315, 7528.

4. ვინაჲ („ვინაიდან“) ἐπεὶ 1229, ἄτε 9125.

1. ვინაჲვე („რომელიმე“): ვინაჲსავე ყოვლობისა ὅσον τινός 4414, 18.

2. ვინაჲვე (=2. ვინაჲ) μὲν 7928, 806, μήν 7414, ἄρα 1618, 3420, 10234, γὰρ 3517, ὁἷ 714, ὁἷπου 971, ὁἷπουθεν 7622.

ვინაჲთგან ἐπεὶ 457, 648, εἰ 1810, εἴπερ 615, 1519, 26, 1617.

1. ვინაჲცა (=2. ვინაჲ) ἄρα 411, τοίνυν 84.

2. ვინაჲცა (=3. ვინაჲ) ἄστε 7719, ὁμῶν 4828, ὅς 2718; ვინაჲცა საცნაურ ὁἷ ὁἷ τούτων φανερόν 418.

ვიბმე τίς: ვინანიმე τινὰ 6524, ვიეთგანმე ἔκ τινων 728; ვიეთდამე სირათა იყვნენ დასაბამ τινῶν ὅν ἀρχαί ὄνται 6215; უამან არსებაცა ვიეთიმე განზომის ჯროს მენ τινων მეტრῶσι τῆν ὄντων 655.

ვიბცა („რომელიც“) τίς-(τί), ὅς: ვიეთცა ზოარის ἔν τινί 4512; ვიეთცა ὀίς 1136.

ვიბდავე τινός 1112.

ვიტყვ: ვიტყვთ φάμεν 8518, λέγομεν 1119. იხ. თქვამა.

ვინება: ივინება πᾶσαι 58, 464, 5122; რომელ ივინებენ πᾶσχοσαι 11018; ივინებდენ რაჲ παθισόμενοι, 12520, ივინო πέπονθε 44, 15, 4420, 10017, ევინო πέπονθε 625, ევინოს πέπονθε 3418; ვინებია πέπονθε (πεπόνθασι) 2418, 6211; ვინებია πᾶσχειν 5118, 81, παθεῖν 5117.

ვინება დი παθητός 5128, 771, πᾶσχειν 1118; ყოველი სხეული ბუნებით ვინება დი არს πᾶν σῶμα πᾶσχειν καὶ ἀπὸ πέ. φ. ψ. x. e 5121.

ვინებაჲ πᾶθος 525.

ვინებულად παθητικῶς 778.

ვინებული πεπονθῶς 4428, 455, 8328.

ვიკება: ივინებს („ვიეძენს“, „ივინებს“) ἀπολαύει 752.

ზედა *ἐπι* 156.

ზედა-მოქმედება *πρόσθετος* 4616.

ზედ ბრწყინვა: ზედ უბრწყინავს *ἐπιλάμπεται* 8411.

ზედ გარდადება: ზედ გარდასდებენ *χορηγῶσιν* 757. იხ. გარდადება.

ზედ მოდებული (*„მიმატებული“, „დამატებული“ „შეერთებული“*) *προσιμῆ-
ματος* 126a.

ზედ მიწადება (*„მეტის წადილი“*): ზედ მიუწადებს *ἐπιτρέχει* 8114.

ზედ მიწევნა *ἐπίστασθαι* 1119.

ზედ მიწევნა *„(„ცოდნა“, „უნარი“)* *ἐπιστήμη* 768; ზედმიწევნა და კელოვნება *ἐπιστήμη* 1119, 123.

ზედ მიწევნულიება (=ზედმიწევნა); კელოვნება და ზედმიწევნულება *ἐπι-
στήμη* 12a.

ზედ შემოსრული (*„დამატებითი“, „არა-არსებითი“, „შემთხვევითი“*) *ἐπι-
σώπιος* 1710, *ἐπιείκτος* 12027.

ზედ შეხება (*„შეხება“, „მიღწევა“*): ზედ შეეხოს (*რაა*) *ἐφάπτεται* 804; ზედ
ეხების *ἐφάπτεται* 761.

ზედ ხება იხ. ზედ შეხება.

ზედ მექონეობა (*„ფლობა“, „პყრობა“, „ბატონობა“, „სხვაზე უფრო მაღლა
ან მიღმა ყოფნა“*) *ἐπιχρῆται* 9214, *τὸ ἐξυφῆσθαι* 8030; თვთება ოდენ მი-
სისა ზემექონეობისა *τῆς ἐκείνου μόνης ἰδούτης* *ἐξείρετον* 1832.

ზენა *„(„ზევით მდებარე“, „უმაღლესი“, „პირველი“)* *πρῶτος* 9011, *τὸ ἄνω*: ზე-
ნად აღიყვანებს *εἰς τὸ ἄνω ἄγειν* 9523; ზენათა მიერ *ἄνωθι* 10715; ზენა-
თაგან *ἄνωθεν* 4619.

ზენათ (*„ზევიდან“* მაღალი საფეხურიდან) *დაბლისაგან*) *ἄνωθεν* 6827, 864, 18,
882, 903, 11027.

ზენა მიზეზი *αἰτία* 3825.

ზენათა (*„მიღმა“, „მაღალ საფეხურზე“, „იქითა მხარეს“, „სინამდვილის იქით“*)
ἐπέκεινα 1716, 24, 1817, 7023, 10232 (*აჲ სპარაჲ*).

ზენათა აღმკული იხ. ზესთ აღმკული.

ზენათა განყენებული იხ. ზესთ განყენებული.

ზენათა *„(„უზენაესი“, „მიღმა არსებული“, „უმჯობესი“)*: ზესთანი და გასაგონნი
(*რააც მხოლოდ გონებით წარმოდგინება*) *σῆτηρ* 10410; შეერთებს ზეს-
თასა *συνάπτει τὸς κρείττους* 9525.

ზენათაობითი (*„უზენაესი“, „უმჯობესი“*): ზესთაობითი მიზეზი (*„პირველი
მიზეზი“, „მიზეზთ-მიზეზი“*) *τὸ αἰτία* 462.

ზენათარსებით *ὑπερσυσῶς* 7227.

ზენათარსებითად *ὑπερσυσῶς* 896.

ზენათარსებითი *ὑπερσυσῶς* 713, 7216.

ზენათარსი *ὑπερσυσῶς* 7019, 27, 23, 29.

ზენათ აღმელელობა (*„ზევით-აღლა“, „აღმაველობა“*); ზესთ აღმელეობი-
სა (*„უმჯობესისა“*) ძალისაა არს *ὑπέρμακας ὑπὲρ ἐσὺ μεῖζονος* 8030.

ზენათ აღმკული (*„ზექვეყნიური“*) *ὑπερῆσμος* 9818, 20, 24, 9918, 21, 23, 1001.

ზენათ ძეს (*„მიღმა არსებობს“*) *ἐστὶν ἐπέκεινα* 7023, *ἐξῆρηται* 4823, *εἶναι
κρείττον* 1026.

ზენათ განკარგული (*„განყენებული“, „გაშორებული“*) *ἐξῆρηστος* 6016, 9710.

ზენათ განფენა (*„ზევით ან მიღმა მდებარეობა“*): ზესთ განფენებიან *ὑπερῆ-*

τείνεται 401.

ზესთ-განფენილი („ზევით ან მიღმა მდებარე“): ზესთ-განფენილ არს (არიან) *ὑπερήπλωται* 573i, 862a.

ზესთ-განყენებული („მიღმა არსებული“, „გაშორებული“) *ἐξηρημένος* 573a, 813a, 862a, 81, *χωριστός* 97b, 992a; ზესთ განყენებულ არს *ἐξήρηται* 617, 802a.

ზესთ-გასაგონრო (აღნებით მისაწვდომი) *σοητός* 982a.

ზესთ-გონებითი *σοητός* 9810, 1003a; ზესთ-გონებითი მოქმედებაჲ *πρό σοῦ ἐνέργεια* 73a; ზესთ-გონებითა მხოლოსა *τῆς ὑπὲρ σοῦ ἐνάδος* 67a.

ზესთ-გონებისაჲ *ὑπέρουσ* 701a.

ზესთ-დამყარებული („დამყარებული“, „დაფუძნებული“): ზესთ-დამყარებულ (არს) *ὑπερβύσται* 601b.

ზესთ-დაფუძნება („რამეზე დამყარება“, „დაბჯენა“): ზესთ დაფუძნებიან *ἐπερβόσται* 462a.

ზესთ-კიდოვნება („უმაღლესი წვერი“, „მწვერვალი“) *ἀκρότης* 892a.

ზესთ-მანათებელი *καταλάμπουντες* 972a.

ზესთ-მდებარე („ზევით ან მიღმა მდებარე“, „უზეთაესი“, „განყენებული“) *ὑπερακείμενος* 679, 15, 17, 681, 15, 31, 6911, 806, 802a, *ὑπέρτερος* 902a, *ἐξαιρέτως* 60a; ზესთ-მდებარე არს (არიან) *ἐξήρηται* 742a, *ὑπεραίρει* 1063a, *ὑπερήπλωται* 1214 *ὑπερφόρουσαι* 12114.

ზესთ-მდებარეობაჲ *περυσσια* 462a; ზესთ-მდებარეობისა მიზეზისაჲნ *ὑπὸ τῆς ὑπερακίμενης αἰτίας* 373a.

ზესთ-მდებარეობითი *ὑπερακίμενος* 6727, *ὑπερδრυμένος* 902a.

ზესთ მემფენეობდეს („რისამე ზემოთ ან რისამე მიღმა იყოს განფენილი“): და უდარესთაჲნ ზესთ მემფენეობდეს *καὶ τῶν καταδεστέρων ὑπερηπλωμένων* 931b-17.

ზესთ-მექონე („უზენაესი“, „აღმეტებული“) *ὑπέρτερος* 461a.

ზესთ-მექონეობაჲ („აღმატებულობა“, „სიკარბე“, „უზენაესობა“) *ὑπεροχὴ* 7430, 802a, 912i; ზესთ-მექონეობითა კეთილთაჲთა *τῆς ὑπερπλήρους ἀγαθότητος* 8114.

ზესთ-მექონეობით *ἐξηρημένος* 922a, *προσεχῶς* 813a.

ზესთ-მექონეობით(ი) *ἐξηρημένος* 93b.

ზესთ-მქონებლობაჲ (=ზესთ-მექონეობაჲ) *ὑπεροχὴ* 869.

ზესთ-პყრობაჲ („უპირატესობა“) *ὑπεροχὴ* 931a.

ზესთ-სრულებაჲ („სისრულე“, „უნაკლულობა“, „სრულყოფა“) *τελειότης* 228, *τὸ ὑπέρπληρες* 81b.

ზესთ-სრული („სრული“, „სრულყოფილი“) *τελειότητος* 291, *ὑπερπλήρης* 819, 12, 921a.

ზიარება („მიღება“ „მონაწილეობა“, „მონაწილეობის მიღება“, „რისამე ნაწილად ან მონაწილედ ყოფნა“): ეზიარების (ეზიარებიან) *μετέχει* 4427 (ა⁶ *ἐκ τῆς*), *μετέχει* (ἐκ... μετ.) 37, 57, *μεθεκτός ἐστι* 7117, *ἀπολαμβάνει* 872a, *μεταλαμβάνει* 642a, *συνήπται* 12319, *συνέσγυται* 689; იზიარებს (იზიარებდებ) *μεταλαμβάνει* 611i; ეზიარა *ἑκοινωνήσεν* 630; ეზიაროს *μεμείκει* 47, 1122a, ეზიაროს (რაჲ) *συνάπτων* 3711; ეზიარებოდის და ეზებოდის *συνάπτων* 112a; თუ შეიყრებოდინ და ეზიარებოდინ *ἐκ δὲ συνάγει* 72; იზიარებოდა *μετείχετο* 104a; ზიარებაჲ *μετασχεῖν* 83a, *μεταλαγχάσει* 6014, 752, *συνάπτει* 372, *ἀπιδάψει* 689; ურთიერთას ზიარებითა იქმნების *καὶ κοινωνοῦντα ἀλλήλοις γίνονται* 5b.

ზიარებადი *μεθεκτός* 8013, 9917, 1141b.

ხიარება *μέθεις* 46, 1326, 5511, *μετοχή* 54, *μετουσία* 5714, 7318, *καιροσία* 191, 2410, 2618, 5123, 6712,, 7724, 9112, *συναφή* 2423, 8318.

ხიარებით განდმრთობილი *მეძ* 7326.

ხიარებითი *μεθικτός* 7132.

ხიარებით ღმერთი *მეძ* 70—73 (ნა.სა.ღ).

ხიარებულ *μετέχων* 7529, ვითარ ხიარებული *μετεχομένως* 2028.

ხოვნი: ხოვნი—ხოვნი *οί μὲν—οί δέ* 7410-11

ხოგჯერ *ἀλλοτε* 1269.

ხომიერ: ზომიერივე აქუს წესი *μερικωτέραν έχει τάξιν* 9526.

ხომობა *ποσόν* 5410.

ხუავი („ტვირთი“): ონკოს-ხუავთა *τοῖς ὄγκοις* 11322.

თ

თავი (*ταφιασμοσ*) *χειράλιον* 34.

თანა (თან) *σόν* 3829, *μυτ* 1525, 4421.

თანამავლობა („ერთად სვლა“): თანა ემავალს *συμπορεύεται* 3421.

თანამელშეობა („თანაგზობა“) *τὸ συμπαύδες* 248.

თანამხიარებელი *μετεχόμενος* 452.

თანალთხვა („შეკავშირება“, „დამოკიდებულება“) *ἀνάγκησ* 1219.

თანალთხული („შეკავშირებული“) *συνεχόμενος* 1915.

თანალკრვა („ერთად შეკრა“, „შეკავშირება“, „შეერთება“): თან ალკრვის (ალკვრიან) *συνδείται* 4123; რაათა თან ალკვროდინ *συνάπτειν* 8922; თანალკრვა *συνάπτειται* 1119.

თანალკრული („ერთად შეკრული“, „შეერთებული“, „შეკავშირებული“) *ἐξήμισος* 8419; თანალკრულ არს *ἐπὶδεται* 8815, *ἐξήπται* 577.

თანალუწმასნელი („შეუბებელი“, „ის რაც განუწყვეტელი არაა“) *μισήπται* 1058.

თანალქმნა: თან ალუქმნიეს („მიუღია“, „მონაწილე გამხდარა“) *μετέληφεν* 1156.

თან-ალხება („შეხება“): თან აღხების (რა) *ἐξήπται* 8418.

თანალჰყვებინ („თან მიჰყვებინა“, „თან მისდევინა“) *συνέπονται* 1111.

თანაწარმოდგომილი („თანა-ბუნება“, „ამავე ბუნებისა“) *συμφυής* 7319

თანაწარმოდგომა *συσούσια* 925.

თანბუნება *ὁμοφυής* 709.

თანბუნებითი *τὸ ὁμοφυῶς* 689.

თანგაალბებულ *συσχετισμέν* 8012.

თანგანხიდული *συσδιαστάς* 11323. იხ. განხიდული.

თანგანხომილი (=თანგანხიდული) *συσχετισόμενος* 3428.

თანგანწვალება („ერთად განაწილება“): თან განიწვალებინ *συσδιαδοῦν-ται* 7611, -(რა) *συμμερισθήσεται* 11321.

თანდადასებულ *(„შესაბამი“, „შესატყვისი“)* *σὺστοιχος* 676.

თანდათვებულ *(„დანათესავებული“)* *συγγενέστερος* 10634.

თანდაწვესება *σύνταξ* 7612.

თანდაწვესებულ *(„შეწყობილი“, „შეთანხმებული“)* *ὁμοταγής* 193,11, 6721, *συσταγμένος* 8627, 9714, *σύνταξ* 9718.

თანენება: თან იენებს (იენებენ) *συμπάσχει* 12521.

თაზირება *μέθεις* 2930.

თახიარებით ღმერთი *მეძ* 722.

- თან თხზვაჲ („შეკვრა“, „შეკავშირება“) სბსბსიჯ 90ბ.
- თან იყვანებნიან *συνειπνεσαι* 125ა.
- თან ლმობილი *συμπαθής* 24ა.
- თანმეარსეობაჲ *μετωση* 51ა, 121ა.
- თანმეგრძნეობაჲ („შეგნება“, „შეტყობა“) *συναίσθησις* 30ბ.
- თანმევენე („თანამგრძნობი“) *συμπαθής* 271ბ.
- თანმელმე („თანამგრძნობი“) *συμπαθής* 24ა.
- თანმეტომე („ნათესავი“) *συγγενής* 101ბ.
- თანმექონე („მოზიარე“) *μεθεκτός* 41ბ, *μετέχων* 35ა, *μετεχρίστος* 411ა, 17.
- თანმექონეობაჲ *μέθεξις* 43ა.
- თანმეწესე („თანაშეწყობილი“, „შეწყობილი“) *ἑμοισαγής* 67ა.
- თანმზიარებელი *μετέχων* 31ა.
- თანმიარსებაჲ *μετωση* 12ა, 1717, 1818, 8611.
- თანმიბუნებება („იმავე ბუნებისად გახდომა“, „თანა-იდენტურობა“): თან მიუბუნებებს *συμφυές ἀπότελεθ* 109ა; თან მიებუნებენ *συμφύεται* 847; თანმიბუნებებაჲ *συμφυεσθαι* 68ა, 797.
- თანმიბუნებებელი („თანა-იდენტური“) *συμφυής* 741ა, 84ა, 97ა.
- თანმიდება („მიმატება“, „დამატება“, „დართვა“) *περσθესიς* 7518, 125ა.
- თანმიდრეკა („ერთად მოძრაობა“, „თანადრეკა“): თან მიდრეკებიან *συγκυνοῦνται* 1251ა.
- თანმიდრეკილი *συγκυνοῦστος* 124ა.
- თანმივნება („თანაგრძნობა“) *συναισθησις* 80ა.
- თანმივნება *τὸ συμπαθές* 86ა. იხ. თანმელმეობა.
- თანმიხეხი („თანმონაწილე“ *κοινὴ μετέχουσι*) *συναίτιον* 491; უფროსდა თანმიხეხ იყოს და არა საკუთარ მიხეხ *συναίτιον ἐστὶ μάλλον ἢ αἰτίον* 49ა.
- თანმიმღებელი („თანამოზიარე“) *μετελλήφας* 56ა; თანმიმღებელი და მზიარებელი *μετελλήφας* 12ა.
- თანმიმცემი: თანმიმცემნი *μεταδιδόντες* 73ა.
- თანმიმწამე („შემკრები“, „შემწამებელი“) *συυεσων* 89ა.
- თანმისასრულებელი („დამასრულებელი“, „დამატებითი“) *συναπληρωτικός* 491.
- თანმიტომებელი („დანათესავებელი“, „თანამონათესავე“) *συγγενέστατος* 5418.
- თანმიუნაქუსველი („თანმიუღებელი“, „უკავშირო“) *ἀσχετος* 86ა.
- თანმიქმნა („თანმიცემა“, „მიცემა“ „მინიკება“): ნაწილებრივნი თან მიუქმნა *τῶν μερικωτέρων χορηγούτων* 4621-22.
- თანმილება იხ. თანმიმღებელი.
- თანმიცემა („მიცემა“, „გადაცემა“, „ჩაბარება“, „მინიკება“) თან მისცემს (თან მისცემენ) *δίδωσι* 71ა, *ἐπιδίδωσι* 90ა, *μεταδίδωσι* 5918, 63ა, *χορηγεί* 4627, თანმიცემაჲ *μεταδίδωσι* 7319, თანმიცემით და შორის *ἐν τῷ μετασχεῖν* 1627.
- თანმიცემაჲ *μετιδίδωσις* 1615, 3810, 469, 15, 6028, 7518, 7715, 966, *μέθεξις* 4618.
- თანმიცვალება („ცვლილება“, „შეცვლა“) *μεταβαλναι* 118ა.
- თანმიცვალებაჲ *μεταβολή* 118ა.
- თანმიწამება („თანმიზიდვა“, „ერთად, ერთ ადგრლას მიხრა“, „შეკრება“): თან მიიწამებს (რაჲ) *συυεσων* 9015.
- თანმიწამებაჲ („შეკრება“) *σσυυεσωσις* 89ა.
- თანმიწამვაჲ („ერთად, ერთ ადგილას მიხრა“, „დახრა“) *ὑποπή* 12516.
- თანმიხებელი („შეხებელი“): თანმიხებულ არს *σσυησται* 7615.

- თან მოაქუს („აქეს თან“, „მოიცავს“, „შეიცავს“) *μετείληφεν* 11817; თან მოაქუს მიზეზი კეთილობისა *παροῦσαν ἔχει τῆσ τοῦ ἀγαθοῦ αἰτίαν* 107.
- თან მოდასე („შესაბამი“, „შესატყვისი“) *σῶστοιχος* 959. იხ. თანდადასებული.
- თან მობრედი („მოხაგისი“, „ნალოგოური“) *τὸ (δὲ) ἀπὲς* 3520.
- თან მოქმედე (=თანმექმედე) *μετεχόμενος* 2022.
- თან მოქმედება („ერთად მოქმედება“ „ერთდროულად მოქმედება“): თან იმოქმედებს *συγγεῖ* 466.
- თან მპყრობი („შემცველი“, „რომელსაც ხელთ აქვს“) *συνέχων* 8818 (აგ. კოპე 82კ1).
- თან მქონებელი *μετασχών* 2411.
- თან მყოლი („მიმყოლი“, „მომყოლი“ „მომდევნა“) *ἐπόμενος* 12214.
- თან ნათხი („შენაერთი“, „შეერთება“) *συνέχεια* 8120.
- თან მპყრობა: თან იპყრობს *συνέχει* 9310. შდ. თანმპყრობი.
- თან მპყრობა *συναχῆ* 9019.
- თან ტომება: თან ეტომვის („ენათესავება“, „თანამონათესავე არის“). *συγγενές* ბნ 798.
- თან ტომება *(„თანამონათესაობა“)* *συγγένεια* 791.
- თან ტომი („თანამონათესავე“) *συγγενής* 2421, 2718, 3121, 684, 6918, 7029, 8028, 10513, *συγγέστατος* 7012.
- თან უენი („არა თანამგრობი“) *ἀσυμπαιθής* 2733. იხ. თანულმო.
- თან უხიარებელი („უხიარო“, „შეურეველი“) *ἀμικτος* 7429.
- თან უხიარობა (=თანუხიარებელი) *ἀμέμικτος* 2128, 453.
- თან ულმო („არა თანამგრობი“) *ἀσυμπαιθής* 2421. იხ. თანუენი.
- თან უქონებელი („უხიარო“, „მონაწილეობის ან ნაწილის არ მქონე“) *ἀμέμικτος* 3530.
- თან უქონობა (=თანუქონებელი) *ἀμέμικτος* 365, 4114, 16.
- თან ქონება: თან იქონებს (თან იქონებენ) *μετέχει* 1812, *μετέχονται* 4130; თან იქონებს (რად) *μετέχων* 368.
- თან ქონება *μέμειξεν* 369.
- თან ქონებელი *μετεχόμενος* 3529, 364.
- თან ყვანება იხ. თან იყვანებიან.
- თან შებუნებებით *συμφυῶς* 12014.
- თან შებუნებებულნი („ბუნებით მინიკებულნი“) *συμφυῆς* 12513, 19, 28. იხ. თანნიბუნებებულნი.
- თან შედგმული („შედგენილი“, „შეხავებული“, „რთული“) *συσυμμετός* 3319, 27, 3410, 5129.
- თან შედგომა: თან შეუდგან („ვიწმეხ თან მიჰყვებიან“, „მისდევნა“) *συνάπτει* 12520.
- თან შედგომა *(„შედგენა“, „შეხავება“)* *συσυμμετός*. 349. შდ. თან შედგმული.
- თან შეთესული („რამესთან ერთად ერთთესლად გახდომა“) *συσυμμετρώμενος* 588 (მოაბგენელს აურკობა; თან შეთესული აქნებოდა *συσυμμετρώμενος*, ხოლო *συσυμμετρώμενος* — უნისაგან *συσυμμετρώ* — ნისაგან „შეჭიდობებულს“. იხ. ნეკოთ ბგ. 168 ა. ვ. *συσυμμετρώ*).
- თან შეთხზვა („შერთვა“, „შეკრება“) *συσυμμετός* 9817.
- თან შეკრება: (თვის შეკრებების *συσυμμετός* 1257); თან შეკრებობის *συσυμμετός* 71.
- თან შეკრვა: თან შეკრავს *συσυμμετός* 2618, 9019.
- თან შეკრვა *συσυμμετός* 2618.
- თან შეკრული *συσυμμετός* 11127; თან შეკრული (არიან) *συσυμμετός* 8117, 28; რად-თა თან შეკრული იყოს *συσυμμετός* 8981.

- თან შემოზიდვა („მოკიმა“, „მოჭრა“, „თავის მოყრა“, „შემოკრება“) *σπί-
γειν*: განუწყვალბლობა თან შემოზიდვას და თან შეჭრათვს *ἡ δὲ ἀμείλια
σπίγγουσα καὶ σισπειδωσα* 542s.
- თან შემხებელი *συσέπται* 801a.
- თან შერთვა: თან შეჭრათვს (რაჲ) *σισπειδω* 542s. შდ. თანშემოზიდვა.
- თან შერთვაჲ („შერთება“) *συναφή*: თანშერთვაჲ და ზიარებაჲ *συνάφῃ*
1251b.
- თან შერწყმაჲ („შერევა“, „არევა“) *σύχυσεν* 106a.
- თან შერწყმული *δσυχεχυσμένος* 106a.
- თან შეუდგმელი („თანშეუკვრელი“) *τὸ μὴ συνίεται* 512a.
- თან შეუცვალბებელი („უცვლელი“) *ἀμετάβλητος* 498b, 501.
- თან შეყოფა („გადაბმა“, „შეკავშირება“): მოქმედებასა მისსა თანა შეყო *κατὰ
τῆς ἐνέργειαν συναφῶν* 492s.
- თან შეყოფითი *συνεχῆ* 362a.
- თან შეყოფილი („შერთებული“, „გაერთიანებული“, „შემოზღუდული“): თან-
შეყოფილ (არაინ) *συνήρηται* 1211b; თანშეყოფილან *συνήρηται* 12127;
თანშეყოფილი და ერთ-ქმნილი *συνεπτυσμένος* 103b.
- თან შეცვალბება („გამოცვლა“, „ცვლილება“, „სახეცვლა“): თან შეიცვალოს
μεταβίβλη 492b, *μεταβίβλει* 502; თან შეიცვალოს (რაჲ) *μεταβίβλων* 23b.
- თან შეხება („შეხება“, „გადაბმა“): თან შეახნეს ორნივე კიდურნი *συνάψει
ἄμφω* 521a.
- თან ცვალბება (=თანშეცვალბება): თან იცვალბებინ *συμμεταβίβλει* 1251b.
- თან ცვალბებაჲ *μεταβολή* 1242b, *μετάβασιν* 1182a.
- თან ცვალბებით *μεταβατικῶς* 12611; თანცვალბებით-მეტავატიკოს *μεταβατι-
κῶς* 1191-2.
- თან წარმოარსება („თან წარმოშობა“, „თავისთან ერთად, როგორც თავი-
სი შედგვის, წარმოქმნა“): თან წარმოიარსებს *συνσφίσει* 382b.
- თან წარმოება (=თანწარმოარსება): მყოფნი თან იწარმოვნა *τὰ ἕντα συμπα-
ρήγαρον* 887.
- თან წარმოდგომილი („თანწარმოშობილი“, „თანა-არსებული“) *τὸ ἐκαστὸν
παρετατικόν* 106; თანწარმოდგომილი (არს) 558.
- თან წარმოყენება (=თანწარმოარსება): წარმოაყენებს *συναφίστησι* 841b;
თანწარმოყენებად *παράγει* 382b.
- თან წარმოშობა: თან წარმოშობს *συναπογειοῦ* 46b.
- თემის („შესაძლო“) *ἐπέμει* 751b.
- თითოეულ („განცალკევებით“) *ἑκαστῶς* (*adv.*) 1173b.
- თითოეული *ἑκαστῶς* 38, 72b (*და სმ.არს.*).
- თნებითი („საფდქრებელი“) *ბიჯასტῶς* 768a; თნებითი ძალი ბბჯა 767.
- თვზებაჲ („თავისებურება“, „განსაკუთრებულობა“, „განკერძოებულება“) *ἰδι-
ότης* 423a, 591b, 632b, 71a, 73a, 82b, 8821, *ἰδιωμα* 607, 821b, *ἰδιον* 941b,
1013, *ἰδία* 1192, *ἑπαχῆς* 802a; თვთებაჲ თვსი *τὸ ἐκαστῶν* 492b; თვთებაჲ
უსახლვროობისაჲ („თვითუსახლვროობა“, „პირველი უსინლვროობა“) *ἀ-
τοπειρία* 582b.
- თვთებითი („ცალკეული“, „თვითეული“) *ἑκαστῶς* 1081b.
- თვთებრიობაჲ („თავისებურება“, „განსაკუთრებულობა“) *ἰδιότης* 852a.
- თვთებრივი *ἑκαστῶς* 832b.
- თვთერთი („თავისთავადი ერთი“, „აბსულუტური ერთი“) 44, 514, 715, 25, 715
(*და სმ.არს.*).

- ბგავი („ნიმუში“) *παράδειγμα* 10617.
- ბგარდაოს („გარდამავალი იყოს“, „განვლოს“, „წარვლოს“) *δοσιέποι* 53აქ.
- ბგი *ἐκείνος* 39 (ლ. სწავლ.).
- ბგივე (ბგივე და ერთი, ერთი და ბგივე) ὁ αὐτός, ταὐτόν 351a, 36a, 47a, 62a, 89a.
- ბგივეობა და ταὐτόν (*ταὐτά, τὸ ταὐτόν*) 3710, 4318, 19, 69a, 77a, ταὐτότης 19a, 627, 103a, τὸ ἄσαύτως 59a; ბგივეობითა („აგრეთვე“) ἄσαύτως 61a.
- ბგიობა („ბგივეობა“) τὸ ταὐτόν 19a.
- ბდასაბამებს („იწყებს“) *ἀρχεται* 81a.
- ბმეცნებს („ბცის“, „ბცოდნა აქვს“) *γυαώσκει* 29a.
- ბმრ, ბმრ რე („ბილმა“, „გადაღმა მხარეს“) *ἐπέκεινα* 851a; ზესთ და იმრ მყოფ-თაასა *ἐπ. τῶν ὄντων* 9a, 7a; უბირველეს და იმრ *ἐπέκεινα* 69a; იმრ რე და უზესთაეს *ἐπέκεινα* 58a.
- ბოცნების („წარმოიდგინების“) *φαντάζεται* 126a.
- ბუმეცრებს (უმეცარ არს, „არ იცნობს“) *ἀγνοεῖ* 114a.
- ბუწყა იბ. უწყება.
- ბყოა თბ იუ 3417, 18, 20, 3518, τὸ εἶναι 3510.
- ბყოს იბ. არს.
- ბყოსი თბ *ἔσται* 3417, 18, 20. 3518.
- ბყუდნეს („დაყუდდეს“, „დადგინდეს“) *κοιτίζεται* 20a.
- ბშთამოებს („შთამოვალს“, „წარმოიშობა“) *κάντισαι* 1261a, *καμῖκουσι* 86a.
- ბძიოს („იყოს უძრავად“, „იდგეს“ შდ. ძეს): ხოლო თუ იძიოს ყოველი *ἐλ γὰρ στατή τὰ πάντα* 141a.
- ბწადებს იბ. წადილი.
- ბწყებს *ἀρχεται* 39a, 45a, 85a; იწყებს და *ἀρχόμενος* 851a; იწყოს *ἀρχεται* 771a.

კ

- კავშირი („ელემენტი“, „საწყისი“) *στοιχείον* 33a, 4911, 126a, *στοιχείως* 3a.
- კაცი *ἀνθρώπος* 2017, 45a1.
- კეთილგუარი („სიკეთის სახისა“, „სიკეთის მაგვარი“) *ἀγαθοειδής* 73a, 8, 91a.
- კეთილგუარობა და *ἀγαθοειδής* 751a, τὸ *ἀγαθοειδής* 227.
- კეთილი („სიკეთე“) τὸ *ἀγαθόν* 8a, 28a, 4010 (ლ. სწავლ.), *ἀγαθότης* 72a.
- კეთილ-მოქმედი *ἀγαθοεργός* 82a.
- კეთილობა და *ἀγαθόν* 9a, 4, 39a (ლ. სწავლ.); *ἀγαθότης* 12a, 22a, 30a, τὸ εἶναι 10a, 2611, 2917, 32a; მყოფობა უკუე აქუს კეთილობითი *ὑπαρξεν μὲν ἔχει τῆν ἀγαθότητα* 74a.
- კეთილწესიერად („წესიერად“) *εὐτάκτως* 421a.
- კეთილწესიერი („წესიერი“) *εὐτακτός* 41a, 81a.
- კეთილ ჰყოფს *ἀγαθώνει* 8210.
- კერპი *εἰδωλον* 42a.
- კიდმ, კიდი 1), *πρᾶξ.* („გარდა“, „გარემე“ „უ-“) *χαρίς* 33a, *ἔξω* 78a; 2) *adv.* („ზანცალკეებით“) *χαρίς* 10a, კიდის-კიდე *χαρίς* 61a.
- კიდოვნება („მწვერვალი“) *ἀκρότης* 90a, 1201a.
- კიდოვნებითი: კიდოვნებითი და უმწვერვალესი *ἀκρότατος* 1261a.
- კიდური („კიდე“, „წვერი“, „მწვერვალი“) *ἀκρον* 2811, 15, 39a, 27, 81a, 90a.

კლება: აკლს („აკლია“) *λείπεται* 1630, 2710, 2815, 3710, 481, 504, 5720, 8713, 10211, 11426, 1244 (და სხვაგანაც).

კმაე („საკმაო“) *ικανός* 6831, *αὐτάραχος* 819.

კმაყოფი („საკმაო“, „თვითთავადი“, „უნაკლო“) *αὐτάραχος* 7818, 18, *σαζόμενος* 314; უმოქნო და კმაყოფი *αὐτάραχος* 1519. შდ. უმოქნოა.

კულად *πάλις* 311, 518, 4518, 12230, *τή* 395, *ἐπειτα* 2916.

კული: მიიღეს რაღვე მყოფობისა კული და ნაბრწყინი *καταδέχασθαι τινε. ἄμυδράν ξυφασιν* 4823.

ლ

ლტოლვა: ივლტის *ὀλχεται* 343.

მ

მაარსებელი („არსებობის მიმცემი“, „სიცოცხლის მიმცემი“ „საფუძველის ან დასაბამის მიმცემი“) *γόνιμος* 2333, *σωστικός* 3213, *θποσιστής* 11523.

მაგრა („მაგრამ“) *ἀλλά* 501, 556, 5720, 83, 652, *ὅτι* 618.

მაგუამოვნებელი („არსებობის მიმნიჭებელი“, „საფუძველის მიმცემი“) *ὑποστατικός* 1618, 228, 11, 10, 8215, 8417, *θποσιστής* 3613. იხ. მაარსებელი, მამყოფებელი, წარმომაყენებელი.

მაერთებელი *ἐνώζων* 218, *ἑνωτικός* 1312.

მაესი („შემცველი“) *προσλαμβάνω* 7411.

მაზიარებელი *συμπίπτω* 1420; მაზიარებელ ყოფილიყო *συνηήτο* 288.

მაკეთილებელიობა („სიკეთის ჩადენა“) *τὸ ἀγαθοῦργόν* 7519.

მაძაე *πατήρ* 9120, 30.

მაძებრივი *πατρικός* 9116, 21. 921, 2, 953, 6, 14, 16. იხ. მამობრივი.

მაძკობი („შემამკობელი“) *κοσμών* 1115.

მამობრივი *πατρικός* 9124.

მამყოფებელი („არსებობის მიმნიჭებელი“, „ყოფნის საფუძველი“) *ὑποστατικός* 10721. იხ. მაარსებელი, მაგუამოვნებელი.

მარადის *ἀεί* 122, 3318, 376, *πάντη* 8815.

მარადისობა *τὸ ἀεί* 5520.

მარადყოფი („მუდმივ ყოფი“, „მარად არსებული“) *αἰώνιος* 3514, 22, *τὸ ἀεί* 3515.

მარტივ *ἀπλῶς* 1025, 1323, 4515; მარტივად *ἀπλῶς* 6221, 8420.

მარტივი *ἀπλοῦς* 8314, 23; მარტივი და საყოველთაო კეთილობა *τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν* 916, 23; უმარტივესი *ἀπλοῦστερος* 3918, 25.

მარტივობა *ἀπλότης* 404.

მასახლვრებელი („განმსახლვრებელი“) *ἀφορίζων* 7424.

მასველობა („იგივეობა“) *τὸ ταῦτόν* 259 (აჭუჭი 183); მასვეობასა მკონებელნი *ὁσαύτως ἔχουσαι* 8614.

მასრულებელი („შემსრულებელი“) *τελειῶν* 1115.

მაფუძნებელი: მაფუძნებელად შემძლებელი *ἰδρσθαι διατάμειον* 315.

მაღალი *ὑψηλός*; უმაღლესი *ὑψηλότερος* 8023.

მაღმრობისებელი *ἐκθειαστικός* 996.

მაშა *γάρ* 618.

მაშინ *πότε* 8613; და მაშინლა *καὶ τότε* 1118.

- მაცხოვნებელი („სიცოცხლის მიმნიჭებელი“) *σωτηρις* 131b, 85a.
- მაცხოვნებელიობაჲ; აქუს... მაცხოვნებლობაჲ *ἡπαρξουσα...* *ζωοποιος* 120a.
- მაცხოვნი (=მაცხოვნებელი) *σῶζων* 33a.
- მაცხოვრებაჲ (=მაცხოვნებლობაჲ): კეთილობაჲ არს მაცხოვრებაჲ ყოველთა მყოფთაჲ *τὸ ἀγαθὸν ἔστι σωτηριὸν τῶν θύτων ἀπάντων.*
- მახლობელ („მახლობლად“) *ἐγγυτέρω* 78a.
- მახლობელად *προσεχῶς* 681, 1b, 1151b, 1221b.
- მახლობელი *προσεχής* 674; უმახლობელესი *ἐγγυτέρως* 22a, *τὸ ἐγγυτέρω* 28a, 401a, *προσεχής* 26a, 88a; უმახლობელეს *ἐγγυτέρω* 10a, 221b, 401a, 47a, 83a, 1031a, *ἐγγυστερα* 5417, *προσεχῶς* 27a, 80a, 2a, უმახლობელესად *προσεχῶς* 1031a.
- მახლობელობით *προσεχῶς* 671a, 1151b, 1261a.
- მბაძავი *μυστήριος* 22a7, 8631, 123a.
- მბაძველი *μυστήριος* 50a.
- მგე („მყარი“): თჳს შორის მგედ და მათუძნებელად თჳსად შემძლებელი *τὸ ἴδιόν ἐν ἀντὶ μὲν ἐν καὶ ἰδენტικῶν ὑποκειμένων* 31a. იხ. მგები.
- მგები („მყარი“, „უძრავი“) *μυστα* 251a, 26a7, 77a.
- მდგომარე („არსებული“, „მოფი“) *ὑφ᾽ ἑαυτῶς* 17a.
- მდგომარეობაჲ („არსებობა“, „ყოფნა“) *ὑπόστασις* 2511.
- მდგომარეობითი („მყარი“) *ἑστῶς* 371a.
- მდგომი („არსებული“, „მოფი“, „მყარი“) *μυστα* 591, *ὑφ᾽ ἑαυτῶς* 28a; მდგომ არს *ὑφ᾽ ἑαυτῶν* 341.
- მდგომობითი („არსებითი“, „მარსებელი“) *ὑποστατικῶς* 381. შდ. მაგუამოვნებელი, მამყოფებელი, მარსებელი.
- მდე *εἰς*: უსახლერობადმდე *εἰς ἀπειρον* 71a, 51a.
- მებაძე („მბაძვე“) *μυστήριος* 22a.
- მებრ *κατὰ* 36a (კა სპ. რა. რ).
- მედინი („მიმდინარე“): სამარადისოდ მედინი *ἀμύμον* 92a.
- მევენე („რამაც ვენება მიიღო“, „რამაც გაუღენა განიცადა“): მევენე *τὰ ἴδια πείραται πεφύκτα* 124a.
- მეხესთაესი („უხენაესი“) *σπέρτες* 861a.
- მეზიარე *μετέχων* 113a.
- მემფენეობდეს იხ. ზესთ მემფენეობდეს.
- მეორე *ἄλλος* 64, *ἕτερος* 77, *ἄλλος* 34a; მეორე და შემდგომი *ἄλλος* 17a, 20a.
- მეორედ *ἄλλος* 43a.
- მერმე *εἰς* 45a, 631a, 1a; მერმეჲ კუალად *εἰς* 70a.
- მესამე *ἄλλος* 621a, 6411.
- მესაშუველიობით („საშუალებით“, „შემწეობით“) *τὸν*: ჰმესაშუველობითა *სხვადასა ἄλλος* 1017.
- მეტრამე („მონათესავე“) *συγγενής* 761a.
- მეტრამე („რომელსაც სწავლია, სურს“, „რომელიც ისწავლის“): არს მეტრამე *ἐφ᾽ ἑαυτῶν* 11a; იყოს მეტრამე *ἄλλος* 311a; არიან მეტრამე და წადიერ *ἐφ᾽ ἑαυτῶν* 13a.
- მეუწყე („ვინც უწყის“, „მცოდნე“) *γνωστῶς* 53a, მეუწყე და მცნობელი 114a.
- მეუწყეობაჲ („ცოდნა“) *γνωστῶς* 181a.
- მექმი („მოქმედი“) *ποιῶν* 521.
- მექონე („მოქმედი“, „მოქმედი“): თჳს შორის მექონე *οἰκτιριῶς* 50a.

- შეშვე, მეშვი („შშობი“, „წარმომშობი“) *γενησθαι* 2388, 284; ზესთ მეშენი გონე-
ბისანი *ἀπογενουσάαι τὸν νοῦν* 9814.
- შეშველობა („შობა“, „წარმომშობა“, „შობღელობა“) *γενουσις* 9324; მეშვეობი-
სა *γόνυμος* 518.
- შეშვეობითი („წარმომშობი“, „რაც წარმომშობას და არსებობას ენება“) *γόν-
υμος* 9215, 18, *γενητικὸς* 9221; მეშვეობითი მოქმედება *τὸ γόνυμον* 9218.
- შეცნე („მცოდნე“, „შემშეცნელი“) საცნოა შეცნეთა („შემშეცნელის ცოდნის სა-
განი“) *τὸ γωαστόν* 771.
- შეცნება: იმეცნებს („ცოდნა აქვს“) *γωασσει* 2928.
- შეცნიერებითი („ცოდნითი“, „მცოდნე“) *γωαστικὸς* 2928.
- შეწადე („ვისაც სწადია“, „ვინც ისწადის“) *δρεγόμενος* 2428, 267; არა არს
მეწადე *ὁκ ἄδრῆται* 3124.
- შეწარმოე („რომელიც იწარმოება“, „წარმოშობა“) *προῖων* 2624, 11426, 11517.
ῥῖα *ἔτοιμος* 819, 8612.
- შხიარე (=შხიარებელი) *μετέχων* 12611.
- შხიარებელი („მონაწილეობის მიმღები“, „მონაწილე“) *μετέχων* 418, *μεθεχ-
τικὸς* 11310, *μεταλαγχάνων* 1118, *κοινωνῶ* 2784, *ἐπόμενος* 12280.
- შთავაჭი („მეთაური“) *ἡγεμόνων* 7781; პირველი და მთავარი *ἡγεμόνων* 628.
- შთავრებლივი, შთავრებრივი *ἡγεμοσικὸς* 687, 1229.
- შთავრობა („მეთაურობა“, „სათავეში ყოფნა“): ჰმსთავრობს *ἄρχει* 749.
- ში *ἐς* 2327, 4219, 11011; ერთობისგან სიმრავლედში *ἀφ' ἑνὸς ἐς πλῆθος* 7729;
თითოეულისადმი *κατ' ἑκάστην* 318.
- შიბრწყინავეს („აშუქებს“) *ἐκλάμπει* 9829.
- შიბუნებება („ბუნებით დაკავშირება“, „შეზრდა“): მიბუნებოს *μᾶλλον ἔστι...
συμφύσσερον* 8028.
- შიდგების („განზე გადაგება“): შიდგების სადა იწყო („თავის საწყის ადგილს
მიუბრუნდება“) *ἀποκαθίσταται* 1198.
- შიდევენებული („მიმდევნო“, „რომელიც მისდევს“) *ἐπόμενος* 1218.
- შიდმოგანყრა („განშორება“, „გამოცალკეება“) *χωρισμός* 1517.
- შიდმოგანწყალება („გამოყოფა“, „ერთმანეთისაგან დაშორება“) *διάστα-
σις* 1327.
- შიდმოგონება („მსჯელობა“, „გონებით გარჩევა“, „გონებით აწონ-დაწონა“) *διάνοια* 768.
- შიდმოსაგონო („მსჯელობის გზით მიღებული ან მისაღები“) *διανοητός* 768.
- შიდმოქცევა („გადანაცვლება“, „ცვლილება“) *μεταβολή* 1100, 1428.
- შიდრეკა („მოძრაობა“), შიდრეკს (რაა) *κινῶ* 1421; შიდრეკების *κινεῖται* 1411,
შიდრეკების (რაა) *κινούμενος* 1421; შიდრეკს *ἐπιστρέφει* 10013.
- შიდრეკადი („მოძრავი“) *κινούμενος* 1415, 1581; სხვა შიერ შიდრეკადი *ἐκ
δοκίμης* 148.
- შიდრეკა *κίνησις* 1411, 301, 3618, 8016.
- შიდრეკილი *κινούμενος* 144, სხვა შიერ შიდრეკილი *ἐτεροκίνητος* 147.
- შიერ *ἀπὸ* 1215, *ἐκ* 3521, 3714, 4128, 4228, 4710, *παρά* (*c. gen.*) 8017, *πρὸ* 122;
ὑπὸ (*c. gen.*) 71; შათ შიერ („შათგან“, „იქიდან“) *ἐκείθεν* 8915.
- შიზავება („მიყენება“, „შეფარდება“): შიზავოს (რაა) *ἐφαρμοσθῆν* 3620.
- შიზავებული („მიყენებული“, „შეფარებული“) *ἡρμοσμένος* 2420.
- შიზეხება: უმიზეხებს („მიზეხია“) *αἰτία γινεται* 8729.
- შიზეხება („მიზეხი“) *αἰτία* 7222.
- შიზეხი („მიზეხი“, „დასაბამი“, „საფუძველი“) *αἰτίων* 335, 5915, 8129, *αἰτιάτε-*

ოსი 80აჲ, *αἰτία* 104, *ἀρχή* 274, *ἐμφασίς* 79ა, *μέτρον* 94აჲ; ზენა მისეზი *αἰτιατῶν* 38აჲ; უმეტეს მისეზი *αἰτιατῶν* 951ა; საკუთარი მისეზი *αἰτιῶν* 49ა; პირველი მისეზი *ἀρχή* 1211.

მისეზიონი („შედგვი“) *αἰτιατῶν* 11ა, 27ა, 28ა, 31ა, 33ა, 49ა.

მისეზიონობა *αἰτία* 721ა.

მითესვა („ჩანგრევა“, „ჩადება“): მითესავს (რაჲ) *ἐπιμένει* 901ა.

მითუალვა („მიღება“): მითუალვიდეს (რაჲ) *ἐπιδοχεῖται* 1011; პირველ მითუალვიდეს (რაჲ) *δοχεῖται* 931ა.

მიიხუნა იხ. მიღება.

მილტოლვა („მისწრაფება“, „სწრაფვა“): მიილტის *παρῆμι* 74.

მიმართ *πρός* (*c. acc.*) 14ა, 254, 98ა.

მიმართებითი ძალი („მისწრაფება“, „სწრაფვითი ძალი“) *ἐπι* 894.

მიმდგომი („თანამგზავრი“) *ἐπι* 110ა, 24, 28.

მიმდრეკელობითი („მოძრაობის გამომწვევი“, „მოძრაობითი“) *κίνησις* 120ა.

მიმდრეკი („ამოძრავებელი“) *κίνησις* 141ა, 15ა, *κίνησις* 167, 63ა, *κίνησις* 141ა.

მიმთხუევა („მიმთხუევა“, „წილად ზედობა“): მიმთხუევის *ἐπιμένει* 61ა, *ἐπιμένει* 47ა, მიმთხუევის (რაჲ) *ἐπιμένει* 24ა, სრულქმნილი მიმთხუევის *ἐπιμένει* 125ა; მიმთხუევიან *ἐπιμένει* 110ა; მიმთხუეს *ἐπιμένει* 31ა, არ ვინაჲ მიმთხუეს *ἐπι* 31ა; მიმთხუევა *ἐπιμένει* 88ა, *ἐπι* 83ა.

მიმთხუევაჲ *ἐπι* 26ა.

მიმღებელი *ἐπι* 391ა.

მიმღები *ἐπι* 20ა.

მიმყარება („დაფუძნება“, „დამყარება“, „დამკვიდრება“): მიამყარებს *ἐπι* 931ა.

მიმცემელი *ἐπι* 161ა, *ἐπι* 161ა, *ἐπι* 161ა.

მინაქუსვა („ურთიერთობა“, „ერთმანეთთან დამოკიდებულება“) *ἐπι* 751ა.

მინერგვა („მიზრდა“, „შეზრდა“, „სადმე შეტრა“): მიენერგვის *ἐπι* 80ა, 88ა, 105ა; მიენერგვის (რაჲ) *ἐπι* 1061ა; მიენერგვან *ἐπι* 461ა (მოაგზნეს დაეკავშირება სტეკისონ დათბი „ჩერვა“).

მინერგვა („მინიჭება“, „ბოძება“) *ἐπι* 811.

მინერგული: მინერგული (არს) *ἐπι* 1181.

მინიჭება: მიანიჭებს („უბოძებს“) *ἐπι* 95ა.

მისასრული („დასასრული“, „დაბოლოება“, „საბოლოო შედეგი“) 431, 48ა, 49ა, 104ა, *ἐπι* 901 (შდ. წარმონაჩსი).

მისაცემელი *ἐπι* 811, *ἐπι* 75ა.

მისაცემი *ἐπι* 392.

მისაწუთობა („მიწვდობა“) *ἐπι* *καταληπτικόν*: აქუს ქეშმარიტებოთი მისაწუთობა *ἐπι* *τῆς ἀληθείας καταληπτικόν* 751.

მისრულება („დასრულება“): მისრულდების *ἐπι* 851ა, *ἐπι* 85ა.

მიტეევა: ყოველთა შორის მიეტევის („ყველაფერში შეიტკრება ხოლმე“), *ἐπι* *πάντων χωρὶς* 92ა. იხ. დატევა.

მიტომება („დანათესაება“): მიეტომების (რაჲ) *ἐπι* 41ა.

მიუდრეკელად („უძრავად“) *ἐπι* 182, 231, 42ა, 351.

მიუდრეკელი („უძრავი“) *ἐπι* 14, 491, 78ა, 101ა.

მიუხედავებელი („შეუფარდებელი“ „შეუფერებელი“) *ἐπι* 24ა.

მიუთხზველი („მიუდებელი“. „უკავშირო“, „შეურვეელი“) *ἀσχετος* 871z.
 მიუნაქუსად („უკავშიროდ“, დაუკავშირებლად“): ასქეტოდ და მიუნაქუსად
ἀσχετῶς 751z. შდ. მიუნაქუსად.

მიუწდომელი (*ἀκατάληπτος* 581, *ἀπερίληπτος* 578z.

მიუხებელი („უხუხებელი“, „მიუწვდომელი“) *ἀληπτος* 74a.

მიფენა („გავრცელება თავისი ძალისა“, „გაწვდომა“): მიფენების *φιδῆναι* 83z.
 მიფენა (*„მიწვდომა“*) *παρουσία**814, 867.

მიქმნა („ვისთვისმე რისამე ვაკეთება“, „მინიჭება“): მიუქმს *ἐπιφέρει* (ხოლო
 თუ ცხოველობასა მიუქმს სულიერთა= „თუ სიცოცხლეს მიანიჭებს სუ-
 ლიერთ“) 11218, *παρέχεται* (ყოველსა წესსა მიუქმს თანშეთხზვასა= „ყოველ
 წესში კავშირს ან ურთიერთობას და ა. მ. ყ. ა. რ. ბ. ს.“) 9017; მიექმნების *χορηγεί-*
ται 163z; რადაც მიექმნებოდის *τὸ ἐκπαίδευσιν* 173; ვითცა მიექმნას *οὗς ἀν*
παρῆν 1138, ვისდაც მიმართ მიიქმნას *οὗς ἀν παρῆν* 727; მიქმნა *παρεῖναι* 8718.

მიქმნილი („ქმნილი“) *γυθόμενος* 772a, მიქმნულ არს *μετέσει* 5519.

მიღება: მიიღებს (მიიღებენ) *δέχεται* 5927, *κοιμίζεται* 8827, *κέντηται* 9622, *μεταλαγ-*
χᾶναι 876, მიიღებს (რაჲ) *ἀπολαμβάνω* 526, *κἀμέσος* 518; მიიღებენ და ვხიარუ-
 ბიან *μετέχει* 398-4; მიიღო *σπεδῆξαι* 2924, *μετέιληφεν* 1416, მიიღო (რაჲ)
λαβῶν 8017; მიიღეს (რაჲ) *καταδέχόμενοι* 4825; მიღება *σποδῆξεσθαι*
 6815, შეუძლონ მიღებად *μετέσχε* 398, მიღებითა უტყუთა ცხოველთათა
ἀλγῶς προσλαμβάνουσα ჴანად 1259; მიიღებუნა *προείληφε* 11614, *περι-*
βάλλετο 12511, მიიღებენ (რაჲ) *ληφθέντα* 4018.

მიცემა მისცემს *δίδωμι* 818, 2410, *μεταδίδωμι* 1614, *ἐπιδίδωμι* 5218, 9311, 1164,
 რომელი მისცემს *τὸν παρέχοιτος* 3224; მისცა *δένωκε* 386, ვერ შეუძლო
 მიცემა *μὴ δένωκε* 392; რომელმან მისცა *μεταδέδοικός* 3811; და სცნეს
 სულსა ცა სიტყუანი *δῶσαι καὶ τῆ ψυχῆ λόγους* 1162.

მიცემადი („მისაცემი“, „მისანიჭებელი“) *χορηγούμενος* 1614.

მიცემული („ის ბიძარ“ 1631, *τὸ δῶδῆν* 1619, 2028.

მიძიროვნებული („ფსევბ-გადგმული“, „ჩანერგილი“); მიძიროვნებულ არს
ἐσφραγίζεται 8815.

მიწადება: ხედ მიუწადებს („ხედ დაურთავს“) *ἐπορεύει* 8114.

მიწთომვა („მიწვდომა“): მიიწთომვის *ληπτῶν* *ἔσει* 7538.

მიხანოა („საშუალება“, „ხერხი“) *μηχανή* 1118.

მიხუმაიხ. წანათევე მიუხუმან.

მკობა *κοιμῆναι* 2220.

მკობილი *κοιμισμένος* 1115.

მოგება: მოუგებს („აქვს“ „მოგებება“) *ἔχει* 3523, 11319, 11516, *κέντηται* 2710,
 2928, 7314, 8120, თვთ მოუგებს *ἀσπῆ ἔσσει* 1724, მოუგებს (რაჲ) *λαχῶν*
 1206, *κακημένος* 3627; მოგვო: რაჲთა მოგვოს *ἐίληχται* 1229, რამეთუ მოე-
 ვო *κακημένος* 5215, მოგვოს (რაჲ) *κακημένος* 1023, თუ მოუგოს *εἶτε ἔχει*
 356, თუმცა მოგვო *ἔχω* 10732; რაჲთა მოგვოს წინადაცუ *προείληφέναι* 5112.

მოვლა („ირგვლივ სიარული“) : და კულად უკუეთუ მრგულივ მოვლიან *ἐκ τῶν*
ἀνῆλφ περιείσι 1121.

მოვლაჲ („განმავლობა“): ეამებრივი მოვლაჲ („დროის მანძილი, განმავლობა“)
χροσική παράτασις 3428.

მოკლება („დაკლება“, „არ-ქონება“): მოაკლებს *ἐκλῆναι* 5427; მოაკლებიან
 (რაჲ) *ἀπολείπουσιν* 575; მოაკლდეს რაჲ შემდგომი *ἀπολείποντος ἔκείνου*
 466, მოაკლდეს რაჲ ძალი სიტყვებრებითი *ἀπολείποντός τῆς λογικῆς δι-*
υψίματος 4581; კეთილობისგანცა მოაკლდეს *τὸν ἀγαθὸν στέφεται* 1328.

მოკლებადი *ἐπιλείπων* 5819.

მოკლებაჲ („ნაკლებობა“, „რისამე უქონლობა“) *ἐλάττωσις* 8032, *ἐλλείψις* 2321, 1076, *στέρησις* 3967, 4828, 5430.

მოკლებული („ნაკლები“, „უკმარი“, „შემცირებული“, „მდარე“) *ἐλαττωμένος* 2314, *ἐκβιβηκώς* 511, *καταδέσμερος* 12131; ძალითა უკუე მოკლებულ, ხოლო რიცხვთა განმრავლებულ ეჲ *μὲν ὀνόμει λειπόμενοι, τῶ δὲ ἀριμῶν πλεονάζον* 1232-3. იხ. უქმი.

მოკუდავი *γενητός* 11422.

მომავალი („რომელიც მოდის“) *ἐφῆκων*: და სხვაგნით მომავალ *καὶ ἀλλὰ-χόμειν ἐφῆκον* 1711.

მომგე („მქონებელი“) *πεφουκός* 1122.

მომგებლი („მქონებელი“, „შემცენელი“) *νεκτημένος* 307, 3510, 428, *λαχών* 1097.

მომმაჯუე („გამოსადეგი“, „შესაფერისი“, „საჭირო“) *ἐπιτῆδεις* 8610, 158724, 1137.

მომქცევებრ *περιόδικός* 1194. იხ. მოქცევი.

მომცემელი („მომნიჭებელი“) *χορηγός* 9328.

მომცემი („მომნიჭებელი“) *χορηγός* 109.

მომცდომი („შემთხვევითი“) *ἐσδέχμενος* 778.

მორთულებაჲ („შერთვა“, „კავშირი“) *εἰρήμυς* 1987.

მორფი („სახე“) *μορφή* 698.

მოსწრაფე: მოსწრაფე არს *σπεύσει* 286.

მოსღვაჲ *παρουσία* 8728.

მოუკლებელად („უნაკლოდ“, „უნადოდ“) *ὀυκ ἐλαττωτός* 2328, 3511; ჰვიეს მოუკლებელად („უჩვევად რჩება“) *ὄψις ὄρασις μένοι αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ* 2230.

მოუკლებელი („უნაკლო“, „საკმარისი“) *ἀνελάττωτος* 2319, 33, *ἀπέκλειστος* 5319, 28, 5418, 29.

მოუკლებელობაჲ *τὸ ἀνέκλειπτον* 928.

მოფენაჲ („მოფენა“, „გაშუქება“) 842.

მოქენე („არა საკმაო“, „რასაც ესაჭიროება რამე“, „რასაც აკლია რამე“) *ἐν-δότης* 112, 3020, 3220, 7820, *ἐπιδοτής* 910, 107, 157, 4511, 717, *προσδοτής* 3323, *μὴ ἀντάρκης* 104, *δέσμενος* 2914, 311, 342, 492, 5081; მოქენე არს *δείται* 1528, 312, 512, 7824, იყოს მოქენე *δέεται*; მოქენე აოიან *δέονται* 4218, 868; იქმნენ მოქენე *δέονται* 4214; არ მოქენე („კმაძყოფი“, „საკმარისი“) *ἀν-τάρκης* 103.

მოქენეობა („რისამე კლება“, „რისამე საჭიროება“): ხოლო თუ ვინ მოქენეობდეს *εἰ δὲ τις δέοιτο* 10617.

მოქმედება: მოქმედებს *ἐνεργεῖ* 4527, 1192, *ποιήσει* 522; იმოქმედებს *ἐνεργεῖ* 3814; იმოქმედებენ (რამ) *ἐνεργοῦσιν* 1112; იმოქმედა (რამ) *ἔργασα* 468, მოაკლდენ რამ იგი მოქმედებისგან *ἐκείνου μηκέτι ἐνεργοῦστος* 4528; დასცხრეს რამ სული მოქმედებათაგან თვისთა *μηκέτι ψυχῆς ἐνεργοῦστος* 391; მოქმედებაჲ *τὸ ἐνεργεῖν* 3520, აქუნდეს მოქმედებაჲ *ἐνεργεῖ* 168, მოქმედებდა ვერ უძლებს *ὅς ποιεῖ* 5130.

მოქმედებაჲ *ἐνεργεῖα* 103, 1516, 2625, 328, 3523, 6426, 7328, 1012, *ἐνεργημα* 9527, 12028; მოქმედებაჲ ღმრთებრივი *τὸ θεῖον* 838; ხედა მოქმედებაჲ *πρόσοδος* 4118.

მოქმედი *ποιών* 1628, 1163, *ἐνεργών* 183, 1197.

მოქცევი („ბრუნვა“, „ტრიალი“, „მოძრაობა“) *περίοδος* 11827, 11918, 17, 18, 19, 82,

1201, *πρόσθιος* 6912, 7716, 28, 20, 8917, 927, 21, 9421, 9512, *περιφορά* 12516; მოქცევთა წარულაჲ პროსთიჲ 688; მოქცევი ეამისაჲ ჯროსიჲ *περιοδικός* 11921; მოქცევი ნახვანთაჲ პროსთიჲ 9130. იხ. გზავნაჲ, გზავნითი.

მოცემად ბისი 9010.

მოწადე („მწატრელი“, „მოტრფილე“): მოწადე და ტრფილი *ἐφιέμενος* 98; მოწადე გულთქუმიერ არს ბუნებით *ὀρέγεται κατὰ φύσιν* 824.

მპყრობელი *κρατητικός* 748, *προϊστάμενος* 9117, *συνεπτικός* 1318, 8521.

მპყრობელობითი *κρατητικός* 745.

მპყრობი *συνεπτικός* 317; იყოს მპყრობ *παρέχει ἄν* 11314.

მრავალგან *πολλαχός* 457.

მრავალი *πολὺς* 38, 5818.

მრავალკეცი: მრავალკეც ჰყოფს (რამ) *πολλαπλασιάζων* 926, 14, 941; შედგმული და უმრავალკეცისი *σύνθετος* 3927;

მრავლობა: იმრავლა *ἐπλεόνασεν* 415.

მრგული („წრე“) *κύκλος* 8918.

მრგულება („წრის გაკეთება“): უკუ იმრგულებს *ἀνακύκλειται* 1194; უკუ იმრგულოს („უკან დაბრუნდეს“) *πάσιν ἤξει* 11826.

მრგულიც („წრისებრ“) *κύκλῳ* 1111, 21, 1412; მებრ მრგულიც *κατὰ κύκλον* 2832.

მრგულიცი („წრიული“) *κύκλικός* 2625, 28.

მრთელი („საერთო“, „შეერთებული“) *κοινός* 8128.

მრუმე („ბნელი“): რამეთუ მრუმე რამ იქმნენ იგინი *ἐκείνοι δὲ ἀμυδροσμέην* 8730.

მრუმება: ამრუმებს („აბნელებს“) *ἀμυδροῖ* 8729.

მრჩობლ („ორივე მხრით“) *κατ' ἀμφότερα* 6718, *κατ' ἀμφω* 7013, მრჩობლ ორითავე *κατ' ἀμφότερα* 10829.

მრჩობლნი *ἀμφότερα* 163, 2714, 956, *ἀμφω* 3711/5618, 909, *ἐκάτερα* 203, 6; მრჩობლნივე *ἀμφω* 5528, *ἐκάτερα* 2911, 365; მრჩობლ ორივე *συναμφότερον* 518-19; მრჩობლთა წარმოაყენებს *διττὰς ὑφίστησι* 4114.

მსახურება: მსახურებს *δοσλεύει* 497; მსახურებენ *ὑπηρετοῦσι* 12512.

მსახურებრივი *ὑπηρετικός* 687.

მსგავს („მსგავსად“): მსგავს და სწორ *ὁμοίως* 1025.

მსგავსად, მსგავსადვე *ὁμοίως* 421, *ὡσαύτως* 10514, *ὀνόλογον* 1258; სწორად და მსგავსად *ὁμοίως* 10211.

მსგავსება: ამსგავსებს *ἐξομοιοῖ* 10922; ემსგავსების (რამ) *ὁμοιοτέρον ἢ* 4120; ემსგავსებიან *ὁμοιοῦσιν* 4220; რამთა ემსგავსებოლის *ὁμοιον εἶναι* 8320; მსგავსებაჲ *ἀφομοιοῦσθαι* 449.

მსგავსებაჲ *ὁμοιότης* 3628, 901, *τὸ ὁμοιον* 2716.

მსგავსი: უფროეს მსგავსი *ὁμοιοτέρος* 1013, 2427, 9925. უფრო მსგავსი *ὁμοιοτέρος* 3013, უმეტეს მსგავსი *ὁμοιοτέρος* 415; უმსგავსიერესი *ὁμοιοτέρος* 4116.

მსგავსებული *ὁμοιοσύμνος* 848.

მსწრაფლ *εὐθύς* 1137, *ἄμα* 8611.

მუნით („იქიდან“) *ἐκεῖθεν* 381, 6, 397, 4924, 8411, 10026; მუნითვე *ἐκεῖθεν* 385.

მქონებელი *ἔχων* 3019, 10817, *μετέχων* 362, *παρεχόμενος* 197.

მქონი: იყოს მქონ *ἔχει ἄν* 11315.

მქმნელი *ποιῶν* 1116.

მქცევი („შემცვლელი“, „ცვალეზადი“) *μεταβάλλων* 11020, მქცევი და ცვალეზადი არს *μεταβάλλει* 11518.

მყის („მამინვე“ „ერთბაზად“) *εστὶς* 47^ა, 85^ა, 99^ა, 112^ბ. მოქმედებაცა... მყის...
წარმოაუჩენია *τῆς ἐνέργειας. ἀθροῦν ἔχου καί... ἐστῆκαίαν* 351^ა; უმყის-
სეს *ἀθροῦν* 87^ა.

მყოფი 1) *ἐπαίχων* 17^ა; 2) *τὸ ὄν* 31^ა, 29^ა, 45^ა, 114^ა.

მყოფობა იხ. წინადათვე ამყოფებენ.

მყოფობაა („არსებობა“) *ἐπαίχης* 6^ა, 1011, 421^ა, 43^ა, 44^ა, 491^ბ, 541^ა, 641^ა
721^ა, 74^ა, 821^ა, 86^ა, 95^ა, *τὸ εἶναι* 161^ა, 17^ა, 24^ა, 2711, 14, 19, 2917, 22.

მყოფობით *მῆρας* 647.

მცობელბრივი („წარმოშობითი“, „წარმოშობი“) *γενητικὸς* 921^ა.

მცობელი („წარმოშობი“) *γεγενῆς* 111^ა.

მცობელობითი („წარმოშობითი“, „წარმოშობი“) *γενητικὸς* 77^ა, 921, 93^ა.

მცობელობა („წარმოშობა“) *τὸ γεγενῆς* 38^ა; მცობელობისა *γένεσις* 9211.

მცობითი („წარმოშობისა“, „წარმოშობი“) *γένεσις* 93^ა. *γενητικὸς* 93^ა.

მჩუენებელი *ἐπιδικασμένος* 89^ა.

მცველი: ვითარ მცველი *οἶον... φρουρεῖν* 8211.

მცნობელი („მცოდნე“) *γινώσκων* 53^ა, *γινώσκων* 531^ა, 114^ა; მცნობელი და
მეუწყე *γινώσκων* 631^ა, მეუწყე და მცნობელი *γινώσκων* 114^ა.

მცნობელიობა *τὸ γινώσκων* 181^ა.

მცნობი („მცოდნე“, „მეცნობი“): მცნობი და მეუწყე *γινώσκων* 63^ა.

მძღუარვა („მეთაურობა“, „წინამძღოლობა“, „პირველობა“): მძღუარვის *ἡγε-
ται* 17^ა, 701, 91^ა, 99^ა, 122^ა, 11, 123^ა, 8; მძღუარვიან *ἡγεμονισθαι* 1217,
(*ἡγεμονία* 72^ა); თუმცა მძღუარვიან *ἐλ μὲν ἡγοῦντο* 1221^ა.

მწადე („მსურველი“, „მოტრფიალი“): მწადე არს (არიან) *ἐφίεται* 9^ა.

მწადი: ტრფიალი და მწადი *τὸ ἐρεγόμενον* 91^ა.

მწუერვალი *τὰ ἀκρότατα* 89^ა, მწუერვალნი *τὰ πέρατα* 741^ა; უმწუერვა-
ლესი *ἀκρότατος* 84^ა, 85^ა, 851^ა.

მწული-იხუროვნებენ („დაწვრილებით [და]ამუშავენ“) *λεπτουργοῦσθαι*
1071^ა.

მხედველი *ὄρα* 1017.

მხლოდ *μῶσι* 47, 27^ა, 707, 2^ა, 71^ა; მხლოდ *ὄρα* 29^ა, 351^ა, 801^ა, 100^ა. 108^ა.

მხლოდ-ქმნილი *μοιχοῦμαι* 201.

მხლოდა („ერთი“, „მონადა“) *μοῖς*; (მხლონი *μοῖδეს*) 62^ა, 67^ა, 711^ა, *ἐνί*
67^ა, 831^ა; მხლონი ღმრთიენი *οἱ θεοὶ* 871.

მხლოობა (=მხლოდა) *μοῖς* 1821, 19^ა.

მხუდარი („შემთხვეული“, „რომელიც შეხვდა ან წილად ხვდა“) 17^ა, 40^ა;
მხუდარ არს (იყოს) *ἐλαχεν* 60^ა, 61^ა, 66^ა, 88^ა, 114^ა, (*ἡγεμονία* 1181^ა).

მკმარებელი („მომხმარებელი“, „გამომყენებელი“) *χράμενος* 1241^ა, 125^ა, 14;
არს მკმარებელ *χρηται* 1171^ა; მკმარებელ არიან *χρηται* 106^ა.

6

ნაბრწყინი („განათებული“, „გაშუქებული“, „გასწავლებული“) *ἐκφασίς*
461^ა, 30, 48^ა; *ἐκφασίς* 42^ა, 27, 34, 46^ა, 15, 27, 52^ა, 601^ა, 70^ა.

ნაგზავნი (იხ. გზავნა) *πρόσθις* 921^ა.

ნათება: ინათელის („ნათლება“, „შუქდება“) *καταλάμπεται* 87^ა.

ნათელი („ინათლე“) *φάν* 87^ა, 2^ა, 110^ა; ნათელი ღმრთებრივი *τὸ θεῖον* 85^ა.

ნათხენი („შეკრული“, „წყება“): ნათხენი სირაჲსა *σειρά* 19^ა.

ნათხნი (=ნათხენი) *συστοιχία* 95^ა; ნათხნი სირათანი *σειρά* 8911.

- ნაკლულევეანებად *τὸ ἐλλείπον* 816; ნაკლულევეანებით *ἐλλειπῶς* 612.
ნაკუთი („სახე“, „ნაკეთი“) *σχημα* 12527, 30.
ნამდვლ-მყოფი („ვეშვარიად არსებული“) *τὸ ὄντως ὄν* 548, 765.
ნამრგულევი („წრე“, „შემორკალული“) *κύκλος* 271.
ნამრგულივი გზავნადა („ირგვლივ სვლა, ტრიალი“) *περίοδος* 11830.
ნანარი („ნარნარი“) *σεμὸς* 854.
ნაქმი („საქმე“) *ποίησις* 9511, 10418, *τὸ ποιεῖν* 10418.
ნაყოფიერება ნაყოფიერებისა *γόνιμος* 89.
ნაცვლად *ἀπὸ* 921.
ნაწილებით („ნაწილობრივ“) *μερικῶς* 10819, *κατὰ μέρος* 3919. იხ. ნაწილებ-
რივ.
ნაწილებითი („ნაწილობრივი“) *μερικῶς* 6716, *μερικώτερος* 788, 8381; ნაწი-
ლებითი ძალი ნაწილებითისგანცა მოქმედებისა *τὸ μὲν πῆ δυνάμει ἐκ-
τεῖ πῆ κατ' ἐξέρχειαι* 507-8; რამეთუ თითოეული ამათი ნაწილებითი კე-
თილობადა არს *τοῦτων γὰρ τὲ ἀγαθόν* 8211-12.
ნაწილებობა: ნაწილებობისათჳს *διὰ τὸ μερικώτερον* 9119.
ნაწილებრივ *μερικῶς* 444. იხ. ნაწილებით.
ნაწილებრივი *μερικώτερος* 4621, 787, 9127.
ნაწილი *μέρος* 151, 34, 2828, 3031, 3720, 409, 4327, *μοῖρα* 2210, 586; ნაწილთა
ხუდერისათა *μοίρας* 12228-29; ნაწილ და რავევ *τί* 922; არა რადა არს ნა-
წილთა მისთა *οὐδὲν ἔσται ἀπὸ τοῦ λαβεῖν* 619.
ნაკმევი („გამომახილი“) *ἀπήχημα* 8014.
ნერგი („მცენარე“, „მცენარეულობა“) *φυτόν* 8830, 893.
1. ნიდადა *αὐτ.* („მუდამ“) *ἀεί* 1846, 3227, 377, 11, 4120, 22, 5925, 12120, 12228.
2. ნიდადა *praep.* („მიხედვით“) *κατά*: და არიან დაუკნულ ნიდადა წესითა *καί
ἄλλοτε κατά τῆν τάξιν* 2717.
ნივთებრივი („ნივთიერი“, „მატერიალური“) *ὄλικός* 1262, *ἔσυλος* 12427.
ნივთა-შორისი („ნივთიერი“, „მატერიალური“) *ἔσυλος* 11617, 1188, 1257,
ἔσυλότερος 1256.
ნივთი („ნივთი“, „მატერია“) *ὄλη* 2381; 4710, 18, 5815.

ო

- ოდენ („მხოლოდ“, „მარტო“) *μόνον* 919, 1422, 2780, 3011, *μὲν* 265; ოდენ მხო-
ლოდ *μόνον* 2733.
ოდეს *ποτέ* 818, 3710.
ოდესვე („ოდესმე“, „ოდესდაც“) *ποτέ* 374, 4117, 18, 26, 12218.
ოდესვეობა *τὸ ποτέ* (თან *ποτέ γινομέται* ოდესვეობასა შორის ქმნადა) 376.
ოდესვეობითი *τὸ ποτέ* 377, 421.
ოდესმე („ოდესმე“, „ზოგჯერ“) *ποτέ* 179, 3627, 4115, 21, 30, 5322, 573, *ἄλλοτε*
12428; ოდესმე—ოდესმე *ποτέ μὲν—ποτέ δὲ* 10318-19, 10518, 11016.
ონკოს („ტვირთი“): ონკოს-ზუავთა *τοῖς ὄγκοις* 11322.
ორი (ორნი) *δύο* 3617, *διπλός* 3714, 4181.
ორივე (ორნივე) *ἀμφότερος* 2718, 11412, *ἀμφω* 153, 204, 206, 2718, 6620, 712,
ἐκάτερος 6420, 22, 785.
ორობითი („ორმაგი“) *διπλός* 4224, 519.
ორობა („ორი“): არცა უმრავლეს ორობისა *οὐτε πλείω δύειν* 1929, 201.
ორსახე („ორმაგი“) *διπλός* 427, 706.

- ორსახედ („ორმაგად“) *διχῶς* 433i, 67a.
- ორღანოჲ *ὄργανον* 495,7,11.
- ოქიმაჲ („ეტლი“) *ὄχημα* 1232z, 1242z, 1255,18.
- ოცნება („წარმოდგენა“); ოცნების („წარმოდგინების“) *φανταζεσθαι* 126z.
- ოკერი („განცალკევებული“, „განმარტოებული“) *ἐρημιος* (განეყნოს რაჲ... და ოკერი იქმნეს *ἀποστάν... καὶ ἐρημιον γενόμηνον*) 881r.

3

- პატროსანი *τίμιος*: არა ვინაჲ ჰქონდის პატროსანი („არა რა ანუ არაფერი აქვს პატრის ღირსი“) *οὐδὲν ἂν ἔχοι τίμιον* 202z-27.
- პეფიკენ („ძალ უძს“) *πέφουκεν* 1032o.
- პილიკი („სიდიდე“) *τὸ πηλίκον* 581z.
- პირველ 1) *adv.* („პირველად“, „წინათ“) *πρῶτερον* 51o, *πρώτως* 72z, 612r, 842z, 1043i, *πρῶν* 6z; 2) *praepr.* („წინ“, „უწინარეს“) *πρὸ c. gen.* 732z, 1141.
- პირველად *πρῶτερον* 351z, 102z.
- პირველ-ადმოჩენილი („წინათ გამორკვეული“, „წინათ დამტკიცებული“): საცნაურ იყავნ პირველ აღმოჩენილთაგან *τῆσιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεσιν* 1107.
- პირველ-ადმქმნელი („წინათ მომქმედი“, „წინასწარ გამკეთებელი“) *πρωτοουργός* 911z, 981.
- პირველ-ადმქმნელი *ობითი* *πρωτοουργός* 1221o.
- პირველი *πρωτός* 281z (ლ. *πρῶτος*), *πρωτιστος* 122z, 26z, 58z, *πρωτερος* 112i, *πρότερος* 902z; პირველი და ხენაჲ *πρωτός* 1071z; პირველი—შემდგომი *τὸ μὲν—τὸ δὲ* 712z-2z; უპირველესი *πρωτιστος* 2014; პირველი *τὸ πρῶτως* 842z, *τὸ πρῶτερον* 341z.
- პირველი იმყოფებიან („წინათ არსებობენ“) *προϋπάρχουσιν* 902z.
- პირველი იყო („წინათ იყო“) *προϋπάρχει* 43z.
- პირველი იქონების *προεἰληπται* 641z.
- პირველ-მექმი („წინათ მომქმედი“, „წინასწარ გამკეთებელი“) *πρωτοουργός* 778i.
- პირველ-მოქმედება („წინათ მოქმედება“, „წინასწარ მოქმედება“): რამეთუ პირველ მოქმედებენ *προεργασίαν* 462o.
- პირველ-მოქმედებითი *πρωτοουργός* 687.
- პირველ-მყოფნი („წინათ არსებულნი“, „წინასწარ არსებულნი“) *πρωτογενής* 712o.
- პირველ-მყოფობა („წინათ არსებობა“, „წინასწარ არსებობა“): პირველ იმყოფებიან *προϋπάρχουσιν* 902z; პირველ მყოფ არს (ართან) *προϋπάρχει* 11614; პირველ იყო (რაჲ) *προϋπάρχει* 43z.
- პირველობაჲ *τὸ πρωτεῖον* 612i, *τὸ πρῶτερον* 1191z.
- პირველ საუკუნეთაჲ *τὸ πρωταίσιον* 662z.
- პირველ-წარმოდგომი („წინათ წარსებობა“, „წინასწარ არსებობა“ ან „გაჩენა“): რომელიცა წარმოდგა პირველ *προϋποστάν* 438o.
- პირველ-წარმოდგომილი (იხ. პირველ-წარმოდგომა) *προϋπάρχει* 51i, *προϋφαστηχός* 978i; პირველ წარმოდგომილი იყო *προϋφαστηχεν* 942z, პირველ წარმოდგომილია *προϋφαστηχεν* 45z.
- პირველ-წარმოყენება („გამოჩენა“, „გამომუშავება“): თჳსნი მიხეზნი პირველვე წარმოიყენა მათ შორის *τὰ δὲ αἴτια προεστηχαιτο καιτῆς* 11612.
- პლატონური *πλατωνικός* 3z.
- პოვნა: ჰპოებს *εὑρίσκει* 618; ვპოოთ *εὑρομεν* 72z.

პრონა („განგება“, „მოქმედება არს პირველ გონებისა“) *πρόνοια* 7327.

პრობა: იყრობს *κρατεί* 749, 9610, *συνέχει* 1319, *ἐνοί* 901, (რომელიც) იყრობს *παρεχόμενος* 2334; რაათა იყრობდეს *συνέχεσθαι* 3217; უყროეს (უყროან) *ἐχει* 7225, *ἔχουσιν* 12121, *προείληφεν* 9081, უყროეს (რაა) *ἔχω* 472, 911; იყრობების *συνέχεται* 338; რამეთუ რაოდენცა იყრობებოდის *ἐν ὄσφ γὰρ ἂν ἐξέζηται* 337; იყრობა *συνέχειν* 2220, *παρέχειν* 3119.

ჟ

ჟამებრივი *χρονικός* 3426, 3718, 11819, 1204.

ჟამი *χρόνος* 3414, 364, 879.

ჟამითი *χρονικός* 1242.

ჟამის-გამონი *τὰ ἔχχρονα* 368.

ჟამის-შორისი *ἐχχρονος* 667, 7618, *ὁ ἐν χρόνω* 3628, *ὁ κατὰ χρόνον* 3529.

ჟამის-შორისად *ἐχχρονάς* 779.

ჟამსა-შორითი *τὸ ἐχχρονον* 368.

ჟამსა-შორის(ი) *ἐχχροσις* 666.

რ

რაბამება („მიმგავება“ „შესაბამება“): ურადამებს (ვინა დაწესებით ურადამებს კეთილბადასა *ἀτε τῷ ἀγαθῷ τεταγμένον ἀνάλογον*) 9525-26; ურადამებენ *ἀνάλογον ἰστανται* 11029, ურადამებენ (რაა) *ἀνάλογον ὄντες* 9821; ყოველნი ერთსა ურადამებინან („შეესაბამებინან“) *πᾶσαι τῷ ἐνὶ ἀνάλογον* 6210.

რაბამი („მსგავსი“, „შესაბამი“ „ანალოგიური“) *ἀνάλογος* 9181, *ἀναλογῶν* 8521.

რაბამობა („შესაბამისობა“ „ანალოგია“) *ἀναλογία* 6211, 676, 682; გუამოვნებათა რაბამობისათვის *ὅτι τῆν ἀνάλογον ἐπίστασιν* 6718-14.

1. რამეთუ *γὰρ* 318 (ა. ს. მ. ა. რ.), *ὅτι* 1012, 26.

2. რამეთუ *ὅτι* 403, 10518, *ὅστι* 9715.

1. რაა *σοφ.* („როდესაც“, „რადგან“, „თუ“) *ὅταν* 534; სმარად *შემდეგობისა ჩაქსოვილი*; დაუტყვის რაა *ἀπολείπον* 343, განყენოს რაა *ἀποστάν* 286, წარმოვლონ რაა *προηλθύντα* 2823; აგრეთვე სმარად *gen. abs.*-ის ვარდობისკენად *ἀπὸ*; მოაკლდეს რაა შემდგომი *ἀπολιπόντος ἐκείνου* 466, მოაკლდეს რაა ძალი სიტყვერებითი *ἀπολιπόντος τῆς λογικῆς θυσάμωσ* 4581.

2. რაა *πρω. τίς (τί)* 9828; რავე *τίς (τί)* 48, 78, 914, 4719, 4811, *ὅτι* 1514, 441; რადაცვე *τίς (τί)* 5020; რაცალა *τίς (τί)* 921; რაც რავე *ὅπερ* 466.

რავე იხ. 2. რაა რაავე.

რააზომ ὁπωσὸν 11127; რააზომვე ὁπωσὸν 6313, *πῶς* 4821, *εἰσαῶμις* 359.

რააზომვე იხ. რააზომ.

რააზომითა *καθίσσον* 1018; რააზომითა—ეზომცა *ᾠφ—τοσούτῳ* 108-8.

რააზომობა *τὸ ποσόν* 5814.

რააზომობითვე ὁπωσὸν 1811.

რააზომცა—ეზომცა *ᾠφ—τοσούτῳ* 1127-28.

რაათა („რაათა“, „რომ“) *ἴνα* 714, 513, 6029, 778; ამისთვის რაათა („მიიტომ რომ“) *ἴνα* 711; რაათაშეცა *ὧς* 159.

რაათავე („როთმე“, „როგორმე“) *πῆ* 37, 515, 4220, *πῶς* 1015, *ὁπωσὸν* 98; რაათავე—რაათავე *πῆ μὲν —πῆ δέ* 8320; რაათავე—რომელთამე *πῆ μὲν —πῆ δέ* 6622.

- რ ა ე თ ა მ ე („როთმე, „როგორმე“): რაეტამე—რაეტამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 2418.
 რ ა ე თ ე ე (=რაეტამე) *πῆ* 2518.
 რ ა ე ც ა ვ ე იხ. 2. რაე.
 რ ა ე ც ა ლ ა იხ. 2. რაე.
 რ ა ო ბ ა ე: არა რაობაე („არ-არსება“) *τὸ μὴ οὐ* 8818.
 რ ა ო დ ე ნ („რამდენად“, „რამდენადაც“) *καθόσον* 398; რაოდენცა—ეგოდენცა („რამდენადაც—იმდენადაც“) *ὅσῳ—τοσοῦτον* 7210; რაოდენცა—ეგზომზე *ὅσῳ—τοσοῦτον* 358-10.
 რ ა ო დ ე ნ ე ე *ὅσῳ* 432, 4718, 6319, 10280.
 რ ა ო დ ე ნ ი, რ ა ო დ ე ნ ი ც ა ო ნ 2910; რაოდენთაცა—ეგოდენთაცა *ὅς' ὅσῳ—ὅς' τοσοῦτον* 298-9.
 რ ა ო დ ე ნ ო ბ ა ე *τὸ ποσό* 412, 1072, 12120, *ποσότης* 1221.
 რ ა ე ა მ ს („როდესაც“) *ὅταν* 1120, 448.
 რ ი ც ხ ვ *ὅσῳ* 4224, 6919, 23, 7110, 801, 8522, 1083, *πληθὺς* 8011, *τὸ ποσόν* 1086; რიცხვ ერთებრივი *ἐνάς* 7182; ღმრთებრივი რიცხვ (ღმრთებრი რიცხვ, ღმრთებრივნი რიცხუნი, ღმრთებერ რიცხუნი) *ὅσῳ* 8218, 8728, 889, 10, 12, 8914, 9124, 9413, 28, 962, 9782, 9825, 1112, 12011, 1234, 27, 91; საღმრთო რიცხვ *ὅσῳ* 8816, 8910, 12018, 12118.
 რ ო მ ე ლ („რომ“) *ὅτι* 96, 2722, 1032.
 რ ო მ ე ლ ი ო ნ 7518, *ὅστις* 578.
 რ ო მ ე ლ ი მ ე *ὅτις* 173; რომელიმე—რომელიმე („ერთი—მეორე“) *ἢ μὴ—ἢ δέ* 1519; რომლითამე—რომლითამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 664, 15, რაეტამე—რომლითამე *πῆ μὲν—πῆ δέ* 6622-23; რომელსამე შორის—რომელსამე შორის („ერთგან—მეორეგან“, „ზოგჯერ—ზოგჯერ“) *ὅπου μὲν—ὅπου δέ* 640; რომელთამე შორის—ხოლო სადამე *ὅπου μὲν—ὅπου δέ* 968-9).
 რ ო მ ლ ი ს ა თ ვ ს ც ა („რის გამოც“, „ამის გამო“, „ამიტომ“, „ასე რომ“) *ὥστε* 3024, 10224, 1048, *ἀρα* 713, 918; რომლისათვისცა საჩინო *ἐκ δὲ τούτων φανερόν* 1424.
 რ ჩ ე უ ლ ი: ურჩეულესი *ἐξαιρέτως* 809, 8224, *ἀριστος* 7425, 28, 9912.

ს

- ს ა ბ ლ ა რ დ ე ლ ი („შესახვევლი“, „სამოსელი“) *χριστῶν* (საბლარდნელთა ქიტონთათა) 1258.
 ს ა გ ო ნ ო ე *σοφία* 9823, 10023; საგონო და საუწყო *γωστικὸς* 6422.
 ს ა დ ა („სად“) *ὅπου* 3717.
 ს ა დ ა მ ე: რომელთამე შორის—ხოლო სადამე („ერთგან—მეორეგან“) *ὅπου μὲν—ὅπου δέ* 968-9.
 ს ა დ ა ე თ („საიდან“) *πῶθεν* 7322, *ἀφ' οὗ* 266; სადაემცა *πῶθεν* 9427, 1062; სადაეტცა *ῥῶ* 3118.
 ს ა ვ ს ე *πληθὺς* 1024, 2325, 9617, *μυριάς* 8914.
 ს ა ვ ნ ო („სატანჯველი“, „სატკივარი“, „სავნებელი“): სავნო ქმნილი *τὸ πᾶν ἡμῶν γινόμενον* 1248; იგივეობა სავნო მათა *ταῦτόν τι πέποιθεν* 4320.
 ს ა ხ ი ა რ ო *σοφία* 917, 1623, 1829, 2521, 5618, 10714.
 ს ა ხ ო მ ი *μέτρον* 2927, 23, 3512, 498, 5719, 722, 752, 8720, 888, 11817, *ὄριον* 7220, *λόγος* 1114; სახლვარი და საზომი *μέτρον* 3617-18.
 ს ა ხ ლ ვ ა რ ი *ὄριος* 3518, 727, 1187, *πέρας* 568, 8, 12, 6319, 856, 968, *λόγος* 1622, 28, 176, 1823, 408, 4112, 6812, 696, 896, 9129, 11617, 12322; ადგილი და სახლი *ὅταν* ე პ ე ტ რ ი წ ი.

- ვარი *λόγος* 2023, საზღვარი და სახონი *μέτρον* 3617-18.
სახლვრის-გუარა *περατοειδής* 5623, 950, 960.
სათანადო („ჯგეროვანი“, „სათანადო“): სათანადო არს *δέον* 1221, *δέ* 5216, *εἶναι* *χρή* 8323.
სათქუმელად *εἰπεῖν* (არ შესაძლო სათქუმელად *μηδὲ τίμιος εἰπεῖν*) 7516.
საკუთარი („შინაური“, „თავისიანი“) *οἰκείος* (*οἰκίαν* *ἀλλοτρίως* „უცხო“) 2410, 3122; საკუთარი და სახუდრი *οἰκείος* 1824.
საკუთრებით („თავის შესაფერისად“, „საკუთრივ“) *οἰκείως* 642, *κυρίως* 4820, 490.
სამარადისო *αἰδώς* 2724, 3327, 347,11, 6513, 11627; სამარადისოდ არს *δει...* *ἔστιν* 4922.
სამარიდისოდ *δει* 818, 183, 3226, 4116,16,26,29, 5326, 7715; სამარადისოდ მდინი *δέσποτος* 9221.
სამარადისობა *αἰδώς* 3714, 5811,12,18, *τὸ* *δει* 3712, 11810; არ-სამარადისობა *μη* *αἰδῶν* 348.
სამარადისობით *αἰδώς* 878.
სამარადმყოფი („სამუდამო“, „საუკუნო“) *αἰώνιος* 356,22.
სამი *τρεῖς*, *τρία* 11017.
სამსახე („სამზავი“) *τριπλοῦς* 1200, *τρίτος* 12024.
სამსახედ („სამზავად“) *τριῶς* 7218, 8623, 905.
საპირველად („პირველად“) *πρώτως* 187.
სასაშუალო („საშუალო“) *μέσος* 3710.
სასწოროდ („თანაბრად“) *ἐπίσης* 2415, *ὁμοίως* 7120.
სატრფო („სასურველი“), სატრფო და საწაღო *ὄρεχτός* 911.
საუკუნე, საუკუნო („საუკუნე“, „მარადისობა“) *ὁ αἰών*, 252, 3527, 361, 3715, 5518,23; საუკუნესა შორის *αἰώνιος* 10517; საუკუნოეს-გამო *αἰώνιος* 368,16.
საუკუნითი *αἰώνιος* 3527, 361.
საუკუნოდ *αἰώνιος* 11418.
საუკუნო *αἰώνιος* 6426,
საუკუნობა *τὸ* *αἰώνιον* 5513.
საუწყო („საცოდნელი“) საგონო და საუწყო *γυωστικός* 6423.
საუწყო („ცხადია“, „ნათელი“, „აშკარა“) *ὀφθίον* 151, 386, 5818, 7022, 7118, 841, 1195, *φανερὸν* 3521; საუწყო იყავ *ὀφθίον* 11923.
საფუძველი *ὑπόβαθρον* 4630.
საქმე *ἔργον*, *πράγμα*: საქმე და აღსასრული *ἔργον* 1118; არს საქმე-პრაღმა *ἔστι* *τὰ* *πράγματα* 1160.
საღმრთო *θεῖος* 7922, 8930, 12016.
საღმრთო რიცხვ. *θεός* 8816, 8910. იხ. რიცხვ.
საღმრთობა: არ-საღმრთობითა *τῷ* *μη* *εἶναι* *θεῖος* 1091.
საყოველთაო *πᾶς* 9818, *σῦμπας* 11914,23,22, *ὅλος* 1204; უსაყოველთაო *ὁλικῶς* 782; უსაყოველთაო *ὁλικῶς* 4018, 9323, 10620.
საშუალო *πρᾶξ*. („შუა“) *μεταξὺ* 1410, 2814, 5721.
საშუალო *adiect.* *μέσος* 1125, 4820, 6410, 6611, *ὁ* *μεταξὺ* 1126.
საშუალო *subst.* *μεσότης* 8931, *κέντρον* 9014.
საშუალობა, საშუალო *μέσος* 8126, *τὸ* *μεσόν* 10925.
საშუალობითა *διὰ* (საშუალობითა გონებისათა *διὰ* *νοῦ*) 1104, *διὰ* *μέσου* 10925.
სახინო („ცხადია“, „აშკარა“) *φανερὸν* 1424, 2722, 4820, 5929, 7023, 11120.

- სახინოა *ἐμφανής* 997; ვითარ იყოს სახინო *ὡς φάναι* 2190.
საცნაურ ბήλον 98, 3827; *φανερὸν* 1918, 2228, 3881, 41928, 4220, 4710, 6621;
საცნაურ იყოს ბήλον 3028; საცნაურ იყავნ ბήλον 1107, *φανερὸν* 11980.
საცნაურ ჰყოფს („ცხად ჰყოფს“) *ἐμφανίσει* 3518.
საცნოა („ცოდნის საგანი“) *τὸ γνωστόν* 5310; საცნოა მეცნეთაა („შემეცნელის
საგანი“) *τὸ γνωστόν* 771; საცნოა ღმრთებრივი *ἡ θεία γνώσις* 772.
საცხადოა („ცხადია“) *φανερὸν* 488; საცხადო იყავნ *φανερὸν* 11018.
საძირკვ („საყრდენი“, „საფუძველი“) *ἔδρα* 318.
საწადელი *adject.* („სასურველი“) *ἐφετός* 1318.
საწადელი *subst.* („სურვილი“, „მისწრაფება“) *ἄρεξις* 288.
საწადი (=საწადელი) *τὸ ἄρεστόν* 2421.
საწადოა (=საწადი) *τὸ ἀρεστόν* 109, 267, 2722, *ἄρεξις* 2618; სატრფოა და
საწადოა *τὸ ἀρεστόν* 911.
საწარმო პროიან 2381.
საპირო არს (საპირვო არს) *ἀνάγκη* 148, 199, 2812, 8981, 10481, 11819, 12222,
12318, 1248; საპიროდ *ἐξ ἀνάγκης* 688, 1128; საპიროდ არს *ἐξ ἀνάγκης*
ἔστι 248; და ესე საპირო *καὶ τοῦτο ἀναγκαιῶς* 7610, 18.
სახე *μορφή* 6913 (სახე-მორფი აქუს *μορφῆν ἔχει* 698), *τρόπος* 2417, 348, 9118;
რამათვე სახითა („ერთგვარად“, „რალაც სახით“, „რალაც-ნაირად“) *τρο-*
πὸν τινά 1325; ამითვე სახითა („ამნაირადვე“) *κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον*
1327; ეს ს^ახე დ („ამნაირად“) *ὁμοίως* 2018, 2825.
სახელ დედა („დარქმევა“): სახელ ედების *ἐπνομαζέται* 9121.
სახელი *ὄνομα* 3518, 7328.
სახუედრი: საკუთარი და სახუედრი *οἰκείος* 1821. იხ. საკუთარი.
საკმარი („მომზარება“, „გამოყენება“) *χρεία* 12518.
საჭახროა („საფიქრებელი“) *δοκῶν (δοκῶν)* 161.
სიდიდე *μέγεθος* 5414, 30, 552, 10281, 11822, 12527.
სივრცე („სიბრტყე“) *πλάτος* 12017.
სიკეთე *τὸ εὖ* 281.
სიკუდილი *θάνατος* 6518.
სიმარჯუე („გამოსადეგობა“, „შესაფერისობა“) *ἐπιτηδεύτης* 477, 5110, *ὀδῶμα*
832; ჯერ არს რამათა ჰქონდეს მას სიმარჯუე *δέ ἐπιτηδεύειν εἶναι* 5110;
აქუს სიმარჯუე *πέφυσεν* 6714, 68280; რომელსა ჰქონდის სიმარჯუე *πεφυσ-*
ῶς 312, 6018. იხ. მომმარჯუე.
სიმარჯუეობაა (=სიმარჯუე) *ἐπιτηδεύτης* 2980.
სიმრავლე *πλήθος* 37, 1821, 4025, *τὸ ποσόν* 10685, სიმრავლე ბუნებათაა *πολ-*
λαὶ φύσεις 1925.
სირაა („წყება“) *σειρά* 199 (ა^ა ს^აირა), *ταίξις* 208.
სისრულე *τελειότης* 105, *τὸ τέλειον* 5018, 8224, *τὸ πλήρες* 1025.
სიტყუაა *λόγος* 1168; სიტყვს-მიერი ცნობაა *ἡ διὰ λόγου γνώσις* 7530.
სიტყუა-დაკუარებული („ლოგიკური ფორმის მქონე“, „გონებასთან ან
ლოგიკურობასთან შეფარებული“, „ლოგოსის მაგვარი“) *λογισμός*: ბუნე-
ბანი... რომელთა შორის სიტყუაა დაკუარებულ არს *φύσεις... αὐ λογιστέ-*
σται 695.
სიტყვებრიბითი („ლოგიკური“) *λογικός* 4581.
სიტყვებრივი („ლოგიკურად“) *λογικῶς* 895.
სიწმიდე *καθαρότης* 617, 9313, 9410.
სიკუთოა („სიბზირე“, „სიკვარბე“, „სიუხვე“) *περιουσία* 748.

- ს რ უ ლ - ა დ მ ქ მ ნ ე ლ ი („სრულმქმნელი“, „საკმის შემსრულებელი“) *τελειουργός* 93a.
- ს რ უ ლ ე ბ ა ა („სისრულე“, „სისავსე“) *τελειότης* 22a, 351z, 42a, 881a, 92a, *τὸ τελειον* 92a, 1051z, *πλήρημα* 106z7; ხესთ სრულებაა *τελειότης* 22a. იხ. ხესთ-სრულება.
- ს რ უ ლ ი („სრული“, „უნაკლო“) *τέλειος* 2121 (ა. ს. ა. დ.), *τελειότερος* 825, *τελειώτατος* 283z, 296, *αὐτίκως* 116.
- ს რ უ ლ - მ ო ქ მ ე დ ი („სრულმქმნელი“, „საკმის შემსრულებელი“): ვითარ სრულ მოქმედი *οἷον τελειουργεῖν* 8210-11.
- ს რ უ ლ - მ ქ მ ნ ე ლ ი: ვინაჲ სუათა თვსთა შემდგომთა სრულ მქმნელი *ἄσπε ἐξ ἄλλο θύναται τελειότερον ἀπεργάσασθαι* 825.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ე ლ ი *τελειότερος* 321a, *τελειωτικός* 981, *πληρωτικός* 8110, *τελειών* 9710, *συμπληρῶν* 996.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ე ლ ო ბ ი ო თ ი *τελειουργός* 891.
- ს რ უ ლ - მ ყ ო ფ ი: არს სრულ ყოფ *κἀν... τελειώσκειν* 82a.
- ს რ უ ლ - ქ მ ნ ა („შესრულება“): სრულ იქმნების *τελειοῦται* 32z, 115z0, *ἀποτελείται* 25a, 17, *ἀποτελοῖτο ἂν* 26z2; სრულ იქმნებთან (იქმნების) *τελειοῦται* 88a, *ἀποτελείται* 257, *ἐπιτελοῦνται* 80z.
- ს რ უ ლ - ქ მ ნ ა ა („შესრულება“) *τελειώσας* 32z1, (*τὸ*) *τελειοῦν* 22z0, 122z1; იქმნების სრულ ქმნა *τελειοῦται* 122z.
- ს რ უ ლ - ყ ო ფ ა: („შესრულება“, „შევსება“) სრულ ჰყოფს *τελειοῖ* 13z1, სრულ ჰყოფს (რად) *πληρώσας* 21z; რადთა სრულ ჰყოფედეს *τελειοῦσθαι* 3217; რომელმან სრულ ყო *τὸ ἀποτελέσθαι* 381.
- ს უ ლ ე ბ რ ი ვ („სულიერად“) *ψυχικῶς* 85z5, 110z5;
- ს უ ლ ე ბ რ ი ვ ი („სულიერი“) *ψυχικῶς* 12017.
- ს უ ლ ა იხ. სული.
- ს უ ლ ვ ა („სუნთქვა“): რამეთუ და ჰსულავს და გრძნობს *ἐμπνεῖν καὶ αἰσθασμῶν* 45a2.
- ს უ ლ ი *ψυχή* 38a1 (ა. ს. ა. დ.); სამარადისოდ მისდა ს უ ლ ა („მას სულს უდგამს“) *αἰεὶ αὐτὸ ψυχοῖ* 117a.
- ს უ ლ ი ე რ ა დ *ψυχικῶς* 12018.
- ს უ ლ ი ე რ ი *ψυχικῶς* 69z1, 12118, *ἐκψυχος* 8015, 9910, 30, 11216, 1137, *ψυχοτύμωσις* 42a0; სულიერი („სულის“) არსება *ἢ ψυχῆς οὐσία* 1714.
- ს უ ლ ი ე რ ო ბ ა ა *ψυχῶσις* 4714.
- ს უ ლ ი ე რ - ქ მ ნ ა ა *ψυχῶσις* 41a1.
- ს უ ლ ი ე რ - ქ მ ნ ი ლ ი *ἐκψυχος* 1177.
- ს უ ლ ი ო თ ი („სულიერი“) *ψυχικῶς* 1221.
- ს ქ ე ს ე ბ რ ი ვ ი მ ი ნ ა ქ უ ს ი („ურთიერთობა“, „ერთმანეთთან დამოკიდებულება“) *σχέσις* 7510, 780. შდ. მინაქუსვა.
- ს ც ნ ე ს (მისცნეს, „მისცეს“) 116z. იხ. მიცემა.
- ს წ ო რ („სწორად“, „თანაბრად“, „მსგავსად“) *ὁμοίως* 1026; მსგავს და სწორ *ὁμοίως* 1026.
- ს წ ო რ ა დ *ἀσάπτως* 175, 8, 874, 5, *ἐξ ἴσου* 7411.
- ს წ ო რ - გ ა ნ ყ ო ფ ი ლ ი („დაპირისპირებული“) *ἀντιτεροφούμενος* 614.
- ს წ ო რ ე ბ ი თ („სწორად“, „თანაბრად“, „მსგავსად“) *ὁμοίως* 211, *ἀσάπτως* 213.
- ს წ ო რ ი *ἴσως* 81, 2016, 245, 3818, 4417, *συστοιχος* 61z.
- ს წ რ ა ფ ვ ა: ისწრაფის (ისწრაფვის) *σπεῦσθαι* 2617, 836.
- ს ხ ე უ ლ ე ბ ი თ ი *σωματικῶς* 11119.

- სხეულებრივ *σωματικῶς* 852^ა, 87^ა, 89^ა.
 სხეულებრივი *σωματικῶς* 41^ა, 68^ა, 851^ა, *σωματοειδής* 117^ა.
 სხეული *σῶμα* 14^ა, 15^ა, 471^ა (ἄσῳμα); სხეულთა ბუნებაა ἡ *σωματικὴ φύσις* 85^ა; ხოლო თუ სხეულ (*„სხეულებრივი“*) იყოს *εἰ γὰρ σωματικῆ* 59^ა.
 სხუად (*„სხუაგან“*) *ἀλλὰχού* 15^ა.
 სხუად შეცვალემა (*„გადასხვაფერება“*) *ἀλλοιοσθῆναι* 51^ა.
 სხუაგან *ἀλλὰχού* 1061^ა. იხ. სხუად.
 სხუაგნით *ἀλλὰχούθεν* 101^ა, 1711, 641^ა, 1133^ა.
 სხუა (*„სხვა“, „მეორე“, „დანარჩენი“*) *ἕτερος* 151^ა, 171^ა, 24^ა, 4011, 701^ა, *θάτερον* 20^ა, 71^ა, *λοιπός* 431^ა, 64^ა, 89^ა, *ἄλλος* 94^ა, 20, 101^ა, 871^ა, *διάφορος* 45^ა; ერთი — ხოლო სხუა (*„ერთი—მეორე“*) *τὸ μὲν—τὸ δὲ* 1421-22; სხუა—სხუა (*„ერთი—მეორე“*) *ἄλλο—ἄλλο* 34^ა.
 სხუა-ტომი (*„სხუაგვარი“, „შეუწყობელი“—„განსხვავებული“* *ὁμοταγῆς* და *დაწესებული* [*„შეწყობილი“*]) *ἕτεροταγῆς* 19^ა.
 სხუებრ (*„სხვანაირად“*) *ἄλλως* 104^ა, *ἀλλοίον* 77^ა, 1261; ოდესმე სხუებრ და სხუებრ *ἀλλοίως ἄλλως* 124^ა.

ტ

- ტომი *γένος* 68^ა, 691^ა, 812^ა, 81, 851^ა, 8811, 23^ა, 91^ა, 93^ა, 92, 941^ა, 957^ა, 20, 961^ა, 107^ა, 1101^ა.
 ტრფობა (*„მისწრაფება“*): ეტრფობის *ἐφίεται* 13^ა; ეტრფიან *ὀρέγεται* 10^ა; ეტრფოს *ἐφίεται* 13^ა.

უ

- უარსებოა (*„არა საარსებო“, „არსებობის არმქონე“*) *ἀνούσιος* 741^ა, 1187^ა, 10.
 უანანაწილესი *μερικῶτερος* 107^ა. იხ. უანანაწილებული.
 უგარეშემცველესი *περιληπτικώτερος* 87^ა; იხ. გარეშემცველი.
 უგონებობაა (*„გონების უქონლობა“, „უგუნურება“*) *ἀνοία* 11011, 1^ა, 1^ა.
 უგონიერესი *υποερώτατος* 69^ა. იხ. გონიერი.
 უგუამოვნოა (*„არსებობის არმქონე“*) *ἀνυπόστατος* 11811.
 უგუნურებაა *ἀνοία* 1102^ა, 20, 123^ა. იხ. უგონებობა.
 უდარე (= უდარესი) *χείρων* 106^ა.
 უდარეს (*„მდარე“, „ცუდად“, „უცუდადად“*) *χειρόνας* 431^ა.
 უდარესი (*„მდარე“, „ცუდი“, „არა სრულყოფილი“, „ნაკლები ღირსებისა“*) *χειρόνω* 84, 33^ა, 39^ა, 40^ა, 76^ა, 77^ა, 941^ა, *ἐλείπτω* 81^ა, 221^ა, 381^ა, 75^ა, *ἕπτω* 122^ა, *ὑφειμένος* 161^ა, 7811, 80^ა, 86^ა, 90^ა, 108^ა, 120^ა, *καταθέσσερος* 10^ა, 211^ა, 33, 421^ა, 487, 57^ა, 67^ა, 80^ა, 87^ა, 88^ა, 9311, 1061, 1071^ა, 1101^ა, *ἀτελής* 40^ა, *ἀτελέστατος* 29^ა; უდარესი და უსრული *ἀτελέστατος* 29^ა, 5.
 უდარესობაა *ὑφείως* 28^ა, 41^ა, 421^ა, 77^ა; უდარესობით *δι' ὑφείσεως* 771^ა, *μετὰ ὑφείσεως* 59^ა.
 უდარესობითი: უდარესობითი შთამობაა (*„დაქვეითება“*) *ὑφείως* 25^ა.
 უდიდოა (*„არა დიდი“, „არა ვრცელი“*), *ἀμεγέθης* 541^ა, 102^ა, 1061^ა.
 უდიდობაა *τὸ ἀμεγέθει* 1061^ა.
 უერთებლობისი იხ. 1. ერთებრივი.
 უცნებელი (*„უგარძნობელი“*) *ἀπαθής* 124^ა.
 უცნები (*„უგარძნობელი“*) *ἀπαθής* 512^ა, 27 76^ა, 77^ა, 125^ა.

- უხადოა („წმინდა“, „წამდებელი“) *ἐκκλησιαστικῆς* 11810; უხადო და ხესთა *ἐκκλησιαστικῆς* 4510; უხადოდ *ἐκκλησιαστικῶν* 10621, *κατ' ἀκριβείαν* 3018.
- უხეესი („უხენაესი“) *τὸ ἀνωτέρω* 12128.
- უხენაესი („მიღმა“, „იქითა მხარეს“) *ἐπέκεινα* 488. იხ. ხესთა.
- უხენაესი *ὑπερχειμένος* 5725; უხენაესნი *οἱ ἀνωτέρω* 1071, *τὰ ἀνωτέρω* 274, 3980.
- უხესთაესი („მიღმა“, „იქითა მხარეს“) *ἐπέκεινα* 9518; უხესთაესი და იმრრე *ἐπέκεινα* 5518. იხ. ხესთა, იმრ, უხენაეს.
- უხესთაესი („უხენაესი“, „მიღმა არსებული“, „უმჯობესი“) *ὑπέρτερος* 4628, 918, 9314, 9418, 1079, *ὑπερχειμένος* 274, *πρώτος* 9316, *ἀνώτερος* 4618 *κρείττων* 2918; უხესთაესთა გონებათა *οἱ ἀνωτέρω ἴσως* 10628 (აგ. უკუ 10632); უხესთაესი კეთილშობისა *ὑπὲρ τὰ γὰρ* 1227.
- უხესთაესობაა („უხენაესობა“, „უპირატესობა“) *ὑπερβολή* 8217.
- უხესი: უხესი თვისი *τὸ ὑπὲρ αὐτὸν* 10018.
- უხიარებელ („მონაწილეობის მიუღებლად“, „შეურეველად“) *ἀμεθέρως* 6127; უხიარებელი მყოფი *ἀμεθέρως ὅν* 9714.
- უხიარებელი („მონაწილეად არმყოფი“, „შეურეველი“) *ἀμέθειας* 6118, 7118, *ἄμικτος* 6018, 869, *ἀσύμπτος* 2733, 287, 8317, *ἀσύμπτως* 248.
- უთვისესი („მონათესავე“) *συγγενής* 2221, 691, *συγγενέστερος* 2828, 5828, *μᾶλλον συγγενής* 418. იხ. თვისი.
- უთვისერესი („მონათესავე“) *συγγενέστερος* 2127, 2216, 3012.
- უკნინესი: ძალთა უკნინესთა მქონებელ (არიან) *ἐλαττωθεὶς τὰς δυνάμεις* 62 *ἔχουσι* 10684.
- უკნინესობაა („დაქვეითება“, „დასუსტება“) *ψεσις* 798.
- უკუანათ („შემდეგ“, „მერმე“): უკუანათ და შემდგომად *ἔσπειρον* 624.
- უკუანათსად („შემდეგ“, „მერმე“) *ἔσπειρον* 1022.
- უკუანათსკნელად *ἐσχάτως* 8618.
- უკუანათსკნელი: 1) („უკანასკნელი“, „უკან ან ბოლოში მყოფი“); *ἔσχατος* 2881, 2928, 402, 7728, 807, 8517, 8911, 12124; 2) („ნაბოლოარი“, „დაკნინებული“, „მცირე“) *πολλοστὴς* 688, 7281.
- უკუდავებაა *τὸ ἀμύητον* 6527.
- უკუდავი *ἀμύητος* 6513.
- უკუდგომაა („უკან, ძველ ადგილას დადგომა, დაბრუნება“) *ἀποκατάστασις* 1201.
- უკუდგომილი, უკუნდგომილი: იყოს უკუნდგომილი *ἀποκαθίσταται*. შეად. უკუდგომაა.
- უკუ („უკან“, „კვლავ“) *πάλιν* 11828.
- უკუე *ἄρα* 416, 914, 4724, 481, 5024, 717, *ἀν* 8081, *γὰρ* 364, 4528, *ὅτι* 625, *ὅτι* 729 7022, 845, *τὴν* 1421; *ἀρ* უკუე *οὐκ ἔστι* 11225.
- უკუმქცეველიობითი („უკან მომტრიალებელი“) *ἐπιστρεπτικὸς* 9520.
- უკუმქცეველი, უკუმქცეველი („უკან მომტრიალებელი“, „რომელიც უკან ბრუნდება“) *ἐπιστρεπτικὸς* 1428, 1510, 18, 3114, 3130, 328, 15, 5225, 577, 891, *ἐπιστρέφω* 1490, 2624, 9528 («ყოველი უკუმქცეველი ანუ თვსდავე უკუნ იქცევის ანუ უმჯობესისა მიმართ»); *ἀρ*-უკუმქცეველი *ἀπεπιστρέφους* 3210. ●
- უკუმწამი (=თანმიწამე) *συμψύχων* 5314.
- უკუნდგომილი იხ. უკუდგომილი.
- უკუნ-ქცევა („უკან ბრუნვა“, „მიბრუნება“, „დაბრუნება“): უკუნ იქცევის *ἐπιστρέφει* 2731, *ἐπιστρέφεται* 264, 8928, 1031, *ἄρ* თუ უკუნ იქცევის *ἐξ ὧν*

ἐπιστρέφω 2734, 283, უკუნ იქცევის (რად) 9015; რადამცა უკუნ იქცეო-
და ἄν ἐπιστρέφῃ 159; უკუნ იქცეოდის ἐπιστρέψαι 2717, არ უკუნ იქ-
ცეოდის μὴ ἐπιστρέφω 266; უკუნ იქცეს ἐπιστρέψαι 531, ἐπιστραφήσεται
2915; თუ არ უკუნ იქცეს თვსდადვე τὸ ἀνεπίστρεφον πρὸς ἑαυτὸν 3123;
უკუნ იქციოს στραφήσεται 3316; უკუნ იქცევა ἐπιστρέψω 1480, 2718,
ἐπιστρέψαι 153.

უკუნ იქცევა დი ἐπιστρέφω 2811, ἐπιστρέφόμενος 277; სადა იწყო მუნვე
კჳალად უკუნქცევადი ἀποκατασταίσις 11910.

უკუნ იქცევა ἐπιστροφή 2613, 15, 8919 (ა. ზ. 306); სადათ იწყო მუნვე კჳალად
უკუნქცევა ἀποκατάστασις 11831, 1191; გზუნთი უკუნქცევა πᾶσι 1199.

უკუნ იქცევი თი: სადათ იწყო კჳალად მუნვე უკუნქცევითი (ა. ზ. 313); მოძ-
რობანი) ἀποκαταστάσις 1198.

უკუნ იქცეული ἐπιστρέφόμενος 2615, ἐπιστραφείς 154; უკუნქცეულ არს ἐπισ-
τραφαί 163; უკუნქცეულა ἐπιστρέφεται 279, 10, ἐπιστραφαί 267, 3181, 329,
931, ἐπιστρέφω 154.

უკუნსაქცევილი ἐπιστρέφόμενος 2616, ἀποκατάστατος 11921,

უმარტივეს („უმარტივესად“) ἀπλῶς 825.

უმარტივესი ἀπλοῦστατος 408, 7822.

უმახლობელეს („უმახლობელესად“) ἐγγυτέρω 109, 2215, 4018, 475, 8380, 10310,
ἐγγυτάτω 5417, προσεχῶς 273, 805, 29.

უმახლობელესად προσεχῶς 10312.

უმახლობელესი προσεχῆς 268, 8827, συγγεσσευρος 3023; უმახლობელესნი
τὰ ἐγγυτέρω 2823.

უმახლობელესობა τὸ ἐγγυτέρω 414.

უმარჯობა („გამოუსადევრობა“, „მოუხერხებლობა“) ἐνεπιτηδισότης 873.

უმეტეს („უმეტესად“) μάλλον 8030, μείζονος 386, 23, 5823, διαφερότως 927.

უმეტესი πλέον 476, μείζων 1230, 8617.

უმეშვი (უმევი, უნაყოფი) ἀγος 2223.

უმეცარი („არმცოდნე“): უმეცარ; იქმნას („არ იცოდეს“) ἀγνοήσῃ 10024,
უმეცარი იყოს ἀγνοήσῃ 10021.

უმეცრება („არ ცოდნა“): იუმეცრებს („არ იცის“) ἀγνοεῖ 1145; უმეცრებად
რახსავე მყოფთაგანისა ἀγνοοῦντὲς τὴν ἴστω 10215.

უმინჯესი („უმეტესი მიხეზი“, „უფრო მეტად განმსახლებელი“) ἀντιότερος
4527, 4623.

უმინჯესობა („მიხეზის გარეშე“) τὸ ἀναιτίως 5924.

უმოქენობა („საკმაობა“, „თვითკმარობა“, „თავის-თავადობა“, „დამო-
უკიდებლობა“) ἀνιδίκεια 3017, τὸ ἀνταρξίς 1023, 3017; უმოქენობა და
სისრულე τὸ ἀνταρξίς 1022.

უმოქენობა („საკმაობა“, „თვითკმარი“, „თავის-თავადი“, „დამოუკიდებელი“) ἀ-
νιδίκεიς 103, 307, 11, 3125, 3222, 3322, ἀμείχετος 2021; უმოქენობა და სრუ-
ლი ἀνιδίκεიς 1021, უმოქენობა და კმა-ყოფი ἀνιδίκεიς 1519-20.

უმოქმედესი („უფრო მოქმედი“) δραστικώτερος 462.

უმოქმედობა ἀδραχῆς 5122.

უმპყრობელესი („მპყრობელი“) κρατῶν (κρατοῦν) 10224.

უმრავლე („უმრავლესი“) πλέον (რახობმცა უმრავლე იყენენ საშუალები ბძა
ἀν πλέον τὰ μέσσα) 1127.

უმრავლესი πλέον 3818, 8318.

- უმსგავსიერესი („უფრო მეტად მსგავსი“) *ὁμοιώτερος* 4116.
- უმსგავსო („არა-მსგავსი“) *ἀνομοίος* 2427, 28, 3628, 4224, 666, 6710, 7110, 1092, *ἀνομοιάτης* 12125; უმსგავსორე *ἀνομοιοσύμενος* 2828; უმსგავსო იქმნებიან *ἀνωμοίονται* 8328.
- უმსგავსობა *ἀνομοιότης* 257, 2619.
- უმსგავსო ნაკუთითა *ἀνομοισχίμα* 12528.
- უმსგავსორე იხ. უმსგავსო.
- უმსგავსო-ქმნილი *ἀνομοιούμενος* 6816.
- უმყისეს („უმალ“) *ἀμύρας* 8728. იხ. მყის.
- უმყოფობა *μη ὄν* 1128.
- უმცირედესი *ἐλάττων* 8913.
- უმცირესი *ἐλάττω* 785.
- უმცრო *ἐλάττω* 412.
- უმცროს (აწაკლებად) *ἥττω* 417, 8029.
- უმცროსი *ἐλάττων* 1124, 786, *συνεσταλμένος* 10635.
- უმწუფოვალესი („უმადლესი“, „უპირველესი“), *ἀκρότατος* 6833, *πρωτίστος* 749; *ἀκρότης* 8932.
- უმჯობესად *κρείττους* 7619.
- უმჯობესი *κρείττων* 83, 28, 301, 3210, 3924, *βελτίων* 3320, 21.
- უმჯობესობა *εὐ κρείττων* 1229.
- უნაკლულესი („მეტად ნაკლულევანი, არა სრული“) *ἀτελέστερος* 2830, 496.
- უნაყოფო *ἄγιος* 1827, 12220; უში და უნაყოფო *ἄγιος* 86, 88-7.
- უნაწილესრე („კერძობითი“) *μερικότερος* 9033.
- უნაწილო („ნაწილის არმქონე“ „გაუნაწილებელი“, „განუყოფელი“) *ἀμε-
ρής* 3314, 5128, *ἀμοιρος* 1328, 4711, *ἀμέτοχος* 4712.
- უნივთო („ნივთის ანუ მატერიის არმქონე“): უნივთო არს *ἀβλας ἔστι* 10528.
- უპირატეს *πιαρ.* („წინა“, „უწინარეს“) *πρό* (*c. gen.*) 124. აბიჟე გალი-ცაჟული
პრო-
უპირატეს არს *προηγείται* 631.
- უპირატესად: უპირატესად და საკუთრებითი (მყოფი) *προηγούμενος* 6920.
- უპირატესი („უპირველესი“, „პირველი“) *πρωτίστος* 1215, 22, 138, 6327, 7112, 825, 1005.
1. უპირველეს *adv.* („წინათ“, „პირველად“) *πρότερον* 615, *πρωτον* 1425, *πρω-
τως* 387, 11, 408.
 2. უპირველეს („წინათ“, „წინასწარ“, „უწინარეს“) გალი-ცაჟული პრო-
უპირველეს არს („წინასწარ, ანუ უფრო ადრე არსებობს“) *προσπάρχει* 3527, 5618, 9718; უპირველეს იყო *προσπάρχει* 458.
- უპირველესი („პირველი“, „უმადლესი“, „უზენაესი“) *πρωτος* 1917, *πρωτισ-
τος* 638.
- უპირველეს წარმოდგომილ („უწინარეს, ან უფრო ადრე არსებული“):
უპირველეს წარმოდგომილ არს (არიან) *προσφύεσθαι* 3528, 5615.
- უქამოდ *ἀχρότως* 7618.
- უქამოდ *ἀχρότως* 778.
- ურთიერთას *ἀλληλοῖς* 56, 245, *μετ' ἀλληλων* 2814; ურთიერთისგან *ἀλληλων*.
2010, 248; ურთიერთას ალლილუქია („თანწიმდევნობა“) *ἀλληλοῦχια* 5926.
- ურომელო („რომელობის—კვალიტეტის—არმქონე“) *ἀπιοις* 528.
- ურჩეულესი („საუკეთესო“, „საუცხოო“ „უზენაესი“) *ἀριστος* 7425, 26, 9912, *ἐξάριτος* 809, 8224.

უსახლვრო-გუარობაა თბ *ἀπειροσιბής* 9611.

1. უსახლვროა *adici.* *ἀπειρος* 318; უმეტეს უსახლვროა *ἀπειροστέρος* 587; უსახლვრესი *ἀπειρότερος* 588.

2. უსახლვროა *subst.* („უსახლვრობა“) *ἀπειρία* 5612.

უსახლვროობა: უსახლვროობენ *ἀορισταίνει* 777.

უსახლვროობაა *ἀπειρία* 5480, 9611, თბ *ἀπειρον* 310, 960, *ἀοριστία* 720.

უსახლვროობით („უსახლვროდ“) *ἀπειράμις* 317.

უსახლვროობის-გუარ *ἀπειροσιბής* 5624.

უსახლვრო-ძალი *ἀπειροδύναμος* 558, 5718, 22; უსახლვრო ძალითა *ἀπειρο-
δύναμος* 5318, 564, 7.

უსალმრთოესი („უსალმრთოესი“, „უხენაესი“, „უპირველესი“) *θειότερος* 9528, *ἐξείρετος* 7320.

უსაყოველთაო (=უსაყოველთაოესი) *ὀλικότερος* 782.

უსაყოველთაოესი („უფრო მეტად საყოველთაო“, „უნივერსალური“) *ὀλι-
κότερος* 4018, 9328, 10620. იხ. უყოველთაოესი, უყოველიერესი, უყოველესი.

უსაშუველოდ, უსაშოველოდ („უშუალოდ“) 2514, 2911, 12, 7828, 8127, 992, 10518, *πρῶσεχθῶς* 10519, 1219.

უსაშუველოდ („უშუალო“) *ἀμείσος* 2918, *ἀθῆστος* 4125.

უსრულესადრე იხ. უსრულესი.

უსრულესი („მეტად სრული, მთლიანი“) *τελειότερος* 1617, 2212, 18, *τελεστικὸς* 5081, *μέγιστος* 7519; ხოლო ნერგნი უსრულესადრე და ცხოვლებრივ თბ *ὁ ἐφ' ἑαυτὸν ἔτι τρυφῆσθερον κατὰ τὴν ζωὴν* 894.

უსრული („არა სრული“, „არა საკმაო“) *ἀτελής* 4212, *ἀτελέστερος* 2217, 2828, 4625, 682; უსრული და მოქნენ *ἀτελέστερος* 492-3.

უსულთა *ἀπυχοῦς*: რამეთუ უსულთნიცა მიიღებენ და ეხიარებინან გონებასა *καὶ γὰρ τὸ ἀπυχου... σὺν μετέχει* 398.

უსწოროთა („არასწორი“) *ἀπιστος* 246.

უსწრობენ („ასწრებენ“ „და)ასწრებენ“): უსწრობენ (რათა) *προκαταλαμψί-
συσται* 4625.

უსხეულთა („სხეულის არმქონე“, „მატერიის არმქონე“) *ἀσράματος* 1428, 1510, 5121, 878, *ἀθλος* 12428, 25, 12517.

უსხეულობაა („უსხეულობა“, „უმატერიობა“) *ἀσλία* 11728.

უტყვ *ἀλογος* (უტყუთა ცხოველთა *ἀλόγους* *ζῶας*) 1250.

უუსახლვრესი („მეტად უსახლვრო“) *ἀπειρότερος* 5828.

უფალი *κέρως* 324.

უფლებრივი („უფლების მქონე“, „დამოუკიდებელი“) *κυριότερος* 3027.

უფრო *μειζόνως* 1018.

უფროეს („უფრო“, „უფრო მეტად“) *μᾶλλον* 5421, 8081, *μᾶλλιστα* 5514, *μει-
ζόνως* 3724, 5081, *διαφερόντως* 1222, 7018, 7818, *κρείττονως* 1619.

უფროესი („უფრო დიდი“) *μείζων* 7522; არა რათა უფროეს არს *πλέον οὐκ ἔστιν αὖθις*.

უქმი („უმოქმედო“): უქმი და მოკლებული *ἀδραστής* 84.

უქონთა („არმქონე“) *ἀκνήστως* 368.

უქუნენაესი („ქვენა“, „ქვედა“; *κατωτέρω* უხენაესი): უქუნენაესნი *οἱ κα-
τωτέρω* 10630.

უქუნესი (=უქუნენაესი): უქუნესნი *οἱ κατωτέρω* 10688.

უქცეველად („ურყეველ“, „მტკიცელ“) *ἀτρέπτως* 9310, *σταθερῶς* 9418.

უქცევი („უცვალებელი“, „ურყევი“) *ἀνεξάλλακτος* 1261; უქცევი და უცვალი ებლი *ἀμετάβλητος* 10314.

- უყოველთათვისი („უფრო მეტად საყოველთაო“, „უნივერსალური“) *ὀλιγά-
τερος* 120ა. იხ. უსაყოველთაოთვისი, უყოველესი, უყოველიერესი.
- უყოველესი *ὀλιγάτερος* 90ა. იხ. უყოველთათვისი.
- უყოველიერესი *ὀλιγάτερος* 461ა. იხ. უყოველთათვისი.
- უშემდგომესი („შემდგომი“, „მომდევნო“, „მეორე რიგისა“, „დაბალ საფე-
ხურზე მდგომი“) *ἑστέρος* 615, *καταδέσστερος* 113ა.
- უშვი (=უშეშო) *ἀγίος* 20ა; უშვი და უნაყოფო *ἀγίος* 86, 86-7.
- უშორეს („მეტად დაშორებულად“, „შორს“) *πορρωτέρω* 22ა, 28ა; უმჯო-
ბეს მისსა, რომელსა ჰქონდის თვისი მიხეზი უშორეს *κρείττων τοῦ τῆς ἑ-
ξωδισμέσης αἰτίας ἐσθίου* 1010.
- უშორიელესი *πορρωτέρως* 106ა, *πορρωτάτως* 22ა, *τὸ πορρωτέρω* 41ა.
- უშურველად („უხვად“) *ἀφθονός* 75c.
- უშურველი („უხვი“) *ἀφθονός* 60ა.
- უჩინოა („რაც არ ჩანს“, „რაც შორსა“) *ἐκποδών* 87ა; უჩინო იქმნების *ἀφα-
νίσται* 881, 112ა.
- უცვალებელად *ἀμεταβλήτως* 761, *ἀμεταβίτως* 351ა.
- უცვალებელი *ἀμεταβλήτως* 77ა, 8, 1031, 1241, 125ა, 1261, *ἀνελάττωτος* 541ა.
- უცნაური („უცნობი“) *ἀγνωστος* 75ა, 29, 97ა, *ἀγνωστος* 97ა.
- უცხოელობა („სიცოცხლის არმქონე“) *ἀζως* 112ა, 11811.
- უცხოა („სხვა“) *ἀλλότριος* 28ა, 87ა; სხუა და უცხო *ἀλλότριος* 241; უცხო-
რე და სხუა *ἀλοτριώτερος* 22ა.
- უცხოარე იხ. უცხოა.
- უძალობა („ძალის არქონება“, „შეუძლებლობა“) *μη δύνασθαι* 8ა.
- უძალოა („ძალის არმქონე“) *δύναμος* 52ა.
- უძლებს, უძლებენ იხ. ძლება.
- უძლიერეს („უძლიერესად“, „უფრო“) *μειζόνως* 11ა.
- უძლიერესად *μειζόνως* 46ა.
- უძლიერესი *δυσανάτως* 8ა, 11, 112, 381, 401, 461, 7, 87ა. იხ. ძლიერი.
- უძლურება („უძლურება“, „შეუძლებლობა“) *δυσίθεια* 23ა, 87ა, *δύσθα-
μία* 881.
- უძლური *δυσίτης* 54ა; უძლურესი *δυσίστερος* 11ა.
- უწყება („ცოდნა“): უწყის *γνώσκει* 761, 1111, 20, 21, *οἶδε* 1001, 101ა; იუწყა
(რად) *γνώσκει* 101, იუწყოს *γνώσκει* 100ა, 118ა, *μάθει* ან 781; იუწყოს
(რად) *γνώσκει* 111ა, (რადთა) არა იუწყოს *μη γνῶσκει* 100ა; იუწყე-
ბვიან („შეიცნობებიან“) *γινώσκονται* 761; იუწყებოდედ *δηλον* 76ა.
- უწყება („ცოდნა“) *γνώσις* 631, *τὸ γνωστικόν* 112ა.
- უჭეშმარიტესი *ἀληθής* 123ა.
- უხრწნელი *ἀφωρτός* 33ა, 10, 1071, 1112, 112, 116ა, *ἀσάλευτος* 65ა, *ἀζ-
δατος* 931.
- უხუცესი („უფროსი“) *πρεσβύτερος* 301.
- უჯეროა („უადგილო“, „შეუფერებელი“) *ἀτοπος* 12ა, 1261; ვინა უჯერო არს
იხ. *ἀρα δεῖ* 56ა.

ჟ

- ჟვია *ζῆμις* 881, 89ა.
- ჟიტონი: ჟიტონი-საბლარდნელი *ჯიან* 1251.
- ჟმნა: იქმს *ποιεῖ* 511, 1041; გიქმნია (რად) *9ა*; იქმნების *ποιεῖ* 5ა, 34ა, 72ა;

იქმნა *έγενετο* 3810, *γίνεται* 4028; ოდეს იქმნას *δταν γένηται* 158, იქმნას (რამ) სხვა *άλλο γεγονός* 2525; ქმნა *τό ποιειν* 10425, *τό γίνεσθαι* 5327, *γενέσθαι* 47, 58.

ქმნადი *γινόμενος* 3420, 27, 378, 498, 8, *γενητός* 5511, 14; მსახურებს მას ქმნადისა მიმართ *πρός τήν γένεσιν* დουღუბის 498.

ქმნადობა *τό γίνεσθαι* 3711, 545.

ქმნა *ποίησις* 498, *γένεσις* 3224, 3428 (ა. ს. 40, 4); ბუნებოთი ქმნა *γένεσις* 2320; ძალი ქმნისა და წარმოჩენისა *ετής γενητικῆς* დუღუბის 3812; არცა ქმნის-დასაზამთა მიხეზთა *οὐδὲ τοῖς γενητικοῖς αἰτίοις* 2320.

ქმნითი („ქმნისა“): ქმნითისა ძალისაგან *ετής εὐθὲ γίνεσθαι* დუღუბის 542.

ქმნილი *γινόμενος* 58, 1628, 378.

ქმნება: აქუს *έχει* 815, 1518, 10780, 1209, *μετέχει* 184; თუ აქუს *εἰ δὲ έξει* 2521, *εἰ δὲ έχοι* 1628; აქუს (რამ) *λαβών* 389; აქუს ბუნებოთი *πέφουκεν* 1417, აქუს ფუტებოთი *πέφουκεν* 7225; აქუნდეს *έλαχεν* 2715; ჰქონდის *έξει* 519, 1515, 1617, 7520, 944, 1248, არა ვინაა ჰქონდის *οὐδὲν ἄν έχοι* 2027, ჰქონდის (რამ) *έχωσ* 8528, ჰქონდინ (გზავნითნი მოქცევისი) *έξει* 1197; ქმნება *έχειν* 3427.

ქმნებული *συνέχων* 5324.

ქუე: უქუესნი *οἱ κατωτέρω* 10633.

ქუემდებარე, ქუემდებარე *ὑποκειμένος* 311, 4, 9, 4614, 18, 4718, 14, 11128, 1122, 4, 11321.

ქუეყნიერი: ქუეყნიერთადმიცა ადგილთა *καὶ περὶ γῆν τύπων* 866.

ქუეშ-დაგებული *ὑπεστρωμένος* 8181.

ქუეშ-დაფენილი *ὑπεστρωμένος* 12020.

ქუეშე *ὑπὸ (c. acc.)* 6325, 8023, 12313, *κατὰ (c. acc.)* 175.

ქცევა („ცვლილება“): იქცენ *μεταβάλλει* 12417, იქცენ *μεταβάλλει* 12427.

ქცევადი („ცვალებადი“) *μεταβάλλων* 11019, *ἐν μεταβολῇ γινόμενος* 1102.

ქცევა *„ტრიალი“, „მობრუნება“* *τροπή* 2322, *περιτροπή* 12517.

მ

მებადი *φερόμενος* 10232.

მირსება *άξια* 758, 849.

მერთი *მეός* 4232, 6927, 7014 (ა. ს. 40, 4); ზიარებოფ *მერთი მეός* 705, 6, 10, 11, 19, 28, 27, 7119, 17, 30, 38, 722, 14, 28, 29, 732, 15.

მერთებრივი *მείος* 4111, 6919, 719, 7421, 8917.

მერთებრივი ზესთმე ქმნობა *τό μείον* 775.

მერთებრივი მოქმედება *მეότης* 9326, 941.

მერთებრივი რიცხვ *მეoi* 8728, 889, 12, 8914, 9413, 12327, *τό μείον* 10927.

მერთება *მეότης* 992, 10928, 1215.

მერთებოთი *მείος* (მერთებოთი თვება *ή μελα ιδιότης*) 7018.

მერთებრივი *მείος* 7429, *მეיותרος* 685; ყოველი მერთებრივი *πᾶς მეός* 7825; მოქმედება მერთებრივი *τό μείον* 833.

მერთივი *მείως* 12018, 21.

მერთივი *მείος* 842, *ἔμμεος* 12019; მერთივი წესი *τό μείον* 12210.

მერთივობა *τό μείον* 9912.

მერთისმეტყუელბოთი *მეολογικός* 34.

მერთის-სახე *მეოსმής*, 7932.

ყ

- ყვანა („წარმართვა“, „წყევანა“): იყვანების *πορεύεται* 1181^ა; თან იყვანებიან *συρπαίρεται* 1252^ა.
- ყვანებული („აყვანილი, „წყევანილი“) *ἀναγόμενος* 125^ა, *φερόμενος* (ყვანებულებაჲ *φερόμενον*) 991^ა.
- ყოველგან *πανταχού* 231^ა, 352^ა, 366, 601^ა, 20^ა, 81, 69^ა, 771^ა, 842^ა; თვნიერ ყოველგანობისა *τοῦ πανταχού χοίρος* 602^ა.
- ყოველი *πᾶς* 37, 108^ა (ა. ხ. ა. დ.), *ἅπας* 131^ა, *σῆμας* 281^ა, 901^ა. *ὄλος* 15^ა. *τὸ ὅλος* 3^ა; და ეს სახედ ყოველთა ზედა *καὶ ἐξῆς ὁμοίως* 282^ა.
- ყოვლად-სრული *παντελῆς* 4211.
- ყოვლად-ყოველითურთ *πάντη* 31^ა, *ὄλον ὄλη* 15^ა.
- ყოვლებრივ („ყოველნაირად“) *παντοίως* 1251^ა.
- ყოვლებრივი *ὀλικότερος* 462^ა, 47^ა, 15, 787, 1062^ა. *παντοίως* 1243^ა; უმეტეს ყოვლებრივი *ὀλικότερος* 452^ა, 833^ა, 902^ა; უფროჲს ყოვლებრივი *ὀλικότερος* 832^ა.
- ყოველითურთ („სრულიად“) *παντελῶς* 86, 752^ა, 862^ა, 881^ა, *πάντη* 621, 252^ა, 491^ა, 512^ა, 651, 812^ა, 1132^ა, *ὄλας* 15^ა, 85^ა, 942^ა.
- ყოვლობაჲ („ერთიანობა“, „სრულიადობა“) *ὀλότις* 432^ა, 442^ა. 451^ა, 481, *τὸ ὄλον* 19^ა, 432^ა, 441^ა, 852^ა, *ὄλα* 432^ა.
- ყოვლობრივ („სრულიად“, „უნივერსალურად“) *ὀλικῶς* 1081^ა.
- ყოფა: („გაკეთება“, „ქმნა“): ჰყოფს *ποιεῖ* 292^ა, 503^ა, *ποιεῖται* 1616, 281, 757^ა, 12, 772^ა, *ποιῆσεται* 311^ა.
 - ყოფა („ყოფნა“): ყოფად *εἶναι* 610. იხ: არს.
- ყულ იხ. იყუდნეს.

შ

- შარავანდედი *Ἰσθαλα* 4231.
- შებუნებებით („შებუნებებულად“, „იმავე ბუნებისად“, „იღვწურად“) *συσφωσῶς* 81^ა.
- შებუნებებულ (=შებუნებებით) *συσφωσῶς* 1241^ა.
- შედარება („შეფარდება“, „შედარება“, „გათანაბრება“): რამეთუ ვერ უძლებს შედარებად *οὐδὲ γὰρ παρισσῦραι* 821^ა.
- შედარებით *κατά (c. acc.)* 401^ა.
- შედარებული („შესაბამისი“, „შესატყვისი“) *σῶσταιχος* 182^ა.
- შედგმულებაჲ („შეზავება“, „შეერთება“, „განუწყვეტლობა“, „განუყოფლობა“) *συνῴσις* 40^ა, *συνέχεια* 103^ა, 125^ა; შედგმულებაჲ და განუკრელობაჲ *συνέχεια* 691^ა.
- შედგმული („შეზავებული“, „შეერთებული“) *συνῴσις* 392^ა, 782^ა, *μικτός* 562^ა, 26, 632^ა; უფრო შედგმული *συνῴσιστέος* 391^ა, 19, 20.
- შედგომა („შეზავება“, „შედგომა“, „წარმოშობა“): შედგა *ἀφ᾽ἑσθῆκεν* 78^ა; რომელთაგან შედგეს *ἐξ ἧς ἐστὶ* 451^ა; შეიდგა *συνετέθη* 782^ა.
 - შედგომა („მიდევნება“ [მისდევს], „მიყოლა“ [მიჰყვება]): შეუდგს *ἔπειται* 482^ა; შეუდგს და თან ჰყვების *ἔπειται* 1232^ა.
- შედგომილი („შემდგარი“, „შეზავებული“) *συνῴσις* 95^ა.
 - შედგომილი („რომელიც მისდევს, მიჰყვება“, „თანნავალი“, „თანამგზავრი“) *ἐπόμιος* 1211^ა, 20, 122^ა, 12, 123^ა, *ὄπαιδος* 121^ა.

- შეერთება: შეერთებს *συνάπτει* 2628, 9528; შეერთების *ἵσται* 2414; შეერთება *συνήπται* 2821; შეერთება *συνάπτουσμαι* 2617, 287, *ἵσθαι* 8031.
- შეერთება („შეერთება“, „გაერთიანება“, „ერთიანობა“) *ἕνωσις* 4028, 4247, 81, 7817, 8130, 8228, 908, 922, *ἵσται* 712, *συναφή* 2620, 21, 901, *συνέχθεια* 199; შეერთებითა *ὅτι τῆς ἕνωσιν* 451.
- შეერთებით („შეერთებულად“) *ἠσάμενος* 10615.
- შეერთებულ („შეერთებულად“) *ἠσάμενος* 11727.
- შეერთებულ იწამის *ἠσάμενος* 514, 15, 2425, 2522, 7022, 9122, *συνῆμμενος* 6782, *συνῆμμενος* 598, *ἠσάμενος* 3717, *ἠσάμενος* 12218; შეერთებულა *ἵσται* 10233, *συνήπται* 903; შეერთებულ იყოს *ἵσται* 2428; შეერთებულ (არს) *ἵσται* 247.25.
- შეიწრება („შეიწრება“): შეიწრდეს *στανοχωρεῖται* 6110.
- შეკრება: შეკრიბნეს (ვითარ შეკრიბნეს? *πῶς συνάξει*); 712; თან შეკრების *συνάγεται* 1257; თან შეკრებულის *συνάγεται* 71.
- შეკრება: შეკრავს *συνδίδ* 10927; თან შეკრავს *συνδίδ* 2618, 9010; რაღათა შეკრების კიდურნი *συνδίδειν τὰ ἄκρα* 2814.
- შემაერთებელი *συνεκτικός* 1320.
- შემდგომ *πραερ. μετά (c. acc.)*: მის შემდგომ *ὁ μετ' αὐτῶν* 821.
- შემდგომად *πραερ. μετά (c. acc.)* 3025.
- შემდგომად *adv. ἕστερον* 3517, *ἕστερος* 804; შემდგომად მეორედ *ἕστερος* 607. შემდგომად და მეორედ *ἕστερος* 1165; უკუანათ და შემდგომად *ἕστερον* 621; უ შემდგომეს *ἕστερον* 615.
- შემდგომი 1) („შემდგომი“, „მომდევნო“, „მეორე“) *ἕστερος* 1121, *ἠσάμενος* 4622, *τῶν ἐξῆς* 124, *τῶν ἐφεξῆς* 8020, 27, 1008, *ἕστερος* 1114, 2820, 386, 7124, 744, 8922, *τῶν ἕστερος* 8425; მეორე და შემდგომი *ἕστερος* 172, 2020; 2) („მეორე ხარისხიანი“, „მდარე“) *ἕφειμένος* 9028, 22, 912, *καταἕστερος* 229, 6122, *τῶν κατωτέρων* 1221.
- შემდგომითი შემდგომად („რიგ-რიგად“) *τῶν ἐφεξῆς* 822, 10120, 1021.
- შემდგომისა შემდგომნი *τὰ μετὰ ταῦτα* 8025, *τὰ ἐφεξῆς* 221.
- შემდგომობა *τῶν ἕστερον* 11917.
- შემდგომობით („მეორე ხარისხიანი“, „მდარე“, „სუსტად“) *κατ' ἕφεσθ* 5917.
- შემდგომობითი („მეორადი“, „მეორეხარისხიანი“) *ἕστερος* 912.
- შემთხუევა („შემთხუევა“): შემთხუევის *συμβαίνει* 8022, 9727, 1070.
- შემოკლებით („მოკლედ“) *συνελόντι* 2122.
- შემოკრება: შემოკრებს *συνάγει* 8120, შემოკრებს *περιάγειν (βούλεται)* 727.
- შემოკრებელი *συνεγωγός* 1320.
- შემოკრებლობა („შემოკრებლობა“, „შემოუსაზღვრებლობა“) *ἀπειρίτη* 729; განუყვანოს შემოკრებლობას *ἤτερον ἄμειρον* 7211.
- შემოკმედებითი *ἀμειροσυνεγωγός* 954, 10, 14, 16, *ποιητικός* 822, 5122, 521; შემოკმედებითისა ძალისა მიერ *κατὰ τῆς τοῦ ποιῆσαι ὁνόματι* 522-3.
- შემოკვა: რამეთუ შემოსცავს („შეიცავს“) *συνέχων* 584.
- შემოწერა („შემოწარგვა“, „შემოსაზღვრა“): შემოსწერს *περατοῦ βούλεται* 726.
- შემტკიცებელი („გამაგრებელი“, „შემტკიცებელი“) *συνεχόμενος* 592
- შემყრელი („შემკრებელი“, „ერთად თავის მომყრელი“) *συνάγων* 79.
- შემცველი *συνεχόμενος* 313, 4027, *περιέχων* 10611, *περικτικός* 10628, *περικτικός* 6422.

- შემძლე *δυναμειος* 32_a, *πεφυκός*; 122₂₁; იყოს შემძლე *δεδύηται* 61₉; შემძლე (არს) *πέφυκεν* 1717, 111₂₁.
- შემძლებელი *δυναμειος* 20₂₆, 44₉, 75₈; შემძლებელ არს (არიან) *πέφυκεν* 14₂₉, *δύναται* 67₃₂, *οἶόν τε ἦν* 88₈; თუ შემძლებელ იყოს *εἰ δύναται* 32₉.
- შემწყნარებელი („მიძღები“, „რომელიც მიიღებს, დაუშვებს, შეიწყნარებს“) *δεχόμενος* 75₈, 122₈, 123₈, *ὑποδέχόμενος* 68₂₈, 1201₀, *δεκτικός* 1105, 14, 2₅.
- შეპყრობა („ხელში ჩაგდება“): რომელიცა შეიპყრა *ἔπαυεν ἂν λάβης* 31₄, არ შეიპყრას *οὐ συνέχεται* 657.
- შერაბამება: შერაბამების („შესაბამება“) *προσηκεν* 23₂₉.
- შერაბამებული („შესაბამისი“ „შესატყვისი“) *συστοιχος* 3117.
- შერთვა („შევრთება“, „შერთვა“): შეერთვის *συσπτεται* 14₃₀.
- შესაბამად: შესაბამად შთასავალთაჲსა *τῆς προσηκουσῆς ὑποβάσεως* 59₂₉.
1. შესაბამი („შესატყვისი“, „შესაფერი“, „ანალოგიური“) *ἀνάλογος* 69₂₂, 109₆, 1201₈.
2. შესაბამი *subst.* („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 1231₆.
- შესადარო *subst.* („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 121₂₉.
- შესაზღვრება: შეისაზღვრა *πεπέρισται* 567.
- შესაზღვრებული *περιληπτός* 911₀.
- შესარაბამი („შესატყვისობა“, „ანალოგია“) *λόγος* 1231₂.
- შესატრფო *(„სასურველი“)* *ἐφετός* 91₈.
- შესაძლებელი *δυνατός* 32₁, 52₉.
- შესაძლო: არ შესაძლო *οὐ θέμις* 7711.
- შესღვა: შევიდენ *εἰσῆλθ* 57₃₄.
- შესრულება: შესრულებენ *συμπληροῦσι* 37₂₉.
- შეტრფობა („მისწრაფება“): შეტრფვის (შეტრფვიან) *ἐφίεται* 915, 17.
- შეუპყრობელი *ἀκατάτητος* 74₈.
- შეურევნელად *ἀσυγχύτως* 118₂.
- შეურევნელი *ἀμικτος* 931₂, *ἀμικής* 781₀.
- შეურევნლობა *εἰς ἀμικτές* 941₈.
- შეურწყმელი („შეურველი“) *ἀσύγχυτος* 105₂₉.
- შეურწყმლობა *εἰς ἀσύγχυτον* 105₂₉.
- შეუცავი („მოუცავი“, „მოცულობის არქონე“, „განუსაზღვრელი“) *ἀπερίληπτος* 91₈.
- შეუცვალბელი („უცვლელი“) *ἀμετάβλητος* 991₆, *ἀναλλοίωτος* 23₃₂.
- შეუძლებელი *ἀδύνατος* 31₈, 61₀, 15₄, 65₂, *ἀμύχανος* 81₈.
- შეუწერილი („რისი შემოწერა ანუ შემოსაზღვრა არ შეიძლება“, „განუსაზღვრელი“) *ἀπερίγραφτος* 57₂₇, 74₈, 22, 91₄, *ἀπερίληπτος* 90₂₅, 91₈.
- შეუხებელი *ἀσυναπτος* 109₂.
- შეუხები *ἀσυναπτος* 681₀.
- შეყენება („შედგენა“): რომელთაგანაცა შეიყენა („შედგა“, „წარმოიშვა“) *ἐξ ἄν ὑφέστηκεν* 33₂₈.
- შეყენებული („შემდგარი“): შეყენებულ არს *σχημαίται* 34₂.
- შეყოფილი („შევრთებულის“, „დაკავშირებულის“) *συσυμμέσος* 97₂₁, 1091₂, *ἐξημεσός* 108₂₇, 1177, *ἐπίσμενος* 122₈₁; შეყოფილ არიან *ἐξέχονται* 98₂₅, შეყოფილ იყო *ἐξήπτο* 97₃₁.
- შეიცვა: შეიცავს *περιέχει* 431₈, 19, *συνέχει* 941₆; შეიცვან *περιλήσονται* 91₂; შეუცავს *προειληφθε* 43₆, *προειληφασθε* 72₂₂; შეიცვის *περιέχεται* 9411, შეიცვბის (შეიცვებიან) *περιέχεται* 431₈, 19.

- შეცვალე ბა („შეცვლა“): შეცვალის (რათა შეცვალის *μεταβάλλει*) 5025; შეიცვალე ბის (რათა *μεταβάλλω* 2327; არცაჲ შეიცვალე ბიან ოთხ *ἀλλοιούμενων* 786.
- შეცვალე ბადი („ცვალე ბადი“) *μεταβλήτης* 4917, 28.
- შეცვალე ბაა („შეცვლა“) *ἀλλοίωσις* 2322, *ἐξάλλαγη* 8714.
- შეცვულ ი *περιεχόμενος* 665.
- შეძლებდა: შეუძლებს *δυναίεται* 4026, *πέφικεν* 158, 3826.
- შეწყება რება („მიღება“): შეიწყნარებს *εἰσδέχεται* 775, *ὑποδέχεται* 778, 19; შეიწყნარებენ *ὑποδέχονται* 4618, *ἀναδέχονται* 7510, შეიწყნარებენ (რათა) *ὑποδέξασθαι* 12114; შეიწყნარებდეს (რათა) *ὑποδεχόμενος* 6128; შეიწყნარა *ὑπεδέξατο* 10917, 11622; შეწყნარებდა *εἰσδέχεσθαι* 7710.
- შეწყობა („შედგენა“, „შეერთება“, „დაწყობა“, „ჩამოყალიბება“): შეაწყობენ *ἐπιδιορθώσιν* 10717.
- შეწყობით („იმავ ნაირად“, „იღენ ტურად“) *σμφυῶς* 4116.
- შეხება: შეახებს *συνεάπτει* 10926, შეხების *συνάπτει* 6911; შეახოს *συνάπτει* 7128; ხედ შეხოს (რათა) *ἐφαπτόμενος* 804; თან შეახენს ორნივე კიღურნი *συνάψει ἄμφω* 5221; შეიხებს *συνάπτεται* 998; შეიხების *συνάπτεται* 166.
- შეჰგავს („შეფერება“) *προσῆκει* 3128.
- შთაბრწყინებდა: შთაბრწყინებენ *καμύκουσι* 8911.
- შთამობრწყინება: შთამობრწყინენ *προλαμβάνει* 8910.
- შთამოვრდობა („დავარდნა“, „ჩამოვარდნა“): შთამოვარდების *ἀποκρίπτει* 12328.
- შთამოვრდობა („დავარდნა“, „ჩამოვარდნა“) *ἀπόπτωσις* 12516.
- შთამოიარსებს („წარმოიშობა“) *κατεῖται* 1267.
- შთამონაბრწყინი *ἐλλειπόμενος* 8826.
- შთამობა („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“): იშთამობს *κατεῖται* 12618, *καμύκουσι* 866.
- შთამობა („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“) *ὑπόβασις* 1826, 778; შთამობა და რეობითი („დაქვეშობისკენ სვლა“) *ὑφασις* 8122.
- შთამოსვლა: („ჩამოსვლა“, „წარმოშობა“): შთამოვალს *κατεῖται* 1250. შეად. შთამოიარსებს *κατεῖται* 1267.
- შთამოსვლა *καθίσθις* 12511.
- შთამოსვლი („ჩამოსვლი“, „წარმოშობილი“) *κατιών* 1266.
- შთასავალი („ჩასავალი“, „საფუძველი [არსებობისა]“) *ὑπόβασις* 5920.
- შთასვლა („ჩასვლა“): შთავალს *κατεῖται* 1255; შთასვლა *κατεῖται* 12326, 1248.
- შთასვლითი: ჰყოფდეს გზავნასა შთასვლითსა *περιόδους ποιέσθαι κατ' ὅδον* 1245.
- შთავლა (= შთასვლა) *ὑποβαίνειν* 1918.
- შობა: შობს *γενῆ* 2424; შობად *πρός τὸ γενῆν* 9216.
- შობადი *γεννώμενος* 1118.
- შობა *ἀπογέννησις* 929.
- შობილი *γεννηθείς* 2419, 259.
- შორიელი *πορρωτέρως* 841, *ὁ (τὸ) πορρωτέρω* 7828; უშორიელესი *πορρωτέρος* 783; უშორიელეს *adv. πορρωτέρον* 1210, *πορρωτέρω* 785.
- შორითი: მიხვსა-შორითი *κατ' αἰτίαν* 445; ეამსა-შორითი *τὸ ἔγχρονον* 368.
- შორის *ἐν* 1223, *κατά (c. acc.)* 618, 6119, 968, *παρά (c. gen.)* 1018, 23; შორის-მყოფისა ძალისა მიერ *ἐξ ὑσάμειας τῆς ἐνοῦσης* 5113.
- შორს *πορρωτάτα* 5432, 554; შორს რე *πορρωτέρω* 4026.
- შუენიერება *τὸ καλόν* 2018, *τὸ ἀλλος* 421.

ჩ

ჩენა: იხინა *δέδεικται* 531a.

ჩუენება: ახუენებს *δέδεικται* 43a, *δέδεικται* 91a; იჩუენებიან *φάισται* 691a.

ც

-ცა *καί*: ესეცა *καί τοῦτο* 517; იმეცნებსცა *καί γινώσκει* 292a.

ცვალება: იცვალებიან *μεταβάλλει* 77a.

ცვალებადი *μεταβλητός* 761a, 77a, *μεταβατικῶς* 126a.

ცვალება (*„ცვლილება“*, „გამოცვლა“) *ἐξάλλαξι* 701a, 105a.

ცნობა (*„ცოდნა“*): ვცნნეთ მყოფთან *γινώσκωμεν τῶν-δυντων* 112a; ცნას *οὐδὲ* 100a, არცა ცნას *οὐδὲ γινώσεται* 1001a. თუ ცნას *εἰδώς* 100a, ცნას რაჲ *εἰδώς* 101a; იცნობვის *γινώσκον ἐσσι* 75a; ცნობა *γινώσκουσιν* 97a, ცნობად *γινώσκω* 97a; ძალი ცნობისა *τῆν τοῦ γινώσκειν δύναμιν* 112a. იხ. იმეცნებს.

ცნობა (*„ცოდნა“*, „შემეცნება“) *γινώσκω* 111a, 12a, 181a, 30a, 531a, 74a, 112a; ცნობა და უწყებდა *γινώσκω* 63a, ცნობა და სუწყობა 64a; ცნობისა *γινώσκουσιν* 29a.

ცნობიერობით (*„ცოდნის ან შემეცნების გზით“*) *γινώσκουσιν* 29a.

ცნობითი *γινώσκουσιν* 117a.

ცნობითობა *τὸ γινώσκουσιν* 117a.

ცნობილი *γινώσκουσιν* 53a.

ცხად ჰყოფს *δηλοῖ* 1031, 105a.

ცხოველებრივ *ζῶουσιν* 64a.

ცხოველი (*„ცოცხალი“*, „ცოცხალი არსება“) *ζῶν* 125a, *ζῶν (τὰ ζῶοντα)* 62a, 63a, 651a, 112a, *ζῶον* 45a, 88a; ცხოველ არს (არჩან) *ζῷ* 63a, 10, 1a.

ცხოველმეშვეობითი (*„სიცოცხლის წარმოშობი“*) *ζῶογονος*: ცხოველმეშვეობითი ძალი *τὸ ζῶογονον* 93a; ცხოველმეშვეობა არს *ζῶογονος ἐστίν* 93a.

ცხოველმყოფლობა (*„სიცოცხლის მინიჭება“*) *ζῶογονία* 93a.

ცხოველმყოფლობითი *ζῶογονος* 89a.

ცხოველობა, ცხოველობა (*„სიცოცხლე“*) *ζῶα*: ცხოველობს (*„ცოცხლობს“*), *ζῷ* 171a, რამეთუ ცხოველობს *ζῶον* 63a; ცხოველობა *τὸ ζῷον* 29a, 461, 641a.

ცხოველობა (*„სიცოცხლე“*) *ζῶον* 301, 62a, 2a, 84a, 881a, 89a, 94a, 112a, *τὸ ζῶον* 113a.

ცხოველობით *ζῶουσιν* 29a, 64a.

ცხოველობითი (*„სიცოცხლის მიმნიჭებელი“*) *ζῶουσιν* 29a, 1171a, *ζῶογονος* 94a, *ζῶογονოს* 93a.

ცხოველობითობა *τὸ ζῶον* 117a.

ცხოველქმნა: ცხოველ იქმნებიან *ζῶοποιεῖται* 1251a; ცხოველქმნა *ζῶοποιεῖται* 22a.

ცხოველყოფა: ცხოველყოფს (რაჲ) *ζῶοποιῶ* 113a.

ცხოველობა იხ. ცხოველობა.

ცხოვენება (*„დაცვა“*, „შენარჩუნება“, „შენახვა“): ცხოვენების *σῴζεται* 131a, 33a, 881a.

ცხოვენებული (*„დაცული“*) *σῴζομαι* 321a.

ცხორება *ζῶν* 361a, 541a, 63a, 801a, *τὸ ζῷον* 45a.

ძ

ძალი ბύβαις 85, 511, 907 (ა. ხ. ს. ს.), *ἐπιτηδισότης* 4625, *περιοχή* 928; არა აქუს ძალი *ὁ βέβαιον* 11117.

ძალითი: ძალითად მყოფი *τὸ βύβαιον* 506.

ძალ უც („შეუძლია“) *ბύβαιται* 674, *πέβαιον* 10320.

ძეს („მდებარეობს“, „არის“): ხესთა ძეს *ἐξήρηται* 4820, *εἶναι κρείττον* 1026; ხეს-
თა ძეს ყოველთა *πάντων ἐστὶν ἐπέκεινα* 7023.

ძირი *ὄλζα* 129.

ძღება: უძღებს („შეუძლია“) *πέβαιον* 5011, 9022, უძღებენ *ბύβαιται* 1180, *πε
φύβαι* 1205; ვერ უძღებენ ახებად *ὁ β ο ἶ α τ ῆ ἐστὶν ἐξήρηται* 10914;
უძღოს *ბύβαιται* 223.

ძლიერის: უძლიერესი *ბύβαιτῶν* 3818, 4014, 4647, 8727.

ძღუანვა („გაძლირა“, „პირველობა“, „ხელმძღვანელობა“): ეძღუანვის *ἡρείται*
5918; ეძღუანვის და ეპირველებს *ἡρείται* 2127; ეუხუცებთან და ეძღუანვისან
ἡρείται 305; რაათა უძღოდის *πρωηγείσθαι* 9424.

წ

წადიერი („მურველი“, „მიმსწრაფი“) *ἐφάμενος* 871; არიან მეტრეფე და წა-
დიერ *ἐφίεται* 133.

1. წადილი: იწადებს („სურს“, „მიისწრაფის“) *ἐφίεται* 136, 268, 834; წად-
ნოას (წადნიოს): და რომლისადმი ყოველი მოწლებე წადნოას („ისწ-
რაფის“) *καὶ ὁ πάντα ἐφίεται* 6927; ხოლო კეთილობისა მიმართ ყო-
ველი წადნოას და ისწრაფის მიმთხუვად *τοὺς δὲ ἀγαθὸν πάντα
ἐφίεται καὶ σπῆσθαι τυχῆν* 830; წადნოას მათდამი ზიარებასა
(„ისწრაფის მათთან შეერთებას“) *διόγεται τὴν πρὸς αὐτὰ συναφῆς*
2423; წადნოას მის მიმართ ზიარებასა *ἀφίεται τῆς πρὸς αὐτὸν κακο-
ρίας* 2618.

2. წადილი („სურვილი“, „მიმსწრაფება“) *ὀρέξεις* 279, 2920; არა წადილი *τὸ μὴ
βούλεισθαι* 823.

წადნოას იბ. 1. წადილი.

წარვლა („განვლა“, „გავლა“): წარვლის *ბაჩკოსი* 967; თუ წარ-
ვლოს („თუ განვლოს“) *ἀπολιποῦσα* 5322; წარვლასა შორის ეამისასა *ἐπὶ
χρόνον πορευομένην* 3419; რამეთუ არ წარვლასა შორის გაიგონოს
ὁ δὲ γὰρ μετὰβήσεται καὶ ἰσῆσει 10218.

წარვლაე („განვლა“, „გასვლა“, „წასვლა“) *πορεία* 3425, *διὰ ταῖς* 7710; მოქ-
ცევთა წარვლაე *πρόσθως* 683.

წარმვლელი *πρόσω* 866.

წარმოარსება („წარმოქმნა“, „შექმნა“): წარმოარსებს („წარმოქმნის“) *πα-
ρῶν* 2231, *ἐφίστησι* 2324, 243; წარმოარსოს *παρῶν* 233; წარმოიარ-
სების („იქმნება“, „იწარმოება“) *πρόσω* 2515; წარმოიარსებს („შეიქმნება“)
ἐφίχει 8411; იწარმოიარსა („აღმოცენდა“) *πρόσληψεν* 11618; თუ წარ-
მოიარსოს *πρόσω* 2518. არ წარმოიარსოს (რაე) *μὴ πρόσω* 2523.

წარმოარსებაე *πρόσθως* 2720, 2910 (აგრეთვე 2920).

წარმოარსებული („აღმოცენებული“, „შექმნილი“) *παράγόμενος* 24426, *πρω-
ελθῶν* 2912, 8920, *πρόσθως* 7718.

იონანე პეტრიწი, I

1. წარმოდგენა („მიცემა, „მიკუთვნება“) წარმოუდგენს (რამე) *χορηγών* 11310.
2. წარმოდგენა („წარმოშობა“, „შედგენა“): და არცა არარაობისგან რამე შესაძლებელ არს წარმოდგენად *σὺν τῷ ἐκ, τὸ ὑ μαιονὸς σὺν τὴν ἐσθίαι* 321.

წარმოდგომა („წარმოშობა“, „აღმოცენება“) წარმოდგების *πάρεισι* 5218, *σφραστικῶς* 761; წარმოუდგების *πάρεισι* 3719, 484; წარმოუდგებიან *πάρεισι* 8612, წარმოუდგებიან (რამე) *σπάρχω* 748; წარმოღვა („აღმოცენება“) *σφραστικῶς* 1212, 4812, 8528, 11518, *σπέρση* 2027, 9928, *πάρεισι* 8012, წარმოღვა წინაბთვე *προσπάρχει* 9524; წარმოღვეს *γίνεται* 12380, *παρουσῆται* (ἀν) 1128, წარმოღვეს (რამე) *γυμνασίου* 77; წარმოუდგეს *παρῆ* (ἀν) 1319; წარმოღვომა *προεῖναι* 758, *σφραστικῶς* 8714, *σφραστικῶς* 888.

წარმოდგომა *„აღმოცენება“, „მოვლინება“* *παρουσία* 58, 1321, 477, 6828, 87620.

წარმოდგომილი („წარმოშობილი“, „აღმოცენებული“, „შექმნილი“, „მოვლინებული“) *ιστάμενος* 10916, *σφραστικῶς* 2518, 308, *σποστικός* 358, 7188, 10814, *σφραστικῶς* 374, 9813, *σφραστικός* 627, 161, 3626, 432, 4816, *σφραστικός* 6827, *γυμνασίου* 918, *παρακτικῶς* 108, *πῶρῶν* 822, 1719, 2113, 3521. 616; წარმოღვომილი არს (არაბნ) *σφραστικῶς* 6117, *σφραστικῶς* 352, 7218, 80, 767, 10720, *προσφραστικῶς* 7218, *σπέρση* 68, *πάρεισι* 174, 4528, 461, 8230, 875; წარმოღვომილან *πάρεισι* 874; წარმოღვომილი იყოს *παρῆ* (ἀν) 1818.

წარმოდგინება: წარმოადგინებს (რამე) *ἀπορρέουσα* 9222.

წარმოება იხ. წარმოება.

წარმოვლა („წამოსვლა“, „გამოსვლა“, „წინსვლა“): წარმოვლის (წარმოვლის) *πρόεισι* 7714, 20, *πρόεισι* 2782, *ἦκει* 194; წარმოვლო *πρόεισι* 4028, *σποστικῶς* 12219, *προεῖληται* 9428, *προεῖληται* 888; წარმოვლოს („გამოვიდეს“, „აღმოცენდეს“) *πρόεισι* 2528, *σποστικῶς* 2527, *ἦκει* 1219; წარმოვლონ რამე *προεῖσθαι* 2828; რამეთუ წარმოვლიდეს რამე *προεῖναι* 1221; წარმოვლოა *προεῖσθαι* 2914.

წარმოვლილი („გამოსული“, „აღმოცენებული“) *πρόει* 7720, 30, *προεῖσθαι* 9018.

წარმოვნიდვა: წარმოვნიდავს (რამე) *ἐφῆλκον* 10622.

წარმოთხევა („გამოღვრა“): წარმოთხობა (რამე) *ἐκχυσθεῖς* 3718.

წარმომაარსებელი („წარმოშობელი“, „არსებობის მომნიჭებელი“) *παράγω* 24228, (*σὺν* *παράγει* 3228), *παρακτικῶς* 2213, 30, *παρακτικῶς* 3010, *πρόει* 298.

წარმომართებელი („მომდინარე“): წარმომართებულ (არს) *ἀρῆται* 6128.

წარმომაყენებელი (=წარმომაარსებელი) *παρακτικῶς* 2428, 3828, *γυμνασίου* 5018, *σποστικῶς* 3818, 4010, 476, 5821, *οἰστικῶς* 4128, *σποστικῶς* 502, *σποστικῶς* 398, 10318.

წარმომაყენებელი ბითი („წარმოშობითი“) *παρακτικῶς* 3728; წ. ძალი *ἢ ὁσῆται τὸ σὺν παράγει* 3727, 30; აქუს მიზეზი წ. *ἔχει τῆν τὸ σὺν παράγει* *αἰτίαν* 233.

წარმომაჩენელი („გამჩენი“, „წარმოშობელი“, „არსებობის მიმნიჭებელი“) *παρακτικῶς* 2311, 316.

წარმომაჩინებელი (=წარმომაჩენელი) *παράγω* 401.

წარმომდგომი („დადგენელი“, „აღმოცენებელი“) *παραγευόμενος* 8618.

წარმომეზვი („წარმოშობელი“) *γυμνασίου* 2418.

წარმომვლელი („წამოსვლელი“, „გამოსული“) *ἐφῆλκον* 1228.

წარმომორჩება („აღმოცენება“): რამეთუ წარმოიმორჩებიან *ἐκβλαστέοντες* 2821.

წარმომქმნელი *γενητικός* 312.

წარმომჩენელი (= წარმომჩენელი) *παρακτικός* 83. *παράγω* 82, 97, 119, *προελεῖσθαι* 892.

წარმონაარსი, (= წარმონაარსი, „აღმოცენებული“, „შექმნილი“) *παραγόμενος* 282, *πρόσδος* 251, 266, *ἀποτέλεσμα* 162, 601.

წარმონათხზი (= ნათხზი, ნათხზნი, „შეწყობილი“, „წყობა“) *σειρά* 182, 27-

წარმონაშვი („ნაშობი“) *γέννημα* 1161, *ἀπογευόμενος* 1079.

წარმოება („წარმოქმნა“ „წინვლა“): აწარმოებს *πρόχει* 9510, *πρόχει* 311, იწარმოებს (იწარმოებინა) *πρόχει* 182, 22, 262, 272, 332, 5114, 761, 812, 1152, 28, *πρόχει* 282, *χორე* 8127, ვითარ იწარმოებს *ἀς προελεῖσθαι* 73, არ იწარმოებს *μη προερχοιτο* 28; იწარმოებენ (იწარმოებენ) *πρόχει* 11, 121, 232, 272, 47, ეწარმოებენ *ἀφαιρέσει* 871; იწარმოებდნენ *πρόχει* 12; თუ იწარმოებდეს *ἐπὶ προερχοιτο* 26; იწარმოა (იწარმოებს) *πρόχει* 681, 84, *προηλεῖσθαι* 292, 1242, *προελεῖσθαι* (პროელისმისი) 882, 892, იწარმოა (რად) *προελεῖσθαι* 192; რად იწარმოოს *προεῖναι* 281; უწარმოებია („დაწინაურებულა“) *προελεῖσθαι* 1212.

წარმოება („წარმოქმნა“, „წინვლა“) *πρόδος* 272, 281, 292, 311; (წარმოება) 27; გზაზე წარმოებისა *πρόδος* 291.

წარმოსადგომელი („აღმოსაცენებელი“) *ὑποστησόμενος* 35.

წარმოუშობელი *ἀγέννητος* 611.

წარმოქმნა: წარმოქმნა *παράγω* 226; წარმოქმნა (რად) *ὑφίστασθαι* 471.

წარმოქმნა *πρόδος* 1831.

წარმოქმნილი *προελεῖσθαι* 872.

წამოყენება (= წარმონაარსება, „შექმნა“): წამოაყენებს *παράγει* 382 (*ἀφαιρέσει* 961), *ὑφίστασθαι* 232, 242, 252, 382, 414, 422, 94, 95, 1041, *παρίσται* 941, წამოაყენებს *ὑφίστασθαι* 2021, წამოაყენებს *χორე* 81; წამოაყენა *προεῖσθαι* 821; წამოაყენოს *ποιήσει* 502; წამოაყენა *ὑφίστασθαι* 301, 471, *ὑφίστασθαι* 1161, *προηλεῖσθαι* 471, წამოაყენებს *ὑφίστασθαι* 741, *παράγει* 372; წამოაყენოს *ὑποστησθαι* 331, *ὑποστησθαι* 411; წამოაყენების *πρόχει* 40, წამოაყენებინა *παράγει* (არ) 711; წამოაყენება *παράγει* 281, 501, *παράγει* 1071, *ὑφίστασθαι* 221, 921, *παράγει* 1071, პირველი წამოაყენებად *πρὶν ὑποστησθαι* 411, ვერ უძღვოს წამოაყენებად *μη διενεχθῶν* 411.

წამოყენებადი *παράγόμενος* 10421.

წამოყენება: წამოაყენების მიზეზსა *τὴν παρακτικὴν αἰτίαν* 23.

წამოყენებელი (= წარმონაარსებული) *παράγόμενος* 372, 391, *πρόχει* 382, *προελεῖσθαι* 401.

წამოშობა: წამოშობს *ἀπογευόμενος* 182, 202, *γεννά* 38. წამოშობენ (რად) *ἀπογευόμενοι* 781; წამოშობენ *γεννῶνται* 78; ვითარ წამოშობენ *ἀς γεννῶσθαι* 191.

წამოშობა *ἀπογευόμενος* 813.

წამოშობილი *γεννόμενος* 921.

წამოჩენა („გამოჩენა“, „გამოყენება“, „წარმოქმნა“): წამოაჩენს *ἐμφαίνει* 251, *ἐμφαίνει* 732, 862, *ἐπιδεικνύει* 81, *παράγει* 332, *ἀποτελεῖ* 801; წამოაჩენს (რად) *ἐμφανῶν* 912, *δεικνύων* 84. *ἐπιδεικνύόμενος* 92; წამოაჩენდეს (რად) *ὑφίστασθαι* 81; წამოაჩენია *ἐστὶν* 311; წამოაჩენების *παράγει* 301; წამოაჩენია, (რად) *ὑποστησθαι* 471, წამოაჩენის *προηλεῖσθαι*

4227; წარმოიხედა *ἐκφάνειν* 7713, *ποιεῖν* 816, პირველ წარმოიხედადმდე *πρὶν γένηται* 66.

წარმოიხედა „გამოიხედა“, „გამოვლენა“) *ἐκφανοῦς* 7728.

წარმოიხედა ილი *παράγόμενος* 83, 28, 3014, *ὑφιστάμενος* 1618, *ὑποστᾶς* 10028, *προϊών* 264, *προεξιπών* 137, 3015, 28.

წესი *τάξις* 1114, 1220, 2727, 4115, 4613, 6228, 888, 9323, 1228, 10, *διτάξις* 9018, *ἀξία* 6811.

წვალემა („დანაწილება“, „დაქუცმაცება“, „გაფანტვა“) *σζίδουσιαι*: წვალემა-ბასა შორის *ἐν τῷ σχίσματι* 3425.

წილ-ვლენა („გადატანა“): წილ ავლენს: რამეთუ მოცემასა ზენათასა წილ ავლენს შემდგომთა მიმართ *τῶν μὲν πρώτων διαπορευομένων τὰς δόσεις* 9011.

წინააღმარებელი („წინდაწინ გამომარებელი“, „წინდაწინ გადამწყვეტელი“) *προεξιπόμενος* 1138.

წინაგანმწყობა („დაპირისპირებული“, „მოწინააღმდეგე“) *ἀντικείμενος* 747 არ იყვენენ ურთიერთას წინაგანმწყობა *οὐκ ἀντικειται ἀλλήλοις* 78.

წინაგანმწყობი იხ. წინაგანმწყობა.

წინამდებარე („ქვემდებარე“, „დაქვემდებარებული“) *ἐκκείμενος* 5131, *ὑποκείμενος* 342, 3, 4215, 4524, 548.

წინამძღვ („წინამძღოლი“) *ἡγούμενος* 5930-601.

წინადა („წინათ“, „წინ“) *πρὸ* 78.

წინადათვე ამყოფებენ („წინასწარ არსებობას მიაკუთვნებენ“; „წინასწარ არსებობენ“): შორის პირველთა მეორეთა წინადათვე ამყოფებენ *ἐν τοῖς πρώτοις τῶν δευτέρων προεπιρχόμενοι* 8621.

წინადათვე განაგებს („წინასწარ ჰვრეტს“) *προοισί* 7428.

წინადათვე მიუხეზმან („წინასწარ მიუღია“) *προεξιληψα* 11617.

წინადათვე წარმოადგომილ არს *προεσφύσθηεν* 9522. იხ. წარმოადგომილი.

წინადასვე მოეგოს („წინასწარ ან წინათ მივლო, შევიძინა“): რაათა მოეგოს მას წინადასვე ძალი სრული *δύναμιν προεξιληφίμαι τελείων* 5112.

წინა-უკუთ („პირიქით“) *ἑπανάω* 1534, 2918, 396, 22, 7010, 8031, *ἀνάπαιω* 6611.

წინმეწყვე, წინმეწყვი („საწინააღმდეგო“) *ἐναντίας* 3225.

წმიდა-მყოფელიობითი („განმწმენდელი“, „გასაწმენდელი“) *καθαρευόμενος* 9523.

წმიდა *καθαρὸς* 12511.

წოდება: იწოდებიან *καλοῦνται* 9723.

წოდებულის *καλοῦμενος* 4912.

წრფელი („პირდაპირ“) *κατ' ἐπιείαν* 11823.

ფ

ჭეშმარიტი: უჭეშმარიტესი *ἀληθής* 12322.

ჭეშმარიტებითი: აქუს ჭეშმარიტებითი მისაწუთო *ἔχει τὸ τῆς ἀληθείας καταληκτικόν* 7531. იხ. მისაწუთო.

ხ

ხატებრივი *εἰκονικῶς* 11620.

ხატოვნებით *εἰκονικῶς* 438; 11610.

- ჭ ე ბ ა („შეხება“): ზედ ეხების *ἐφάπτεται* 761; ყოველნი ეხნენ *πάντα συνάψαι* 15ა.
ხ ე დ ვ ა: გაიგონა და ჰხედავს *ὄρεθ'* 1016; თუ ხედავს *ὄρω* 1016.
ხ ე დ ვ ა ე („შეხედულება“, „თეორია“) *θεωρία* 10617.
ხ ი ლ ვ ა: იხილვების *ὄραται* 434, 1252ა; თითოეულთასა ხილულსა (უნა-ე-ს ვი-
ხილავთ) გუარსა *τὸ ἐκείστων θεωροῦμεν* *εἰδος* 432ა.
ხ ო ლ ო ბ ე 320 (აჲ სპარს), *γὰρ* 37, *ἀλλά* 1218.
ხ უ დ ა („შეხვდა“, „წილად ხვდა“) *ἔλαχε* 6814, 6913, 8217, 1032ა, 12416, *ἔχαι*
10918; ხუდეს *ἔλαχεν* 2125, 8026.
ხ უ დ ო მ ი თ („შემთხვევით“, „თავის-თავად“) *αὐτόματον* 5924.
ხ უ ე დ რ ე ბ უ ლ ი („შეხვედრილი“ „შემთხვეული“) *λαχών*.
ხ უ ე დ რ ი ს ა ე ბ რ (ი) *συστοιχῆς* 5918.
ხ რ წ ნ ა: იხრწნების *φθίρεται* 336.
ხ რ წ ნ ა დ ი *φθειρόμενος* 336, 10724, *φθαίρες* 10730.

3

- კ ა მ ს („საჭიროა“) *χρή* 1217, *δεῖ* 8110.
კ ე ლ ო ვ ნ ე ბ ა ე: კელოვნება და ზედმიწევნა *ἐπιστήμη* 1117, კელოვნება და
ზედმიწევნულება *ἐπιστήμη* 1118-19, 1235.
კ მ ა რ ე ბ ა: იკმარებს *χρηται* 11627, 11830; რაათა იკმარებდეს *χρησθαι* 11830.

ჯ

- ჯ ე რ ა რ ს *ἀνάγκη* 1415, *δεῖ* 729, 4318, 451, 8319 (აჲ სპარს), *λείπεται* 1418, 6612.

სამიუბლები

მურე ცომისათვის

საკუთარი სახელების სამკებელი

- აბრაჰამი 208ა.
 ადამი 52ა, 20512, 2061ა.
 ათინა 519.
 ალექსანდრე აფროდიისელი იხ. აფროდიისელი.
 აპოლოლა 3914,16, 72ა, 1123,8, 11717, 11821,24, 1912, 19215 ბ აპოლოლო მუსიკელი 112ა; აპოლოლო ოქრომუსიკელი 11210; აპოლონი 1724.
 აპოლონი 1724. იხ. აპოლოლო.
 აპოლოლო იხ. აპოლოლო.
 არეა 46ა. იხ. არი.
 არი 72ა 11211,11716; არია 2012; არეა 42ა.
 არისტოტელი 4ა («ორღანოა»), 514, 528 («პერი ფრინიისა»), 83ა, 111 («ორღანოა»), 1727, 2513-14, («ბუნებრივთა»), 3718, 4129-30 («ადმოჩენათა» პირველი), 421 («ადმოჩენათა» მეორე), 428-5120, 5424, 5619, 585, 7618, 10428, 10429 («შორის აკროასა ფისიკისა»), 10721,28, 1151, 1198-9 («პერი გენესეოს და ფთორას»), 12518, 13419 («შორის სიტყვებრივითა და ბუნებრივითა»), 13784-85 («ბუნებათ-სამეტყუელოსა» შორის), 19514, 21428, 22012; სტაგირელი 38ა, 1072, 19480; მეარისტოტელურა 22221.
 არისტოტელის-გამონი (*ὁ περὶ Ἀριστοτέλους, ὁ Ἀριστοτελικός*) 518, 100ა, 10720, 11180.
 არტემიდიტოე („არტემიდა“) 11719.
 ასკლეპიოსი (ნეოპლატონიკოსი): წინაუკუმობანი ასკლეპიანთა და აფროდიისიელისნი 1302.
 ატიკელი (პროკლე) 20932, 21018,25, 21110; ატიკურად 3411, 3816.
 აფროდიისელი (==ალექსანდრე აფროდიისელი) 9818, 11411, 1302; აფროდიისიათ-გამო ფილოსოფოსი 3831.
 აფროდიტი, აფროდიტე 2012, 2224, 1506; აფროდიტის მახარებელთა ტრფიალ-
- ბათა 11718; აფროდიტიანად 1506.
 ალაოფომოს 1004.
 ბასილი (კესარიელი) 22312, 22411,14,22,80, 225ა.
 ბერტენნი 2223.
 ღვითი (ალმაშენებელი) 2224.
 დავითი (ბიბლიური) 2102,25, 22627.
 დია იხ. დიოა.
 დიოა (ზევისი) 2012, 2223, 3923, 10824, 1095, 11210, 11718, 1374 (სამეფობამან დიოესმან), 13725, 1724, 1834,6, 18924, 22614; დია («რომელ არს ზეესა») 7080, 4682, 12712, 19218. იხ. ზეესი.
 ელადელი: ელადელთა ემსა 2232.
 ელეათ-გამონი (*Ἐλεάται*) 100ა.
 ელეატი ქსენი (*ὁ Ἐλεάτης Ξένος*; ახე ეწოდება ელატანს „ხოფსიკის“ მოქმედ იარს; შუად. Procli Diadochi in Platonis Timaeum Commentaria, ed. E. Diehl. II 1537-8) 1006, 14510 («ელეატექსენი»).
 ელოენი, ელიინი 623, 10717,24, 17117, 20822.
 ელიინებრივ 1106.
 ეონიელი (იონიელი) 415.
 ემედოკლი (ემედოკლი) 7921.
 ეპიკურელნი 21118.
 ერმი 2012, 5119, 940, 11717, 16580, 18324, 1912.
 ეფესტოსი (სამხარა ეფესტოსი ალსანსიკად: რამეთუ ქუეყანასა და წყალსა და აირსა და დიდსა ეფესტოსს ჰქონან ძალნი მეშვეობითნი) 17827.
 ზეესი 4631,4722,722, ზეესიმან 736. იხ. დიოა.
 ზონონი 1007, 15818.
 იამელიზოსი 4521, 5117, 10730.
 ილიოტიმა 835,12.
 ილქსიოა 22621,25; ილქსიოსთა ველთა 22620.
 იოანე (ვინმე) 21126.

იოანე იტალი იხ. იტალიელი.
 იონიელი იხ. ეონიელი.
 იპპოკრატე 1215.
 ისაია 7816.
 ისიოდოსი (ჭესიოდე) 2135.
 ისრაელი 2114, 2262.
 იტალიელი (იოანე იტალი 'Ιωάννης
 'Ιταλός) 2172.
 კრიტე 2248.
 კრონოებრი 18925.
 კრონოიანი 1504, 18925.
 კრონოა 2012, 2223, 7025 8927, 11715.
 1375 (ოთხეურობამან კრონოესმან),
 16581, 18348, 19820; კრონოსი 4631,
 12712, 1504, 19215.
 კრონოსი იხ. კრონოა.
 ლაკონიკელი: ფილოსოფოსსა ძალდად
 ლაკონიკელად (იტყოდა) 319.
 მანენსი (Μάνης, Μάνερος) 21311.
 მეგპეტელი 10720.
 მინიოსი (Μίνως) 22613.
 მოსე 20411, 20516, 2098, 21822, 31, 21921, 22.
 მოსეანი 2098.
 ნემესიოსი 2231.
 ომბროსი 2237.
 ორფეესი იხ. ორფეოა.
 ორფეოა 2086, 21025; ორფეოსი 20829;
 ორფეესი 1005.
 შავლე 787, 1712, 20821, 2108,
 პარმენიდი 317, 1711, 198, 10, 2315, 8722,
 9225, 9426, 961, 3, 977, 1007, 1162,
 11710 («ეონ ეონი პელაზი») 14810,
 15817, 16628, 18127.
 პატრიკული თხა: (Πατρική χριστιανική
 Migne PG 36, 1012) 2238.
 პერიპატოელნი 513, 16, 571.
 პერიპატოა 181 («ყოველმან პერიპატო-
 მან»). 10720 («პერიპატოთ არისტო-
 ტელის-გამონი»);
 პერიპატოეს-გამონი 547, 7530, 10728.
 პეტრე (ვინმე) 21125.
 პითაღოროსი 1778.
 პითაღოროეს-გამონი 1007.
 პლატონი 55, 8, 10, 18, 20, 2620, 3212 («ტი-

მეო», «სჯულთა» პირველი), 3381
 («ფედრო»), 4722, 548, 8330, 9030,
 1004, 16, 10729, 10822, 1154, 16010,
 20925, 21310, 2262, 22618 («პლატო-
 ნით სამოთხეთა ასფოდელთანთა»);
 პლატონური 412, 1306, 21310.
 პლოტინოსი («კათიგემონი პორფირი-
 სი») 10730.
 პორფირი 76, 461, 10730.
 პროკლე 414, 521; პროკლე დიადოხოა
 412, 21317; ატიკელი 20922, 21018, 25
 21110.
 პრომიითი 9410 («პრომიითი ამაწადი»);
 ერმის პრომიითათა 11717.
 რადამანთე 22613.
 რეა 7082, 12712, 1834, 19216.
 სოკრატე, სოკრატე 319, 68, 9, 1711, 198,
 3331 («ფედროსა შორის»), 3419, 399,
 492 («ფედროსა შორის»). 4934, 528,
 7021, 7282, 8124, 836, 12, 8718 («ფედ-
 როსა შორის»), 8722, 9426, 961, 3, 9, 12,
 9824 («ფედროსა შორის და ალკივიად-
 სა»), 10227, 12112, 13528 («სოფრო-
 ნიკოეს ძე სოკრატე»), 14810, 15818,
 16628, 1786, 18119, 21, 27, 2048, 22216.
 სოფრონიკიოა 13528 («სოფრონიკიოეს
 ძე სოკრატე»);
 სოლომონი 22627, 29.
 სტაგირელი 3830, 1072, 19430. იხ. არი-
 სტოტელ.
 სტოა 181. («ყოველმან სტოამან»);
 სტოელი 7530.
 ტიმეოა (ტიმეოსი) 4516, 8627, 874, 8934,
 9312, 16, 9827.
 ულუმპიანთა ძლევანი 21928.
 უნიკელი 1081.
 ფინიკი 1081 («იამვლიზოს ფინიკ»);
 ქართველი 2223, 4. იხ. ჩუენი.
 ქართული 471; 1097. იხ. ჩუენი.
 ქრისტე 2081, 23, 30.
 ჩუენი (= ქართველი) 624, 27.
 ჩუენი (= ქართული) 2197, 21, 2202.
 ხალდეველი 20820, 2096.
 ჰრომი 2279.

ბერძნული სიტყვების საძიებელი

ა

- ადამანტი: გაადამანტა 178.
 ადამატიკნებრი 21111, 21211.
 ავტარკეს (*αὐτάρκης* «უმოქნო»): ავტარკეს და იკანონ 702ა.
 აიდიოა (*αἰδίοα* «სამარადისო») 2618.
 აირო 1297, 2011, 2118, 4218, 552, 1197, 1508, 17827.
 აირიელად 1508 («ქუეყნიერად... წყლიერად... აირიელად... ცეცხლიერად».)
 აკმე (*ἀκμή* „აყვავება“) 3428.
 ამერო ამეროხია (*ἀμείρονα*) 3428 («დაამტკიცებს აკმეთა მათა ამერო ამეროხიათა».)
 ამითვსტოა 1250 17420.
 ანალკესტატი (*ἀνάλκεια* „უღონობა“, „უძლურება“) 14512 («ანალკესტატი, ვითარმედ მოუკლებელი უსახლერობითა».)
 ანანკებრივი („იძულებითი“) 7518 («ანანკებრივთა სათანადოთა მიერ» *ἐξ ἀνάγκης*).
 ანალოა (*ἀναλογία* «აღმყვანებლობითი») 835.
 ანგელი („ანგელოზი“) 832.
 ანგელოზი 7828, 13618, 21610.
 აპორკვა (*ἀπορροια* „წარმოდინება“, „გამომდინარეობა“) 731, 1008.
 არდი (*ἀρδι* „უმალ“, „მყის“) 4028 («არდი ფრუდ იქმნას წესი და დგომად არსთა» „მაშინვე მოისპოს არსთა წესიერი მდგომარეობა“), 1307 («ამათ და ესვითათა ყოველთა სუეტნი სიბრძნისანი ყოველნი, პლატონურნი დიდნი და ჰემარიტებით ღმრთისმეტყუელნი, არდი უჩინო ჰყოფენ»), 21218 «... დაუთანებს ყოველთა კელითქმნულთა და იდოლებრივთა არდი უჩინო ყოფსა».)
- ართოა (*ἀρθω*) „წაწილაკი“) 472.
 არისტოტელურობა 22221 («მეარისტოტელურა».)
 არტიოა (*ἀρτιος* „ლუწი“) 2978, 6028, 11 («შეად. «პერისოა» «პერიტრო» აკენტი».)
 ასფოდელოა (*ἀσφοδέλος* *ἰσχυρῆς*) 22618 («ასფოდელოები, რომელ არს ყოველად სარგებლიან შეუნიერები ნერგები»), 22618, 28; სამოთხეთა ასფოდელთანა 22617; ა ასფოდელო დე ბის («ნიადაგ მძღების, ნიადაგ ყუავილდების, ნიადაგ აასფოდელოების») 718.
 ასქეტოა (*ἀσκησις* „უკავშირო“) 3518.
 აქანტერმა 2234.
 აალთონ (*ἀλατῶν* „სიკეთე“) 3818; ტალთონ 3817.
 აალმა (*ἀλάμια* „ხატი“, „გამოსახულება“) 5728, 736, 1308; ხატისა და აალმამასა 1188, ხატნი და აალმანი 13721, ხატად და აალმად 14917, ხატთა და ხატის, ხატთა და აალმის აალმათა 1728, ხატი და აალმად 18118.
 აალმუსიკელნა 10818.
 აღრაა იხ. პერი აღრაა.
 აღრვთმვა (*ἀρρωστία*) 8628.

ბ

ბარბაროზი 11718.
 ბარბაროზებრობა 22322.

გ

გაადამანტა 178.
 გადიონსებული («სურვილით და ნებით გაერთებულნი» F ხელისწილად სპილო

ლ. ხაჩაძე, 445 (აგადიონვსებულთა და გაერთებული ერთისა ზიერა) 4519, 1294.

გაბარიტე (*χαριετης* „გაბარეცებით“, „სიყვარულით“, „სიხარულით“; ჰეა. ხაჩაძე: გაინარიტე—გაიქოფიტე ლ. გა-ქაფითება—გაბარეცებით შექმა) 8334.

გასუჯიებულად 978. იხ. სტკვიოა.

გასფეროებული 958, 1267, 1724, 18224.

გოფილოტიმე (*φιλότης* „პატივმოყვარეობა“; ჰეა. ხაჩაძე: გიფილოტიმე—გიაპატივისმოყვარე) 715.

გვდადუქიებენ („გვინათლებენ“, „ცხადყოფენ ჩვენთვის“; *δαδουχία* „ჩირადნების ტარება“) 17615 (ესე ხედვანი ესთა გვდადუქიებენ ჩუენ და გვინათლებენ).

დ.

დადუქია („ბრწყინვა“ „გაბრწყინება“, „განათება“; *δαδουχία*): გვდადუქიებენ 17615, ელვათა დადუქია 18427. იხ. გვდადუქიებენ.

დასია (*δασία* [*πρωσθία*]) 2218 (დასია, რომელ არს წყნარად წარსავლელი).

დადაღობა (*δαδαχία*) 520 (დადაღობა, რომელ არს მონაცვალეობა).

დადაღობა (*δαδαχοც*) 412.

დაიანვა (*δαΐανω* „ზაროვნების ძალა“) 638 (არამეთუ სულისასა [ძალსა და მოქმედებასა] ეწოდების დიანვა), 631, 82.

დისკოა (*δίσκος*; „სიმრგულე მზისა და ვარსკვლავთა [თვალი მზისა]“ ჰ. ხაჩაძე: ს. შ.) 715, 96, 362, 144, 17226, 21330 (საქცეველი დისკოა, რომელსა ურქუამთ თულად მზისა), 21920 (ვითარ დისკოა თული მზისა).

დრამატურგია (*δραματουργία*) 8216.

დრასტირია იხ. დრასტიროა.

დრასტიროა, **დრასტიროა** (*δραστηριος*, *δραστηριος* „გამძლვ“ „მოქმედი“) 4116 (დრასტიროა ჰქონდის მოქმედება; ჰეა. ხაჩაძე: უმკუპთესი), 17713 (ორთა დრასტიროთა და მოქმედთა), 10624 (ცეცხლი და აირი უმ-

ჯობეს შედგამილთა შორის და მათმიერიცა რომელთა უმაცხოვრებულეს, ვითარ უფრო დრასტიროია).

ე.

ეეგე (*εεγε*) 198, 20.

ეთროა (*αιθρη; αιθρηος*) 8930 (სფეროა ეთროა სა ცეცხლისა; ჰეა. ხაჩაძე: „სუბუქი ბუნება ეთროისა ცეცხლისა ქ. II, 67).

ეკლესია 20821.

ეკმაგოა (*εκμαγειον* „ყალიბი“, „სახე“, „გამონატულება“) 1713 (ეკმაგოისა სატვროსა მისისასა), 1715 (ეკმაგოა, რომელ არს ტვროა), 788 (ებატად და მსგავსად და ეკმაგოდ მის ერთისად, ჰეა. ხაჩაძე: ეკმაგოდ—ბრწყინვალეობად).

ენტუსიკმნილი (*ενθουσιανω. ενθουσιανω* „აღფრთოვანება“) 4935 (ვითარ ენთუსიკმნილი შესტრფისო მას).

ენტელეკია (*εντελεχεια* „ქმედობა“) 1078 (სტაგირელისა ენტელეკიანი), 9817, 19430, 19515 (არისტოტელის ენტელეკიანი).

ეპიფანია (*επιφανεια* „გამოჩენა ზევიდან ან გარედან“) 5119, 21510 (ზედასაჩინოა ეპიფანია).

ერეა 2136 (ისიოდოსცა მოქმედი თან მიუკმობს მეტყუელი: იყოთ ოდესმე ხაროა და ერეა).

ერმაული 10424, ერმაულიად 2236.

«ესტე» (*εστα*) 1106.

«ესტინ» (*εστιν*) 1106.

ექსორია: **ექსორია** ყვეს 3830, **ექსორია** იქმს 11511.

ვ.

ვარია (*βαρεια* [*πρωσθία*] „მძიმე“) 614 (ვარიასა, რომელ არს მძიმე), 2217 (მძიმედ, რომელ არს ვარია).

ზ.

ზობოა (*ζοβω*, *ζοβω* *ζοβω*)

109წ («ვითარ მოქცევი მზისა ამის ზღრიდოხსგან ვიდრე ამისდადმდე»).

თ

თანმესხოლე 3831 («ვითარ სტაგირელმან და აფროდისიათ-გამო ფილოსოფოსმან და მისთა თანმესხოლეთა»).

თემის ძმად „შესადლო“ 3220 (აჲ აქსა სქოლიო).

«თვრათენად» (შხრამე) „გარედან“, „კარიდან“ 58წ («იტყოდა არისტოტელი «თვრათენად» რომელ არს... სარკუმელთაჲთ და არ შიგნით»).

ი

იაკინთოჲ *πάριος* 17419; ვაკინთი 1250. იამზიკოჲ 2232წ.

ილოლებრივი (*εὐδαίμων*) 21215, 27.

იკანოჲ (*ἰκανός* „საკმაო“) 7028, 965 «იკანოჲ ყოველი კმა არს»).

ილიკრინი (*ἐλλικρινός* „სუფთა“, „უზადო“) 5521 («უწმიდე და უილიკრინესს»).

იმარმენი (*εὐμαρμένη* „ბედი“, „ხვედრი“) 408 (აჲ აქსა სქოლიო: იმარმენთა სუესთა წილხუდომილთა), 12122 («სადა იმარმენმანცა იწყო და ხუედრმან»), 2123 («სუეცა და მარმენიოჲ»).

«ინ» (*ἴν* „იყო“) 1106.

ინდალმაჲ (*ἰνδαλμα* „შარავენდელი“) 3625, 3722, 4712 («ინდალმაჲ ერთთა შარავენდოხსაჲ»), 8712, 15419 («ინდალმათა მიმთუალველ ესეთთა ნაბრწყინთა»), 16324, 17224, 19522, 24.

იპათოჲ (*ἰπάτης* [χρηστή] „ყველაზე მაღალი ხმის გამომცემი სიმი“): იპათოჲთ ვიდრე ნიტამდის (საბაბა: ხილით ბოხამდე) 2225. იხ. ნიტი.

იპოსტასი (*ἰποστάσις*): მაიპოსტასებელი („მაგუამოვნებელი“, „არსებობის მიმნიჭებელი“) 6820.

იროჲ (*ἰρώς* „გმირი“) 16524.

ისტორიაჲ 9728, 17826.

კ

კათიგემონი (*καθηγεμών* „ხელმძღვანე-

ლი“, „მოდღვარი“) 10730 («დიდო პლოტინოს, კათიგემონი პორფირისა»).

კათვპარქსინ (*κατ' ὑπαρχῆν* „მყოფობით“) 802, 16 («კათვპარქსინ, რომელ არს მეგრ მყოფობით»), 818; კათვპარქსად 9921, 24, 11581, 13025, 18411, 18926.

კანონი 43, 514, 1015, 111, 1428, 263, 4330 («კანონმან აღმოჩენისამან»), 11688, 1328, 28, 14824, 15318, 15618, 15725, 18411, 18926.

კანონი სიტყვურებიანი („ლოგიკური კანონები“) 117. კატამეთქსინ (*κατὰ μέθευσιν* „ზიარებით“, „მონაწილეობით“) 808 («კატამეთქსინ, რომელ არს მეგრ თანმეტყობით») 815, 8; კატამეთქსად 9921, 24, 11581, 13025.

კატასკევი (*κατασκευή* „შეზადება“) 1022, 28 («კატასკევი, რომელ არს დაკაზმედა... რომელ არს თხზვაჲ და მუშავებოდა საკმართა აღმოჩენისათა»), 1428, 11925.

კატეგრმატიხ 6488.

კატეტიან (*κατ' αἰτίαν* „მიზეზით“) 801, 5 («კატეტიან, რომელ არს მეგრ მიზეზებით»), 817; კატეტიად 9920, 24, 11581, 13025, 14920.

კენტროჲ (*κέντρον* „ცენტრი“, „ღერძი“) 3722, 492, 8416, 10218, 16385, 17320.

კეროჲ (*καρός* „ღრო“) 10718, 10822, 110.

კითარა (*κάθρα*) 21224 («ნესტუთაკითარიოთა»).

კრატირი (*κρατήρ* „ჭურჭელი ღვინისა და წყლის შესარევად“) 5217 («კრატირსა შორის, რომელ არს ფეშხუეში»).

ლ

ლაკვრინთოჲ (*λαβύρινθος* „ლაბირინთი“) 2248.

ლაშპარი 1102.

ლექსი 5225, 17117 (აჲ სპირად).

მ

მათიმატიკებრი (*μαθηματικός*) 243. იხ. სამათიმატიკოჲ.

მაიპოსტასებელი 6820. იხ. იპოსტასი.

შარმენიოზი იხ. იმარმენი.
 შალნიტო (*μαυρήτης*) 12510.
 შეირთე (*ήρας*) 2235.
 შენეტარება 2187. იხ. ნექტარი.
 შეტავატიკოსად (*μεταβατικως* „ცვლი-
 ლებით“) 1656 („მეტავატიკოსად, რო-
 მელ არს მიდმოცვალებით“) 1652.
 შილი (*μίσλιος* „მანძილის მარჯვენებ-
 ლი სვეტი გზებზე“) 2279.
 შონოვიფლო (*μοισβίλλος*) 19614.
 შორფო (*μορφή* „სახე“) 1451; ღმერთ-
 შორფი („ღმერთის-გვარი“) 15515.
 მუსიკელი 1125, 11 („აპოლოლო მუსიკე-
 ლი“, „აპოლოლო ოქრომუსიკელი“);
 ამუსიკელნა 21714; ალამუსიკელნა
 10815; იმუსიკელა 7634, 8715 („რამე-
 თუ ერთმან იმუსიკელა: „ოს არისტო-
 ტენის თელს“ ვითარ რჩეულთმოქმე-
 დმან ღმერთმან“); კეთილ-იმუსიკელა
 15218.

6

ნექტარი (*νεκταρ* „ღმერთების სასმელი“) 3422, 4519.
 ნიტი (*ή νήτι [χορδή]* „ყველაზე დაბალი
 ანუ ბოხი ხმის გამოცემი სიმი“) 2225. იხ. იბატო.
 ნომია (*νόμια* „გონების ძალა და მო-
 ქმედება“) 628.
 ნოიტო (*νοίτος* „გონებით მისაწვდო-
 მი“) 719, 20 („ნოიტოა ყოველი ზესთა
 ძეს ვისდადცა იყოს სანოიტოა... ნოი-
 ტოა ჰრქვან გასაგონსა ანუ საგონსა“),
 18231, 18313 („გასაგონო“), 18522
 („ნოიტოთა, რომელ არიან გასაგონო-
 ნი“); ნოიტონი 629.
 ნენი (*νήν* „ეხლა“) 11422 („ნენი, აწი“).
 ნუთი (*νήτις* „გამარულებული“, „ყა-
 ბი“) 12628 („ნამარულებმან და ნუთმან
 გულის-სიტყუამან“).

მ

ონკოს (*ονκος* „ტვირთი“) 18727 („ონ-
 კოს, რომელ არს ზუავი“), 19028
 („აზბროა უსხეულოთათეს და განუ-
 ნიდეულთა, ონკოთა და განსახილთა“).

ორანო (*ορανός* „ცა“) 10724 („რო-
 მელსა ცად, ორანოდ, უწოდა გუარ-
 მან ელღნთა ენისამან“), 10725, 17117
 („რომელსაცა ცა უწოდა ლექსმან
 ბარბაროზთამან, ხლო ორანო ელ-
 ლინთა გონებადლეობამან“), 17119.
 ორანებითი 9030, 31, 1367.
 ორანებრივი 9028, 914, 13614, 2077
 21223, 25.
 ორანო (*ορανον*) 11134, 85, 11210,
 2085.
 ოქიმა (*οξυμα* „ექტი“) 20315, 16 („ექტ-
 და ოქიმა“), 20319, 20420 („ოქიმა,
 რომელ არს ეტლი ნათლის გუარი“),
 20428, 2058, 14, 24; ოქიმო 4781;
 უოქიმო 2117 („უოქიმო სული“),
 ოქსია (*ή δξία [αποδοξία]* „მახვილი“) 614
 („ვითარ მახვლსა, ოქსიასა“), 2216
 („მახვლად, რომელ არს ოქსია“).
 ოხონტი (*οχουα* „ვილტივი“) 10024
 („ოხონტი—წარვილტიან“).

პ

პარკიე (*παρκειαι* „ივავები“) 2271
 („სახელი ესე ივავთა, რომელ წრს
 პარკიე“), 2278, 6.
 პერისპომენი (*περισπομένη* „შემოსი-
 ლი“) 6515 („პერისპომენსა, რომელ
 არს გარემორთხმული“), 2217 („გარე
 მორთხმელად, რომელ არს პერის-
 პომენი“).
 პერისარტიო (*περισσάρτιος* „ქენტ-
 ლუწი“) 296, 7, 8.
 პერიტო (*περιτός* „კენტი“) 6084, 35
 („შეად. არტიო „ლუწი“).
 პილიკო (*πηλικον* „სიდიდე“) 14119
 („ერთებრივ რიცხვთა და განუხიდ-
 ველ პილიკითა“).
 პოლკმორფი (*πολυμορφος* „მრავალ-
 სახე“) 9726.
 პროვლიმა (*προβλυμα*) 1021 („პროვ-
 ლიმა, რომელ ქრს წინამოსაგდე-
 ბელი“), 1026.
 პრომიოია (*προμηυια* „წინდახედუ-
 ლობა“) 5111.
 პროტასი (*πρότας* „წინამძღვარი“
 „წიკა“) 114 („ამას პირველსა სახლ-“)

ვარსა ეწოდების პროტასი, კიდე) .
 ბტეროროლუსა (πτερορολιουσα „ფრთა-
 დაცვიენული“) 2047 (ევითარ ფრთე-
 დაცვიენებული ფრინველი, ბტერო-
 როლუსა» ზეად. ლიტონის „ფუკროს“ პ.
 246—249).
 კვთენი (πυθηνή) „ფუძე“ 12627. ზეად.
 კვთვართა.
 ჰვრსო (πυρσος „ჩირალდანი“) 7818
 («ჰვრსო ღმრთივთა ნაუქურცხალთა
 ისია»), 10226.

რ

რახტონინ (ραχτωνή „სიადვილე“) 7022.
 რიტორი 1719.
 რვთმო (ρωςμος „შეწყობა“) 8624.

ს

საალაღმო (αγαλα „ძველი“) 738
 («საალაღმოდ გაძველებულნი»). იხ.
 ალაღმა.
 სამათიმატიკო 17622. ზეად. მათიმატი-
 კებრი.
 სამუსი („სამუზო“, „სამუსიკო“) 2224
 («სასწავლოდ სამუსთა»), 2327 («სა-
 მუსთა რთვათა და კმათათკს»). იხ.
 სამუსო.
 სამუსიკელო 2216, 2171.
 სამუსიკო 1918, 769.
 სამუსო, სამოსო („სამუსიკო“) 2158,
 2171, 11.
 სანოტო (νοητος) 720. იხ. ნოიტო.
 სილიტონე (λιτος, acc. λιτον „მარტივი“) 22229, 30.
 სიმიო (σημεια=σημειον „ნიშანი“,
 „ალამი“; σημειωτικος „წერტილი“) 21512
 («სიმიადვან... რომელ არს
 წებტილი»).
 სირათ-დასაბამი 9430, 15811, 16928; სი-
 რათ-დასაბამი და მთავარი 1572, 1749,
 სირათ-მთავარი და დასაბამი 17517.
 სირათ-მთავარი 12327, 12822, 13331, 1341,
 1475, 14, 1536, 15418, 15812, 15, 16316,
 17210, 17510, 1927, 23.
 სირათ-მთავრობითი 15710.
 სირაჲ (σειρα „წყობა“) 4223, 4321, 5510, 32,

5627, 5912, 18, 25, 24, 6018, 18, 20, 21, 6125, 33,
 627, 9, 16, 23, 24, 6325, 6421, 22, 33, 653, 9, 10, 25,
 6621, 27, 7512, 7828, 794, 9, 10, 8010, 832,
 8619, 896, 10, 20, 21, 9125, 943, 14, 10, 27, 28, 33,
 954, 20, 21, 30, 9617, 28, 33, 10181, 1021, 1462,
 1474, 18, 15318, 15417, 1558, 14, 1567, 25,
 15810, 15, 22, 15916, 16316, 1702, 17411,
 17518, 1928, 7. 1931, 2037.

სტერიისი (στερισις „მოკლება“) 12514, 17, 20
 («სტერიისნი, რომელ არიან მოკლე-
 ბანი»).

სტომი (στομα; στομιον „პირი“, „წვე-
 ტი“) 11422 («სტომი, წებტილი»).

სტეკიო (στοιχειον) 528, 24, 971, 2, 6, 8,
 1438 («სტეკიონი, რომელ არიან ასო-
 ნი»).

სკლოგიზმო (σκληρογισμος) 226 («ნა-
 წილი სკლოგიზმოსანი, რომელ
 არს თანშესიტყუად»), 227, 2328.

სკმპერაზა (συμπερασμα „დასკენა“
 ლოკოპი) 1027 («სკმპერაზა, რო-
 მელ არს თანგასავალი»), 116, 226, 6, 8,
 2328, 19713.

სფერებრი 13932.
 სფეროებრ 21521 («სფეროებრ მრგული-
 ვითისა ცისა»).

სფერო (σφαιρος; σφαιρα) 2011, 18, 2117,
 5235, 8928, 27, 905, 10, 18, 9119, 10933, 1118,
 11820, 30, 12728, 27, 1304, 13220, 13615,
 1546, 16217, 19, 23, 16518, 27, 16614, 1725,
 17330, 1747, 1753, 26, 17712, 1857, 1866,
 18924, 19429, 2016, 2026, 28; გასფე-
 როებული 958, 1267, 1724. იხ. უკუ-
 სფერება, უკუმესფერე, შესფერობა.

სქესი (σχεσις „მდგომარეობა“, „თვი-
 სება“) 2420, 16118, 17129.

სქიმა (σχημα) 118 («სქიმა... რომელ
 არს ნაუქუთი»).

სქიხი (σχιξις „პობა“, „გაყოფა“) 21420
 («სქიხი სულისად, რომელ არს დანა-
 ხეთი»).

სხოლონი (σχολιον „განმარტება“) 2412,
 27; ს ხ ო ლ ი ო ე 2816, 2925, 19431, იხ.
 თანმესხოლე.

ტ

«ტალათონ» (ταλαθον „სიქუთე“) 3817.
 ტროფოსი [τροφ]τροφος 22110 («უკუნ-

საქცეველი, რომელ არს [აბოს]ტროფოსს; ჟეჟ. სქე სქოლიოში აბოსტროფოსს).

ჴ

ჴაკინთი (*ἱάκινθος*) 1259; იაკინთოა 17419.

ჴმოს (*οἶμος* „გზა“) 2278 («რამეთუ ჴმოს „გზადა“»).

ჴპოდიასტოლი (*ἑπὸδιαστολή* „გამყოფი ნიშანი“, შაჟქ ან ჟეჟუ-სი) 22111 («ჴპოდიასტოლი, რომელ არს ჴჴუჴე გამყოფი»).

ჴპოვათრა ან ჴპოვათრი (*ἑπὸβάθρα*; *ἑπὸβάθριον* „უჴძე“) 12628. შეად. ჴვთმენი.

უ

უილიკრინეს 5521. იხ. ილიკრინი.
უკანონო 2203.

უკუმესფერე 19419 («უჴკუმჴცვევი და უკუმესფერე»; შეად. 1546 «სფეროა და მოჴცვევი»).

უკუ-სფერება: უკუ ისფერებს («უკუ იჴცვევა») 9018, 13930, 18733, 1882, 19420, 20025, 2014, უკუ ისფერებდეს 17524 («რაათა უკუნ იჴცვოდის და უკუ ისფერებდეს»); უკუ ისფერა 10317 («უკუნ იჴცვა და უკუ ისფერა»); უკუნ სფერებად 18782. იხ. სფეროა.

უმორფოა («უსახო»; *μορφή*) 697, 7623, 12623. იხ. მორფოა.

უოქიმოა («უეტლოა»; *ὄχημα* „ეტლი“) 2117 («უოქიმოა სული»). იხ. ოქიმნა.

უჴქესოა («უბჴუნებოა», „უთვისებოა“; შეად. სქესი) 251 («ვითარ ხუთობაა. გინა ვითარ ათობაა, რომელ აოს გუარ და ბუნება, განაყენო რიცხვსაგან და უსქესო ჴყო»). იხ. უსქეტოა.

უსქეტოა (=უსქესოა) 2419, 6112, 16123, 16133 («უსქეტოდ და თანუჴცვევლად განაგებენ ყოველთა»).

უფენ (*ὑφέν* „არს მარცვლის შესყერებლად“; *ὑφέν* „უფენ“) 22110 («შემკვრელი, რომელ არს უფენ»).

ფ

ფთოვი იხ. ფრთონგი.

ფილოსოფოსი 319, 413, 308, 589, 6123, 6822, 6934, 7814, 31, 1291, 209ჟ, 30, 21132. უფილოსოფოსოა 91.

ფილოსოფოსობა: იფილოსოფოსეს 92; მფილოსოფოსებელი 22610.

ფილოსოფოსობაა 13421, 2241, 2, 14, 15, 22534.

ფილოსოფოსურად 2267.

ფრთონგი (*φρῶνγος* „ხმა“) 2173 («სამთა შიერ ფრთონგთა, ვიტჴყვ სამთა დაბამვათა»), 2176 («ყეთილ-ფთოგოვებათა»).

ფრულ (*φρῦλ* „ფრისტი“ „ზორს მყოფი“, „გზიდან ჩამოცილებული“, „გამჴქრალი“) 4026. იხ. არდი.

ფსილი (*ψιλλίς*) 2219 («ფსილი, რომელ არს წულია»).

ქ

ქიტონისკი (*χιτωνισκος*) 20513 («საბლარდნი ვსე ტყავებრნი ქიტონისკნი»), 20518 («ნივთებრივთა მათ ქიტონისკთა»). ჟეჟ. 1 ტომის 2256 დაძინებითა ნივთთა-ზორისთა საბლარდნელთა ქიტონთაათა *ἡδισμῶσις χιτώνων* *ἐπι-λοτέρων*).

ღ

ღრამმატიფოსოჴა 22321, 28.

ღრიფაა 518. იხ. ღრიფოა.

ღრიფობა: ღრიფობს («ძნელი ამოსაცნობია») 16110 («ესე თავი მეტად ღრიფობს»); ღრიფოის 18323 («მეტად ღრიფოის და მრუშოის»),

ღრიფოა (*φριφος* „დახლართული“, „ძნელი გამოსაცნობი“, „ძნელად გასაგები“) 6810 («სრულ მყოფმან ფრიად ღრიფოესა თვისამან»), 518 («თვთ გონებამცა ძნელ და ღრიფა უჴუველთათვს»).

შ

შესფერობა 215ა. იხ. სფეროა.
შესფერობული 21519 («მრგული და შესფერობული»). იხ. სფეროა.

წ

წარმოსირება («სირაზე ანუ წყებაში გამოვლენა») 180ა. იხ. სირაა.

ხ

ხალეოა (*χαλεπός* „ძნელი“) 10715.
ხაროტ-; გაიხარიეტე 83ა. იხ. გაიხარიეტე.

ხაროა 2136 («ისიოდოსა მოკმედი თან მიუკმობს მეტყუელი: იყო ოდესმე ხაროა და ერეოა»).

ხოროა (*χόρος*, «მოსათავსებელი ადგილი») 97ა («სხუასა შთასატეგსა ხოროსა შორის»).

ხორაა (*χώρα, acc. χώρα* „ქანი“, „ქანის ფერი“, „ფერი“) 54ა.

ხოინებრი 10810. იხ. ხრონოა.

ხოინოა (*χόρος* „დრო“ „წელიწადი“) 10715, 16, 19, 21, 27, 1081, 6, 7 («ხოლო აქა ხრონოსა შორის მარადისობაა»), 10811, 28 («ხრონოსა ეამი ვერ გადმოიტყფრავს»), 10830 («კეროა ნაწილი არს და ნაწილის ნაწილი ხრონოსა»), 1128 («ხრონოსა, რომელ არს წელიწადი»).

ღამატება

ამელკოპოპობა (*ἀμειψοπία* „სუსტი მხედველობა“): ამელკოპობდენ 1737.
ანაკიო (*ἀνάκιο* „იძულება“) 68ა («ზესთა ძეს ყოველსა იძულებასა ბუნებისასა და ანანკსა»).

ბა“) 21210.
ლოფი (*λόφος* „დახლართული“ „ძნელი გამოსაცნობი“) 13210 («აქა ხედვანი მოქპონან საჭირონი და ღრიფნი»), 518 («თვთ გონებაცა ძნელ და ღრიფა [ე. ი. ღრიფ არს] უჩუველთათესა»).

მრავალქიდიანობაა (*πολυχειδία* „მრავალწილიანობა“, „მრავალფერო-

ქართული სიტყვების საძიებელი

ა

1. -ა (შუბელი: შინა არის“): საგონა („საგონი არის“) 578; მოკლეზღა 12516.
 2. -ა (კითხვათა ნაწილი): ხედავა 1119, 6221; გესმა 621, 816; გაჯსოვსა 10216, 1034.
- აგებულება 4625, 1407, 18216.
აგებული 678.
ადგილი 10535, 1252, 13416; ადგილთათ ადგილად („ადგილიდან ადგილას“) 4528;
ადგილთ-შორისობითა და ადგილთაგან სხუადობითა 5311.
ადგილითი („სივრცის ან მანძილის შესახებ“) 7218, 15416.
ადგილი 22227.
ადღეება 6317.
აგლი („ფერფლი“) 21319.
აზეებული („ხევით მყოფი“, „მიღმა მყოფი“): ხესთ აზეებული ერთი 12321.
აზნაურებითი 20414.
ათახული: ვიდრე ათახულთად 2118.
ათ და მეექუსე 517.
ათ და მეოთხე 4620, 4819.
ათ და მესამე 456.
ათ და მეშვიდე 517.
ათ ერთა 22120.
ათი 21614.
ათობა 2427.
ათქუმა: აგითქუამ („ადგილთქუამ“) 2143.
აკეთილება („კეთილობად ანუ სიკეთედ ახდომა“): აკეთილდების 3228, 5629; აკეთილდებიან 637; აკეთილდეს 10336.
აკრება 9830.
ალმასი 1259.
ამაოება 22634.
ამაოა: ამაონი 22527.
ამაწადი (საკათი ამწდომი) 9411 („ბრომიითი ამაწადი“).
ამბორის ყოფა: წინამდებარესა ხედვასა ამბორს-წყობთ 11416.
ამვლკოპოპობა („თვალის დაბნელება“): ამვლკოპოპობდენ 1737 ახ. წყობით გვ. 241,
ამისგან ამისდად: ამისგან ამისდად და შემდგომითი შემდგომად 18718.
ამკაზმი: ვითარ მრთველი და ამკაზმი 4010.
ამრუმება („დაბნელება“): ამრუმდების 886.
ამქუმელი („ამქმელი“, „მეანი“) 3528; აქვან ნაწილითა შინა ეამქუმელების (უღრას მადსხმობას) 3510.
ანაგები („თანდაყოლილი თვისება“, „ბუნებრივი თვისება“, „ბუნება“) 4984, 2263.
ანაგი (=ანაგები) 12032, 1325, 1377 („ყოველი მეკუდლოთა ანაგი“=„მოკვდავთა ყოველი ბუნება“), 13721 („ყოველი სხეულენათა ანაგი“), 13727 („მეკუდლო-

- თა ყოველთა ანაგი»), 13918 («ვითარ ყოველთა ზეკუდლთა ბუნება და ანაგია»), 14180.
- ანათხზი («წყება», „რიგია“) 15822 («ერთთა ანათხზი და სირაჲ მათი»), 15881.
- ანამკი («მკობა», „მორთვა“): ანამკი სამუსიკოთაჲ 1918.
- ანანკი («მწყობი», „იძულება“) 6824. ა. ზემოთ გვ. 241.
- ანაქმი («მეც. ნაქმი „საქმე“): სიწლოსა არსთა ანაქმისასა 14925.
- ანაქუსი («ანაქსოვი», „ანაგები“, „ბუნება“. იხ. ანაგები) 138, 3010, 346, 4628, 12882, 13918, 14115, 14259 («წარმოიქმნება და ანაქუსისა საუკუნოსასა»), 1434, 14623, 15881, 1669, 16619 («ერთთა შეერთებისა მიერ შედგა ყოველი ანაქუსი და მორთულება გონებისაჲ»), 16681, 17325, 19921 («ვითარ ყოველისა ცისა მორთულებისა და ანაქუსისა»), 19925.
- აჲ («მოგორც „მყოფი“, „არსი“) 548 («აჲ და არსი და მყოფი განყოფებიან ურთიერთობისგან»), 5430, 1808, 1807 («ვითარ აჲ არსებასა უხესთაესა»); ასა 548 («აჲებს წარმოებულსა ასა»), 5481; ათა 5481, 6820.
- აობა («მოგორც „მყოფობა“, „არსებობა“): აჲებს („არსებობას ანიჭებს“) 548 («ყოველი მიზეზი თან მისცემს თვისისა აობისგან და აჲებს წარმოებულსა ასა»); აობს („არსებობს“) 2197.
- აობაჲ («მოგორც „მყოფობა“, „არსებობა“) 3127 («აობასა და არსებასა მისცემს»), 12112, 1577, 17929, 22028 («აობათა ენისათა»).
- აობითი 1828 («მისცემს მათ აობითსა მყოფობასა»).
- აოდენ (ოდენ?) 2088.
- არამედ 1617 («არამედ»).
- არამყოფობაჲ 17028.
- არაჲ («არსებაჲ. აჲ») 10828 («არსთა წილ არათა გარდმოვაენებლქ»).
- არაჲს 21918, 14.
- არაობა («არსებაჲ. აობაჲ») 52, 2518 («არაობისგან მიიღებს სობასა»), 12111 («არაობაჲ აობასა თანა წარმოსდგომია»), 17928.
- არდი ა. ზემოთ გვ. 235.
- არიყოსი («არსებაჲ. იყოსი ნაყოფი, აბი») 11222 («ყოველი იყოსი და არიყოსი პირველი და შემდგომი არს»).
- არიყოსობაჲ («არსებაჲ. იყოსობაჲ») 11221 («იყოსობასა და არიყოსობასა შორის»).
- არმყოფობა 1199 («არმყოფობასა შორის ქონებაჲ მყოფობისაჲ»), 11114.
- არ-რიდილაჲ («დაუფარავად», „აშკარად“) 21020 («არ-რიდილაჲ და საუწყოდ»); არსამარადისობა 10680, 81.
- არსამარადისობაჲ 10634.
- არსება («არსად შექმნა“): არსებს 327; იარსოს 10388 («რათა იარსოს თვისსა მიერ ერთისა»); არსდების („არსად იქმნება“) 10329.
- არსობაჲ 11518 («რამეთუ თანმორბედად მოუგეის მოქმედება არსობისად»).
- არსი 1438, 21629.
- არსრული 15623.
- არღარა 2212.
- არშესადარი 7528.
- არცოდნა 2278.
- არ-წარმატებით 1876.
- ასაკი 10910, 12; ასაკითი ასაკად 1065, 10918;
- ასი 2729.

ასობა 1117.

1. აჭოა („კავშირი“, „ელემენტი“) 237 («ასონი და კავშირნი», «ასოა და კავშირი»), 238, 758, 10620 («ასოთა და კავშირთა»), 10631 («კავშირთა და ასოთაგან»), 11829 («კავშირთა და ასოთასა»), 11830, 1193 («ოთხნიცა ესე ასონი»), 18429 («განგებამ ოთხთა ასოთა»).

2. ასოა (ასონი): ასოთა მწერალი 912.

ახსუავება: ახსუავედების 10929.

ატრფიალებული 766.

აუარებლით 21218.

აქა 11918, 14320, 16411.

აქა 10827 («თვთ მის ჭეშმარიტებისაგან აქათ თ წარსულსა და მკუდარსა»), 21027 («ვიდრე ჩუენ აქათა და უკუანამსკენელთამდის»).

ალამკუდეს 222.

ალასაჭუმია 510.

ალბლაღვა („შერყენა“, „წაშლა“): აღიბლაღოს (v. I. აღიშაღოს) 137 («აღიბლაღოს ყოველი წესი და მორთულეობა არსთა ანაქესისა»).

ალგება („შექმნა“): ალაგო 14315 («ალაგო და შეადგინა პირველი არსება»); აღუგოს 6417.

ალგება 11328, 13615.

ალგებული („შექმნილი“) 6638, 1047, 11131, 11920, 12838, 20422.

ალღგენა: აღღგენს 3432.

ალღგომა: აღღგების 6615.

აღღგობა: აღღგებიან 891 («და იკსნენ ეს რაჲ, კუალად ოთხთა ასოთადვე აღღგებიან»); აღღგეს 10632 («კუალად მათდა მიმართვე აღღგეს, რომელთაგანცა შედგა»); აღღგობად 8838.

აღგება: (აღღგება) აღღგებს 1018; აღვიღო 629.

აღგებადი 18730.

აღვლენა: აღავლენდეს 17523.

აღზეება: აღიზეა 420.

აღიარება: აღიარა 118.

აღიტანებს („ააქვს“, „აიტანს“) 16625 («თან აღიტანებს ყოველთა რაჲთომვე ზიართა თვსთა არსთა მამისადმი»).

აღიჭკრობს იხ. აღჭკრობა.

აღკაზმვა („შეზავება“, „შედგენა“): აღკაზმა 20425 («რომელი აღკაზმა ამან მიდრეკამან, ზრწნა და დაარღვივა იგი სხუამან წინგამწყობმან მიდრეკამან»); აღკაზმავს.

აღკრავა („მიკრავა“, „მიერთება“): აღვეკრნეთ 21410 («რამათა ვეტრფიალნეთ და აღვეკრნეთ მამასა სულთა ჩუენთასა»).

აღკრული 16615.

აღმართვა: აღმართდა 6316.

აღმახარებლობა 2134.

აღმზადება („შემზადება“, „დამზადება“) აღმზადებიან 21517.

აღმთხველობა („შეწყობა“, „შეკრება“): აღმთხვეობა 22412 («ესე ვითარი აღმთხველობა და მეტყუელებამ»).

აღმკობა („შემკობა“, „მორთვა“): აღამკო 917; აღამკვეს 18117 («ესე პირველი წყაროა მოჭრეთ ეს და აღამკვეს»); აღამკენს 17626; აღამკვიან 1822.

აღმკულებამ („მორთულობა“, „სამკაული“) 13632 («მზე და ყოველი აღმკულებამ ციერთა») 15025, 15431, 16220.

- აღმკული *subst.* („სამკული“) 2121, 1859.
აღმოსახლება („აღმოსახლება“, „ნათელ-ყოფა“): აღმოსახლებს („დაგვიმტკიცებს“) 43
აღმობრწყენა: აღმობრწყენს 4510.
აღმოსავლეთი 189.
აღმოსახინი *subst.* („ნათელსაყოფი მოვლენა ან საჯანი“, „ნათელყოფა“, „ანალიზი“
2622, 1034 («ისმინე სიკვამლე და შეუენება აღმოსახინთა»), 15710, 17920, 18630.
აღმოსახინო 1023.
აღმოსახება 20912.
აღმოსახინა: აღმოსახინს 1630; აღმოსახინა 835, აღმოსახინეთ 722; აღმოსახინების 1023;
აღმოსახინა 722; აღმოსახინდა 1622.
აღმოსახინა (აგვიღ ავღ აღმოსახინი) 10328 («დაპროთო კულად აღმოსახინა სიტხადი-
სათეს»), 10616.
აღმოსახინება: აღმოსახინებს 8124.
აღმოსახინა („ამოსვლა“): აღმოსახინს 712
აღმოსახინების 18316. იხ. ღმრთობა.
აღმყვანე 834.
აღმყვანებელობი 18017.
აღმძარცუე 8426.
აღმძარცველი 2219.
აღმწერელი („მწერალი-პროზაიკოსი“, უღმრთო ბეჭედი *სურვილმწერე*) 22329. იხ. აღ-
მწერა. შეად. ზოგადი.
აღმყვანება: აღმყვანებს 222.
აღმამე (აგვიღ აღმკული) 711, 12648 («ვიდრე თვთ ამის გასფერობულისა და
სხეულთანისა აღმამე კისამდის»).
აღნთება („ანთება“): აღნთებს 2185.
აღნთება 5212 («და ეს ვითა დავსებულთა კულად აღნთება»).
აღნიშნული 7210.
აღრევა: აღრევს 968; აღრევს 1008; აღრევად 6511.
აღრთხზა (=ართხზა „დაკავშირება“) 869.
აღრიცხუვა: აღრიცხუვს 17327; აღრიცხუვს 2221.
აღრღუევა („დარღუევა“): აღრღუევს 7528 («წესნი მყოფთანი აღრღუევს»).
აღრჩევა 8212.
აღსახე 4429.
აღსახევა: აღსახევა 8126.
აღსახედი: ზე-აღსახედი („ზევით ასახედი“) 10728 («ცად, ზრანოდ [იხილავს],
უწოდა გუარმან ვლენთა ენისამან, რომელ არს ზე-აღსახედი [ბედი, მათ],
ანუ სახლვარი ზენა» [ბედი, მათ]).
აღსიბუყა („აღნიშვნა“): აღსიბუყავს 6234.
აღსიბუყა: აღვალს 20519; აღვიდეთ 558 («ხოლო ჩვენ პირველსავე ხედვასა აღვი-
დეთ» = „ხოლო ჩვენ წინანდელ საკითხს დავუბრუნდეთ“); აღვიდა 1916.
აღსიბუყა 16629 («არსთა აღსიბუყანი და შესიბუყანი მის ერთისადმი»).
აღვარი 7523.
აღუგებელი (აღ. ზემოთ აკრავს 176 აუგებელი) 10414, 11128.
აღუგებელობა 10448, 16.
აღუწყება: აღვიწყვთ 617.
აღუწყება („ცოდნა“ „შეცნობა“) 612, 16510.
აღფრენა: აღფრინდების 20410.
აღფხურა („აღმოფხურა“): აღფხურას 4012 («აღფხურას და უარარა ყოღს.

წესი და მორთულებად მყოფთაჲ»).

ალქმნა („შექმნა“): ალიქმს 13821 («ალიქმს და წარმოაარსებს»), 14622 («ალიქმს და წარმოაჩენს»); ალქმს 6390; ალიქმან 13338; 1758, 18081, 1848; ალიქმოდეთ 7310; ალიქმნების 1378.

ალქსული (წმინსაგან ალქსუვა) 16021.

ალქსუვა („მოქსოვა“, „შედგენა“): ალიქსა 941, 1652 («რამეთუ მათ მიერ ალიქსა აგებულებად ნამდვლ მყოფისაჲ»). შეად. ანაქსი, მქსუველი.

ალყვანა („აყვანა“) ალიყვანებს 2224, 18018.

ალყმობა: ალყმოდ 481.

ალშლა („შეშლა“): ალიშალოს 131, 4024 (შეად. აღბლაღვა).

ალშურვება: ალვიშურვე („მოვიწადინე“) 22024.

ალჩენა: ალუჩნდებიან 17920 («ესე თავნი მრუმედ ალუჩნდებიან» — „ეს თავები ბუნდოვანად უჩანან“, „ბუნდოვანად გაოჲლდის“).

ალჩენილი 2920.

ალციცკრება: ალციცკრებენ 6310.

ალციცკრებაჲ 6311.

ალძრვა: ალძრა 6828.

ალძრვაჲ („ალძვრა“) 1018 (უღრახ ალიქლეს აგულებს ხატეგახ წარმოობად), 11218 («ალძრვაჲ წყობისაჲ» „წყობის წარმოქმნა“).

ალძრცვა („განძარცვა“, „განგდება“, лишиться): ალიძრცვს 4927 («გ ა ნ ა გ დ ე ბ ს თითოგუარობასა გუარათასა და თვთ თვსსაცა არსებასა ა ლ ი ძ რ ც ვ ს ო »)

ალწევა: ალიწევის 9384.

ალწერაჲ 9728. იხ. აღმწერელი.

ალჭკრობა („დანახვა“, „შეხედვა“): ალიჭკრობს 16624 («მის მიერ მღდელთმთავრობს ყოველი გონებაჲ და ხ ე დ ა ვ ს, და ეს ვითა ა ლ ი ჭ კ რ ო ბ ს მ ის მიუწოდომლობასაცა ზესთაჲსა ერთისადმი»).

ალხება („შეხება“, „შეერთება“): ალხების 20538 («და განწმედილი ღმერთსა და მამასა ალხებისს»).

ალხუმა („მიღება“): ალიხუმს 1201.

ალჯდა 20828.

ალჯოცა („მოსპობა“, „აშლა“, „არევა“): ალიჯოცოს 3122 («ა ლ ი ჯ ო ც ო ს და შე ი რ ი ო ს წესი მყოფთაჲ»).

ალჯსენება („გახსენება“): ალიჯსენებს 16521 («ალიჯსენებს თვსთა დამკნართა გავონებათაჲ»); ალიჯსენდეთ 11528 («თანა გუაც, რაჲთა ა ლ ე ი კ ს ე ნ დ ე თ რ ო მელ ითქუნეს პირველთა შორის მიხეზისა და მიხეზიანისათვს» — „საპირთა გ ა ვ ი ხ ს ე ნ ო თ, რ ა ც წ ი ნ ა თ ა ე ბ შ ი ი თ ქ ე ა მიხეზისა და შედგვის შესახებ“).

ალჯსენებითი 11412.

აჩენა („გამოჩენა“): ასჩნდების 9728; აჩნდების 20527.

აჩრდილი 3322 («დალათუ იყოს კერპი და აჩრდილი არსისაჲ»), 3324, 19525 («ვითარ თვთებისა აჩრდილ და ნამწუფერვალ»).

აცუმბა („აცმა“ „ასხმა“): აცუმიდეს 20981 («აცუმიდეს ოქრომძივთა»).

აწ 6424, 11522, 12925, 2191; აწ ღ ა 7818.

აწი subst. („აწმყო“) 1088 («გარდასრულად და აწად და მომავალად»), 10819 («არა აქუს გარდასრული და აწი და მომავალი»), 1106 («იყოჲ და იყოსი და საშუალ მათსა აწი, ვითარ ელლინებრივ ინ [წუ], ესტინ [ქსრს], ესტეჲ [ქსრს]»).

აწითი („ეხლანდელი“) 6618 («ვითარ პირველი, ა წ ი თ ი და შემდგომითი»).

აწინდელი 22638 («გამოაცხადებს აწინდელისა ცხორებისა ამოებასა»).

ახარისხებული („განმტკიცებული“, „გადლიერებული“) 342.

ბჭე 2118 («ბჭეთა ზედა გონებისათა»), 529 («ეთიარ სიტყუა და ბჭე არსთა»), 16627 («ბჭე და ეხო მის ერთისაჲ»).

ბ

გაადამანტა 173.

გაარსებული 358, 3726.

გაბუნებება: გაბუნებნე 214 («ოდეს ესე თვს-თვს გაბუნებნე»=„როდესაც ამათ ცალ-ცალკე ბუნებისად აქცევ“); გაუბუნებდა 735.

გაბჭობა: გაებჭოთ („განსაჯოთ“) 20718; გავბჭეთცა 20727.

გაგონება („შეცნობა“): გაიგონებს 1865, 1876; გავიგონებთ 820; გავიგონებდეთ 819, 18625, გაიგონებდეს 18710; გაიგონოს 916; გაეგონა 914; გამეგონების 9018.

გაგონებაჲ 1867.

გაგონებული 1867,23.

გაგუამებაჲ („არსებობის მოპოება“) 508.

გაგუარებაჲ 1815.

გაგუარებული („რომელსაც მყოფობა მიუღია“) 17930; გაგუარებულა 14820 («ყოველთა რაჲზომვე მოუგია ზიარებაჲ და მყოფობაჲ, და გაგუარებულა»).

გადღეება: გააღღეა 2137.

გაერთება: გაერთდებიან 2730, გაერთდებიან 3530.

გაფრცვლებულად 611.

გაფს: ჭგავს 1111,13.

გაზიდვა (=განზიდვა): გაზიდავს 12514, 13320 («შორს გაზიდავს თვსთა მამყოფე-ბელთა»); გაზიდვენ 12419, 17416, 19020 («შორს გაზიდვენ თვსთა დასაბამთა დასასრულთადმი»).

გათვება: გათვთდებიან 695, 19011, გაეთვთების 239.

გათვთებით 2007 («შეურევნელად და გათვთებით»).

გათვთებითი 11711.

გათვთებული 6518, 11711, 1255 («გასხუაებულნი და გათვთებულნი»), 1828; გათვთებულად 5925.

გათვსვით 1115.

გაკეთება (=გაკეთილება): გაკეთდებიან 3616; გაკეთდეს 3321.

გაკეთებაჲ 4415.

გაკეთებული („კეთილი“) 334.

გაკეთილება („კეთილობის ანუ სიკეთის მოპოება“): გაკეთილების 1682, გაკეთილდებიან 3519.

გაკერობენებული 6682, 7123, 8719.

გაკეცილი („ნაწილებად ქცეული“) 1281,2 («გაკეცილი და განნაწილებული»).

გაკუთაჲ („გაყოფა“, „დანაწევრება“, „ნაწილი“) 612.

გალექსებული („დანვეწილი ენით გამართული“, „შეწყობილი“) 22025.

გალობა („კარგად თქმა ან დარქმევა“): უგალობა სიტყუამან 1719, 18027, 19212.

გამანებული („სიტყუას განა“) („გამაგრებული“, „დამსჭვალული“) 8421 («ჭგიეს უძრავად გამანებული»), 1087 («უძრავად გამანებულ არს»). იხ. მანა.

გამანხუაებელი 799.

გამგდე („კინც გააგდებს, მოიშორებს“) 5711, 8426.

გამგონე 18626 («სამი გუაქუს ოდეს რას გავიგონებდეთ: გამგონე, გასაგონოჲ და საშუალ გონებაჲ»).

გამეცნება („გაგება“, „ცოდნა“) გაიმეცნე 2413, 7916; გამეცნე („იცოდე“) 8082.

გამთუალი 253.

- გამკარგველი 21128.
გამოვლენა 21710.
გამოთანება („გამოყოლება“, „თან გამოტანა“): გამოითანება 20928.
გამოთქუმა 22381.
გამომავლინებელი („გამომწვევი“) 21381 („მიჩუნე ერთი და მიხეზი და გამომავ-
ლინებელი“).
გამომთქუმელობა 22330.
გამომკულევლობა 2255.
გამომცდელი 22328.
გამონათლება 1712.
გამო ^{აინდგ.} 6320.
გამო 6212, 7128, 9112 („ყოველნი გამონი და კეთილთა კეთებანია“).
გამოობა („ორისგანმე აობის ანუ არსებობის მოპოება“): იგამოა 3624 („რამეთუ
მისგან იგამოა და მისდადევ უკუ იტრფობს“)-
გამოობა 6118.
გამოსავალი („გამოსასვლელი“) 2248 („ლავერინთოსა, რომელი იგი იყო... ძნად
წილასვლელი და ძნელად გამოსავალი“).
გამოუთქმელი 6128.
გამოუსიტყვ 4928 („მოგხუვეის პირველად თვს შორისა ღმერთსა და ერთსა და
მერმე მის მიერ მას გამოუსიტყუსა მხესა ერთთასა“).
გამოჩენა: გამოვაჩინოთ 1018.
გამოცდა („გასინჯვა“, „გაჩხრეკა“, „გამოკვლევა“): გამოსცდის 108, 1216 („აქა
კულად გამოსცდის სიკვშოსა აღმოსაჩენთასა“).
გამოცისკრწნებული 21922.
გამოძიება („გამოკვლევა“, „გამოცნობა“) 2265.
გამრავალწილება („მრავალ ნაწილად დაყოფა“): გაამრავალწილებენ 16718.
გამრავლებული 1318, 1458. იხ. განმრავლებული.
გამრჩობლებული („გაორებული“, „ორმაგი“) 7118.
გამუენე 7228.
გამხედველება: გამხედველდების 3511.
გამხოლოებული („განმარტოებული“, „მარტო“) 6418, 15810.
გამცდე („დამნახველი“) 5421 („აწ იხილენ გამცდემან“).
გამცდელი (=გამცდე) 4128.
გამწთობი („წმობი კვ. 183 გაწუთობა“) 1244 („შორს გამწუთობა“), 13510, 11, 14815, 17,
17981.
გან 7128; განცა 7128.
განათლება 5628.
განათლებული 16128 („ანათლებს თვს შორის ყოველთა განათლებულთა“).
განაღა 1519.
განყოფი („განსხვავება“) 6218.
განხევადი („დაფანტული“, „დასაფანტაეი“) 19621 („განხვეადი და განწვალე-
ბადი“).
განგდება: განგდებად 732.
განგება: განაგებენ 16111, 81, 24.
განგება 1608.
განგებითი 2094.
განგვა („გაგვა“, „გაგდება“, „გაყრა“): განაგვენა 22518 („სიჩქურნი... განყარნა და
განაგვენა“).

გა(6)გონება: განიგონოს 13929.

განეგლთას („მოშორდეს“, „თავიდან მოიცილოს“ „თავი დააღწიოს“) 269, 1108, 1245, 11, 1408; („ესრეთ და მსკუთხულ უარიან შორის საუკუნესა ნიადაგ ქმნისა მიერ, ხოლო თუ განეგლთას...“), 1708; განეგლთა 4018, 4527, 28, 7627, 19128, განეგლთის 5893, 10127; განეგლთოს (!) 15890; განეგლთოს 4623.

განზიდვა: განზიდავს 1241, 14915 („განჭყენს და განზიდავს თვსთა შემოქმედებითა ბზეთა და ნათელთა“), 1828; განზიდვენ 13012.

განზიდვამ 11419, 1468, 15628.

განზიდულეობამ 21324.

განზიდული 3525 („ესე განზიდული, რომელ არს ცაჲ“), 11216, 15419.

განზომამ: განზომნა 1132.

განზრახვა: განიზრახვიდეს 71.

განზრახვამ 1964 („არ წინგარჩევით და განზრახვითა მიერ“).

განთესული 169.

განთვებული 1228, 4, 1908.

განთვთვა (განთვებამ): განითვთვიან 142.

განთვებული 1313.

განთვსვა: განითვისნეს („მოთავსდნენ“) 1131 („განინაწილნეს და განითვსნეს გონიერსა შორის აღმკულსა“).

განთვსული 1327, 20227, 20818 („თვს-თვს განთვსულად მდგომთა გოდოლთა მრავალთა“).

განთხევა („გასროლამ“, „გადაგდება“, „გადაყრამ“): განთხინამ 22428 („და სხუანი ნეშტნი განთხინამ, ვითარცა ყოვლად უკმარნი ქრისტიანეთათსა“).

განკარგვამ 1589.

განკარგული („განყენებული“) 6928 („უხატებენ და უძეგლებენ ყოველთა სწორებით განკარგულსა მხესა ერთთასა“); განკარგულად 12316. იხ. ზესთ განკარგული.

განკრთომით („შიშით“) 3414.

განკუეთამ („გაყოფამ“): განიკუეთამ 13580.

განლტოლვამ („განშორებამ“, „გაქცევამ“): განეგლტოს 4612, 13.

განლტოლვამ 22410.

განმარტებამ: განეგმარტოთ 66; განემარტამ („განმარტებული“) 19233.

განმარტებამ 196, 271, 9729.

განმასაზღვრებელი 1527.

განმგებ („მინისგან განგებამ“) 16012 („ყოველთა მხედისა და განმგისა“).

განმგზავნი 14828 („უშორეს განმგზავნ თვსთა ძალთა“).

განმზიდი („მინისგან განზიდვამ“) 16710 („განშორებულნი და განმზიდნი“).

განმკაცრებელი 22615 („განმკაცრებელი სჯულის-მდებელობამ“).

განმრავლებელი 6517. იხ. განმრავლებელი.

განმრჩველობამ („განსაზღვრამ“) 22394.

განმსიტყუელობითი: განმსიტყუელობითი კელოვნებამ („ლოგეიკამ“) 2245. (იხ. ზე-
სთ 22421).

განმტკავლება („გაზომვამ“): განიმტკავლებს 20914 („განიმტკავლების ყოველივე ჟამი სახომთა მიერ დრეკისათა“).

განმტკავლებული („გაზომილი“) 2166.

განმწმედელობითი 17418, 28 („ძალნი და მოქმედებანი... განმწმედელობითნი“).

განმჭურებთი („მხილველი“) 232.

- განმხოლოებული („განმარტოებულნი“) 210ა1.
განმგზობილი („გაძლიერებული“, „შეძლებული“) 219ა1.
განნაკუთებული („დანაწილებული“) 551გ, 73ა1.
განნერწყუა („განაგდო“, „მოიშორა“) 2251 („ყოველად წინააღმდეგობი ღმრთისად
განნერწყუა და განიშორა, ხოლო ცნობაჲ ოთხთა ჟამთა ქცეუ-
ლებისად. ესე არა განაგდო“).
განო 39ა („ხოლო ოდეს გესმეს თუ განო, ნუმცა...“).
განრიცხული 812ბ.
განსაზიდი 1) („განფენილობა“, „განზომილება“, *размерение*) 307, 50ა-ბ („სამთა მიერ
გასაზიდთა, — ვიტყვ სიგარძესა, სიგრცესა და სიღრმესა“), 51ა („უპირუ-
ნიასა მიერ და სხუათა განსაზიდთა“), 5411 („სამნი ესე გასაზიდნი“), 73ა2,
99ა, 114ა, 134ა; 2) განსაზიდსა შორის („განმავლობაში“, „მოცუ-
ლობაში“) 15318, 158ა1, 1701, 2037.
განსაზღვრება: განსაზღვრების 158ა.
განსქდა („გასკდა“, „გაიყო“, „ორად გაიყო“) 100ა.
განსხუაებული იბ. გასხუაებული.
განსხუაჴმავება: განსხუაკმავდეს („სხუა სიტყვა ეწოდოს“) 226ა.
განუბნეველი 1074 („დაუკსნელ და განუბნეველ“).
განუგონებელი („შუუცნობელი“) 14412.
განუგლელი („გაუვალნი“) 147ა.
განუვლოველი 39ა2, 144ა.
განუზიდველი („გაუჭიმავი“, „განსაზიდის არ მქონე“, „განუზომელი“) 114ა.
განუკიდებელი („სუტეჴსჴგან კიდე [„შორს“, „ცალკე“]: „დაუშორებელი“) 105ა.
განუკუთებული 2210, 11, 119ა, 135ა, 173ა.
განუნაწილებელი 919.
განუყოფლობა 78ა.
განუწყუდელი 86ა.
განუნა: განჴუნს 1491ა; განჴუნენ 180ა1; განუნა 121ა7; განჴუნა 136ა.
განუნელი 122ა.
განჴარება: განიჴარვიან 2131ა; განჴარდა 7614.
განლაშქვა 210ა („განლაშქვისათჴს ნაქმადთაჴსა-განგებისა მიერ მიღმო ლაღადეს
მეტყუელი...“)
განღება: განგუდო 84ა.
განღმრთივება: განღმრთიდებინ 164ა.
განღმრთობა: განღმრთდების 169ა („ერთ იქმების მათ მიერ და განღმრთდ-
ბის“).
განღმრთობილი 163ა, 169ა.
განყენება: განაყენო 251; განყენებოდის 105ა.
განყენებული 33ა („განყენებული და დამგდე“), 50ა („განყენებული და კადე“).
განყოფა: განყოფს 23ა; განყოფების 17ა; განყოფის 24ა, განყოფოდეს 731ა
გაყოფის 23ა.
განყოფადი 73ა.
განყოფა 7318.
განყოფილებითი („განცალკეებული“) 11711.
განყოფილობა 172ა.
განყრა: განყარნა 22518.
განყრილი 50ა („განზიდულ და განყრილ“), 140ა; განყრილა 140ა.
განშიშულება: განვაშიშულოთ 581; განშიშულდების 20611.

ჯანშორება: განიშორა 225ი.

ჯანშორებადი 139ი6.

ჯანშორებულო 167ი0; უჯანშორებულესი 56ი4.

ჯანცდა („დანახვა“): განციცადოთ 11633; განციცადე 1723; განციცდიდე 6111; განციცდების 6629, 11227, 11827, 12519, 15913; განციცდებიან 17412, 22; განციცდებოდის 15912. იხ. გაცდა.

ჯანცდაჲ 519, 15911. იხ. გაცდაჲ.

ჯანცდალი 6429.

ჯანცკბრებულო („განცვიფრებულო“) 465, 8425.

ჯანცხადება განუცხადებს 18523; განცხადების 18222; განცხადნეს 312, 12533; განცხადნენ 11223; გამიცხადებს 11711.

ჯანცხადებულო: უჯანცხადებულესი 18224.

ჯანწხება: განიწხების 1611.

ჯანწვალება: განიწვალა 681.

ჯანწვალებადი („განყოფადი“, „გასაყოფელი“) 18726, 19621 («განბნევადი და განწვალებადი»).

ჯანწვალებაჲ 7318.

ჯანწვალებულო („განაწილებულო“, „დაყოფილი“) 2008 («განწვალებულ და განჭრილ»); განწვალებულად 1327, 2009.

ჯანწუთობა: განწუთებიან 1342. იხ. გაწუთობა.

ჯანჭრა („გაყოფა“, „განაწილება“): განიჭრებოდეს 7319; განეჭრეს 762.

ჯანჭრადი 7329 («განყოფადი და განჭრადი»).

ჯანჭრითი („დაყოფითი“) 10811.

ჯანხედვა: განიხედვიან („იხილვებიან“, „განიხილვებიან“) 15723.

ჯანხუმა („გაღება“, „გამოფენა“) 6319 («ყოველი განხუმაჲ ნათელთაჲ ცის გამო არს»).

ჯანჯხნილი („გახსნილი“, „დაშლილი“ „თავისუფალი“) 191, 1546.

ჯარღვა: გარღდეს 533, გარღდებას 719.

ჯარდადება („განმარტება“, უკრაინული *розривати*): გარდავდევით 2926, 12330 («ხოლო სხუჲა ყოველი ხედვაჲ ამის თავისაჲ ზემოსა შორის ცხადად გარდავდევით»); გარდაიდვა 1824 («ხოლო საღმრთოესა მოქმედებისათჳს წინაჲთვე კმაყოფელთა აღმოჩენათა მიერ გარდაიდვა»), 2818 («პირველთა შორის ვრცელად გარდაიდვა»).

ჯარდადენა 1093. შეად. დენაჲ.

ჯარდადინება 12113. შეად. დინებაჲ.

ჯარდამოფრდობა: გარდამოფრდეს („გადმოფრდეს“) 20610.

ჯარდამოიგაფება: გარდამოიგაფებს 7821.

ჯარდამოხაჭანი 7031.

ჯარდამოტფრვა („გამოსახვა“): გარდამოიტფრავს 10829 («იმეცნე, რომელ ხროლოსა ეჲმი ვერ გარდამოიტფრავს»).

ჯარდამოცემა: გარდამოცეცემა 8917.

ჯარდამტფრველი („აღმებედეველი“, „გამომსახველი“) 8720. იხ. გარდატფრვა.

ჯარდაობა („გარდაქმნა“, „აობის გამოცვლა“): იგარდაოს 14022 («თუ არსებამან იგარდაოს, უფროსს ხოლო და მოქმედებამანცა და ძალმან»).

ჯარდახახლება („სახელის გამოცვლა“, „გადარქმევა“): გარდაისახილა 520.

ჯარდასრული („წარსული“) 1879 («იხილვების პირველი და შემდგომი, გარდასრული და მომავალი»).

ჯარდატფრვა („გამოსახვა“, „სახის მიღება“): გარდაიტფრვა 173 («გარდაიტფრვა

რა შორის თვისა ხატებად ერთისაჲ), 2319 («შესაბამად თვისთა არსებათადასა გარდაიკჳფროს ნეტარი იგი ზესთაობაჲ»).

გარდაქმნადი 20918.

გარდაცემა: გარდაცეცილ 190ჲ («ესე ზედჲად ზემოთა შორის გარდაცეცილთა»); გარდაგუცეცა 12417 («ესე ზემოთა შორის გარდაგუცეცა»); გარდაცეცა 6827; გარდაგუცეცემა 2038 («ხოლო სხუა ზემოთა შორის გარდაგუცეცემა»); შეად. გარდადება.

გარდაცემა 19119 («სიკჳმა გარდაცემისაჲ»), 2208 («შეწყობად და მორთვად ენისად და ნაღბი და სინანრე გარდაცემისაჲ»).

გარდმოენება («სიტყვით გადმოცემა», «გამოთქმა»): გარდმოცემა 108ჲ.

გარდმოღება («გადმოღება», «გადმოთარგმნა და გადმოთარგმნება») 2191 («მიზენი... გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეღებას»); გარდმომღებელი 2192.

გარდმოძლუნა: გარდმოძლუნეანი 2129.

გარეგნი 20921.

გარეთ 10515.

გარეთი 528 («და მას გარეთსა ჰაზრსა გასაგონსა პირველად თვის შორის ჰკობესო»).

გარემო («გარშემო») 4933.

გარემოთხეული («გარეთ მოსიარულე») 1062.

გარემომრთხმელი («შეგველი», «გარშემო შეგველი») 2018, 2217 («გარემომრთხმელად, რომელ არს პერისომენი»).

გარემორთხმელი (=გარემომრთხმელი) 615.

გარემოსილი 2077.

გარეშე 1) 212ჲ («სახიობითა ორდანებრივითა და გარეშითა»); 2) («საერო») 227ჲ («სახელი ესე იგავთა, რომელ არს პარაშიე, უსაეროესთა ზედა გარეშეთა მიერ დაწესებულ არს სიტყუათა და გზათა ზედა ზრახულთა»).

გარე-შემომწერელი («სახლერის შემომხაველი») 158ჲ («ყოლისა რიცხვსა სახლვარი და გარე-შემომწერელი ერთი არს»).

გარე-შემოქმნა: გარე შემოიქმნ 17320 («კენტრომ გარე შემოიქმნ მყოფობასა სფეროქსასა»).

გარე შემოცვა: გარე შემოიცვის 15318.

გარე შემოწერა: გარე შემოსწერს 1538.

გარე შემცველი 1061.

გარე შემწერელი 185ჲ.

გარეშეცვითი 462 («უსხეულო ყოველი ზესთაგანზიდვითსა და გარეშეცვათა ადგილსა»).

გარომელება («რომელობის მიღება»): გარომელდების 5121. იხ. რომელობაჲ.

გარომელებაული 9510. იხ. რომელობაჲ.

გასაგონო 182ჲ; მოცე გასაგონო («იცოდე») 17518.

გასაგო 16115, 18, 21, 33.

გასაზიდი («განზომილება») 508, 5411. იხ. განსაზიდი.

გასაზღვრება: გასაზღვრებს 142ჲ; იხ. განსაზღვრება.

გასამცნო («საცოდნელი») 10321.

გასაცნაურება: გასაცნაურდეს («ცხადი გაზდეს») 8919.

გასახეებული 2128.

გასრულება («დასრულება»): გაასრულა 19321.

გასრულება 6911.

- გახრულებული** 3714, 6910.
გახხეულება: გახხეულდების 5010.
გახხეულებული 1748.
გახხუაება: გახხუაედების 798.
გახხუაება („განხხუაეება“, „ხხედ და ხხედ დაყოფა“) 5417 („ყოველსა განყოფასა და გახხუაებასა“).
გახხუაებულა 1258 („გახხუაებულნი და გათვებულნი“), 21711.
გახხუებულება („განხხუაეებულება“) 21711.
გაუთვებლობა („განუვალკველობა“) 417 („იყოს კუალად შერევენა არსთა და გაუთვებლობა“).
გაურთიერთარსებული 3721.
გაქუეანება („მიწად ქცევა“): **გაქუეანდა** 1198 („ნაწილი იხრწნა ცეცხლისა და გაქუეანდა“).
გალკვნება („გალკეება“) 11413.
გაყოფა: **გაჭყოფს** 13520, **გაგყოფს** 1366; **გაყენა** 12822 („სამად გაყენა ყოველთა არსთა წყარონი“); **გაიყოფვიან** 9022; **გაყოფვიადის** 7617.
გაცდა (= **განცდა**): **გაციცდით** 4422; **გაციცდენ** 18922; **გაციცდების** (v. l. **გაციცდების**) 13822, **გაციცდების** 1527.
გაცდა (= **განცდა**) 208, 5422 („რა ხროა იყოს გაცდა ხედული იგი“), 10013, 10712 („ამს თავსა შორის ფრიად სათანადონი და ძნელნი მოჭკონან ხედვისა გაცდა-ჭურტანი“).
გაცხადება იხ. **განცხადება**.
გაცხოველება („ცხოველად ქცევა“) 4724 („ცხოველ იქნა და გაცხოველდა ესე ყოველი ხილული“).
გაცხოველებული 14821.
გაქელებული („ქეგლად ქმნილი“) 738 („სააღალმოდ გაქელებულნი“).
გაწუთობა: **გაწუთების** 12521, 14122; **გაწუთებიან** 14912; **გაწუთებოდის** 14922; **გაწუთა** 15312; **გაწუთეს** 5822.
გაწუთობა 14422.
გაწყობა: **გამეწყო** 22220 („ფუტაცვ სურვილსა, რომელ ენამცა ენისადა გამეწყო“).
გაჭკრება („განჭკრება“): **გაჭკრდების** 5622.
გახატება („ხატად ქცევა“): **გახატდების** 1714.
გახატებული 8718.
გახედვა: **გახედნე** 8121.
გახენება („გახსენება“, „განახლება“) 5211 („შემგნართა ცნობათა კუალად გაქსენება“).
გაჭაერება („ჭაერად ქცევა“): **გაჭაერდა** 1198.
გება: **აგებს** 1782; **ჭიან** 14717, 21010; **ეგების** 1322; **ეგენ** 2718.
გება 5228, 10420.
გეზო 3512, 21420.
გზავნა 13422, 14422, 14821, 18510, 20018.
გზავნა უყოფედთ („მსვლელობას ვაძლევდეთ“, „სარბიელს ვუქმნიდეთ“) 11922.
გზავნითი 20022 („გზავნითად მოქცეად გაიგონენ“).
გზავნითი გზავნად („თანდათან“) 72 („რამეთუ არა მარტივად მიდრკების მუნ, სადაცა მიემართოს, არამედ ბიჯთა მიერ გზავნითი გზავნად სრულ ჰყოფს თვისსა ნავალსა“).
გზა 1922, 10422, 21622, 22722 („რამეთუ ჳმოს [οδος] გზადო).
გონა 392, 2241.

გინებს 301 («თუ გინებს»=„თუ გინდა“).
გიფილოტიმიე იხ. ზემოთ გვ. 236.
გოდოლი 20813, 2091 («გოდლებთა»);
გონება: ჰგონებს 8423; ნუ ჰგონებ 908.
გონებადღეობა 17118 («რომელსაცა ცა უწოდა ლექსმან ბარბაროზთამან, ხოლო
ორანო [მბრავტ] ელლინთა გონებადღეობამან»);
გონება 5720 (და სპარსად).
გონებითი 22023 («ვიდრემდის არა მომხედნა მე გონებითმან ცისკარმან
[„გონების შუქმა“] დღეთადმი»);
გონიერი 19033 (და სპარსად); გონიერნი თუაღნი 2066.
გოჯი 13133 («რამეთუ თითთა და მკლავისა და გოჯთა მიერ შედგა ყოველობა
კელისა»);
გრძნობა 3133, 7923, 10922, 16210, 19830.
გრძნობა 22513.
გრძნობა 6311.
გუამებრი 18722.
გუამი 5229, 30.
გუამოვნება 812.
გუამოვნებითი 5219.
[გუარება]: აგუარებენ 9823.
გუართ-მთავრობა 1245.
გუარი 619 (და სპარსად).
გუართი 20022.
გუარმყოფელი 1116.
გუაროვნებითი 1366.
გუაც იხ. თანა გუაც.
გული 145, 211, 9033.
გულითობითი («გულითადი») 20810.
გულის-შორისი 2073.
გულისხმობა: იგულისხმების 8110.
გულის-ხუმა: გულის-ხუმა ვჰყოფთ 822; იგულისხმე 8222; იგულისხუმი 15518.
იხ. გულხუმა.
გულისხუმისყოფა 843.
გულისცმის ყოფასა 21923.
გულმეტქუება («წადილი»): გულმეტქუებენ 339 («იწადებენ მას და იგულმეტქუე-
ბენ»);
გულმეტქეობა 21121, 22011 («ამას არა მცირედი მოაქეს გულმეტქეობა»);
გულმეხსიერება, გულმეხსიერება 8331 («ნაცთსა გულმეხსიერებასა შორის მო-
ნაგონი»);
გულსახუმო 7216.
გულხუმა («გულისხმობა»), იგულხუმე 13831; იგულხუმეებს 2013. იხ. გულის-
ხუმა.
გურდივ («ირგვლივ») 21531.

დ

დაარსება («არსობის მიღება»); დაარსებია («მნიჭებია») 16013; დაგაარსებოდის
17622.

დაარსებული 14223 («ხოლო ესე ნამდვლ მყოფი უსაზღვრო არს ძალითა, ვითარცა პირველისა უსაზღვროსა მიერ და არსებულთა»).

დააქავენა (სიტყვისაგან აქა (!): «მიღმა სამყაროდან აქ, ამ სამყაროში, ჩამოიტანა») 21715 («ვიდრე ნივთამდის და აქავენა გუარნი»).

დაბამება (სიტყვისაგან ბამი «ხმა») 2172 («სამთა მიერ ფართოგთა, ვიტყვ სამთა და ბამვთა»). იხ. ფრთონგი (წყობა გვ, 240) ლ ბამი.

დაბრწყინება 18427.

დაბრწყინებულად 1928.

დაბუნებება («ბუნებად ქცევა», «ბუნების ე. ი. არსებობის შემენა») 10411 («რამეთუ არცა მას მოუგვის ბუნებით თვთმდგომარეობად, არამედ უსხეულოსა გუარისა თან და ბუნებებთა იქმნა და იპაზრა იგი თვთმდგომარედ»). შუად. დაბუნებებული.

დაბუნებებული («არა ბუნებით, არამედ შემდეგ არსებობის მიმღები») 10410 («რამეთუ არცა მას მოუგვის ბუნებით თვთმდგომარეობად, არამედ დაბუნებებულად და არა ბუნებით»), 21129 («რამეთუ სახელები გამკარგველისა მათდა ღმრთისაგან და ბუნებებულთა არს»).

დაგდება («დატოვება», «მიტოვება»): დაგდო 1196.

დადასვა იხ. თან-დადასვა.

დადასვა («დაწყობა», «მოწყობა») 2177 («უსწორობისაგან მორთულებადასა მიეცემის კეთილ-დადასვასა მორთულებისასა»).

დადგმა («დაქვემდებარება»): დაუდგმიდენ 6381; დაუდგნა 2316; დაუდგნეს 2317.

დადგმა: დასდებს 48, 93; დადვა 6210; დაედვა 118, დადვას 10628; დაედვა 431; დაიდვა 923; დაიდებოდეს 7427; დაიდებოდედ 2880; დამიდებს 14414 («ვითარ ბუნებად საქმეთად წინა დამიდებს ჩუენ»).

დადებითი 7515.

დაელევებული («გაბრწყინებული») 1994.

დაერთბამება: დაუერთბამდეს 8782.

დაერთება: დაერთებს 11411; დაერთებიან 1731 («ესე ხედვანი დაერთებიან გამგონეთაგან»).

დაერთებული («ერთად» ქცეული») 12415 («და კუალად ზესთ მექონეობად ერთისა ნამდვლ მყოფისგან და ხესთაებულ და დაერთებულ»).

დაერთი 1841 («ვითარ თესლნი და დაერთნი მათ ზესთა არსთა ერთთანი»).

დაერთისგუარება («მისგვარად ქცევა», «დამსგავსება») დაეერთისგუარების 1679.

დავიწყება 5220 («მოვიდეს დავიწყებად»).

დავიწყება 6614.

დავხება («დაშრეტა», «ჩაქრობა»): დაივსო 1195 («დაივსო რაე სიმკურვალე»).

დავხებული («დაშრეტილი», «ჩამქვრალი») 5211 («დავსებულთა კუალად აღნთება»).

დავხდება («დართვა») დაუხდება 391, 589.

დავხდახსედავება («დართვა»): დაახდახსედავენა 17020.

დავხება («ხედვომად ყოფნა»): დაუხედების 41, 727 («რამეთუ სულსა დაუხედების გონებად, და სხუად არსებად მისი და სხუად სულისა»), 337.

დახენაებული 1237.

დახესთება, დახესთავება: დაუხესთავების 726, 11124, 12312; დახესთავების 17821.

დახესთავებული 1912, 15025 («დახესთავებულა»).

დათანება («დამატება», «დართვა»): დაუთანებს 1046 («იტყვს და თან დაუთანებს»), 21214; დაუთანების 20711; დაუთანა 22226, დასთანებისა 1884 («არსებასავე თანა დასთანებისა მოქმედებაცა»).

- დათრობა: დათრობს 342 («დათრობსო მყოფთა ნექტართა მიერა»; დათრო 481.
დაკაზმვა («შეხავება», «შემხადება»): დაკაზმავს 3718; დაკაზმოს 1028 («უკეთეს
პირველად არა ცნას მკურნალმან სენი, ვითარ დაკაზმოს წამალია»).
- დაკაზმვა 1022, 28 («აწ ესე ცნობაჲ პროვლიმად ჰრაცხე, ხოლო კატასკევი დაკაზ-
მეად»), 911. იხ. კატასკევი, ზეპოთ გვ. 237.
- დაკაზმული 1010.
- დაკლება: დააკლდების 18784; დააკლოს 2212.
- დაკლებული («მოკლებული») 3117, 1398 («დაკლებულა»), 1418 («საუკუნოობი-
საგან დაკლებულ არიან»), 1482 («გონებისაგან არიან დაკლებულა»), 1512.
- დაკნინება: დაკინინებია 3535, 396.
- დალექვა («თქმა»): დალექსავს 7931, 13213, 19721 («გესმა, თუ რასა დაჭლექ-
სავს»), 20412; დაულექსავს 3818; დავლექსეთ 19118; დავლექსო 3411
 («მოედ და თვთატიკურად დავლექსო: ტიტონ ონტონ...»); დავლექ-
სით 19615; დაილექსა («ესე ფრიადთა შორის დაილექსა ჩუენ მიერ»).
- დალექსავა 15225, 15523.
- დალექსული («თქმული») 5635, 632.
- დალიქნული 4328.
- დამამხვავსებელი 1717.
- დამამკვ («დამამხოველი») 2827 («ურთიერთას მშრეტ და დამამკუ»).
- დამანვა («გამაგრება», «შემტკიცება»): დამანვან 8727 («ყოველსა მიზეზონსა
თვისსა მიზეზსა შორის დაუმანვან არსებისა თვისისა საფუძველნი» = «ყო-
ველ შედეგს თავის მიზეზში აქვს შემტკიცებული თავისი რაობის საფუძე-
ლები»); დამანვიან 17324. შეად. მანა.
- დამარბებიითი («სწორი», «პირდაპირი») 17028. შეად. გამანვა;
- დამბადებლობა 1827.
- დამბადებლობითი 673.
- დამგდე («დამტოვებელი», «მიმტოვებელი») 3328 («განყენებული და დამგდე თვისი-
სა არსებისაჲ»). შეად. დაგდება.
- დამგებელი («დამფენელი», «საფუძელის დამდები») 16318.
- დამდები 21921.
- დამედგრებული 18122.
- დამეფუფება («გაბატონება», «დაპატონება»): დაძმეფუნა 1711.
- დამთავრება: დაუმთავრებია 9522.
- დამთრვალი 16531.
- დამთხუვა: დამთხუვეის 4921.
- დამოკიდება: დამოკიდებს 14715.
- დამოკიდებული 10912.
- დამრავალკეცება («გამრავლება»): დამრავალკეცდების 18628.
- დამრავალექსება («ბევრჯერ თქმა»): დამრავალექსეთ 16928 («ზემოთა შორის
დავმრავალექსეთ»).
- დამრავალხაზებული 9824.
- დამრავალძალება («მრავალხაზედ ქცევა»): დაუმრავალძალდების 9725 («სიწლოჲ
და სიწმიდე დაუმრავალძალდების და პოლკმორფად ას-
ჩნდების»).
- დამრთველი 1) («დამნატებელი») 3012; იხ. 1. დართვა; 2) («დამამღერებელი»,
«დამკვრელი» სპ. სპ. გვ.) 21225. იხ. 3. დართვა.
- დამრუმება («დაბნელება»): დაიმრუმებს 7020 («ოდესმე დაიკშირებს და წა-
რემატები ს., ხოლო ოდესმე დაიმრუმებს და მოაკლდების
იდანე პეტრიწი, I

გარდაცემისგან მოქმედებათადასა); დამრუმდებიან 13018 («დამრუმდებიან, რამეთუ ოდენ ნაშეუთა და ნაბრწყინთა მიითუაღვენ მოქმედებათა და ძალთა»).

დამრუმებაჲ 1736.

დამრუმებული 5518, 16328.

დამსახი 2129.

დამსკულავა: დამსკულა 1414, დამსკულანა 687; დამსკულაოს 45 («დამსკულაოს უძრავად და შეურყევლად»); დაუმსკულავს 13611; დაძმსკულავია 12027, 18616; დამსკულავად 21116.

დამსკულაული 1726, 2615, 15127; დამსკულაულია 1174, 11812; არს დამსკულაულ 13627; დამსკულაულ არიან 12824, 14030, 1479.

დამტე («მოზიარე»; სიტყვისგან მტე): უდამტეესი 1233 («კულად ეზიარა მიზიარანი და უდამტეესი თვისა მიზიარსა და მეხესთავისა თვისსა»).

დამტევენი 1933 («ერთისა გუარისა დამტევენი»).

დამტკიცება («გამაგრება»): დაამტკიცებს 1012, 3423.

დამტკიცებული 11833 («მიუდრეკელად დამტკიცებულა»).

დამყარებული 128.

დამცველი 6428.

დამცველობითი 1796.

დამძიებითი 22115.

დამწყილი («დამწყებელი») 2274.

დამჟნარი 16521.

დამჟურეტი («შეხედველი») 674 («იხილე დამჟურეტმან»). ინ. დამხედი.

დამხედი 21924 («დამხედმან იჟურეტნი»). ინ. დამჟურეტი.

დამჟე (დამხე; უკა. ზეჰაჰ ვკ. 185) 534 («ხესთაჲ და დამჟე»), 6718, 2074.

დანანარება: დანანარდებიან 15522.

დანახახი 754.

დანახეთქი («ნაპრალი») 21420.

დანისვა («ალნიშენა»): დამინისვას 7810, 20, 8234.

დაორება («ორად გაყოფა»): დაორდების 5821 («დაორდების და დაცილდების ერთობასა და გაეყოფის»).

დაპირველება («წინ ყოფნა»): დაუპირველდების 3033 («ყოველსა შედგმულსა მართიენი ეწინაებთან და ყოველსა სიმრავლესა ერთი დაუპირველდების»); დაუპირველდებიან 4522.

დაპკრობა: დაპკრობს 7281; დაუპკრობა 7918; დაუპკრობს 6324.

დარე («ქვედა საფეხურზე მდგომი», «დარე») 4028 («ხესთანი და დარენი»); უდარესი 5620, 13412 («ყოველი ქუმედებარე არსებაჲ უდარეს არს ხენასა»), 22530, უდარე 913, 15118 («რომელიმე ვითარ ხესთაჲ ცხოველობისაჲ ხოლო რომელიმე ვითარ უდარე ცხოველობისაჲ»).

დარეობაჲ 5621, 18410 («ხესთობაჲ და დარეობაჲ»), 21413 («ცთობა და დარეობა»).

1. დართვა («დამატება», «მიმატება»): დაპრთავს 10512; დაპრთო 10327.

2. დართვა («მორთვა»): დაირთნა 20518 («დაირთნა და მოიბლარდნა სხეულნი ესე»).

8. დართვა («დაკვრა» სკარავე): დაურთოს 21223. შეად. დამრთველი.

დართვაჲ 14423 («დართვასა და მატებასა შორის რიცხვასა»).

დართვითი (დართვითი) 8215.

დარბილვაჲ (სადა: მართლად ვერ ხედვა)-2132 («ვიფარ ბნელი მისი, ვგრეცა და

ნათელი მისიო დ ა რ ი ბ ლ ვ ი ს ა თ ვ ს თუალსა ჩუენ-ძლითსა...»).

დარომელება: დარომელდების 1814. შუად. რომელობა.

დარღვევა: დაარღვივა 204ჯ («ხრწნა და დაარღვივა»).

დასაბამებრი 61ჯ.

დასაბამი 12, 13^ა, 16^ა, 16^ბ, 125^ა, 167^ა («დასაწყთა და დასაბამთა»).

დასაბამიერი 16^ა («დასაბამი ყოველი თან მოაქუს დასაბამიერთა, ვითარცა ხუროდ ნახურობთა და ბუნება ნაბუნებებთა»).

დასაბამობა 16^ა, 27^ა.

დასავლეთი 18^ა, 30.

დასამება („გასამება“): დასამდების 186^ა.

დასასრული 11^ა, 174^ა, 178^ა, 215^ა.

დასაწყი 167^ა («დასაწყთა და დასაბამთა»), 215^ა («არცა დასაწყი და არცა დასასრული»).

დასახვა: დამისახავს 12^ა, 15^ა, დამისახვენ 78^ა.

დასება [დასობა] („დარაზმვა დას-დასად“): უდასებდინან 217^ა («მეფენი დღესა ჰომთა და ლუაწლთასა სამყურად უდასებდინან წყობასა საათა თვისთასა»).

დასი („გუნდი“) 62^ა («დასი მხოლოთა»).

დასლვა („ჩასვლა“) 209^ა («მზემან იმეცნა დასლვა თვისი»).

დასხმა: დასხამს 1667, 176^ა; დასხმიან 182^ა; დასხნეს 12.

დატევება („დატოვება“, „ხელიდან გაშვება“): დატევება 225^ა («უკეთესნი შემოიკრიბნა, და დატევებელთაგანცა, რამეთუ უდარესნი დაუტევებნა»).

დატევებული (მიტოვებული, სწავლა, აღრჩეული) 225^ა.

დატევენა („დატოვება“, „შენარჩუნება“ „მოთავსება“): დატიეს 176^ა («ვერ უძღებენ, რაათამცა და იტიეს ძალი და მოქმედება»); დატევენად 368^ა, 376^ა.

დატევენის-გუარა 221^ა.

დაუბადებელი 94^ა.

დაუბერებელი („უბერებელი“, „სამუდამო“, „დაუშრეტელი“) 66^ა («დაუბერებელ ყუავილი უსხეულოთა მოქმედებისა», 72^ა, 136^ა («მოუგია მათ მყოფობა და მამარადისოდ და მეფობა დაუბერებელი»), 141^ა («დაუბერებელი მეფობა»); დაუბერებელად 471^ა («დაუვსებელად და დაუბერებელად»).

დაუვსებელი 45^ა, 151^ა («რომელიმე დაუვსებელ და წარუდინო... ხოლო რომელიმე წარდინებადი და ქცევადი»), 197^ა; დაუვსებელად 57^ა, 58^ა.

დაუღვენელი 216^ა, 219^ა.

დაუღვობესება: დაუღვობესდების 10^ა.

დაუნჯება 114^ა.

დაურჩომელი („დაურჩენელი“) 20^ა.

დაურჩომელობა 21^ა.

დაუსაბამო 17^ა.

დაუყენებელი 68^ა.

დაუცადებელი 45^ა («დაუცადებელთა მიდრეკათა მიერ»).

დაუცნაურება: დაუცნაურდების 34^ა.

დაუცხრომელად 73^ა.

დაუწყებელი 203^ა.

დაუწყებელიობითი 216^ა.

დაუწყუდელი („განუწყუეტელი“) 46^ა («დაუწყუედელთა დენათა მიერ»), 91^ა, 109^ა.

(«დაუწყუედელსა შორის დენასა»).

დაუკნელი 10414.

დაფანჯავა („დაშლა“) 5315 („შემთხვევის მას დაფანჯავა და ნაწილთა განყრამა“);
დაფანჯული 6434 („განყოფილი ყოველთაღმე და მრავალთა მიმართ დაფანჯული“).

დაფარვა: დაჭარვენი 714; დაფარნა 421.

დაფარული 58, 18215, 2119 („დაფარულად ძალად უწოდეს“), 2229; დაფარული 18219.

დაფენა: დაუფენიანი 16080. იხ. წინადაფენა.

დაფრიალებული („აღსავსე“, „მდიდარი“, „საუკეთესო“) 10211, 18230; დაფრიალებული 2045.

დაფუძნება: დააფუძნებს 344; დაუფუძნებია 1875.

დალათუ 152.

დალადადება იხ. თანა-დალადადება.

დაღმართობილი 15723.

დაღრომა (საბა: მცირედ მოწყენა): დაღრომს 4928 („სული... ხოლო ვითარ დაღრომსრე, მერმე განაგდებს თითოგუარობასა გუართასა და თვთ თეს-საცა არსებასა აღიძრცესო“).

დაშთენა: დააშთენს 988.

დაშთენა 9333.

დაშთომა („დარჩენა“): დაუშთების 1047 („ქუე დაუშთების“), 14411 („დაუშთების-ვე“), 1955 („ხესთ დაუშთების“); დაშთებიანი 12423 („მიხეზნი ხესთ დაშთე-ბიანი მიხეზიანთა“).

დაშთომილი 132, 16028.

დაშლა: დაშალა 728.

დაშლა 22230 („ვიტრე სადამდის დაშლა და ვნება გონებასა არ შემთხვეოდის“).

დაცვა: დაიცავს 1914.

1. დაცილება („მოშორება“, „დაკლება“): დაციცილო 21928 („არ დაციცილო კერძო სამართლიე მოქმედთა“); დასცილდების 7110, 1898; დასცილდეს 10312 („დასცილდეს ხედვა ქეშმარიტებისა“).

2. დაცილება („დაბრკობება“, „შეფერხება“): დამიცილებს 352 („დასცილულია ჰლა-ტანის ძიხაღსთეს“); დაცილებების 3210, 15, 19.

დაცილებული 6711.

დაცხრომა: დასცხრეს 1411; დაცხრომად 359.

დაცხრომა 3823 („ლომა ხედვათა დაცხრომისა“), 4523.

დაძენა („დარუვა“): დასძენს 274; დასძინოს 151, 161; დავძინოთ 67.

დაწამვა იხ. თან-დაწამვა.

დაწეობა: დააწეობს 5918; დააწეო 64; დააწეობვის 1612.

დაწეობა 169 („წესი დაწეობისა“).

დაწეული: დაესწეუდ 2234. შეად. დაუწეუდელი.

დაჭურება („შეხედვა“): დასჭურებინა 628; დასჭურებინ 149, 16110, 1774 („დას-ჭურებინ“), 19718; დაჭურებინად 107, 6424 („სათანადო არს აწ დაჭურე-ბად ჩუენგან ამის ხედვისა“), 18323 („ამთ ღრთა თეთა სიკოსა მიეც-ვონება დაჭურებინად“).

დახატვა („დასახვა“): დახატავს 2422; დახატავდეს 15627.

დახედვა („ხედვა“, „შეხედვა“): დახედავს 5820; დახედენ (= დასჭურებინ) 1864.

დახუდობა: დაეხუდი 22020.

დაქლოვებული 2224.

დაკნადა 20327.

დაჯსნა: დაქსნის 16122.

დაჯსირება („ჯსირად [ე. ი. ჰარბად, უხეად] გახდომა“, „მოქარბება“): დაიჯსირებს 7019 („დაიჯსირებს და წარებატების“); დაჯჯსირდების 9718 („და-ჯჯსირდების სიწლოა ჯონებისა“).

დაჯსირებაა 8210.

დაჯსირებული 513, 7811, 11320 („ესე თავი ფრიადიოთა სიწლოათა ხედვისათა დაჯსირებულია“).

დაჯაზრვა („ჯანზრავა“): დაჯაზრავს 3421.

დაჯამბვება („თქმა“): დაჯამბვებენ 21228.

დგომა: დგას 1912; დგანან 9521; დგომად 1615, 281.

დგომაა 1518.

დებაა 12020.

დებითი 727.

დეღაა 7082, 1779 („დეღანი“).

დეღებრივი 17618.

დეჯნა: სდეჯს 3317 („სდეჯს მეტრფე სატრფოსა და მეწადე საწადოსა“), 3319, 21, 22, 464.

დეჯნილი (უნიკალური მდეჯარი) 3318.

დეჯნა: დის 1412.

დეჯნაა 4528 („მოჯზაურობაჯცა და დენაა ცისაა უსახჯროსა“), 10930 („დეჯნასა და გარდადეჯნასა შორის“), 1529.

დედი 415.

დედეჯაა 2115.

დეინებაა 12118 („დეინებასა და გარდადეინებასა შორის“).

დეკა: დრეკდენ 4124; დრეკებიან 2125.

დეშილი 466.

დეული 7081.

დეუე 467, 15381, 18327, 20722, 20925.

[დეუება]: ადეუებენ 9880.

დეუსასწაულობაა 22311 („დეუსასწაულობისაა რიტროლობაა=„სახეიმო მეჯერმე-ტყველება“).

3

ეამქუმელებს 3510. იხ. ამქუმელი.

ეახლენ 5618. იხ. ახლება.

ეახნი (ხეჯრავა „დაჯნი“) 21224.

ეახური („დაჯრავი“, „დეუჯავი“) 2081.

ეახების („საცილობელია“, „საეჯვოა“): არ ეახბოს 761, 15022.

ეახებისი („საცილობელი“, „საეჯვო“) 6210 („პირველი მხოლოე სირაჯასა არ-ეჯე-ბისთა შორის დადევა“).

ეახითარობაა („მაჯნაირობა“) 1468.

ეახთვე („აჯრეთვე“) 136.

ეახთვე 1179 („ეს სიჯად“).

ეახთვე („ასეთივე“) 814.

ეახრობითი (სახე: სადარებელი) 11522 („აწ ამას თავსა შორის დასდებს დასა-ბამთა და ედრეობითთა საფუძველთა“).

ეახოა 3381 („სიკეთე უკუე არს წინაბტე და ეახოა კეთილობისაა“), 16627.

ეახვების („ეთვისება“, უნიკალური განვეყოფების) 21615.

ელვაჲ 18427.

ელმის იხ. ლმობა.

ემეტუეების („იმასვე ამბობს“, „ეთანხმება“) 21111 («ატრიკელიცა ესთენ ემეტუეების». ენადლეობაჲ („ენამტყუერობა“, სჲსჲსჲ ენასაჩინრობაჲ) 10718 («მოვედ და ელლენ-თა ენადლეობასა უვაბადოთ»). იხ. ბად.

ენათმეტყუელეობაჲ 22331 («ენათმეტყუელეობათა და მატრიანთა-მთქმელობასა გარ-დასცემს და მზა-მეტყუელეობათა»).

ენამზეობაჲ (=ენადლეობაჲ) 628 («და ყოველთავე ელლინთა ენამზეობასა ზედა თვის სახელი ჰქვან, შესაბამი თვისსა არსებისაჲ»).

ენაჲ 10724 («უწოდა გუარმან ელლინთა ენისამან»), 2206, 25 22220 («ენამცა ენი-სადა განმეწყო»), 22228, 22322.

ენითი („მეტყველება“) 1097 («ჟამი, რომელსა ენითი ქართულთაჲ წე-ლიწდად უწოდს»), 21921 («დამდები ჩუენსა შორის ენითსა»), 2202 («ვითარ ენითსა ჩუენსა ჩუეულ არს წოდებად»).

ენისებრი („ენობრივი“) 22229.

ერეოჲ იხ. ზემოთ გვ. 236.

ერთ-არსება 13113.

ერთბამად 911, 11324.

ერთება („ერთად გახდობა, შექმნა“): აერთნა 3522 («აერთნა და აკეთნა» = „ერთად და კეთილობად გახდა“), 6540; იერთა 1710.

ერთებაჲ 7827.

ერთებრი, ერთებრივი 732, 1382 (ლ. სჲსჲსჲლ).

ერთებრიობაჲ, ერთებრივობაჲ 693, 7820.

ერთთ-მთავარი 15815, 18028.

ერთი 36 (ლ. სჲსჲსჲლ); ერთი და მხოლოჲ 1565, 7,

ერთითი ერთად („თანდათან“) 10113.

ერთისგუარი 1119, 1344; უერთისგუარეს 5512, 5929.

ერთის-სახე 16524.

ერთქმენელი 627.

ერთობაჲ („ერთ-ის თვისება“, „ერთ-ობა“) 12412, 14, 17032.

ერთ-ტომი 13113 («ერთ-ტომ და ერთ-არსება»).

ერთქმენილი, ერთქმენული 1328, 177.

ესე 6223.

ესე ვითარი 117 (ლ. სჲსჲსჲლ).

ესეობს („ასეთია“, „იმას ნიშნავს“, „ესე იგი“) 20915, 2136 («იყო ოდესმე ხაროჲ-და ერეოჲ, ვინაჲ ესეობს რური და საწყემელოჲ უკუნობითა» = „ხარო და ერეო, ესე იგი რური და საწყემელო“), 21815, 2192 («მიზეზი აწ კუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობს» [„ასეთია“]).

ესთა („ასე“, „ამნაირად“) 5713, 12221, 26, 12926, 13313, 13521, 1456, 1461 («ესთა გვნათლებს ჩუენ ხედვაჲ ესე ხედვათაჲ»), 1502, 18215 (ლ. სჲსჲსჲლ).

ესთავე, ესთადვე 78, 97.

ესთაჲ („ასეთი“) 705 («ესთანი გაგონებანი»).

ესთადა (=ესთა) 1686.

ესთენ („აკვირებაჲ ესთა“) 21111.

ესრეთეჲ 1028.

ესრეობს („ასეთია“, „ასე ამბობს“) 20928.

ეს-ტომი („ამგვარი“) 17423 («ესე და ეს-ტომნი განიცდებიან კვათა შორის უსუ-ლოდ»).

ეტლი 1118 («ეტლი გონებისად და-მობაძავი მისი»), 20418, 20421.
ექუსი 655.
ექუსობა 6430.
ეშმაკები 16528.
ეშმაკებივად 16528.
ეშმაკი 21228.

3

ვარსკულავთ-მრიცხველობა 22422.
ვარსკულავი 1811, 16215, 1857, 1967, 21221, 22481 («ვარსკულავთა იგი თხზვანი».)
ვაცი 2239.
ველი 21511, 22620, 25.
ვემხარკები («ვეცილობა») 22229; ვემხარკეთ 2229. იხ. ხარკობა.
ვერაგობა 2222.
ვერ-სისრულე 7722.
ვერცხლი 21228.
ვეშაპი 2239.
ვიდრე 18020 (ლ. შიარდ.).
ვიდრემე 2820 (ლ. შიარდ.).
ვითა («როგორც») 18821.
ვითარ, ვითარცა 68, 828 (ლ. შიარდ.).
ვითარება: უვითარა 3129.
ვითარმედ 108 (ლ. შიარდ.).
ვითარფერცა 814.
ვითფერ («როგორც», «როგორიც») 815 («ვითფერ ძალი, ეგ-სახე და არსებაცა».)
ვინ 2138 (ლ. შიარდ.); ვინასავე 822.
ვინა 310 (ლ. შიარდ.).
ვინამე 2074.
ვინამცა 18019.
ვისი 1038 («ყოველი ვისი და რომლისა...».)
ვნება: ივნო 234.
ვნებადი («უპასიხარება დრასტირიოჲ ჯ მოქმედი») 13827, 17718 («ოთხთაცა შორის რომელიობათა, ვითარ ორთა ვნებადთა და ორთა დრასტირიოთა და მოქმედთა».)
ვნება 772, 22631.
ვნებითი 20830.
ვრცელად («ვრცლად», «ფართოდ», «დაწვრილებით») 2815 («პირველთა შორის ვრცელად გარდაიდვა».)
ვრცელობა («გავრცელება», «გაფართოება», «გაზრდა»): ივრცელოს 21518 («ოდეს რაჲ ივრცელოს წირმან, იმოქმედებს ზედსაჩინოსა».)

ზ

ზაფება 7414.
ზე-ალსახედი («ზევით ასახედი») 10725.
ზედა 6688, 8919 (ლ. შიარდ.).
ზედადართვით («დამატებით») 811.

ზედამომართებული 2226.

ზედა-მომართვა: ზედა მომართა 2628.

ზედაა („ზემო“) 21511.

ზედაა, ზედაა („ხშირი“) 11415.

ზედაობა 7820.

ზედაწარწერილი („სათაური“) 412.

ზედმი („ზევიდან“) 21530 (ყოველი მიდრეკია ანუ ზედმი ვითარ ცეცხლისაჲ, ანუ ქუედიმი ვითარ ქუეყანისა და წყლისაჲ).

ზედ-მისხმა („ზედ მიკვრა“): ზედ მიესხმის 712; ზედ მიესხი 2216 («კულად სამუსიკლოთაცა რთვათა ზედ მიესხი და მათ შორისცა იხლო ცხადად ქმნული ერთი»).

ზედ-მიქმნა: ზედ მიექმნას 2613.

ზედმიქმნილად („ზედმიკეთებულად“, „გარედან“; უპირისპირება შიგნით) 588 («შიგნით სულისა ძალი და მოქმედება ოდენ ცხორებისაჲ, ხოლო გავრეხებისაჲ სახესათოთა ზედმიქმნილად»).

ზედმიწვენილება, ზედმიწვეწულება („ცოდნა“, „უნარი“) 1931, 2214, 257, 9328.

ზედმიწვეწულებითი 4327.

ზედ მიხლომა („წილად ხვდომა“): ზედ მიიხდიდა 19511.

ზედმოსრული („არა თანდაყოლილი“, „შემთხვევითი“) 546.

ზედ-მოხლომა: ზედ მოიხდიან 19513. შეად. ზედ მიხლომა.

ზედსაჩინოა („ზედაპირი“, ეპიფანია) 21515.

ზედშემონაქმი 2618.

ზედშემოსრული (იგივე რაც ზედმოსრული; უპირისპირება ბუნებით) 2522, 3619 («ესე კეთილობაა რომელთამე ბუნებით აქუს და დაარსებულად, ხოლო რომელთამე მრუმედ და ბინდის სახედ და ზედშემოსრულად»), 7133, 8524, 11411 («არ ზედშემოსრულად... არამედ ვითარ თვს-შორისი და აღკვენიბითი»), 16519.

ზედწანაწერი 22713.

ზემდებარე 1678.

ზემდებარეობა 1765.

ზემეპყრობა 8012.

ზემექონეობა 3220, 6511, 1237, 15722, 1976.

ზემოდალექსული („ზემოგამოქმული“) 18318 («ამათვე ზემოდალექსულთა ზედვათა ამრავლკეცებს»).

ზენაკე („ზევიტენ“) 20828 («ზიდიდეს სულსა ზენაკე», v. l. ზენაკერდოლ).

ზენა („ზემო“, „ზევით მდებარე“, „უმაღლესი“) 271, 10213, 16, 10725 («საზღვარი ზენაჲ»), 18018 («აღმყვანებლობითი ძალი აღიყვანებს უდარესთა ვიდრე ზენათა მიზეზთამდის»), 1997 («ზენანი და გონიერნი»), 20819 («ზენათმო ჩუენდამი თნებულთა»); უზენაესი 1539 (ლ. სპირაღ).

ზეობა („ზევით ან მაღალ საფეხურზე არსებობა“): უზევდების 5530 («აღმოიჩინა, ვითარმედ უზევდებისო მიზეზი მიზეზოანსა»).

ზეობა (უპირისპირება ქუეობაჲ) 16126, 19028 («ოდეს ზეობაჲ გესმას ანუ ქუეობაჲ»).

ზერე („ზევით“) 6825 («პოებს მას ზერე ყოველთა ზესათა»).

ზესთა adv. („ზევით“, „მიღმა“) 6824 (ლ. სპირაღ).

ზესთარსება 3426.

ზესთა-მამადლობა 20881. იხ. მამადლობა.

- ზესთაჲ *adject.* („ზემო“, „მაღლა მდებარე“, „მიღმა არსებული“, „უზენაესი“; უი-4-ს-
ბაღა დაძვე) 534 („ზესთაჲ და დაძვე). შუად. დაძვე.
ზესთაობა (=ზეობა): ჰზესთაობს 1517 („ჰზესთაობს და ჰმეტობს სამარა-
დისობაჲ უკუდავებასაჲ); ეზესთაების 14617.
ზესთაობაჲ (უი-4-ს-ბაღა დაძვეობა) 922, 1411, 3426, 18410 („არსებებას შორის გაიცდენ-
ბის ზესთაობაჲ და დარეობაჲ).
ზესთარსი 756.
ზესთა სრული („უნაკლო“, „სრულყოფილი“) 1416 („თვთსრულ და ზესთა სრულა“).
ზესთბრძენი („უაღრესად ბრძენი“): უზესთბრძენს 22629 („უზესთბრძენისა
სოლომონის“).
ზესთ-ვანკარგული 16016.
ზესთ-გონიერი 6918, 18124 („ზესთ გონიერი მზე“).
ზესთ-ზესთაჲ („ყველაზე უფრო უზენაესი“) 12311 („პირველისა და ზესთ ზესთაჲსა
მიერ წარმოყენებული“).
ზესთი („უზენაესი“) 18215.
ზესთმდებარე: უზესთმდებარე 1310. იხ. ზემდებარე.
ზესთ-მეჭონეობა 1558, 21214, 21626. იხ. ზემეჭონეობა.
ზესთ-ნეტარი 16530 („ზესთ ნეტარი ღმრთებრი სული“).
ზესთ სხენან („მიღმა სხედან, „მიღმა არსებობენ“) 18218 („თვთებანი მათნი ზესთ
სხენან არსთა აგებულებისგან“).
ზექონება 1297.
ზეციერი 22512 („ზეციერთა, ესე იგი არს მნათობიერთა მოძრაობათა“);
ზე ხედავენ 17118 („წიადაჲ ზე ხედავენ მორთულებამ ორანოჲსაჲ).
ზიარება: აზიარებს 1110; იზიარებს 6734; ეზიარების 108 („ა სჲ.ა.ა.); ეზიარებოდინ
15219; გვზიარნეს 20718.
ზიარებადი 19915.
ზიარებაჲ 14819.
ზიარებული 645.
ზიარი 16626.
ზმა („ქმნა“): უზამს 19718 („თანგანელის სახედ სუამერაზმა უზამს და იტყჳს...“).
ზოგი 2222.
ზრახვა: ეზრახვის 20526; ეზრახნეს 9822.
ზრახული 2272.
ზრდა: ზრდიდით 7310.
ზრუნვა 21029.
ზრქელი 20523.
ზუელვაჲ („მიბაძვა“, „მიმსგავსება“) 14127 („ხოლო არს საუკუნომ ოდენ ზუელ-
ვითი და სენაობით“).
ზღრომაჲ (საბაო დაქსნა გინა განზნევა) 19510 („მიითუალვიდა ზღრომის-სახე-
თაცა ვნებათა“).

თ

- თავი 1) 568; 2) (საწარმოებო) 2330, 2622, 2720;
თავისუფალი 22622.
თავსდება („თავდებობა“, „გარჯა“) 20830 („ვნებითთა ჩუენთჳს თავსდებათა“).
თანა 97 („ა სჲ.ა.ა.).
თანააღმრევი 9610.

- თანა გუაჯ („მოვალე ვართ“, „გვესაქიროება“) 10524, 11528.
თანა დაელაღადების იხ. თანა-დალაღადება; შდ. თან-დალაღადება.
თანაღამთხე 2221.
თანა-დალაღადება: თანა დაელაღადების („მასთან ერთად ამბობს“) 2102.
თანაღგომამ („დანმარება“) 2224, 25.
თანაკამა 11230.
თანამელაღადე 20824. შუად. თანა დაელაღადების.
თანამეწამე („მოწმე“, „დამადასტურებელი“) 21015.
თანა-მეგმეობა („თანმობა“): თანა მეგმეობს 2107. იხ. თან-მეგმეობა.
თანამზრახვალობა („რჩევა“, „მრჩეველობა“) 22311
თანა-მიჯნება: თანა მიუკმავებს („ეთანხმება“) 20930. იხ. თან მეგმეობა.
თანამორბედი („თანმხლები“, „თანდაყოლილი“) 11410.
თანა-მოქმეა („თან გაკეთება“): თანა მოქმეს 20832.
თანაობა („თან ყოფნა“): ითანებებს 3921; ეთანებვიან 21610; გუეთანების 22122.
თანაპყრობა 20726.
თან აღიტანებს 16625. იხ. აღიტანებს.
თანაღსრული („თან ასული“, „მისული ვინმესთან ან რამესთან“) 14424.
თანაღურეველად 6630.
თანა-შეკრვა: თანა შეაკრნა 20824.
თანაშეკრული 1828.
თანაშემწე 20720.
თანაშერწყმული 149.
თანაშესრული 1722.
თანა-შეტყუება: თანა შეატყვ 12111.
თანგაზიდვამ 4314. იხ. გაზიდვამ, განზიდვამ.
თანგაზიდული 6612.
თანგამწთომი (ს. ზემოთ გვ. 183 გაწუთომი) 1971.
თანგანვლის სახედ („გზადაგზა“, „გაკერთ“) 1011, 554, 19713.
თანგანუვლელი 827.
თანგანწვალებით („განაწილებით“) 5338.
თანგანწვალებული 682.
თანგასავალი 116, 229 («სკმპერაზმან, რომელ არს თანგასავალი გუარად»).
თანდაბუნებებამ 10411.
თან-დადასვა („შეწყობა“, „შესაბამება“): თან დაედასებთან 21310.
თანდათანებული 7417.
თანდატანებამ 2121.
თანდატყუებამ (სიტყვისგან ტყუბი) 1631 («ოდესმე თანდატყუბვისა და სწორგან-
ხეთქილობისა»)
თანდაუწესებელ („შეუწყობლად“) 1589.
თან-დალაღადება („დათანხმება“): თან დაულაღადებს 21829 («თან დაულაღადებს
წინამეთქუესა»)
თან-დაწამვა („დამოწმება“): თან დამეწამვის („მემოწმება“) 22012.
თან ეხახისფერებთან („ემსგავსებთან“) 15519.
თანზიარებამ 12328.
თანმეარსობამ („თანყოფნა“, „მონაწილეობა“) 578, 10419 («თანმეარსობითა სუ-
ლისათა იქმნა იგი [ე. ა. სხუჯი] ვითარ თვთმდგომარე»)
თანმებუნებე („მონაირივე ბუნების მქონე“, „იდენტური“) 21917.
თანმეთანე („თანმყოფი“, „მონაწილე“) 21023 («რათა სხუანიცა წარმოაჩინეს

- თანმეტანად და შეხარედ კეთილობათა თქსთასა)». თანმეზილე („მზილეელი“) 2197 («თანმეზილე და მერქუე»).
- თანმესაშუფლეობა 118.
- თანმეწადე 3424.
- თან-მეგმეობა („თანხმობა“, „იმნაირადე თქმა“): თან მეგმეობს 21024. იხ. თან-მეგმეობა, თანა-მიკმაება, თან-მიკმაება, თან-მიკმობა.
- თან-მიდასვა („შეწყობა“, „იმავე წყებაში მოთავსება“): თან მიუდასე 20028 («უცე ხედვა ხემოთა თან მიუდასე»).
- თანმიეგრეობა 16117. იხ. მიეგრება.
- თანმიზეზი 9031,32.
- თან მიზრქელება („მიკიდრლდ მიკერა“): თან მიზრქელდების 1398. შედ. ზრქ მლი.
- თანმითესვა 3722.
- თანმითესული: თან მითესულა 15328. შეად. მითესული.
- თანმიმღებელი 1228.
- თანმინაცემი 672.
- თანმინახეთქი 16116.
- თან-მიჩქუმა: თან მიურქუმიდეს 21812.
- თანმისუმური („მიმდევარი“) 21312 («მანენს და ყოველთა წვალებისა მისისა თან-მისუმურთა»).
- თანმიუქონელად („მონაწილეობის მიუღებლად“, „უზიარებლად“) 1572 («უზიარებლად იზიარებს და თანმიუქონელად თან იქონებს»).
- თან-მიქმნა („მიჩიქება“, „მიკუთვნება“): თან მიუქმთ 1098; თან მიუქმნიეს 21612.
- თანმიქმნა 16519.
- თანმიქონება („თან-ქონება“) 992 («კატამეთექსად, რომელ არს თანმიქონებით»).
- თან-მიქუსვა („დაკვეშირება“, „შეერთება“): თან მიექუსვიან 17128.
- თანმიყოლა („მიღვენება“) 22228 («თანმიყოლასა ენისაებრსა ვემზარკები დაღებად» = „ჩემ მივალეობად მიმანია მივსდიო ენობრივ ფვისებებს“).
- თანმიცემა 12328.
- თან-მიკმაება („იმნაირადე თქმა“): თან მიეკმაებას 21428. იხ. თან-მეგმეობა.
- თან-მივზობა („იმნაირადე თქმა“): თან მიუვზობს 21328. იხ. თან-მეგმეობა.
- თანმორბედი 11518 («თანმორბედად მოუგიეს მოქმედება არსობისად»), 19618 («ამისთს რომელ მოუგიეს არსება და მოქმედება თანმორბედად»), იხ. თანმორბედი.
- თან-მოქონება: თან მოაქუს 1628; თანმოქონებად 1627.
- თანსიყუარული („სიყვარული“, „თანაგრძნობა“) 22218.
- თანტანება 10324. შეად. თანტანებელი.
- თანტანებელი („თანამზახერი“, „თანწალებული“ „თანმიმყოლი“) 10328.
- თანტომი 378, 7727, 11820, 1912.
- თანტომობა 7728.
- თანუზიარებელი 16724,26.
- თანულმოა 7728.
- თანუსაშოვლო 9130.
- თანუქონოა 11623, 12824.
- თანშეერთება 16112.
- თანშეზავებული 21828.
- თანშეკრული 10527.
- თან-შერწყუმა („შერწყმა“, „შერევა“): თან შეარწყუმენ 2917 («არცა კულად თან შეარწყუმენ და შეპრევენ თქსთა თვთებათა»).

- თანშესიტყუა (სილოგიზმი) 37, 1017 («კანონმან თანშესიტყვსამან»), 224,5
(«სამ არიან ნაწილნი სვლლოგიზმოასანი; რომელ არს თანშესიტყუა»). შეად. შესიტყვითი.
- თან-შეტყუება («შესიტყვება», «შეფარდება», «შესიტყვების, ანუ სილოგიზმის წესით მსჯელობა»): თან შეატყუებდე 6119.
- თანშეყოფილი («შეერთებული») 11928.
- თანწარვლა («ახლოს გავლა»): თანწარვლის სახედ («გზადაგზა», «გაკვრით»), 3328, 7925, 19615, 21320, 2188. შეად. თანგანვლის სახედ, წარვლის სახედ.
- თანწარმოდგომილი 94.
- თარგმანება: ითარგმანების 22622.
- თარგმანებითი 518.
- თარგმანი («ითარგმნელი») 625.
- თბე (სახელი «ცომი», მასობით TP IV სიტყვა: тесто, материя, стихия) 16580 («ხოლო ეშმაკებრი ვითარ კელოვნება და მაშუენი აღქმულთა და ვითარ ერმის თბეთაგანი»).
- თღუზი 1192.
- თერძი 2882.
- თერთუმეტა 22121.
- თესლი 183, 4880,33, 4911, 13615, 14981 («ზესთ თესლნი»), 16214, 17319, 1841,20, 1902.
- თთუე 21719,20,31.
- თფაეა 21821.
- თითი 13133.
- თითოეული 1116 (ლ. ხშირად).
- თითოეულობა 15829.
- თითოე 629.
- თითოსახეობა 7422.
- თივის-მეკეცეობს («თინისაგან კვეს აკეთებს», «საქმიანობს», «ქმის») 1968 («ვარს-კულაეთა მოქმედებითი ხიბლვაა ესვითა თივის-მეკეცეობს და აღიქმს სხეულთა»).
- თმა 148.
- თნება («ფიქრი», «მოსაზრება»): ითნო 1727 («ვითარ ითნო არისტოტელი და ყოველმან სტოამან და პერიპატომან»).
- თნება 3829, 2079, 20910 («ნაღბლი თნებისა მათისაჲ»). შეად. ნაღბლი.
- თნებულო 20819.
- თუთ 323, 1827 (ლ. ხშირად).
- თუთარხი 9481.
- თუთუნება 8123.
- თუთაგუარება 1258.
- თუთუარი 6118.
- თუთება: ათუთებს 8024.
- თუთება 3520, 9110 (ლ. ხშირად).
- თუთერთი 2810.
- თუთეთილობა 333.
- თუთმდგომარე 10411.
- თუთმდგომი 9619.
- თუთმდგომობა («თავ-ს-თავადობა», «დამოუკიდებლობა») 9619.
- თუთმზარებელი 14818.

- თვთმომდრეკადი 4621.
თვთმომდრეკელობა 4715.
თვთმომდრეკი 4628.
თვთმყოფობა: ეთვთმყოფების 3227.
თვთმყოფობა 9620.
თვთობა: ეთვთებიან 755.
თვთობა («თავისი არსებობა») 1120, 5418.
თვთსრული 1415, 15620.
თვთცხოველი 4228, 14928.
თვთცხოვრება 7112.
თვთნიერ 98, 15111 (აჲ სჲარად).
თვთსობა («შეთვისება», «თვისად ან მისად გახდომა»): ეთვთების 21615; ეთვთებიან 396.
თვთს-თვთ («განცალკევებით») 1216.
თვთსი 54, 172, 4328, 4818 (აჲ სჲარად); უთვთსესი 6721.
თვთს-ქუეშეა 9529.
თუალი 441 («თვისა მაცყარობელისა თუალისადმი»), 4828, 5118 («თუალად და წყაროდ ცხორებისად»), 641, 13681 («უკუდასა შორის ცხორებასა იწყარობეს თუალთა თვისა ცხორებისათა»), 2068, 21380 («საქცეველი დისკოლორომელსა ურქუამთ თუალად მზისად»).
- თუალტკიცენული 1737.
თუმცა 1514 (აჲ სჲარად).
თქუმა: ვსთქუამთ 9728 («ხოლო ჩუენ წინამდებარისათვს ვსთქუამთ ვანბარტებასა»); ვთქუთ 21128; სთქუნე 3027 («იგიცა ერთნი სთქუნე შეერთებულთაგან»); თქვს 9815; ითქუა 19828.
- თხემი 21014.
თხზვა: თხზვიდა 8618.
თხზვა 1028, 1917, 19 («ყოველნი თხზვანი და რთვანი ერთისა მიერ»), 517, 6221, 7511, 15124, 19712, 15 («ხოლო შენ თხზვასა აღმოსაჩენთასა დასკურიტენ»).
- თხზულება («შედგენილობა») 757, 9110, 1036.
თხზული 6222.
თხრობა: გვთხრობს 904.

0

- იგავებრივ 1998 («რომელნიმე ხატოვნებით...», ხოლო რომელნიმე იგავებრივი).
- იგავებრივი 3017.
იგავებრივობა 19827 («თუ რაჲ არს იგავებრივობაჲ და თუ რაჲ არს ხატოვნებითობაჲ»).
- იგავი 1410, 10822 («ხატნი ყოველნი იგავანია ხატ»), 1487 («დადვა ხატად თვსდა და იგავად ყოველთა მყოფთად»), 16112 («ხატნი და იგავნი მის ერთისანი»), 1998, 2271 («სახელი ესე იგავთა [სიღბოანისთა], რომელ არს პარკმიე»).
- იგავობა: ეიგავებიან 1410 («ესე სახენი იგავად ოდენ ესახებებიან და ეიგავებიან»).
- იგავობა 10821.
იგამოა იხ. გამობა.

იფიქსა: აიგი ებს 7918.

იფიქობა 10821.

იფიქობა; იგი 12318 («რომელი ითქმის განკარგვლად, იგი და მასად»);
იფიქობა 5524.

იფიქის იხ. ლტოლვა.

იფიქი 21419.

იფი: იმრ და იმრ («გარე-გარე», «ირგვლივ») 2077, 21591 («ანუ ზედმი..., ანუ
ქუეღმი..., ანუ იმრ და იმრ ვითარაა გურდივ».

იფი («ზემღომი») 3311 («ვითარცა იმრსა და მეზესთავსა თვსსა»).

იფი 5823, 12410.

იფი 1191.

იფი («ხორბალი») 147.

იფი subst. 1105 («იყო და იყო სი და საშუალ მათსა აწი»), 11034.

იფი 1105, 34, 11222. შეად. იფი.

იფიობა 11221.

იფიობა 351; იფი ებით (უფიქობა ბუნებით) 20921.

იფიობითი (უფიქობა ბუნებითი) 1018, 10325.

იფიობული 10324.

იფი 20411.

იფი 13419; იფი 4829.

კ

კადრება: ჰკადრებს 3419; ჰკადრა 88, 626; ეკადრების 1416; იკადროს 1417.

კავშირებრივი 20528 («სხუათა და სხუათა სხუელთა ეზრახვის კავშირებრივთა და
ნივთიერთთა»).

კავშირი («ელემენტი») 1223 («ოთხთა კავშირთა შორის»), 237, 388 («ოთხთა ამათ
ბუნებათა კავშირთა»), 3911 («ოთხნი კავშირნი»), 409, 4118, 4610 («რო-
მელობანი ოთხთა კავშირთანი»); 602, 10620, 31, 11828, 1507, 16612 («ამადა
ოთხთა ამათ კავშირთა»), 1956. შეად. ასო.

კალამი 912.

კანონი 1015 («და ჰპირად, სხ. ზემოთ ეკ. 237»); კანონნი სიტყვერებითნი («ლოგიკური
კანონები») 117.

კარი 7319.

კაცება 1929, 1192, 13523.

კაცი 1928, 255, 1191, 13129, 13618, 20828, 21914.

კეთება ეკე ცე კეთილობა. იხ. კეთილობა.

კეთება 9118 («კეთილთა კეთებანი»).

კეთილად («კარგად») 2981.

კეთილგუარობა 693.

კეთილ-დადასვა («კარგად მოწყობა») 2177. იხ. დადასვა.

კეთილი 9118 («და ჰპირად»).

კეთილ-ამუსიკელა 15218.

კეთილმდებარე 6117.

კეთილ-მეჭვე 21927.

კეთილ-მეზურო («კარგად მაშენებელი», «კარგად მკნელი», «კეთილმომკმედი») 19830 («ალიქმნა კეთილ-მეზუროსა ღმრთისა და მბადისა მიერ»).

კეთილ-ნადები 5225.

კეთილობა („სიკეთედ შექმნა“, „სიკეთის მინიჭება“): აკეთილებს 4418; აკეთილებ-
ბენ 3617 („პირველად გაკეთდებიან თვთ კეთილობისა მიერ და მერმე სხუა-
თა აკეთილებენ“), 1477 („ამყოფებენ და აკეთილებენ მათ“=„მიანიჭებენ
მათ მყოფობას და სიკეთეს“), 14717, 17327; აკეთილოს 4412; იკეთილოს
 („სიკეთედ შეიძინოს“) 3321; აკეთონა (=აკეთილნა) 3522 („აერთნა და
აკეთონა თვსნი შემწყნარებელნი“=„ერთად და კეთილობად გახადა“),
იკეთოს („კეთილობა ანუ სიკეთე შეიძინოს“) 4412.

კეთილობა („სიკეთე“) 3616, 17, 4411 (და სხვადაც).
კეთილ-ფთოვანიება („კეთილზმოვანიება“) - ს. ზეჟი კვ. 240 ფართი.
კერებრი 20528.

კერბი („ანასახი“, „ანარეკლი“) 3322 („იყოს კერბი და აჩრდილი არსისა“),
3324, 5517, 20610.

კერპოვნებითი 8216.

კერძო 20719, 20, 21829.

1. კიდე *subst.* 1145.

2. კიდე („განცალკევებით“, „შორს“, „შორი“) 165 („კიდე-განყენებულ სიმრავლე
ერთისგან“), 5022, 511 („მოქმედება განყენებულ და კიდე სხეულთაგან“),
10538 („ვეითარ კიდე გდებულსა მიხეზონასა მიხეზისგან“), 16121 („კიდე
და შორი“), 20411.

კიდევნებითი („შემწვერვალესი“) 17516.

კიდეური 116, 898, 20815 („კიდეურთად და ურთიერთად შემხმ მწვერვალესა“),
20816, 2091.

კითხვა: ეჭვითხოვ 1522; იკითხვიდის 69; იკითხვიდიან 65.

კითხვა 22034 („ვეითარ წერა რამე და მსგავსი ნაწერთად კითხვა, უკანონო
წერა და უკანონოცა და უკელოვნო კითხვა“).

კმაება („კმარება“): აკმაენა 8911; უკმაებენ 1627; ეკმაების 358, 4314, 1042; ეკმაე-
ბიან 1449, 17688; ეკმაებოდის 3682; ეკმა 599.

კმა-მყოფი 16419.

კმა 5028.

კმასაყოფელი 1824, 2718, 5917.

კნინი: უკნინესი 19024.

კრეტსაბმელი („ფარდა“) 20412 („კრეტსაბმელთა და ფარდაგთა მიერ“).

კვრება: გიკვრს 1824, 2718, 14917.

კულად 621 (და სხვადაც); კულად და კულადითა 11018; კულად და
კულადობითა 14482.

კულადობა („განმეორება“, „დამატება“): უკულადებს 8680.

კული 6934, 714.

კუერცხი 183.

კული („კვლე“) 21820.

ლ

ლაზი: ვლამოდი 72; ლანოდის 7523.

ლერწამი 147.

ლექსვა („თქმა“): ელექსების 3723.

ლექსვა 472 („ქართულთაგან ესთა დაჰნიშნავს ლექსვას“).

ლექსი 5225, 17117 (და სხვადაც).

ლმობა: ელმის 3512 („სწყურის წყურილსა ზედა, და ელმის გემოსა ზედა, და
სურის სურვილსა ზედა“).

ლმობაა („ტივილი“, „ტანჯვა“) 3822, 22020, 2221.

ლმობიერება 2219.

ლოდი 20814.

ლოში 2239.

ლოცვა 20727 («ამას წიგნსა ლოცვისსაცა, ვით საცავსა»), 2184 («წიგნსა ამას შორის ლოცვისა საცავთასა»).

ლტოლვა: ივლტის 2828, 1732.

მ

მარსებელი 1618 («ეხიარების მას, ვითარცა მარსებელსა თვსსა»).

მაგზაებელი 6817.

მაგრა („მაგრამ“) 14623 (აბ. ხ. ს. რ. დ.).

მაგუამოვნებელი 1177 («ცა არს მაგუამოვნებელ და მიზეზ ყოველთა მის- გამოთა და ნაწილთა»).

მადლო 2192.

მადლიერობა 22320.

მადლებელი 6312.

მაერთებელი 2314.

მაელტოა („მლტოლველი“) 2219.

მაფი („დამავსებელი“, „დამშრეტი“) 2922, 4126.

მაზიარებელი 12827.

მაიგიებელი (უპირისპირების მასხუებელი) 14611 («რამეთუ ნიადგ მსგავსებამა მაი- გიებელ, ხოლო უმსგავსობამა მასხუებელ»).

მაკეთებელი („კეთილობის ანუ სიკეთის მიმნიჭებელი) 3214, 4122.

მაკლი („დაკლებული“) 1391. შეად. მალმრთი.

მაკინებელი 8214.

მამადი („მამაცი“, „მრკიცე“) 22020 («მეკაცი დავხუდი ლმობათა შორის ჩემთა და მამადი ტივილთა შორის გონებისათა»).

მამადობა („სიმტკიცე“): ზესთა მამადობა 20831 («ოლდსმე ლმრთებითთა ზესთა მამადობათა, და ოლდსმე ნამკნთა სულთ მაცხოვნებელთა»).

მამა („პირველი საწყისი“, „დასაბამი“) 86, 1162 («საუკუნოვანსა მიზეზად და მამად ნამდვლ მყოფსა დასდებს დიდი პარმენიდე»), 1428, 16612, 1779, 18 («ორნი ესე ძალნი პირველთაჲთ მამაჲთ ვიდრე უკუანაჲსკნელთამდე»), 17811 («თვსთა დასაბამთა და მამათადვე»), 1894 («ყოველთა მამა და მექმე გონებამ არს»), 19814 («მამა სულისა გონებამ არს»), 1998, 20530-32 («ოლდს რაჲ... შევეყოფოდის თვსსა მამასა გონებასა, ყოველთა ზედ შემოკერებულთა სხეულთა განპყრის თვსგან და განწმენილი ღმერთსა და მამასა აღუხების»), 20614.

მამახლობელი 785.

მამებრივი 17617, 25, 20, 17928 («მამებრივი ძალი და მიზეზი და შემოქმედებითი), 17928 («უზესთაჲს და უფრო საყოველთაო მამებრივი მიზეზი შემოქმედებითსა მიზეზსა»).

მამის-შორისი 21918.

მამკი (=მამკობელი, „შემამკობელი“) 10014, 15 («მამკი მკობილსა შორის», «მკობილი მამკსა შორის»).

მამმრუმი („დამბნელებელი“) 20722 («მამმრუმნი დღისანი»).

მამობა 628, 8524, 26.

მამრავლებელი 1631b.

მამრი 2261z.

მამრლუვეი („მრლვევი“) 218a.

მამზგავსებელი 174z.

მამყოფებელი 16a, 29z.

მამყოფი 6411.

მანა („პალო“, „მარგილი“) 49z (ერთარ უძრავ მანა). შეად-მანვა, და-მანვა, გამანებული.

მანვა: უმანვან 771z. იხ. მანა.

მარადიხ 1231z.

მარადობით 939.

მართ 83z, 40b, 21911 („ეუც მართ მრთებულურად“).

მართ...: იმართებისი 225z.

მართალი 96z.

[მარტივება]: გვმარტივებდა 96z.

მარტივი: უმარტივესი 125z, უმარტივე 80z.

მარტივობა 16411 („აქა ერთობასა და მარტივობასა დაერთებსა“); მარტივობა 211z.

მარტივობა იხ. მარტივობა.

მარტივობითი 211z.

მარღვ („მრღვევი“) 22z, 8810, 207z („მამრუშნი დღისანი და მარღუნი გონებათა ჩუნთანნი განეშორნეთ ჩუნვან“).

მარცუალი 14z, 47z.

მარცხულობა (უპირისპირდება მარჯულობა): მარცხულობა 207z („ანუ მარჯულობადეს ბოროტი გინათუ და მარცხულთს“).

მახვობა („იგივეობა“) 109z, 152z, 31, 1861z, 198z.

მანი (აღს. სპს. ნიკვალსსელასიგან მას) 37z, 28, 1231z („ითქუმის იგიდ და მასად“).

მახობა (სიტუასიგან მას) 37z.

მასრული (=მასრულეველი) 691z, 1z („ერთარ მასრული გასრულეველსა“);

მასხუაველი („განმასხავეველი“; უპირისპირება მარტივებელი) 14611.

მატება: ჰმატან 42z („ჰმატან და მოაკლდებიან“); ჰმატდეს 8510.

მატიანთა-მთქმლობა („ქრონოლოგია“) 223z.

მაუკუდავებელი 231z, 220z („მაუკუდავებელი ნათელი გონებისა“).

მაქებელი 209z.

მალლიად (მალლად) 61z („მალლიად კითხვა მშლის გავონებასა“);

მალმრთებელი 41z („რომელიმე არს მაკეთებელი და მალმრთებელი, ხოლო რომელიმე მხრწელი და მშლელი წესთაგან“).

მალმრთი 1391 („მალმრთნი [სებათი მალმრთნი] ოდეს უმჯობესთა ეზიარებოლიან, ხოლო ვითარ მაკლნი, ესე იგი არს ოდეს თვისსა მყოფობისაგან უდარეს ჰყოფდენ“), 165z („ვითარ ღმერთი და მალმრთი სულთა“).

მაზა 101z, 26z, 27z, 43z, 135z.

მაზინ 610.

მაზუენი 165z.

მაცთუი („შემცდარი“, „არამცოდნე“) 421z (არცა ერქუმის; მას ცნობა, არამედ უფროსლა მაცთურ და უცნობა).

მაცხოვრებელი: უმაცხოვრებელესი 106z.

მაძლარი 70z.

მაწმილობელი („წმინდად შემკმნელი“) 210z.

- მაწუფველი („მომწოდებელი“) 21219.
მაწუაროებელი („წყაროს მიმცემი“) 441.
მახლობელი: უ მ ა ხ ლ ო ბ ე ლ ე ს ი 17418.
მახზული 614, 2216. ა. ზეით გვ. 238 ოქსიაჲ.
მზადი („დამზადებელი“, „შემქმნელი“) 5010 («მზადისა და მექმისა ღმრთისაგან»), 12227 («ზესთ მზადისა და ზესთ მიზებისა მიერა»), 15217.
მზადობაჲ 12227.
მზადობითი 12218.
მზრძოლი („მოწინააღმდეგე“) 46, 2912 («წინაგანმწყო, მზრძოლ და მზრწნელ»);
მზრწყინოჲ 3827 («იტყვს კმითა მზრწყინოჲთა»);
მზუბოხელი 2073 («რომელსა გულის-შორისად მზუბოხლად ვიტყვთ»);
მგე 2318 («მაუკუდავებელად და მ გ ე დ»), 7227.
მგებელობითი 17422.
მგები 1074, 15227.
მგზავრობითი 12723.
მგონებლობაჲ („ოცოდნა“, „გაგება“) 22514 («მეკუფელობაჲ და მგონებლობაჲ ხილულისა ამის სოფლისაჲ»);
მდაბიური („მდაბიური“, „უსწაველი“, უმადისაგანგა მოძღურებული) 2266 («სენისა გამოძიებასა ჰყოფდა [არა] მ და ბ ი უ რ ი ს ა და უსიტყუთა მკურნალთაებრ, არამედ მო ძ ლ უ რ ე ბ უ ლ თ ა ე ბ რ ჰყოფდა და ფილოსოფოსურად»);
მდაბრიონი („მდაბიური“) 22025.
მდგომარეობაჲ 14119.
მდგომობა („მყოფობა“, „არსებობა“): იმდგომობს 4730.
მდგომობაჲ 11711.
მდებარე *subst.* („ფუძე“, „საფუძველი“, „საძირკველი“, რაჟელაჲჲ ოქსულგის წინამდვილი ტექსტი“ ანუ „კ ი მ ე ნ ი“) 457 («ხოლო მ დ ე ბ ა რ ე ი ტყვს»), 998 («არა არს მოქენე ს ა ძ ი რ კ უ თ ა, ესე იგი არს ქ უ ე შ ე მ დ ე ბ ა რ ე თ ა»);
მდედრი („დედაკაცური“, გასტანით „სუსტი“) 2220 («ანუ მდედრი და თანადამთხე და მარლუ სიმტკიცეთა სულისათაჲ»), 7032, 7232.
მდევარი 3318.
მდევრობა („მდევრად ყოფნა“, „მიდევნება“): ემდევრების („მისდევს“, „ისწრაფვის“) 3310 («ემდევრების ყოველი მწადი საწადსა და მეტრფე სატრფოსა თვისსა»), 4521; ემდევრებოდა 3325.
მდელოჲ 16212 («ვითარ მდელოთა შორის, ვითარ ქვათა შორის»), 17418 («ვითარ ქვათა შორას და მდელოთა»), 17717 («ვიდრე მდელოთა და ქცევითა შორისცა»), 17825 («ვითარ ნერგნი და მდელონი, და ქვათაცა-მიერსა შობასა დასწერს...»), 18022 («ვიდრე მდელოთა და ქვათამდე»);
მდიდრაღ („უზგად“, „დაწვრილებით“) 1358 («ვითარ პირველთა შორის მ დ ი დ რ ა ღ ლმოიხინა» = „როგორც ეს დაწვრილებით არის გამორკვეული წინა თავებში“), 1948; («რომელი პირველთა შორის სხოლიოთა მ დ ი დ რ ა ღ გარდავეცით»);
-მდინ: ნიეთისამდინ 697.
მდინეობა: მდინეობდეს 2155.
მდინეობაჲ 21018.
მეთერთე („მეთერთმეტე“) 4320.
მეთორთე („მეთორთმეტე“) 4323, 458.
მეარისტოტელურა („მეარისტოტელესავით მეღვაწა“) 22221.
მეახე 1117, 18, 2730.

- მებუნებე („იმავე ბუნებისა“, „შესაფერისი“) 5921 («ბუნებისა თვისისა მებუნებესა წარმოსთხზავს»).
- მებჭე იხ. კეთილ-მებჭე.
- მებჭეობა 2071z.
- მეგაზაურობა («თანამგზავრობა», „საგზლად მიცემა“) 21811 («შეწევნათა მეგზაურობისათვის»).
- მეგონებობა (უძველესი ლექსი უგუწურება) 5781.
- მედინი („მიმდინარე“, „წარმავალი“) 7314 («ყოველთა მეკუდოთა და მედინთა»), 12080 («მეკუდოთა ესე მედინი ბუნება»), 1378 («ყოველი მედინთა და ხრწნადთა ბუნება»), 2141z, 2182z, 22211 («რამეთუ მედინისა ბუნებისა არს, კაცი და, ჟამია რღუევისა მისისა, უცნაურობს».
- მეგაჭკრობა («ჭკობა», „მატყურობა“) 2231z.
- მეზეობა 6681.
- მეზესთაე („უზენაესი“, „მიღმარსე ბული“) 123z, 3311 («იბრსა და მეზესთაესა») 43z.
- მეზესთე (=მეზესთაე) 4121 («თვისისა მეზესთისგან»), 7221.
- მეზომეობა („მზომეობა“): ქუყყანის-მეზომეობა 2157.
- მეთნე („ვინც ფიქრობს“, „ვისაც ჰგონია“) 2201z.
- მეთნეობა („მოსაზრება“) 22010.
- მეთქუე („მთქმელი“, „მეტყველი“) 2104, 217z, 2201z, 22117 («მეთქვსა და მეთქუე: ლისგან»). შეად. ემეთქუების.
- მეკუდო («მოკედავი») 421z, 1182z, 35, 1311z, 10 («და...»).
- მეშქმეობა („მოქმედება“) 21717.
- მეშუე 631z.
- მეკუყუეობა („შეშუელობა“) 211z («მეზუთისა მის არსებისათვის, რომელ არს მეკუყუეობა ცისა»).
- მეშოქმედობა („მოქმედება“): მეშოქმედობენ 217z.
- მეშოძღურე („მოდღვარი“) 20821.
- მეშჩხობლე („ორმაგი“) 2221.
- მეშხაილე იხ. თანმეხილე.
- მეშხოლო («მხოლო», „პირველი“) 2161z («ვითარ ათი განყოფების ჰირველსა და მეშხოლოესა ერთსა»).
- მენანე („ვინც ნანობს“) 2187.
- მენიშნე 2202z.
- მეორე 17z, 621z.
- მეპაეკრობა 22311 («მეპაეკრობისა» რიტორობა=სამოსამართლო მეკერმეტყველება»).
- მერვე 2171z.
- მერმე *adiect.* („შემდგომი“) 209z («მერმისა... წარმოობისათვის»).
- მერმე *adv.* („შემდეგ“) 1010, 212z; მერმე და 171z, 48z, 78z, 157z.
- მერქუე („მთქმელი“) 219z.
- მერღ 9831. («ბნელ და უმდგო სხეულთა ანაგი და მერღუ თვისთა ნახიბლთა სხუად ნახიბლად»).
- მესაიდუმლოე 7831.
- მესამარადისოე 2069 («მესამარადისრე სული»).
- მესამე 517.
- მესაშუვლე 89z.
- მესაშუვლეობითა („საშუალებით“) 153z («მესაშუვლეობითა გონებისადათა») 1842z («მესაშუვლეობითა გონებისადათა»), 189z.

- მესზე („მსვენელი“) 21016.
მესხაუე („ცვალებადი“) 7288 („ნიადაგ მესხუაესა მდედრსა ჰგავსო ნივითი“).
მესხუეი („განსხვავებული“) 22025 („მესხუეი მდაბრიონთაგანაჲსჲ განსხვავებული მდაბრიონსაგანაჲ“).
მესჯე („მსაჯული“) 2148.
მეტობა: ჰმეტობს 1518 („ჰხესთაობს და ჰმეტობს“).
მეტრფე („ვინც ეტრფის“) 3310, 16, 3432.
მეტუუელება 22412.
მეტუუელებითი 22420.
მეტუუელი 3230, 15522.
მეუფლე („მფლობელი“, „მბრძანებელი“) 2152.
მეკმე („მომკმელი“, „მკმელი“, „შემკმელი“, „ყოფა ღმერთისა“) 5010 („მბადისა და მეკმისა ღმრთისაგანაჲ“) 1894 („ყოველთა მამა და შექმე გონება არსა“) 20715, 21120 („მეკმემან მათმან სიბრძნემანაჲ“), 21219, 2222.
მეკმეობა 20920, 21827.
მეკმი (=მეკმე) 534, 2076 („მეკმემან ჩუენმან ღმერთმანაჲ“).
მელმრთივი 2138.
მეშვე 7430, 21618. იხ. მეშვი.
მეშვეობა 3118, 21621.
მეშვეობითი 17820, 21 („მეშვეობითი ძალი“).
მეშვი 6335. იხ. მეშვე.
მეშვლე 21720.
მეცადინობა („ცდა“): ამეცადინებს 353 („აწუუეს და ამეცადინებს“); იმეცადინებენ 3430 („იმეცადინებენ ცნობადაჲსჲ ცდილობენ გაიგონაჲ“); მეცადინობს („ცდილობს“) 11310; ჰმეცადინობას 731; იმეცადინა 56; ვიმეცადინო 2015, იმეცადინოს 7525.
მეცნავობა („ცოდნა“) 5730.
მეცნიერი („მცოდნე“) 10425.
მეცნობა („ცოდნა“): იმეცნე 1121 („ნაწილად იმეცნენ რიცხუნაჲ“), 6034.
მეცხრე 21719.
მეძიებელი („ძებნელი“) 126, 2816, 19528, 29.
მეძიებლობა 22518.
მეძრე („ვინც ამძრავებს“) 2126.
მეწადე („ვისაც სწადს“) 3316, 18.
მეწარმე („ვინც აწარმოებს“) 21118.
მეწთობა („სიტყვისაგან წუთი; „წუთიერობა“, „წარმავლობა“) 21820 („მეწთობისათჳს აობისა ჩუენისა და ღაღადებს მეტყუელი“=„ჩუენი არსებობის წარმავლობის შესახებ ასე ამბობს“).
მეწყუეობა („წყება“, „მწყობრი“) 21715.
მეჭუელობა („ეჭვი“, „ფიქრი“) 22514 („მეჭუელობა და მგონებლობა“).
მეჭურეტი („მჭვრეტელი“) 5428.
მეჭვრეობა („მჭვრეტელობა“, „ხილვა“) 21822 („მოსეცა... ღმრთისა მჭკვრეობათა შორის თჳსთა დამხედველი“).
მეხარკა 2232. იხ. ხარკობა.
მეხედე („მხედველი“) 22019.
მეხუთე 5319 („მეხუთისა არსებისა“), 21118 („მეხუთისა მის არსებისაჲს, რომელსა ჩუენ ცად უწოდთ“), 21131, 21528, 2161.
მეხუროე („მეხენებელი“, „დამბადებელი“) 19830 („ყვეთილ-მეხუროესა ღმრთისა“).

და მბადისა მიერ»).

მეტელოვნი („ხელოვანი“) 3417, 1512x («რჩეულ-მეტელოვისა ღმრთისა»).

მეტმეობა იხ. თანამეტმეობა, თანმეტმეობა.

მზა (სქოლიოსით ვზა) 3723.

მზა-მეტყუელეება (ჟეტიმოლოვია) 2238x.

მზახრი (მუსიკაში „პირველი ხმა“ და „პირველი ხმის გამომღები სიმი საკრავისა“)

2174 («სამთა მიერ ფრთონვთა... შეინაწევრების ყოველი შეყოვლებული: მზახრ, უირ და ბამ რქმელნი და რანივე მრთველობანი, ძალთა და კმათანი»), 2171x.

მზე 713, 13 («მზისა დისკოვასას»), 718 («რამეთუ თანავე წარმოდგომილა გონებისადა და გაგონებაჲ, ვითარცა მზისადა შარავანდნი»), 98 («სამარადისოდ აქუს მოქმედებაჲ არსებასა თანა და არსებან მოქმედებასა თანა, ვითარ მზესა სანიადაგოდ დისკოსა თანა შარავანდნი»), 222x («რამეთუ ზოგთა უმათასა და მორთულებასა გუართასა რომელთამე მზისად, რომელთამე კრონოვსდად ანუ დიოვსდად და აფროდიტესთად აღიყვანებს სასწავლოდ სამუსთაჲ»), 2318 («ხატ-ქმნასა მის ზესთ არსისა მზისასა»), 357, 391x, 483, 492x («მევეყოფის მას ზესთათა მზესა ერთსა»), 492x, 538, 582x, 591x, 728 («რამეთუ რაჲც რაჲვე აღქმნეს ზევს და მზემან ესთა დებითა ნაკუეთისაჲთა, იგრ დამალა არის და აპოლოვს ესთა დებამან»), 962x, 1262x («ვითარცა ზესთ განყენებული მზე გონებასა და ერთსაჲ»), 1302x («ხედავა, მ გამგონეო, მზესა ამთ ხედვათასა?»), 1368x, 1451x («რამეთუ პირველი წყაროჲ არს მის უოცნოვსა ერთთა მზისაჲ»), 1491x, 1506, 1541, 1612x, 16618 («ხოლო გონებაჲ ერთებრივთა მზეთა მიერ წარმოდგა, რამეთუ ერთთა შეერთებისა მიერ შედგა ყოველი ანაქუსი და მორთულებაჲ გონებისაჲ»), 1692x, 1722x, 1832x, 1892x, 1932x, 1982x («სხუებრ მზისასა და სხუებრ კრონოვსსა»), 1991x, 2021x, 206x, 2082x («მზემან მამისა მიერ წარმოარსებულმან»), 2122x.

მზიანი 1506.

მზიარებელი 1211.

მზუელავი 51, 792x, 9816. შეად. ზუელვა:

მთავარი 1251 («ყოველთა გუართა მთავარი დასაბაჲ გონებაჲ არს»).

მთავრობა („მეთაურობა“): ჰმთავრობს 1066, 1152x, 1182x; ემთავრების 942x.

მთავრობაჲ 1223x.

მთავრობითი 1842x.

მთებარე იხ. მთენარე.

მთენარე 1498. იხ. მთენარე.

მთიები („მნათობი“) 21018 («მთიებად ღმრთისად და მთიებად საუკუნოდ»).

მთიარე („მთვარე“) 599; მთოვარე 20916; მთუარე 20916.

-მი თანდებ. 910 («სხუადმი»), 734.

მიდასხვა იხ. თან-მიდასხვა.

მიდგომა: მიდგების 710; მიდგებოდა 910.

მიდგომაჲ („მიდგომა“, „გადგომა განუე“) 2012.

მიდმო-ბნევა („აქეთ-იქით ხეტიალი“): მიდმო ვიბნეული 2222.

მიდმოგაგონებაჲ («აჲჲ რაჲ მიდმოგონებაჲ») 76, 8.

მიდმოგონებაჲ („აქეთ-იქით, ანუ სხვადასხვა მიმართულებით აზროვნება“, მძა-
ვითა, размышление) 633 («მიერგონებაჲ გინა თუ მიდმოგონებაჲ»), 76

(«მიდმოგონებაჲ ანუ თუ მიდმოგაგონებაჲ»).

მიდმო-ღება: მიდმო ესდებდეთ 20715.

მიდმო-თქუმაჲ (ჩაქეთ-იქით ლაპარაკი, უღრის ბაძიოც) 2101x (ესევე აღმოჩენს მ ი დ მ ო და თ ქ უ მ ა თ ა შორის განგებისათჳს ყოველთასაჲ).

მიდმოჲ: (აქეთ-იქითი მზარე, „გარემო“, „მიდამო“) 165x.

მიდმოზობაჲ (ჩაქეთ-იქითი მზარე, „სხვადასხვა მიმართულება“, „გარემო“) 63x (ჩრამეთუ სულსა მ ი დ მ ო ბ ა ს ა შორის აქუს ძალი გაგონებისაჲ), 220x (აღვიშურვე ტომისათჳს გუართა ჩემთასა მე მ ი დ მ ო ბ ა ე ნისაჲ გა-
ლექსებული და მესხუეი მდაბრიონთაგან).

მიდმო-სიტყუაჲ (უნდა უღრის ბაძიოც) 58 (აბეჭდულნი და დაფარულნი პლატონის მიდმო სიტყუსანი [პლატონის დიალოგებისა] გა-
ნაცხადხა), 207x.

მიდმო-სჯა: მიდმო ისჯების 20711; მიდმო უსაჯოს 219x.

მიდმო-ლაღადი: მიდმო ლაღადებს 210x.

მიდრეკა (სწრაფ): მისდრეკს 523x; მისდრეკდა 53x; მიდრეკების 45x;

მიდრეკადი 53x.

მიდრეკადობაჲ 711x.

მიდრეკაჲ 4781, 1048x (აჲ სწრაფ).

მიდრეკილი 47x.

მიეგრება (სიტყუაჲგან ეგრე: „ეგრე გახდომა“, „იმავე თვისებისად გახდომა“, „შე-
წყობა“): მიეგრებვიან 212x (ამი ე გ რ ე ბ ვ ი ა ნ [„შეწყობიან“] ნებასა
მედრისა მათისასა); მიეგრეოს 16117 (აქუეთუ შეიერთებდეს გამგე გასა-
გოთა, თან ივენებს და იქვევის ქცევათა მათთა სქესითა, რომელ არს
თანმინახეთქი ანუ თან მიეგრეობაჲ. ხოლო თუ მიეგრეოს, თან
იქცეს და თან ივენოს ქცევასა თანა გასაგოდასა).

მიერ 427 (აჲ სწრაფ).

მიერგონებაჲ 688. იხ. მიდმოგონებაჲ.

მივლენა: მივულენს 651x.

მივრდომაჲ (მივიარდა) 210x.

მიზეზი (სწრაფ): მაგუამოვენებელ და მიზეზ 117x; მიზეზნი და წყარონი არსთან
128x; მიზეზ და წყარო 195x.

მიზეზოანი („შედეგი“) 1231 (აჲ სწრაფ).

მიზეზოვნობაჲ 123x.

მიზრქელება იხ. თან-მიზრქელება.

მითანება („თან დართვა“): მიუთანებ 196x (აქუე ხედვანი მათ ზემოთა შორის-
მიუთანებ).

მითაყუანე 212x.

მითესვა: მითესს 191x, მითესვენ 121x.

მითესული („ჩანერგილი“) 193x; მითესულა 15x, 67x, 17319, 216x; თან მი-
თესულა 153x.

მითესება: მიითესა 2251x.

მითუალვა („მილება“): მიითუალვს 106x, მიითუალვენ 1301x; მიითუალვიდა-
19510; მითუალვად 195x.

მიმართ 22511 (აჲ სწრაფ).

მიმართებითი 174x.

მიმართი adiect. 66x.

მიმდგომი 1941x.

მი(მ)დრეკადი 46x.

მიმდრეკობაჲ 711x.

მიმთუალველობა: მიმთუალველობს (= მიმთუალვს) 21x.

მიმოღაკაზმვა 2031 (წესე ხედვანი და კჳირნი მიმოღაკაზმვანი ესთა აღმოაჩენნს).
შეად. დაკაზმვა.

მომო 2236.

მიმსახურება: მიემსახურა 21727.

მიმკმენ 8427.

მიმღები 9618.

მიმცემი 668.

მიწაბრწყინი 1341; მიწაბრწყინი (!) 4912.

მიწათესი 4911.

მიწღობა: მიანდენა 2258.

მიწერგვა: მიენერგვიან 17015.

მიწერგული 18410.

მირულებული („მიძინებული“) 5210.

მირკჳმა: თან მირკჳმიდეს 21812.

მიხადგომი (ჳსადაც მიდგომა და დადგომა შეიძლება, „სახლვარი“) 1321 (აბრა
სადა ჰპოო ერთი დასაბამი და მისადგომი არსთაჲ).

მიხადგოჲ (=მისადგომი) 1510 (ვერ სადა ჰპოვონ არსთა თჳსი მისადგოჲ). 416,12
(აბრს ვიდრემე ერთი მისადგოჲ და სახლვარი არსთაჲ, რომლისა-
გან ყოველნი მყოფნი იწარმოებიან).

მიხაწთომელად 4528.

მიხაწთომელი („მისაწვდომი“) 22518 (მრგულისა საწყვი ვერ კელის-კელ მისაწ-
თომელ არს გრძობისა ჩჳენისაგან).

მიხაწთომი 16028.

მიხაწთოჲ 3427.

მისიტყუება: მიუსიტყუოხ 297.

მისღვა: მივიდოდის 77.

მისნობა: იმისნობს 8428.

მისრულებითი 1368 (არამეთუ არიან ხუთ [მ.ს.ს.]: შემოქმედებითად [მოთქმულ],
მისრულებითად [ქაღალდი], გუაროვნებითად [სიბრძნე], ნივთოვნები-
თად [სიკეთე] და ორლანებითად [ძვერუხი]).

მიტრფიალებული 21819.

მიურდეველი 4620, 477, 13628.

მიურდევლობა 478.

მიუნიჭებელად 1915.

მიუწდომელი („მიუწვდომელი“) 13081, 18227.

მიუწდომლობა 18218.

მიუწთომელი (=მიუწდომელი) 13029.

მიუწუთოჲ (=მიუწთომელი, მიუწდომელი) 604.

მიუხებლობა 2189 (დაცვისა და მიუხებლობისათჳს).

მიფენა: მიჳფენენ 17128; მიეფინებიან 17219, 1848,21.

მიქმნა: მიუქმან 21314; თან მიუქმთ 1098; თან მიუქმნიეს 21612. იხ. თან-მიქმნა.

მიქუხვა იხ. თან-მიქუხვა.

მიქცევა 8234.

მიღება: მიიღებენ 3519,27,28 მიიღონ 3519.

მიღებული 259.

მიყოფა 3488 (და კუალად დაუტუნაურდების მიყოფასა, შორის გასაგონოჲ-
სასა).

მიყრა: მიჳყარნა 3521.

- მიუჯარი („მოყვარე“) 734.
მიცემა: მისცნა 5218.
მიცემული 668.
მიცვალეზა („შეცვლა“, „ცვლილება“) 1066.
მიცილება 7024.
მიცილვება („გაცილება“, „განშორება“): მიაცილვა 20614; მიცილვება და 1529, 19682.
მიწადება: მიეიწადებ 74.
მიწებვა: მიწებვავს 21121.
მიწთომა 16024.
მიწთომა (==მიწთომად) 4527.
მიხდომა იხ. ზედ-მიხდომა.
მიხუმა: მიხუმენ 14723.
მიკვავება იხ. თან-მიკვავება.
მიკვობა იხ. თანა-მიკვობა, თან-მიკვობა.
მიჭარვა: მიეიჭარვი 73.
მიჭრონი 20928.
მკადრე („გამბედველი“) 20823 („ვეიტყვთ მკადრენი“).
მკითხველი 5226, 22429.
მკლაფი 13183, 20716.
მკობა: ამკობს 6920, ამკობენ 1849; ამკვნა 21120; იმკო 347 („მოირთო და იმკო“).
მკობილი 10014, 15.
მკუფთი („მკვეთრი“, „სწრაფი“): უმკუფთეს 1342 („უმსწრაფლეს და უმკუფთეს“).
მკულეზა 2068.
მკურნალი 1024.
მკურნალობა 22583.
მკურნალობითი 2264 („მკურნალობითისა კელოვნებისა“).
მნათი subst. („მნათობი“) 728, 10934, 20217 („ვეითარ სულნი ცისა და მზისა და სხუათა მნათთანი“). 20910 („ვეითარ შვდთა ამათ მნათთათს“).
მნათობი 20421 („ციერთა მნათობთაჲ“), 2253 („მნათობთა მოძრაობისა“).
მნათობიერა 22512 („სიმრგულე რამე გარე ურბის ზეციერთა, ესე იგი არს მნათობიერთა მოძრაობათა“).
მნათოა 21328 („მნათოა მზე“).
მნთენარე (v. I. მთენარე, მთებარე) 18119 („ნამდვლ მყოფისა ნათხენნიო ღმრთეებრ მნთენარე“).
მოაქუს 3035.
მოახლე („ახლოს მყოფი“) 5624, 8923, 26.
მოხაძავი („მიმბაძველი“) 1114, 17213, 18733.
მოხლარდნა („მოხვევა“, „გახვევა“ (ანსაკლებს): მოხლარდნა 20513 („მოხლარდნა სხეულნი ესე“).
მოღება: მოიღო 1515; მოუგია 14027 („მოუგია ძალი“); მოუგებს 6913.
მოგება 15111.
მოგზაური 2278, 12 („რამათა უწყოდის მოგზაურმან რაოდენობა გზისაჲ“).
მოგზაურობა 4523 („მოგზაურობაჲცა და დენაჲ ცისაჲ უსახლგრო“).
მოგვედ („მოდი“) 11227 („მოგვედ და, რაოდენ იფოს შესაძლო, იგავთა ზედა განცხადენი“); მოდი და, რამდენადაც შესაძლებელი იქნება, იგავების საშუა-

ლებით გავზადოთ ცხადი“).

შოვლენა: მომივლინოს 9410.

მოზიდვა: მოუზიდნა 20824.

მოკიცხარი („გამკიცხველი“) 22318.

მოკლება: მოაკლდების 7020, 11225.

მოკლებამა (უპირისპირდება წარმატებამა) 12515, 18, 20, 22, 18617.

მოკლებული 12516.

მოკუდავება 13116.

მოკუდავი 6611.

მომავალი („მომავალი“, „მყოფალი“) 1879 („ვარდასული და მომავალი“ = „წარსული და მომავალი“).

მომართ 22523.

მომართვა: ზედა მოპართა 2622.

მომარჯუება („მომარჯვება“, „გამოყენება“) 22319.

მომგე („მქონებელი“) 11281 („ვითარცა არ მომგისა ფრთეთა ხედვისათა“ = „როგორც განგვრეტის უნარის [„ფრთების“] არ მქონისა“), 12025, 13621.

მომგებელი („მქონებელი“, „შემძენელი“) 833.

მომგები 20424.

მომღოვრება („მღოვრედ უახდომა“, „დაწყნარება“) 22021.

მომზავი 16124.

მომმარჯობა („გამოსადგობა“) 1966.

მომმარჯუ 10718, 12010, 1341, 17181 („მომმარჯუთა“), 1965.

მომმახურებელობა („მახის დადგმა“; ს ა ბ ა: მომმახურება—მახის დარწყება) 22412.

მომხუეწელი („მომხუეცი“) 22322.

მონაგონი 1139.

მონაქცი („მოქცეული“) 858.

მონაცვალე („მონადგილე“ ძიძიჯოც) 414, 21317, 21411.

მონაცვალეობა 520 („დიადობობა, რომელ არს მონაცვალეობა“).

მოპოვნებული 515.

მორეცა (მძისსაგან რეცა): მოერეცოს („მოეფინოს“) 2201.

მორთვა („მოკაზმევა“, „შემზადება“, „შეკვრა“): მოპრთავს 15125, მოპრთოთ 977; მოპრთეს 18117 („ესე პირველი წყაროა მოპრთეს და აღამკვეს“), მოპრთენს 19627 („შეაკრნეს და მოპრთენს ორნივე ჟუმსაგისონი არსებანი“); მოპრთენს 15212; მორთვად 21117.

მორთვა 9010.

მორთულეობა 2222, 1177, 15128, 1551, 16221 („პირველი მორთულეობა და პირველი ხატი ერთთა და ერთისაჲ“), 16827, 17022, 17114, 18, 17219, 17711, 18126, 1837, 18427, 19921, 2177.

მორთული subst. 6228 („პირველი მორთული და პირველი სისწორე“).

მორთული adiect. 22028 („მორთულად და აღკაზმულად გუაქუნდის...“).

მორცხუეობა („მოორცხეობა“) 22314.

მოსაჩლეობა 2244.

მოსახვა 2087.

მოსხვა: მოვალს 1418, 1818; მოვიდა 1417; მოვიდოდის 2910; მოვა, 6618, 7010, იმ.

მოვედ.

მოსპობილი 22481.

მოსწავლე 8319, 10717.

მოუგებელი 22015.

მოუზავებელი 7720.

მოუკლებელი 1282.

მოფარდულობა („მოვაჭრეობა“; „მოსაქმეობა“) 22629 (ასამ არიან უხესთბრძენ-სისა სოლომონის მოფარდულობანი).

მოქენე 6233 (აჲ სჲმად).

მოქენეობა: არ ემოქენების („არ საჭიროებს“) 21617.

მოქმედება: მოქმედებს 921; იმოქმედებს 1409.

მოქმედება 4118 (აჲ სჲმად).

მოქმედებითი 835, 93.

1. მოქმედი („მომქმედი“) 21929.

2. მოქმედი („შემომქმედი“, „პოეტი“, ποιητής) 2135 (ადა ისიოდოსცა მოქმედი თან მიუკვობს მეტყუელი) = „და პოეტი ჰესიოდეც ადასტურებს და ამბობს“, 22329 (არამეთუ ღრამმატიკოსობა არს გამომცდელი მოქმედ-თა ანუ აღმწერელთა) („გრამატიკოსობა იკვლევს პოეტებსა და ისტორიკოსებს“).

მოქმედიერი („მომქმედი“): უმოქმედიერესი 4120.

მოქმედიერობა 19029.

მოქმნა (ქმნა“, „მიკეთება“): მოქმნა 17326; მოუქმნია 2094.

მოქმნა 21829.

[მოქმნება]: მოაქუნა 9721 (აყოველსა სულსა ბუნებით მოაქუნან თესლნი: მიწ-ერთისანი); მოაქუნან 14931, 15721.

მოქცევა 13012 (ამოქცევანი სირათანი).

მოქცევი 1091 (ამოქცევი მზისა); 1096, 14521 (ამოქცევი ცისა); 2015 (ასფე-როდ და მოქცევი სულისა).

მოღება („აღება“, „მოტანა“): მოიღებს 426; მოიღოს 411; მოიღებვის 196; მოიღე-სახედ (აიღე მაგალითად ანუ ნიმუშად) 302, 428, 6720; მოიღე სახე (აიღე მაგალითი) 1112; მოიღე და სახეცა უპოოთ 8110; მოიღე და სახეცა გიძიო მომხავი 16124; მოიღე და სახეთაცა ზედა სიცნადე აღმოსაჩენთა 6638; მოიღე და სახეთაცა ზედა გასაცნაურდეს 8919.

მოღება 312 (ამოღებითა სახეთათა უმეტეს განცხადნეს სიტყუა) = „მაგალით-ების მოტანით უფრო ცხადი გახდება ნათქვამი“).

მოღუაწე 21810.

მოყუარე 2918 (ამუნ არიან ძმა დნ მოყუარე).

მოშლა: მოშლის 618.

მოცემა: მოგუცეს 20716; მოეც 209 (ამოეც გასაგონოდა).

მოძაგება („შეძულება“): მოძაგნა 22527.

მოძრაობა 22512.

მოძღურება 18314.

მოძღურებული („ნასწავლი“, „მეცნიერული“; „მეცნიერული“ მდაბიური და უსიტყვ) 2266. შეად. მდაბიური.

მოძღუარი („მასწავლებელი“) 20825 (ავითარ მოწაფენი მოძღუარსა).

მოწადე 7628 (ამოწადისა შუენებისადმი).

მოწაფე 20825.

მოწყუედა („მოწყუეტა“): მოწყუეტეს 558.

მოხლომა იხ. ზედ მოხლომა.

მოხედვა: მოხედენ! 18625.

მოხუევა: მოხუევის 4927.

მოვხენება: მოვხისენეთ 190.

მოხსენება 1910.

მპარველობა (კატ. „სესხი“, „მიბაძე“) 226ჯ (აფხურთ ამთ სახელსდევს ჩუენისა სამოთხისაგან გამო სწავლულთა მპარველობითი გან მოსენათა წიგნთაგან) = „მოსეს, წიგნთა მიბაძეით უწოდეს მთ ეს სახელიო [ე. ი. ილქსიო]“).

მპურობელობითი 12218.

მრავალგამოცდილება 2209.

მრავალგზის 632, 14217, 18027.

მრავალგუარეულობა: მრავალგუარეულობს 22121.

მრავალი (ხვ.საქ), 14129 («რამეთუ მრავალნია მყოფთანი, რომელთა ვრქემის მყოფობა»), 17824 («რამეთუ მრავალნია, რომელნი შობენ, ხოლო ცხოველ არა არიან...»).

მრავალკეცება: ამრავალკეცებს 18318.

მრავალკეცი („მრავალნაირი“) 108 («გამოსცდის მრავალკეცთა პირთა ზედა»).

მრავალმეტადინეობა: მრავალმეტადინეობს 2118.

მრავალმკული 21218.

მრავალმრჩობლი („მრავალნაირი“) 2221.

მრავალსაქადგოა („მეტერნაირად საქამათო“) 37 («აღმოაჩინოს ესე მრავალსაქადგოა ვოთი»).

მრავალსალადი, მრავალსალადოა (ეგეუ სა მრავალსაქადგოა) 638 («მრავალსალადი ვოთი»), 8111 («მრავალსალადოა ვოთი»).

მრავალსახე 2518; უმრავალსახე 5324 («და კუალად უმრავალსახე გუარო უკუნქცევათა»).

მრავალსახეობა 4928.

მრავალსქიდიანობა 21210. ს. ს. ს. გვ. 241 ს. უ. მრავალსქიდიანობა.

მრავალმრთეობა 11222.

მრავალძალეობა („აღიდი ძალის მინიკება“): ამრავალძალა 327.

მრავალზრახნილი („ძალიან მიხვეულ-მოხვეული“, სრახნილის მსგავსად) 2240 («და ვკრინთო მსა, რომელი იგი იყო ქუაბი მრავალზრახნილად ქცეული»).

მრავალჯერი: უმრავალჯერეს 2278.

მრავლობა: იმრავლა 238; მრავლდების 12810.

მრავლობა 231.

მრგული *adverb.* 21518 («მრგული და შესფეროებული»).

მრგული *subst.* („რკალი“, „წრე“, „ბურთი“) 854, 14, 22512 («მრგულისა საწყრვერ კელის-კულ მისაწითომელ არს გრძნობისა ჩუენისაგან»).

მრგულივითი 21524 («სფეროებრ მრგულივითისა ცისა»).

მრთულურად (v. I. მთულურად) 21911.

მრთველობა („მეერთება“, „მეზავება“ „პარმონია“) 2178 («მრთველობანი ძალთა და კმათანი» = „სიმებისა და ხმების პარმონია“).

მრიცხუელობა იხ. ვარსკვლავთ-მრიცხუელობა.

მრიცხუეული 1138.

მრუმე („ბნელი“) 17828 («ცხოველად მრუმედ აღმოაჩინეს»); უმრუმე 5512 («უმრუმე და ბინდის-გუარ»).

მრუმედ 3618, 10422, 17920.

მრუმე-ქმნა («დაბნელება») 1734, 8.

მრუმობა: მრუმობის 18328.

მრჩობლი 11622.

მრჩობლობა („გაორმაგება“): იმრჩობლებს 20724.

მხახი 20712.

მსგავსად 204.

მსგავსება 10821 (ღა სპირაღ).

მსგავსი (სპირაღ); 12322 («მსგავსისა და ხატისა თვისადა»), 16828 («ხატნი და მსგავსნი თვისნი»).

მსწრაფლი: უმსწრაფლესი 11421 («დაურთო მყისი, ვითარ უყამო და უმსწრაფლესი»); უმსწრაფლე 11423 («უმსწრაფლე და უყამო არიან») უმსწრაფლეს *adv.* 1342.

მსწრაფლობა: იმსწრაფლეს 21813.

მსხუება (,,განსხუება“) 22010.

მსხუერპლი 20910.

მტკიცე 724.

მტყუვარობა („მატყუარობა“) 22316.

მუნ 5410,12 (ღა სპირაღ).

მუნად (=მუნ) 14722.

მუნაი („იქაური“) 7334 («სადა მიხუნი, მუნა მსა აღგილისგან დაკლებულ მინხუზონი»), 10823 («მუნა აღმკული ყოველი დაიპყრეს იგავთა და იგავის-იგავთა»).

მუშაკობა 1028.

1. მუჭლი (ლექსისა) 22328 («თითოსახეთა სახომთა იამბიკოთა მუჭლთასა ასაწაწავებს»).

2. მუჭლი (საკათი მუხლს უწოდენ ლერწმის როკსა და მისთანათა) 147 («ვითარ იქელსა შორის წუელაჲ, ფხაჲ, ლერწამი, მუჭლითა»).

მურინველი 185.

მურია („ფრიადი“) 2098 («ცეცხლი... და გარემოს მისსა ქარ-სეტყუაჲ ფრიად მფრიად»).

მქადაგებელი (=მეტყუელი) 2143.

მქნე („მქმნელი“, „მყოფელი“) 3327. იხ. უარ-მქნე.

მქუსველი („მქსოველი“, გაღატ. „წარმომშობი“) 942. შემდ. აღქუსვა.

მღდეღმთაფრობა: მღდეღმთაფრობს 16624.

მღდეღმოქმედება: იმღდეღმოქმედა 3514.

მყარება: ამყარებს 1780.

მყის 715, 124, 3820 («მყის უჩინო ჰყოფს»; შუად. 1307 («არღი უჩინო ჰყოფენ»); უმყისეს 724.

მყისი („სწრაფი“) 11421.

მყო („მყოფი“) 5620, 620, 9028.

მყოფი 265 (ღა სპირაღ).

მყოფობა: ამყოფება 1828, ამყოფებენ 1477; ამყოფოს 1617; იმყოფებენ 4720, მყოფობად 283.

მყოფობა 1578 (ღა სპირაღ).

მშლელი 4123 («მსრწნელი და მშლელი წესთაგან»).

მშობელობა 1817.

მშრეტი 2828 («ურთიერთას მშრეტ და დამამკუ»).

მცირე 857; უმცირესრე 22112.

მცირედი 1028.

მცირედ-მცირედ 710,14, 822. 99.

მცნობელი 1400.

მძიმე 615 («ვარისა, რომელ არს მძიმე»), 2216 («მძიმედ, რომელ არს ვარიად»).

მძლავრებაჲ 9587.

მძლავრი („მძაფრი“) 2111x.

მძლე: უ მ ძ ლ ე ს ი 2116.

მძრველობა 2256 («ქართა მძრველობანი»).

მძლუანე 2114.

მძლუარი („პროსოდია“, ზიტყვების თაყუ ხსნარი ლაქარტულს ნაწესი) 2215 («ინაჲ სასათანაოდ მოქენეცა ვარ მძლუართა ენისათა, არამედ მძლუარნი: განიყოფიან... მახვლად... მძიმედ... და სხვა»), 2212x.

მწადი („მსურველი“) 3310 («ემდეგების ყოველი მწადი საწადსა»).

მწერალი 912.

მწუერვალეებითი 2064.

მწუერვალი 4718, 17433, 17517 («ყოველნი მწუერვალნი თვსთა დასაბამთა ებადვიანა») 17810, 20813, 21822 («მოსეცა, მწუერვალი წინამეტუთაჲ»).

მწუერვალი *adiect.*: უ მ წ უ ე რ ვ ა ლ ე ს ი 1343.

მწუერვალობა („მაღლა ყოფნა“, „ადმატება“): ემწუერვალეების 17021; იმწუერვალენ 2236.

მწუხარებაჲ 2528.

მწუეობა („დაწყება“) 2152x.

მწყილი და მწყილი („დასაწყისის მიმცემი“) 2274 («პარვად განასახლურებენ სიტყუასა საგზესა და მწყილსა [ან საგზესა და მწყილსა]»).

მწყობრი 2420, 6422, 793, 21316 («მწყობრი ესე ფილოსოფოსისა მონაცვალეთაჲ»).

მკედელი 752.

მკვერი („მკვერმეტყველი“) 2242x («ბრძენთა მათ და მკვერთაგან»);

მხედვარობა: ემხედვარების 9333, 9722.
მხედველობითი („თეორიული“, უკანასკნელს საქმითი ანუ „პრაქტიკული“) 2242 («რადენი რაჲ არს საქმითი და რადენი მხედველობითი ფილოსოფობისა»), 22416.

მხელი („მხედველი“) 212x, 419, 4911, 6316, 6821, 15220, 16011.

მხელა: ამხილოს 1010.

მხოლონი იხ. მხოლო.

მხოლო 14722 («სამაღა»); 21118 («გონიერტა მათ მხოლონთა განგებისათა»).

მხოლოობა 2114.

მხრწნელი 2912, 4120.

მჭარი 7822.

ნ

ნაბადი („ნაშობი“, „წარმოშობილი“, „ქმნილი“) 6823, 21714, 21917.

ნაბრწყინი 12931 («ოდენ ნაბრწყინ და ესვითა ოდენ ნაეღვეცე», 12934 («ნაბრწყინი და ნამზევი სული»), 13014, 16 («ვითარ ნაბრწყინ და ნაკმევ მათ-შორისი სული»), 13381, 33, 15322, 15420.

ნაბუნებები 1625.

ნაგრძნი 11416.

ნადახაბამითი 7516.

ნადაში 3414 («ხესთ ნადაშთა. შეუნიერებათა პირველისა მორთულისათა»).

ნადები იხ. კეთილ-ნადები.

ნადედაზარდლევე (დედაზარდლი—„ღობა“) 124.

ნადენი 519.

ნაელვები 12931.

ნაელი 3619, 1306.

ნავალი („განვლილი გზა“) 79.

ნაზავი 3912, 9322, 20716 («საქმეთა და ნაზავთა ბუნებისათა»).

ნაზიუანი 22029 («რამათა მორთულად და აღკაზმულად გუაქუნდის გარემოსილი და მენიშენ აობათა ენისათა და მის მიერ ნ ა ზ ი უ ა ნ თ ა...»).

ნათელი 2833, 1372, 14916, 17128, 2208.

ნათლები: ანათლებს 16128; გვნათლებს 1461, გვნათლებენ 17615; უნათლებდეს 6421.

ნათლებრი 2139 («ნათლებრი ბრწყინვალედ»).

ნათობი: ჰნათობი 19631; ჰნათობენ 1428.

ნათხენი 18119; ნამენი და ნათხენი 14211.

ნათხისი 168, 568, 619 («ვითარ ნათხისა და სირასა თან შეატყუებდენ»), 6111 («ნათხისად და სირასად»), 6514, 15 («ყოველსა ნათხისა სირასასად»), 6533, 662, 768 («ნათხისად სირასამან»), 798 («ნათხისა შორის სირასასად»), 814 («ყოველი ნათხისი არსთა სირასად»), 8418 («ყოველი ნათხისი სირასად»), 8780 («ნათხისად სირასამან»), 9013 («ნათხისი სირასად»), 1488, 15414, 17211, 19610.

ნაკადი 3522, 4718.

ნაკითხავი 22123.

ნაკლული 2217 («ნაკლული ძალა რამხრმვე სრულსა ვერ ძალი იქმს»).

ნაკუეთი 5411, 6616, 10022, 1071, 21521.

ნაკურცხალი 422, 7816.

ნალექი («ნათქვამი») 8110 («მოიღე და სხეცა უპოვოთ სიცხადისათეს ნალექისისა» = «მაგალითი მოვიტანოთ ნათქვამის ნათელსაყოფად»).

ნალმოზი («ნატკენი») 21810.

ნალოცი 2088.

ნამდვლ-ყოფი 314 («სამად»).

ნამეტ 21717.

ნამუევი 12984 («ნაბრწყინი და ნამუევი») 13014 («ნამუევთა და ნაბრწყინთა»).

ნამოზეუები 917.

ნამკი subst. («შემკული» «სამკაული») 347, 6313, 6917, 1159, 14211, 1489.

ნამრლუევი («დარლუელი», «გამრლუებული») 307, 8330, 12622.

ნამწურვალი 19525 («ინდალმანი არა თვთება სულისა, არამედ ვითარ თვთებისა აჩრდილი და ნამწურვალ»).

ნამჟნი (v. l. ნამზნი) 20831.

ნანარი («ნარარი»): უნანარესი («საუკეთესო» = *ἀρίστος*) 3414. შეად. სინანარი.

ნართი («საკრავის სიმი») 1718 («მეორედ იტყოდა ძალსა-გამოსა აღმქმნელთა ნართთა»), 3418, 8623 («შეწყობა და ნართი არსთა რვთომოსად თან მოიგონე»), 10022 («ვითარ ნართი და შეწყობად სამესიკელოთა შორის ორლანთა»).

ნასული 35 («ვითარცა გონებად გასაგონსა და სული ნასულსა»).

ნატრა: ჰნატრიდა 16918; ჰნატრა 2984, 6315.

ნაქმადი 2078, 21028, 22018.

ნაქმარი («ქმნილი») 22334.

ნაქმი («საქმე») 18831, 1891, 2056.

ნაქუსი (=ნათხისი) 65 («ნაქუსსა სირასასად»), 8619 («ნაქუსსა და სირასა არსთასად»).

ნალბი («ნალბი») 2206 («ნალბი და სინანრე გარდაცემისად»).

ნალბლი (იგივე უნდა იყოს რაც ნალბი) 209მ («ნალბლი თნებისა მათისაჲ» — «მათი [ი. ი. ქალაქველი] აზროვნების მონაპოვარი»).

ნაშარავანდელი 100მ («ნაშარავანდელად ნათლად იტყვან...»)

ნაშვი (ნაშობი) 35მ, 681მ, 751მ, 132მ.

ნაშობი 132მ.

ნაცეცხლავი 2131მ («ავლნი ნაცეცხლავისა მათისანი»).

ნაცთი (ნაშეცდომის შედეგი, «გამრუდებული») 83მ («ნამრუტეცა და ეს ვითა ნაცთსა»).

ნაწერი 220მ.

ნაწილებითი 351მ.

ნაწილებობა 73მ.

ნაწილთ-შიერი 1061მ.

ნაწილი 35მ (და სხვა).

ნაწმასნი («ნაგრები»; გალტ. «შედგენილი», «შეთხზული») 481.

ნახელი (=ხედვა) 611მ.

ნახეთქი («ნაპრალი», «მონაკვეთი») 2081მ («ნახეთქთა შორის უმისათა»).

ნახიბლი («შეგრძნობილი», «განციდილი») 51, 222მ, 98მ, 108მ.

ნახუროები (საქუისიგან ხურობ) 16მ.

ნაჯლოვნები («შექმნილი») 184, 251მ («ვითარ ყოველნი შობადნი ანუ ყოველნი ნაკელოვნებნი», 3911 («ყოველი შემოქმედი რათავე კლოვნებათა და ბუნებათა თან მისცემს თვსთა ნაკელოვნებთა ბუნებითა»), 75მ.

ნაჯმევი 1301მ («ვითარ ნაბრწყინ და ნაკმევი მათ-შორისი სული»).

ნება («სურვილი»): გნებავს 14მ; უნებან 13მ.

ნება 8210.

ნერგი («მცენარე») 52მ, 1301მ, 174მ, 178მ, 195მ, 2261მ («ყოვლად სარგებლიან შუენიერები ნერგები, ასფოდელოდ სახელდებული»).

ნერგოვნებითი («ალმოცენებითი») 951მ («ვიდრე ნერგოვნებითისა ძალისამდე»).

ნესტვ («ხეცვა») 212მ («ოდეს რაა დაურთოს ნესტვთა კითარითა და გბნითა»).

ნეტარება 1512მ, 1611, 2067.

ნეტარებითი 7027.

ნეტარი 231მ, 11812.

ნეშტი 224მ.

ნიადაგ 71მ.

ნიადაგობა 1211მ.

ნივთი 4310, 1451 («უსახლანოვითი»), 15114.

ნივთიერი 20527.

ნივთოვნებითი (=ნივთი) 1367.

ნიშანი 225მ («მნათობთა მათ ნიშანებისა გამომკულეველობაჲ»), 22710.

ნიშნავ: ნიშნავს 78მ.

ნიჭი («საბოძვარი») 20817 («ყოველნი იგი მადლნი და ნიჭნი»).

ნოტიობა (უიროსინდობა უნოტიობა) 225მ.

ნუუმე («არამედ», «მაშასადამე») 191მ, 30მ, 33.

ო.

ოდენ 83მ; ოდენზე 26მ.

ოდეს 118მ.

ოდებზე 12081.

ოდესმე *adv.* 7019 და *ხმარად.*

ოდესმე *adiect.* 11918 («აწ აქა განწყოფს სამარადისოთა და ოდესმეთა»), 14320 («განაზღვრებულად ძალად ოდესმეთა ძალთა რტყკს»),

ოდესმეობა 14321, 22, 23.

ოდესმეობითი 13726 («ოდესმეობითისა მოქმედებისა მიერ»),

ოდესობა 11825.

ოდესობითი 13728 («ოდესობითისა ძალისა მიერ»), 13729 («ოდესობითად და ძალად მეკუდოთა ესე მიზეზი ქცევაჲ ცისაჲ და ციერთაჲ გაიგონე»).

ოთხი 13220, 14028, 17712 («ოთხთაჲ შორის რომელობათა»); 2252 («ცნობაჲ ოთხთა ჟამთა ქცეულებისაჲ»), 22520.

ოთხური («ოთხკუთხი») 21518.

ოთხწყრთეული 22523.

ორი 1329, 1926, 22521.

ორკერძოვე («ორივე მხრით») 22527.

ორობა 1923, 1777.

ორხახე 12926, 14312.

ორწილობა 22521.

ორწყრთეული 22524.

ოქროთხზული 8229 («გვსმა ოქროყუავეილი ესე და ოქროთხზული აღმოჩენისაჲ»), ოქროჲ 2076.

ოქროყუავეილი 8229. შეად. ოქროთხზული.

ოცნება («წარმოდგენა»): ვიოცნებთ 17225; მიოცნებენ 321; იოცნების 1002 («იოცნების და იხილვების»), 20525 («სხუად და სხუად იხილვების და იოცნების»); ვოცნა 11412; ოცნოჲ 1209 («შორობა რაჲ და სიახლე გესმნეს, ნუ ადგილითა ოცნოჲ, არამედ სიშარჯუთა და იგივეობითა»).

ოჯერი («განცალკევებული») 1524 («უცხო და თვერ არს ერთისგან»).

3.

პატივი 6215.

პატივცემული: პატივცემულა 6081.

პატიოსანი: უპატიოსნესი 4022 («რამეთუ არცა გქონდის უპატიოსნესი და პირველი მიზეზი შორის მყოფთასა»), 8920; პატიოსნად 647.

[პირატება]: ეპირატების 8881.

პირველი: 1) *adv.* («პირველად», «წინათ», «ჯერ») 3028 (და *ხმარად*); 2) *praep.* («წინა», «უწინარეს») 2728 («პირველ წარმოჩინებადმდე ერთისა იყოს სიმრავლე»), 12328 («მიზეზი პირველ მოქმედებს მიზეზთანისაჲ»).

პირველად 44 (და *ხმარად*).

პირველვე («წინათვე») 171.

პირველი: 1) («პირველი») 2932 («პირველი შედგმული, რომელ არს პირველი არსი»), 16221 (და *ხმარად*); უპირველოჲ 3024 («რამედუ შედგმული პირველი ერთთაგან პირველთა, ხლონ ერთნი პირველნი ერთისაგან უპირველოჲსა და თვთყოველთა პირველისა»), 663; 2) («წინანდელი», «ხემომოყვანილი») 2815, 328, 13028 («ვითარცა პირველთა შორის ცხადად გარდადევითა» = «როგორც ხემომოყვანილთავეთაში ნათელყვავით»).

პირველობა («წინ ყოფნა», «უწინარეს არსებობა»): ეპირველების 1817.

პირველობა 8412, 11282, 2018 (აშემდგომობა და პირველობა).

პირი: 1) („დებულება“) 47 (აღიღებს მას აღმოჩენილსა და უმბიღებელსა პირსა და სხუასა შემდგომსა აღმოჩენსა იღებს დამრკიცებულსა და უცილობელ დებულებას და სხვა შემდგომს [დებულებას] ამტკიცებს“), 618 (აუქუნქვევისათვის და უკუანათ პირთა აღებისაა „დებულებათა უკუგდებისათვის და მათი კვლავ მიღებისათვის“), 172; 2) („მნიშვნელობა“) 617 (რაათა ვიკმარებდეთ კმასავე თანა და პირსა სიტყვასაა რათა ვიხმაროთ სიტყვის გამოთქმისა და მნიშვნელობის შესაფერისად“), 109 (გამოსცდის მრავალკეტა პირთა ზედაა სინჯავს მრავალნაირი მნიშვნელობის მხრით“), 5227, 2207.

პირმშობა („პირველი“, „უწინარესი“, „უზენაესი“, „პირველ წარმონაქმი“) 11721 (დმოუზუნეს ესვითანი ესე ძალნი თვნიერ პირმშობთა და მიზეზთაჲსა, რომელ არიან სამარადმყოფი საუკუნენი), 21514 (აწილუაროს რაჲ წენტილი, შეიქმნა წრფელსა, რომელ არს ძე პირმშობა მისთა); უპირმშობესი („უპირველესი“, „უზენაესი“) 2322 (აუქნელ უკუე ერთ არს პირველი და ზესთ ერთი, რომლისა სხუაჲ არდ იყოს უპირმშობესაა „უქნელი ერთი არის პირველი და უზენაესი, და სხვა რამე, მასზე უფრო უზენაესი, არ არსებობს“), 1992 (აქონან თვს შორის იგავნი ყოველთა გრძობადთანი, ვითარ უპირმშობესსა და მიზეზსა გრძობადთასა). შეად. საპირმშობა.

პირ-შეუპრობებელი 551.

პოვნა: პოვნებს 311; ეპოო 2818; ეპოოთ 1210, უპოოთ 8110; პპოვო 15614; პპოვონ 1510; იპოვებიან 7622.

პოვნაჲ 7616, 19424.

პყრობა: იყყრობ 1518; იყყრობენ 17128; ვიყყრათ 20720; იყყრა 1517; იყყარ 3021; იყყრენ 228; უყყრის 10528, 13411, 16; იყყრობიან 21010.

პყრობაჲ 21714.

უ

უამი (უამი); 14128 (აუამი, ვითარ ხატი საუკუნოჲსაჲ).

უამიერი 10710.

უამითი 1727, 2610, 11222, 15022 (აუამითთა ქვევქთაგან).

უამის-ქუეშე 2614, 11028.

უირ (აუეორე ხმის გამომცემი სიმი საკრავისა) 2174, 12.

რაბამობა: ერაბამების 11216.

რაბამობაჲ („ანალოგია“) 15320 (ერაბამობისაებრ თვსთა მყოფობათაჲსა).

რამეთუ 315 (აჲ უამი).

რაჲ pron. 918 (აჲ უამი).

რაჲ cop. 2328 (აჲ უამი).

რაჲგუარადუა 2217.

რაჲგე 2422, 4110 (არცა რაობაჲ რათაჲგეჲ), 6222, 14119 (აჲ უამი).

რაჲზომვე 15328.

რაჲზომითა 11929.

რაჲზომობაჲ 14117.

რაჲათა cop. 38 (აჲ უამი); რაჲათ-უცა 38 (აჲ უამი).

რიანე პეტრიწი I.

რადცა 318, 16211.

რაობაა („ყოფნა“, „არსებობა“) 3128, 4110.

რაოდენი 12430.

რაოდენიცა 12438.

რაოდენობაა („რაოდენობა“) 22718 («რამეთუ უწყოდის მოგზაურმან რაოდენობაა გზისაჲ»).

რალად („რანაირად“, „რავგვარად“) 4218.

რალუი („რანაირი“, „რავგვარი“, „როგორი“) 1462, 2086.

რაცხვა: ჰრაცხვით 17938; ჰრაცხვენ 624, ჰრაცხე 1025; ნუ ჰრაცხე 6611.

რბენა ურბის 22511.

რეცა: ჰრეკდეს 418.

რეც თუ („როგორც“, „ეთიმც“) 3421, 11980, 13416 («უპყრებს ადგილი რეც თუ ქუეშე-მდებარეთაჲ»).

რეცრე 5226.

რეაწყრთელი 22522.

რთვა: ჰრთავს 1828; ჰრთო 10815 («ჰრთო და აღამუსიკელნა ზურნი გონიერნი»).

რთვაჲ 1920 («ყოველნი თხზვანი და რთვანი ერთისა მიერ»), 2225, 1125.

რიცხობაა 21614 («იყოს და ათი ვითარ სრული რიცხობითა»).

რიცხ 1114 (და სხვადა).

რიცხუებრი 207.

რკინაა 1226.

რომელ: ამით რომელ 7415; ამისთვის რომელ 1517.

რომელი 314 (და სხვადა);

რომელიმე 1813,4.

რომელობაა („თვისება“ ოთხთა კავშირთა; ასეთი ოქსიპეობა სიმკურვალე [ფეხლას], სიგრილე [აირას], სიკმელე [ქუეჟანას], სინოტიე [წყალას] 2616, 2921 («ვითარ რომელობანი ოთხთა ასოთანი»), 4610 («რომელობანი ოთხთა კავშირთანი»), 5122 («ურთომელო სხეული გარომელების ოთხთა რომელობათაგან»), 7417 («ურთიერთას წინამეწყითა რომელობათა» = „ერთმანეთს დაპირისპირებულ რომელობათა“), 1069 («მიუღრეკელ არს ადგილითაცა და რომელობითა»), 10623 («რამეთუ ცეცხლი და აირი უმჯობეს შედგომილთა შორის, და მათ-მიერიცა რომელობაა უმაცხოვნებულეს»), 1709, 17712 (ოთხთაცა შორის რომელობათა»), 1814, 1957. იხ. გარომელება; და-რომელება.

რომელობითი 17018.

რური 2138 («რური და საწყმედოა»).

რკუმა: ერკუმის 662, 14130.

რკუმული, რკმული 2175.

რლუევა: არლუევს 122, ურლუევდეს 516.

რლუევაა 22211.

რჩევა („არჩევა“, „გამორჩევა“, „უმჯობესად ჩათვლა“): ვირჩიე 21030.

რჩეულთ-მოკმელი („საუკეთესოდ მკეთებელი“, „საუკეთესო ოსტატი“: ზღაპის ძეგთაძეგუი) 8716 («ვითარ რჩეულთ-მოკმედმან ღმერთმან»).

რჩეულნი („საუკეთესო“) 3416 («მის რჩეულ-მეკელოვნისა მიერ წარმოდდებდად გუართა გონიერთა»), 15128 («ყოველი მორთულეობა რჩეულ-მეკელოვნისა ღმრთისა»); ურჩეულესი 3418, 21414.

რჩეულ-მეკელოვნი იხ. რჩეული:

რცხუნა: ჰრცხუნეს 211.

ს

საბაძავად 6631.

საბწინი (v. l. საბრწყინი = „შუქი“) 8712 (ვითარ ჰშუენოის მარადის ყუაეილი საბწინთა [ხელონაწეუ C საბრწყინთა] და ინდალმათაჲ).

საბჭოა 20719 («რათა გავბჭოთცა და საბჭოსა შორის სულისა ჩუენისაჲ»), 22018 («რადეე ნაქმადი ტკივილთა ჩემთა საბჭოდ მათ წინა დაედებოდის, ვითავე ხედვათა ჩემთა მაცხოვნებელი»).

საგდები („საბელისაგან გაკეთებული ბადე, უძლიერეს მხეტთა საკერი“) 22410.

საგზე („გზის შესახები“) 2274 შეად. დამწყილი.

საგონი (ეუვე საგონოჲ ოიარსც) 721, 622 («რადე რადეე მისცე საგონსა დასი მხოლოთაჲ = მხოლოთა წყებიდან რაც უნდა გაზადო შეცნობის საგანი...»); საგონა („შესაცნობია“) 578.

საგრძნოა („საგრძნობი“, „რაც გრძნობით აღიქმის“) 16212.

საგულიბთქუმოა („სასურველი“) 339 («ყუველი საწადოჲ და, საგულისთქუმოჲ»).

სადა („სად“, „სადაც“) 18122, 24.

სადამდის 12418.

სადაჲთ 902.

სადაჲთობით 21525.

სადაობა („სადაურობა“) 9925.

სადეენოა 3428 («ცნან რად სადეენოჲ საწადთა თვისთაჲ»).

საერო: უსაეროესი 2271. იხ. გარეშე 2.

სავლტოა („გასაქცივი“) 3319 («სდეეს მას არა თუ ვითარ სავლტოსა»). შეად. მავლტოა.

სავსება 12625, 2107.

საზესთაოა 587, 735.

საზიარებელი 1112.

საზომი (ლექსისა) 22325 («თითრსახეთა საზომთა იამბიკოთა ლექსთასა ასწავებს»).

საზღვარი 114 (ლ. სპანდ).

სათავისთავო 12522 («ხოლო მოქლებათთუს ძნელ და თვთ სათაქისთავო არს წიგნი აღმოსაჩენთაჲ»).

სათანადოდ („სატიროდ“) 20418.

სათანადო („სატირო“) 1325 (ლ. სპანდ).

სათარგმანოა 7128, 22227.

სათნობა 21427.

სათუთი 3419.

სათუთოა 4011 («სად ვთოსა წესსა მათთა მყოფობათასა მიმცემი»).

სათულაჯი („რიცხვი“) 2417.

საიდუმლოა 7014 («სამლდელოა საიდუმლოა»), 7829, 30; 844.

საკითხავი 611.

საკრველი („ბორკილი“) 12412 («რამეთუ ვერ ვინაჲ განველთას საკრველთა ერთობისათა არაობაჲცა ნივთისაჲ = „ერთის ბორკილებს თავს ვერ დაადწვეს ნივთის არყოფნაც“), 17022 («რამეთუ ვერცა არ-მყოფი, ვითარ არ-მყოფი განველთას საკრველთა ერთობისათა»).

საკუთარი 22326.

ხაკუთრად 7719.

ხაკუთრება 22696.

ხაკუთრებით 12620, 21620.

ხაკვრვოა 358.

ხამარადისოა 1518 (და ხმარად); არსამარადისოა 10630.

ხამარადისობა: ხამარადისობას 806, 15114; ასამარადისობას 19924.

ხამარადისობა 1515,7 («ამისთვის რომელ ჰხესთაობს და ჰმეტობს სამარადისობა უკუდაგებასა»); არსამარადისობა 10634.

ხამარადმყოფი 3018, 4230 («საუკუნოა, რომელ არს სამარადმყოფი»), 1082, 17118 («სამარადმყოფისა, რომელ არს საუკუნოისა»).

ხამართლად 1920.

ხამართლი 21920 («არ დავიცილო კერძოხ სამართლივ მოქმედთა»).

ხამარჯოდ 21328.

ხამება 21610.

ხამი 21618, 21717.

ხამცი („შესამკობელი“, „სამქაული“) 21118 («მეხუთისა მის არსებისათვის; რომელსა ჩუნ ცად უწოდთ და ყოველთა სამკეთა მისთვის, რომელნი მოჰრთნა და ამკენა მექმეან მათან სიბრძნეან»), 21524 («ცისა და ყოველთა სამკეთა მისთა»).

ხამობა 203, 6420, 1778, 2101, 21324, 2155, 21625 («ხესთ მექნეობა წმიდისა სამობისა»).

ხამობით 20924 («ხამობით ხედვისათვის საღმრთოისა ბუნებისა...»).

ხამოთხე 5223, 2067, 21218, 2154, 22617, 23, 24, 25.

ხამოხი 20516 («ტყავებრი სამოხი»).

ხამოყუსოა 2172.

ხამოციქულოა 2199 («სახარებათა შინა განიცხადების და სამოციქულოთა და სხუათა ესეეთა»).

ხამსახე 6782.

ხამსახეობა: ხამსახეობს 818.

ხამუსი, ხამუსიკელოა, ხამუსიკოა, ხამუსოა იხ, ზემოთ გვ. 239.

ხამლდელოა 7014, 9728.

ხამყოფოა 21618.

ხამყოფი („სამკუთხი“) 21518, 21728. შეად. ოთხყური.

ხამხილი 2198 («წარეცონა სამხილი უსწავლელობისა»).

ხანეტაროა 465, 21114.

ხანთელი 4510 («აღმობარწყენს სანთელსა აღმოჩენათასა»), 828.

ხანიადაგოა („მუდამ“) 98.

ხანიადაგოა („სამუდამო“) 1372 («ხანიადაგოსა შორის ნათელსა უკუდაგებისასა»), 14021.

ხაოცი, ხაოცი („წარმოდგენა“) 2812 («მოაქუს ხაოცნი ერთისა»), 3431 («აქის ხესთასა უწყება ხაოცთა ორივე ესე თან შეურწყუამს»), 10831.

ხაპირველოა 6218.

ხაპირმშოა („უპირველესი“) 21718. შეად. პირმშოა.

ხარეცე („სარეცელი“, „საწოლი“) 22021.

ხარკუმელი: სარკუმელთა 529, 20, 586 («თვრათ ენად [მხედველ], რომელ არს ეს ვითა ნაკადი მზისა შარავანდთა სარკუმელთა და არ შიგნითა»).

ხარწმუნოება („დამაჯერებლობა“), 406, 8, 4325 («ამას სიტყუასა სარწმუნოება»).

თვთ თვს შორის მოაქუს»).

- სარწმუნო 19712.
- სასათანარდ 2214.
- სახაფრჯოდ („საფრთხედ“) 22218.
- სახახოდ („სანიმუშოდ“) 3914. იხ. სახე;
- სასმენი 209.
- სასოა („იმედი“) 7622.
- სასურვოა („სასურველი“) 57, 4527 («სატრფოა და სასურვოა»).
- სახწავლოა („სწავლა“, „მეცნიერება“) 428, 2224, 22018.
- სატრფოა 3311, 17, 341.
- სატვფროა („გამოხატულება“) 1718. იხ. ზეჰოთ კვ. 236 ეკმაგიოა.
- საუკუდავოა 6124.
- საუკუნეობაა 1888.
- საუკუნითი 12082.
- საუკუნოა 10710 (ღა სჰირად).
- საუკუნეობაა 14181. იხ. საუკუნეობაა.
- საუწყოდ 21020.
- საუწყოა („საცოდნელი“, „ცოდნის საგანი“, უღრ-ს საცნოა) 1658.
- საფარვოდ („დასაფარავად“) 21231.
- საფუძველი 49 («დასდებს საფუძველსა აღმოჩენათასა»), 8728.
- საფუძველება („საფუძველად დადება“): უსაფუძველებს 176.
- საქანი („კარი“) 848 («გუესმა აწ აქა და განგულო დიდი საქანი გულისხუმის-ყოფისაა»).
- საქმარი 22682.
- საქმე 264 (ღა სჰირად).
- საქმიერობაა („საქმიანობა“): საქმიერობით („პრაქტიკულად“) 22588.
- საქმიითი („პრაქტიკული“; უპირისპირება მხედველობითი „თეორიული“) 2242, 17. შუად. მხედველობითი.
- საქმოა („საქმე“) 708, 9028 («არ ვითარ ორღანებრივნი და უღარესნი საქმოთანი»).
- საღმრთისმეტყუელოა 38.
- საღმრთოა 732, 9728, 12590 (ღა სჰირად); უსაღმრთოესი 1847.
- საყდარი („საყუდელი“, „ადგილი“) 414, 16630, 2096.
- საყუდი 2142.
- საშვოა („საშობი“, „შესაქმნელი“) 358.
- საშოა („საშვილდოსნო“) 1051 («შორის საშოსა ცხოველთასა»), 1901 («საშოსა შორის ერთ და იგივე გუარი თესლისაა»).
- საშუალ, საშუვალ ძმს. 2833.
- საშუალი 1021, 4224, 25.
- საშუებელი („შეების მიმცემი“) 21017 («უწოდს ღუარად საშუებელთადა»).
- საშუები (=საშუებელი) 22621 («ქუეყანასა რასმე საშუებსაა»).
- საშუელობითი (უპირისპირება უსაშუელოა) 2881, 2934, 8.
- ხეცავი („სადარაჯო“) 2081.
- საცთომად 318.
- საცნაური („ცხადი“) 337, 17018 (ღა სჰირად).
- საცნოა („ცოდნის საგანი“, „საცოდნელი“) 9827, 10581 («საცნოა ხედვისაა»), 1658.
- საცხალოა 727.
- საძიებელი 125, 2827, 10211, 22711.
- საძირკვ („საძირკველი“) 998 («არა არს მოქუნე საძირკვუთა, კსე იგი არს

ქუეშე მდებარეთა», 9912, 15.

საწადი („სასურველი“, „წადილის საგანი“) 3310.

საწადოა (=საწადი) 339, 16.

საწარმოა 6219 («ვითარ მიზეზსა და მიზეზოანსა შორის და წარმოსა და საწარმოსა შორის»).

საწონელი („საწონი“) 2074 («ვითარ ვინამე საწონი-საწონელთა»).

საწონი 2074. შეად. საწონელი.

საწყი („დასაწყისი“) 22513.

საწყმედოა („წყმედის ადგილი“) 2136.

საწყური („დასაწყისის მიმცემი“, „წყარო“) 341 („სატრფო და საწყურად“), 3822 («საწყური არსთა წადილისაჲ»), 443 («თესთა ტკივილთა საწყურად»), 4938 («რამთა პოვოს თეს-შორისისა ერთისა მიერ საწყური მყოფთა და მზე ერთთაჲ»), 12610 («ყოველთა საწყურსა ერთსა»), 16627 («არსთა მამისადმი, ვითარ ყოველთა საწყურისადმი»), 18019 («ალიყვანებს უდარესთა ვიდრე ზენათა მიზეზთამდის და ვიდრე თვთ მის მყოფთა საწყურისამდე»).

საქეშმოა („საქეშმარიტო“, „ქეშმარიტი“) 6130.

საქიროა („გაქირვების მომტანი“, „ძნელი“) 923, 13210 («აქა ხედვანი მოქონან საქირონი და ღრიფნი»).

სახარება 2199.

სახაროდ („სასიხარულოდ“) 1910. იხ. სახაროა.

სახაროა („სასიხარულო“) 7218 («ამათ თავთა შორის ფრიად სახაროთა გულსახუმოთა»).

1. სახე 21521 («ყოველნი ნაკუთენი და სახენი»).

2. სახე („მაგალითი“, „ნიშუმი“) 312, 1112, 302, 426, 6633, 6720, 8110, 8919, 16124; სასახოდ („სანიშუშოდ“) 3914. იხ. მოღება.

სახება („სახის მიცემა“): სახებეს 17631; უსახებეს 1, 1811. იხ. სახვა.

სახელი 623, 2205.

სახელდება: სახელსდეა 5831.

სახელდებული 1732.

სახვა: ესახვის 1911, ესახვიან 1204 («უმეტეს ესახვიან საყოველთაონი-საუკუნესა»), 12230; ესახების 21327; ესახებიან 1410, 7411.

სახილაგი 21511.

სახიობაა („სიმღერა-თამაში“) 21224 («ოდეს რა დაჯრთოს ნესტკვა-კითარითა და ებნითა და სხუათა მორთულეებათა სახეობითა ორღანებრივითა და გარეშითა»).

სახისფერება: ესახისფერებიან („იმავე სახისა ხდებიან“, „ესახვიან“) 15519 შეად. სახვა.

სახოვანი 9328.

სახრწნოა 10232.

სახუდრი („შესაფერისი“, „სათანადო“, „კუთვნილი“) 172 («რომელი ესე სწოლიონთა შინა გარდაიცნეს პირველვე თესთა სახუდრთა ადგილთა შინა»=ეს გადმოცემულია წინათვე სქოლიოებში თავის კუთვნილ ადგილას [წათანადო ადგილას]), 4818 («რომელი ესე თესთა სახუდრსა ადგილსა აღმოჩინოს»), 21722.

საჯმარი 1027.

საჯუმილი („ცეცხლი“, „კოცონი“) 2225.

საპაზროა 5715.

სენთ მოურნეობა („სენის მოვლა“) 22532, 22618.

სენი 2222.

სეტყუა 2097 (ქარ-სეტყუა):

სენნაობა („სახელი“, „გარეგნული მსგავსება“): სენნაობით 8524, 1155 (სენნაობით უწოდონდა ნუ არ სე ბ ი თ), 1417 (ზუღელით და სენნაობით).

სიხლე („სიხლოვე“; უძრავსიხლება შორობა) 6031, 1209 (ზოლო აქა შორობა და რა და სიხლე გესმეს, ნუ ადგილითა ოცნო, არამედ სიმარჯვთა), 15416 (ზოლო აქა გესმენ რა სიხლენი, ნუ ადგილითა განიცდი, არამედ სიმარჯუენი გაიგონენ მოქმედებათანი); სიხლეთაებრ 15416. სიბრძნე 1308 (სხუეტნი სიბრძისანი ყოველნი პლატონურნი დიდნი), 22323.

სიგლახაე 834.

სიგრილე (უძრავსიხლება სიმკურვალე) 2528, 1197, 17714.

სიგრძე (ერთი სხვა განზომილებათაგანი) 509 (სამთა მიერ განსაზიბდა, — ვიტყვ სი გ რ ძ ე ს ა, სიგრცესა და სიღრმესა).

სიდიდე 22522.

სიფლოლა (ალტოლა, „გაქცევა“) 731 (ქმეცადინოას სიფლოლად და განგდებად მას), 10023.

სიგრცე (ერთი სხვა განზომილებათაგანი) 3014, 509, 17114. იხ. სიგრძე.

სიკეთე 18122, 28.

სიკულილი 2834.

სიმარტივე 9719, 12528.

სიმარჯუე („გამოსადეგობა“, „უნარი“) 994, 1209, 13817, 15416, 19028, 1969.

სიმახვლე 42.

სიმიღრე 5221, 834.

სიმრავლე 108 (და სხვა).

სიმრგულე 22511.

სიმრთელე 911.

სიმტკიცე 2221, 16616, 2058.

სიმტკიცეთაღწერილი 22427.

სიმკურვალე (უძრავსიხლება სიგრილე) 2523, 5723, 11418, 13614, 17714.

სინათლე 1526.

სინანრე („სინარნარე“) 2208 (მეწყობა და მორთუა ენისა და ნაღბი და სინანრე გარდაცემისა).

სინოთია (უძრავსიხლება სიკმელე) 17714.

სირა (მედნე წყება) უძრავსიხლება ნათხზი; ადგილები ს. სემოთ გ. 239 და ს. წამოთვლილი ადგილები უძრავსიხლება 168 (სირასა შორის რიცხვასა, რომელ არს ნათხზი), 3629, 619, 11, 6514, 15 (ნათხზსა სირასასა), 768, 798 (ნათხზსა შორის სირასასა), 8418, 8730, 9013, 15414, 17211, 17923, 18080. შეადნათხზი.

სიწახე 7029, 12032 (ანაგი ცისა სისახესისა), 16581 (ვეითარ კრონოას გონიერთა სისახეთაჲთ დამორვალე).

სინრულე 3732.

სისწორე 6228.

სიტყვებითი („ლოგიკური“), 197, 17425, 2147, 30, 22232; სიტყვერობითი 22417; სიტყვერობით („ლოგიკურად“) 22524.

სიტყვებრი 311.

სიტყვერი 1) 13522, 2212; 2) („ლოგიკური“) 19711.

სიტყვითი 19610 (სული სიტყვითი, ვითარ კაცობრივი).

სიტყუა (ვიტყვ, იტყვს, ვიტყვთ). 108, 9 (და სხვა).

სიტყუათა-შინაჲ 223ჲ0.

1. სიტყუაჲ („სიტყუა“) 1427, 11321, 2077, 2205 (ლ^ა ს^ჰა^ლ); მიდმო სიტყუაჲ („საუბარი“, „დალოგი“) 2073; სიტყუკს მიდმო 2235.

2. სიტყუაჲ („დებულება“, უი^ას^ას^არ^აგ^ას^ა სქოლიო) 2815 («პირველთა შორის ვრცელად გარდაიდვა, ვითარ სიტყუად და არა სხოლიოდ»), 313, 4325 («ამას სიტყუასა სარწმუნოებაჲ თვს შორის მოაქებს»), 19712 («სიტყუამან სარწმუნომან დაამტკიცოს»).

სიტყუება: ისიტყუა (*aor. act.* ლ^ა *aor. pass.*) 21315 («ისიტყუა [„თქვა“] უცნობომან გულსა შინა თვსსა»), 323 («ვითარცა ისიტყუა პირველთა შორის» = „როგორც ითქვა წინა თავებში“).

ხიფიციხე 2219.

ხიღრმე 10212; (ე^ლა ს^ჰა^ლ გ^ას^ას^არ^აგ^ას^ა) 509, 21512. შეად. სიგრძე;

ხიჩქური („მეკველობა“, „მგონებლობა“) 22518.

ხიცხადე 518, 255, 6633.

ხიძე 22635.

ხიწლოჲ („სიწვრილე“, „სიხუსტე“) 321, 9519 («ხესთ მიხეზობად და დამბადად ჰრაცხე ყოველთა სიწლოთაცა გონებისათა»), 9718 («როდენცა წარჰვლიდეთ, ეგზომცა დაგვკვირდების სიწლოჲ გონებისაჲ»), 9725 («სიწლოჲ და სიწმიდე»), 9728 («სიწლოსა აღწერისასა მიეცეს საღმრთოჲ ისტორიაჲ»), 9923 («სიწლოსა მივსცენით აღმოსაჩენისასა»), 9922 («იხილე აქა სიწლოჲ ხედვისაჲ»), 1035 («გაკსოვსა, ოდეს მოქმედებისა და არსებობისა სიწლოსა აღმოსაჩენთასა და სივრცესა თხზულებებისა მივეციოთ?»), 10524 («თანა გუაც, რაჲთა დავხედვიდეთ სიწლოსა ხედვისასა»), 11320 («ესე თავი ფრიადითა სიწლოჲთა ხედვისათა დაკვირებულა»), 18515 («აქა თანა გუაც, რაჲთა ყოველი სიწლოჲ და სიკშოჲ გონებთაჲ გასაგონო ჩუენდა ვყოთ»). შეად. სიკშოჲ.

ხიწმიდე 9725, 15520.

ხიწმიდეობითი 1799, 12.

ხიჭაბუკე 422.

ხიხარული 2523.

ხიკმელე (უი^ას^ას^არ^აგ^ას^ა სინოტიო) 17715.

ხიკშირე 16718.

ხიკშოჲ („სიხშირე“, „სიჭარბე“, „სიხუხე“) 321 («სიწლოჲთა და სიკშოჲთა შენადგოათაჲ»), 313 («ესთა სრულყო სიტყუაჲ მეექუსე სიკშოჲსა მიერ აღმოსაჩენთაჲსა»), 5820, 9724, 1038 («ისმინე, გამგონეო, სიკშოჲ და შეუენებაჲ აღმოსაჩენთაჲ»), 11932 («თანა [გუაც], რაჲთა ხედვათა სიკშოსა და ზუავსა გზა-უყოფდეთ), 1216 («აქა კულადცა გამოსცდის სიკშოსა აღმოსაჩენთასა»), 18515, 19119 («სამ სახედ დავლექეთ სიკშოჲ გარდაცემისაჲ»), 19932. შეად. სიწლოჲ.

ხიპავე („სიპავე“) 8217.

ხმენა: გესმა 3230, 459, 5812 (ლ^ა ს^ჰა^ლ); გესმას 1721; გესმაჲ 5335 (ლ^ა ს^ჰა^ლ); ისმინე 3315, 4422, 4825; ისმე („ისმინე“) 5611.

ხნუულეზაჲ 2269.

ხპაჲ 21729 («მეფენი... სამყურად უდასდებიან წყობასა სპათა თვსთასა»).

ხრულეზაჲ 1417.

ხრული 1416, 9029 (ლ^ა ს^ჰა^ლ); უსრულესი 9116; უსრულე 8918, 9118.

ხრულ-მეფი 6810.

სრულობა 1415.

სრულ-ყოფა: სრულ ყო 3224 (აა სპაად).

სუ-: ესუა („ჭყავდა“) 418.

სულთმაცხოვნებელი 20831.

სული 112 (აჲსულისა მიერ სიტყვებისა), 16524 (ვითარ სულე ბი ღმერთთა და იროთაჲ), 1858, 19610 (აჲსული სიტყვითი), 20828 (აჲსულე ბნი ჩუენ კაც-თანია), 20920.

სულითთამო 4118 (აჲფროს არსთადა დრასტიროჲ ჰქონდის მოქმედება და უმ-ჯობესი, ვითარ ყოველთა ციერთა ქუეყნიერთაჲსა, და ვითარ ცეცხლსა სხუათა კაცშირთაჲსა, და ვითარ გონიერთა სულითთამო, და ვითარ სულითა სხეულთამო).

სულითი 3182, 33, 4119, 6722.

სურვილი: სურის 3518.

სურვილი *subst.* 3518, 626, 1291.

სუეტი 1308 (აჲსუეტნი სიბრძნისანი ყოველნი პლატონურნი).

სძალი 22635.

სწავლა: ასწავებს 22328; ასწავებენ 528; გვსწაველია 528; გვსწავიეს 1257; ისწავო 13784.

სწავლაჲ 8334 (აჲსწავლის მძიებელი).

სწავლულეებითი („მათემატიკური“) 2412, 22228.

სწორად 85.

სწორგანუოფილი 151, 8.

სწორგანხეთილობა 1632.

სწორება 469.

სწორებით 2129, 608, 6718, 14628.

სწორი 1438 (აა სპაად).

სწორ-მოქმედება („თანაბარი მოქმედებისა“) 14625.

სწორ-ძალი („თანაბარი ძალისა“) 14625 (აჲრ ყოველი მიზეზი უსხეულოჲ სწორ ძალ და სწორ მოქმედება).

სხამს 21124 (აჲსუ ღმერთი სახელთა სხამსა, ვითა იგი ჰეტრე, იოანე, ანუ არა ესთა არა?).

სხენან („სხედან“ 1257, 16211, 18218.

სხეულენი 5118, 6721, 1324.

სხეულთამო 4119. შეად. სულითთამო.

სხეული 219 (აა სპაად).

სხეულენი 1268. იხ. სხეულენი.

სხვთი სხუად 733.

სხუადობა 5312.

სხუაება: ასხუაებს 7429, 8025; ასხუაებდეს 796.

სხუაჲ („სხვა“, „მეორე“, „განსხვავებული“) 3318 (აა სპაად).

სხუაობა: სხუაობს 22117, სხუაობს 22117 (იხ. აგრეთჲ ასხუაებების 10924).

სხუაობაჲ 5418.

სხუებრ 329.

სხუე 793, 4.

სჯა: ვსჯიდეთ 2078; უსაჯოს 21928 (აჲთუ ვინ კეთილ-მებჭემან იხუდრნეს სიტყუანი ჩემნი, მი დმო უსაჯოს გულსკმის ყოფსაჲ); ისჯების 20711 (აჲმიდმო ისჯების); ვისჯებოდი 22016.

სჯაჲ 2148.

სჯულის-მდებელობა 22616.

ტ

ტბა 384 («კეთილობა ვითარცა ტბაა რაჲმე უჭიდოდ კეთილთაჲ»), 2188 («წმი-
დასა მას ტრფიალებათა ტბებსა...»)

ტევება: უტევებს 359.

ტენვა: იტია 21021 («ვერ იტია თჳს შორის, განმნოლტებულად»);

ტეფრი («ხშირი ტყე») 319.

ტკივილი: ვიტკივე 5329 («ესე ამათჳს ვიტკივე, გამგონელა»);

ტკივილი *subst.* 22018, 2228, 22588 («ტკივილთ-მოყუარებამან»);

ტომი 7322, 8622, 13128 («ტომისა შორის განიცადნე ყოველნი გუარნი»), 15628,
17729, 1787 («სხუაჲ არს ტომი ერთთა-შორისი და ღმერთთა»), 17818,
17922, 22024 («ადგიშურვე ტომისათჳს გუართა ჩემთასა მე მიდმოობაჲ
ენისაჲ გაღეჳსებული და მესხუეი მდაბრიონთაგან»);

ტომითი 2197 («ტომითთა შორის ჩუნთა»);

ტრფიალებითი 1294.

ტრფილი: ეტრფის 1293; ვეტრფიაღნეთ 21410. იხ. ტრფობა.

ტრფილი *subst.* 18122 («ხოლო აწუეეს სოკრატი ყოველთა ტრფილთა სწ-
კეთეთასა»);

ტრფობა: იტრფობს 3429; იტრფობდენ 18123 («რადთა მუნ იტრფობდენ, სადა პირ-
ველი სიკეთე და პირველი მორთულებაჲ»); იტრფოს 7620; სტრფო 7628;
ეტრფვის 7622.

ტუნი 145, 211.

ტყავებრი 20546 («შეიმოსა ტყავებრი სამოსი»);

ტყირბი 211.

ტყუ-: ვიტყვ 509; იტყვს 106, ეტყვს 1019; იტყოდა 5624. იხ. სიტყუა.

ტყუილ-დაღეჳსვა («ცრუთქმა») 15528 («დანანარდებთან თჳსთა უმეტრებით
ტყუილ-დაღეჳსვათა ზედა»);

უ

უადგილოდ 16128, 17188.

უაო («არსებობის არმქონე») 5839 («უაოა ცა იგი ნივთი; რომელსა არ არსად
სახელსდვა სიტყუამან»);

უარარა («უარაფრო») უარარა ყოს 4012 («აღნეურას და უარარა ყოს წესი და
მორთულებაჲ მყოფთაჲ»);

უარ-მქნე («უარმყოფელი») 3329.

უარსებოა 6610.

უარსობა («არარსებობა») 21212.

უბადი («უქმნელი») 9521 («ვითარ უმიზეზონი და უბადნი»);

უბადრუკება 1298.

უბე («უბე», «წიალი») 7025, 8426.

უბერებელი 712.

უგანგებოა 21112 («ქუხილსა მიუვლენს უგანგებოთა და უმსახურებელთა
ღმერთისადმი ეპიკურელთა»);

უგუაროა 12411.

უგუნურება («უბრუნებლობა») 5781 («და ესთა სანიადგოდ მიდრეკა

ოდესმე უგუნურებად და ზღვისმე მეგონებობადა).

უღარესობა 3128, 486.

უდასაბამისფერ 5628.

უდასაწყისოდ 22514.

უდიდოა 14119, 18722 (უდიდოა, ესე იგი არს ჩომელსა ბრკაჭქონდის რაგზობივე გუამებრი სიდიდე რაგვეა), 18724.

უდინად (უწარუვლელად, უმყარად; უდინი—სპარსხანო მედინი) 11811 (არამეთუ მას უდინად აქუს თვისი თვთება და დამსკუთალულა იგივეობასა ზედა).

უგაბადოთ 10718 (ემოვედ და ელლენთავე ენადლეობასა უჭაბადოთ, ვითარცა მომმარჯუსა გონიერთა ზედვათასა). იხ. ბად.

უენები (უუგრძობელი) 13829 (ყოველი უსხეულოა უენები, ესე იგი არს, რამეთუ ნიადავ ჰგიეს ერთსა და მასვე თვისსა ზედა თვთებას, ვითარ უქცეველი და ნამდვლ არსი).

უზადოა 1210, 2125, 395, 13720, 14120, 15610, 28, 1637.

უზადოობა 7230.

უზენაესი (უზარსიძღვბა უქუენაესი) 19018.

უზესთაესი 17912.

უზესთბრძენი (სიტყუასგან ზესთბრძენი) 22629.

უზესი 19223.

უზიარებელი 1478.

უზომოა 7811.

უთავსდებოა (უუნაროა, უუნარის არმქონე) 1950.

უთვთოა 3427, 17027 (ხოლო თვთ იგი უთვთოა თვთი ერთი მყოფობასაცა და არამყოფობასა სწორებით ზესთ დაუშთების).

უთვსოა 10917.

უთქოა (უთქმელი) 4815 (უთქოა იგი ერთი მიუღრეკელობასაცა ზესთა ძესა).

უთქვ (უთქმელი) 3420, 408, 918, 1458 (ემის უთქვსა ერთისა მიერა), 1480.

უიგივეობა (უიგიოდ გახდომა): უიგივეობს 10925 (არამეთუ მოქმედება რადის ას ზეუავდების, ხოლო არსება უიგივეობსა). იხ. უიგიოა.

უიგიოა 3725.

უიკოა (უიკიდის არმქონე, უუნაპირო) 384 (ეტბა რამე უკიდოა კეთილთა).

უკინესი იხ. კინი.

უკუ (უკუან, უკვლავ; სპარს სხმარება სმარებას წს) 10218 (ღა სპარს).

უკუანაბსი (უკუან მყოფი) 5621.

უკუანაბსენელი 135 (ღა სპარს); უკუკუანაბსენელეს 12627.

უკუანაბსენი (უკუანაბსენელი) 13013.

უკუარსება 17528.

უკუბამობა 6119.

უკუდავება: უკუდავებს 10231; უკუდავდებიან 14020; უკუდავოას 13623 (არამეთუ ნიადავ იქმნების ყოველი არსება ცისად, და უკუდავოას ვითარ მიუღრეკელთა მიზეზთაათ წარმარსებელი).

უკუდავება 11017, 18, 23.

უკუდავი 10218.

უკუე 312 (ღა სპარს).

უკუეთუ 165 (ღა სპარს).

უკულტოლვა: უკუივლტოს 3920.

- უკუმეტრფი 10311.
- უკუმრგულეობა 8519.
- უკუმტე 5023, 512.
- უკუმტევი (=უკუმტე) 5025, 536.
- უკუნ (=უკუ) 504 (და სპირაღ).
- უკუნობა (სიბნელე) 2137.
- უკუნრლუევა 1017.
- უკუნსაქო 3417.
- უკუნტევალი 865.
- უკუნტევა (უკან ბრუნვა, უკან მობრუნება, უკუგდება, დარღვევა) 613.
- უკურწყუმა: უკუ ირწყუამს 2002; უკუნ ვრწყუმის 445.
- უკურწყუმითი 909.
- უკუსაქცეველი 2210 (უკუსაქცეველი, რომელ არს [აბოს]ტროფოსა).
- უკუტრფობა: უკუ ეტრფის 10222; უკუ ეტრფობოდის 10221; უკუ ეტრფოს 10322.
- უკუტრფობა 10312, 14; უკუნტრფობანი 10324.
- უმანკო 15627.
- უმარტივესი 525, 28. იხ. მარტივი.
- უმარჯობა (უმამოუსადგრობა, უმეფერებლობა, უმარჯობა სიმარჯუე) 15419.
- უმახლობელესი 9136.
- უმდგომობა (უარამყარობა) 21823.
- უმდგო (უარამყარი) 517, 3020, 4729 (ფითარ სხეული მოკუდავ და უმდგო არს).
- უმეტესი 19021 (და სპირაღ); უმეტესე 18223.
- უმეტ-ხატი 6919 (უმეტ-ხატ არს).
- უმეცარი (უარმცოდნე) 916.
- უმეცნეობა (უარცოდნა) 22215.
- უმეცრება (უარცოდნა) 913, 7522, 20610, 22214, 16, 17.
- უმეცრებითი 15528.
- უმეზეზო 1322, 6526.
- უმკობელობა 9327.
- უმოქენო 6233 (და სპირაღ).
- უმოქმედო 3119.
- უმრავლო (უარამრავალი) 14118.
- უმრუმი (უარაბნელი) 823, 9.
- უმსახურებელი 21112.
- უმსგავნი 6818. იხ. უმსგავსო.
- უმსგავსობა 9135.
- უმსგავსო 6816, 1288 (უსახვა და უმსგავსო), 1284 (უსახური და უმსგავსო).
იხ. უმსგავსი.
- უმსგავსობითი 1469.
- უმტკიცო (უარამტკიცე, უსაფუძვლო) 5030.
- უმცრო *ადს*. (უფრო მცირედ, ნაკლებ; უღრის უკნინეს, უმარჯობა უფრო)
5623 (არომელიმე უფრო მსგავს თვსთა დასაწყთა და მიხეზთა, ხოლო რომელიმე უმცრო), 19024.
- უმცროახი 19022, 19112 (უმცროახი და უფროახი):
- უმცროახ-უფროახობა 5612.
- უმწყურვალესი 1343. იხ. მწყურვალი.
- უმზიდებელი 47, 1218, 1333, 7510.
- უმჯობესი 89 (და სპირაღ).

- უმჯობესობა 7518.
უნაკლულო 6911.
უნაკუთო 308.
უნაყოფო 3118 («უშე და უნაყოფო»), 6384 («თუ უშე არს, უნაყოფო არს»), 6388.
უნაწილო 888, 1288 («უნაწილოსა და მოუკლებელისა მყოფობისგან»).
უნდა 15618.
უნდო (საბაბო არად საკმარი) 2268 («მაშინ სახილველისა სენისა და კელთა შინა
კონებულისა და უნდოასა გამოძიებასა ჰყოფდა»);
უნიწნო 2277 («უნიწნო-ყოფასა გზათასა დააშრობდა...»);
უნოტიობა (უპაწილეს ნოტიობა) 2258.
უოქიმო: უოქიმო სული 2117.
უოცნო («უშეუცნობელი») 1828 («უოცნო იგი ერთი ზესთა ძეს ყოველსა ძაღსა
და ყოველსა მოქმედებასა»), 2188, 304 («მას უოცნოსა ერთსა მოაქუს თეს
შორის ყოველი ზესთ-გუართა»), 482, 6581, 14514 («რამეთუ პირველი წყა-
როა არს მის უოცნოსა ერთთა მზისა»);
უპირატეს («უწინარეს») 9027.
უპირატესად 22317.
უპირატესი 4380.
უპირატესობა 1587, 1207.
უპირველესი 528.
უპირველო («ყველაზე უფრო პირველი») 3024 («ერთნი პირველნი ერდოსგან
უპირველოასა და თვთ ყოველთა პირველისა»), 668.
უპირმშოესი 7814.
უფამოდ 718.
უფთიერთას 118, 1917 («სა შირად»);
ურომელო («რომელოზის არმქონე», «უსახო») 4310 («უსახოსაცა და ურომელოსა
წარმოაჩენს ნივთსა»), 5121 («ურომელო სხეული გარომელდების ოთხთა
რომელობათაგან»), 5880 («უგუაროსა და ურომელოსა ნივთისამდე»);
ურყევი 13628.
უსახდერო 1451 («სა შირად»);
უსახდერობა 88 («სა შირად»);
უსახობა 3424.
უსაქმო 12118.
უსაშუვლოდ 2881.
უსაშუვლო 298.
უსახოდ 1721.
უსახო («უღრის უმსგავსოდ, ურომელო») 4310, 1288, 14482.
უსახობა 8521.
უსახური (=უსახოდ) 1288; უუსახურესი 1208.
უსიტყუ («სიტყვის არმქონე», «უსწავლელი», «მდაბიო») 2268. შუად. მდაბიური
უსრული 6818.
უსრულობა 1415.
უსულყო-შორისი 1258 («რხილე, თუ ვითარ უსულეთთა-შორისა გუარო
უბადებებს გონიერთა გუართა»);
უსულოდ 12488.
უსწავლელი 884 («ვითარ ყრმათა ანუ უსწავლელთა»), 11988 («უწიგნო-უსწავლელ-
ლნი»);
უსწორობა 2178.

უსხეული (v. i. უსხეულო) - 7320.

უსხეულობა 322.

უსხეულოა 4822 (და სპ.ად.).

უტუვ 21420.

უტყუება (უტყუობა; უსიტყუობა, უფონებობა; უპირისპირება შეტყუება) 20714 («უფალმან მსახმან ბუნებისმან შეცა ტყუა თავსა თვსსა ბუნება ჩუენ კაცისაჲ გამოყოფით უტყუებ ისაგან სულისა სული სიტყვთი»).
 უტყუებელი 1435 («უტყუებელმან ხედვამან»), 16811 («უტყუებელმან ხედვამან»).

უუქმოა (უფერო უქმი) 4121 («რამეთუ ვნებად ყოველი უუქმოა და უდარეი-
 თვისსა მეხესთისგან»). იხ. უქმი (უუქმესი).

უფალი 2829 («უფლისა მიერ განვმართოთ ესე»),

უფლება: ეუფლების 269.

უფრო (უპირისპირება უმცრო) 19025. შეად. უმცრო.

უფროახად 1382.

უფროახი (უპირისპირება უმცროახი) 19112.

უფსკრული 6280, 10011, 14725 («ვითარცა განუფლელისა უფსკრულისგან»), 16827.

უფსკრულობა: უფსკრულობს 2113.

უქმი (უპირისპირება მექმი, მოქმედი) 4728 («უცხოვრებო და უქმ ჰყოფს»), 534 («რა-
 მეთუ გაორდეს ესე, ვითარცა მიმდრეკი და მიდრეკადი, და ხესთაჲ დრ
 დამხე, და ვითარ მექმი და უქმი»), 5327 («რომელიმე უქმ, ხოლო
 რომელიმე მოქმედი»); უუქმესი 6928.

უქმნელი 238, 2828 («თან მისცეს თვისსა ერთობისგან, უქმნელი სსა და
 ხესთაჲსა, ერთ-ქმნაჲ»).

უქმობა (უმოქმედობა): უქმობს 11225 («სადა ერთბამ ყოველი და ყოველსა
 შორის ყოველი, მუნ პირველი და შემდგომი უქმობს და უამი მოაკლ-
 დების»).

უქმობა 7018.

უქმნოა (=უქმნელი) 1717, 222, 2310.

უქონოა (უარმქონე) 11613, 15.

უქცევი 7220.

ულელი 20719 («კერძო და ულელი აღმქმნელისა ჩუენისაჲ ღმრთისაჲ ვიპყრათ»).

ულირსი (უპირისპირება ღირსი) 4213, 14.

ულონოა (უშეუძლებელი) 112 («ულონო არსა = უშეუძლებელია»), 8810.

უყოველოა 6180.

უშვი (უპირისპირება მეშვი) 3117 («რომელ არს უშვი და უნაყოფო»), 3119 («ვინაჲ
 უშვიობეს ყოველი მეშვიე და უარმომაყენებელი ყოველსა უშვისა და
 უმოქმედოსა»), 6384, 6825.

უშვიელობა (უშვიელობა; უპირისპირება შობა) 2179.

უშუერი (უშუერი) 22315 («არცა კმობა უშუერი, არცა ბოროტებაჲ»).

უჩემებელი 323 («ხოლო თვთ უხადო და უჩემებელი ერთი არცა ბუნებასა თანა-
 შეკრულ და არცა არსებასა და შედგმულებასა»).

უჩინოა 4012, 1307, 21215.

უჩუველი (უმიუჩუველი, უშუჩუველი) 518, 18613 («ისმინენ: აედვანი უჩუე-
 ველნი»).

უც (=უძს, უშეუძლია, უსაკიროება): გუტ; 33, 107 («თანა გუტა»); გვც; 724
 («წინა გვც ცნობადა»).

უცთომელი 2013, 2117, 21417 («უცთომელ და ცთომისაგან თავისუფალ არს»).

უცთომი 10321.

- უცნაობაჲ („უცოდნელობა“ „არცოდნა“; უცნაობაჲ მენცაობაჲ) 5790.
უცნაური („უცნობი“, „შეუცნობელი“, „მიუწვდომელი“) 88 („უცნაური ერთი“)-
3721 („უცნაურისა ერთისა თანმიტესვითა“), 439 („რამეთუ იგი ზესთაჲ
და უცნაური ერთი უსახოსაცა და ურამელოსა წარმოაჩენს ნივთსა“),
18227 („უცნაურ და მიუწვდომელა“).
უცნაურობა („არ-ცოდნა“): უცნაურობს 22212.
უცნობა 21315.
უცნობა („შეუცნობელი“) 4312.
უცნობება („უცნობეთში ყოფნა“) 2222.
უცხოა („უცხო“, „სხვა“, „სპაირდაპირო“) 10428 („ხოლო მიდრეკაჲ უცხო და
წინამ წყო დგომასა და გებასა“ = „მოდრობა უპიროსპიროდება
დგომას და უძრავად ყოფნას“).
უცხოებობა („უსიცოცხლო“, „უმოქმედო“) 4727.
უძალობა 3210, 6829.
უძრავად 45.
უძრავი 7034.
უძრავობა 1575.
უწიგნოა („უწიგნის არმცოდნე“ „უსწავლელი“) 11928 („უწიგნო-უსწავლელნი“).
უწყაროის („წყაროა“, „წყაროს წარმადგენს“) 14322. იხ. წყაროობა.
უწყება („უცოდნა“): უწყის 18528, 30; უწყოდის 22712; უწყოდით 17922; უწყოდე
811; ეწყა 417; გეუწყოს 7014; იუწყე 708; იუწყედ 22018; გვწყყიეს 8610.
უწყმდების („ეკარგება“, „ესპობა“) 5710.
უტნობა („დაუტკნობელი“, „მოუტკნებელი“) 7228.
უხრწელი 22621.
უხრწობა (=უხრწნელი) 5310.
უხუდრი 7022.
უჯამსო („შეუფერებელი“, „შეუძლებელი“) 1310.
უპელოვნობა 2202 („უპელოვნობა კითხვაჲ“ = „უხერიო კითხვა“, „უწესო კითხვა“).
უკმარი („გამოუყენებელი“) 22428.
უჯაკობა („უჯაკო“, „განსნილი“, „თავისუფალი“) 22621.
უჯერობა („შეუფერებლობა“, „შეუსაბამობა“) 108, 1512, 4112, 5028, 10618.
უჯერობა 3029 („...არს უჯერო და უმდგო“).

ფ

- ფარდაგი („ფარდა“, კრეტსაბმელი) 20412. შეად. კრეტსაბმელი.
ფერი 2832, 5411, 7338 („ხოლო ყოველი განნაკუთებული განსაზიდასა მიერ სამთჲ
და ფერთაჲ“), 7421, 1071, 19228 („პირველნი და სირათ-მთავარნი თვისთა
უხესთა ფერ და გუარ არიან“); ცისკრის ფერ 6310.
ფერტი 5290.
ფეშხუა, ფეშხუმი („ფეშხუმი“ ჭურჭელი) 5217 („ყოველთა მბადმან კრატირსა
შორის, რომელ არს ფეშხუმი, შეხავთა საყოველთაჲ სული“), 6827
(„ვეითარ ფეშხუე გარდაეცა ზესთ სრული, რათა სხუანიცა ყმნეს მოზი-
ბე თვისთა კეთილობათა“).
ფიცხი: უფიცხესი 22217.
ფლობა: ჭფლობს 11224.
ფრინველი. 2047.
ფრთა-დაურილი 7024.

ფრთე („ფრთა“) 112ა1 (აფრთეთა ხედვისათა), 204გ,გ (არამეთუ ფრთე სულისა გონებაჲ, ბოლო ოდეს სასწავლოთა და სათნოებუთა მიერ მიიხუნეს ფრთენი თვისნი, რომელ არს გონებაჲ, კუალად სულთა მამისადვე აღფრინდების).
ფრთე-დაცვივნული 204გ (აფრთე-დაცვივნებულნი ფრინველი).
ფრიად *adv.* 553.
ფრიადი („მრავალი“) 68გგ (ესე ფრიადთა შორის დაილექსა ჩუენ მიერა), 113ბ (ესე თავი ფრიადითა სიწლოდთა ხედვისათა დაკვირებულა).

ფრცხილი („ფრჩხილი“) 14გ.

ფუცვა; ვფუცავ („ვფიცავ“) 22219.

ფხაჲ („ფხა“) 147.

ქ

ქაღაგი („მაღუწყებელი“, *ἀγγελογ*) 78გო (ადა კუალად ვითარმედ დიდისა. საიდუმლოდსა ან გელოზიო, ვითარმედ ქადაგო).
ქადება („ქადილი“, „დაჩემება“): მიქადებენ 3გ (მრავალნი მყარფთანნი მიქადებენ ჩუენ ერთ ყოფასა).

ქალწული 217ა7.
ქარ-სეტყუაჲ 2097.
ქებაჲ 212აა.

ქებულება („ქება“) 22611.
ქვაჲ 1244, 16212, 17417,24, 1782გ, 18022.
ქმნა (*κῆρα*): იქმს 11810; გკქმნიეს 1222გ. იქმნების 9914; იქმნებიან 1194; იქმნა 9814; იქმნეს 2612; ქმნად 424.

ქმნადობაჲ 12024.
ქმნაჲ 51 (აი სქირაჲ).
ქმნილი 12024.
ქმნული 2380,34.

ქონება: აქუს 592გ; ჰქონან 1501, 17827; აქუნდეს 1522; ჰქონდეს 142გ; ჰქონდის 512ა, იქონების 11612.

ქონებაჲ 5724, 120გ.
ქუაბი („გამოქებაული“) 224გ.

ქუედმი („ქვევიდან“, უპირისპირება ზედმი) 21530. შუად. ზედმი.
ქუემდებარე (უპირისპირება ზენად) 13412 (ყოველი ქუემდებარე არსებაჲ უდარეს არს ზენასა).

ქუენაჲ („ქვედა“, „ქვევითი“) 11180, 21222, 218გ; უქუენაესი 15624, 19019,21,33.
ქუენობაჲ 2132გ. შუად. ხესთაობაჲ.

ქუეობაჲ (უპირისპირება ზეობაჲ) 1902გ (ოდეს ზეობაჲ გესმას ანუ ქუეობაჲ).
ქუეყანაჲ („მიწა“, ერთი ოთხ ელექტოგანი) 122გ, 2011, 2115, 4215, 1507, 17827, 21531.

ქუეყანის-მზომელი 18გ, 10021.
ქუეყანის-მზომელობაჲ („მიწისმზომელობა“) 22422.

ქუეყნიერი („მიწიერი“, „მიწიანი“) 150გ.
ქუეყნის-სამზომლოჲ 231, 215გ.

ქუეშე 4210; ქუეშემდეგბარე („საძირკველი“) 99გ. შუად. საძირკვ.
ქუსვა („ქსოვა“): ქუსავც 40გ; ქუსა 5222.

ქუსილი 21112.

ქცევა: იქცეს 1017, 1072; იქცეოდის 522.
 ქცევალი („ცვალებადი“, „წარმავალი“) 15138 (აწარდინებადი და ქცევალი);
 19315, 20918.
 ქცევაჲ 402 (აჲ სჲარაჲ).
 ქცევითი 2618.

ლ

-ლა: ილირსებისლა 2201.
 ლამე 4210.
 ლალადება: ლალადებს 21028, 21820; ვლალადებთ („ვლწოდებთ“) 1178.
 ლალადებაჲ 21810.
 ლირსება: აღირსებს 424; ილირსების 2201 (ასანწავლოდ ილირსებისლა წოდებდა).
 ლირსი 1916.
 ლმერთ-მორფი 15515.
 ლმერთა 5011 (აჲ სჲარაჲ); ლმერთი ზიარებითა 16427; ლმერთი ზიარებითი 15822.
 ლმერთ-კაცობაჲ 2096.
 ლმერთობა: ლმერთობს 1824 (ახლოდ თვთ ხესთ ლმერთობს [v. l. ლთობს] იგი ყოველთა გონებათაჲ).
 ლმერთ-ქმნაჲ 17119.
 ლმრთებრფი 16528.
 ლმრთებრი, ლმრთებრი 16520.
 ლმრთფი 15428; ულმრთი 15518.
 ლმრთისმეტყუელება: აღმრთისმეტყუელებენ 10818; ილმრთისმეტყუელა 2188 (აწესე თანწარვლის სახედ ილმრთისმეტყუელა ჩუენგან სამობისათჳს წიგნსა ამას შორისჲ).
 ლმრთისმეტყუელებაჲ 20926.
 ლმრთისმეტყუელებითი („თეოლოგიური“) 2208, 22233 (ყოველი ჰაზრი ჩემი მათ შორის გონებისა და ხედვისათჳს არს, ანუ და სიტყუვრებითი [λογικად] იყოს გინა და სწავლულებითი [μαθηματικად], ანუ და ბუნებითი [φυσικად] და ლმრთისმეტყუელებითი [θεολογικად]).
 ლმრთისმეტყუელი 3424, 20928.
 ლმრთის-მეჭკრეობაჲ 21822. იხ. მეჭკრეობაჲ.
 ლმრთის-მხილველი 21921.
 ლმრთობა: აღმრთობენ 17220 (ერთნი და მხოლონი სწორად ყოველთა მიეფინებთან არსთა მორთულებასა, სწორად ყოველთა აღმრთობენ [„ლმერთის თვისებას ანიჭებენ“] თჳსთა ერთებრეთა ნათელთაჲთა); ილმრთებს 1297 (აწესედად იქმნების მის მიერ და ილმრთებს [„ლმერთობას ანუ უკვადებას ინარჩუნებს“] თჳსთა ზეჭონებათა ყოველთა მეკუდოთა წესისა და ბუნებისგანჲ); ელმრთების 1698 (ესეითა განლმრთობილი ელმრთების [„ლმერთობას უწევს“] და გონება და ლმერთ ჰყოფს თჳსთა მზიარებელთაჲ), 18114 (გონებაჲ..., ვითარ პირველი მყოფი, მყოფთა ყოველთა ელმრთების); ელმრთვის 9421; ელმრთიან 2029 (ასაყოველთაონი და ხესთანის სულნი... განაგებენ სხუათა შემდგომთა სულთა ნაწილებითთა და ელმრთიან მათთა). შუკლ. აკრუკ აღმრთდების 18316 (ვითარ აქუს ნამდვლ მყოფსა ერთებრივისა რიცხუსა მიმართ, რამეთუ სამარადისოდ ხედავს მათ და აღმრთდების [„ლმერთის თვისებას ლებულობს“] მათ მიერ, —სრეთიო ანეჲ პეტრიწი, I

ვე ყოველნი შემდგომნი არსებანი ნამდვლ მყოფისა ნათლითა და ძალთა არიან დამოკიდებულა).

ღვწომა 2088.

ღვძლი 145, 211, 225; 11.

ღუარი 21017.

ღუაწლი (საბაოთი გაკირებასა და ომში ყოფა) 21728 («პირველნი მეფენი დღესა ჭო მთა და ღუაწლთასა სამყურად უდასდებიან წყობასა სპათა თვს-თასა»), 1658 («ჯერ არს საცნოსა და საუწყოსა მიცემად ღუაწლი გასა-გონთა»).

უ

უფ- („ქმნა“) იხ. ყოფა.

უფანება 21117 («მორთვად და ყვანებად შესაბამისაებრ არსებათაჲსა და მოქ-მედებათაჲსა»);

უფობა („ყმად ანუ კაბუჯად ყოფნა“); ყმდების („კაბუჯდება“) 718 («ნიადაგ ყმდებ-ბის, ნიადაგ ყუაველდების, ნიადაგ აასფოდელოვდების»).

ყოველი 41 (ღა სპაძაღ); უყოველიერესი 13314.

ყოველებრივი 13313.

ყოველითურთ 11020.

ყოველობა 13212 (ღა სპაძაღ).

ყოფა: ჰყოფს 4719, 28 («მიმდრეკელ ჰყოფს», «უქმ ჰყოფს»); მყოფს 352; ვჰყოფთ 822; ჰყოფ 8614 («ნუ ზედშემოსრულთა საგონ ჰყოფს»); ნუ იყოფინ 1419; ყო 13322; გიყოს 13219; გყვენა 1474 («საუწყო გყვენა [პირველნი მიზეზნი]»); ეყვის 7228 («რომელი ესე თვს ეყვის დაუბერებელთა და უსხებულთა გუა-რთა»); ეყვენ 13319 («კმა ეყვენ შემდგომნი»).

ყრმა 418, 610, 833, 188 («ყრმანი ძალად ოდენ ქუეყანისმზომელ და არა მოქმედ-ბით»), 7817.

ყრმებრივი 420.

ყუავილი 3415, 628, 691.

ყუავილობა; ყუავილდების 718.

ყური („კუთხე“) იხ. ოთხყური, სამყური.

ფ

ფაფი 2882.

შარავანდედი 718, 12934 («სხეულთა-შორისი ნაბრწყინი და ნამზევი სული ესევითა შარავანდედი»), 18327. იხ. აგრეთვე შარავანი, შარავანდო.

შარავანდი 718, 18, 97 («ეთარ მზესა სანიადაგოდ დისკოსა თანა შარავანდნი»), 9819, 20, 1886. იხ. შარავანდედი.

შარავანდო 4718. იხ. შარავანდედი.

შეარება (ძაძისაგან არ-, უნდა ნაშნაგეს ამაგე, დასაც ნაშნაგე შეყოფა „შეერთება“, უნაშისაგან და განდება): შეარებას („შეერთებას“) 4920 («ოდეს ეტრფობო-დის არსი ზესთ არსსა, პირველად თვსთა ყოველთა შინაგანთა შეი-არებას»), 4924 («შეარება რებადეს სული თვისისა არსებისადმი, პირვე-ლად დაემთხუევის არსთა ყოველთა სიმრავლესა... მერმე განაგდება თითოჯუარობასა გუართასა»).

შებრკოლება 22424.

შებენები [შებენება (I)] 2079 (ვეითარ სათნოებათუ და ჩუულებითთა შებუნებთა [v. I. შებუნებათა]).

შედარებით 1631.

შედგენა: შეადგინეს 2416.

შედგმა („შეხავება“): შეადგამს 71 (არამეთუ შეადგამს არსსა და არასა); შედგა 10688 (კუალად მათდა მიმართვე აღდნეს, რომელთაგანცა შედგა), 15816.

შედგმა („შეხავება“, „შეერთება“, „სინთეზი“; უკანასკლესი გაკუეთაჲ ანალიზი) 612, 1324.

შედგმულად 10618.

შედგმულებაჲ 324.

შედგმული („შეხავებული“; უკანასკლესი შეუდგმელი და მარტივი) 318, 684, 1427; 15815, 16918.

1. შედგომა („შეხავება“, „წარმოშობა“): შეი(შ)დგომის 22027. შეად. შედგმა.

2. შედგომა („მიდევნება“, „მიყოლა“): შეუდგს („მოსდევს“ „მისდევს“) 108, 11217, 14018 (არამეთუ ნიადაგ შეუდგან მოქმედებანი და ძალნი არსებთა).

შედგომილება („შეხავებულობა“) 9720, 12528.

შედგომილი (=შედგმული) 12581 (აფროსს ნაწილთა მიერ შედგომილი უმრავლესთა მიხებთა მიერ წარმოიყენებისა).

შედილება: შედილებიან 14718; შეედილებიან 17381 (მათ მიერ ყოველთა წყაროსა და წარმოუდინელსა წყაროსა შეედილებიან).

შეერთება: შეერთებს 1318; შეეერთების 16922; შეეერთნეს 15218.

შეერთებაჲ 18081.

შეერთებული 2818, 3026, 27.

შეჯღოს (შესლეა) 14410.

შეჯავება: შეჯავა 347, 5218, 14210.

შეჯავებული 20328.

შეჯრქელება: შეჯრქელოს 21420.

შეიწრება: შეაიწრებენ 2916, 7422; შეიწრებად 6512.

შეკეცაჲ 1816 (კუალად და კუალად შეკეცითა ვიდრე უსახლერობადმდე).

შეკეცილი 808.

შეკრება: შეკრებების 2111; შეკრებენ 1982.

შეკრვა: შეუკრავს 11118; შეეკრვის 3924.

შეკრული 918 (აშეკრულაჲ), 2611.

შემაერთებელი 1317.

შემაჯალი 525.

შემაღვა: შევიმაღლოთ 22020.

შემასრულებელი 2136.

შემდგომად 48 (აჲ სპაჲლ).

შემდგომი 47 (აჲ სპაჲლ).

შემდგომითი 6618; შემდგომითი შემდგომად 48.

შემდგომობაჲ 5525 (ანუ პირველობასა და შემდგომობასა შორის წარმოდგომილ)

შემდგომობითი 167.

შემდგომა 14210 (აშემდგონი საუქუნოვასანი, ყოველნი გონებითნი და გონიერნი ნამკნი და ნათხენი).

შემეცნება: შეიმეცნენ 15310 (ადა კუალად ესეცა შეიმეცნეა).

შემთხუევა: შემთხუვოს 2712.

შემთხუევია 2618; შემთხუევიით 21630.

- შემთხვეული 2522.
- შემკრველი 22110 («შემკრველი, რომელ არს უფენ»).
- შემკრველობა 898.
- შემოკერპებული 20581 («ყოველთა ზედ შემოკერპებულითა სხეულთა განპყრის თვსგან და განწმედილი ღმერთსა და მამასა აღენებისა»).
- შემოკლებულად 7912.
- შემოკრება 22519.
- შემომწერელი 15824.
- შემოხაზდგრა: შემოისაზდგრა 1028.
- შემოხახვა: შემოსახოს 711.
- შემოხლვა: შემოვალს 787, შემოვლენ 7883.
- შემოხრული 11117 («შემოსრულა»).
- შემოქმედებითი 6527, 13318, 1366.
- შემოქმნა: შემოიქმს 4883.
- შემოქონება: შემოქონან 1608 («აქა ხედვანი შემოქონან განგებისათვს»);
- შემოყრა: შემოპყრის 6432.
- შემოწერა: შემოსწერს 1184, 13225, 1431. 15828, 1767, შემოსწერენ 1448; შემოიწერების 15828; შემოწერად 14410 («ვერ ეკმაგებან შემოწერად»).
- შემოწერილი 17183.
- შემოცვა: შემოუცავს 1868; შემოიცვას 711; შემოიცვის 35; შემოცენეს 1932.
- შემოცვითი 9517.
- შემოხდა: შემოხდად 732.
- შემპყობა 21210 («გარდმოიძღუანვიან დამახანი და შემპყობანი მრავალსკიდიანობასა ნივთისასა»).
- შემრავალკეცება («გამრავალფერება»); შემრავალკეცდების 12618.
- შემრავალკეცებული 12614.
- შემსწავებელი 1774.
- შემბრფალი («შეყვარებული») 1295 («წადნოის მისდამი შემბრფალი, და შეყვოფვის მას მიერ სულისა და გონებისა»).
- შემცველი 13111.
- შემძლე 3219, 6330.
- შემძლებელი 851.
- შემწყენარებელი 1931, 257.
- შემწყენარებლობა 2214.
- შემჟნარი 5211 («შემჟნართა ცნობათა კულად გაკსენება»).
- შემსხმე 20818 («ურთიერთად შემსხმე მწუერვალუმბა, კიდურთად და ძგიდეთად») შენ 6529.
- შენადგი («აჟეჟ, აჟე შედგმული „შეზავებული“ „შეერთებული“) 321, 3019, 3459, 14219 («ხოლო მან მიუწდომელმან შეზავა პირველად შენადგად და შეაერთნა ორნი ესე შემოქმედებითნი არსთა წყარონი»), 1437.
- შენაზავი («შეზავებული») 8886.
- შენაკეცი («შეკეცილი») 613 («ანუ ათი, ანუ ასი შენაკეცი ათისა»).
- შენაკუთება 21528, 2164.
- შენამოხვ 7183.
- შენაწვერება («ნაწილებისაგან შედგომა»): შეინაწვერების 2174.
- შენება 11715.
- შეპყრობა: («ხელში ჩაგდება», «ხელში აღება», «აღება», «მიღება»): შეიპყრა 12187 («ნაწილთა მიერ შეიპყრა» = «მიღებულია ნაწილებისაგან»).

- შერაბამება: შერაბამებს („შეუფარდებს“) 328; შერაბამების 749,11.
შერაბამებული 1018, 15414.
შერაცხვა: ნუ შერაცხ 978.
შერევა: შერევენ 2917; შერიოს 312.
შერეული 141, 1228.
შერყვია 128.
შერყუნილი 22327.
შერწყმული („შერთებული“, „შერეული“) 1228 (აარცა შერწყმულ დარცა შერეულ, არამედ ერთბრიც და არ შერთებულიცა განიყოფვიანა).
შერწყმა: შერწყმენ 2917; შერწყმამს 3481; შერწყმა 6318.
შესაბამად 921, 3134, 6925, 7124.
შესაბამი 3128,28, 3281. იხ. შესაწყისი.
შესადარი („შესაფერი“) 5921.
შესაკულოა 482.
შესამოსი 9727.
შესატყვ 684.
შესატყვსობა 22388, 22517,18 (შესატყვსობა არს რიცხუთა მსგავსება და მისსა მიმართვე შემოკრება).
შესაფეროა („შესაფერისი“) 78.
შესაქმე 9028, 21780.
შესაძლებელი 2276.
შესაძლოა 56.
[შესაწყისი (=შესაბამი) 3281 სქოლო (შესაბამ შესაწყისი უნდა იყოს)].
შესაწყოა 9588.
შესახვა: შესახეს 9984.
შესახვითი 1518 (შესახვითი ყოვლობა).
შესახული 1721 (უადგილოდ იპყრობენ ადგილის-შორისთა და უსახოდ შესახულითა).
შესიტყვითი („სილოგისტური“) 518 (არისტოტელის მიერ მოპოვებულთა შესიტყვითთა კანონთათ ჩემებული სიმართლევ). შეად. შესიტყუა.
შესიტყუა („სილოგისტი“) 318 (სამთა მიერ შესიტყუათა აღმოჩენს: ანუ უმჯობეს არსო, ანუ უდარეს, ანუ სწორ). შეად. თანშესიტყუა, შესიტყვითი.
შესლვა: შევლოს 14410.
შესლვა 16628.
შესმენა: შესმენენ 15521.
შესფეროებული („მრგვალი“) 21519 (მრგვალი და შესფეროებული).
შესწავება: შემსწავებს 12619; შესწავენ 1018 19521 (შესწავენ ესე ხედვანი).
შესწავება 818, 15018; შესწავებით 88, 6781.
შეტრფობა: შესტრფის 4988;
შეტყუება იხ. თან-შეტყუება, თანაშეტყუება.
შეტყუება („სილოგისტიკა“) 5581 (აწ მისცემს კვლოვებასა შეტყუებისასა მხედველსა ნათხსა სირადასასა).
შეუღველი (შეარსობლება შედგმული) 688 (ა სწობა).
შეუფრებლად 8014.
შეურევნელი 142, 11318,18.
შეურყველად 46.
შეურწყმელი 11318,18.
შეურწყმლობა 1907.

შეუძღვებელი 267,2714.

შეუწერელი („განსახლდრელი“) 14412. შეად. შემოწერა, შეწერა.

შექცევა („უკან მიბრუნება“): შექცის 610.

შექცევამ 5915.

შეყენება („შედგენა“): შეიყენოს („შედგეს“) 10620.

შეყოვლება 21712 («ერთობა შეყოვლებისა»).

შეყოვლებული 2174.

შეყოფა („შეერთება“): შეეყოფვის 4922 («შეეყოფვის მას ზესათა მზესა ერთსა»), 1295, 1678 («შეეყოფვის თვსთა დახესთაებულთა და დაეერთის-გუარებისა»), 18928; შეიყოფვიან 17329; შეეყენეს 20518 («თან შეეყენეს ოქიმასა სულისასა»).

შეყრა: შეჭყრის 1110.

შეშლა („შეშლა“): შეშალეს 128 («შეშალეს საუკუნესა შორის დამყარებული წესი»); შეშლად 7525.

შეცვა: შესცავს 10585, 13114,16, 19130, შეიცავს; 15317; შეიცვის 19182.

შეცვული 13112.

შეძერწული 514.

შეძლება: შეუძლებს 1618

შეძრვა: შეძრას 724.

შეწვენამ 1218, 22218.

შეწერა („განსახლდრა“, „სახლდრებში მოქცევა“) შეიწერებიან 17328.

შეწყნარება: შეიწყნარებენ 17129; შეიწყნარებდით 7811; შეწყნარებად 1341, 13817.

შეწყობამ 2225, 349, 769, 8628, 2208 («შეწყობამ და მორთვამ ენისა»), 2231 («ნემსიოას წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკა»).

შეხება: შეახებს 1935.

შვილი 415,16.

შთამოვრდომამ: შთამოუვარდების, 8419.

შთამოვრდომილი 424.

შთამოკუთვა: შთამოკუთვთა 7025.

შთამომძლუანველი 21012.

შთამომა („ქვეშ მყოფი“, „დაბალი“): უშთამოესად 10720 („ხოლო ამის ხრო-ნოასათს აღმოსაჩენთა მისცემენ დიდთა უმდაბლესად რე და უშ-თამოესად პერიპატოთთ არისტოტელის-გამონია“).

შთამოობა („წარმოშობა“): იშთამოებენ 17410.

შთამოსვა („ჩაცმევა“, „შემოსვა“): შთამოსნა 20519 («რომელნო შთამოსნა»).

შთამოსლვა: შთამოსლენ („წარმოიშობიან“) 14312.

შთამოსრულება: შთამოსრულნა 13928 («ვითარ შთამოსრულნა ყოველნი გონიერნი და ზესთ გონიერნი არსებანი, მერმე აღილო...» — «როგორც კი გარაკცია წარმოშობა გონიერ და ზესთ-გონიერ არსებათა, მერე...»).

შთამოქმნილი („წარმოქმნილი“) 1747.

შთამოჭრა: შთამოიჭრების 9915; შთამოიჭრებოდა („შეიკვეცებოდა“) 2066; შთამოიჭრა 7025; შთამოიჭრეს 7914.

შთასატევი 9728.

შთაჭრა: შთაეჭრეს 885.

შთენა („დატოვება“): უშთენდეთ 21412 («რათა ბუნებასა მონაცვალეთა ჩუნთა უშთენდეთ, ვითარ მედინნი»); იშთენს 968; იშთინოს 21419.

შთომა: უშთების 3913.

შიგნით 209ჯ.

შინა 410 (ახედვასა შინა).

შინაგანი 4920.

შლა: მიშლის 625; ეშლების 16112.

შობა: შობს 21725; შობენ 17825; იშობების 21728; იშვეს 21720, 21.

შობადო 2510, 16127.

შობა 355.

შორიელი 17414, 15.

შორის 51 (აჲ ზშირად).

შორის-მდებარეობითი 2076 («შორის-მდებარეობითი სიტყუა»).

შორობა (უპირისპირდება სიახლე) 1209 («შორობა რად და სიახლე გესმეს, ნუ აღ-
გილითა ოცნოა»)

შორს: უ შ ო რ ე ს რ ე 6718.

შრეტა 422.

შვდი 20910 («შვდთა ამათ მნათათვს»), 21725.

შვდობა 6430.

შუა 6222.

შუნება: ჰშუნეოს 8712.

შუნება 7623, 1034.

შუენიერება 6228, 7630, 15428 («იხილენ ზედვათა შუენიერებანი»).

შუენიერი 1382.

შური 3219, 6820, 21024, 21981, 2222.

ჩ

ჩანს 1331; ჩანან 2915; ჩანდენ 2912.

ჩემება: იჩემებენ 320.

ჩემებული («მითვისებული», «მიკუთვნებული») 515.

ჩემი 1712.

ჩენა იხ. აჩენა (აჩნდების 20527, ასჩნდების 9728).

ჩუნ 18516 («ჩუნდა»).

ჩუნება: მჩუნებოდა 22218 («შეწუნა მ ჩ უ ნ ე ბ ო დ ა მ ზ ბ ა ნ ა »).

ჩუნი 624, 27, 21125, 2197, 21, 2202.

ჩუნ-შორისი 2078.

ჩუნ-შორისობა: მიჩუნ-შორისა 2076; გჩუნ-შორისა 2149.

ჩუეული 22227.

ჩივლი («ბავშვი») 21718.

ც

ცა 18224 («გასდგომებულსა ცასა», 21118 («მენუთისა მის არსებისათვს, რო-
მელსა ჩუნ ცა დ უწოდთ»), 21182, 21228 («ცეებნი»), 21528 (აჲ სჲ-რად).

ცეებნი (=ცანი) 21228.

ცეებრი 402, 1548 («ცეებრთა მოქცევთაგან»).

ცემა: ეცეს 9827.

ცეცხლებრი 22313.

ცეცხლი 512, 80, 1226, 2011, 2115, 552, 1195, 1508.

ცეცხლიერი 1508. შეად. ქუეყნიერი, წყლიერი, აირიელი.

ცვა: იცვიან 695.

- ცვალება („შეცვლა“) სცვალებს 7017.
ცვალებაა 3919, 403.
ცვალებითი 10811.
ცთომაა 21418,17.
ცთომილი 46, 3323.
ციფრი 4117, 6923, 1009, 12110, 13730, 18423, 19411, 20421 („ციფრთა მნათობთაჲ“).
ცილება: სცილდეს 9916 (ანუ სცილდეს მოქმედებაჲ, ანუ სხუად იქცეს მოქმედებაჲ).
ციხკარი 6317,18, 6310 („ციხკრის ფერ ჰყოფს სულთა“), 22023.
ციხკროვნებაა 20825.
ცნობა („ცოდნა“): ცან 1325, 5016, 5522; ცნას 1024, ცნან 3428; ეცნა 914; იცნობა 9918; ცნობად 3430.
ცნობაა 915 (ლ. სპ. რ. აღ.).
ცნობიერობაა 22014. იხ. ცნობილი.
ცნობიერობითი 9213.
ცნობილი („ცოდნის მქონე“) 7818, 22014 („ვეტუჟა კაბუჯი ბრძნად, არამედ ცნობილად არლა, რამეთუ ცნობიერობაა გამოცდილებათაგან მიიღებს შეკრებასა“).
ცრული (!) 22021 (არავე ცრული [v. l. არა ვეც ჰრული] სარეცეთა მომდოვრებისა ჩემისათაჲ).
ცვბრება: ეცვბრების 3414.
ცურვაა 5230.
ცხადად 923 (ლ. სპ. რ. აღ.).
ცხადი: უცხადესი 286; უცხადე 22119 („უცხადე ვყოთ“).
ცხენებაა 1192.
ცხენი 1191, 21914,15.
ცხოველება: აცხოველებს 936.
ცხოველთ-წარმომავებლობითი 17822.
ცხოველთ-წარმომავებლობითი 17822 (აკა განჰყოფს ძალსა მეშვეობითსა და ძალსა ცხოველმეშვეობითსა და აღმოაჩენს, ვითარმედ მეშვეობითი ძალი დაეხსთაების ცხოველთ-წარმომავებლობითსა).
ცხოველი 2113 (ლ. სპ. რ. აღ.).
ცხოველმეშვეობითი (=ცხოველთ-წარმომავებლობითი) 17820.
ცხოველობაა 2113, 6921.
ცხოვნება: ცხოვნდების 2316; ცხოვნდეს 2320.
ცხორებაა 15112 (ლ. სპ. რ. აღ.).

ძ

ძალადი 13726, 81.83.

1. ძალი („ძალა“, „ძლიერება“, „პოტენცია“) 833, 185 (კუერციბი ძალად [„პოტენციით“] ოდენ არიან მფრინველ და არა მოქმედებით), 188 (ყრმანი ძალად ოდენ ჭეუყნისზომელ და არა მოქმედებით), 1082, 12115 (ძალი ამის ხედვისაჲ), 14320, 1798, 21122 (დასდებს შორის ძალე ბთა სამოქმედოდ).
2. ძალი („სიძი“ სპ. რ. აღ.) 2175 (მრთველობანი ძალთა და კმათანი), 1716 (დაკუალად მეორედ იტყოდა ძალსა - გამოსა აღმქმნელთა ნართთა...).

ძარღუ 145.

წარვლტოლა: წარივლტიან 100ჲ4 («რამეთუ ესენი სივლტოლასა შორის ნივთი-
სასა ოხონტე წარივლტიან»). შეკლ. ზემოთ გვ. 238 ოხონტე.

წარიცხუვა 17317.

წარკითხული 610.

წარმართი 21227.

წარმატება («მომატება», «დამატება»): წარემატებოდა 99 («წარემატებოდა და
ხედა დაირთვიდა»).

წარმატებამ (უაღსარებლემ მოკლებამ) 18617; წარმატებით 832, 11411.

წარმოაებული («წარმოშობილი») 548 («ააებს წარმოაებულსა პსა»).

წარმოარება: წარმოიარეს 909.

წარმოარსება წარმოაარსა 917; წარმოუარსებს 10120; წარმოარსებად 2725
(«ძალ უც... წარმოარსებად»).

წარმოარსებული 18531.

წარმობეძვია 2138.

წარმობუტკოვა («აღმოცენება») 3727 («იწყეს წარმობუტკოად გუართა»).

წარმოგუარებული 2521.

წარმოდგომა: წარმოსდგომოდის 14018; წარმოსდგომოდინ 1842 («რომელნი წარ-
მოსდგომოდინ საყოველთაოსა და უხიარებელსა სულსა»); წარმოდგა 1612,
წარმოუდგეს 1733.

წარმოდგომა 9829.

წარმოდღევა 3417.

წარმოება; უწარმოებია («გაუჩენია») 2228; იწარმოებვის 21612.

წარმოელეებული 1847.

წარმოვლა: წარმოვლის 11328 («რომელმანმე წარიარა, ხოლო რომელიმე წარ-
მოვლისს»); წარმოვლორე 18222.

წარმოვლია 9018.

წარმოვლილი 9019.

წარმოთქუმა: წარმოითქუმან 22611.

წარმოთხზვა: წარმოსთხზავს 5921, 899, წარმოთხზვენ 17321.

წარმოთხზვია 907.

წარმოიკრება («წარმოსახვა», «წარმოდგენა»): წარმოიკრება 19027 («ოდეს ზეობამ
გესმას ანუ ქუეობამ, ნუ ადგილთა წარმოიკრება და პაზრომ»).

წარმომაყენე 12321.

წარმომაყენებელი 3119.

წარმომაყენებლობითი 17822. იხ. ცხოველთ-წარმომაყენებლობითი.

წარმომაყენი («წარმომაყენებელი», «წარმოქმნელი») 723.

წარმომაჩენი 154, 4225.

წარმომკობა («შემკობა»): წარმომაკო 17028.

წარმომშობლობითი 17822. იხ. ცხოველთ-წარმომშობლობითი.

წარმომჩენელი 319.

წარმონარსი 2924, 329, 20427.

წარმონაქმი 7211.

წარმონაქუსი 15124.

წარმონაში 7817, 85.

წარმოა («წარმოები», «შედგე წარმოებისა») 5515, 6219 («რამეთუ პირველსა
და შემდგომსა შორის დიდ არს განაყოფი, ვითარ მიზეხსა და მიზეხონასა
შორის, და წარმოსა და საწარმოსა შორის»), 6418, 7934 («მიზეხონა-
ნი და წარმოა, შეისწავე, სამ სახედ გაიცდების»), 868 («ხოლო სადაცა

პირველი უკუწვევა, მუნცა ერთ ქმნა მ ი ხ ე ხ თ ა ნ ი ს ა და წ ა რ მ ო ლ -
ს ა დ გ ე ა), 9821.

წარმოება 209ა.

წარმოირცხუა („წარმოშობა“) წარმოირცხუა 160ა („რამეთუ მის ერთისა მიერ
წარმოირცხუა რიცხვ და მყოფობა ხესთ არსთა და ერთთაჲ“).

წარმოხირაება („წარმოშობა“, „წარმოჩენა“) 180ა.

წარმოუღინელი 173ბ.

წარმოქანება („წარმომდინარება“, „წარმოშობა“): წარმოქანნეს 90ა („რამეთუ
მის მიერ წ ა რ მ ო ე ქ ა ნ ე ს . . წყარონი ორნი“).

წარმოქმნა: წარმოქმნეს 641გ; წარმოქმნად 68ა.

წარმოქმნა 78ა.

წარმოღუარა: წარმოღუარა 121გ.

წარმოყენება: წარმოაყენებს 1571; წარმოუყენებს 31ა, წარმოიყენების 125ა;
წარმოიყენნეს 142ბ.

წარმოყენებული 3117.

წარმოყენილი („წარმოქმნილი“, „წარმოშობილი“) 721.

წარმოშობა: წარმოშობს 78ა7.

წარმოშობილი 77ბ.

წარმოჩენა: წარმოაჩენს 146ა; წარმოაჩინა 142ა; წარმოიჩინნეს 180ა.

წარმოჩენილი 21918.

წარმოჩინება 27ა.

წარმოჩინებული 318.

წარმოცემა („აღმოცენება“): წარმოიცნეს 145ა („ერთისა მიერ... წარმოიცნეს ორ-
ნი წყარონი“).

წარმოდღერვა („მოდღერება“, „სწავლება“): წარმოდღერნეს 214ა („არისტოტელის
თან მიეცმავეების, ოდეს რაჲ წარმოდღერნეს სიტყვერებითნი ყოველნი. .“).

წარმოწყარება („წყაროდ ყოფნა“): წარმოეწყარებოდის 43ა; წარმოიწყარო-
ნეს 221.

წარმრგ (v. l. წარმრე) 13015. შუად. იმრე.

წარნაქუსი, v. l. წარნაქუსი („წარმონაქსოვი“, „წარმონაქმნი“, „წარმონაშობი“).
21ა.

წაჩხავლელი 2218.

წარტაცება: წარიტაცებს 618.

წარუღინა (წაძახება წარღინებადი) 1518ა.

წარძრვა: წარძრავს 9015.

წარჯღობა: წარჯღებიან 34ა.

წაღურა: წაიღუაროს 21518.

წყრა: წაყრად 75ა.

წენტილი („წერტილი“) 22112, 18. იხ. წერტილი.

წერა 2202, 3.

წერტილი 618. იხ. წენტილი.

წესი 138, 16810, 14 (ღა ხაზად); წესთ-მთავარი 16812.

წვალეზა („კვლევა“, „თეორია“, „აზრი“) 1008 („ამას ზედა განსქდა წვალეზა
არისტოტელის-გამოთაჲ და ძუელთა ღმრთისმეტყველთაჲ“), 21311 („მანნეს
და ყოველთა წვალეზისა მისისა თანმისუმურთაჲ“), 217ა („ყოველმან იტა-
ლიელთა წვალეზამან ვითარ ქალწულსა პატივსცა და მიემაზურა“).

წიადსავლელი („შესასვლელი“) 2248 („ძნიად წიადსავლელი და ძნელად გა-
მოსავლი“).

წიგნი 5227, 1199, 33, 12523 («წიგნი აღმოსაჩენთაჲ» — «ისტორიული მისწავლა» „ანალიტიკა“), 21611, 21824 («მოსე... უწოდს სახელთა წიგნებთა თვსთაჲ»), 2191 («ჩიხუბი აწ კუალად გარდმოღებად ჩემ მიერ წიგნისა ამის ესეობსა»), 2231 («წემესიოსს წიგნისა შეწყობასა შინა მებარკაჲ»).

წინააღდგომა: წინააღდგეს 8226.

წინააღმდგომი 1016.

წინააღმდგომობით 22417.

წინაბჭე («მისასვლელი») 3381 («სიკეთე უკუე არს წინაბჭე და ეზოჲ კეთილობისაჲ»).

წინაგამწყობა, წინაგამწყობა («წინააღმდგვი», «საწინააღმდგო», «დაპირისპირებულ-ლი») 1017, 2825, 26, 2828 («ყოველი წინაგამწყობა ივლტის ურთიერთობისგან»), 2830, 2912, 12 («წინაგამწყობა და მბრძოლ და მზრუნელ ერთი ერთისაჲ»).

წინაგამწყობი (=წინაგამწყობა) 2919, 1731.

წინაგანწყობა («წინააღმდგობა»): წინაგანწყობიან 2916; წინაგანმწყობს 155.

წინა-დადება: წინა დამიდებს 14414; წინა დაედებოდის 22016.

წინა-დაფენა 22017 («იტყვს კმაჲ ნუ წინა დაფენად»).

წინამდებარე 34.

წინამეთქუე («წინასწარმეტყველი») 2101 («წინამეთქუესა მას დიდსა და-გიოსს»), 21016.

წინამეტყვ 2094.

წინამეტყუელი («წინასწარმეტყველი») 21216.

წინამეწყე, წინამეწყვი, წინამეწყობა («წინააღმდგვი», «საწინააღმდგო», «დაპირის-პირებული») 161, 7417, 2144.

წინამეწყვი 161. იხ. წინამეწყვე.

წინამეწყობა 7417. იხ. წინამეწყვე.

წინამწყობა (=წინაგამწყობა) 7928, 10428, 17031.

წინათ 661, 2231; წინათვე 34.

წინაობა («წინ ძოლოა»): ეწინაების 3226; ეწინაებიან 3082 («ყოველსა შედგმულსა მარტიენი ეწინაებიან»).

წინა-უკუმა 1411.

წინაუკუმობა («წინააღმდგობა», «დაპირისპირება») 1301.

წინა-ყოფა: წინა მიყოს 294.

წინამწყობი (=წინაგამწყობი) 20426.

წინდადება 22682 («საქმართა წინდადებანი კშირნია»).

წინამეთქ («წინასწარმეტყველი») 2167. იხ. წინამეთქუე.

წინამეთქუე (=წინამეთქ) 21130.

წინამეწყვე (=წინამეწყვე) 2921; წინამეწყუე 291; წინამეწყვი 21318.

წინამოურნეობა («განგება», провидение, предвидение) 22432 («წინამოურნეობა ღმრთისაჲ»).

წინუკუმობა: წინუკუმობიან 16712. შეად. წინუკუმობაჲ.

წინამოგდებითი («პრობლემის შესახები», «პრობლემური») 3930 («ესე სახნი აღ-მოსაჩენნი წინამოგდებითნი დახხნა»).

წინამოსაგდებელი («პრობლემა») 1021 («პროვლიმბა, რომელ არს წინამოსა-გდებელი»), 1013 («პროვლესა სიტყუასა ჰქვან წინამოსაგდებელი სიტყუაჲ»), 1018.

წირი («ხანი») 21510, 16 («ოდეს. რაჲ იერცხლოს წირმან, იმოქმედებს ხედსაჩი-ნოსაჲ» — «ოდესაჲ წახი იზრდება, იგი ქმნის სიბრტყეს»).

წმიდა 408, 15528; უწმიდე 5521.

წნეხა („ყურძნის დაწურვა“) 2081 (ეხე ვითა ებგურსა ვენაცთასა, რომელთა წნეხად მოვალს).

წოდება: უწოდს 21017, 21824; უწოდა 581; ეწოდების 524.

წოდება 86.

წოდებული 6725.

წიფელი („სწორი“, „პირდაპირი“, „სწორი ხაზი“) 21510, 21514 (წაილუაროს რაჲ წინტილი, შეიქმს წრფელსაჲ — „წერტილი თუ დინებით გაგრძელდება, შეიქმნება სწორი ხაზი“).

წოდება: სწუდებოდის 12418.

წუგვა: აწუგვს 353 (ყოველი ამქუმელი საშვოთა შობადმი აწუგვს და ამეცადინებს), 21225 (აწუგვს ქებასა დამრთველი).

წულია („წველი“ ჰუკასი) 147 (ვეითარ იფქლსა შორის წულიაჲ, ფხაჲ, ლერწამი, მუკლი).

1. წული („ვეი“) 418.

2. წული („მარტივი“, „სადა“) 2219 (ფსილი, რომელ არს წული).

წულილი („წვლილი“, „წვრილი“) 21110.

წურთაჲ („მოძღვრება“, „სწავლება“, „მცნება“) 1291, 22681 (აარამელ „იგავი“ უკუე წურთაჲ არს ქცევათაჲ).

წული (ერთი ოთხ ელექტოგანა) 1227, 2011, 2118, 1508, 17827.

წულია 417.

წურთა 2710, 3717, 12828 (აბიხეზნი და წყარონი არსთანი), 14217, 20, 1571, 17300, 81, 18117, 19521.

წყარობა: აწყარობს 9628; იწყარობს („წყაროდ იხდის“) 13681; უწყაროის 14322 (აჩამეთუ სამარადისოდ უწყაროის [წყარობას უწევს, „წყარობას“] მათ ნათელი უკუდავებისაჲ); წყაროიან 12028; წყაროიან 9522.

წყება („დაწყება“): იწყებს 366, იწყებენ 18028; ვიწყეთ 197.

წყელიერი 1508.

წყმელა: წყმინდა 7028 (წყმინდა მან სამნი იგი ნეტარებითნი წყარონი); უწყმელების „ეკარგება“, „ესპობა“) 5710.

წყნარი 2218.

წყობა 11218, 21728.

წყროიან იხ. წყარობა.

1. წყურილი („ნდობა“): სწყურის 3512, 11310.

2. წყურილი („ნდობა“) 3482 (აღლადგენს მეტრფესა წყურითა მიერ საწადლისათაჲ), 3512.

ჭ

ჭაბუკი 22013.

ჭარბობა: უჭარბებს 888.

ჭეშმარიტად 11114 (აჭეშმარიტად მყოფი).

ჭეშმარიტებით (აჭეშმარიტად) 2818.

ჭეშმარიტობა: ჭეშმარიტობდა 2099.

ჭეშმარიტი 1518.

ჭურბტა („ჭვრეტა“): იჭურბტენ 21924; იჭურბტების 818 (ახლოდ მესამე ნდობაჲ, ესრეთ იჭურბტებისა).

ჭურბტა: გაცდა-ჭურბტანი 10712.

ხადილი („წოდება“, „მოწოდება“): ხადე 10423.

ხარება: ხხარებს 18917.

ხარისხი („საფეხური“) 342.

ხარკობა („მუშაობის გაწევა“, „ღვაწლის დადება“): ემხარკოს 22018; მეხარკა 2232 (ვეითავე ამოსა წინადათ ნემესიოას წიგნისა შეწყობასა შინა მეხარკა); ვემხარკებხ 22228; ვემხარკენთ 2229 («დაფარულთა მისთა ცხადად ვემხარკენთ»).

ხატება („სახე“, „სახება“) 179 («გარდაიტყვრა შორის თვისა ხატება ერთისაჲ»), 934.

ხატვა („სახვა“): ეხატვის 7122, 1416; ეხატების 1992, უხატებენ 6925.

ხატი („სახე“) 1082, 12232 («ხატ და სახე»), 12322 (ვეითარცა უფრო მსგავსისა და ხატისა თვისსაჲ, 1488, 7, 15623, 26, 15928, 1608, 16111 («ხატნი და იგავნი მის ერთისანი»), 1637, 16420, 16828 (ვეითარ ხატნი და მსგავსნი თვისნი), 17028, 21718; ხ ა ტ ი ს - ხ ა ტ ნ ი 1728.

ხატვენებით 1997, 21630.

ხატვენებითი 3018.

ხატვენებოთა 19828.

ხდომილი („შემხვედრი“, „ვისაც შეხვდა წილად“) 1298.

ხება („შეხება“): ახებს 489; ეხებოდინ 4221.

ხედავ: ხედავ 1119 («ხედავა»); ხედავენ 17118; ვხედავთ 168; ხედენ, 9018, 14928 («ხედენ და ვანიცადე»).

ხედავა („შეხედულება“, „აზრი“, „თეორია“ 428 («ანუ თუ სიტყვერებითა სთქუა გინა ბუნებითა ხედავთა»), 431, 14124 («ხედული ხედავა»), 1461, 14928 («ხედვათა ხუავი»), 18417, 2208, 2227 («ხედვათაგან გონებისათა გაგონებული»), 22232 (აჲ სჲარად).

ხედი (—ხედვა) 618 («რამ არს ხედი ამის სიტყვსაჲ?»).

ხედული 5429, 10219 («განმგონეო ხედულო გონებისგან»), 10717, 1161 («აწ უკუე განვმარტოთ ხედული ესე»), 12821, 14124 («ხედული ხედავა»), 14928 (აჲ სჲარად).

ხიბლვა 1968.

ხილვა: ვიხილოთ 108; იხილე 1019; იხილვების 1212.

ხილული 681, 10432.

ხრწნა: ხრწნიან 2915.

ხრწნადი 20919.

ხრწნაჲ 322.

ხრწნილი 7226.

ხუავი 11932 («თანა [გუაც], რათა ხედავთა სიკმოსა და ხუავსა გზავნა უყოფდეთ»), 14928 («ესე არს ესე ხედავთა ხუავი»), 1947 («იტყვს ესთა ხუავი ამთ ხედავთა»).

ხუდომა: ხუდა 7922.

ხუედრება: ეხუედრების 1227.

ხუედრება 6030 («რამ საზომი აქუს ბედსა და ხუედრებასა მისსა...»).

ხუედრებული 10217.

ხუედრი („ხვედრი“) 10217, 1298 (ვეითარ ზლომილი სანეტაროსა ხუედრსა), 19128.

ხუთი 2415.

ხუთობა 2417, 27.

ხურობა 1624 («დასაბამი ყოველი თან მოაქუს დასაბამიერთა, ვითარცა ხ უ რ ო ბ ა ნახურობთა და ბუნება ნახუნებებთა»), 75ა.

ხურობა: იხუროვნა 148ა (ერამეთუ მან ზესთამან იხუროვნაო ნამკნი ნამდვლ მყოფისანი»).

3

კამხ: უკმს 1317, 691ა, 947.

კელი 52ა, 13181 (კელი, ვითარცა კელი, ნაწილი არს ყოვლისა გუამისაჲ).

კელი-კელი («ხელდახელ», «ხელშესახებად») 2251ა.

კელოვნება 3910, 412ა, 16526, 222ა (კეცი... კელოვნებათაგან სულისათა და-კელოვნებულა), 2264 (ამკურნალობითისა კელოვნებისა).

კელპურობა 2212; კ ე ლ კ ყ რ ო ბ ი თ 2011.

კელპურობილი 933ა.

კმა («ხმა», «გამოთქმა») 617 (ესათანადო არს, რადთა ვიკმარებდეთ კ მ ა ს ა ვ ე თ ა ნ ა და პირსა სიტყვასაჲ), 619 (ქვერად კმისაჲ), 22012.

კმარება: იკმარებს 328; ვიკმარებდეთ 616.

კმობა: «ხმობა», «ხმის ამოღება», «მეტყველება») 2231ა.

კხნა: იკხნების 1378.

კხოვნა: გასკოვსა 10216, 1031.

კუმევა 2274.

კირი 517, 2031, 226ა.

ჯ

ჯარს 67.

ჯათ 104ა, 2277.

ჯათი 2112 (ჯათობნად მცირესა ღმრთისა მსასოებელისა მართლისა ვიდრე ათასეულთად).

ჯათი 16214.

ჭ

ჭაზრა 10411 (ერამეთუ უსხეულოდსა გუარისა თანდაბუნებებითა იქმნა იჭაზრა იგი თვთმდგომარედ); იჭაზროს 962ა (ანუ ეს ვითარად ჭროს კეთილობაჲ); ეჭაზრვი 9518 (გვესმეს რაჲ შორისი, ნუ ვითად ეჭაზრვი ერთისასა); იჭაზრვის 172ა1 (განყოფილობაჲ მიმღებელთაგან იჭაზრვის); ჭაზრობს 842ა (ჭკონებს და ჭაზრობს იქმნად მისდა); ჭაზრობდეს 38; ჭაზრო 962ა (ანუ თუ თვთმდგომობად ჭო პირველი კეთილობაჲ); ჭაზრო 19027 (ოდეს ზეობაჲ გვემას ქუეობაჲ, ნუ ადგილთა წარმოიკერებ და ჭაზროჲ უსხეულოთა-და განუხიდველთა).

ჭაზრო 8418, 22231.

ჭაზრო 914, 11828.

ჭაზრო 28.

ჭაზრო 23.

ՏՆՈՒ 19 ՅՏԵ.

1
n 70

